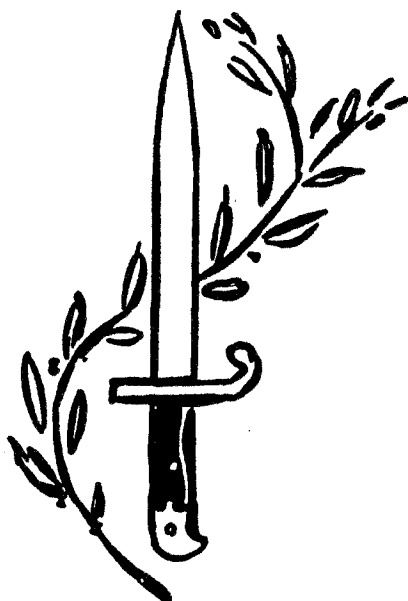

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ - ΑΡΧΗΓΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ

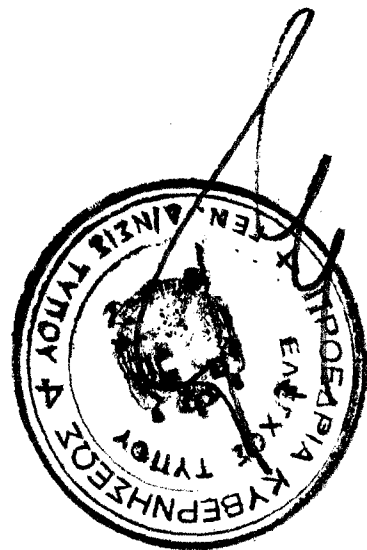
ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ - ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ - ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ Ο
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

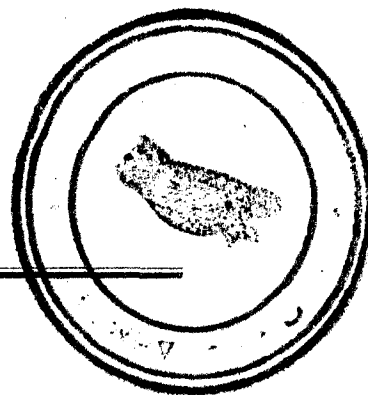

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΟΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
ΕΒΡΟΥ 13 - ΤΗΛ. 684.244
ΧΑΛΑΝΤΡΙ - ΑΘΗΝΑ

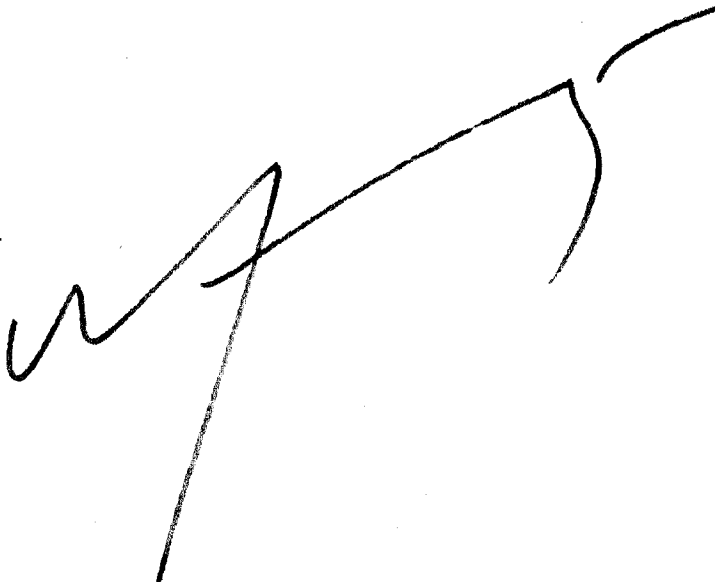
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ - ΑΡΧΗΓΟΥ Γ.Ε.Σ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ - ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ:
Ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ (101)
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 59-58α ΟΡΘΟΣ
ΤΗΛ. 537.450

N- 6p3 44

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Κατά τούς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἔλα κείνα τὰ ἀτίθασα καὶ αἰ-
χιμηρὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, τὰ εἶχε ὀργώσει καὶ τὰ εἶχε
μὲ τὸ πνεῦμα του τιθασεύει, ἓνας Καλόγερος. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, ὁ ἐπονο-
μαζόμενος Αἰτωλός, πού τόσο λαμπρὰ τὸν σκιαγράφησε ὁ Φάνης Μιχαλό-
πουλος. Στὶς στρατές τους, στὰ ὀροπέδια καὶ στὰ φαράγγια τους, ὁ ρασοφό-
ρος ἐκεῖνος, ἔρριξε ἀφειδώλευτα τὸ σπόρο τοῦ πνεύματός του, προσίμιο χα-
ραυγῆς τῆς Νεοελληνικῆς ἀναγέννησης.

Κατὰ τούς πρόσφατους χρόνους, τούς χρόνους τοῦ 1940-41, ἓνας ἄλλος
Κοσμᾶς, ὁ Κοσμᾶς στρατιώτης, γίνηκε σὲ κείνα τὰ ἴδια τὰ βουνά, σύμβολο,
ὄνειρο καὶ δόξα. Ὁ Λαός, πού μὲ τὴ φαντασία του φτιάχνει τούς θρύλους
καὶ δίνει ζωὴ καὶ αἴγλη στὰ σύμβολα, εἶπε πῶς τοῦτος τάχα ὁ Κοσμᾶς, ἦ-
τανε ὁ παλιὸς Κοσμᾶς, μεταμορφωμένος σὲ στρατιώτη, ἐκδικητῆς τῶρα τοῦ
Γένους καὶ Ἀρχάγγελος τῆς ἐλευθερίας του.

Ποιὸς εἶναι λοιπὸν τοῦτος ὁ φλογερὸς Κοσμᾶς, πού δάμασε, ὅπως ὁ πα-
λιὸς συνώνυμός του, τὰ ἴδια βουνά, καὶ γίνηκε ἀφορμὴ νὰ ξαναζήσει ὁ θρύλος
τοῦ παλιοῦ Ἀγιασμένου Ρασοφόρου;

Εἶναι τὸ παιδί τῆς εὐαντρῆς Μεσσηνίας, τὸ παιδί τῆς καρπερῆς γῆς τοῦ
Ὀμηρικοῦ Νέστορα, ὁ μαχητῆς καὶ ὁ στρατιώτης, καὶ τέλος, ὁ ξακουστός Δι-
οικητῆς τοῦ συγκροτήματος Κ (Κοσμᾶ) καὶ μετὰ ὁ διοικητῆς τοῦ Α' Σώμα-
τος στρατοῦ, ὁ νικητῆς τῆς Μοράβας, τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχόπολης, ὁ
τροπαιοῦχος τῆς Χειμάρας καὶ τοῦ Κοῦτσι, καὶ τέλος ὁ δαμαστῆς τόσων ἄλλων
ἀδάμαστων καὶ σκληρῶν ὑψωμάτων. Τ' ὄνομά του συμβολίζει τὴ Νίκη, τὴν
ἀνδρεία καὶ τὴν αὐταπάρνηση. Πάνου του βρίσκει κανένας ζωντανεμένη τὴ
Δωρικὴ τραχύτητα καὶ οἰστρηλατημένο τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα. Βρίσκει τετρα-
γωνισμένο τὸν Ταυγετικὸ ρυθμὸ, πού ὑπῆρξε κάποτε ὁ ρυθμὸς τῆς ἀδάμα-
στης Σπάρτης. Ἄν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴ σωματικὴ διάπλαση τοῦ στρατη-
γοῦ αὐτοῦ, πού ὅσο τὰ χρόνια θὰ περνᾶνε, τόσο καὶ θὰ μεγαλώνει ἢ δόξα του,
θὰ τὰ διαπιστώσουμε αὐτὰ ὀλοκάθαρα.

Τ' ἀνάστημά του εἶναι μέτριο. Τὸ σωματικὸ του δέσιμο ἄρτιο. Τὸ στέρνο
του εἶναι φαρδύ, τετράγωνο. Ἐνὰς ρυθμὸς ἀδστηρῆς Δωρικῆς ὑφῆς φαίνεται
στὸ πρόσωπό του. Τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του εἶναι μαυριδερό, τὸ βλέμμα

του δξϋ και διαπεραστικό, τὸ κούτελό του φαρδύ και μονάχα ἡ μύτη του ἔχει μιὰ γραμμὴ κανονική. Τὰ χεῖλη του κλείνουν σφιχτά, και ἡ χαλύδδινη θέληση ποὺ τὸν διακρίνει, πάντα εἶναι ζωγραφισμένη σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς μορφῆς του. Ὅρειβάτης δεινός, δὲ διστάζει ν' ἀνέβει και τίς ψηλότερες ἀκόμα κορφές, ἐκεῖ ποὺ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ φτάσει ἄνθρωπος σημερινός. Εἶναι ζωηρός ἀλλὰ ταυτόχρονα και ψύχραιμος, μετρημένος, εὐαίσθητος και ἐνθουσιώδης. Θυμώνει, ἀλλὰ και πολλές φορές μπορεῖ νὰ κλαίει σὰν ἓνα μικρὸ παιδί. Οἱ στρατιῶτες του τὸν εἶπαν στίς μάχες Λιοντάρι. Λαμπρὸς λαϊκὸς χαρακτηρισμός. Ἡ κόψη του, τὸ σχῆμα του, ὅλα ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴν ὕψη τοῦ Λιονταριοῦ, ποὺ πότε κοιμᾶται ἀμέριμνα και ἀθῶα στὸν ἥλιο, και πότε βρυχᾶται και κάνει ὅλα τὰ γύρω του νὰ τρέμουν και νὰ αἰσθάνονται τὴν παρουσία τοῦ Βασιλιᾶ τοῦ ἄγριου δάσους.

Δὲν καπνίζει, δὲν παίζει και τὸ μοναδικό του πάθος εἶναι ἡ τέχνη τῶν ἀρμάτων. Γιὰ τὸ ἀντρεϊμά του συνετέλεσαν δυὸ τόποι. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας και ὁ κάμπος και τ' ἀκρογιάλια τῆς Μεσσηνίας.

Οἱ πρόγονοί του κατάγονταν ἀπὸ τὴν Ἀλωνίσταινα κι ἦταν τσοπάνηδες. Ὁ στρατηγὸς γεννήθηκε στίς 9 τοῦ Μάρτη τοῦ 1886 στὸ χωριὸ Πανιάρες, ποὺ σήμερα λέγεται Φαλάνθη τοῦ ἄλλοτε Δήμου Κολλωνίδων τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας. Ὁ στρατηγὸς βγήκε ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ Νέστορα και σ' αὐτὸ ἴσως νὰ ὀφείλεται ἡ σύνεσή του και ἡ πολυμάθειά του. Τὸ χωριὸ τοῦ στρατηγοῦ ὀνομάστηκε Φαλάνθη, σὲ ἀνάμνηση τῆς προγονικῆς ρίζας τῶν κατοίκων του, ποὺ κατάγονταν ὅλοι σχεδὸν ἀπὸ τὴν Ἀλωνίσταινα τοῦ Δήμου Φαλάνθου. Ἐκεῖ, στὴν Ἀλωνίσταινα, γεννήθηκε και ὁ πατέρας του και ἡ μάνα του. Τὸν πατέρα του τὸν ἔλεγαν Γιάννη κι ἦτανε γιὸς τοῦ Θανάση Κοσμᾶ, και τὴ μάνα του Παρασκευή, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Πρανταλέων. Ἀκόμα και σήμερα βρίσκονται σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ τῆς Ἀρκαδίας δικοὶ του συγγενεῖς. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ του ἔχουν τὴν ἱστορία τους. Τώρα ποὺ ἀκόμα εἶναι πρόσφατη ἀξίζει νὰ τὴ διηγηθοῦμε:

Τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἀλωνίσταινας, τοὺς χειμῶνες μὲ τὰ πολλὰ κρύα ἔπαιρναν τὰ κοπάδια τους και κατέβαιναν γιὰ νὰ ξεχειμάσουν στοὺς κάμπους τῆς Μεσσηνίας. Καὶ προπολεμικὰ ἀκόμα, πολλοὶ Ἀρκάδες ροβόλαγαν στὸ γόνιμο κάμφο τῆς Μεσσηνίας. Ἄλλοι ἀπλωναν πρὸς τὴ γῆ τῆς Τριφυλίας, ἄλλοι πρὸς τὸν κάμφο τῆς Καλαμάτας, κι ἄλλοι πρὸς τ' ἀκρογιάλια τῆς Πυλίας. Οἱ Φαλανθεῖς πήγαιναν και ξεχειμάζαν στὴν Κορώνη. Τὴν ἀνοιξὴ ἔπαιρναν ξανά τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Σκάλωναν στὰ δροσερὰ βουνὰ τους και πέρναγαν κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ τους ρουμάνια τοὺς ζεστοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ. Σιγὰ - σιγὰ ὁμως ἀγάπησαν τὸν τόπο τοῦ χειμαδιοῦ, δέθηκαν μὲ τὸ χῶμα του και τοὺς ἀνθρώπους του, γίνηκαν και οἱ ἴδιοι ρίζες του και γῆ του. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἐγκαταστάθηκαν μόνιμα κι' ἄρχισαν ἀμέσως νὰ καλλιεργοῦν μὲ ζέση τὰ τούρκικα χωράφια. Μερικὰς τὰ δλάχικα στανοτόπια γίνηκαν χωριά και οἱ τσοπάνηδες ἐνθερμοὶ καλλιεργητὲς τῆς γῆς. Ἔτσι τὸ στανοτόπι τῆς Πανιάρας, γίνηκε τὸ ὠραῖο

και προσδευτικῶ χωριῶ πού σήμερα λέγεται Φαλάνθη και πού ἐκεῖ ζεῖ ἀκόμα ἡ πατρικὴ οἰκογένεια τοῦ στρατηγοῦ, μὲ τρόπο καθαρά ἀγροτικῶ.

Ἡ ἱστορικὴ ὁμως ἀκρίβεια μᾶς ζητάει και κάτι ἄλλο. Νὰ δοῦμε ἀπὸ ποῖο μέρος κατάγονταν ὁ προπάπος τοῦ στρατηγοῦ Θανάσης Κοσμᾶς. Μιὰ παράδοση ἐν τὸν φέρνει ὡς γέννημα και θρέμμα τῆς Ἀλωνίσταινας. Ἡ παράδοση αὐτὴ μᾶς λέει πὼς ὁ Θανάσης Κοσμᾶς πῆγε στὴν Ἀλωνίσταινα μικρὸς και ὄρφανὸς ἀκολουθώντας τὸν μεγαλύτερο ἀδερφό του, τὸ Στάθη. Ἐκεῖ ρίζωσαν και οἱ δυὸ. Ἀπὸ ποῦθε ὁμως ἔρχονταν; Ποιὰ ἦταν ἄραγε ἡ ἀρχικὴ τους ἀφετηρία; Μιὰ ἐκδοχὴ τους φέρνει πὼς τάχα ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Τρίπολη, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσή της ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Ἀπὸ τὸ μεγάλο λοιμὸ πού χαρόδερνε τότε τὴν πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ πέθαναν οἱ γονεῖς και οἱ συγγενεῖς τους κι ἔτσι αὐτοὶ οἱ δυὸ ἀναγκάστηκαν νὰ πάρουν τὶς στρατές. Ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ μοιάζει νὰ ἔχει μέσα της κάποιαν ἀλήθεια. Στὴν Τρίπολη μεσουρανοῦσε πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση μιὰ προυχοντικὴ οἰκογένεια πού ἔφερε τὸ ἴδιο ὄνομα. Τὸ ἴδιο και στὰ Μαγούλιανα ὅπου ὑπάρχει ἄλλη πάλι οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα Κοσμᾶ ἢ Κοσμόπουλοι. Ἀπὸ μακρύτερα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχονται. Καὶ ἡ περιφέρεια τῆς Τρίπολης εἶναι ὀπισθόποτε ὁ τόπος τῆς ἀρχικῆς προγονικῆς ἀφετηρίας τους, μιὰ και ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ περισσότερα σημάδια πού μᾶς θυμίζουν τοὺς πρώτους προγόνους τοῦ ἥρωα. Ἀλλὴ παράδοση τους φέρνει νὰ κατάγονται ἀπὸ τὸ χωριὸ Κοσμᾶ τῆς Κυουρίας, μὲ τὸ ὄνομα Γεωργιόπουλοι.

Ὁ πατέρας τοῦ στρατηγοῦ ἔκανε ἀκόμα δυὸ παιδιά. Τὸ Θανάση, πού ζεῖ σήμερα στὴν πατρικὴ περιουσία, και τὸ Δημήτρη, πού ἔχε ταξιδέψει στὴν Ἀμερικὴ και γύρισε ἀπὸ ἐκεῖ λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο και ἄραξε στὸ χωριὸ Χαροκοπιό, ὅπου και πέθανε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1942, ἐποχὴ τῆς μαύρης και σκληρῆς Ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς.

Σ' αὐτὸ λοιπὸν ἐκεῖ, στὸ ἄλλοτε βοσκοτόπι, τὶς Πανιάρες, πέρασε ὁ στρατηγὸς τὰ πρῶτα του χρόνια. Ἦτανε χρόνια παιχιδιοῦ και ξεγνοιασιάς. Χρόνια πού μοιραζότανε τὴ ζωὴ πότε μὲ τὴ θάλασσα και τὶς ἀκτές της τὶς δαντελωτὲς και πότε μὲ τὴ στεριά. Ἀπὸ τὰ τότε ἄρχισε νὰ δαμάζει και τὰ δυὸ στοιχεῖα. Τὴν ἐποχὴ ὁμως ἐκείνη δὲν ὑπῆρχε στὶς Πανιάρες Δημοτικὸ σχολεῖο. Ὁ πολιτισμὸς στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε νὰ ἀπλώνεται μὲ βραδύτητα μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21, γιὰ νὰ καλπᾶσει κάπως τὴν ἐποχὴ τοῦ Βενιζέλου και νὰ σταματήσει ξανὰ λίγο ἀργότερα. Ἡ σπουδαιότερη ἀφορμὴ τῆς βραδύτητας αὐτῆς ἦταν και εἶναι ἡ πολιτικὴ κακοδαιμονία πού δέρνει τοὺς Ἑλληνας, αὐτὸς ὁ φοβερὸς κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς.

Στὶς Πανιάρες ὑπῆρχε τότε ἓνα μικρὸ ἰδιοσυντήρητο σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐδίδασκαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα κεῖνοι πού γνώριζαν μιὰ σχετικὴ ἀνάγνωση και γραφὴ. Ὁ πατέρας του δὲν τὸν ἔγραψε σ' αὐτό. Ἐκανε τὴν ἐγγραφὴ

του στο Δημοτικό σχολείο του Χαροκοπιού και λίγα χρόνια αργότερα γράφτηκε στο Έλληνικό σχολείο της Κορώνης. Έτσι από νήπιο άρχισε τις σκληρές πεζοπορίες. Για να πηγαίνει στο σχολείο περπάταγε 12 χιλιόμετρα την ημέρα. Έφαγε όλες τις βροχές και τὰ κρύα στους δρόμους. Αποβραδύς έδανε τὸ φωμοτύρι στο σακκουλάκι του, τὸ πέραγε παραμάσκαλα τις κονταυγές και γύριζε τ' απόγιομα κατάκοπος. Οί κακουχίες όμως αυτές φαίνεται πὼς αντί να τοῦ τσακίσουν τὴν υγεία, τοῦ τὴν θέριεψαν περισσότερο. Τὸ σῶμα του έξασκήθηκε στις πορείες και στή σκληρὴ ζωὴ και σ' αὐτὸ ἀσφαλῶς θὰ ὀφείλεται και ἡ σιδερένια υγεία τοῦ στρατηγού. Ποτὲ ὡς τὰ γεράματά του δὲν ἀρρώστησε: Ἦταν χαλύβδινος. Και στὰ γερμανικά ἀκόμα στρατόπεδα έδειξε τὴν ἴδια ἀντοχὴ και οί γερμανικὲς δοκιμασίες στάθηκαν ἀνίκανες να τοῦ κλονίσουν τὴ σιδερένια του υγεία. Ὡς μαθητὴς ἦταν ἀρκετὰ καλός. Ἐρχόταν πάντα μεταξύ τῶν πρώτων. Στὰ 1899 τέλειωσε τὸ Ἑλληνικό σχολείο της Κορώνης και τὸν ἴδιο χρόνο γράφτηκε στο γυμνάσιο Φιλιατρῶν. Σ' αὐτὸ ἔμεινε ἕνα χρόνο. Τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τὰ πέρασε στο γυμνάσιο της Καλαμάτας, τὸ ὁποῖο και τέλειωσε τὸ 1903. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἀνέβηκε στήν Ἀθήνα ὅπου και γράφτηκε στὰ νομικά. Δὲν ἦταν όμως στο δρόμο του. Κάποιος τοῦ τὸ σφύριξε αὐτὸ σ' αὐτί, κάποιος τοῦ τὸ ἔλεγε μὲ τὰ χεῖλη. Ἐτσι μὲ τὸ μπάσιμο τοῦ νέου χρόνου, Γενάρης τοῦ 1904, μπῆκε στο νέο του δρόμο. Κατετάγη στο στρατὸ ὡς ἐθελοντὴς μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ δεκανέα και τοποθετήθηκε στο Β' πεδινὸ πυροβολικό. Ὡς δεκανέας ἀρχικά, ὡς λοχίας και ἐπιλοχίας ἀργότερα, γνώρισε τὴ ζωὴ της «Καζάρμας», ἡ ὁποία μετέπειτα τοῦ χρησίμεψε ὡς κλεῖδα γνώσης και ψυχολογίας τῶν ἀντρῶν του. Ἀπὸ τότε εἶχε τὸν τρόπο να σαγηνεύει τοὺς ἄντρες του, να τοὺς ἐνθουσιάζει και να τοὺς ἐμψυχώνει. Οί ἄντρες τοῦ λόχου του τὸν ὀνόμαζαν «μάγο». Στὰ 1909 μπῆκε στή στρατιωτικὴ σχολή, δέκατος ἀνάμεσα σὲ 54 συναδέλφους του. Πάταγε τώρα στέρεα. Δὲν εἶχε φόβο να πέσει, δὲν εἶχε φόβο να χάσει τὸ δρόμο του. Μπροστὰ του ἀνοίγονταν μιὰ πλατειὰ λεωφόρος πὸ κανένας δὲν μπορούσε να φανταστεῖ τὸ τέρμα της.

Στὴ στρατιωτικὴ σχολὴ φοίτησε τρία χρόνια και βγῆκε, μὲ τὴν ἴδια σχεδὸν σειρά της εἰσαγωγῆς του, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1912, ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ. Ἦτανε πιὰ ἀξιωματικός. Τὸν ἄλλο χρόνο γίνηκε ὑπολοχαγός, προαχθεὶς κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν, τίμημα της λαμπρῆς πολεμικῆς του δράσης κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἐτσι «κατ' ἐκλογὴν» πῆρε ὅλους τοὺς βαθμούς του. Τὸ Μάρτη τοῦ 1915 γίνηκε Λοχαγός, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1918 Τγματάρχης, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1922 Ἀντισυνταγματάρχης, στὰ 1926, ὅταν ἐπὶ οἰκουμενικῆς ἐπανήλθε, γίνηκε Συνταγματάρχης, τὸ 1934 Ὑποστράτηγος, και στὰ 1939 κέρδισε τὸν ἀνώτερο βαθμὸ της στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. Γίνηκε Ἀντιστράτηγος. Μποροῦσε να γελάσει. Δὲν γέλασε όμως. Κάτι τοῦ ἔλειπε ἀκόμα. Της δόξας ὁ στέφανος. Ἐπρεπε να ἀπόχταγε τώρα τὸ θρύλο τοῦ συνώνυμου του Ἀγίου Κοσμά, να κέρδιζε τὴ δάφνη τοῦ συντοπίτη του ἀντρείου Νικηταρά, πὸ τόσο πολὺ τοῦ μοιάζει στο χαραχτήρα, στήν ἀντρεία

και στη στρατηγική, να κέρδιζε τη συμπάθεια και το θαυμασμό της πατρίδας του. Και τώρα κάποιος πάλι του 'λεγε επίμονα στ' αὐτί. Πώς θα τὰ κέρδιζε.

••

Ἀνθυπολοχαγὸ τὸν βρίσκουμε στὸ 9ο πεζικὸ σύνταγμα νὰ ἐκπαιδεύει καὶ νὰ ἐκπαιδεύεται στὰ πολυβόλα, τὰ ὁποῖα τότε γιὰ πρώτη φορὰ μπαίνανε στὸ στρατό. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1912 τὸν βλέπουμε νὰ βαδίζει μὲ τὸ ἥρωϊκὸ του σύνταγμα στὴ φωτιά τοῦ πολέμου. Ἦτανε τότε ποὺ οἱ ἀρχαγγελικὲς σάλπιγγες εἶχαν σκορπίσει τὰ σαλπίσματά τους κι εἶχαν δονήσει τίς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων ποὺ βάδιζαν γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Ἐπρεπε νὰ τελέσει τὸ ἔργο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐπρεπε νὰ λυτρωθοῦν οἱ ἀλύτρωτοι ἀδερφοὶ καὶ νὰ κυματίσει ἡ γαλανόλευκη στὴ Βασιλεύουσα.

Ὁ Κοσμάς γίνηκε σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο ἕνας συντελεστὴς τῆς Νίκης. Ἀψήφιστα ἔπεφτε στὴ φωτιά καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπάθαγε νὰ κερδίσει τὸν ἀντικειμενικὸ του σκοπὸ. Ἀπὸ τίς πρώτες μέρες οἱ ἄντρες του τὸν ὀνόμασαν «ἄντρα ἀληθινό», τὸν ὀνόμασαν Ἡρωα. Ἔτσι μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ τὴν ἴδια αὐταπάρηση τὸν βλέπουμε νὰ μάχεται στὶς μάχες τῆς Πόρτας, τῆς Καστανιάς, στὴ σκληρὴ καὶ διήμερη μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, νὰ συμμετέχει στὴν ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ βρυχᾶται στὴ μάχη τοῦ Ὁστρόβου καὶ τοῦ Σόροβιτς, νὰ σφίγγει τὰ Γιάννενα, νὰ ἀνδραγαθεῖ σ' αὐτὰ καὶ νὰ παρασημοφορεῖται.

Λίγο ἀργότερα ρίχτηκε μὲ τὴν ἴδια ὀρμὴ στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο. Ἐλαβε μέρος σ' ἄλλες του τίς μάχες. Στὶς τριήμερες μάχες τοῦ Κιλίκις ἀνδραγάθησε πάλι καὶ προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τὸ ὄνομά του ἀναφέρθηκε μὲ ἐγκωμιαστικὰ λόγια στὴν ἡμερησία διαταγὴ τῆς IV Μεραρχίας. Διηύθυνε τότε τὸν 5ο λόχο τοῦ 9ου συντάγματος. Τὴν ἴδια τόλμη δείχνει καὶ στὴ μάχη τοῦ Κασσελίν καὶ στὶς μάχες τῆς περιοχῆς Χασάν Πασᾶ ποὺ ἦτανε ἕνα ἀληθινὸ κυνηγητὸ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα καὶ ἀπὸ κορυφογραμμὴ σὲ κορυφογραμμὴ.

Λίγο ἀργότερα, ὅταν πιά ἡ Βουλγαρία νικημένη ἀναγκάζονταν νὰ καταθέσει τὰ ὄπλα, γιὰ τὸν Κοσμά ἄρχιζε ἕνας ἄλλος πόλεμος. Ἐπρεπε νὰ τοπογραφήσει τὰ πεδία τῶν μαχῶν ποὺ βρίσκονταν πέρα ἀπὸ τὸ Μπέλλες καὶ τὰ ὁποῖα ἀφήνονταν ξανά στους Βουλγάρους. Τὴ δουλειὰ αὐτὴ ἀνάλαβαν νὰ τὴν κάνουν πέντε ἀξιωματικοί. Αὐτοὶ οἱ πέντε πῆραν ἀκόμα ἄλλους πέντε στρατιῶτες καὶ ἄρχισαν ἀμέσως τὴν τοπογραφικὴ δουλειὰ. Εἶχανε κάμποσο μέσα προχωρήσει ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ πέσανε σὲ μιὰ ἐνέδρα κομιτατζήδων καὶ μερικῶν χωρικῶν. Θὰ ἔταγε κάπου 200. Ὁ Κοσμάς ἦτανε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὀμάδας. Ἀνάμεσα στὶς ὀμάδες αὐτὲς ἀνοίξε μιὰ πολύωρη καὶ σκληρὴ μάχη ποὺ ἀνάγκασε τοὺς κομιτατζήδες νὰ μείνουν στὰ ταμπούρια τους καὶ νὰ μὴν ξεμυτίσουν. Πέσανε κάμποσοι Βούλγαροι κάτω. Ἀπὸ τὴν ὀμάδα τοῦ Κοσμά χάθηκε ἕνας μόνον στρατιώτης. Δυὸ μέρες ὀλόκληρες μάχονταν μὲ τοὺς κομι-

τατζήδες από στρατά σε στρατά και από φαράγγι σε φαράγγι, ώσπου στο τέλος φτάσανε στο Πετρίτσι.

Πρέπει να δηλωγηθεί πως το κατόρθωμα αυτό δεν είναι μικρό. Κάθε μάχη και κάθε συμπλοκή αποτελεί και μιὰ ζωντανή ιστορία για τους δέκα εκαίνοιους "Έλληνες, που βρέθησαν μέσα στην καρδιά της Βουλγαρίας ολομόναχοι, κάνοντας το ιερό καθήκον απέναντι της πατρίδας και των πολιτισμένων ανθρώπων.

Στην Καλαμάτα γύρισε ως ύπασπιστής του συντάγματος. Τους γίνηκε μιὰ αποθεωτική ύποδοχή. Ο κόσμος αλάλαζε δίπλα από τους στρατιώτες και τους έρανε με πέταλα ρόδων και τους στεφάνωσε με τις δάφνες του Άπολλωνα.

Το έθνος είχε τότε παλμό. Είχε ανάταση. Είχε δίψα για ούράνια φτερουγίσματα, είχε δίψα για πλατειά δημιουργία. Είχε κοπάσει το πάθος και ο κομματικός ανταγωνισμός. Άνάμεσα στους Έλληνες υπήρχε μιὰ αδιάσπαστη συνοχή κι όλοι είχαν συσπειρωθεί στην έγνοια της πατρίδας που την ενεσάρκωναν δυο άνθρωποι—σύμβολα. Ο Βενιζέλος και ο Κωνσταντίνος. Μακάριες κι ευτυχισμένες μέρες!

Στά 1916 τον βρίσκουμε στο έπιτελικό γραφείο της XIV Μεραρχίας. Μετά ένα χρόνο μετατέθηκε στο έπιτελείο της III Μεραρχίας που τή διεύθυνε ο στρατηγός Τρικούτης κι έλαβε μέρος σ' όλους τους πολεμικούς της άγώνες κατά τα χρόνια του Ευρωπαϊκού πολέμου. Και στους άγώνες των χαρακωμάτων και στους άγώνες της έξόρμησης, έδειξε την ίδια ψυχραιμία και την ίδια στρατηγική ευφυΐα. Έτσι τον βλέπουμε να μάχεται σκληρά στην καμπή του Έριθώνος και στη μάχη του Περλεπέ, στη μάχη του Μπρόντ, όπου και του δόθηκε ο πολεμικός σταυρός των μαχών του Μπρόντ, να αλαλάζει στην προέλαση της Μεραρχίας του και να φτάνει στα Σκόπια, στην Πριστίνα, στη Νίσσα και στο Πιρότ.

Λίγο αργότερα τοποθετήθηκε ως έπιτελάρχης της XIV Μεραρχίας κι έλαβε μέρος σ' όλες τις μάχες που 'δωκε με τον έχθρό. Με τη Μεραρχία αυτή τον βρίσκουμε στον Έβρο έτοιμο να περάσει το ποτάμι και να εκδικηθεί την ήττα της Άσίας. Μετά το γυρισμό της Μεραρχίας γίνηκε το κίνημα για την ανατροπή της επανάστασης του 22. Δεν πέτυχε. Οι κυβερνητικοί διέθεταν μεγαλύτερη δύναμη και μπόρεσαν να το καταπνίξουν άμέσως. Καταδικάστηκε τότε έρήμην σε θάνατο από το στρατοδικείο Πατρών. Η καταδίκη αυτή του 'φερε και την απόταξη ή όποια κράτησε ως την εποχή της οίκουμενικής κυβερνήσεως. Βρισκόμαστε στα 1927. Τότε ανεκλήθη στο στρατό πρώτος μεταξύ των ανακληθέντων με το βαθμό του συνταγματάρχη. Τοποθετήθηκε άμέσως διοικητής του συντάγματος Βοδεγών και ύστερα από έναμισυ χρόνο γίνηκε διοικητής του συνοριακού τομέα Έβρου. Λίγο αργότερα τον βλέπουμε έπιτελάρχη του Δ' Σώματος Στρατού, για να φύγει πάλι απ' αυτό μετά την άρτια όργάνωσή του και να γίνει έπιτελάρχης του Γ' Σώματος.

Σ' όλες τις θέσεις που υπηρέτησε υπήρξε όργανωτικός και δραστήριος.

Ένα σωστό πρότυπο στρατιώτη. Στά 1934 πού γίνηκε υποστράτηγος ανάλαβε τή διοίκηση τής ΙΙΙ Μεραρχίας πού είχε τήν έδρα της στήν Πάτρα. Στή θέση αὐτή έκατσε κάπου τέσσερα σωστά χρόνια. Άναλαμβάνει γιά ένα χρόνο τή διοίκηση τοῦ σχολείου πολέμου και τόν Ίούλιο τοῦ 1939 γίνηκε διοικητής τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ πού έδρευε στήν Καβάλα. Ήτανε τότε πού άρχισαν νά μαζεύονται στόν οὐρανό τά πρώτα σύννεφα τοῦ πολέμου. Τά κράτη είχαν άρχίσει νά έτοιμάζονται, άλλα γιά πόλεμο έπιθετικό και άλλα γιά άμυνα. Στή γραμμή τῶν έπιθετικῶν κρατῶν ήταν ή Γερμανία, ή Ίταλία, ή Ίαπωνία, ή Βουλγαρία, ή Ρουμανία κ.ά. Ήταν οί χώρες οί φιλοπόλεμες και αίμοχαρείς πού ονομάζονταν Άξονας. Στήν γραμμή τῶν άμυνομένων κρατῶν ήταν και ή Ελλάδα. Δέν άπειλοῦσε κανέναν. Κι όμως άπειροι έχθροί τήν άπειλοῦσαν και έπιβουλεύονταν τά έδάφη της και τήν ανεξαρτησία της. Οί κοντινότερες έχθρικές της χώρες ήταν ή Ίταλία και ή Βουλγαρία. Ή πρώτη έπαιξε άρκετά καλά τό ρόλο της και ή δεύτερη κράδαινε σ' όλα τά τελευταία χρόνια άπειλητικά τό σπαθί της πάνω άπό τό κορμί τής Ελλάδας. Δικαιολογημένα λοιπόν και ή προσοχή τοῦ Έλληνικοῦ λαοῦ και τής Έλληνικῆς Κυβερνήσεως στράφηκε πρὸς τά Έλληνοβουλγαρικά σύνορα. Ο κίνδυνος πού μäs άπειλοῦσε φαίνονταν καθαρά. Έτσι με τήν πίεση αὐτή άρχισε και ή χώρα τούτη τοῦς έξοπλισμούς και τά άμυντικά της έργα. Ήθελε νά φράξει τίς πόρτες και νά έμποδίσει τοῦς βαρβάρους νά περάσουν.

Ὡς Διοικητής λοιπόν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ έδειξε μιὰ δραστηριότητα άφάνταστη. Ύπῆρξε ταχύς και οργανωτικός σέ όλα του. Ο ίδιος στάθηκε πάνω άπό τοῦς έργάτες τῶν έργων και τοῦς καθοδηγοῦσε με τήν πολυτιμη πείρα του. Με τήν ένταση αὐτή κατασκεύασε στήν περιοχή του 400 πολυβολεία άπό μπετόν άρμέ και τόσα άλλα έμπόδια και παγίδες γιά τά άρματα. Ή δουλειά του αὐτή προσέχτηκε άπό τό Γενικό Έπιτελεῖο Στρατοῦ πού εξέδωκε μιὰ έπαινετική διαταγή.

Ή κήρυξη τοῦ πολέμου τής Ίταλίας κατά τής Ελλάδας τόν βρῆκε διοικητή τοῦ Δ' Σώματος. Με ταχύτητα και μεθοδικότητα έκανε τήν έπιστράτευσή του κι έπιασε τίς έπίκαιρες θέσεις στά Έλληνοβουλγαρικά σύνορα. Περιμένε άνήσυχος εκεί γιά νά κινηθοῦν οί προαιώνιοι έχθροί τοῦ γένους, οί Βούλγαροι, γιά νά τοῦς δώσει τό χρειαζούμενο χτύπημα. Φάνταζε σάν λιοντάρι, λέγε οί αξιωματικοί πού ήταν κοντά του. Ο χαρακτηρισμός εἶναι εὔστοχος γιατί τό κοντό και γεροδεμένο κορμί του έχει κάτι άπό τό σχήμα και τήν κόψη τοῦ λιονταριοῦ.

Και στά πιό άπομακρυσμένα ακόμα φυλάκια έκανε ο ίδιος προσωπικές έφοδους πού προκαλοῦσαν τό θαυμασμό μᾶ και τό φόβο τῶν στρατιωτῶν. Ξεκίναγε άπό τόν κάμπο και έφτανε σέ ύψόμετρο 1800 και 2000 μέτρων. Τά πλεμόνια του, λέγε οί γιατροί του, μοιάζουν σάν μεγάλα άσκιά. Δέν έχει χαλάσει οὔτε ένας άδένας, δέν υπάρχει στήν επιφάνειά τους οὔτε μιὰ μικρή κι άσήμαντη κηλίδα. Μιὰ τέτοια διαδρομή μοῦ διηγήθηκε ο Συναγματάρχης Πετράς. Τόν άρπαξε μιὰ μέρα και τόν ανέβασε σ' ένα τέτοιο ψηλό ύψόμετρο,

πού τὰ πόδια τῶν νέων λύγισαν καὶ τὰ πλεμόνια λαχάνιασαν. Βάδιζε πάντα πιὸ μπροστὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ κάθε τόσο τοὺς πείραζε γιὰ τὰ νεανικά τους φουσκώματα. Ἦταν γιομάτος κέφι. Γιομάτος ὀμηρικὴ γοητεία.

Οἱ δυὸ στερνές μέρες τοῦ Ὀκτώβρη καὶ οἱ πρῶτες τοῦ Νοέμβρη ἦταν γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμᾶ μέρες φοβερῆς ψυχικῆς δοκιμασίας. Βράδυα δλόκληρα ἔμεινε ἄγρυπνος καρτερώντας στὸ ἀκουστικὸ τοῦ τηλεφώνου τὴν εἶδηση τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς.

Τὸ τηλεφώνο ὅμως δὲν χτύπαγε!... Ὁ Βούλγαρος ἔπαιζε ἐπιδέξια τὸ παιχνίδι του.

Ὅταν θεβαιώθηκε πὼς οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ κουνιόνταν σκέφτηκε νὰ φύγει ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ πάει στὴν Ἀλβανία. Οἱ συνάδελφοί του ἐκεῖ ἔστηναν τρόπαια, στόλιζαν τὰ μέτωπά τους μὲ δάφνες, βαράθρωναν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔσωναν τὸ Γένος. Ἄρχισε νὰ λυπᾶται γιατί καὶ κεῖνος δὲν ἦταν πρωταγωνιστῆς τῆς μεγάλης ἐποποιίας καὶ νὰ ζηλεύει.

Εὐρισκόμενος κάτου ἀπὸ τὴν ἐπήρεια μιᾶς τέτοιας βαθειᾶς συγκινήσεως ζήτησε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο νὰ τὸν μεταθέσει στὴν Ἀλβανία.

Ἡ αἴτησή του αὐτὴ γίνηκε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο Παπάγο τὴν νύκτα τῆς 16ης τοῦ Νοέμβρη. Τὴν ἴδια νύκτα πῆρε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τὸ διοικητὴ τοῦ πυροβολικοῦ του καὶ πῆγε στὴν Κοζάνη. Τὴν ἄλλη μέρα ἀνάλαβε τὴ διοίκηση τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI πού ὀνομάστηκαν «Ὁμάς Μεραρχιῶν K» (Κοσμᾶ) καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ γρήγορη ἀλλὰ καὶ τόσο προσεκτικὴ μελέτη τῆς καταστάσεως ἔβγαλε τὴν πρώτη διαταγὴ τῆς «Ὁμάδος Μεραρχιῶν».

Παίρνω ἀπὸ τὴ διαταγὴ αὐτὴ μερικὰ λόγια καὶ τὰ μεταφέρνω ἐδῶ μὰ καὶ τώρα πιά ἀνήκουν στὴν ἱστορία τοῦ Ἔθνους:

«... Ἀπευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθήκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας». Καὶ πάρα κάτω ὑπάρχουν καὶ τοῦτα τὰ Σπαρτιατικά. «Πᾶς ὕστερων καὶ δισταζων πρὸ ἐχθρικῆς πιέσεως νὰ ἀντικαθίσταται ἀνευ ἑτέρας διαταγῆς».

Ἐπιτελάρχης του, σ' ὄλη αὐτὴ τὴν πολεμικὴ ἐποποιία, ἦτανε κεῖνος ὁ δαιμόνιος Συνταγματάρχης, ὁ Γιῶργος Βαγενᾶς, πού ἄφηκε τὴν τελευταία πνοή του στὴν Αἴγυπτο, κορμὶ βασανισμένο ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τίς ἀρρώστειες.

Πρῶτη του φροντίδα ἦταν νὰ σφίξει τὸ ὕψωμα 1878 τὸ ὁποῖο καὶ ἀποτελεῖ τὸ κλειδί τοῦ νότιου συγκροτήματος τῆς Μοράβας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πτώσις θὰ ἀνοίγε τὸ δρόμο πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ θὰ τσάκιζε τὴν Ἰταλικὴ ἀντίσταση τοῦ βόρειου συγκροτήματος.

Τὴ «θυελλώδη του» ἐπίθεση, ὅπως τὴν ὀνόμασε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν ἐξέπλυνε τὴν 21 Νοεμβρίου ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἔντονη προπαρασκευὴ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μιὰ γερὴ ἐνίσχυση 55 πολυδύλων πού τὰ κακαρίσματα τους γιόμισαν τὰ γύρω φαράγγια. Ἡ ἐπίθεση αὐτὴ ἦτανε γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς κάτι τὸ συ-

τριπτικό. Μέσα κιόλας σέ μιὰ μέρα ἔδωκε ὅλα κείνα τὰ ἀποτελέσματα πού ἔχε προβλέψει ὁ Κοσμάς. Κατελήφθη τὸ φοβερὸ ὕψωμα 1878 πού εἶχε δεχτεῖ τόσες Ἑλληνικὲς ἐπιθέσεις κι εἶχε φάει τόσα βλαστάρια. Τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο θράβευσε ἀμέσως τὸν Στρατηγὸ Κοσμά καὶ τὸ στρατό του. Τοῦ ἀπένειμε τὸν πολεμικὸ σταυρὸ Α' Τάξεως.

Πρὸς τὸ θράδου τῆς 21 Νοεμβρίου φάνηκαν τὰ πρῶτα Ἰταλικά τμήματα νὰ κατεβαίνουν ἄτακτα ἀπὸ τὴ Νότια Μοράβα καὶ τὸ ἴδιο θράδου οἱ Ἰταλοὶ ἄδειασαν ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς Κορυτσᾶς. Τὴν ἄλλη μέρα μπῆκαν μέσα θριαμβευτικά τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα.

Τὴν τροπὴ πού πῆρε στὸ μέτωπο αὐτὸ ὁ πόλεμος, ὁ Κοσμάς τὴν εἶχε δεῖ ἀπὸ τὶς 20 τοῦ Νοέμβρη, ὅταν τὴ μέρα κείνη μερικὰ τμήματα τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς τῆς XI Μεραρχίας του, κατέβηκαν ἀπὸ τὸ Γράμμο, πέρασαν τὸν ἀμαξωτὸ δρόμο Κορυτσᾶς—Ἰωαννίνων καὶ ἐγκαταστάθηκαν ἀνενόχλητα σχεδὸν στὴ δυτικὴ μεριά τοῦ δρόμου τῆς Κόνιτσας. Στὴν ἀναφορὰ πού ἔστειλε στὶς 20.11.40 στὸ Τμήμα Στρατιᾶς γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ γενικὴ μου ἐντύπωσις περὶ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι, ἡ Διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων Κορυτσᾶς προφανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν τὴν γραμμὴν Παπέλασι—1878—Λότο, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρονονδι' ἐκκένωσιν περιοχῆς Κορυτσᾶς».

Ἵστερα ἀπὸ τὸ πέσιμο τῆς Μοράβας ὁ στρατηγὸς ὀδηγεῖ τὶς δυνάμεις του μὲ δραστηριότητα πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ κυριεῖει «δι' ἀποσπασμάτων ἐκμεταλλεύσεως» τὸ Βυθούλκι, τὴ Μοσχόπολη, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψη ἀνάγγελε στὸ Ἔθνος καὶ στὸν κόσμον μ' ἓνα ἀνοιχτὸ ραδιοηλεκτράφημα καὶ ἐγκαταστάθηκε σταθερὰ στὴν κορυφογραμμὴ τῆς Ὀστροβίτσας. Οἱ νίκες αὐτὲς δὲ ἦταν μικρὲς. Κραταίωσαν τὴν πίστη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ τρομαγμένου κόσμου γιὰ τὴν τελικὴ νίκη. Λάφυρα πολλὰ καὶ πολυἀριθμοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες πιάστηκαν ἀπὸ τὶς προελαύνουσες δυνάμεις τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμά, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ γίνεται θρῦλος στὰ μέρη αὐτά. Ἦτανε ὁ δεῦτερος Κοσμάς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας πού πέραγε ἀπ' ἐκεῖ καὶ ὄργωνε τὴ γῆ, πότε μὲ τὸ φλογερὸ λόγο του καὶ πότε μὲ τὸ ἀστραφτερὸ σπαθὶ του. Πολλοὶ τότε κεῖ πάνου, πού ἡ ἀπλότητά τους φτάνει ὡς τὴν καλοπιστία καὶ τὴν ἀφέλεια τῶν παιδιῶν, πίστεψαν, πῶς αὐτὸς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Κοσμάς μεταμορφωμένος. Τὸ θρῦλο του αὐτὸν ἄρχισαν νὰ τὸν ψιθυρίζουν τὰ στόματα, νὰ τὸν παίρνουν στὰ φτερούγια τους οἱ ἀγέρες, νὰ τὸν κελαιδοῦν στὶς τρίλλιες τους τὶς γλυκὸφθογγες τὰ πουλιά, νὰ τὸν διαλαλοῦνε μὲ τὰ γράμματα τους στὶς μαννάδες καὶ στὶς ἀγαπημένες τους οἱ στρατιῶτες του.

Στὶς 4 τοῦ Δεκέμβρη ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἦταν στὴν Κορυτσά. Συγκρότησε ἐκεῖ ἓνα συμβούλιο ἀντιστρατῆγων κι ἄκουσε τὶς γνώμες τους σχετικὰ μὲ τὴ νέα ἐξόρμησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τοῦ ἔσφιξε τοῦ Κοσμά τὸ χέρι καὶ συνάμα τοῦ τόνισε πῶς θὰ τοῦ ἀνάθετε τὴ διοίκησις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ τυπικὴ διαταγὴ ἐξεδόθη στὶς 10 τοῦ Δεκέμβρη. Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη τὸν βρισκοῦμε διοικητὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἐπρεπε νὰ συνε-

χίσει και να ολοκληρώσει μια πολεμική προσπάθεια που είχε τόσο ένδοξα αρχίσει. Με την πρώτη του διαταγή χαιρέτισε τους στρατιώτες, στάθηκε σιωπηλός πρό των τάφων των ενδόξων νεκρών και χάραξε το δρόμο της νέας εξέδρασης:

«Η πρώτη μου σκέψις πρό πάσης αποφάσεως ή ενεργείας φέρεται πρός όσους αξιωματικούς και όπλίτας του Α' Σώματος Στρατού έπεσαν ύπέρ Πατρίδος κατά τους μέχρι τουδε αγώνας του... Αίωνία των ή μνήμη, όπως αιώνια θά είναι και ή δόξα των.

» Έξαιρώ τους αγώνας του Α' Σ. Στρατού, ως και τα έπιτευχθέντα αποτελέσματα, αλλά το έργο, που μάς ανέθεσεν ή πατρίς δέν έτελείωσεν ακόμη. Πρέπει να ολοκληρωθή ή καταστροφή του έν Αλβανία Ιταλικού στρατού. Τουτο θά το έπιτύχωμεν ώθουντες και ανατρέποντες πάσαν προσπάθειάν του να έδραιωθή επί τοποθεσίας τινός μέχρις ότου τον ρίψωμεν εις την θάλασσαν.

» Μόνον ούτω θά ήσυχάσωμεν δια πάντα. Είς την προσπάθειάν μας ταύτην πρέπει όλοι μας, βαθμοφόροι και στρατιώται, να πολεμήσωμεν δραστήρια και με αυτοθυσίαν μέχρις έξαντλήσεως ή θανάτου. Ο αγών μας είναι δίκαιος. Όλος ο κόσμος το όμολογει και μάς θαυμάζει. Έμπρός και πάντα έμπρός όλοι μας για την ολοκλήρωσιν της καταστροφής του έχθρου.

Ζήτω ή Πατρίς!...».

Ο μεγαλύτερος όγκος των Μεραρχιών της γραμμής μάχης (III, IV, II, και άλλα ανεξάρτητα αποσπάσματα και σε δευτέρα γραμμή ή VIII Μεραρχία και το απόσπασμα Λούμπα), όταν ο στρατηγός Κοσμάς πήρε στα χέρια του στις 10 του Δεκέμβρη τη διοίκηση του Α' Σώματος Στρατού βρίσκονταν στην είσοδο της κοιλάδας Ζαγοριά—Β. Μονής Τσέπας περί το Γκολέμι—θάλασσα. Ός την ώρα εκείνη είχαν καταληφθεί όλοι οι υπό του Γενικού Στρατηγείου καθωρισμένοι αντικειμενικοί σκοποί. Ο στρατηγός όμως έβλεπε πως δέν είχε στρατηγική ασφάλεια στο μέρος αυτό. Για να αποκτήσει λοιπόν αυτήν την ασφάλεια έπρεπε να καταληφθεί όπωσδήποτε ή δεσπόζουσα όλων των πρός το Τεπελένι και Αύλωνα οδεύσεων οχυρωμένη κορυφογραμμή Κουρβελέσι με τα έπικρατούντα ύψώματά της, Παπαδιά, το περίφημο Σκίβορβικ (ύψ. 1700), Μαλισπάτ και Σεφέρ - Αγάιτ. Έτσι δίχως να χει καμμιά σχετική διαταγή, αποφάσισε να κινηθεί. Στις 11 του Δεκέμβρη άρχισε την επίθεση για την κατάληψη των μερών αυτών. Η γραμμή αυτή είχε ένα πλάτος που πέρναγε τα 50 χιλιόμετρα. Κι όμως τα ύψώματα της γραμμής αυτής πέσανε το ένα κοντά στ' άλλο και μάλιστα ύστερα από τις συνδυασμένες και καλομελετημένες επιθέσεις.

Η ακατάσχετη όρμη της IV Μεραρχίας σαρώνει το Σκίβορβικ και το Μαλισπάτ, και πέφτει στα χέρια της II Μεραρχίας το Σεφέρ - Αγάιτ. Ο στρατηγός έδω, που στα μάτια των στρατιωτών και του λαού, φαντάζει σαν μυθικός ήρωας, πηγαίνει ως την πρώτη γραμμή του πολέμου, οδηγεί και καθοδηγεί, μάχεται και νικάει.

Ἔτσι, όταν στις 14 τοῦ Δεκέμβρη φτάσανε οἱ διαταγές τοῦ ἐπιτελείου γιά τή συνέχιση τοῦ ἀγῶνα στόν τομέα αὐτόν τοῦ πολέμου, τὸ μεγαλύτερο σχεδὸν μέρος τοῦ καθωρισμένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἦταν κερδισμένο, καὶ τὰ κυριευθέντα ἐδάφη ἀποτελοῦσαν μιὰ σπουδαία στρατηγικὴ βάση γιά τὴν καινούργια ἐξόρμηση.

Δίχως καθόλου νὰ πάρουν ἀνάσα οἱ ἄντρες του, ρίχνονται στὴν καινούργια ἐπίθεση γιά νὰ δλοκληρώσουν τὴ Νίκη τους, γιά νὰ πλατύουν ἀκόμα τὴ δόξα τους, γιά νὰ λαμπρύνουν τὸ θρύλο τους. Οὔτε οἱ βροχές μπόρεσαν νὰ τοὺς κάμψουν, οὔτε καὶ τὰ βαριά κρύα. Λές καὶ ὁ Δεκέμβρης εἶναι Ἀπρίλης, ἀρχὴ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, κι ὄχι ἀρχὴ τοῦ βαριοῦ καὶ σκληροῦ χειμῶνα. Στις μέρες λοιπὸν τοῦ Δεκέμβρη πέφτει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων τὸ Πηλιούρι, ἡ πολυδαρμένη Χειμάρρα καὶ τὸ Κούτσι ποὺ εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς Αὐλώνας. Ἡ III Μεραρχία δαμάζει τὸ Προγκονάτι, ἡ VI τὴ Νιβίτσα, ποὺ ἀνοίγει διὰ πλατὰ πιά τὸ δρόμο πρὸς τὴ Σαλάρια. Τμήματα πάλι τῆς II κατεδαίνουν στὴν παρυφὴ τοῦ Τεπελενιοῦ, καὶ τὸ ἥρωϊκὸ καὶ ἀδάμαστο 34 πεζικὸ σύνταγμα, μπαίνει στὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγοριά καὶ κυριεῦει τὴν ὁμορφὴ καὶ παινεμένη Μελισσόδα. Αἰχμαλωτίζει δυὸ τάγματα μὲ ἄρτια συγκρότηση, κυριεῦει πολλὰ κανόνια καὶ ἄλλο ἄφθογο πολεμικὸ ὕλικό, συλλαμβάνει ἓνα Συνταγματάρχη καὶ 4 Ταγματάρχες καὶ 50 ἄλλους κατώτερους ἀξιωματικούς.

Βαδίζουμε γιά τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐλιγμῶν τοῦ στρατηγοῦ Κοσμά, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα «Ἐλιγμὸς τῆς Σαλάριας», καὶ ποὺ θὰ ἔφερνε τοὺς Ἑλληνας στὰ πλευρὰ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Τεπελενιοῦ καὶ θὰ συντελοῦσε ὄχι μονάχα στὴν πτώση τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ βουνοῦ, ἀλλὰ καὶ ὄλου τοῦ δυτικὰ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐδάφους, θὰ πέραγε τὴν Κλεισούρα καὶ θὰ ὄφτανε ἀκόμα πιά κάτω. Ὁ ἐλιγμὸς αὐτὸς θὰ ὄδινε ἀναντίρρητα τεράστια κέρδη στόν μαχόμενο Ἑλληνικὸ στρατό. Οἱ δραματισμοὶ ὅμως αὐτοὶ γιά νὰ δλοκληρωθοῦν, ἔχουν ἀνάγκη κι ἀπὸ ἄλλους παράγοντες καὶ συντελεστές. Ὁ σπουδαιότερος συντελεστής γιά τὴν ἐπιτυχία θὰ ὄταν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρός, ὄχι ὁ στρατός, μὰ ὁ περίφημος «στρατηγὸς Χειμῶνας». Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ πὼς ὁ ψυχρὸς καὶ ἐγκεφαλικὸς αὐτὸς στρατηγὸς δὲν βοήθησε καθόλου σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι. Λές κι εἶχε τίς ἀντιρρήσεις του, λές κι εἶχε χαράξει πρωτύτερα τὰ δικά του πολεμικὰ σχέδια. Ἔτσι, μόλις ἀντιλήφθηκε τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἑλληνα στρατηγοῦ, ἄφηκε τὸ χιόνι νὰ πέσει στιβάδες—στιβάδες, νὰ φτάσει καὶ νὰ περάσει τὸ μέτρο καὶ τίς ψυχρὲς καὶ παγωμένες του νύχτες ἢ θερμοκρασία κατέβαινε κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν. Ἦταν ὁ θάνατος τοῦ Ἑλληνα φαντάρου. Μὲ μιᾶς ἔνοιωσε νὰ παγώνουν τὰ μέλη του, νὰ ξυλιάζουν τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, νὰ κροταλίζουν τὰ δόντια του, νὰ μαργώνει ὁ νοῦς του, νὰ σβύνει σιγά—σιγά κι αὐτὴ ἢ φλόγα τῆς ψυχῆς του. Ἦτανε κάτι τὸ ἀφάνταστο γιά τὸν Ἑλληνα στρατιώτη αὐτό.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἢ εὐθύνη τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας εἶναι τεράστια. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο παρουσιάστηκε ἐντελῶς ἀπροετοίμαστη, μὲ ἀληθινὴ ἀγνοια τῶν κρυσπαγημάτων. Ἡ φοβερὴ αὐτὴ μάστιγα δὲν εἶχε γιά πρώτη φορὰ

παρουσιαστεί στο στρατό μας. Και οι Βαλκανικοί πόλεμοι, και η Μικρασιατική έκστρατεία μας είχαν δώσει τα κρούσματά τους. Από τα κρούσματα αυτά οι στρατιωτικοί γιατροί θα έπρεπε να είχαν δώσει τα συμπεράσματά τους. Θα έπρεπε να 'χαν μελετήσει τις επιπλοκές της περίεργης αυτής αρρώστειας και να 'χαν προλάβει την νέα καταστροφή. Δεν είχαν κάμει τίποτα. Δεν είχαν εισηγηθεί κανένα ριζικό και αποτελεσματικό μέτρο. Δεν είχε γίνει καμιά διδασκαλία. Άδιαφορία ολέθρια, μεγάλη και έγκληματική.

"Έτσι άρχισαν κατά εκατοντάδες τα κρουπαγήματα. Άλλου μπλαθίνιζαν τα πόδια, κι άλλου τα χέρια. Αυτόματα σταμάταγε η πορεία, έπεφτε το τουφέκι από τα χέρια. Την καταστροφή που έκαναν τα κρουπαγήματα, δεν την είχαν κάνει οι σκληρές μάχες. Το ίδιο το απόσπασμα που συγκροτήθηκε για να κάνει τον περίφημον αυτόν έλιγμο (ήταν μονάδες του θρυλικού 9ου συντάγματος των Καλαμών και μερικά άλλα τάγματα) έφτασε στον σκοπό του, αλλά με την ψυχή κυριολεκτικά στα δόντια. Από τις πέντε χιλιάδες άντρες που είχε, δεν έμειναν στα πόδια τους παρά 500 μονάχα, οι όποιοι κι έπιασαν χιλιάδες αιχμαλώτους και κυρίεψαν άφθονο ύλικό. Η πολεμική τους αυτή προσπάθεια ήταν πραγματικά γιγαντιαία. Όλοι τους οι άλλοι συμπολεμιστές είχαν πέσει ξυλιασμένοι στα χιόνια, άλλοι είχαν χωθεί για πάντα κάτω από τα παγερά τους σεγτόνια, κι άλλοι είχαν πάρει το δρόμο της μαύρης επιστροφής... Οι 500 τώρα λέοντες έπρεπε να τα κάνουν όλα. Ήτανε όμως αδύνατο. Οι Ίταλοι τα 'χασαν. Κεραυνοβολήθηκαν. Τι ήτανε τούτο; Πώς έφτασαν τούτοι οι φοβεροί Έλληνες έδω πέρα; Έτσι άρχισαν να ζητάνε ενισχύσεις για να προλάβουν την ολοκλήρωση της καταστροφής. Αεροπλάνα, αυτοκίνητα, ποδήλατα, άλογα και γαϊδούρια, όλα τώρα τα μεταγωγικά μέσα, κουβαλάνε Ίταλούς στρατιώτες στη ζώνη αυτής της ανέλπιστας φωτιάς. Κουβαλάνε στρατιώτες, ειδικούς για τέτοιον πόλεμο. Φέρνουν την έκλεκτή τους Μεραρχία «Μπρένερ», φέρνουν την «Πουστέρια» που οι άντρες τους στρατολογούνται από τα βόρεια κλίματα της Ίταλίας. Έδραιώνουν με τον τρόπο αυτό το μέτωπό τους, εκμεταλλεύονται την αδυναμία των Ελλήνων, που μάταια περιμένουν να φτάσουν και σ' αυτούς ενισχύσεις, τροφές και πολεμικό ύλικό.

Η Άγγλία, ξανά σ' αυτόν τον πόλεμο, έπαιξε το διπρόσωπο πολεμικό παιχνίδι της. Ακολούθησε το δρόμο της δικής της πολεμικής σκοπιμότητας. Κάτω από το κράτος της δόλιας αυτής σκοπιμότητας δεν έζωσε αίφνης με το στόλο της την Άδριατική, και σκόπιμα δεν έσφυροκόπησε με την αεροπορία της τα μεταγωγικά του έχθρου, πίεση που θα έκανε δύσκολη και τραγική τη θέση των Ίταλών στην Άλβανία. Έτσι, πιεζόμενοι από τη θάλασσα και λογιζόμενοι και γιουχαϊζόμενοι από τη στεριά, θα έπεφταν σίγουρα στους γαιούς της Άλβανίας και θα ύφισταντο τα δεινά, που ύπέστησαν οι Άγγλοι στην Δουγκέρκη και στη Μάγχη. Πρέπει να όμολογηθεί, πως στη θάλασσα τότε η Ελλάδα, έκανε μια υπεράνθρωπη προσπάθεια με το στόλο της και με τα υποβρύχιά της, και που οι τολμηροί και ριψοκίνδυνοι κυβερνήτες τους, Σπα-

νίδης, Χατζηκωνσταντῆς καὶ Ἰατρίδης, ὁ πικραμένος αὐτὸς ναυμάχος τῆς Κορίνθου, πὺ οἱ ἥρωες τοῦ Γραφείου τοῦ ἐστέρησαν τὸ βαθμὸ τοῦ Ναυάρχου, ὁ Λάσκος καὶ οἱ ἄλλοι, πὺ ξαναζωντάνεψαν τοὺς ναυμάχους τοῦ 21, μὲ ἀληθινὸ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ματαίωσαν, ὅσο μπορούσαν, τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Ἡ θαλασσινὴ ὁμῶς αὐτὴ δύναμη, δὲν ἦτανε ἀρκετὴ. Χρειάζονταν στόλος ἰσχυρός. Τὴν Ἀγγλία ὁμῶς, δὲν τὴν συνέφερε τότε νὰ ματαιώσει τελείως τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ντούτσε. Οἱ ἐχθρικές αὐτὲς δυνάμεις ἔπρεπε νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθοῦν καὶ στρέψουν ἄλλοῦ τὴν προσοχὴ τους, στὴ Μέση αἴφνης Ἀνατολή, καὶ νὰ κατατροπώσουν ἔτσι τοὺς Ἀγγλους τοῦ Οὐείδελ. Νὰ ἡ αἰτία, πὺ οἱ νησιτικοὶ Ἕλληγες, δὲν μπόρεσαν νὰ ρίξουν στὴ θάλασσα τοὺς Ἰταλοὺς, πρᾶγμα πὺ τόσο εὐκολο τὸ ἔβλεπαν μερικοὶ δικοὶ μας θεωρητικοὶ τοῦ πολέμου. Λόγια καὶ σκέψεις τοῦ γραφείου, μὲ τὴ στείρα διάθεση τῆς κακῆς ἐπίκρισης.

Ὁ Κοσμᾶς τὸ εἶχε διαισθανθεῖ. Οἱ ἀξιωματικοὶ μας τὸ εἶχαν πιὰ καταλάβει. Ὅλοι τους ὁμῶς, ἀνακατεμένοι μὲ τοὺς φαντάρους, κάθονται κεῖ καὶ τρῶνε ὦμὸ καλαμπόκι καὶ κριθᾶρι γιὰ νὰ κορέσουν τὴν πείνα τους. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε κονιάκ, οὔτε ρακί, οὔτε σῦκα μὰ καὶ οὔτε καὶ σταφίδα γιὰ νὰ τὸνώσει ἔστω καὶ μόνη, μὲ τὴ θερμὴ τῆς τὰ κορμιὰ τῶν Ἑλλήνων φαντάρων. Ἔτσι ἀφήνονταν ἀνυπεράσπιστοι στὸ κρῦο. Τὰ πολλὰ χιόνια εἶχαν κλείσει γι' αὐτοὺς τοὺς δρόμους, εἶχαν διώξει μακριὰ κι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἐλπίδα. Τοὺς τύλιγε ὁ Ζόφος! Κι ὁμῶς ἐπέμεναν.

Ἡ πρωτοφανῆς αὐτὴ φθορὰ ἄρχισε νὰ κλονίζει τὸ ἠθικὸ μερικῶν διοικήσεων. Ὁ Κοσμᾶς τὸ βλέπει αὐτό, τοὺς ἀντικαθιστᾷ διαστικὰ γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν καὶ στοὺς ἄλλους τὰ ψυχικά τους αὐτὰ συναισθήματα, καὶ διατάσσει νὰ μπεῖ στὸν ἀγῶνα αὐτόν, πὺ ἔχει μιὰ μορφὴ τιτάνεια, ἡ VIII Μεραρχία πὺ δρῖσκονταν στὴν γραμμὴ τῆς ἐφεδρείας.

Γίνεται μιὰ σκληρὴ πάλη, ἕνας ἀγῶνας πὺ πάει νὰ σπάσει τίς ἴνες τῶν πρωταγωνιστῶν, ποιὸς θὰ νικήσει τὸ χιόνι, ποιὸς θὰ καταβάλλει τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ θὰ φτάσει γρηγορώτερα στὸν τόπο πὺ παίζονταν τὸ φοβερὸ παίγνιδι τοῦ πολέμου. Οἱ Ἰταλοὶ στέκονται ἐδῶ τυχεροί. Δὲν ἔχουν χιόνι γιὰτὶ ὁ χῶρος τῆς μάχης δρῖσκεται κοντὰ στὸ δημόσιο δρόμο, Τεπελένι—Αὐλῶνα, ἐνῶ οἱ Ἕλληγες, γιὰ νὰ φτάσουν κεῖ πέρα στὸ μακάριο τόπο, πρέπει νὰ περάσουν τὸ ἀτίθασο Κουρβάλεσι, πὺ τὸ ὕψος του φτάνει τὰ 1700 μέτρα κι εἶναι σκεπασμένο μὲ χιόνια. Γιὰ νὰ περαστεῖ αὐτὸ τὸ βουνὸ μὲ τέτοιες σκληρὲς συνθήκες, χρειάζονται πέντε μέρες. Ἐδῶ τώρα οἱ Ἕλληγες φαντᾶροι δὲν παλεύουν μονάχα μὲ τὸ χιόνι. Παλεύουν καὶ μὲ τὴν Ἰταλικὴ ἀεροπορία. Οἱ Ἰταλοὶ μαντεύουν τὸ δρόμο τοῦ περάσματος καὶ τὸν σφυροκοπᾶνε ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ὡς τὸ θράδου. Λυγίζουν ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ τὴν πείνα οἱ ἄνθρωποι, ψοφᾶνε τὰ μουλάρια καὶ τὰ γαῖδούρια, πολῦτιμοι συναγωνιστὲς στίς ὥρες τοῦτες τοῦ πολέμου. Ὅλα σκεπάζονται ἀπὸ τὸ χιόνι. Μὲ μιᾶς σταματᾶει ὁ ἐφοδιασμὸς σὲ τρῶφιμα καὶ πυρομαχικά. Πιεσμένος ἀπὸ τὴν ἀδῆριτη ἀνάγκη ὁ Κοσμᾶς, ἐγκαταλείπει σὲ μιὰ στιγμὴ τὸν ἐλιγμὸ γιὰ νὰ ἀνασυντάξει τίς δυνάμεις του.

Τώρα πάλευε με δυο ἐχθρούς. Μὲ τοὺς Ἴταλοὺς καὶ μὲ τὴν ὀργισμένη φύση. Οἱ πρῶτοι εἶχαν δαμαστεῖ, ἢ δεύτερη ὄχι. Καθὼς τὸ μυαλό του γυρίζει, βλέπει καὶ σκέφτεται κάτι ἄλλο, ποὺ χαμογελάει ἐγκάρδια. Ἡ σκέψη αὐτῆ τοῦ φαίνεται σὰν τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ. Κάνει τότε ὀλοταχῶς στροφή, καὶ ἀπὸ ἄλλη μεριά, ἀπὸ τὸ Κούτσι, τραβάει πρὸς τὴν Αὐλώνα. Περνάει μέσα ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Σιουσίτσας. Ἐδῶ τὸ χιόνι λιγοστεύει καὶ ἡ προέλαση ἔχει λιγώτερες δυσκολίες. Προχωρεῖ μὲ τὰ στρατεύματά του 20 χιλιόμετρα καὶ φτάνει λίγο πιὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Τότε ἀρχίζει νὰ φανερώνεται ἄλλη ἀπειλή στὸν ὀρίζοντα. Ἡ Γερμανική. Ὁ Στρατηγὸς στρέφει τώρα καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ μάτι του. Ἀρχίζει νὰ σκέφτεται ξανά, νὰ ὑπολογίζει, νὰ βλέπει. . . .

Βρισκόμαστε στὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Φλεβάρη. Ὁ Κοσμάς ἐτοιμαζόταν νὰ κάμει συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις μὲ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Ἦθελε νὰ δώσει τὴ βολή του. Ὁ Μεταξᾶς ἔχει πεθάνει, καὶ ἡ Γερμανική εἰσβολὴ ἔχει δημιουργήσει φοβερὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίες. Στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοὶ στρέφουν μὲ δικαιολογημένη ἀνησυχία τὰ μάτια τους παντοῦ. Τὶς μέρες ἐκεῖνες συγκροτήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ «Συμβούλιο τῶν Ἀγτιστρατῆζων». Κλήθηκε καὶ ὁ Κοσμάς φυσικά.

Στὸ συμβούλιο αὐτὸ μίλησε ξάστερα, παστρικά καὶ τίμια ὅπως λέει ὁ λαός. Δωρικά. Δωρικὸς ἦταν ὁ λόγος του, ὅπως δωρική εἶναι καὶ ἡ μορφὴ του. Στὸ συμβούλιο αὐτὸ ξεταστήκανε ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Εἶχε μιὰ διαφορὰ μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγο σχετικά μὲ τὸν τρόπο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἴταλο—Γερμανῶν πλέον.

Ἡ Ἑλλάδα—πίστευε—ἦ ἔπρεπε νὰ μείνει μονάχη τῆς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τοὺς δυο εἰσβολεῖς, καὶ νὰ πέσει μὲ τρόπο ἔνδοξο, ποὺ καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ πέσιμό τῆς νὰ εἶναι γιὰ τοὺς λαοὺς ἀνάταση σωστή καὶ μεσουράνημα δόξας, ἢ ἂν τῆς ἔλθουν ἐνισχύσεις «νὰ ἔλθουν εἰς βαθμὸν ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν Ἴταλο—Γερμανικὴν ἀνάσχεσιν προσωρινῶς καὶ προοδευτικὰ νὰ ἐπιτρέψουν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως. Ἐὰν πάλιν δὲν ἐξασφαλίζουν αὐτὸ, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἔλθουν καθόλου, διότι καὶ δικαιολογίαν πολιτικὴν δίδουσαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς διὰ τὴν ἐπέμβασίν των καθ' ἡμῶν, καί, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μᾶς βοηθήσωσιν ἀποτελεσματικῶς, δεσμεύουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων διὰ τῆς δημιουργίας πρὸς αὐτὰ στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων».

Τὰ πράγματα ἔδειξαν πὺς ὁ Κοσμάς εἶχε δίκιο. Ἡ γνώμη του αὐτὴ ἦτανε φωτεινὴ, ἀνάδλυσμα πραγματικὸ τῆς καρδιάς του.

Ἡ γνώμη του ἐκεῖνη δὲν ἦτανε γέννημα ἀντιζηλίας, ἠττοπάθειας ἢ πεμπτοφαλαγγιτισμοῦ, ὅπως τὸν κατηγοροῦσαν τότε πολλοί. Προέρχονταν ἀπὸ ἀγάπη πραγματικὴ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ μόνο πρὸς τὴν πατρίδα. Τὰ μεταγενέστερα γεγονότα τὸν δικαίωσαν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἀπίστευτο.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κορυζῆ εἶτε ἀπὸ κακὴ ἐκτίμησις, εἶτε ἀπὸ διάφορες σκοτεινὰς πιέσεις ἔκανε τὸ σφάλμα νὰ ἀπορρίψει τὴ γνώμη αὐτὴ. Δὲν στάθηκε

ὁμως ἐδῶ. Προχώρησε πάρα πέρα. Τὴν ἴδια μέρα ἀποστράτευσε τὸ στρατηγὸν Κοσμά καὶ τοὺς δυὸ του συναδέλφους ποὺ τάχτηκαν μὲ τὸ μέρος του στὸ Συμβούλιο τῶν Ἀντιστρατήγων. Τὸ Μάρκο Δράκο καὶ τὸν Δημ. Παπαδόπουλο.

Ἐκεῖ, στὸ Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὑπηρετοῦσε τότε ὡς Προσωπάρχης ὁ Συνταγματάρχης Ἀσημάκης Ζῆρος. Τὴν ἴδια μέρα, μ' ἓνα του ιδιόγραφο γράμμα, ἀνακοίνωσε στὸ στρατηγὸν Κοσμά, καὶ τὴν ἀποστρατεία του, καὶ τὰ αἰτία της.

Στὸ γράμμα του αὐτό, ὁ Ζῆρος ἔγραφε:

«Στρατηγέ μου,

Διὰ σημερινῆς ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ διατάγματος, δημοσιευθέντος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἐτέθητε εἰς ἀτεπάγγελτον ἀποστρατείαν, καθὼς καὶ οἱ Ἀντιστράτηγοι Δράκος καὶ Παπαδόπουλος. Ὁ κ. Ὑπουργὸς διέταξε νὰ κοινοποιηθῇ ἐντὸς τῆς σήμερον. Ἡ αἰτιολογία εἶναι ὅτι ἡ περαιτέρω παραμονή σας εἰς τὸ στράτευμα δὲν προάγει τὰ συμφέροντα τῆς Ὑπηρεσίας, ὅπως εἶχεν ἀποστρατευθῆ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ὁ Στρατηγὸς Γαλιστρας. Ἄλλο τί περισσότερο δὲν γνωρίζω εἰ μὴ ὅτι εἰς τὴν Στρατιὰν Ἡπείρου πηγαίνει ὁ Πιτσικας καὶ εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ὁ Δεμέστιχας καὶ εἰς τὸ Β' ὁ Μπάκος».

Ὁ Μαχητῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ζῆρος, ἔλεγε τὴν ἀλήθεια.

Κάτι τέτοιο μᾶς λέει καὶ ὁ Παπάγος:

«Ὁ Κοσμάς, γράφει, διετύπωσεν γνώμας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τηρηθησομένην πολιτικὴν, αἵτινες διίσταντο πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην».

Τί ἦτανε αὐτό;

Ἀπρόσμενος κεραυνὸς ποὺ ἐρχότανε στὶς δυσκολώτερες ὥρες γιὰ τὸ Ἔθνος. Δὲν στενοχωρήθηκε τόσο γιὰ τὴν ἀποστράτευσή του —εἶχε κερδίσει πιὰ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας— ὅσο γιὰ τὸ φραζότανε ὁ δρόμος τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ χρέους. Ἐβλεπε καθαρὰ πὼς ἄρχιζαν γιὰ τὸ Ἔθνος οἱ φοβερὲς δοκιμασίες. Μὲ τῆς ψυχῆς του τὰ μάτια ἔβλεπε τὰ μεγάλα σύννεφα ποὺ κάλπαζαν πρὸς τὸ γαλάζιον οὐρανὸ της, διαισθάνονταν τὸν παγερὸ μαντύα τοῦ Ζόφου ποὺ ἤθελε νὰ καλύψει μ' αὐτὸν τὸ κορμὶ τῆς ἀσπαίρουσας πατρίδας. Δάκρυσεν ὅταν ἔμαθε τὴν εἴδηση. Δὲν ἀπελπίστηκε ὁμως. Τὴν ἄλλη μέρα συγκεντρώθηκε καὶ πῆγε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖ ὑπόβαλε μιὰ ἀναφορά, ποὺ γύρευε μέσα σ' αὐτὴ νὰ ἀνακληθῆ ὡς ἔφεδρος Ἀντιστάτηγος (γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ μομφή τοῦ φιλογαλονᾶ) καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ στὰ ὄχυρά τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ποὺ τὰ εἶχε δημιουργήσει καὶ τὰ γνώριζε τόσο καλά. Ἦθελε νὰ πολεμήσει τοὺς Γερμανοὺς. Γύρευε νὰ προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του στὴν ἀγωνιζόμενη καὶ μάλιστα τόσο ἔντονα πατρίδα.

Εἶναι τόσο ὀλιγόλογο τὸ κείμενο τῆς αἰτήσεως αὐτῆς τοῦ Κοσμά, ποὺ τὸ πάθος τῆς ἀλήθειας μὲ ἀναγκάζει νὰ τὸ μεταφέρω ἐδῶ: Γράφτηκε καὶ στάλθηκε στὶς 10-3-41.

«Κύριε Ὑπουργέ,

Ἀσχέτως τῆς αἰτίας δι' ἣν ἀπεστρατεύθην, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀναφέρω ὅτι εἶμαι πρόθυμος καὶ ὡς ἐφεδρος νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα μου κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον, ὅπου καὶ ὅπως ἡ Ὑπηρεσία κρίνει τοῦτο σκόπιμον».

Καὶ στὸν Ζῆρο πού τὴν ἔδωσε τόνισε πῶς προτιμοῦσε νὰ πάει στὴν περιοχὴ τῆς Καβάλας γιὰ νὰ πολεμήσει, εἴτε ὡς ἔσχατος, εἴτε ὡς πρῶτος, τοὺς Γερμανοὺς. Γύρεψε λοιπὸν νὰ ὑπηρετήσει τὴν Πατρίδα του. Καὶ οἱ ὑπερπατριῶτες τοῦ ἔκλεισαν κατάμουτρα τὴ θύρα τῆς χαρᾶς αὐτῆς.

Ὑπάρχει, ἀκόμα, μιὰ βεβαίωση τοῦ Ζήρου, πού μᾶς λέει πῶς ἡ αἴτηση παρελήφθη ἀπ' αὐτόν. Καὶ τονίζει στὴν τελευταία τῆς παράγραφου ὁ Συνταγματάρχης Ζῆρος:

«Προφορικῶς δὲ ὁ στρατηγός, μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐπρωτίμα νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον ἔγθα ἐπὶ μακρὸν ὑπηρετήσεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Εἰρήνης. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην παρέδωσα πάραυτα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Παπαδήμαν».

Ὁ Παπαδήμας ὁμως, μόλις εἶδε τὴν αἴτηση, ρώτησε τὸν Ζῆρο:

— «Τί εἶναι αὐτὰ πού θέλει αὐτὸς τώρα;»

Λὲς κι' αὐτός, ὁ «αὐτός», ἦτανε ἓνας ὁποιοσδήποτε «αὐτός» κι' ὄχι ὁ στρατηγὸς Διοικητὴς Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὁ στρατηγὸς πού διέσπασε τὶς ἐχθρικές γραμμὲς στὸ Μοράβα, πού κατέλαβε τὴν Κορυτσᾶ καὶ τὴ Μοσχόπολη καὶ ἀπώθησε τοὺς Ἴταλοὺς δυτικὰ τῆς Ὀστροβίτσας. Δὲν ἦτανε τάχα «αὐτός» πού κατέλαβε τὴν περιοχὴ Χειμάρων —Κούτσι, τὸ ὑψίπεδο τῆς Νιβίτσας, τὴν κοιλάδα τοῦ Μπετζιᾶ καὶ προπαρασκεύασε τὸν ἐλιγμὸ τῆς Σαλάριας, γιὰ νὰ ἀποκόψει τὶς παρὰ τὸ Τεπελένι συγκοινωνίες τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἐνδοξος λοιπὸν στρατηγός, εἶχε γίνεи τώρα ἓνας «αὐτός».

Ἔτσι, οὔτε μιὰ ἀπάντηση δὲν καταδέχτηκε νὰ στείλει στὸν στρατηγὸ Κοσμᾶ, τὸ συντελεστὴ τοῦ νεώτερου θρύλου καὶ τῆς νεώτερης δόξας.

Ἡ σιωπὴ αὐτῆ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ ἔφερε μιὰ φοβερὴ ἀπόγνωση. Γιὰ ἓνα διάστημα, ἦταν θολὸς ὁ νοῦς του καὶ θολωμένα ἀπὸ τὸ ψυχικὸ του τάραγμα τὰ μάτια του. Γύριζε ἀπόστρατος στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ πάνω στὰ σύνορα οἱ ἄντρες του τὸν ἀναζήτησαν. Ἡ μαχόμενη καὶ ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα τὸν καρτέραγε γιὰ νὰ σύρει ξανά τὸ αἰχμηρὸ ξίφος του καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσει πρὸς τὴ δόξα.

Ὁ στρατηγὸς ὁμως δὲν φαίνονταν. Κάποιοι ἄλλοι τοῦ ἔχανε φράξει ὀριστικὰ πιά τὸ δρόμο... Δὲν μπορούσε νὰ περάσει. Δὲν τὸν ἄφηναν νὰ πορευτεῖ —κι ἄς τὸ ἤθελε τόσο— πρὸς τὰ ἐκεῖ!... Πρὸς τὸ μέτωπο, πρὸς τοὺς ἄντρες του, πρὸς τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἑλλάδα!...

Λίγο ἀργότερα θέλησε νὰ μάθει τοὺς λόγους πού ἀνάγκασαν τὸν Κορυζῆ νὰ ὑπογράψει τὸ διάταγμα τῆς ἀποστρατεύσεώς του. Ὁ ἀείμνηστος Κ. Ζαβιτσιάνος τὸν ὠδήγησε μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς σκοτεινοὺς μιάνδρους τῆς δο-

λοπλοκίας και τῆς συναλλαγῆς. Βρίσκεται στὰ ἀρχεῖα τοῦ στρατηγοῦ ἓνα γράμμα τοῦ Ζαβιτσιάνου πού τὸ δημοσιεύω ἐδῶ γιὰ τὴν ἱστορία:

«Ἐν συνεχείᾳ — γράφει ὁ Ζαβιτσιάνος στὸ στρατηγὸ — μὲ ὅσα προφορικῶς εἶπαμεν ἐν σχέσει μὲ τὴν ὁρᾶσιν σας κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Γερμανο - Ἑλληνικοῦ πολέμου, σπεύδω διὰ τῆς παρουσίας μου νὰ σᾶς διευκρινίσω ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπομακρύνσεώς σας ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἀείμνηστος Κορυζῆς, ὁμιλῶν πρὸς ἐμὲ περὶ ὑμῶν δὲν παρέλειψεν ἀπὸ τοῦ νὰ τονίσῃ ὅτι ἢ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσίς σας ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας στιγμᾶς».

Τὸ συμπέρασμα πού θγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα εἶναι διπλό. Μᾶς δείχνει τὴν ἀδυναμία τοῦ μακαρίτη Κορυζῆ καὶ τὴ σατανικότητα τοῦ περιβάλλοντός του. Ὁ Κορυζῆς δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού χρειάζονταν ἢ Ἑλλάδα κείνες τὶς τραγικὰς ὥρες. Ξεκίνησε λαμπρὰ ὡς Ὑπουργὸς τῆς Προνοίας, μ' ὄλο πού συστηματικᾶ ἀπέφευγε νὰ ῥθει σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ λαό, καὶ τέλειωσε ὀλέθρια ὡς πρωθυπουργός. Οἱ ὦμοι του δὲν ἄντεξαν τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας. Λύγισαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμῇ. Ἄντις νὰ ἐξουσιάσει μεμιάς τὸν κύκλο τοῦ προκατόχου του, ἐξουσιάστηκε ὁ ἴδιος καὶ γίνηκε ἄβουλο ὄργανο τῆς φατρίας αὐτῆς. Τὸ εὐτύχημα εἶναι ὅτι, ἂν καὶ κάπως ἄργά, ἀναγνώρισε τὸ σφάλμα του καὶ τίναξε τὰ μυαλά του. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτῆ, πού τὸν ὠδήγησε στὸν τάφο τόσο πρόωρα, μᾶς ἔδειξε πῶς ἦταν ἓνας ἄνθρωπος τίμιος καὶ ἀναμφισβήτητα πατριώτης.

Ἀκόμα, ὁ ἐγκλωβισμὸς αὐτὸς τοῦ Κορυζῆ ἔδειξε τὸ πόσο μεγάλη ἦταν ἡ ἀπώλεια τοῦ Γιάννη Μεταξᾶ, τοῦ δυνατοῦ γιὰ κείνες τὶς ὥρες Κυβερνήτη τοῦ Ἔθνους.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεταξᾶ, ἡ πολιτικὴ Διοίκηση τῆς Ἑλλάδας, εἶχε περιέλθει σὲ ὄχι ἱκανὰ πρόσωπα. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος δὲν εἶχε τότε τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμιν πού εἶχε στὸ μεταγενέστερο πόλεμο, δηλαδὴ στὸ Συμμοριτοπόλεμο. Τὸν Ἀρχιστράτηγγο, τότε, φαίνεται πῶς τὸν ἔκαναν πολλοί. Καὶ ὅσο βέβαια ζοῦσε ὁ Μεταξᾶς, τὸ πρᾶγμα εἶχε κάποια ἐξήγηση. Μετὰ ὅμως τὸ θάνατό του, οἱ διάφοροι Διάκοι καὶ οἱ Μανιαδάκηδες, πῆραν στὰ χέρια τους τὴ Διοίκηση, καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ φαύλη Διοίκηση, ἐμπλέξαν καὶ ἓναν ἐντιμο ἄνθρωπο, τὸν Κορυζῆ.

Τὸ Ἔθνος ὠδεύει στὴν καταστροφὴ, καὶ οἱ ἡγέτες τῆς ὥρας ἐκείνης κάναν πνεῦμα μὲ τὴν καταστροφὴ του. Ἔτσι ὁ Κορυζῆς, μὲ τὸ σκιῶδες Ὑπουργικὸ του Συμβούλιο, ἔκανε τὴ γκάφα νὰ υἱοθετήσῃ τὴν εἰσήγηση τῆς ἀποστρατεύσεως τῶν στρατηγῶν, πού τὴν ἔκαναν οἱ διάφοροι τυχάρπαστοι τῆς ἐξουσίας. Ἄλλωστε, τὸ ὅτι ὁ Κορυζῆς παγιδεύτηκε, μᾶς τὸ λέει καὶ τὸ γράμμα τοῦ Κ. Ζαβιτσιάνου, πού ἄκουσε τὸν Κορυζῆ νὰ τοῦ τονίσει εὐθαρσῶς «πῶς ἢ ἀπομάκρυνση τοῦ Κοσμᾶ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν».

Καὶ γεννιέται τώρα τὸ ἐρώτημα: Γιατί ὁ Κορυζῆς δὲν πρόλαβε αὐτὸ τὸ δυστύχημα; Δὲν τὸ πρόλαβε γιατί φαίνεται πῶς δὲν τὸ μπορούσε. Καὶ δὲν τὸ

μπορούσε γιατί οι σκοτεινές δυνάμεις δὲν τὸν ἄφηγαν. Τώρα, πὺ τὰ πάντα βλέπουν τὸ φῶς, πολλὰ τὰ καλὰ μπορεῖ νὰ γράφει κανεὶς γιὰ τὸν Κοσμᾶ. Ἡ βιογραφία του τούτη ἄς θεωρηθεῖ ὡς σχεδίασμα. Καὶ ὁ βιογράφος τοῦ μέλλοντος, ἄς τὴν πλατύνει μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸ νοῦ του. Οἱ δρόμοι χαράχτηκαν. Τὰ φῶτα φέγγουν καὶ ὄλα εἶναι ἀπλᾶ. Ἀπλᾶ ὄπως ἡ ζωὴ, ὄπως ὄλος ὁ ντουιᾶς, ὄπως ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πὺ ἔδωσε στὴ φύση καὶ στὰ ὄντα του, κάτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας ἀπλότητάς του. Ἐκεῖνοι ὄμως πὺ ξέρουν τοὺς ὄκεανούς τῆς δικῆς μου αἰσιοδοξίας, θὰ ἀπορήσουν. Τοὺς ἀπαντῶ:

— Τὴν αἰσιοδοξία τὴ σκέπασε ἡ ἀηδία. Ἀηδία πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς λυμεῶνες τοῦ πνεύματος, ἀηδία πρὸς τὴν ἡγήτιδα τάξη, πρὸς τὰ τρωκτικὰ καὶ τοὺς λυμεῶνες τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Ἔθνους, πρὸς τίς βουλές καὶ τὰ μεγάλα τοῦ Ἔθνους Τζαμιά. Ἀηδία πὺ φέρνει φτυσιές πικρὲς στὰ χεῖλη. Καὶ μὲ τίς φτυσιές αὐτὲς θέλουν φτύσιμο ὄλοι. Κάλι τέτοια ἔκλεισαν τὸν Διογένη στὸ πυθᾶρι του. Κι' αὐτὰ ἀκριβῶς φέρουν στὸ κοίλωμά του καὶ μένα, κι' ὄσους ἄλλους πιστεύουν στὸ βάθος τῆς ὑπέρχαλλης καὶ σκληρῆς λογικῆς του.

**

Ἔτσι, ὡς ἀπόστρατος, εἶδε τὴν πατρίδα του νὰ καταρρέει, εἶδε τοὺς δοξασμένους φαντάρους τῆς Ἑλλάδας νὰ γυρίζουν σάν τρελλοὶ ἀπὸ τίς γραμμὲς τῆς φωτιᾶς, πὺ ἦτανε ἄλλοτε γραμμὲς δόξας.

Μετὰ τὴν ὑποδούλωση τῆς Ἑλλάδας, πολλοὶ θέλησαν νὰ τὸν ὀδηγήσουν στοὺς δρόμους τῶν πολιτικῶν ἀξιωματῶν. Δὲν δέχτηκε τίποτα. Οἱ πρῶτες μέρες τῆς κατοχῆς ἦτανε μέρες θανατικῆς ἀγωνίας γιὰ τὸν Κοσμᾶ. Εἶχε διαδοθεῖ εὐρύτατα σ' ὄλη τὴν Ἀθήνα, τ' ὄτι ἀρνήθηκε νὰ λάβει μέρος στὴν πρώτη Κυβέρνηση τῆς Κατοχῆς. Ἄρχισε νὰ σχολιάζεται μὲ εὐμένεια ἀπὸ ὄλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ, πὺ ἔδλεπαν μὲ μάτι ἔχθρας κάθε συνεργάτη τοῦ ἔχθροῦ. Ἡ φωτιά δούλευε, ὄπως ἡ χόβολη, στὰ κεφάλια καὶ στὶς καρδιές τῶν Ἑλλήνων.

Κρατᾶω ἀκόμα στὴ μνήμη μου χαραγμένα τὰ φλογερά λόγια ἑνὸς Ἑλλήνα δημοσιογράφου, τοῦ Κώστα Νταϊφᾶ, πὺ μοῦ εἶπε ἕνα ἀπόγευμα στὸ σπίτι του τῆς ὄδοῦ Καλλιδρομίου:

— «Ὁ Μοριᾶς ἔβγαλε σ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ἕναν ἀδάμαντα, ἔβγαλε τὸν καινούργιο Νικητᾶ του. Τρόχισε τὴν πέννα σου κι ἔτοιμάσου νὰ γράφεις τὴν βιογραφία του».

— Ποιὸς εἶναι; τοῦ εἶπα.

— «Ὁ Κοσμᾶς, μοῦ λέει. Ὁ Κοσμᾶς»!

Κι ἄρχισε νὰ μοῦ ἀραδιάζει, μὲ τὴ γνωστὴ του εὐφράδεια, πολλὰ δικά του ἱστορικὰ γεγονότα. Ὁ ἴδιος πάλι ὁ Νταϊφᾶς, μοῦ τὸν ἔδειξε τὸ καλοκαῖρι τοῦ 41, καθῶς σουλατσάινουμε στὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως κουβεντιάζοντας γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου. Ὁ Κοσμᾶς, πέρασε

ἀπὸ κοντά μας, μὲ τοὺς τετράγωνους ὤμους του καὶ μὲ μιὰ κομψότητα ἀσυνήθι-
στη γιὰ στρατιωτικό.

— Νά τος, μοῦ λέει, ὁ νέος Νικηταρᾶς. Νά ὁ Κοσμάς!

Τὸν εἶδα πράγματι, καὶ χάρις στὸν Νταϊφᾶ, ἔκανα τὴ γνωριμία του κι
ἀντάλλαξα μαζί του τὰ πρῶτα λόγια. Χάρις πάλι στὸ Γιώργη Κυριακό, Ἄν-
τιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ καὶ μόνιμο Ὑπουργὸ τῆς Γεωργίας, γί-
ναμε λίγο ἀργότερα φίλοι. Ὁ σπόρος ὅμως τῆς βιογραφίας ρίχτηκε μέσα μου
ἀπὸ τὴν ὁδὸ Καλλιδρομίου, χάρις στὸ Νταϊφᾶ ποὺ πρωτοχάραξε μέσα μου τὸ
ὄνομά του. Γιώργης Κοσμάς, ὁ νέος τῆς Ἑλλάδας Νικηταρᾶς.

Σήμερα, ποὺ μαθεύτηκαν πολλὰ καὶ ἐπαλήθεψαν ὅλα, βλέπω πὼς ὁ συνά-
δελφος εἶχε δίκιο. Ὑπῆρξε ἀλάνθαστος σ' αὐτό του τὸν χαρακτηρισμό. Ὁ Κο-
σμάς εἶναι ὅπως τὸν φαντάστηκε, εἶναι ὅπως τὸν ἔπλασε ὁ Προμηθεὺς του.
Γιομάτος ἀπὸ πανάκριβες ἀρετές. Καὶ σπανίζουν τόσο στὶς μέρες μας οἱ ἀρε-
τές αὐτές.

Ὁ στρατηγὸς Κοσμάς, μὲ συντομία, βιογραφήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Στρα-
τάρχη Παπάγο. Μὲ τὰ ὠραῖα του, στρογγυλὰ καὶ καθαρὰ γράμματα, ὁ Στρα-
τάρχης, μᾶς ἔδωσε ἓνα ὠραῖο βιογραφικὸ σκίτσο γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμά.
Μεταφέρνω ἐδῶ τὸ ὠραῖο αὐτὸ κείμενο, κι ἀκόμα, γιὰ τοὺς μεταγενέστερους
τὸ ρίχνω στὸ φακό. Εἶναι ἓνα χαρτί ποὺ πρέπει νὰ ἐπιζήσει. Καὶ θὰ ἐπι-
ζήσει.

Πράφει λοιπὸν ὁ Παπάγος: «Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας πο-
λέμου, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς, ὑπηρετῶν ἐν Κιβάλα ὡς Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος
Στρατοῦ, ἐζήτησε νὰ τῷ ἀνατεθῆ Διοικήσεις εἰς τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων. Τὴν
αἰτησίην του ταύτην ἀπεδέχτην καὶ τὸν ἐτοποθέτησα ὡς Διοικητὴν τοῦ «Συγκροτήματος
Κ», ἀποτελουμένου ἀπὸ τὴν Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Τὸ «Συγκροτήμα Κ», ἐνεργήσαν ἐπιτυχῶς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐχθρικής
διατάξεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νοτίου Μοράβα, διεσπασε τὴν ἐχθρικήν ἄμυναν νοτίως
τῆς Κορυτσᾶς. Τὸ «Συγκροτήμα Κ» διὰ συνεχοῦς καὶ τολμηρᾶς ἐνεργείας του κατέλαβε
τὴν Μασχόπαλιν, ἀπώθησε τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς Ὀστροβίτσας καὶ ἐν γένει ἀνταπεκρίθη
πλήρως καὶ ἐπιτυχῶς εἰς πᾶσαν ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἀποστολήν.

Ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς ἀνέλαβεν ἐν συνεχείᾳ τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος
Στρατοῦ. Προσανατολισθεὶς παρ' ἑμοῦ ἐν Κορυτσᾶ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθε-
τικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας, κατέλαβε τὸ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν
του Σώμα Στρατοῦ τὴν περιοχὴν Πανόρμου καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλια Σπάτ, Μπουζῆ
Σεφέρ Ἀγκίτ, ἐξασφαλίσαν οὕτω βάσιν ἐξαιρετικὴν ἐξορμήσεως διὰ τὰς ἐν συνεχείᾳ ἐπι-
χειρήσεις. Ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τὴν περιοχὴν Χειμάρας — Κοῦτσι, εἰσέδυσεν βαθέως
εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σιούσιστα, ἀχθὲν εἰς δεκαπεντάδια χιλιομέτρων ἀπὸ Αῦλῶνος, κατέ-
λαβε τὸ ὑψίπεδον Νιβίτσος καὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Μπέντζια καὶ προπαρεσκεύασε τὸν
πρὸς Σάλαρι ἐλιγμόν του ἀποδλέποντα εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν πρὸς Τεπελένι συγκοινω-
νιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Καθ' ἀπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας — συνεχίζει ὁ Παπάγος — ὁ Ἀντιστράτη-
γος Κοσμάς ἐπεδείξατο διοικητικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἰκανότητα, ἣν ἀναγνωρίζουσα
ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοικήσις, ἐμνημόνευσε διὰ τῆς ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1941 ἡμερη-
σίας διαταγῆς αὐτῆς καὶ ἀπένευμεν αὐτῷ τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν Α' Τάξεως.

Τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του

του Διοικητού του Α' Σώματος Στρατού και ἀπεστρατεύθη. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμάς, κληθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἐπέκειτο ἢ ἐπέκτασις τῆς συρράξεως καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν, διετύπωσε γνώμας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τρηθησομένην πολιτικὴν, αἰτινες διέσταντο πρὸς τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην.

Συνεπῶς, ἡ ἐκ τῆς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀπαλλαγὴ του καὶ ἡ ἀποστράτευσις του οὐδόλως εἶναι ἀπόρροια ἐκτιμήσεως ἐπαγγελματικῆς ἀνεπαρκειᾶς ἢ διοικητικῆς ἀνικανότητος. Τοῦναντίον, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων δι' οὓς ἀπὴλλάξεν αὐτὸν τῶν καθηόντων του, ἐθεώρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἀνώτατον Ἀξιωματικόν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1945

ΑΔΕΦΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΓΟΣ

Αὐτὰ ἔγραψαν καὶ εἶπαν γιὰ τὴ ρωμαλέα στρατιωτικὴ δράση του καὶ τίς πολλαπλῆς νίκες του τὰ ἄρμοδιώτερα ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ χεῖλη.

Ἀπὸ ἀποψη ἰδεολογικὴ στέκονταν δίπλα ἀπὸ τὸ Βασιλεῖα. Μὲ κάθε τρόπο φρόντιζε νὰ πετύχει ἀπόλυτα ἢ χαραχθεῖσα Βασιλικὴ πολιτικὴ. Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸν ἐπικρίνει γι' αὐτό. Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθεῖ τὸν πολιτικὸ δρόμο τῆς ἀρεσκείας του. Αὐτὸ θέλει ἄλλωστε καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς ἐργάστηκε μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Ἦταν ἐπικεφαλῆς μιᾶς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως πού ἔφερε τὸν τίτλο «ΘΕΡΟΣ».

Στὰ 1943 γίνηκε ἡ συνένωση καὶ ἐπῆλθε ἡ πλήρης συνεννόηση τῶν Ἀντιστρατήγων Διοικητῶν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμον. Στὸν Κοσμά ἀνατέθηκε ἀπ' ὅλους ἡ ἐκτέλεση τῶν διαφόρων ἀποφάσεων.

Ἡ ὀργάνωση αὕτη, ἡ ὁποία δὲν εἶχε γιὰ σκοπὸ τῆς τὴν πολιτικὴ ἐπικράτηση, ἀλλὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας ἀπὸ ἐκείνους πού ἤθελαν βίαια νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχὴ δίχως τὴ θέληση τοῦ λαοῦ, προκάλεσε τὴ δυσπιστία καὶ τὸ μῖσος τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων παρακυβερνώντων. Ἔτσι οἱ Ἀντιστράτηγοι προδόθηκαν στοὺς Γερμανοὺς καὶ πιάστηκαν ἀμέσως. Ὁδηγήθηκαν στὴ Γερμανία καὶ ἐκεῖ, δυὸ δλόκληρα χρόνια, πέρασαν μιὰ ζωὴ φριχτὴ καὶ ταπεινωτικὴ σὲ διάφορα στρατόπεδα. Ἡ σύλληψή του ὅμως αὕτη, διέψευσε, καὶ μάλιστα πανηγυρικά, τὴ μομφὴ τῆς Γερμανοφιλίας του, πράγμα πού τόσο εἶχε συντελέσει στὴν ἀποστράτευσή του.

ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ Ο ΝΕΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

“Ένας όμως άνθρωπος πληθωρικός, δέν μπορεί τόσο εύκολα νά μπει στο περιθώριο και νά ζήσει τήν άκύμαντη ζωή του συνταξιούχου. “Όταν τὸ αἶμα παφλάζει μέσα στις φλέβες, και τὸ πνεῦμα τ’ ανθρώπου δένει τῆς σκέψης τούς στοχασμούς, και χαϊδεύει με τις ανταύγειές του τούς συνανθρώπους του, εἶναι μοιραῖο, νά ἐμπλακει ξανά στη δίνη τῆς δημιουργίας. Αυτό γίνηκε με τὸν Κοσμᾶ. Στις ἀρχές του 1947, ὁ τότε πρωθυπουργός Μάξιμος, του ἀνάθεσε τῆ Γενική Διοίκηση Θράκης και Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Και οἱ δυὸ αὐτὲς περιοχές, ζοῦσαν τότε δύσκολες στιγμές με τὴν ἐξάπλωση τῶν νέων ἀνταρτῶν, ἐξάπλωση, ἡ ὁποία προμήναγε μιὰ νέα ἀναμέτρηση με τις ἐθνικὲς δυνάμεις. Ὁ Κοσμᾶς δέν ἀντιλόγησε. Και ἐδέχθη.

Ὡς Διοικητῆς Σώματος Στρατοῦ εἶχε ὑπηρετήσῃ παλιότερα σὲ κείνη τὴν περιοχή και γνώριζε καλά και τούς ἐπισημαίεις τόπους και τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα. Πῆγε ἐκεῖ, και με τὴν ἐθνική του φλόγα, συνένωσε και συντόνισε τις πολιτικὲς και τις στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν γύρω περιοχῶν, πόλεων και χωριῶν, ὅπως τῆς Ἐάνθης, τῆς Κομοτηνῆς, τῶν Σαππῶν, τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, του Σουφλιοῦ και του Διδυμοτείχου. Ὅλα τὰ μέρη τῆς Διοικήσεώς του, τὰ ὀργάνωσε κατὰ τέτοιο στρατιωτικὸ και ἀποδοτικὸ τρόπο, που παρέλυσε κυριολεχτικὰ τις διεισδύσεις καθὼς και τις ἐπιθετικὲς ἐνέργειες τῶν ἀνταρτῶν, που ἀπὸ μιὰ νέα τους τώρα πλάνη, πῆγαιναν νά δημιουργήσουν, ὅπως και τὸν δημιούργησαν, ἕναν νέον ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡ ἡγεσία τῶν ἀνταρτῶν, τὸν ἐπεσήμαγε και θέλησε με κεραυνοβόλο ἐνέργεια νά τὸν ἐξοντώσει. Στάθηκε όμως ἀδύνατο. Ὁ Κοσμᾶς ἦταν στρατιώτης. Γενναῖος, συνετός, ἐπιτελικὸς και φρόνιμος. Γνώριζε καλά, πὼς τὸ ἡθικὸ του ἐχθροῦ, κλονίζεται και σπάει, μονάχα με τις ἀλλεπάλληλες ἀπογοητεύσεις. Κι εἶχε τὸν τρόπο νά δίνει στὸν ἀντίπαλό του, κάτι τέτοια ψυχικὰ τραύματα, που πολλὲς φορὲς γίνονται θανάσιμα.

Τῆ θέση του αὐτὴ τὴν ἄφηκε κατὰ τὰ μέσα του 1948. Νέα καθήκοντα τὸν καρτέραγαν, και μάλιστα καθήκοντα μεγίστης στρατιωτικῆς μορφῆς. Ἡ παθητικὴ στάση του στρατοῦ, εἶχε σχεδὸν ἀποθρασύνει τούς ἀντάρτες. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀπὸ κακὲς στρατιωτικὲς ἐνέργειες, ἔτρωγε ραπίσματα

κι ἔχανε ἐδάφη, χωριά καὶ πολιτείες δλόκληρες. Εἶναι πικρὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἀνταρτοπολέμου αὐτοῦ, πού θύμισε στὸ νεοελληνικὸ ἔθνος, τοὺς δλέθριους ἐμφύλιους πολέμους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Δὲν εἶναι ἡ ὥρα νὰ ἱστορήσουμε ἐδῶ τίς μάχες τοῦ πολέμου αὐτοῦ, πού ἀπὸ τὸ γνωστὸ πάθος τῆς ἰδεολογικῆς χίμαιρας τῶν Ἑλλήνων, στοίχισε τόσα στὸ ταλαίπωρο ἔθνος μας. Τονίζουμε μόνον, ὅτι ἡ γνήσια Δημοκρατία, ἡ ἀληθινὴ προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, πέρασε τότε τὴ δυσκολώτερή της καμπή. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε ἀπὸ πλάνη, κείνο πού οἱ ἄλλοι μὲ λαχτάρουν νὰ νοσταλγοῦν. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ προσωπικῆς μας ἐλευθερίας, τὸ ἀγαθὸ, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου νικήσαμε πρῶτοι τοὺς στρατοὺς τοῦ Ἄξονα.

Ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας, εἶχε ὑποστῆ ἀπὸ ἔλλειψη ἡγεσίας, ἀπὸ ἔλλειψη πνοῆς, ἀπὸ ἔλλειψη στρατιωτικῆς προοπτικῆς καὶ ἀποφάσεως, ταπεινωτικὲς ἤττες. Εἶχε χάσει τὸ Γράμμο, εἶχε χάσει τὸ Καρπενῆσι, τὴ Νάουσα καὶ τὴν Καρδίτσα. Τὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ εἶχε κυριολεκτικὰ συμπαλαλιάσει. Ὅλα αὐτὰ τὰ νικῆματα τοῦ ἄλλοτε νικηφόρου στρατοῦ του, τοῦ ἔχαν σκοτώσει κάτι τὸ ἱερὸ καὶ τὸ πολύτιμο. Τὴν Πίστη. Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Ἑλλάδας, φάνταζαν τώρα στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, ὡς στρατὸς δίχως ἀξία. Τὴν ἴδια γνώμη ἄρχισαν δυστυχῶς νὰ σχηματίζουν καὶ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές. Σ' ὄλους εἶχαν ὀρθωθεῖ αἰνιγματικὰ τεῖχη. Οἱ πάντες ἀναζητοῦσαν τὸν παλιὸ ἠρωϊσμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὸν ἠρωϊσμὸ τοῦ 12, τοῦ 20 - 22 καὶ τοῦ 40 - 41. Τί εἶχε τώρα γίνε; Ποῦ εἶχε πάει ἡ ρώμη τῶν νιάτων τῆς Ἑλλάδας;

Στὸ Στρατὸ τῆς Ἑλλάδας γιὰ τύχη κακὴ, εἶχε ἀρχίσει νὰ φυτρώνει τὸ πνεῦμα τῆς πολυαρχίας. Γιὰ τὴν κατάντια αὐτὴ, δὲν εἶναι ἀνεύθυνοι δυστυχῶς οἱ ξένοι, δηλαδὴ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Μὲ μιὰ ἀνόητη ἐπιμονή, πού ἔφτανε ὡς τὸ πείσμα, εἶχαν εἰσχωρήσει στὴ διοίκηση τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐδέσμευαν κάθε πρωτοβουλία.

Τὸ ψυχοφθόρο αὐτὸ πνεῦμα, τὸ ἔκαναν πέρα τότε, τὸ ἐξαφάνισαν κυριολεκτικὰ, δυὸ ἄντρες. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος, καὶ ὁ Γιώργης Κοσμᾶς. Ὁ πρῶτος σκέφτηκε, πῶς γιὰ νὰ δλοκληρώσει τὴ δευτέρῃ του πολεμικὴ προσπάθεια, εἶχε ἀνάγκη ἐνὸς ἐφάμιλλου πνεύματος, μιᾶς ἀδρῆς στρατιωτικῆς φυσιογνωμίας, μὲ τίμια καὶ καθαρὴ συνείδηση, ἱκανῆς νὰ σταθεῖ ἰσάξια καὶ ἰσοδύναμα δίπλα του, μὲ ἀγάπη καὶ κατανόηση τῶν δυσκόλων στιγμῶν, καὶ χωρὶς τὸ γνωστὸ ἀνθρώπινο φθόγο, πού ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο μὲ πολλὲς μορφές. Καὶ ὡς τέτοιον ξεχώρισε τὸ Γιώργη Κοσμᾶ. Ἔτσι, τὸ Γενάρη τοῦ 1949, ἐπανῆλθε ξανά στὴν ἐνεργὸ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, καὶ ἀπὸ τίς 20 τοῦ ἴδιου μῆνα, ἀνάλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ἀπὸ κοντὰ πάλι ὁ Παπάγος, εἶχε ἀναλάβει τὴν Ἀρχιστρατηγία τοῦ στρατοῦ.

Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἐπανερχεται στὸ στρατὸ ἡ φυγαδευθεῖσα τάξη, πράγμα πού δείχνει ἄλλη μιὰ φορά, τὸ πόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ πνοὴ τῆς δυνατῆς ἡγεσίας. Ἀλλεπάλληλες διαταγές θγήκαν, ἄλλες αὐστηρὲς καὶ ἐπιτιμητικὲς, καὶ ἄλλες καθοδηγητικὲς. Ὁργανώθηκαν νέες ἐν-

διάμεσες και υπεύθυνες διοικήσεις, οι οποίες ανάλαβαν να συντονίζουν τις στρατιωτικές ενέργειες των στρατιωτικών σωμάτων, κι έλειψε άμέσως ή αδιαφορία και ή μη αλληλοδοσήθεια των γειτονικών μονάδων, όταν μιὰ άλλη παραπλήσια, υφίστατο τὸ βάρος μιᾶς ἐχθρικής ἐπιθέσεως. Γιατί σ' αὐτὸ τὸ σημείο εἶχε καταντήσει ὁ στρατός. Νὰ προσβάλλεται κάπου ἕνα τμήμα του, νὰ χτυπιέται και νὰ ἐκμηδενίζεται ἀνελέητα, και τὰ διπλανά του στρατιωτικά τμήματα, νὰ ἀδιαφοροῦν κυνικά, και ἐγκληματικά. Σ' αὐτὸ τὸ ἔλεεινὸ κατάντημα εἶχανε φέρει τὸ στρατὸ οἱ ξένοι και οἱ ντόπιοι και κούφιοι στρατιωτικοὶ διοικητές του. Πρὸς μεγάλη ντροπή τους, εἶχαν φτάσει στὸ πνεῦμα τῶν κλεφτῶν τῆς Τουρκοκρατίας, ποὺ κανόνιζαν τὴ δράση τους, ἀνάλογα μὲ τις συμπαθείς τους και τὰ συμφέροντά τους.

Ἐνα μάθημα μὴ ἐπεμβάσεως δόθηκε και πρὸς τοὺς ξένους. Και ὁ Παπάγος και ὁ Κοσμάς, τοὺς ὑπόδειξαν, πὺς δὲν ἔπρεπε ἀπὸ δῶ και μπρὸς νὰ ἀνακατεῦνται στὴ διοίκηση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀξίωσαν νὰ τὸν ἀφήσουν ἀπολύτως ἐλεύθερον στὶς ἐνεργειές του, νὰ δρᾷ, νὰ κινεῖται και νὰ πολεμᾷ, ὅπως αὐτὸς ξέρει και οἱ ἀνάγκες τοῦ πολέμου τὸν ἀναγκάζουν.

Στοὺς ξένους ἀφέθηκε μόνο ή ἐλευθερία νὰ λένε τὴ γνώμη τους, παράδοση Ἑλληνική αὐτή, δίχως ὅμως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλλουν στὶς στρατιωτικὲς μονάδες και νὰ τὴν κάνουν ἐφαρμόσιμο πολεμικὸ σχέδιο. Ὅταν πιά θλα ἦρθαν στὴ θέση τους, ὅταν ὁ στρατὸς ἀπόχτησε τὴν πειθαρχία του και ἔρῃκε τὸν πατροπαράδοτο πολεμικὸ ρυθμὸ του, ἄρχισε ἀμέσως ή ἐφαρμογή τοῦ Γενικοῦ Πολεμικοῦ Σχεδίου. Ἡ πρώτη ἐκδήλωση τοῦ σχεδίου αὐτοῦ γίνηκε ἀπὸ τὸ Μοριά. Ὁ στόλος πρόσφερε ἐδῶ τις πρῶτες του ὑπηρεσίες. Ἀνάλαβε τὴν ἐπιτήρηση τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ, και γενικὰ ὀλόκληρης τῆς Πελοποννήσου. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἦταν ἄμεσα και κεραυνοβόλα. Μηχανοκίνητα τρεχαντήρια βυθίστηκαν, ἄλλα πάλι πιάστηκαν αἰχμάλωτα στὶς ἐκβολές τῆς Νέδας, ποτάμι ποὺ χωρίζει τὴν Ὀλυμπία ἀπὸ τὴν Τριφυλία, και χάρις στὸν τρόπον αὐτόν, σταμάτησε ὁ πολεμικὸς ἐφοδιασμὸς τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπὸ τις πρῶτες κιόλας μέρες τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνταρτῶν τοῦ Μοριά, ἄρχισε νὰ λυγίζει, και σιγὰ - σιγὰ νὰ ἐκμηδενίζεται. Περιοχὲς ὀλόκληρες, ποὺ πρῶτα ἐλέγχονταν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες, περιῆλθαν μὲ μιᾶς στὸν ἔθνικὸ στρατό. Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ ἀναπνέει, νὰ ζεῖ, νὰ κινεῖται ἐλεύθερα και νὰ μὴ φοβᾷται. Ἡ ταχτική τοῦ Παπάγου και τοῦ Κοσμά, ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἀποδίδει τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς. Μιὰ τότε Μεραρχία και μιὰ Ταξιαρχία τοῦ στρατοῦ, ἄφηκαν τὸ Μοριά, νὰ ζεῖ τὴ νέα ὥρα τῆς ἐλευθερίας του, και πέρασαν στὴν Ἡπειρο, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ βοηθήσουν και νὰ ἐνισχύσουν τις ἐκεῖ μονάδες και νὰ ἀπωθήσουν τοὺς ἐκεῖ δρώντας ἀντάρτες πρὸς τοὺς παραμεθορίους χώρους.

Προτοῦ ἀρχίσει ή γενική ἐπίθεση κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, γίνηκε κι ἐδῶ μιὰ νέα διοικητική ὀργάνωση, μεταφέρθηκαν ἐχέμυθα δυνάμεις στὶς νέες ζῶνες τῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας, κι ἀφέθηκαν οἱ ἀντάρτες νὰ πιστεύουν, πὺς ή πρώτη και κύρια ἐπίθεση θὰ γίνονταν κατὰ τοῦ Γράμμου. Ἡ Διοίκηση τῶν

άνταρτών έδωκε πίστη στις φήμες και στις μετακινήσεις αυτές του στρατού, κι έστρεψε τώρα κι αυτή την προσοχή της προς την άρτιώτερη δχύρωση του Γράμμου. Ο στρατός όμως, εξαπέλυσε την επίθεσή του, όχι προς το Γράμμο, αλλά προς το Βίτσι. Και σαν πιά ολοκλήρωσε εκεί τις πολεμικές του βλέψεις, στράφηκε με την ίδια όρμη προς το Γράμμο. Κι έδω είχε τα ίδια νικηφόρα αποτελέσματα, τα οποία και εξέπληξαν, όπως άλλοτε, ξανά, τους ξένους. Ο Έλληνικός στρατός, με τη νέα ήγεςία του, είχε βρει την όρμη του και το δρόμο του.

Ύστερα από την πτώση των δυο αυτών βουνών, οι κύριες πιά στρατιωτικές επιχειρήσεις έληξαν. Ήλάχιστες έστιες άνταρτών παρέμειναν στο έσωτερικό, που κι αυτές όμως, καταστράφηκαν με ταχύτητα και ευχέρεια.

Αυτό είναι το δεύτερο στρατιωτικό έργο του Κοσμά, προς την Ελλάδα και την έλευθερία. Η έξιτόρηση των γεγονότων του πολέμου αυτού, όπως είπαμε και πιο πάνω, δεν είναι καθόλου ευχάριστη. Και τούτο, γιατί ήτανε πόλεμος έμφύλιος, όλέθριος και καταστροφικός, που στοίχισε αίμα και δάκρυα, και έφερε φοβερές και άνυπολόγιστες οικονομικές καταστροφές στην Ελλάδα. Το μικρό τούτο περίγραμμα το ρίξαμε έδω, μόνο και μόνο για να φωτίσουμε και να τονίσουμε τη νέα δράση του στρατηγού Κοσμά. Και τονίζουμε, με όλη την παλληκαριά της σκέψης μας, πως και τούτον τον καταραμένο πόλεμο, τον δημιούργησαν, τον όργάνωσαν και τον έφοδίασαν οι ξένοι, και τον πραγματοποίησαν δυστυχώς οι Έλληνες, πάλι από το άνόητο εκείνο πάθος που έχουν προς την ιδεολογική χίμαιρα, που σαν σωστή και καταραμένη Κίρκη, τους μεταμορφώνει κάθε τόσο και τους κάνει παθιασμένα και άνοητα όργανα των έπιθυμιών της.

Μετά τη λήξη του πολέμου αυτού, έληξε και ο σκοπός της στρατιωτικής έπαναφοράς του στην ένέργεια. Άφηκε το Γενικό Έπιτελείο και την άρχηγία του στρατού, κατά τα τέλη του Μάρτη του 1951. Είχε κάνει το χρέος του σαν συνειδητός Έλληνας και στρατιώτης.

«Έπανερχόμενος εις τον ιδιωτικόν βίον — τόνησε στην τελευταία του ήμερησία διαταγή προς το Στρατό — μετά ανάκλησίν μου εκ της έφεδρείας και υπερδιετή έν τω μέσω του Έλληνικού Στρατού διαβίωσιν, αισθάνομαι την υποχρέωσιν να ευχαριστήσω άπαντας τους Στρατηγούς, Άξιωματικούς και όπλίτας του Έλληνικού Στρατού, ότινες μετ' έμου, άμέσως ή έμμέσως, συνειργάσθησαν δια να έπιτευχθή ό,τι έπετεύχθη υπέρ της Έλληνικής Πατρίδος.

Εύχομαι και πιστεύω, ότι ο δοξασμένος και τιμημένος Έλληνικός Στρατός θα τηρήση ύψηλά το γόητρόν του και την πανταχόθεν όμολογουμένην Στρατιωτικήν του αξίαν.

Προς τούτο ως έχη υπ' όψιν του την τρισχιλιετή ιστορίαν του.

Συνιστώ εις πάντας έργασίαν, πειθαρχίαν και άφοσίωσιν εις το καθήκον δια να δυνηθώμεν να άντιμετωπίσωμεν πάντα τυχόν άναφανησόμενον έν τω μέλλοντι κίνδυνον της Πατρίδος μας».

Ο Στρατάρχης Άλέξανδρος Παπάγος, χαιρέτησε τη νέα από το στρατό

ἀπομάκρυνσή του, μ' αὐτή τή διαταγή του, βγαλμένη ἀπό τις 7 κιόλας τοῦ Μάρτη.

«Εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Κοσμάν Γεώργιον, γράφει, ἐκφράζω τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου, διότι ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας, ἀνακληθεῖς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, προσήνεγκε πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις. Ἰπῆρξεν εἰς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς ἐπιτευχθείσης νίκης κατὰ τὸ 1949, καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης προσπάθειάς πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὄλη του ἐργατικότης καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἔθνους ἰδανικά, ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμησιν τῶν ἐπιγιγνομένων...».

Γιὰ τις ὑπηρεσίες του αὐτὲς τοῦ ἀπενεμήθη κι ἓνα ἄλλο παράσημο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας Χάρρυ Τρούμαν. Τὸ παράσημο τοῦ Ἀνώτερου Ταξιάρχου τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας. Τὸ σχετικὸ διάταγμα τῆς ἀπονομῆς του, γράφει κι αὐτὰ τὰ τιμητικὰ λόγια, γι' αὐτὸν τὸν μαχητὴ τῆς Ἐλευθερίας καὶ ποὺ φέρνουν τὴν ἰδιόχειρη ὑπογραφή τοῦ Τρούμαν:

«...Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἠγετικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς του ἰκανότητος καὶ διὰ τῆς δλοφύχου συνεργασίας του, ἐβοήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν, τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς παρέσχε μεγίστην συμβολὴν πρὸς ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν».

Ἡ ἐπιβολὴ του στὶς ξένες στρατιωτικὰς ἀποστολὰς ἦτανε μεγάλη. Ὅλοι ἔμειναν ξανά ἔκθαμποι πρὸ τῆς ραγδαίας μεταβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ποιὰ τὰ αἷτια; Ἡ στιβαρότης καὶ ἡ πνοὴ τῆς ἠγεσίας. Θὰ μεταφέρω ἐδῶ μιὰ ἀκόμα περικοπὴ ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ ὑποστράτηγος τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ Ρούθην Ε. Τζέκινγς, συμμαθητῆς καὶ φίλος τοῦ Βάν Φλήτ,, ἀλλὰ καὶ ἐπιτελάρχης του κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμαοριτικοῦ πολέμου. Ἐλήφθη στὸ ἐπιτελεῖο στὶς 15.3.51 ΜΓ) ΓΕΣ ἀριθ. 608384, καὶ λέει αὐτά:

«Πρέπει πάντοτε, τοῦ ἔγραφε ὁ Τζέκινγς, νὰ ἀποτελῆ πηγὴν μεγάλης ἰκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων ἀλλὰ καὶ προσδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον

1949 εις περίοδον μεγάλης άβεβαιότητας και ήθικου χαμηλού. Υπήρχον πολλοί, οίτινες έπίστευον, ότι πράγματι διεκυβεύετο τό μέλλον τής Ελλάδος. Τό θάρρος και ή άποφασιστικότητα του Έλληνικού Στρατού υπήρξαν άναμφισβήτητα· άλλ' ή κατάσταση του από άπόφειως εκπαιδύσεως και αί γνώσεις του περί τής διεξαγωγής τών άγώνων του, εύρίσκοντο εις έπικινδύνως χαμηλόν επίπεδον.

»Κατά τήν περίοδον τής ύπηρεσίας σας ώς Άρχηγού του Έπιτελείου, ο Έλληνικός Στρατός υπέστη σημαντικώς μεταβολάς.

»Ανεπτύχθη από παιδίον άμφιόδλου ίκανότητας, εις πλήρως άνεπτυγμένην μηχανήν ύψηλής άποδόσεως. Άκόμη και εις τόν σημερινόν πρωϊόν Τύπον σημειώνω δήλωσιν, ένός εκ τών ήμετέρων πλέον άυστηρών κριτικών, του άρθρογράφου τής «Ουάσιγκτων Πόστ» Ντριού Πήρσον, όστις όμιλών διά τόν στρατόν σας λέγει: «Η Ελλάς σήμερα διαβαθμίζεται ώς μία εκ τών ίκανωτέρων χωρών τής Ευρώπης». Τοϋτο, κατά τήν γνώμην μου, άποτελεί τήν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ήτις δύναται νά άποδοθῆ πρός τήν ποιότητα τής ήγεσίας σας κατά τά τελευταία ταϋτα δύο έτη και δύο μήνας. Πηγην μεγάλης ίκανοποίησεως θά άποτελῆ πάντοτε δι' έμέ τό ότι συνειργάσθην μεθ' ύμών κατά τήν λίαν προοδευτικήν ταϋτην περίοδον».

Με τήν κάθοδο του Στρατάρχου Παπάγου στήν πολιτική πολιτεύθηκε κι ο Κοσμάς στή Μεσσηνία, και στα 1951 εγήκε βουλευτής του Συναγερμού, με πολλές χιλιάδες σταυρούς. Στις επόμενες εκλογές, ξανακέρδισε τήν εκλογή, και ως βουλευτής τής Ήυλίας αντιπροσώπευσε τήν έπαρχία του στο κοινοβούλιο.

Στά 1953, έπί Συναγερμού πάντα, γίνηκε Υπουργός τής Βορείου Ελλάδος. Σάν πέθανε ο Στρατάρχης, άποσύρθηκε τής πολιτικής. Άπό τότε ζει τή ζωή του άπλου πολίτη, παρ' ότι ένα πλήθος παράσημα, Έλληνικά και ξένα, κι ένα πλήθος πολεμικοί Σταυροί, λαμπραίνουν τό φαρδύ στήθος του. Πάνου του δέν έχει καμμιά άπολύτως έπαρση. Είναι μετρημένος, λιτός και άπλός, σωστός Έλληνας. Ηρωας του Έλληνικού λαού και άπαραμίλλος μαχητής τής περιπόθητης Έλευθερίας, που κάθε τόσο κλυδωνίζεται και στραγγαλίζεται από τά άνομα συμφέροντα τών άπληστων και ιδιοτελών ανθρώπων.

Τά χρόνια τής άποστρατείας του, πέρασαν όμαλά, φυσιολογικά, ειρηνικά. Ζούσε τή ζωή του φυσιολάτρη. Τά καλοκαίρια βούταγε στή θάλασσα, και σκαρφάλωνε στίς πλαγιές και στίς κορφές τών δουνών, με μιá ζηλευτή σβελτάδα.

Βλέποντάς τον, νόμιζε κανένας, πώς ο θάνατος, δέν θά τόν άγγιζε ποτέ. Τό φως του νου του, ή λυγεράδα του κορμιού του, ο παλμός του και ή αισιοδοξία του, όλα αυτά δείχνανε πώς γι' αυτόν, ή άφετηρία του θανάτου, ήταν ακόμα μακριά. Τό καλοκαίρι του 63, κολύμπαγε σαν έφηβος. Τό καλοκαίρι μάλιστα εκείνο, έδειξε στο γραφείο μου ένα μεγαλειό άπλότητας. Τόν είχα παρακαλέσει νά μου στείλει τό σωφέρ του, για νά πάει κάτι βιβλία σ' ένα φίλο στον Πειραιά, άπόστρατο άξιωματικό και προσωπάρχη τής Έταιρείας

Λιπασμάτων, τὸ Μῆτσο Γυφτόπουλο, ἀπὸ τῆ Βανάδα τῆς Τριφυλίας. Πρωτὶ -
πρωτὶ δέχτηκα τὴν καλημέρα τοῦ ἀρχηγοῦ:

— Καθῆστε, τοῦ εἶπα, Στρατηγέ. Θὰ πάρετε καφέ;

-- Οὔτε κάθουμαι, κι οὔτε καφέ θέλω. Τὰ βιβλία;

— Ποιὰ βιβλία, Στρατηγέ μου; τόλμησα νὰ ψελλίσω.

— Τὰ βιβλία ποὺ προορίζεις γιὰ τὸ Γυφτόπουλο.

— Μά, Στρατηγέ μου, ἔκανα. Εἶναι δυνατὸν αὐτό; Ἔσεῖς τὰ βιβλία;

— Ναί, μοῦ ἀπάντησε μὲ τὸν κοφτὸ λόγος του. Φέρε τὰ βιβλία.

Τὰ πακέτα ἦτανε ἔτοιμα. Πῆρα ἐγὼ τὰ δυὸ καὶ φώναξα γιὰ βοήθεια καὶ τὸν κλητῆρα τοῦ γραφείου. Ὁ Κοσμάς ὅμως, αὐτὸ τὸ λιοντάρι τῆς Ἀλθανίας καὶ τοῦ Γ.Ε.Σ., πῆρε στὶς ἀμασχάλες του τ' ἄλλα δυὸ μεγάλα πακέτα καὶ βγῆκε, θέλοντας κι ὅλας πρῶτος νὰ κατέβει τίς σκάλες, ἐνῶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Τμήματος Τύπου τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, τὸν κύτταξαν μὲ θαυμασμὸ κι ἐκπληξῆ.

Εἶχα κοκκινίσει κι εἶχα ντραπεῖ, γιὰτὶ γίγηκα ἀφορμῆ, ἕνας ἄνθρωπος τέτοιας ἡλικίας καὶ τέτοιων ἀξιωμάτων, νὰ φορτωθεῖ τὰ δικά μου βιβλία.

— Θὰ τὰ πᾶμε στὸν Πειραιᾶ, μοῦ εἶπε ἀποχαιρετώντας με, καὶ μετὰ θὰ πᾶμε στὴ Βάρκιζα γιὰ νὰ κάνουμε τὸ μπάνιο μας.

Ἐνας ἄλλος, θὰ ἴστελεγε τὸ σωφὲρ τοῦ ἀπάνω, ποὺ ἦτανε κι ὅλας στρατιώτης. Ὁ Κοσμάς ὅμως, ἀνέβηκε ὁ ἴδιος, καὶ βοήθησε ὁ ἴδιος.

᾽ὦ! θεῖο μεγαλεῖο ἀπλότητας, ποὺ φυτεῦσαι ἀπὸ τὸ Θεὸ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἐπεισόδιο ὅμως αὐτὸ εἶχε συνέχεια. Γιὰτὶ ἐκεῖ, στὸ ἴδιο γραφεῖο, βρισκόταν κι ἕνα καλὸ καὶ δικό μου παιδί, ὁ Νίκος Σταματόπουλος, ἀπὸ τὰ Φιλιατρά. Ὅσες φορές τὸν παρακαλοῦσα νὰ μοῦ πάει στοῦ Ἐλευθερουδάκη κανένα πακέττο μὲ βιβλία, τὰ πῆγαινε μὲ στενοχώρια.

— Γιατὶ Νίκο; τοῦ εἶπα κάποτε, βλέποντάς τον ἔτσι.

— Ντρέπουμαι, μοῦ ἀπάντησε. Νομίζω πὼς οἱ ἄνθρωποι, βλέποντάς με μὲ πακέτα, μὲ κοροϊδεύουν.

Ἀγεδαίνοντας ἐπάνω, τοὺς ἔκανα ἀνάλυση τοῦ μαθήματος, ποὺ πῆραμε ὅλοι μας ἀπὸ τὸν Κοσμά.

— Τί ἔχασε ὁ Κοσμάς; τοὺς εἶπα. Ἐπαψε μήπως νᾶναι μ' αὐτὸ ποὺ ἔκανε, ὁ δοξασμένος Κοσμάς; Κοκκίνισαν, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ φίλος μου ὁ Νίκος. Κι' ἀπὸ τότε, μὲ τὸ μάθημα αὐτό, κάτι ἄλλαξε μέσα του. Ὁ σεῖσμος τῆς ἀπλότητας τοῦ Κοσμά, ἔφερε τὴν καρδιά του στὴν εὐθεία της. Παρ' ὅλη ὅμως αὐτὴν τὴν γεροσύνη, ἐβλήθη. Κι' ἐβλήθη ἴσως γιὰ πρώτη φορά, σκληρὰ καὶ ἀνεπανόρθωτα.

Προπολεμικὰ ζοῦσε στὴν Ἀθήνα, ἕνας γιατρὸς φιλόσοφος, ἕνας γιατρὸς μὲ καλλιμόρφο ψυχικὸ κόσμος, ὁ Διονύσιος Ἀντωνάκος, ἀπὸ τῆ Μάνη. Τὴν ἱατρική του, τὴν εἶχε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ φτωχὸ καὶ τὸν πάσχοντα, κι ὄχι γιὰ τὸν κερδοῦνον Ἑρμῆ. Ἀντάμα λοιπὸν μὲ τ' ἄλλα, τὰ καλὰ ποὺ ἔκανε κι ἔλεγε, εἶπε κάποτε καὶ τοῦτο:

— Φυλάξου από τὰ κρυολογήματα, για νὰ ζήσης πεντακόσια χρόνια.

Εἶναι ἡ ἀλήθεια. Αὐτὰ τὰ κρυολογήματα τὰ καταραμένα, αὐτὲς οἱ λεγόμενες γρίπες, κονταίνουν φοδερὰ τῆ ζωῆ τ' ἀνθρώπου. Σπαθιά - σπαθιά, κόβουν τὸν ἀνθρωπο, ὅπως οἱ ξυλοκόποι τὰ μεγάλα δένδρα. Πᾶμε λοιπὸν τώρα για τὸ Φεγγάρι, πᾶμε για τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτη, δαμάσαμε τὸ ἄπειρο, καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ δαμάσουμε ἀκόμη αὐτοὺς τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἰοὺς τῆς καταραμένης γρίπης. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἕναν ἄλλο γιατρό, τὸν ψυχίατρο Ὑψηγητὴ Φώτη Σκούρα, ποὺ σὰν μὲ τὸ γιατρό Νίκο Ἀγγελόπουλο, πήγαινε στὸ Παρίσι, για νὰ ἀνακαλύψει ἐκεῖ τὸν ἰὸ ποὺ εἶχε εἰσχωρήσει στὸ αἷμα του, μούπε ἀπηυδασημένος, μιὰ καὶ τοῦ εἶχα πεῖ πῶς, τάχα θὰ σωθεῖ, μιὰ καὶ πάει στὴν Πόλη τῆς νέας ἐπιστήμης:

— Φασκέλωσε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πρόδοδό της.

Πράγματι, οὔτε ἡ ἐπιστήμη τοῦ Παρισιοῦ μπόρεσε νὰ ἀνακαλύψει τὸν ἰὸ, ποὺ τὸν πέθανε τόσο νέον. Εἶναι λοιπὸν γιὰ φασκέλωμα, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν μπόρεσε νὰ γονατίσει τὴ στρατιὰ τῶν ἰῶν τῆς γρίπης. Μιὰ τέτοια, λοιπὸν, μικρογρίπη γονάτισε τὸ Στρατηγὸ. Αὐτόν, ποὺ οὔτε τὸ κρεβάτι τὸν ἤξερε, οὔτε τὸ νοσοκομεῖο τὸν γνῶριζε, ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰοὺς τῆς γρίπης τὸν ἔρριξε κάτω, ὅπως ὁ κεραυνὸς ρίχνει τὰ μεγάλα δέντρα, τὰ καμπαναριά καὶ τοὺς ναοὺς. Τὸν πλησίασε μὲ μιὰ φοδερὴ ὑποκρισία, παίρνοντας τὴ μορφή τοῦ ἀπλοῦ συναχιοῦ. Ὁ Στρατηγός, ἀήττητος καθὼς ἦτανε, μὲ δοκιμασμένη γεροσύνη, δὲν ἔδωκε προσοχή. Ὁ καταραμένος ὅμως ὁ ἰὸς, ντυμένος ἔτσι προσεχτικά, εἰσεχώρησε ραγδαῖα βαθειά. Τρούπωσε στὸν ἐγκέφαλό του ἀστραπιαῖα, καὶ τοῦ χτύπησε τοῦ κεφαλιοῦ του τὰ τέλεια. Ἔτσι στὶς ἑπτὰ τοῦ Γενάρη τοῦ 1964, γιορτῆ τ' Ἀγιαννιοῦ, κατὰ τίς ὀχτῶ τὸ βράδυ, ὅπως καθόταν στὸ σπίτι του, δέχτηκε τὸ μεγάλο κεραυνὸ στὸ κεφάλι του.

Μπήκε ἀμέσως στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα καὶ ἔζησε ὡς ἄρρωστος ἐκεῖ κάπου 36 μέρες. Πάλεψε καὶ μὲ τὸ θάνατο, καὶ μὲ τοὺς ὑπουλοὺς συνεργούς του, τοὺς καταραμένους αὐτοὺς ἰοὺς. Πέθανε στὶς 11 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1964, ἡμέρα Τρίτη κατὰ τίς τρεῖς τὸ ἀπομεσήμερο.

Ἡ κηδεῖα του, κηδεῖα ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ., γίνηκε τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τίς 4 τὸ ἀπόγιομα. Τῆ νεκρώσιμη ἀκολουθία, ὡς προσωπικὸς φίλος, τὴν ἔψαλε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος, καὶ παρευρέθη σ' αὐτὴν ὅλη ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ Ἑλλάδα. Κηδευόταν ὁ Νικητῆς δύο μεγάλων πολέμων, μιὰ δόξα ἀληθινὴ τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ.

Γιὰ τὸ λιοντάρι ὅμως αὐτό, δὲν βρέθηκε ἐκεῖ γύρω ἕνας ἄλλος Τερτσέτης για νὰ τὸν νεκρολογήσει Ὀμηρικά καὶ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἐδῶ, τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Τερτσέτη πρὸς τὸν Ὑψηλάντη, ποὺ συντάραξε τ' Ἀνάπλι μὲ τὸ θάνατο τοῦ δημοκράτη Πρίγκιπα. Ἡ καταραμένη ἡ γρίπη, μ' ἔχε τότε κατεβάσει στὸν οἶκο τῆς Περσεφόνης. Ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω καὶ νὰ τὸν νεκρολογήσω. Εἶναι ὁ μεγάλος καυμὸς μου. Μίλησε ὁ Στρατηγὸς Κλεάνθης Μπουλαῆς, ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Μεσσηνίων Ναύαρχος Θ. Μουτσούλας. Τὰ ἀνθη τῶν ἐπι-

τάφιων αὐτῶν λογυδρίων δὲν ἦτανε εὖσομα. Ἡ γέα Ἑλλάδα ὑστερεῖ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαία σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου. Ἀκόμα ὑστερεῖ κι' ἀπὸ τοὺς κλασικίζοντας προγόνους τοῦ 21. Ἀπὸ ἱστορικὴ ὁμως εὐσυνειδησία θὰ μεταφέρω ἐδῶ μερικὲς φράσεις ἀπὸ τοὺς ἐπιτάφιους αὐτοὺς.

«... Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, εἶπε ὁ Μπουλαλαῆς, κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ «Συγκροτήματος Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμᾶ), καὶ ὑπῆρξεν ὁ κύριος μοχλὸς τῆς κατὰ τῆς Κορυτσᾶς ἐπιχειρήσεως - ἐλιγμοῦ καὶ καταλήψεως τῆς πόλεως ταύτης τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940. Ἦτο δὲ τόσο ἐπιτυχῆς ἡ δράσις του, ὥστε αὐτοβούλως ἀνέλαβε τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀχθεῖς μέχρι Μοσχολέως...».

Γιὰ τὴν δράση του ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον, τό-
νισε :

«Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς ἐπέτυχε πλήρως καὶ εἰς τὸ νέον του αὐτὸ ἔργον, ὡς εἶναι ἱστορικῶς γνωστὸν, δικαιώσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν συναδέλφων του, καὶ ἐπισφραγίσας τὴν πολυκύμαντον δράσιν του ὀλοκλήρου 40ετίας, μὲ ἀγαθὴν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐξόχων ὑπηρεσιῶν του».

Κι' ὁ Μπουλαλαῆς τέλειωσε ἔτσι:

«... Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του. Τὸν διέκρινε πάντοτε ἡ ἀκάματος καὶ ἐργώδης προσπάθεια πρὸς αὐτοδημιουργίαν του, ἣν ἐπέτυχε πλήρως, παρακάμψας σκοπέλους καὶ παγίδας, τὰς ὁποίας συνήνητησεν εἰς τὴν ζωὴν του, μὲ τελικὸν ἔπαθλον τὴν ἀξιοζήλευτον σταδιοδρομίαν του, ὀφειλομένην εἰς μόνην τὴν ἰκανότητά του καὶ τὴν ἀμιλλαν πρὸς ἀρετὴν.

Παρὰ πᾶσαν φαντασίωσιν καὶ λυρικὴν ἑξαρσιν, αἵτινες συνήθως χαρακτηρίζουν τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους, περιωρίσθη εἰς τὴν ξηρὰν ἀφήγησιν τοῦ χρονικοῦ τῆς ζωῆς του, διότι τοῦτο προσάδει εἰς τὴν ἱστορίαν. Καὶ ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον τιμώμενον ἀπὸ τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας».

Ὁ Ναύαρχος Μουτσούλας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Παμμεσηνιακῆς Ἐνώσεως, εἶπε :

«Ἀνθρώπων γενναίων, εὐγενῶν καὶ ἐναρέτων, ὁ βίος παράδειγμα». Αὐτὸ τὸ ἀπόφθεγμα ταιριάζει. Διότι ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, τὸν ὁποῖον μὲ πραγματικὸν πόνον συνοδεύομεν σήμερον ἀπερχόμενον τοῦ κόσμου τούτου, ὑπῆρξε καὶ εὐγενῆς, καὶ ἐνάρετος, καὶ γενναῖος. Σύζυγος ἰδεώδης, στοργικὸς καὶ εὐγενῆς, φίλος εἰλικρινῆς καὶ ἀνυστερόβουλος καὶ ἀνυπόκριτος, στρατιώτης μὲ ὀρθοφροσύνην καὶ κρίσιν καὶ ἐντιμότητα ἀπαράμιλλον καὶ παραδειγματικὴν, κοινωνικὸς παράγων ἐξαίρετος.

Γι' αὐτό, ὅπου κι' ἂν ἐπέρασε καὶ ὅπου κι' ἂν ἐστάθη, τὸ ὄνομά του ἀκούεται καὶ θὰ ἀκουέται μὲ σεβασμὸν, καὶ ἀπειρον πάντοτε εὐλάβειαν.»

Τὸ λιοντάρι αὐτό, καὶ ἐλπίζω γὰ μὲ δικαιώσουν οἱ μεταγενέστεροι γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ μου, θάφτηκε στὸ Α' Νεκροταφεῖο, καὶ στὸ εἰδικὸ γιὰ τοὺς ἀ-

ξιοματικούς τμήμα, μιὰ και ὁ οἰκογενειακός του τάφος βρίσκεται στὴν Καλαμάτα. Ἡ γυναίκα του, ἡ Κλεοπάτρα, ἤθελε νὰ τὸν ἔχει κοντά της, γιὰ νὰ τὸν ραίνει μὲ τὰ λουλούδια της καὶ τὰ δάκρυά της, ποὺ και σήμερα ἀκόμα τρέχουν ἄφθονα ἀπὸ τὰ μάτια της.

Ὁ τάφος του βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς τάφους τοῦ Στυλιανοῦ Κιτριλάκη καὶ τοῦ Δημητρίου Γιαντζῆ. Ἔτσι, και μετὰ τὸν θάνατο, δυὸ γενναῖοι, εἰναὶ οἱ φρουροὶ τοῦ ὕπνου του.

ΜΕΡΙΚΑ ΤΩΡΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Εἶδαμε τὴ ζωὴ του. Καιρὸς τώρα νὰ δοῦμε και τὸ ἔργο τοῦ γραφοῦ λόγου ποὺ μᾶς ἄφησε, δηλαδὴ αὐτὰ τὰ λεγόμενα ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ, τὰ ὁποῖα τεκμηριώνουν και φωτίζουν δυὸ δραματικούς πολέμους τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος τοῦ 1940—41 καὶ ὁ δεῦτερος ὁ συμμοριτοπόλεμος.

Στὸ πρῶτο μέρος, βλέπουμε τὴ δράση τῶν «Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμᾶ) και τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ποὺ κατὰ τὶς 10 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1940, μπήκε και αὐτὸ κάτω ἀπὸ τὴ σιδαρὴ διοίκησή του και τὴν ἐμπνευσμένη του ἡγεσία. Βλέπει κανένας ἐδῶ τὶς τολμηρὲς στρατηγικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Κοσμᾶ, αὐτὲς ποὺ προώθησαν τὸν στρατὸ του ὡς τὴν Μοσχόπολη και τοῦ ἐνέπνευσαν τὸν στρατηγικὸ ἔλιγμό τῆς Σαλάριας, ἔλιγμός, ποὺ ἂν ὀλοκληρωνότανε θὰ νέκρωνε σχεδὸν τελείως πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐκεῖ ἰταλικὲς δυνάμεις. Καὶ μιὰ τὴν ἀλήθεια, βλέποντας κανένας αὐτὲς τὶς ὠραῖες στρατηγικὲς ὑποδείξεις και τὶς ὀρθὲς στρατιωτικὲς κρίσεις και ἐκτελέσεις, σκέφτεται, πῶς ἂν ὁ Γιώργης Κοσμᾶς εἶχε μεγαλύτερη δύναμη και μεγαλύτερη ἐξουσία και ἐλευθερία στὸν πόλεμον αὐτόν, οἱ Ἴταλοὶ θὰ ἔπεφταν στὴ θάλασσα κατὰ τοὺς δυὸ κιόλας πρῶτους μῆνες τοῦ πολέμου. Δυστυχῶς δὲν τὴν εἶχε, ὅπως δὲν τὴν εἶχε καθὼς φαίνεται και αὐτὸς ἀκόμα ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ δίπλα του, κοντά του, βρίσκονταν και ἄλλοι, ἄκαπνοι δυστυχῶς, ποὺ ἔκαναν τὸν Ἀρχιστράτηγον και περιώριζαν ἔτσι τὴν δράση τοῦ πραγματικοῦ Ἀρχιστράτηγου, ποὺ ἀπὸ ἔμφυτη εὐγένεια τοὺς ἀνέχονταν δυστυχῶς ὅλους.

Θὰ δεῖ κανένας ἐδῶ, τὸ πόσο ὀρθὰ και ὠμᾶ μίλησε ὁ Κοσμᾶς στὸν Ἀρχιστράτηγον και στὴν Κυβέρνηση στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάρτη 1941, ὅταν πιά φαινονταν καθαρὰ στὸν ὀρίζοντα ἡ νέα πρὸς τὴν Ἑλλάδα Γερμανικὴ καταγίδα. Μίλησε σὰν στρατηγός, ποὺ και τὸν πόλεμον θέλει νὰ κερδίσει, και τὴν πατρίδα του νὰ σώσει. Μαζὺ του, σύμφωνοι, ἦταν και δυὸ ἄλλοι γενναῖοι στρατηγοί, ὁ Μάρκος Δράκος, ὁ νέος αὐτὸς Μπότσαρης, καθὼς ἔχω και ἄλλοῦ γράφει, ἀρχηγός ὡς τὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς Στρατιᾶς Ἡπείρου, και ὁ Δημήτριος Παπαδόπουλος.

Ἀντὶς ὅμως οἱ διάδοχοι τοῦ Μεταξᾶ και μυστικοσύμβουλοι, οἱ κρυφοὶ ἐκείνοι ἀρχιστράτηγοι, νὰ τοὺς ἀκούσουν και νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ὀρθὴ και σωστὴ στρα-

τιωτική τους σκέψη, τούς αποστράτευσαν και τούς τρεις, την επομένη κιόλας ημέρα. Έτσι, ενώ ο στρατός και τα ύψιστα συμφέροντα του έθνους, τούς καρτέραγαν στην γραμμή της φωτιάς και της μάχης, αυτοί τούς έκαναν περιπατητάς των Ἀθηναϊκῶν πεζοδρομίων.

Ὁ Κοσμάς ήτανε και έπιτελικός στρατηγός, και στρατηγός της πολεμικῆς θύελλας και τῶν χαρακωμάτων. Ήτανε στρατιωτική φυσιογνωμία μεγάλης δλκῆς. Είχε την άρετή να κινιέται άνετα και στίς δυό αὐτές υπεύθυνες θέσεις. Αὐτό βέβαια τὸ ξέραμε, αλλά και μᾶς τὸ έδειξαν τώρα πὸ χειροπιαστά, τὰ χαρτιά του και οί έπιτελικές μελέτες του.

Ἀρχηγὸ αἴφνης τοῦ ΓΕΣ τὸν έκανε μιὰ έμπεριστατωμένη έπιτελική μελέτη του, πὸ τὴν έδωσε στὸν Σοφοῦλη και στὸν Παπάγο, και πὸν έπιασε πρῶτος, και τόσο ὀρθά, τὸ θέμα της καταπολεμήσεως και έξοντώσεως τῶν άνταρτῶν. Ὅλοι μας ξέρουμε σήμερα καλά, τὸ πόσο δραματική και πόσο ταπεινωτική ήταν ἡ θέση τοῦ έλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ αναλάβουν τὴν ἡγεσία του ὁ Κοσμάς και ὁ Παπάγος. Είχε γίνει άγνωριστος και είχε άγγίξει τοῦ κακοῦ τὴν σκάλα...

Ἀλήθεια τραγική, πὸ σάν άντρες, πρέπει να τὴν παραδεχτοῦμε. Ἐκεί τὸν είχε ὀδηγήσει ἡ πολυαρχία και οί κακές και ὀλέθριες εἰσηγήσεις τῶν άσπόνδων φίλων και τῶν συμμάχων...

Κι ὅταν πιά, ἔστω κι άργά, ανάλαβαν τὸν στρατὸ οί δυό τους, τὰ πάντα μεταβλήθηκαν, τὰ πάντα μπῆκαν στὸν δρόμο της γνώριμης έλληνικῆς τιμῆς, στὸν δρόμο της Νίκης και της Δόξας.

Σέ ειδική πάλι μελέτη του, πὸ κι αὐτὴ μπαίνει στὸ παράρτημα τοῦ τόμου, βλέπουμε τὸν Κοσμά, να δραματιζέται και να σχεδιάζει τὸν άνταρτοπόλεμο της Κύπρου. Έτσι, ὁ μετέπειτα αρχηγός τοῦ άγῶνα αὐτοῦ, ὁ Διγενής, παληός ύφιστάμενος τοῦ Κοσμά, προτοῦ αναλάβει και κατεβεί στὴν Κύπρο, βρίσκονταν σέ άμεση έπαφή με τὸν άλλοτε προϋστάμενό του, τὸν Κοσμά, πὸ τοῦ άναψε τὴν δάδα και τοῦ τρόχισε και τὸ νοῦ, και τὸ σπαθί, στὴν ὁδὸ Μετσόβου 30.

Στὴ μελέτη του για τὸν άνταρτοπόλεμο, βλέπουμε ὅλες τίς δραματικῆς φάσεις τοῦ πολέμου αὐτοῦ, πὸ λίγο ἔλειψε να ανακόψει τὴν πορεία τοῦ έθνους και να τὸ ὀδηγήσει σέ μιὰ άνεπανόρθωτη καταστροφή. Ἀκόμα βλέπουμε, και τὴν αἰώνια και θρωμερὴ ιδιοτέλεια τῶν συμμάχων, αὐτὴν πὸν ζημιώνει κάθε τόσο αφάνταστα τὸν έλληνισμό. Κι ὅμως δὲν συνειζόμεθα. Κι ἔτσι αφήνουμε πάντα άνεκαμετάλλευτη τὴν πικρὴ πείρα πὸν άποχτήσαμε, χύνοντας τὸ αἷμα μας και κομματιάζοντας τὰ κορμιά μας.

Και ἡ λογικὴ ἔχει πάνω σ' αὐτό, τὰ εὔλογα έρωτήματά της. Και λέει:

— Ποῦ θὰ πάει, κι ὡς πότε θὰ βαστάξει αὐτὸ τὸ άπαισιο πνεῦμα της ὑποτέλειας και τοῦ φριχτοῦ ραγιαδισμού;

Στὰ κείμενά του διατηρεῖ άντικειμενικότητα. Στέκεται αἴφνης με δικαιοσύνη στὸν στρατιωτικὸ άγῶνα τῶν άνταρτῶν. Και παρ' ὅτι αντίπαλοί του, δὲν διστάζει να σημειώσει τίς πολεμικῆς άρετές τους, ποῦτανε άρετές κι αὐτές

έλληνικές, ἔστω κι ἂν αὐτοί, (οἱ ἀντάρτες), ἦτανε μουρλαμένοι καὶ παραστρατημένοι σὲ δρόμο ὀλισθηρό, ἀπὸ τὶς ἄλλες σειρήνες τοῦ Βορρᾶ.

Μαριονέττες λοιπὸν στὰ χέρια τῶν ξένων οἱ ἀπ' ἐδῶ, Μαριονέττες στὰ χέρια τῶν Σλαύων οἱ ἀπ' ἐκεῖ. Ἔτσι ὄλοι, ἐγκληματικά κι ἀπερίσκεπτα κι ἐπιτόλαια κάνανε τὶς ὁδομαχίες τους πάνω στὸ στέρνο τῆς πυρπολημένης καὶ καθημαγμένης Ἑλλάδας.

Ἀκόμα ὁ Κοσμᾶς, μᾶς δίνει ἔγγραφα, μᾶς δίνει διαταγές, μᾶς δίνει σχέδια, μᾶς δίνει ὑπεύθυνα τὶς τρομαχτικὲς ἀπώλειες τοῦ φριχτοῦ αὐτοῦ πολέμου. Ἔτσι, τὸ βιβλίο αὐτό, ντοκουμέντο καυτό, ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει. Καὶ στοὺς μελετητὲς τῆς ἱστορίας, καὶ στοὺς σπουδαστὲς τῶν πολεμικῶν σχολῶν. Θὰ πρόσφερε βέβαια καὶ στὸ λαό, ἂν ἦτανε γραμμένο στὸν τόνο μιᾶς ἄλλης σύνθεσης καὶ παρουσιαζότανε μὲ τὸ ἔνδυμα μιᾶς ἄλλης γλώσσας. Γιατί, παρ' ὅτι ὁ Κοσμᾶς ἦταν γιὸς χωρικῶν καὶ τσοπάνηδων, καὶ τὸ τόνιζε μὲ ὑπερηφάνεια αὐτό, δὲν μπόρεσε νὰ ἐκφραστεῖ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, στὴν καθημερινὴ δική του γλώσσα. Ἐλάττωμα τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ τῶν ξηρῶν σπουδῶν, πού νομίζουν, καὶ τόσο βέβαια λαθασμένα, τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας, τὴ γνήσια γλώσσα μας, τὴ θυγατέρα τῆς ἀρχαίας, ὡς γλώσσα ξένη, χυδαία, καὶ βάρβαρη. Κι ἔτσι ὅμως, θὰ τὸ χαροῦν καὶ θὰ ὠφεληθοῦν, καὶ οἱ κάπως καλλιεργημένοι ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ μας. Θὰ ὠφεληθοῦν, ὅπως ὠφελοῦνται οἱ μέλισσες, ἀπὸ τὴν γύρη τῶν ἀνθέων.

Ἀκόμα, στὸ παράρτημα, θὰ βρεῖ ὁ ἀναγνώστης καὶ μιὰ συνομιλία τοῦ Κοσμᾶ μὲ τὸν ἀείμνηστο βασιλέα Παῦλο, πάνω στίς τότε σχέσεις Ἀνακτόρων καὶ Παπάγου.

Γενικά, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, πῶς ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ στρατηγοῦ Κοσμᾶ, πηγάζουν πολλὰ διδάγματα. Ὡς συγγραφέας ὅμως καὶ σχολιαστής, ἀποφεύγω νὰ τὰ υπογραμμίσω. Ὅχι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψη τόλμης. Ἐκείνοι πού ἔχουν διαβάσει τὰ κείμενά μου, καὶ γνωρίζουν τὴν υπερήφανη πορεία μου, ξέρουν καλὰ τὸ πιστεύω μου, πού εἶναι ὀρθόδοξο, ὅπως καὶ τὸ πιστεύω τῶν γνησίων Ἑλλήνων, τῶν ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς προερχομένων. Καὶ οἱ Πελασγοὶ ἦτανε καὶ ἀδάμαστοι καὶ ἀλύγιστοι. Θεριά!

Τ' ἀφήνω ὅμως ἔτσι, ἀπὸ τὴν τόσο σὲ μένα προσφιλεῖ Διογένειον ἀγιδίαν...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Χαλάνδρι, Μάρτης 1967

Σ η μ ε ί ω σ ι ς : Τὰ πρῶτα δύο μέρη τῆς βιογραφίας τοῦ ΚΟΣΜΑ, γράφτηκαν, ὅταν ἀκόμα ζοῦσε ὁ Στρατηγός, καὶ δημοσιεύθηκαν στοὺς «ΙΤΑΛΟΜΑΧΟΥΣ», ἔκδοσις ΔΙΦΡΟΥ 1961. Τὸ τρίτο μέρος, γράφτηκε πρόσφατα, στίς ἀρχές τοῦ 1967, ὅταν πιά ἀποφοιόσθηκε ἡ ἔκδοσις τῶν κειμένων τοῦ Στρατηγοῦ.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκίνησα από ένα μικρό χωριό, χωρίς μέσα οικονομικά και χωρίς υποστηρίξεις σημεινόντων προσώπων.

Ἐπέτυχον διὰ τῆς μελέτης καὶ ἐργασίας μου ν' ἀνέλθω εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς Πατρίδος μου, χάρις εἰς τὰς ἄνω μνημονευθείσας ιδιότητάς μου.

Ἵπηρετήσα εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Πατρίδος μου ἄνω τῶν 45 ἐτῶν, καὶ ἐξήλθον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιστρατήγου, Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, διοικήσας ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, μεγάλας μονάδας τοῦ Στρατοῦ μας (Μεραρχίας, Συγκροτήματα Μεραρχιῶν, Σώματα Στρατοῦ), καὶ κατὰ τὸν συμμοριακὸν Πόλεμον, τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, καὶ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτελαρχῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Διωρίσθην Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης - Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν ἴδιον συμμοριακὸν Πόλεμον. Διετέλεσα Ἵπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, Βουλευτὴς Μεσσηνίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας μου Ἐπαρχίας ΠΥΛΙΑΣ.

Ἡ δράσις μου ὡς διοικητοῦ Μεγάλων Μονάδων, ἐν Πολέμῳ, καὶ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἐξιστορεῖται εἰς ἴδια βιβλία, ἀλλ' ἠθέλησα, ἐκθέτων ἐν περιλήψει τὰς τῆς «Ζ Ω Η Σ Μ Ο Υ», γὰ συνδέσω ἔλα τὰ συνιστῶντα ταύτην κύρια γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶναι μεγάλης Ἐθνικῆς σπουδαιότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I.— ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Ἐγεννήθην τὴν 9ην Μαρτίου 1884, εἰς τὸ χωριὸν Πανιάρες, ποῦ τώρα ὀνομάζεται Φαλάγθη, τοῦ τέως Δήμου Κολωνίδων, τῆς Ἐπαρχίας ΠΥΛΙΑΣ.

Τὸ χωρίον μετωνομάσθη καὶ ἐπῆρε τὸ ὄνομα Φαλάγθη, ἔταν, πρὸ τινων ἐτῶν, τὰ μὲν Τουρκικὰ ἢ Σλαυικὰ ὀνόματα χωρίων ἢ πόλεων, ἐπῆραν Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Τότε καὶ τὸ χωρίον Πανιάρης, μετωνομάσθη Φαλάγθη, εἰς ἀνάμνησιν, τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοί του ἅπαντες, κατήγοντο ἐκ τοῦ χωρίου Ἀλωνίσταινα τοῦ τέως, παρὰ τὴν Τρίπολιν, δήμου Φαλάγθου.

Οἱ γονεῖς μου Ἰωάννης Ἀθαν. Κοσμᾶς, καὶ ἡ μήτηρ μου Παρασκευή, τὸ γένος Παναγ. Πραντάλου, ἐγεννήθησαν στὴν Ἀλωνίσταινα, ἔνθα εὐρίσκονται συγγενεῖς ταυτῶνυμοι τῆς μητρὸς μου, καθὼς καὶ ἔχνη ἐρειπίων τῆς προγονικῆς οἰκίας μου.

Ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας, ἦτο τὸ χωρίον Βροταμοῦ, τῆς περιφερείας Κοσμᾶ τῆς Κυνουρίας, καὶ ἔφερεν τὸ ὄνομα Γεωργόπουλος. Αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα Κοσμᾶς, ἐκ τοῦ πρωτεύοντος χωρίου τῆς καταγωγῆς της, ὅταν οἰκογένεια, ποιμενικὴ οὔσα, ὀριστικῶς ἐγκατεστάθη, λόγῳ φόνου ὃν διέπραξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἓνα τῶν μελῶν της, εἰς τοὺς περὶ τὸ χωρίον Ἀδραμοῦ τοῦ Νησίου τῶν Καλαμῶν βοσκοτόπους της.

Ἐκ τῆς περιοχῆς Μεσσήνης, λόγῳ τοῦ προμνησθέντος φόνου, ὁ μὲν πρόπάππος μου Ἀθανάσιος, κατέφυγεν εἰς περιοχὴν Κορώνης, ὁ δὲ διαπράξας τὴν ἀξιόποινον πράξιν, κατέφυγεν πρὸς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῆς Τριφυλίας (Ἀετός), καὶ οἱ ἄλλοι, ἔμεινον εἰς Νησίον Καλαμῶν.

Οὕτω ἡ οἰκογένεια διεσπάσθη εἰς τρεῖς κλάδους.

Ἐκ τοῦ κλάδου Κορώνης, προέρχεται ἡ οἰκογένεια τοῦ πατρὸς μου.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀδραμοῦ, ὑπάρχουν ἀπόγονοι τῶν παραμεινάντων ἐκεῖ, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν πάντοτε.

Πρὸς τοὺς ἐν Τριφυλίᾳ (χωρίον Ἀετός), δὲν εἶχομεν ἐπαφὴν, ἀλλὰ ἐγνωρίζαμεν τὴν ὑπαρξίν των.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, προέρχεται ὁ Γεώργιος Κοσμᾶς, ὀνομαστὸς ἀρματωλὸς ἐπὶ Τουρκοκρατίας (ἴδρα Ἱστορία Γρηγοριάδου ἐκ Κυπαρισσίας), καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ εἰς Νησίον διαπράξας, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, τὴν ἀξιόποινον πράξιν*.

Ὁ πρόπάππος μου, καταφυγὼν εἰς περιοχὴν Κορώνης (χωρίον Μουσοῦ-

* Ὁ Ἀθανάσιος Γρηγοριάδης, στίς «Ἱστορικὲς ἀλήθειες του», πού σπὰ 1934 τίς τύπωσε ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Γρηγοριάδης, γερουσιαστὴς τότε, καὶ στὴ σελίδα 32, γράφει αὐτὰ γι αὐτὸ τὸν πατριώτη Κοσμᾶ, πού ἐθεωρεῖτο ἰσάξιος τοῦ Μάρκου Ντάρρα, τοῦ Θεϊακοῦ, τοῦ Ρούση, τοῦ Ι. Μέλλιου καθὼς καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκοτρώνη.

«... Σὺν δὲ τούτοις περιφημίστατος διετέλεσεν κατ' ἐκεῖνους τοὺς χρόνους καὶ ὁ Γεώργιος Κοσμᾶς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν κώμην ΑΕΤΟΝ τῶν κοντοβουνίων τῆς Τριφυλίας. Ὁ Γεώργιος ἦτο ἥρωος ἀτρόμητος καὶ δρμητικώτατος, μαχημώτατος, εὐκίνητος, τολμηρὸς καὶ ταχύπους εἰς τὸ ἔπακρον. Πάντοτε δὲ ἔχων ὑπ' αὐτὸν 100 ἐπίλεκτα παλληκάρια καὶ φέρων μίαν κλέπτικην σημαίαν, διέμενεν ἀνεξάρτητος κλεφταρχηγὸς μόνον ἀπὸ τοῦ 1790 - 1804. Ἐλεγγάτει τὰς κωμοπόλεις καὶ πόλεις τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν πολλοὺς συλλαμβάνων κατέσφαζε ὡς πρόβατα, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Γεώργιου ἐνεπολεῖ τρόμιον ἀπερίγραπτον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς φῶσει

λη), ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ ἐξ Ἀλωνισταίνης Ἀργυροπολύλου καὶ ἀπέθανε, ἀφήσας ἔγκυον τὴν σύζυγόν του.

Τὸ γεννηθὲν ἄρρεν (ὁ πάππος μου), λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του Ἀθανάσιος, καὶ ἀκολουθεῖ τοὺς ἐκ μητρὸς συγγενεῖς Ἀργυροπολύλους. Οὗτος ἀνδρωθεὶς νυμφεύεται κόρην τῆς οἰκογενείας Μουντζούρη, ἐκ τοῦ χωρίου Κακόρεμα, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ πατήρ μου Ἰωάννης. Ὁ πάππος μου ἀκολουθεῖ τοὺς νέους συγγενεῖς του, μεταβαίνων τὸ θέρος εἰς Ἀλωνίσταιναν, τὸν δὲ χειμῶνα εἰς τὰ, ἐν περιοχῇ Κορώνης, χειμαδεῖά των.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χώρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ πρώην ποιμένες, κατέλαβον τὰ ἐγκαταλειφθέντα κτήματα τῶν Τούρκων, καὶ ἠγόρασαν καὶ ἄλλα, καὶ οὕτω, προσδευτικά, μετετρέπησαν ἀπὸ ποιμένας εἰς ἀγρότας καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ μεταβαίνωσιν, τὸ θέρος, εἰς Ἀλωνίσταιναν, ἐγκατασταθέντες, μονίμως, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν τὰ χειμαδεῖά των.

Συνεπῶς ὁ πατήρ μου ἦτο ἀγρότης, κατὰ τὴν γέννησίν μου καὶ ἐφεξῆς, μέχρι τοῦ θανάτου του.

II.— Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΜΟΥ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ παιδική μου ἡλικία ὁμοιάζει μὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου. Παιγνίδι καὶ ἀέρα. Στὸ χωριό μου δὲν ὑπῆρχε Δημοτικὸν Σχολεῖον τότε, διὰ τοῦτο τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθα εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς παρακειμένης κωμοπόλεως Χαροκοπιοῦ, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὴν Πρωτεύουσάν τοῦ Δήμου, Κορώνην. Ἐπήγγαινα στὴν Κορώνην πεζῆ, καθ' ἡμέραν, καὶ ἐπέστρεφα στὸ χωριό μου τὸ ἑσπέρας, διανύων οὕτω περὶ τὰ δέκα (10) χιλιόμετρα ἡμερησίως.

Αὐτὴ ἡ καθ' ἡμέραν πορεία, μὲ ἐβοήθησε νὰ στερεώσω μίαν ὑγείαν ἀτσάλενια καὶ ν' ἀγαπήσω τὴν φύσιν. Τόσον, ὥστε νὰ καταστῶ ἕνας καλὸς ὀρειβάτης, πράγμα ὅπερ καὶ ἤδη, ἡλικίας ἄνω τῶν 70 ἐτῶν, τὸ πράττω, ἀνερ-

ἀτρομήτους καὶ ἐμπειροπολέμους Ἀλβανούς. Ὁ Γιῶργος ἐν καιρῷ μάχης οὐδέποτε κατέδεχτο νὰ ρίψῃ ντουφέκι ἢ πιστόλι, ἀλλ' ἀεῖποτε μετὰ τῶν παλληκαριῶν του πρῶτος ἐφώρμα ξιφῆρης καὶ νικῶν καὶ καταδιώκων ἔσφαζε ὡς πρόβατα τοὺς Τούρκους καὶ Ἀλβανούς. Δραστηρίως δὲ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν τέλος μετὰ 50 παλληκαριῶν του, Ἀρκαδίων καὶ Καρυτινῶν πολιορκηθεὶς ἐν τῇ Μονῇ τῶν Αἰμυαλῶν, κειμένης πλησίον τῆς κωμοπόλεως Δημητσάνης ἀπὸ 1000 Τούρκους καὶ 800 Ἀλβανούς πεζοῦς καὶ πολεμήσας ἡρωϊκῶς ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς πρωῆς μέχρι τῆς 3ης μ.μ. τῆς 18ης Μαρτίου τοῦ 1804 καὶ φανεύσας καὶ πληγώσας 300 ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς ἀνθιστάμενος, ὁμοῦ μετὰ τῶν παλληκαριῶν του. Μετ' αὐτοῦ ἐφονεύθησαν τότε καὶ 50 Καρυτινοὶ κλέπται ὑπὸ τοὺς Γιάννην καὶ Κουντάνην Κολοκοτρώνην, οἵτινες εἶχον προσέλθει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Γιῶργου. Καὶ ὁ περιώνυμος κλεφταρηγὸς Γιῶργος ἐθεωρεῖτο ἐφάμιλλος μὲ τοὺς Μᾶρκον Ντάρα, Θειακόν, Ρούσην, Ι. Κολοκοτρώνην καὶ Ι. Μέλλιον».

χόμενος εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν ὄρη, καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, καὶ εἰς ἄλλα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος, συμμετέχων εἰς ὀργανωμένας ὀρειβατικὰς ομάδας.

Τελειώσας τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Κορώνης τὸ 1899, ἐφοίτησα τὸ πρῶτον ἔτος εἰς τὸ Γυμνάσιον Φιλιατρῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σχολικὰ ἔτη εἰς τὸ Γυμνάσιον Καλαμῶν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἔλαβον ἀπολυτήριον, τὸ ἔτος 1903.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1903 ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφημ εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1904, κατετάγημ εἰς τὸν Στρατὸν (Β' Πεδινὸν Πυροβολικόν), ὡς ἐθελοντῆς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Δεκανέως. Ἦτο ἡ ἐπιθυμία μου καὶ ἡ κλίσις μου νὰ γίνω στρατιωτικός.

III.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ὡς Ὑπαξιωματικός, ἦτοι Λοχίας καὶ Ἐπιλοχίας, βαθμοῦς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήλθον πολὺ ταχέως, ἐδιδάχθημ πολλά. Ἐγνώρισα τὴν ζωὴν τοῦ Στρατῶνος, ἡ ὁποία πολὺ μὲ ἐβοήθησε ἔπειτα νὰ ψυχολογῶ τοὺς ὕφισταμένους μου καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦ ἀνάλογα μὲ τὰς ἰκανότητάς των. Εἰσῆλθον εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον τὸ 1909, δέκατος μεταξὺ 54, καὶ μετὰ τριετῆ φοίτησιν ἐξῆλθον, μὲ τὴν ἰδίαν σειράν, Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ. Οὕτως, ἡ Στρατιωτικὴ μου μόρφωσις μὲ πλήρη θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν ὄλων τῶν ὄπλων τοῦ Στρατοῦ μας, συνετελέσθη, διότι, ὑπηρετήσας εἰς τὸ Πυροβολικὸν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Πυροβολικοῦ, φοιτήσας εἰς τὴν Ἱππευτικὴν Σχολὴν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Ἱππικοῦ. Διὰ τῆς ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ ἐκπαιδεύσεως ἔμαθον καὶ τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικοῦ. Ἐπὶ πλέον, φοιτήσας, ὡς Ὑπαξιωματικός, εἰς Σχολὴν Τηλεγραφητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, ἔλαβον ἐκείθεν καὶ πτυχίον Τηλεγραφητοῦ. Βραδύτερον, ὡς Λοχαγός, ἐφοίτησα εἰς Ἐπιτελικὴν Σχολὴν, διευθυνομένην ὑπὸ Γάλλων Ἀξιωματικῶν (ἔτος 1917), καὶ τέλος, ὡς Συνταγματάρχης, ἐφοίτησα εἰς τὴν Σχολὴν Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαίδευσως, ἀποφοιτήσας μὲ Καλλίστην Ἐπίδοσιν.

Διώκησα τὴν Σχολὴν Πολέμου βραδύτερον, ἔνθα μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διδάχθῶ καὶ νὰ διδάξω. Τέλος, διατελέσας Ἀξιωματικός Ἐπιτελείου, Ἐπιτελάρχης Μεραρχίας καὶ Σωμάτων Στρατοῦ, πρὸς δὲ Διοικητῆς ὄλων τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων Μονάδων ἐν Εἰρήνῃ καὶ Πολέμῳ, μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία διὰ πολυχρονίων ἀσκήσεων μετὰ Στρατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Χάρτου, νὰ γνωρίσω τὴν ἀληθινὴν Στρατιωτικὴν Ἐπιστήμην, ὅχι μόνον θεωρητικά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της.

IV.— ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΗ

Προήχθημ εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, ἀποφοιτήσας τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου, τὸν Ἰούλιον 1912.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1913 προήχθημ εἰς Ὑπολοχαγόν, ἀμέσως μετὰ τὴν λήξιν τῶν πολέμων 1912—13.

— Τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 εἰς Λοχαγόν.

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, με τη γυναίκα του Κλεοπάτρα, το γένος Χρυσοσπάθη, κατά φωτογραφία του 1953, όταν ο στρατηγός ήταν υπουργός Βορείου Ελλάδος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεινήδα δύο ένα μικρό χωριό, χωρίς μέδα θίω-
κομικά και χωρίς ο υπόλοιγος σημαίνοντων
προβώντων.

Έπετυχα, δικ' της μαρείας και ερξιάς
μον ν' ανέλω ει' τει ανώτατα ζζώματα της Πα-
τρίδος μου, χάρις, ει' τας ανω μνημονευθείσ
ιδιότητάς μου.

- Υπερέτασα ει' τών εφελών της Πατρίδος μου ε'
νω τών 45 ετών και εξήχθον μέ τον Βαθμον
των Αντιστρατηγών Αρχηγών τών Γενικών Επιχει-
ρησών, διακρίτων ει' ειρήνην η' πόλεμον, Μεγαλός
Μινύδας τών εφελών μας (Μεραχίς, Ευχρησ-
ματα Μεραχίω, Εώματα Εφελών) και κατά
την συμπαραλαβόν πολεμον το' σύστημα τών εφ-
ημικών εφελών, ει' Αρχηγός, τών Γενικών Επιχειρησών
των ~~Εφελών~~ Εφελών Αρ-

Χρηστέλειον ~~καὶ τὸν φόνον~~ ἐκ τῆς ἐπιπέδου τῶν ἐπιπέδων ^{ταῦ ἐπὶ}

- Διωριόδων τῶν Διοικητῶν Ὁρμῶν - Ἀρσῆ Μα
ρεδνῶν, καὶ τὸ ἴδιον συμπόριον ποτὲ τῶν

- Διδέλεβα Ἰατρῆ Βορείου εἰς ἴδον, ἢ Βουγενῶν
Μεσομυθῶν ἢ ἐκιδουλέων μὴ εὐτυχῶς ΠΥΝΙΑΣ

- Ἡδεῖοι μου ~~ἡδεδέσθησαν~~ ἡδεδέσθησαν, ἡδεδέσθησαν
Μαγ. Μονῶν, εἰ ἠόρην, καὶ Ἀρχηγῶ

τῶ τῶν. Ἐκιδουλέων Ἐπελῶν, ἐκιδουλέων εἰς ἴδον
Βιβλῶν, ἢ ἡδεδέσθησαν, εἰδῶν ἐν σερῶν
ψῆ τῶ τῶ ΖΩΗΣ ΜΟΥ, ἢ εὐτυχῶς
ἢ εὐτυχῶς εὐτυχῶς τῶ τῶν κῆρῶν γῆρῶ
τῶ, εὐτυχῶς εὐτυχῶς εὐτυχῶς εὐτυχῶς
ΜΟΥ, εἰ τῶ εὐτυχῶς κῆρῶν εἰδῶν κῆρῶν
ἢ εὐτυχῶς εὐτυχῶς εὐτυχῶς
ἴδον ἢ εὐτυχῶς εὐτυχῶς εὐτυχῶς

Ἡδεῖοι

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ως διοικητής Λόχου κατά τούς Βαλκανικούς πολέμους.

- Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 εἰς Ταγματάρχην.
- Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 εἰς Ἀντισυνταγματάρχην.
- Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927 εἰς Συνταγματάρχην, λογισθείσης τῆς ἀρχαιότητός μου ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1924.

- Τὸν Μάϊον τοῦ 1934 εἰς Ὑποστράτηγον, καὶ
- Τὸν Μάρτιον τοῦ 1939 εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ἄπαντας τοὺς ἄνω βαθμοὺς ἔλαβον, κατ' ἐκλογὴν, οὐδὲ τῶν κατωτέρων ἐξαιρουμένων.

V. — Ο ΓΑΜΟΣ ΜΟΥ

Ἐνυμφεύθην τὴν Κλεοπάτραν, κόρην Κ. Χρυσοσπάθη ἐκ Καλαμῶν, τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1920. Ἡ οἰκογένειά της ἦτο ἐκ τῶν καλυτέρων τῶν Καλαμῶν καὶ συνεδέετο συγγενειακῶς πρὸς τὰς καλυτέρας οἰκογενείας τοῦ τόπου. Μορφωμένη (ἀπόφοιτος τοῦ ἐν Ἀθήναις Γαλλικοῦ Κολλεγίου Σαιντ Ζοζέφ), ὑπῆρξε καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν συζυγικὸν μας βίον (ἤδη πλέον τῶν 40 ἐτῶν), σύζυγος πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη. Ὅφειλω πολλὰ εἰς αὐτήν. Ἡ συμπεριφορὰ της καὶ ἡ εὐθυκρισία της ὑπῆρξαν εἰς ἄριστον βαθμὸν διὰ μίαν γυναῖκα.

Κατὰ τὸν πολυκύμαντον βίον μας, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐκστρατείας, ὀμηρίας κλπ. ἀντεπεξῆλθεν ἀπολύτως εἰς τὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις της. Δὲν ὑπεισήρχετο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἐπαγγέλματός μου, καὶ ἐτήρει ἀξιοπρεπεστάτην συμπεριφορὰν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν διαφόρων πόλεων, ἔνθα ὑπῆρέτησα, ὡς Διοικητῆς μικρῶν τε καὶ μεγάλων Μονάδων καὶ ὡς Ὑπουργός. Ἐκφράζω ἐνταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς Αὐτήν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν μου εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν σύντροφον τῆς ζωῆς, ποῦ μοῦ ἔδωσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

VI. — ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΜΑΧΑΙ

Ἔλαβα μέρος εἰς ὄλους τοὺς Πολέμους τῆς Πατρίδος μου, ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ τοῦ 1912, μέχρι τοῦ κατὰ τοῦ συμμοριτισμοῦ τοῦ ἔτους 1949—1950 συμπεριλαμβανομένου.

Προαχθεὶς εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν τὸν Ἰούλιον 1912, ἐτοποθετήθην εἰς τὸ 9ον Πεζικὸν Σύνταγμα (Καλαμῶν). Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἄνω τοποθετήσεώς μου, ἐπελέγην καὶ ἀπεστάλην εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ Πολυβόλα, διὰ τῶν ὁποίων, τὸ πρῶτον ἤδη, ἐφωδιάσθη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός. Ταῦτα ἦσαν συστήματος Σβάρτς - Λόζ. Ἡ ἐκπαίδευσις διήρκεσεν ἐπὶ 20 ἡμέρων. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σύνταγμα μου, ἐξεπαίδευσά τὸ ἀπαραίτητον προσωπικὸν τῶν πολυβόλων μου καὶ ἀνεχώρησα, ἀτμοπλοικῶς διὰ τὸ μέτωπον (Παλαιὰ Ἑλληνο - Τουρκικὴ, εἰς Θεσσαλίαν, μεθόριος). Ἀπεβιβάσθην εἰς Βόλον, ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς εἰς Λάρισαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὀδικῶς εἰς Γ ρ ι ζ ἄ

νον Θεσσαλίας, ἔνθα συνήντησα τὸ Σύνταγμα μου. Μετὰ δύο ἡμέρας εἰσῆλθομεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, τοῦ Συντάγματος διελθόντος μετὰ μικρὰν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ στρατοπεδεύσαντος τὴν πρώτην νύκτα εἰς τὸ χωρίον Ἐλευθεροχώρι.

Μεγάλη ἦτο ἡ συγκίνησις μας κατὰ τὴν διάβασίν μας ἐκ τῆς Ἑλληνο-Τουρκικῆς τότε, ἐν Θεσσαλίᾳ, μεθορίου. Ὅλοι οἱ λόχοι οἱ διερχόμενοι ταύτην ἐζητωκραυγάζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως. Τὴν νύκτα εἰς τὸ Ἐλευθεροχώρι ἔλαθε χώραν ἐν εἶδος αἰφνιδιασμοῦ, ἐκδηλωθέντος ἐκ μέρους ἡμῶν διὰ πυροβολισμῶν ἀσκόπων, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τῶν βαθμοφόρων, ἐπετεύχθη ἡ παῦσις τοῦ πυρός καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ καταυλισμῷ. Ἐξηκριδίσθη τὴν πρώτην, ὅτι εἰς σκοπὸς τοῦ χώρου τοῦ καταυλισμοῦ, ἤκουσε κατὰ μεσονύκτιον, φωνὰς ἀτόμων βαδιζόντων κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας, ἣν ἐπετήρει καὶ μὴ ὑπακουσάντων νὰ σταματήσωσι εἰς τὴν πρόσκλησίν του, ἐπυροδόλησε καὶ ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τούτου ἐπῆλθεν ἡ διαταραχὴ εἰς τὸν καταυλισμόν, ἐκδηλωθεῖσα δι' ἀσκόπων πυροβολισμῶν, πρᾶγμα ὅπερ μαρτυρεῖ ἀπειρίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς καὶ ἐπιμελοῦς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Στρατοῦ.

Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τιταρησίου ποταμοῦ καὶ μετὰ διήμερον πορείαν διὰ τῶν Καμβουνίων ὁρέων ἐφθάσαμεν εἰς χωρίον Μεταξάδες (πατρὶς τοῦ παλαιοῦ καὶ λίαν ἱκανοῦ, πρὸ τοῦ 21, ὀπλαρχηγοῦ Νικοτσάρα), ἐκεῖθεν, νύκτα, ἐβαδίσσαμεν πρὸς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ ΠΟΡΤΑΣ (μεταξὺ Καμβουνίων καὶ Πιερῶν ὁρέων), εἰς τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Πόρτας πρὸς Σέρβια.

Κατὰ τὴν ἔξοδον, τὸ 9ον Πεζικόν, συνῆψε τὴν πρώτην συμπλοκὴν του μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς καὶ πλέον Τάγματος, ἐρχομένου ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς Δεσκάτης, εἰς πυκνοὺς σχηματισμοὺς καὶ ἀλλαλάζον διὰ Τουρκικῶν ἐκφράσεων, παροτρύνσεως. Ἐπιτυχῆς βολὴ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων, διέλυσε, μὲ μεγίστας ἀπωλείας, τὸν οὕτως ἀκαλύπτως βαδίζοντα ἐχθρόν, καὶ μετὰ τῶν πτωμάτων ἀνευρέθη, φερομένη ὑπὸ τινος Τούρκου Δερβίση (κληρικοῦ Ὀθωμανοῦ), μία σημαία ἱερὰ Τουρκικὴ, ἣτις μετὰ τὸν Πόλεμον παρεδόθη καὶ εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. Τὴν ἐπομένην διερχόμεθα τὸν Ἀλιάκμονα διὰ τῆς γεφύρας τῶν Σερβίων καὶ παρεμείναμεν εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Θεσσαλονίκης—Κοζάνης. Πρὸς τὴν Κοζάνην—Καϊλάρια, ἡ πορεία συνεχίσθη διὰ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ Βερμίου καὶ μετὰ συμπλοκῶν ἕως Ἐηρολειθάδι μικρᾶς διαρκείας καὶ μικροῦ ἐνδιαφέροντος, κατήλθομεν καὶ κατηκλίθημεν παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Ναούσης. Ἐκεῖ ἐδέχθημεν ἐπίσκεψιν Ναουσαίων, οἵτινες πληροφορηθέντες ὅτι στερούμεθα ἄρτου, ἐπέστρεψαν εἰς Νάουσαν καὶ τὴν ἐπομένην, ἐπανῆλθον μὲ φορτώματα ἄρτου ἐπὶ τῶν ζώων των καὶ ἔδειξαν τὴν χαρὰν των παντοιοτρόπως διὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν των ὑπ' αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον γενναίως πολεμήσει διὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου, ἔλαβε χώραν ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν.

Ὁ ὑποφαινόμενος διώκει, ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην ταύτην, τὴν Β' Διμοιρίαν Πολυδόλων τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Αἱ Διμοιρίαι πολυδόλων τότε (τὸ πρῶτον εἰσελθοῦσαι εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ), ἦσαν ἀνεξάρτητοι καί, κατὰ τὴν μάχην, διετίθεντο εἰς ἓν τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ δι' ὑποστήριξίν του, διὰ τῶν πυρῶν των. Ἄλλ' ὅλοι οἱ διοικοῦντες (Συντάγματα, Τάγματα), ἠγγύουν τὴν τακτικὴν τῶν ὑφισταμένων εἰς τὴν «ἄμεσον καὶ ἐκ τοῦ ἐγγύς ὑποστήριξιν τοῦ προχωροῦντος Πεζικοῦ διὰ τῶν πυρῶν των». Αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν πολυάριθμοι, ἀλλὰ, ἡ ἀμυντικὴ των ὀργάνωσις ἦτο πλήρης. Στρατηγικῶς ἐστήριζον τὸ ἀριστερὸν εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν, τὸ δὲ δεξιὸν των εἰς τὰς ὑπαιρείας τοῦ ὄρους Πάϊκου. Ἄπας δὲ ὁ ἐνδιάμεσος χῶρος ἦτο καλῶς ὀργανωμένος διὰ διαδοχικῶν ὀρυγμάτων ἐπὶ τῶν ἐκ Πάϊκου ὄρους κατερχομένων πρὸς τὴν πεδιάδα ἀντέρεισμα των.

Τὸ Σύνταγμά μας — 9ον Πεζικόν — ἦτο Σύνταγμα ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἐνεπλάκη πρῶτον καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ, προσδευτικά, ἀνεπτύχθησαν τὰ ἄλλα δύο Συντάγματα τῆς IV Μεραρχίας (8ον καὶ 11ον Πεζικόν).

Ἡ μάχη ἐκερδήθη, ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀπωλείας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέδειξαν γενναίαν διαγωγὴν καὶ ἐφονεύθησαν ἐκ τοῦ 9ου Πεζικοῦ πολλοὶ Ἀξιωματικοὶ καὶ μεταξὺ τούτων ὁ Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Νικολόπουλος, ἐκ Μεσσηνίας.

Τὴν νύκτα τῆς 19ης—20ῆς Ὀκτωβρίου, οἱ Τούρκοι προβλέποντες τὴν ἤτταν των, διεπέρασαν τὸν ὄγκον τῶν στρατευμάτων των ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἄφησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀμύνης των μικρὰ τμήματα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, τὰ ὅποια ἐντὸς τῆς 10ῆς ὥρας τῆς πρωΐας τῆς 20ῆς παρεδόθησαν ἢ ἐξουδετερώθησαν καὶ ἡ μάχη ἐληξεν.

Μετὰ τὴν μάχην, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, παρέμεινε δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, καὶ τέλος διέβη αὐτὸν διὰ τῆς ἐπικαλυφθείσης διὰ σανιδώματος σιδηροδρομικῆς γεφύρας Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης.

Τὴν 26ην Ὀκτωβρίου κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ 9ον Πεζικόν κατεκλίθη βορείως τῆς πόλεως. Μετὰ παραμονὴν ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ Μεραρχία μας ἐκινήθη πρὸς δυσμὰς κατὰ τὸ γενικὸν ὁρομολόγιον Θεσσαλονίκη—Ἀξιός—Σκύδρα—Ἐδέσσης—Πόδος—Βέρμιον ὄρος—Κάτω Γραμματίκοβον—Ὀστροβον. Παρὰ τὸ Ὀστροβον συνῆψε μάχην μικρᾶς ἀξίας καὶ εἶτα διὰ τῆς νοτίας παρυφῆς τῆς λίμνης Ὀστρόβου, ἔφθασεν εἰς Κατρανίτσαν καὶ Σόροβιτς (ἤδη Ἀμύνταιον). Ἐκεῖθεν ἐκδιάσασα τὴν στενωπὸν τοῦ Κιλύνδρ - Ντερβέν εἰσήλθεν εἰς Πάνιτσαν καὶ εἶτα εἰς Φλώριναν.

Τὸ 9ον Πεζικόν ἐν συνεχείᾳ ἐπροχώρησεν πρὸς Ποσιδέρι, καὶ ἐκεῖθεν ἀφίκετο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Βατοχώρι, ἐπανελθὼν μετὰ δεκαήμερον, εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκ Θεσσαλονίκης, μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἐπεδιβάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν Μονάδων τῆς Μεραρχίας εἰς πλοῖα καὶ ἤχθη εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖ-

θεν εἰς Περιοχὴν ἄνω καὶ κάτω Μανωλιάσσης, λαβὼν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μπιζανίου καὶ εἰς τὴν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1913, πτώσιν αὐτοῦ καὶ παράδοσιν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ἐληξεν ὁ κατὰ τῶν Τούρκων Πόλεμος τοῦ 1912—13.

Θὰ ἐκθέσω περιληπτικῶς ἐνταῦθα τὴν διεξαγωγὴν τῶν κυρίων μαχῶν τοῦ Πολέμου τούτου ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως καὶ εἰς τινα σημεῖα ἀπὸ τακτικῆς τοιαύτης, πρὸς δὲ θὰ μνημονεύσω καὶ ἔνια ἐπεισόδια ἀτομικῶς συνδεόμενα πρὸς ἐμέ.

Ὁ κατὰ Τούρκων Πόλεμος περιλαμβάνει τὰς τρεῖς κάτωθι κυρίας μάχας.

— Σαρανταπόρου.

— Γιαννιτσῶν.

— Μπιζανίου—Ἰωαννίνων.

α) Μάχη Σαρανταπόρου.

Α'. Ἐδαφος.

Ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν δὲν ὑπῆρχον τότε παρὰ μία ἀμαξιτὴ ὁδός, ἥτοι: Λαρίσης—Τυρνάβου—Ἐλασσῶνος καὶ ἐκεῖθεν διχοτομουμένη ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἄγει ἀφ' ἑνὸς διὰ τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου πρὸς Σέρβια—Κοζάνην—Φλώριναν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ Σερβίων, κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Ἀλιάκμονος, εἰς Βέροιαν—Θεσσαλονίκην.

Ἐκ Κοζάνης ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς συνεχίζετο διὰ Σιατίστης πρὸς Καστοριάν.

Χιλιόμετρά τινα πρὸς βορρᾶν ἀπὸ Ἐλασσῶνος, ἕτερος κλάδος ὁδοῦ, ἀποσπᾶται τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ, καὶ στρεφόμενος πρὸς Ἀνατολάς, διέρχεται τὰ στενὰ Πέτρας καὶ καταλήγει εἰς Κατερίνην.

Τὰ στενὰ ΠΟΡΤΑΣ σχηματίζονται ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς καταπτώσεις τῶν Καμβουνίων ὁρέων καὶ τῶν δυτικῶν τοιούτων τῶν Πιερίων.

Πρὸ τῆς ἐκ τῆς Ἐλασσῶνος εἰσόδου τούτων καὶ ἀνατολικῶς τῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει τὸ ὕψωμα Βέγλα (ὕψος 1142), ὅπερ φράσσει τὴν ἐκ Νότου εἴσοδον τῶν Στενῶν Σαρανταπόρου, ἕτερα δὲ τοιαῦτα φράσσουν τὴν δυτικὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ Πέτρας.

Ἄπαντα ταῦτα ἦσαν ὀργανωμένα ἀμυντικῶς.

Ἄνευ τῆς ἐκδιάσεως τῶν στενωπῶν τούτων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὁδῶν εἶναι ἀδύνατον γὰρ εἰσέλθῃ τις εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰς περιφερείας Γιαννιτσῶν — Κατερίνης καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν.

Β' Ἐλιγμός

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον (ἀρχιστράτηγος ὁ Διάδοχος τότε Κωνσταντί-

νος), συνέλαβε και ἐφήρμοσεν τὸν ἐπιβαλλόμενον ἐκ τοῦ ἐδάφους και τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ Ἐ λ ι γ μ ὸ γ ἦποι:

— Προσέβαλε και συνεκράτησε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ὀχυρωμένας νοτίας εἰσόδους τῶν στενωπῶν Π ὄ ρ τ α ς και Π έ τ ρ α ς και διὰ τῶν Καμβουνίων ὁρέων (Γιαννιτσά—Μεταξάδες, Βορεία ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας) διὰ τῆς IV Μεραρχίας και τοῦ Ἴππικοῦ διὰ τῆς Κοιλιάδος τῆς Δεσκάτης ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τῆς βορείας ἔξοδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ὄ ρ τ α ς (5 χιλ. Ν.Δ. Σερβίωv). Ἡ κατάληψις τῆς βορείας ἔξοδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ὄ ρ τ α ς ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ και τὸ ἄνοιγμα διὰ τὴν ἀκώλυτον κατάληψιν τῆς Στενωποῦ Π έ τ ρ α ς.

Ἐπιπλέον οὗτος, ἀριστοτεχνικὸς εἰς τὴν σύλληψιν και τὴν ἐκτέλεσιν, τιμᾶ τὸ τότε Γενικὸν Στρατηγεῖον και τὸν ἐκτελεστὴν Ἑλληνικὸν Στρατόν.

Γ' Ἀξιολογία τῆς ἐπιπέδου

Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς IV Μεραρχίας ἀπὸ Γιαννιτσά—Μεταξάδες—ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ, 8ον (Ναυπλίου) 9ον (Καλαμῶν) και 11ον (Τριπόλεως), ἐνῶ ἐν Τάγμα τοῦ προπορευομένου 8ου Πεζικοῦ διήρχετο χεῖμαρρόν τινα, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἐδέχθη ὀλιγαριθμὰ πυρὰ ἐξ Ἀγατολῶν λίαν ἐπιτυχή. Ἡ πορεία διεκόπη. Ἀποπειρὰ ἐπαναλήψεως ἐματαιοῦντο διὰ πυρῶν ἐκ τῆς ἰδίας θέσεως, τοῦ ἐδάφους και τοῦ σκότους μὴ ἐπιτρεπόντων παράκαμψιν τῆς βαλλομένης χαλικῶδους ἐκτάσεως. Εἰς μίαν τῶν ἀποπειρῶν τούτων, ἐφονεύθη ὁ ἀνδρῆϊος Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Παπαδήμας, παρορμῶν τὸ Τάγμα τοῦ νὰ διέλθῃ τὴν διάβασιν ταύτην. Ἡ φάλαγξ τῆς Μεραρχίας οὕτω ὑπεχρεώθη νὰ παραμείνῃ μέχρι πρωτὰς ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ταύτης ὁδοῦ. Τὴν πρωτὰν περίπολοι και ὁ ὑποφαινόμενος, ἐπὶ κεφαλῆς διμοιρίας πολυβόλων (τὰ πρώτα πολυβόλα ποὺ ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, συστήματος Σβάρτς - Λόζ), ἐπετύχαμεν τὴν ἐξόντωσιν τῶν παρακωλύοντων τὴν διάβασιν τῆς Χαράδρας Τούρκων Στρατιωτῶν. Ἐπρόκειτο περὶ ὀλιγαριθμῶν Στρατιωτῶν, ὑποχωρούντων ἐκ τῆς Νοτίας εἰσόδου τῆς στενωποῦ Π ὄ ρ τ α ς, οἵτινες ἐπεζήτησαν, Ἀλβανοὶ ὄντες, νὰ διαφύγῃσι, μέσω Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀλβανίαν και διασταυρωθέντες τὴν νύκτα μετὰ τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας, ἔβαλον ἀπὸ φόβου, πρὸς τὸ λαμπερότερον μέρος τοῦ χάνδακος, μόνις ἔβλεπον νὰ καλύπτεται τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ τῶν σκιῶν τῶν διαβαίνοντων. Εὐτυχῶς ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ κατελήφθη, ἐγκαίρως, ὑπὸ τῶν διαβάντων ἀκωλύτως, λοιπῶν δύο Ταγμάτων τοῦ 8ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Τὴν πρωτὰν ἡ πορεία συνεχίσθη και ἐφθάσαμεν εἰς βορείαν ἔξοδον στενωποῦ Π ὄ ρ τ α ς, ἐνθα ἐδέχθημεν ἐπίθεσιν Τουρκικοῦ Ταγματος ἐκ τοῦ Δυτικοῦ πλευροῦ. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιοῦ τείχους φράξαντος τὴν στενωπὸν. Τὸ ἐπικεφαλῆς Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ πολυβόλων και ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἀπεκρούσθη, κυρίως

διὰ τῶν πυρῶν πολυβόλων μου. Ἐπρόκειτο περὶ Τάγματος Τουρκικοῦ, κατερχομένου ἐκ Δεσκάτης, ὅπερ νομίσαν ὅτι ἡ στενωπὸς δὲν εἶχε καταληφθῆ, ἢ ὅτι τότε κατελαμβάνετο καὶ ἐμπνεόμενον ἀπὸ ἓνα ἑξαλλον Δερβίσην ἀναπτύξαντα μίαν σημαίαν πρασίνην, ἱστορικῆς Τουρκικῆς ἀξίας, ἤρχετο ἀκάλυπτον καὶ ἀλλαλάζον ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ 9ου Πεζικοῦ Συντάγματος, ἐνῶ τὸ 8ον Πεζικὸν εὕρισκετο εἰς Σέρβια, ἤτοι 4—5 χιλιόμετρα πέραν τῆς στενωποῦ.

Ἐνταῦθα μοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ θαυμάσω τὴν ἀξίαν τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων ἐν τῇ μάχῃ. Τὸ Τουρκικὸν Τάγμα, ἀκαλύπτως προχωρῶν, διεσκορπίσθη ἐντὸς λεπτῶν τιγῶν τῆς ὥρας, ἐγκαταλείπον καὶ τὴν ἱστορικὴν σημαίαν του, ἣτις περισυλλεγεῖσα ὑπὸ τοῦ 4ου λόχου τοῦ 9ου Πεζικοῦ, κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνομολογικὸν Μουσεῖον, ἔνθα δέον ἤδη νὰ εὕρισκεται.

Μάχη Γιαννιτσῶν

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλιάκμονος διὰ τῆς μεγάλης ἐπ' αὐτοῦ γεφύρας περὰ τὰ Σέρβια, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, μετὰ ἐξακρίβωσιν ὅτι ὁ ὄγκος τοῦ εἰς Σαραντάπορον Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ὑπεχώρει πρὸς Θεσσαλονίκην, δι' ὧν τῶν ἀπὸ Βερμίου μέχρι Πέτρας ὁδούσεων, ἐκινήθη καλυφθεὶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Φλωρίνης διὰ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς Vης), πρὸς Ἀνατολὰς καὶ μετὰ τὴν ἀπώθησιν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων ἐπὶ Βερμίου καὶ εἰς Κατερίνην ἤχθη διὰ τοῦ ὄγκου του εἰς περιοχὴν Γιαννιτσῶν καλυπτόμενος πρὸς τὰς Νοτίας διαβάσεις τοῦ Ἀξιοῦ ὑπὸ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς VIIης).

Α'. Ἐδαφος

Ὁ χῶρος τοῦ πεδίου μάχης Γιαννιτσῶν περιορίζεται μεταξὺ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Πάϊκον, τῶν ὁποίων τὰ διαδοχικὰ ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον ἀντερείσματα σβύνουσι εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν. Ἐντὸς τούτων ἐχύνοντο τὰ ὕδατα τῶν ἐκ τοῦ χώρου Ἐδέσσης κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀρδέας κατερχομένου παραποτάμου Μογλενίτσα.

Δύναται τις νὰ εἴπη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ στενωποῦ προασπιζομένης ὑπὸ ὀργανωμένων διαδοχικῶν ἀντερείσμάτων, στηριζόντων τὴν μὲν βορείαν πλευρὰν των εἰς τὸ ὄρος Πάϊκον, τὴν δὲ νοτίαν εἰς τὰ ἔλη τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν. Ἀνατολικῶς τῶν ἐλῶν καὶ τῆς πόλεως Γιαννιτσῶν, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, οὐδὲν ὑπῆρχεν, παρὰ ἡ γέφυρα Ἰγνατίας. Νοτιώτερον δὲ τῶν ἐλῶν δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ ἄλλη διάβασις, παρὰ ἡ διάβασις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἀρίστη πρὸς ἀμυναν, διότι ἦτο οἰκονομικὴ (μικρὸν πλάτος), καὶ εἶχεν τὰ πλευρὰ ἐξησφαλισμένα εἰς Πάϊκον καὶ ἔλη Γιαννιτσῶν. Εἶχεν ὁμῶς τὸ μέγα ἐλάττωμα νὰ ἔχη ὀπισθὲν τῆς τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν, πρᾶγμα ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν αἰχμαλώτισιν ὀλοκλήρου τοῦ ἀμυνομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἂν μετὰ τὴν μάχην ἐνεργεῖτο

ὕπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἄνευ ἐλαχίστης χρονοτριβῆς, δραστηρίως, ἐκμετάλλευσις πρὸς τὴν ὀδικὴν γέφυραν Ἰγνατίας ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, ἣτις δὲν ἐγένετο.

Β' Ἐλιγμοὶς

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον (Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντῖνος), ἐφήρμοσε καὶ ἐδῶ τὸν ἴδιον ἐπιτυχῆ ἐλιγμόν.

— Συγκράτησις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ πεδίῳ, τομῆ (ἀπὸ τοῦ τέρματος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Παΐκον μέχρι τῶν ἐλῶν) καὶ ὑπερκέρασις διὰ τοῦ ἀριστεροῦ (Βορείως) μέσω τῶν προσβάσεων τοῦ ὄρους Παΐκον. Κάλυψις τῶν νοτίως τῶν ἐλῶν Γιαννιτσῶν διαβάσεων ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ (σιδηροδρομικὴ γέφυρα).

Γ'. Ἐκτέλεισις

Ἡ ἐκτέλεισις ὑπῆρξε δραστηρία.

Τὸ 9ον Πεζικόν (IV Μεραρχίας), ἀποτελοῦν τὸ ἀριστερόν τῆς Μεραρχίας, ἐπροχώρησε ἀκατασχέτως, καταλαμβάνον τὰ διαδοχικὰ ὀργανωμένα ἀντερείσματα καὶ ἤχθη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἐκατέρωθεν τμήματα.

Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν νύκτα, ὑπεχώρησε καὶ διήλθε τὸν Ἀξιόν, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς γεφύρας τῆς Ἰγνατίας ὁδοῦ, διαφυγὼν οὕτως τὴν ἀπειλὴν τῆς ὑπερκέρασεως τοῦ δεξιοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν διὰ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους προχωρούντων ἡμετέρων τμημάτων τοῦ Ἐλιγμοῦ. Ἐπὶ τοῦ μετώπου πρὸ Γιαννιτσῶν, ἄφησεν πρὸς διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, ἐλάχιστα τμήματα, ἅτινα τὴν πρωτὰν τῆς ἐπομένης παρεδόθησαν ἀμαχητί, ἢ μετὰ ἐλαφρὰν ἀντίστασιν.

Ὡς προεῖπον, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας τῆς νίκης, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀχθεὶς μετὰ 1 ἢ 2 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἦν κατεῖχεν, εἰς Ἀξιὸν ποταμόν, εὔρεν τὰς ὀδικὰς γεφύρας κατεστραμέναις καὶ ἠναγκάσθη νὰ καλύψῃ διὰ σανίδων τὴν σιδηροδρομικὴν τοιαύτην διὰ νὰ διέλθῃ τὸν ποταμόν, διαταχθεὶς μετὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας γύρω τῆς Θεσσαλονίκης, ἦν καὶ κατέλαβεν τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912.

Ἀξιόσημείωτα Ἐπεισόδια

α) Ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν ὑπῆρξε σκληρὰ διὰ τὸ 9ον Πεζικόν. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ του, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύω τὸν Ταγματάρχην Ἡλιόπουλον καὶ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν Σγοῦρον Γρ. Οὗτος εἶχε συνεκπαιδευθῆ μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν ὑπηρετήσιν τῶν πολυβόλων καὶ διώκει τὴν ἄλλην διμοιρίαν πολυβόλων τοῦ Συντάγματος.

β) Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἀπεστάλην ὑπὸ τῆς Διοι-

κήσεώς μου (9ον Πεζικόν), νὰ συντάξω ἐπιτοπίως πρόχειρον σχεδιάγραμμα τοῦ χώρου πεδίου μάχης τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Τὸ πεδῖον μάχης παρουσίαζεν μίαν εἰκόνα ἐπιγείου ΚΟΛΑΣΕΩΣ. Πτώματα ἡμετέρων καὶ Τούρκων ἔκειντο, ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτά, τὰ πόδια γυμνά, ἄνευ ἀμπεχόνων καὶ λοιπῶν εἰδῶν ἱματισμοῦ. Ὅλα τὰ εἶχον ἀφαιρέσει κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωτῶν οἱ νεκροκλέπται τῶν γύρω χωρίων. Τὰ πτώματα μαυρισμένα ἤρχισαν νὰ μυρίζουν ἀποκρουστικά καὶ οἱ κόρακες, καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι, ἐν Μακεδονίᾳ, κάργες, περιίπταντο ἔτοιμα νὰ τὰ καταφάγωσι. Ποῦ καὶ ποῦ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς νεκροκλέπτας ν' ἀναφαίνωνται καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται, ἀμιλλόμενοι μὲ τὰ ὄρνεα τ' οὐρανοῦ εἰς τὴν διαρπαγὴν, οὔτοι μὲν τῶν ρούχων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τῶν νεκρῶν, τὰ δὲ ὄρνεα τῶν σαρκῶν των*.

* Τίς ἄρες τοῦ πολέμου, τὸ 9ον Σύνταγμα Καλαμῶν, ποῦ εἶναι τὸ Σύνταγμα ὀλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας, θρίσκειται πάντα στὶς προφυλακὰς καὶ πολεμίας στήθος μὲ στήθος μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἴμασθε δίκαιοι, δοῦ ἀκόμη Συντάγματα, συμμερίζονται τῇ μοῖρᾳ του: Τὸ 8ον τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ 11ον τῆς Τριπόλεως. Ἐδῶ ἔμωσ τώρα ὁ λόγος γιὰ τὸ θρυλικὸ 9ον τῆς Καλαμάτας, ποῦ ἔχει μιὰ ἐξαιρετὴ, μιὰ ζηλευτὴ, μιὰ ἀσύγκριτη πολεμικὴ δράση. Κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους, ἡ πολεμικὴ αὐτὴ δράση, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 21 — μὲ τὸ πρῶτο ξεφάντωμα τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως ποῦ νίκησε τοὺς Τούρκους καὶ ἀρνήθηκε πεισματικά νὰ προσκυνήσει τὸν Ἰμπραήμ —, λαμπραίνεται κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, δαφνοστολίζεται στὶς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον φτάνει ὡς τὴν Οὐκρανία, μεσουρανεῖ στὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τροπαιοφορεῖ στὸν πόλεμον τοῦ 40 — 41 καὶ φεύγει ἀπὸ τίς γραμμὰς τῆς μάχης τελευταῖο. Τίς τέτοιες τοὺς πολεμικὰς ἀρετὰς, φαίνεται πῶς τίς γνώριζαν καλὰ οἱ Ἀθηναῖοι. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐστράτευαν καὶ τοὺς ἔβαναν νὰ πολεμοῦν τοὺς Σπαρτιάτες, Πρόσφυγες ἀκόμα στὴν Ναύπακτο καὶ ἄλλοι, καὶ συγκροτοῦσαν πάντα τὸ στρατιωτικὸ σῶμα τους, ποῦ πολεμοῦσε τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῆς Σπάρτης καὶ τοὺς ἄρπαγες τῆς πατρίδας τους. Δὲν ξέρω ποῖος ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους λογατέχνες, τοὺς μὲ ταλέντο προικισμένους, θὰ κάτσει νὰ γράψῃ τὴν πολεμικὴν ἱστορίαν τοῦ 9ου Συντάγματος, ποῦ θὰ εἶναι ἡ πολεμικὴ ἱστορία τῆς Μεσσηνίας. Θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἱστοριοδίφης Φερέτος; Θὰ εἶναι ὁ Ἀναπλιώτης, ὁ Τσεσάλης, γιὰ ὁ Τάκης Δεμοδός; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Κατσαρός, ὁ Σταθόπουλος γιὰ ὁ Ζαδές; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Γιῶργος Καλογερόπουλος; Κάποιος πάντως πρέπει νὰ εἶναι. Ρίχνω ἐδῶ τὴν ἰδέαν, ὅπως ὁ ἄνεμος ρίχνει τοὺς σπόρους καὶ περιμένω τὸ φύτεμα τῆς καὶ τὸ κάρπισμα τῆς. Ἄν ζῶ, θὰ χαρῶ. Κι' ἂν ἔχω φύγει θὰ ἱκανοποιηθῶ... Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σκόφα μου. Νὰ χαίρομαι καὶ νὰ ἱκανοποιοῦμαι μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἄλλων. Ἡ ὑποσημείωσις ἔμωσ αὐτὴ ἀπλώνει. Καὶ πρέπει νὰ ἐπλώσει. Ἄλλοι ἔμωσ καὶ ὄχι ἐδῶ. Γιατὶ τώρα πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τίς θυσίας τοῦ 9ου Συντάγματος στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ὁ Κοσμᾶς, μᾶς γράφει γιὰ τὸ Γαρίθην, γιὰ τὸ Νικολόπουλο, γιὰ τὸν Παπαδήμα, γιὰ τὸν Κουτήφαρη, καὶ γιὰ τὸσους ἄλλους ἐπάνυμους μάρτυρες τῶν πολέμων αὐτῶν. Αἰωνία τους ἡ μνήμη καὶ δοξασιμένο ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τους. Σφάγησαν αὐτοί, γιὰ νὰ χαροῦμε ἡμεῖς τοὺς δικαίους τους κόπους καὶ τίς δικὰς τους θυσίας. Δὲν μᾶς λείπει ἔμωσ τίποτε γιὰ τοὺς ἀνώνυμους ἥρωες τοῦ Συντάγματος. Τὰ ἀνώνυμα αὐτὰ θεοῖα τοῦ λαοῦ ποῦ κερδίζουν τίς μάχες καὶ τοὺς πολέμους. Καὶ τέτοια θεοῖα ἔχει πολλὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Καλαμάτας. Στὰ 1912 ποῦ δόθηκε τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, τὸ ἱερὸ σάλπιγμα τοῦ Συναγεσμοῦ, γιὰ τὸ ἀπλωμα καὶ τὴ σωτηρία τῆς Πατρίδας, ἔτρεξαν ἀπὸ παντοῦ. Ἀπὸ τίς πολιτείας τῆς Ἑδρώπης, ἀπὸ τίς

Μετά τήν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἑλληνικός Στρατός ἐκινήθη πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἔνθα τὸ ἐπισυμβάν ἀτύχημα εἰς Σόροβιτς εἰς τὴν V Μεραρχίαν (ὑπέστη νυκτερινὸν αἰφνιδιασμόν, ὅστις ἐπέφερε σχεδὸν τὴν διάλυσίν της) καὶ ἡ κατάληψις τοῦ χώρου τούτου ἀπῆται τὴν ἐνέργειάν του.

Ἐκινήθη πρὸς τὸν χώρον τοῦτον ἀρκετὸν μέρος τοῦ Στρατοῦ. Τὸ ὑπόλοιπον παρέμεινεν εἰς χώρον Θεσσαλονίκης — Γιαννιτσά — Λαγκαδά — Νιγρίτα διὰ τὴν κατοχὴν καὶ διατήρησιν τοῦ χώρου τούτου ὑποδλεπομένου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, μετὰ τῆς Μεραρχίας, ἐκινήθη κατὰ τὸ δρομολόγιον Ἀ-

ξέμακρες πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς. Στὸ χέρι τοὺς ἦσαν νὰ κωφεύσουν. Στὸ χέρι τοὺς ἦσαν νὰ ἀδιαφορήσουν καὶ νὰ μὴν ἔρθουν. Ἄκουσαν ἑμῶς τὸ σάλπισμα τῆς πατρίδας, ἄκουσαν τὸ πρόσταγμα τῆς καρδιάς τοὺς καὶ ἦρθαν. Ἦρθαν καὶ πολέμησαν, νίκησαν καὶ πέθαναν. Τὸ ἐρώτημα ποῦ ἔκανε τότε στὸ Βασιλεῖα Κωνσταντῖνο ὁ ταγματάρχης Κουτήφαρης, εἶναι τὸ ἐρώτημα ποῦ φέλλισαν τὰ χεῖλη ὄλων τῶν φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων τότε ἡρώων. Κι' εἶναι αὐτοὶ οἱ αἰώνιοι Ἰερολοχίτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ αἴφνης ἦρθαν πολλοί. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν κι' ὁ Γιώργος Τσατσούλης, πρωτογῆς τοῦ Ἀπόστολου Τσατσούλη, ἀπὸ τὰ Πλατάνια τῆς Τριφυλίας. Ἦρθε ἀπὸ τὸ Σικάγο τῆς Ἀμερικῆς, ἀφήνοντας τὶς σπουδές του καὶ τὶς δουλειές του. Πολέμησε, τραυματίστηκε στὴ σκληρὴ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν καὶ πέθανε, ρωτώντας τὸ διπλανό του καὶ πρωτοξάδερφό του Ἡρακλῆ Τσατσούλη ἂν νικήσαμε. Καὶ τότε, ἀκούγοντας τὸ «Ναί, τοὺς νικήσαμε», ζήτησε αὐτὸ τὸ ἔσχατο ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ:

— «Νερό, Ἡρακλῆ, νερό. Νερό...».

Ἡ ποίησις τραγοῦδιζε τὸν ἐρχομὸ του στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἡρωϊκὸ χαμό του. Νὰ μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὴν ᾠδὴ του, ποῦ βρίσκεται ἀτάφια στὸ «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξα», σελ. 118—119.

«...Μὰ νικητῆς δὲν πρόλαβες ὀπίσω νὰ γυρίσης,
ν' ἀκούσης τ' ὄχλου τῆ βουή.

Σὲ λόφο δαφνοφύτευτο ταμμένο ἦταν ν' ἀφήσης
τὸ τιμημένο σου σπαθί...

Σὲ τέταιο λόφο ἀπαλά, ἔγειρες τὸ κεφάλι
καὶ ζήτησες «νερό» ἀπ' τοὺς γύρω,

Ναὸς ἐφύτρωσε μὲ μιὰς, κι' ὁ παιητῆς σοῦ φάλλει
τὸ θρυλικό σου κλῆρο».

Ὁ γράφων τοῦτες τὶς σημειώσεις, κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη τῶν πολέμων, ἦταν ὁ γραμματεὺς τῶν γυναικῶν σ' ἓνα ὀλόκληρο χωριό. Τὰ Πλατάνια τῆς Κυπαρισσίας. Ἐγραφε τὰ γράμματα, ποῦ οἱ μαννάδες καὶ οἱ ἀρραβωνιαστικὲς ἔστειλαν στὸ μέτωπο καὶ στὴν ξενιτειὰ καὶ τοὺς διάβαζε κεῖνα ποῦ ἔφταναν. Καὶ θυμᾶται μὲ συγκίνηση τὸ τί παλμὸ καὶ τί πάθος εἶχαν κεῖνα τὰ γράμματα τῶν πολεμιστῶν. Ἀξέχαστα πάλι τοῦ μένου τὰ γράμματα ποῦ ἓνας ἄλλος Πελασγός, τὸ μπόι του πέραγε τὰ δυὸ μέτρα, ὁ Παναγιώτης Τσατσούλης, τοῦ Ἡρακλῆ, ἔγραφε στὴ μάνα του ἀπὸ τὴν Οὐκρανία τῆς Ρωσίας. Γιατὶ καὶ ὡς τὰ κεῖ ἔφρασαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ 9ου Συντάγματος. Πέθανε κι' αὐτὸς τὸ τελευταῖο πενθήμερο τοῦ Φλεβάρη τοῦ 67, ἀπὸ τὸ γαγγραινωσμένο τραῦμα τοῦ ποδιοῦ του, στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἀθήνας, καὶ ποῦ ἀρρωστος τότε ἀπὸ γρίππη, δὲν μπόρεσα νὰ ἀποχαιρετήσω αὐτὸν τὸν τελευταῖο ἐπιζῶντα τῶν Ἰερολοχιτῶν κείνης τῆς δοξασιμένης ἐποχῆς. Ἄς εἶναι οἱ γραμμὲς τοῦτες θάφνης καὶ ροδοπέταλα στὴ μνήμη καὶ στὴ δόξα τῆ δικῆ του καὶ τῶν ἄλλων συμπολεμιστῶν του. Ὅλων τους.

Ξίδος—Γιαννιτσά—Σκύδρα—Πόδος—^αΑνω και Κάτω Γραμματίκοβον—Νοτίας Λίμνης ^αΟστρόβου—Σόροβιτς—Βεύη—Φλώρινα—Πισοδέρι—Βατοχωρί (Μπρενίτσα).

Συνήψεν εις ^αΟστροβον και Στενά Κλειδί, μάχας πρὸς Τάγματα τινα Τούρκων, καλύπτοντα τὸ πλευρὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἅτινα εὐκόλως ἀπώθησεν, πρὸς Φλώριναν, ἣν και κατέλαθεν. ^αἌλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὄλος ὁ Τουρκικὸς Στρατός, ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας, ὑπὸ τὸν Τζααὴτ Πασᾶ, ὅστις ὑπεχώρει πρὸ τῶν Σέρβων, ἐχόντων καταλάβει ἤδη τὸ Μοναστήριον, διέρρευσεν, μέσω Κορυτσᾶς και Λεσκοδικίου εις Ἰωάννινα λαβὼν μέρος εις τὴν ἄμυναν τοῦ Μπιζανίου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Μετά τινας ἡμέρας παραμονὴν εις τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ 9ον Πεζικόν, ὡς και ἡ λοιπὴ IV Μεραρχία, ἐπανήλθεν εις Θεσσαλονίκην, και ἐπιβιβασθεῖσα πλοίων, μετεφέρθη εις Πρέβεζαν, και ἐκεῖθεν ὀδικῶς εις Περιοχὴν Μανωλιάσσης — λαβὼν μέρος εις τὴν πολιορκίαν και τὴν ἄλωσιν τοῦ Μπιζανίου και τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων.

γ) Π τ ῶ σ ι ς Μ π ι ζ α ν ῖ ο υ και ἄ λ ω σ ι ς Ἰ ω α ν ν ῖ ν ω ν

Α'. Ἐ δ α φ ο ς

Νοτίως τῶν Ἰωαννίνων, και εις ἀπόστασιν δεκάδος χιλιομέτρων, ὑψοῦται τὸ Μπιζάνι (ὑψ. 864). Βορειοανατολικῶς τοῦ Μπιζανίου εὐρίσκονται τὰ ὑψώματα Κοτούλιο και ΒΑ τὰ τοιαῦτα Καστρίτσα, Δρίσκος και αἱ Νότιαι καταπτώσεις τοῦ ὄρους Μιτσικέλι, ἅτινα μὲ τὴν λίμνην Ἰωαννίνων, καλύπτουσι τὸ Μπιζάνι ἐξ Ἀνατολῶν και ἐκ Βορρᾶ. Νοτίως και Δυτικὰ τὸ Μπιζάνι προασπίζετο ὑπὸ τῶν ὑψωμάτων Ἀετορράχης — Μανωλιάσσης (ὑψ. 1016) και Μικρᾶς και Μεγάλης Τσοῦκας (ὑψ. 1178) ἀπάντων ὀργανωμένων πλήρως ἀμυντικῶς (ὀρύγματα διαδοχικὰ — συρματοπλέγματα — πυροβολεῖα κλπ.).

Ἡ ὀργάνωσις των, γενομένη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐν Τουρκία, Στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, ἀπέκλειε τὴν ἐξ Ἀνατολῶν, Νότου και Δυσμῶν προσπέλασιν πρὸς Ἰωάννινα, δεδομένου ὅτι ἀνατολικώτερα εὐρίσκετο ἡ κορυφογραμμὴ τοῦ ὄρους Λάμαρος (Περιστέρι ὑψ. 2295) και δυτικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Τόμορος (Ὀλύτσια ὑψ. 1816), ἀμφοτέρων ἀπροσπελάστων.

Μεταξὺ Τόμορος (Ὀλύτσια), και τῆς κορυφογραμμῆς Μανωλιάσσα—Μικρᾶς και Μεγάλης Τσοῦκας, ὑπάρχει ὀρεινὸς αὐχὴν ἄξων, διὰ Δωδώνης πρὸς τὰ δυτικὰ τῶν Ἰωαννίνων.

Β'. Ἐ λ ι γ μ ὸ ς

Ὁ Στρατός τῆς Ἠπείρου (Διοικητῆς Στρατηγὸς Σαπουντζάκης), ἀποτελούμενος ἀπὸ ὀλίγα τάγματα Εὐζώνων, εἶχεν ἐπιτύχει, κατ' ἀρχάς, τὴν ἀπώθησιν τῶν Τούρκων ἐξ Ἀρτης — Πρεβέζης και τὸν περιορισμὸν του ἐντὸς

τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας. Ἄλλὰ ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἐγκαίρως, διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἰωάννινα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Ἐζαβήτ Πασᾶ (15—20 χιλιάδες) ἀνέκοψε τὴν προχώρησιν τοῦ Στρατοῦ Ἑπείρου. Ἄλλὰ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, τυχὼν ἐγκαίρως βοήθειας διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἑπείρον, ἐκ Θεσσαλονίκης Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν (IIα καὶ IVη) ἐπέτυχε νὰ περιορίσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας του.

Τὴν Διοίκησιν τοῦ οὕτω συγκεντρωθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἀνέλαβε, κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου, ὁ Ἑλλην Διάδοχος Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του.

Μετὰ μελέτην καὶ ἐπιτοπίας ἀναγνωρίσεις, ἀπεφασίσθη:

— Ὁ Ἐλιγμὸς (κυρίᾳ προσπάθειᾳ), νὰ ἀχθῆ διὰ τῶν δυτικῶν προσβάσεων Μανωλιάσσης πρὸς Μικρὰν καὶ Μεγάλην Τσοῦκαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζάνι — Ἰωάννινα πρὸς ἀποκοπὴν συγκοινωνιῶν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

— Ταυτοχρόνως ἐπιθέσεις ἀπὸ ἀνατολικά Μανωλιάσσης δι' Ἀετορράχης— Δρίσκου πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας πεδίου μάχης.

— Κάθοδος τῆς εἰς Κορυτσᾶν III Μεραρχίας πρὸς Ἐρσέκαν — Λεσκοβίκι πρὸς ἀπειλὴν τῶν μετόπισθεν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

— Εἰκονικαὶ ἀπόπειραι ἀποδάσεως ἐκ θαλάσσης εἰς Ἀγίους Σαράντα, πρὸς πλήρη περικύκλωσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπιθέσεως ἔγινε:

— Διὰ συγκεντρώσεως τῶν ἐν τῷ ΝΑ. Μετώπῳ δυνάμεων νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐφεδρεῖων ἐκ τῶν Μονάδων εἰς χῶρον Κάτω.

— Ἡ ἐνταξίς τούτων εἰς τὰς μονάδας τῆς κυρίας προσπαθείας, ὧν τὸ πλεῖστον ἀπετέλει ἡ IV Μεραρχία.

— Ἡ τάξις ὄλων τῶν ἄνω δυνάμεων τοῦ Ἐλιγμοῦ ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV Μεραρχίας Μοσχοπούλου.

Ἄλλα ταῦτα ἐπετεύχθησαν μυστικὰ καὶ χωρὶς νὰ ἀντιληφθῆ τίποτε ὁ ἐχθρὸς.

Τὸ σχέδιον ἐνεργείας εἶναι τέλειον καὶ ἐφάμιλλον εἰς ὅλα, πρὸς τὰ ἀριστα τῶν σημερινῶν Ἐπιτελείων. Ἄλλα εἶχον προβλεφθῆ.

Γ'. Ἐκτέλεσις

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξε κεραυνοβόλος. Ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 20ῆς πρὸς 21 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, ὁ ὄγκος τοῦ Ἐλιγμοῦ ἐπέτυχεν τὴν διαδοχικὴν κατάληψιν: Δυτικῶν κορυφῶν Μανωλιάσσης, τῆς Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσοῦκας καὶ ἐν Τάγμα Εὐζώνων (Διοικητῆς Ταγματάρχης Βελισσαρίου) κατέλαβε, Νοτίως Ἰωαννίνων, τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, οὕτινος τὸν ὄνον Λόχον διώκει ὁ ὑποφαινόμενος, ἤρχισε τὴν κίνησιν του διὰ τῶν Ἀνατολικῶν Κλιτύων τῆς Μανωλιάσσης καὶ κατελ-

θόν εις τὴν πεδιάδα ἐτάχθη, ὀπίσω γηλόφων, ἐγγὺς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἔ-
γαντι τοῦ Μπιζανίου.

Τὴν πρῶταν τὸ Μπιζάνι ἦτο καταστόλιστον μὲ λευκάς σημαίας καὶ λευ-
κάς σινδόνας, ἔνδειξις παραδόσεώς του, καὶ οὐδεμία βολὴ ὄπλου ἢ πυροβόλου
ἤκούετο.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνδρες ἠγγείροντο καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν ἤκούετο ἡ χαρμό-
συνος ἰαχή: «Τὸ Μπιζάνι παρεδόθη». Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται. Ἀξιω-
ματικοὶ καὶ στρατιῶται ἀλληλοσυνεχαίροντο, ἐτραγουδοῦσαν θούρια, ἐχόρευ-
ον καὶ ὑπεδέχοντο ἐνθουσιωδῶς τὰ κατερχόμενα ἐκ Μανωλιάσσης ἀκάλυπτα
καὶ ὄρθια τμήματα τοῦ Συντάγματός μας. Δεξιὰ (Ἀνατολικά) τοῦ Θου Πε-
ζικοῦ, εὐρίσκετο εἰς τὸ Μικρὸ Αὐγὸ ἢ Π Μεραρχία (Μέραρχος Καλλάρης).
Καὶ ἐκεῖ ἐγένοντο τὰ ἴδια. Χαρὲς καὶ ἐπιφωνήσεις.

Δ'. Ἀξιωματεῖα ἐπεισόδια

Ὅπισθεν, νοτίως, τοῦ χωρίου Ἄνω Θεωρακίσι, εὐρίσκετο λόφος δενδρο-
σκεπῆς, ἔνθα τὸ γύρω ἡμέτερον πυροβολικὸν εἶχε τοποθετήσει διόπτραν πολ-
λῶν μεγεθύνσεων καὶ ἠδύνατο γὰ ἴδη εὐκρινῶς τὴν ἐν τῷ Μπιζανίῳ κίνη-
σιν. Πολλὰς φορές Ἀξιωματικοί, τῶν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Λόφου ἀναπαυομέ-
νων Λόφων, ἀνήρχοντο καὶ ἔκαμνον παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Μπιζανίου.

ἌΟχι πολλὰς ἡμέρας πρὸ τῆς πτώσεως, εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀθηνῶν ἐπίσημοὶ
τινες, ὡς ὁ Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος, πρίγκηπες καὶ πριγκίπισσες. Ἡ ἀσυ-
νήθη αὕτη συγκέντρωσις, καὶ κυρίως τὰ ἀλεξιβρόχια τῶν πριγκιπισσῶν, ἐ-
προκάλεσαν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων Ἀξιωματικῶν τῆς Πυροβολαρχίας,
ἣτις εὐρίσκετο ἔγαντι τοῦ Λόφου ἐν Μπιζανίῳ, ὅπου αἰφνιδιαστικὰ ἔβαλεν πυ-
ρὰ κατὰ τοῦ Λόφου. Ὅ,τι ἔγινεν τότε ἦτο τελείως Κινηματογραφικόν. Οἱ ἄν-
δρες ἔσυρον ἀμέσως τὰς κυρίας πρὸς τὸν, ὀπισθεν τοῦ Λόφου, ἀπυρόδλητον χῶ-
ρον. Αἱ κυρίαι ἐφώναζον, καὶ γενικῶς ἐδημιουργήθη μία κατάστασις τῶσον
κωμικὴ, ὥστε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰ γύρω τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ
συνεζήτουν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὅταν κατελήφθησαν τὰ Ἰωάννινα ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ μας, μετέβην εἰς
τὸ τότε οἴκημα τοῦ Διοικητηρίου, ὅπου εἶχον τοποθετήσει τοὺς ὑπερχιλιῶς πα-
ραδοθέντας Τούρκους Ἀξιωματικούς τοῦ Μπιζανίου καὶ συζητῶν μὲ τινὰς
τούτων καὶ ἀλληλοερωτώμενος ποῦ ἕκαστος ἡμῶν ἢ ἐκεῖνων εὐρίσκετο κατὰ
τὴν πολιορκίαν, εὐρέθη καὶ πρὸ τοῦ Ἀξιωματικοῦ, ὅστις διώκει ἐν Μπιζανίῳ,
τὴν Πυροβολαρχίαν, ἣτις ἔβαλε κατὰ τοῦ Λόφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἢ διόπτρα
ἦτο τοποθετημένη.

Τὸν ἠρώτησα ἂν ἡ βολὴ του προεκλήθη ἐκ πληροφορίας τινὸς ἰδιαιτέ-
ρας, καὶ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ποσῶς δὲν συνέβαιεν αὐτό. Ἄλλ' ὅτι, ἰδὼν τὴν
ἀσυνήθη αὐτὴν κίνησιν ἐπὶ τοῦ Λόφου, ἔβαλε κατὰ καθήκον. Τοῦ ἐξήγησα
τί συνέβαιεν καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι τὸ ἐπληροφορήθη βραδύτερον ἐξ Ἑλληνικῶν
ἐφημερίδων, ἃς ἐλάμβανεν ἐξ Ἀγίων Σαράντα καὶ Αὐλῶνος.

— Κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραδόσεως τοῦ Μπιζανίου, εὐρισκόμενος μὲ τὸν λόχον μου εἰς τοὺς παρὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας γηλόφους, μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἁμαξαι Ἰππων καὶ ὅτι οἱ ἐπιβαίνοντες μεταξὺ τῶν ὁπλοίων ἦτο εἰς Ἕλληνα Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ, εἰς Τούρκος Ἀξιωματικός καὶ εἰς κληρικός Ἕλληνα, ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ διέλθουν ἀνευ χρονοτριβῆς, διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ εἰς Χάνι Ἐμὶν Ἀγὰ Ἕλληνικὸν Στρατηγεῖον. Μετέβην καὶ ἀνεγνώρισα εἰς τὸν Ἕλληνα Ταγματάρχην, τὸν ἀειμνηστον Βελισσαρίου, φονευθέντα, ὄχι πολὺ βραδύτερον, εἰς τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον. Τοῦτον ἐγνώριζα, πρὸ τοῦ Πολέμου. Ἐπέτρεφα τὴν διάβασιν καὶ τοὺς συνώδευσα μέχρι τοῦ ὄριου τοῦ Τομέως μου.

Μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰσηλθόν, μετ' ἄλλων Ἀξιωματικῶν, ὡς ἐπισκέπτῃς, εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν πολυτραγουδημένην, ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως πόλιν. Εἶχε χάλια. Παντοῦ παρετήρει τις τὰς ἐνδείξεις κακοπαθείας, μιᾶς πολιορκημένης πόλεως. Οὐχ' ἦττον ἐχάρηκα τὴν μυστικοπάθειάν της μὲ τὴν λίμνην της, τοὺς Μιναρέδες καὶ τὰς ἐκκλησίας της. Τὸ Διοικητήριον, τὸ μεγαλύτερον καὶ ὀγκωδέστερον οἶκημα τῆς πόλεως, ἐπεδάλλετο διὰ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐμφανισέως του. Ἐκεῖ συναντήσαμεν ὑπερχιλίους Τούρκους ἀξιωματικούς καὶ ἀρχίσαμεν ἐπαγγελματικὰς συζητήσεις. Οἱ πλείστοι, καταγόμενοι ἐξ Ἀλβανίας, ὠμίλουν τὰ Ἑλληνικά. Ἐνιοὶ δὲ εἶχον φοιτήσει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνεχωρήσαμεν ὀδικῶς διὰ Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖθεν ἀτμοπλοικῶς διὰ Θεσσαλονίκην. Καθ' ὁδὸν ἐμάθαμεν τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Α' εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' ὀλίγον διήλθεν καὶ ὁ νέος Βασιλεὺς μας Κωνσταντῖνος μεταβαίνων εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν ὀρκωμοσίαν του καὶ τὴν ταφὴν τοῦ πατρὸς του.

Λόγω τῆς κηδείας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α', ἡ IV Μεραρχία ἀπεβιβάσθη εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ὀδικῶς ἀνήλθεν εἰς Ἀθήνας, καταυλισθεῖσα εἰς τὸ ἄδενδρον τότε πεδίον Ἀρεως. Μετὰ τὴν κηδείαν, ἡ IV Μεραρχία ἐπεβιβάσθη καὶ πάλιν τῶν πλοίων καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Θεσσαλονίκην, καταυλισθεῖσα εἰς τὸν χῶρον τῆς Μπάλτζας (σήμερον Μελισσοχώρι) καὶ Ἀη - Μπουνάρ (σήμερον Ὁραιόκαστρον, μὴ ὕφισταμένου τότε). Καὶ μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ ἡμερῶν τινῶν τὸ 9ον Πεζικόν, προωθήθη εἰς Ἀμπάρκιοϊ (ἤδη Μάνδρες) καὶ Νέαν Σάνταν καὶ βαθμηδὸν πρὸς ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐξαπλωθῶσι, κατὰ τὴν συνήθειάν των. Ἀνατολικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς, καίτοι δὲν εἶχε κηρυχθῆ πόλεμος ἀναμεταξὺ τῶν δύο Ἐθνῶν. Μετὰ τινὰς, πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἡμέρας, τὸ 9ον Πεζικόν συνεκεντρώθη εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχώρι), τῶν Βουλγάρων καταλαμβανόντων τὰς θέσεις τοῦ 9ου Πεζικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κι' ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913.

Ὁ Πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν περιλαμβάνει τὰς κυρίας μάχας:

— Κιλκίς — Λαχανᾶ.

— Βορείως Μπέλλες (Κούλα Στρούμα).

— Τὰς πέραν τοῦ Μπέλλες μέχρι: Ἄνω Τσουμαγιᾶς Μάχας τοῦ:

— Ροῦγεν (16 Ἰουλίου).

— Ἄνω Τσουμαγιᾶς, ἔνθα τὴν μεσηθρίαν τῆς 17ης Ἰουλίου ἐκλείσθη Ἄνακωχή.

— Τὰς μετὰ τὴν Ἄνακωχὴν μετακινήσεις τῆς IV Μεραρχίας πρὸς Πέτσοβον.

α'. Μάχη Κιλκίς — Λαχανᾶ

A'. Ἐδαφος

Ἀπὸ τοῦ Ἀξιῦ μέχρι τοῦ Γαλλικοῦ Ποταμοῦ καὶ Κιλκίς καὶ Βορείως μέχρι Μπέλλες, τὸ ἔδαφος εἶναι τελείως πεδινόν, διακοπτόμενον ὑπὸ τῶν ἑλῶν τοῦ Ἀρτζάν τῆς λίμνης Ὀστρόβου.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης — Δοϊράνης, τὸ ἔδαφος βορείως τοῦ Κιλκίς περιβάλλεται ὑπὸ δύο παραλλήλων, εἰς τὰς ἀρχὰς κορυφογραμμῶν: Τὴν τοῦ Μπέλλες, ἣτις τερματίζεται εἰς Στρυμῶνα, καὶ τὴν τοῦ Δυσώρου ὄρους (Κρούσια ὕψ. 783) — Μαυροβούνι (Καρὰ Ντάγ ὕψ. 1179), ἣτις καμπτομένη πρὸς Νότον μέχρι Βερτίσκου ὕψ. 1103 καὶ Κερδυλίων (ὕψ. 1092) στρέφεται εἶτα πρὸς Ἀνατολὰς καὶ σβήγει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀρφانوῦ.

Ἀνατολικῶς τοῦ Κιλκίς καὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ποταμοῦ Γαλλικοῦ, τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν καταπτώσεων καὶ ἀντερεισμάτων τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν μετὰ ὑψώματα, μέσου ὕψους ἀπὸ 300 μέτρων μέχρι 811 μέτρων, ὡς

τὰ τοιαῦτα Ἅγιος Γεώργιος Κιλκίς (ὕψ. 371), Ντιβέ Καραν (ὕψος 569), Κλέπε (ὕψ. 816) κλπ.

Ἄμεσως Β.Δ. τῆς ἀνωτέρω καρυφογραμμῆς τοῦ Δυσώρου — Μαυροβοῦνι — Βερτίσκου — Κερδουλίων ὑπάρχει ὁ ποταμὸς Στρυμῶν καὶ τὰ ἔλη τῆς Κερκίνης. Ὁ ποταμὸς Στρυμῶν δὲν εἶχε τότε παρά τρεῖς γεφύρας ὀδικάς: Εἰς Κάτω Πετρίτσι — Στρυμονικὸν (Ἵρλιακο) — Νιγρίταν καὶ τὴν παραθαλασσίαν, παρά τὴν Ἀμφίπολιν τοιαύτην.

Μεταξὺ Μπέλλες καὶ Δυσώρου (Κρούσγια) ὑπάρχει στενὴ κοιλὰς δύσβατος, ἐλώδης εἰς πλείστα σημεῖα, ἄνευ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τότε, καὶ δὲν ἄφηνεν πρὸς βορρᾶν παρά μίαν ἡμιονικὴν ὁδόν, τὴν διὰ Ροδοπόλεως — Πορόϊα (ὕψ. 1821 — Γαδόβρον — Στροῦμας ποταμὸς).

Ἡ στρατηγικὴ ἐπισκόπησις τοῦ ἐδάφους, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς πρὸ τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς διατάξεως Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς κοινῆς ἀντιπάλου Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν εἶχε τὴν γραμμὴν: Νιγρίτα — Σωχὸς — Βορεῖα παρυφὴ λίμνης Λαγκαδᾶ — Λαγκαδᾶ πόλις — Ντεβέν Καραν (ὕψ. 569) — Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Γαλλικοῦ ποταμοῦ μὲ φυλάκιον εἰς τὴν Νοτιώτερον σιδηροδρομικὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ — Ἀξιοῦ ποταμοῦ παρά τὴν Ἀξιούπολιν. Πέραν τῆς Ἀξιουπόλεως πρὸς Γευγελῆν — Ἀξιδὸς ποταμὸς ἤρχισεν ἡ διάταξις τῶν Σέρβων.

Εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας τῶν Βουλγάρων, πᾶσα σύμπτυξις διὰ τοῦ χώρου δυτικῶς τῆς Δοϊράνης, Ἀνατολικὰ τοῦ Ἀξιοῦ, ἐξετίθετο εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σέρβων ἐφ' ὅσον ἦσαν νικηταὶ τῶν ἔναντι αὐτῶν Βουλγάρων, ὡς ἄλλως τε συνέβη. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἐλιγμὸς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ἔδει νὰ ἔχη κατεῦθυνσιν κατὰ μῆκος καὶ ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης — Ἵρλιακο — Γέφυρα τοῦ Στρυμῶνος.

Οὕτως, οἱ Βούλγαροι, οἱ εὐρισκόμενοι δυτικῶς τῆς ἄνω ὁδοῦ, θὰ ἐζήτησαν νὰ διαφύγωσι διὰ Δοϊράνης καὶ τῆς διὰ Ποροῶν ἡμιονικῆς, πρὸς Μπέλλες, ὁδοῦ, πρᾶγμα δύσκολον καὶ θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν κατὰ μέγαν τμήμα.

Β'. Ἐλιγμὸς

Ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἐλιγμὸς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου (Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντίνος), δὲν φαίνεται, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διατάξεως καὶ τῆς κατανομῆς τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, νὰ ἐφηρημύσθη ἐπὶ μιᾶς κατευθύνσεως, ἀλλὰ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου ἰσοπύκνωσις, μὲ κάποιαν πύκνωσιν ἔναντι τῶν κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ χώρου Δορκὰς — Λαχανᾶς.

Ἐπίσης ὁ ἐλιγμὸς μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν (Κιλκίς — Λαχανᾶς), μὴ κατοχυρωμένων, ἐπιτυγχάνων θὰ ἔκοπτε τὸν Βουλγαρικὸν στρατὸν εἰς δύο, ἢ δὲ διαφυγὴ του θὰ ἦτο πολὺ καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν, ἐφ' ὅσον ἐν ταυτῷ κατελαμβάνετο ἐγκαίρως (ὑπὸ τῆς VII Μεραρχίας) ἡ γέφυρα τοῦ Ἵρλιακο, ἢ ἐτίθετο ὑπὸ τὰ μαζικὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ μας.

Ἡ διάταξις καὶ ἡ κατανομή τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἦτο ἡ ἑξῆς:

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν Κιλκίς.

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν ἑκατέρωθεν ἀμαξι-
τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης πρὸς Λαχανᾶν.

— Μία (1) Μεραρχία εἰς περιοχὴν Νιγρίτης.

Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνήρχετο περίπου εἰς 63 Τάγματα (7 Μεραρχίαι τῶν 9 Ταγμάτων), ἡ δὲ τοῦ Βουλγαρικοῦ εἰς 48 Τάγματα (6 Ταξιαρχίαι τῶν 8 Ταγμάτων). Ἐπὶ πλεόν οἱ Βούλγαροι ἔδιδον μάχην ἀμυν-
τικὴν ἐπὶ κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν καὶ ἦσαν ἰσχυρότεροι εἰς Πυρὰ Πυρο-
βολικοῦ.

Ἡ μάχη ἤρξατο τὴν πρωτὰν 20ῆς Ἰουνίου 1913. Τὸ σύνταγμά μου (9ον Πεζικόν) ἐξορμήσαν ἐκ Μπάλτζας (ἤδη Μελισσοχώρι) κατήλθεν καὶ ἐδέχθη τὰ πρῶτα πυρὰ πυροβολικοῦ ἀμέσως νοτίως τῆς μὴ ὑφισταμένης τότε Νέας Σάντας. Τὸ ἔδαφος ἦτο ἐλῶδες παρὰ τὸν ποταμὸν Γαλλικὸν καὶ πλεόν στα-
θερὸν καὶ παρέχον κάλυψιν πρὸς Μάνδρας (τότε Ἀμπάρκιοι). Τὴν τελευταίαν κατεύθυνσιν ἠκολούθησεν τὸ IIον Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκουν.

Οἱ Βούλγαροι ἀνέπτυξαν ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ κυρίως ἀπὸ τῶν ὀχυ-
ρωμένων σημείων, ἤτοι: Μάνδρες — ὑψώματα Γαλλικοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων σημείων μέχρι Ἀξιοῦ. Οἱ Βούλγαροι εἶχον χρησιμοποιοῦ-
σαι τὴν προκεχωρημένην τοποθεσίαν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι Κερδυλιῶν, καλυπτι-
κὴν τῶν κυρίως τοποθεσιῶν Κιλκίς — Λαχανᾶ πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀναπτύ-
ξωσι, καταπονήσωσι τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις καὶ νὰ τὰς φέρωσιν οὕτω κουρα-
σμένας πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας. Ἀλλὰ ἐπέτυχον τὸ ἀντίθετον. Ἡ Ἑλ-
ληνικὴ ὀρμὴ ἐσάρωσεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τὴν προκεχωρημένην ταύτην ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις, συν-
τεταγμένας νὰ λάβωσιν ἐπαφὴν μὲ τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως, μὲ ἡ-
θικὸν ἄφθαστον.

Εἰς τὰς μάχας τῆς προκεχωρημένης τοποθεσίας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ περὶ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν τοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ), ἐφρονεῦθη ὁ ἡρωϊκὸς Τα-
γματάρχης τοῦ IIIου Ταγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ Κουτήφαρης. Εἰς ἀγνός, καὶ πέραν τοῦ δέοντος, διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, εὐγενῆς Ἑλ-
λην ἀνώτερός ἀξιωματικὸς. Τοῦτον μεταφερθέντα εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχώ-
ρι) πρὸς νοσηλείαν εἰς τὸ ἐκεῖ Χειρουργεῖον ἐπεσκέφθη ὁ ἐν τῷ μεταξύ ἔχων ἐγκαταστήσει, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ Στρατηγεῖον του, Βασιλεὺς Ἀρχιστρά-
τηγος Κωνσταντῖνος. Τὸν ἠρώτησε:

— Πῶς εἶσαι, ἀγαπητέ μου Κουτήφαρη;

Καὶ ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ ὁ θανασίμως τραυματισμένος Ταγματάρχης εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ἀντεπερώτησεν:

— Νικῶμεν, Μεγαλειότατε;

Καὶ λαθὼν τὴν ἀπάντησιν καταφατικὴν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ πλευρὸν καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ἀγίαν ψυχὴν του εἰς τὸν Θεόν.

Μετά τὴν πτώσιν τῆς προκεχωρημένης Βουλγαρικῆς τοποθεσίας, στοιχιζομένης ἐν τῷ μετώπῳ τῆς IV Μεραρχίας διὰ Μάνδρας (Ἀμπάρκιοι) — ὑψώματα ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ) κλπ. ἡ IV Μεραρχία ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν Ἐ-γιον Γεώργιον Κιλκίς καὶ παρὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἔλαβεν ἐπαφὴν πρὸς τὴν Κυρίαν τοποθεσίαν ἐντὸς τῆς 20ῆς Ἰουνίου.

Ὁ 5ος Λόχος τοῦ II Τάγματος, ὃν διώκουν, μαχόμενος ἐν τῇ κατευθύνσει μέσω δυτικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ, ἔχων δεξιὰ Λόχους τοῦ IIIου Τάγματος τοῦ ἰδίου Συντάγματος καὶ ἀριστερὰ Τάγμα τοῦ 8ου Πεζικοῦ, ἤχθη, μαχόμενος καὶ καταλαμβάνων διαδοχικὰ ὑψώματα, εἰς στενὴν ἐπαφὴν, τὸ ἑσπέρας, μὲ περιπολίαν Τάγματος τῶν Βουλγάρων καὶ διήλθε τὴν νύκτα πρὸ ταύτης μὲ τὴν λόγχην ἐπὶ τοῦ ὄπλου. Τὴν πρωτὰν τῆς 21 Ἰουνίου, ἐγένετο ἔφοδος καὶ κατελήφθη ἡ περιπολία, συλληφθέντων αἰχμαλώτων καὶ πολλοῦ ὕλικου. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Λόχος μου μεθ' ὅλης τῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς κωμοπόλεως. Καὶ εἶτα συνεχισθείσης τῆς προχωρήσεως ἤχθημεν τὴν ἐπομένην ἐπὶ Κρουσίων ἔναντι τοῦ χωρίου Πορόϊα.

Ὡς προελέχθη, οἱ Βούλγαροι, ὠθούμενοι ἐκ μὲν τοῦ Κιλκίς πρὸς Δοϊράνην, οἱ δὲ τοῦ Λαχανᾶ πρὸς Ὀρλιακο (Στρυμονικόν), ἐπέτυχον, ἐξαιρέσει ἐνίων αἰχμαλωτισθέντων τμημάτων των, νὰ διαφύγωσιν κατ' ὄγκον Βορείως Στρωμνίτης — Μπέλες — Ἄνω καὶ Κάτω Νευροκόπιον, καὶ νὰ δώσωσι πλείστας θσας μάχας μέχρι λήξεως τοῦ Πολέμου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀδράνεια τῆς VII Μεραρχίας — (περιοχὴ Νιγρίτης πρὸς Στρυμονικόν) νὰ μὴ καταλάβῃ ἢ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρὰ της, τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος γέφυραν τοῦ Ὀρλιακο (Στρυμονικόν).

Κατὰ τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Κιλκίς, ὁ Λόχος μου εἶχε σοβαρωτάτας ἀπωλείας: 28 νεκροὶ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα τραυματίας, ἧτοι ἀπωλείας προσεγγιζούσας τὸ 50%. Ὅλοι ἐπολέμησαν μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ πείσματος.

β'. Μάχα: Βορείως Μπέλλες

Μετά τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἡ IV Μεραρχία, διὰ Ποροτῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ Μπέλες ἐγγὺς τῆς κορυφῆς Σαγιαμέν Κιγιασί καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στροῦμα (παραποτάμου Στρυμῶνος), ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίου Γάμπροβον, καὶ ἐγκατέστησεν προφυλακὰς ἡμικυκλικῶς εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἄκρα της νὰ στηρίζωνται: εἰς τὸ Μπέλλες καὶ τὸ μέσον της (8ον πεζικόν), εἰς τὴν Στροῦμαν.

Ἄμα τῇ ἑω τῆς ἐπομένης, ἐπὶ ἔναντι τοῦ μετώπου τῶν προφυλακῶν ὀδοῦ, ἐσημειώθη Βουλγαρικὴ φάλαγγς, πυροδόλων καὶ ὀχημάτων, κατερχομένη ἐκ Στρωμνίτης πρὸς Ἄνω Πετρίτσι. Ἀδιάτακτος ἐξόρμησις ἐγένετο τῶν ἔναντι ταύτης, ἐν προφυλακαῖς Λόχων τοῦ 8ου Πεζικοῦ καὶ τοῦ 9ου τοιοῦτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἡμέτερος Λόχος καὶ μετὰ μάχην ὀλίγων λεπτῶν,

ἄλλη αὐτὴ ἢ φάλαγξ, ἀποτελουμένη ἀπὸ εἰκοσάδα Πυροβόλων καὶ πληθὺν ἄλλων ὀχημάτων, περιήλθεν εἰς τοὺς ἄνω Λόχους τοῦ 8ου πεζικοῦ καὶ κυρίως τοῦ ἡμετέρου Λόχου.

Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐφρονεῦθη ὁ ἡρωϊκὸς Λοχαγὸς τοῦ 8ου Πεζικοῦ Χρυσομάλλης. Ἄριστος καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικὸς.

Μετὰ ταῦτα, ἡ IV Μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὸν ροῦν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Στροῦμα ἤχθη εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἄνω Πετριτσίου καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατὰ τὴν διαδρομὴν ταύτην συνήνησε καταυλισμὸν Βουλγάρων πλήρη πτωμάτων, θανόντων ἐκ χολέρας. Ἐδῶ ἤρχισεν ἡ προσβολὴ καὶ τῶν ἡμετέρων ἐκ τῆς ἐπαράτου ταύτης νόσου, τῆς τρομερᾶς καὶ ἀπαισίου, ἣτις ἐντὸς ὠρῶν ἀπετελείωνεν τοὺς προσβληθέντας παρ' αὐτῆς. Οἱ θάνατοι ἐσημειώθησαν εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας κάμει ἐμβολιασμὸν διὰ τοῦ σχετικοῦ ἐμβολίου, ἢ εἶχον κάμει μόνον μίαν φοράν. Οἱ ἄλλοι τὴν ἐπέρασαν ὑπὸ μορφὴν χολορίνης (διαρροίας), καὶ εὐθὺς ἤρχισαμεν ἀνερχόμενοι πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Στρυμῶνος.

Γενικῶς αἱ μάχαι βορείως τοῦ Μπέλλες, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἔχουσιν οὕτως:

A'. Ἐ δ α φ ο ς

Τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ Ἀγγίστης ἔδαφος τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐντὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς βαθείας γραμμῆς τοῦ Στρυμῶνος, ὅστις διὰ Ντουμνίτσας — Τσουμαγιᾶς κατέρχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος μέσω Ἀγγιστρίου καὶ Κούλας.

Ἀνατολικῶς καὶ Δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχουσιν αἱ ὄροσειραι:

— Ἀνατολικῶς ἢ τοιαύτη τοῦ Ὀρθήλου, ἐκσπωμένη ἐξ ὄρους Ρήλου.

— Δυτικῶς ἢ τοιαύτη τοῦ Δυτικοῦ Ὀρθήλου (Λιάλες Πλανίνα).

Ἀμφότεραι κατερχόμεναι πρὸς Νότον χύνουσι τὰ ὕδατά των πρὸς Στρυμῶνα.

— Τὸ ἔδαφος, λίαν ὀρεινόν, δὲν ἔχει εἰ μὴ:

— Πρὸς Ἀνατολὰς τὴν ὁδὸν Σερρῶν — Κάτω καὶ Ἄνω Νευροκοπίου — Λιαχομίας πρὸς Σαμάκοβον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Τατάρ Παταρτζικ καὶ ὑψίπεδον Σοφίας.

— Πρὸς Δυσμὰς Στρώμνιτσα — Πέτσοβον.

— Εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁδῶν Ντουμνίτσας — Τσουμαγιᾶς — Ἄνω Πετριτσίου — Κούλας — Σιδηροκάστρου.

B'. Ἐ λ ι γ μ ὀ ς

Καὶ εἰς τὰς βορείως τοῦ Μπέλλες — Ἀγγίστρου μάχας δὲν ἐφηρμόσθη ἐλιγμός, ἀλλ' ἐφηρμόσθη γραμμικὴ παράταξις ὄλων τῶν μεραρχιῶν μὲ κάποιαν πύκνωσιν τῶν ζωνῶν ἐνεργείας ἐκατέρωθεν τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ.

Ὅταν ἡ III Μεραρχία εἰς Πέτσοβον, λόγῳ τῆς ἐκκλίσεως τῶν Σέρβων πρὸς Δυσμὰς, ἐδέχθη ἐπίθεσιν ἰσχυρὰν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συνεπτύχθη εἰς

Πέτσον και μόλις συνεκρατήθη Νοτίως τούτου, χάρις εις την ανδρείαν των μονάδων της και ούτω άπεφεύχθη ή πλευροκόπησις των Έλληνικων δυνάμεων και ή άπειλή των μετόπισθεν, άν ούτοι κατήρχοντο εις την κοιλάδα του Στρούμα ποταμού (Πανικιά).

Γ'. Δ ρ ᾱ σ ι ς Ι V Μ ε ρ α ρ χ ί α ς και 9 ου Π ε ζ ι κ ο ὺ

Ἡ ΙV Μερραρχία και δὴ τὸ 9ον Πεζικόν, οὐτινος τὸν ὄρον Λόχον διώκουν ήκολούθησεν κατὰ γενικὴν ἔννοιαν τὴν κατεύθυνσιν:

Ἄνω Πετρίτσι — Λίχνοβον — Τόσκο — Τσεπέρεβον — Βραχοκοπανίτσα — Τσαμί Τεπέ — Χασάν Πασᾶ.

Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην ἔδωσε μάχας τὴν 7, 10, 15, και 17ην Ἰουλίου.

Οἱ Βούλγαροι, ὄλα τὰ ἀντερείσματα τὰ κατερχόμενα ἐκ Δυτικῆς Ὀρδῆλου εις Στρυμῶνα, τὰ εἶχον ὀργανώσει δι' ὀρυγμάτων και ἐκ τούτων ἐμάχοντο μέχρι προσεγγίσεως εις μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὀπότε ὑπεχώρουν εις τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ὀργανωμένον ἀντερείσμα.

Αἱ κυριώτεραι μάχαι τοῦ 9ου πεζικοῦ εἶναι αἱ κατὰ τὰς ἄνω ἡμερομηνίας καθοριζόμεναι.

Τὴν 17ην Ἰουλίου, και περὶ ὄραν 11ην πρωϊνὴν, ἐσήμανον ἐκατέρωθεν αἱ σάλπιγγες «παύσατε πῦρ», ὄπερ προοδευτικᾶ ἔπαυσε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Παρεμείναμεν ἐπὶ τῶν θέσεών μας και εις μάχην. Περὶ ὄραν 15ην τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἤλθεν εις τὴν θέσιν μου ὁ Διοικητῆς τοῦ τάγματός μας Ταγματάρχης Τριλύδας, ὄστις μοῦ εἶπεν, ὄτι ἐπελέγην, γὰ καθορίσω μετὰ Βουλγάρων Ἀξιωματικῶν τὸ ὄριον μετὰξὺ τῶν γραμμῶν μάχης, ὄπερ δὲν θὰ ὑπερέβαινον οὔτε ἐμεῖς, οὔτε οἱ Βούλγαροι και ἀπῆλθεν, χωρὶς καμμίαν ἄλλην ὄδηγίαν.

Πράγματι μετ' ὄλίγον ἐνεφανίσθη εις Βούλγαρος Ἀξιωματικὸς Ἐπιτελείου, ἔφιππος και μεγαλοπρεπῆς. Ἐξῆλθον τῶν γραμμῶν και ἐπροχώρησα πρὸς τὸ μέρος του, συνοδευόμενος ὄφ' ἑνὸς στρατιώτου μου, γνωρίζοντος καλῶς τὴν Βουλγαρικὴν. Ἡ ἐμφάνισίς μου ἦτο περίεργος. Ἀξύρυστος ἀπὸ καιροῦ και με γένεια. Λασπωμένος, χωρὶς κανὲν διακριτικὸν βαθμοῦ, διότι τὰ εἶχαμεν ἀφαιρέσει, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, κατόπιν διαταγῆς, ἵνα μὴ παρέχωμεν στόχον εις τοὺς Βουλγάρους, διότι παρατηρήθησαν πολλοὶ θάνατοι και τραυματισμοὶ Ἀξιωματικῶν και ἀπέδιδον τοῦτο εις τὰ χρυσίζοντα γαλόνια τοῦ πηλικίου τῶν Ἀξιωματικῶν.

Ὁ Βούλγαρος Ἀξιωματικὸς, ἀποτεινόμενος εις ἐμένα, με ἠρώτησε βουλγαριστί:

«Δὲν εἶναι ἐδῶ κανένας ἀξιωματικὸς;»

Ὅταν ὁ συνοδεύων με στρατιώτης τοῦ εἶπεν ποῖος εἶμαι, κατήλθε τοῦ ἵππου του και ἐχαιρετήθημεν στρατιωτικῶς και διὰ τῆς χειρὸς. Ἐκαθίσσαμεν και γαλλιστί ἀνεκοινώσαμεν ἀλλήλους τὴν ἦν εἶχαμεν ἐντολήν.

Ὁ Βούλγαρος ἠκολουθεῖτο ὑπὸ δεκάδος στρατιωτῶν, φορτωμένων λευκᾶς ἐπὶ πασσάλων σημαίας, καὶ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ νὰ τοποθετήσωμεν δύο σειρὰς σημαίων, καὶ ὁ ἐνδιάμεσος χῶρος νὰ θεωρῆται οὐδέτερος.

Τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι ἐγὼ δὲν εἶχα σημαίας καὶ τοῦ ἐπρότεινα νὰ θέσωμεν μίαν σειρὰν διὰ τῶν ἰδικῶν του σημαίων, συνιστῶντες εἰς τοὺς στρατιώτας μας, ἀμοιβαίως, νὰ μὴ ὑπερβῶσι ταύτας. Μοῦ ἐζήτησε χρόνον νὰ συνεννοηθῆ μετὸν Διοικητὴν του καὶ ἀπεχωρίσθημεν. Τὸ ἐσπέρας οἱ Βούλγαροι ἐτοποθέτησαν μίαν σειρὰν λευκῶν σημαίων καὶ οὕτω τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔληξεν. Ἔβλεπον ὑπογραφή κατ' ἀρχὰς 4ήμερος ἀνακωχὴ καὶ εἶτα ἡ ὀριστικὴ τοιαύτη.

Ἀπὸ 19 Ἰουλίου, τὸ 9ον Πεζικόν, συγκεντρωθὲν ὀπίσω ἀρκετὰ τῆς νέας γραμμῆς μάχης, ἐδάδιζε διὰ Τζαμί - Τεπέ εἰς θέσεις Ν.Δ. Πετσόβου καλυφθὲν ὑπὸ προφυλακῶν. Ἡ μεταστάθμευσις αὕτη ἐγένετο ἵνα καλυφθῆ τὸ κενὸν μεταξὺ III Μεραρχίας, εὐρισκομένης ἀμέσως νοτίως Πετσόβου καὶ τῶν Σέρβων, ἵνα, ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπανελαμβάνοντο νὰ ὑπάρχη συνδυασμὸς μετὰ τῶν Σέρβων καὶ ἡμῶν.

Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν μας, ἐντολὴ τῆς Μεραρχίας, ἐξετέλεσα ἐφίππους ἀναγνωρίσεις διὰ νὰ ἐξακριβώσω ποῦ εὕρισκετο τὸ δεξιὸν τῶν Βουλγάρων. Διήλθον τὸ Πέτσοβον καὶ ἐστράφημ ἑστράφημ πρὸς Β.Δ. Τὸ Πέτσοβον ἦτο κενόν. Τέλος συνηγήθημ μετὰ Βουλγάρους εἰς μεγάλην πρὸς τὰ Β.Δ. ἀπόστασιν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπεγράφη ὀριστικὴ ἀνακωχὴ καὶ ὁ πόλεμος μετὰ Βουλγάρους ἐτελείωσεν.

Δ'. Διὰ φ ο ρ α ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν τ α

1) Εἰς τὴν μάχην τῆς 11ης Ἰουλίου, καὶ εἰς τὰ ὑψώματα Κασσελόν, ἐφονεύθη εἰς τὸν ἀμέσως ἀριστερὰ Λόχον, ὁ Διοικητὴς του καὶ συμμαθητῆς μου Διο νύ σ ι ο ς Γ α ρ ί δ η ς ἐκ τῆς Δυτικῆς Μάνης. Ἐνας ἀριστος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως νεαρὸς Ἀνθυπολοχαγός, πολλὰ προσιωνιζόμενος. Ἐτάφη ἐπὶ τόπου, ἐντὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

2) Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου 1913, συνεκροτήθη ὑπὸ τῆς Μεραρχίας τοπογραφικὸν Συνεργεῖον, ἵνα συντάξῃ πρόχειρα τοπογραφήματα ὄλων τῶν πεδίων μαχῶν, τῶν βορείως τοῦ Μπέλλες συναφθεισῶν τοιούτων, προκειμένου τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καταληφθὲν ἔδαφος νὰ παραμείνῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους. Αἱ ἐργασίαι του ἦσαν τελείως πρόχειροι καὶ ἔβαινον καλῶς, ὅποτε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 31ης Ἰουλίου, περιπέσαμεν εἰς ἐνέδραν Βουλγάρων, βορείως τοῦ χωρίου Κόγκο ἐντὸς θαθῆως περιορισμένου κοιλώματος, δασωμένου καὶ διαρρεομένου ὑπὸ μικροῦ παραποτάμου. Οἱ ἐνεδρεύοντες, ἀπετελοῦντο ἀπὸ λιποτάκτας τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, χωρικούς καὶ χωρικούς. Ἀφοῦ μᾶς ἄφησαν νὰ εἰσέλθωμεν ἅπαντες εἰς τὸ κοίλωμα, προσέβαλον τοὺς τελευταίους καὶ ἐφόνευσαν ἕνα στρατιώτην. Οἱ λοιποὶ δύο σύντροφοί των ἐγκατέλειψαν τὰ φορτηγὰ ζῶα καὶ ἐκρύβθησαν ἐντὸς τοῦ δάσους. Οἱ πυροβολισμοὶ μᾶς εἶδον ὄλους τοὺς λοιποὺς συγκεντρωμένους, ἦτοι ὁ Ἀξιω-

ματικούς (Λοχαγός Σταμουλάκης και Ἀνθυπολοχαγοὶ Κοσμάς, Δρομάζος, Σγουμπᾶκος, Παπουλάκος, Ἐξαρχάκης) καὶ περὶ τοὺς 10 στρατιώτας (ἡμιονηγγούς καὶ ὑπηρέτας), καὶ ἐδεχόμεθα πυρὰ ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ. Ἀπεφασίσθη νὰ προχωρήσω ἐγὼ μετὰ δύο στρατιωτῶν πρὸς κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὴν ὁδόν, ὀδηγοῦντες τὰ φορτηγὰ καὶ τοὺς κέλητας ἵππους. Ἠκολούθησα τὴν παρυφὴν τοῦ δάσους, ὁπότε ἐδέχθη πυρὰ καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, προφανῶς ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κόγκκο. Μεταξὺ τῶν θαλότων καθ' ἡμῶν ἦσαν καὶ γυναῖκες μὲ δρεπάνια. Τὰ πυρὰ μας τοὺς ἐξάλισαν. Ἀλλά, ἐν τῇ μεταξὺ, οἱ ἀκολουθοῦντες μὲ τὰ ζῶα Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὑποχρεούμενοι νὰ θαδίζωσι διὰ τοῦ ἀκαλύπτου ὑπὸ δάσους μέρους, ἐδέχοντο πυρὰ πανταχόθεν καὶ ἐφώναζον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ γυρίσωμεν πίσω, ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν. Συγκεντρωθέντες εἰς τὸ ἴδιο μέρος, ἀπεφασίσαμε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἵππους καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα μετὰ τῶν ἀποσκευῶν, καὶ ὀπλισμένοι ὅλοι δι' ὀπλων, νὰ διαφύγωμεν πρὸς Δυσμάς, ἧτοι πρὸς παλαιὰν Βουλγαρίαν. Ἐπροχωρήσαμεν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ἀνῆλθομεν εἰς τὰ πλευρὰ μεγάλου ὑψώματος, ἔνθα ὑπῆρχε ἐν κτῆμα ἀποφιλωμένον ἐκ δένδρων καὶ ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιᾶς λιθίνης καλύβης καὶ παρ' αὐτὴν ἑτέρα ἐκ κλάδων. Αἴφνης εὐρέθημεν πρὸ 6—7 συμμοριτῶν, οἵτινες, μὴ ἀναμένοντες τὴν ἐκεῖ ἐμφάνισίν μας, αἰφνιδιάσθησαν καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὸ παρακείμενον δάσος θαλλόμενοι παρ' ἡμῶν. Ἀσφαλῶς ἐλάχιστοι θὰ ἐπέζησαν. Εἶτα, ἐγκαταλείποντες αὐτούς, ἐθαδίσαμεν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅπου ἐφθάσαμεν, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκοτόυς, ἀφήνοντες τὴν πρὸς Βουλγαρίαν κατεύθυνσιν καὶ στραφέντες πρὸς Νότον, μὴ συναντηθέντες μὲ τοὺς ἐνεδρεύοντας εἰς τὴν κορυφὴν Βουλγάρους.

Θαδίζοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πανσελήνου, καὶ αἶροντες τὰς συναντωμένας ἐκ τῶν, καθ' ὁδόν, ποιμνιοστασίων ὑπὸ τῶν ποιμένων προσβολὰς διὰ πυροβολισμῶν, ἐφθάσαμεν τὴν ἐπομένην πρωτὰν εἰς Ἄνω Πετρίτσι, ἔνθα συνηγήσαμεν ἡμέτερα τμήματα, ἅτινα μᾶς περιέθαλψαν, (Συνταγματάρχης Μαντᾶς) καὶ μᾶς μετέφερον διὰ διτροχοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ ἐκεῖθεν εἰς κάτω Πετρίτσι, ἔνθα ἐπιβυθασθέντες τοῦ Σιδηροδρόμου ἐφθάσαμεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἄλλ' ὁ Πόλεμος ἐτελείωσεν, καὶ μετὰ παραμονὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπανήλθομεν εἰς Καλάμας, ἔνθα, προαχθεὶς, ἐν τῷ μεταξὺ, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ, παρέμεινα μέχρι τοῦ ἔτους 1917, ὁπότε ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ κατίσχυσεν τὸ Βενιζελικὸν καθεστῶς.

Ἵπηρετοῦν τότε ὡς Λοχαγὸς εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς XIV Μεραρχίας, καὶ μετετέθη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς III Μεραρχίας, εὐρισκομένης ἐν τῷ Μετώπῳ, ἑκατέρωθεν τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ, (Περιοχὴ Μεριχόβου Δυτικῆς Μακεδονίας).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διοικητής τῆς ἄνω III Μεραρχίας, ἦτο ὁ Συνταγματάρχης Τρικούπης, ὅστις βραδύτερον, προήχθη εἰς Ὑποστράτηγον. Παρεμείναμεν εἰς τὰ χαρακώματα μέχρι τῆς ἐξορμήσεως.

Ἡ III Μεραρχία περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ Γαλλικῶν Μονάδων, (IIα Ἀποικιακή), ἐξώρμησεν καὶ ὑπερνικῶσα τὰς Βουλγαρικὰς ἀντιστάσεις, ἤχθη πρὸς Περλεπέν, ὃν καὶ κατέλαβεν μετὰ Γαλλικῶν Τμημάτων. Εἶχε μόνον τὰ δύο Συντάγματα τῆς Πεζικοῦ (8ον καὶ 12ον). Τὸ 2) 39 Εὐζώνων, ἐντεταγμένον κατὰ τὸν Πόλεμον χαρακωμάτων, εἰς τὸ Περιστέρι (συνέχεια κορυφογραμμῆς Βίτσι) καὶ μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὴν Μεραρχίαν.

Ἡ Μεραρχία, ὑπηγμένη εἰς τὴν Γαλλικὴν Διοίκησιν (ΑΦΟ), συνέχισε τὴν προχώρησιν τῆς καὶ ἔφθασεν, μετὰ μάχας, ἄς ἔδωσεν εἰς Κότσιβερ, Μπρόντ, ΝΔ Σκοπίων, εἰς Σκόπια, ἔνθα παρεδόθησαν εἰς Γαλλικὰ μικροτμήματα Ἴππικοῦ 30 χιλιάδες Βουλγάρων, καίτοι αἱ Ἑλληνικαὶ Μονάδες εὐρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὰ Σκόπια. Τοῦτο τὸ ἔπραττον οἱ Βούλγαροι, προφανῶς, λόγῳ φόβου ἐκδικήσεων, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας.

Μετὰ παραμονὴν εἰς τὰ Σκόπια ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, ἡ III Μεραρχία συνέχισε τὴν προχώρησιν τῆς καὶ διὰ Φερζοβικ — Κοσσυφοπεδίου — Πριστίνας — Πρεκούπλιε ἤχθη εἰς Νίσσαν τῆς Σερβίας, ἔνθα ἀνεσχέθη ἡ πρὸς Βελιγράδιον, πορεία τῆς τῶν Αὐστριακῶν ὑπογραψάντων Ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς συμμάχους.

Μετὰ παραμονὴν ἐπὶ 15 περίπου ἡμέρας, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς Πιρότ τῆς Σερβίας καὶ ἐπεστάθμευσεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Πιρότ χωρία. Εἰς χῶρον Πιρότ ἡ Μεραρχία παρέμεινεν πλέον τῶν τριῶν μηνῶν. Ἐκεῖ οἱ ἄνδρες τῆς προσεδλήθησαν ἀπὸ τὴν Πανευρωπαϊκὴν τότε ἀσθένειαν «τῆς Ἰσπανικῆς γρίππης» καὶ ἀπώλεσεν πλέον τῶν 300 ὀπλιτῶν τῆς καὶ τὸν ἱερέα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Στρατοῦ. Ἀπαντες ἐτάφησαν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον τοῦ Νεκροταφείου Πιρότ,

ἔνθα, μερίμνη τοῦ Μηχανικοῦ τῆς Μεραρχίας, (Ἀνθυπολοχαγὸς Νόμπελης), ἀνηγέρθη καὶ πρόχειρον ἐκ μπετὸν μνημεῖον.

Ἐπιτευχθείσης γενικῆς Εἰρήνης, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς ἐπιστροφήν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ κάτωθι ὁρομολόγιον κινήσεως τῶν Μονάδων τῆς, κινουμένων διαδοχικῶς:

- 1) Μέχρι Τσαριμπρόντ: ὀδικῶς.
- 2) Ἀπὸ Τσαριμπρόντ διὰ Σόφιας — Κιούστευτηλ μέχρι Γκιούζεβο χωρίον, παρὰ τὴν Γιουγκοσλαβικὴν — Βουλγαρικὴν μεθόριον: σιδηροδρομικῶς.
- 3) Ἀπὸ Γκιούζεβο — Ἐγρί Πάλαικα — Κουμάνοβο — Σκόπια: ὀδικῶς,
- 4) Ἀπὸ Σκόπια εἰς Γευγελήν: σιδηροδρομικῶς.
- 5) Ἀπὸ Γευγελῆς εἰς Περιοχὴν Θεσσαλονίκης: ὀδικῶς. Ἦτοι ἡ Μεραρχία διήνυσε πλέον τῶν 1000 χιλιομέτρων.

Ἐκ Θεσσαλονίκης ἡ III Μεραρχία συνεκεντρώθη εἰς Νέστον ποταμὸν ἐτοιμαζομένη διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δυτικῆς Θράκης, εἰς ἣν καὶ συμμετέσχε μερικῶς.

Ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ἔληξεν, καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξατο ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τοιοῦτος.

Κατὰ τὴν ἐκτεθειῶσαν ἀνωτέρω κίνησιν τῆς III Μεραρχίας, ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμεν, ὅτι ὄλαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις εἶχον πολυαριθμούς Κοινοτάτας Ἑλληνικάς, οἱ δὲ Δήμαρχοί των ἦσαν Ἑλληγες. Οὕτω:

- Εἰς Σκόπια ὁ Δήμαρχος ἦτο Ἑλληγ καὶ ὠνομάζετο Πετριδης.
- Εἰς Φερζοβικ καὶ Πριστίαν ἐπίσης.
- Εἰς Νίσσαν εἰς Ἑλληγ ὀνόματι Δούκας.
- Εἰς Βελιγράδι, ὡς μᾶς ἔλεγον, εἰς Ἑλληγ ὀνόματι Βυζάντιος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

Ἐκ τῆς III Μεραρχίας, ἐπανελθούσης εἰς τὴν ἐν Εἰρήνῃ ἔδραν τῆς, (Πάτρας), ἐτοποιητήθη, ταγματάρχης ὢν, Ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας, ἥς τὴν τύχην ἠκολούθησα μέχρι λήξεως τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀγῶνος καὶ τῆς μετὰ τούτου στρατηγικῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἑβρου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐχρησιμοποιήθη ὡς Πρόεδρος, τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὁροθέτησιν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς Μεθορίου εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε Κ Τ Ο Ν

Ἐπανελθούσης τῆς XIV Μεραρχίας εἰς Καλάμας, τὸ 1923, συμμετέσχον εἰς τὸ κατὰ Πλαστήρα Κίνημα καὶ ἀπετάχθη.

Εἶχον τότε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Παρέμεινον ἐπὶ 3,½ ἔτη ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος καὶ ἐπὶ Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως ἀνεκλήθη πρῶτος

ἐκ τῶν Ἀντισυνταγματάρχων τοῦ ὄπλου μου. Ἐφοίτησα τότε εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1917, εἶχον φοιτήσει καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Ἐπιτελικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς Σχολὰς ταύτας ἐδίδασκον καθηγηταὶ Γάλλοι ἀξιωματικοί.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως ἀποφοίτησιν, Συνταγματάρχης ὢν, ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ με ἔδραν τὴν Ἐδεσσαν, ἔνθα παρέμεινον ἐπὶ διετίαν μέχρι τοῦ 1928 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ Συνοριακοῦ Τομέως Ἐδρου, τῆς μεγαλυτέρας Πεζικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, με ἔδραν τὸ Διδυμότειχον. Παρέμεινον ἐπὶ διετίαν Διοικητὴς τῆς Μονάδος ταύτης καὶ τὸ 1930 ἐτοποθετήθην Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ με ἔδραν τὴν Καβάλαν.

Τὸ 1931, μετετέθην ὡς Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, με ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα παρέμεινον μέχρι τοῦ προδιδιασμοῦ μου εἰς Ἵποστράτηγον (ἔτος 1934) καὶ ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τῆς III Μεραρχίας με ἔδραν τὰς Πάτρας.

Ὡς Διοικητὴς τῆς ἄνω Μεραρχίας, παρέμεινον μέχρι τοῦ 1937 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην ὡς διοικητὴς τοῦ Σχολείου Πολέμου εἰς Θεσσαλονίκην. Παρέμεινον ὡς Διοικητὴς τῆς Σχολῆς ταύτης ἐπὶ ἔν ἔτος καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1938 παρέλαβον τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ με ἔδραν τὴν Καβάλαν, προδιδιασθεὶς εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1938, 1939 καὶ 1940, μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καθ' ὁμῶν ἐν Ἀλβανίᾳ, εἰργάσθην προσωπικῶς διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὀχυρώσεως τῆς Ἑλληνο-Βουλγαρικῆς Μεθορίου, ἀπὸ Περσέκ (Ἄνω Βροντοῦ), μέχρι ἐκβολῶν Νέστου ποταμοῦ. Ὑπὲρ τὰ 500 πυροβολεῖα καὶ πολυβολεῖα κατεσκευάσθησαν μεταξὺ τῶν, ὑπὸ τοῦ Φρουρίου κατασκευαζομένων ὀχυρῶν, κωλύματα κατὰ ἀρμάτων ἐπὶ τῶν μᾶλλον πιθανῶν διαβάσεων καὶ ἄλλα ἔργα ἀμύνης συνετελεσθήσαν με ἐλάχιστα ἔξοδα, τοῦ δημοσίου παρέχοντος τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὰ μπετόν ὕλικα καὶ τῶν χωρικῶν ἐργαζομένων προσωπικῶς κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἄνευ ἀμοιβῆς τινος.

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν

Ὁ Ἑλληνο - Ἰταλικὸς Πόλεμος με εὔρεν διοικοῦντα τὸ ἄνω Δ' Σῶμα Στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιστράτευσίν του καὶ τὴν παρέλευσιν τοῦ 15ῃνημέρου, βλέπων ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν προετίθεντο νὰ μᾶς ἐπιτεθῶσιν ἐξήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ με διαθέσῃ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐπὶ ἀγαλόγου, με τὸν βαθμὸν μου, διοικήσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἀπεδέχθη τοῦτο, καὶ μεταβάς εἰς Ἀλβανίαν διώκησα ἀρχικῶς τὴν ομάδα Μεραρχιῶν, Κ, (Κοσμᾶ), καὶ μετὰ τὴν κατά-

ληψιν ἐν μέρει ὑπὸ ταύτης τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχοπόλεως, παρέλαβον τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Ἀλλὰ τὰ τῆς Διοικήσεως τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, ἐμφανίζονται πιδό κάτω, βάσει τοῦ ὁποίου συνετάγη καὶ ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ πολεμικὴ ἔκθεσις τῶν Μονάδων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

1) Διατί οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Πολλὰ ἐγράφησαν παρὰ διαφορῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τὰ ὅσα γράφω κατωτέρω συνήγαγον πολὺ μεταγενεστέρως ἐκ συζητήσεων καὶ θεωριῶσεων διαφορῶν προσώπων.

Ἡ μὴ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν οφείλεται εἰς τὴν μὴ Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, (Ἀρχιστράτηγος Παπάγος), ἣτις δὲν κατενοήθη καὶ δὲν ἐγένετο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ζῆπως αὕτη δέον νὰ κατανοῆται καὶ νὰ διεξάγῃται. Ἐπάρχει, ὅμως, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν μία δικαιολογία. Τὸ ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν ἤθελον νὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδοθήθησαν, διὰ παρεμποδίσεως ἐν τιμῇ ποσοστῶ διὰ τῆς ἀεροπορίας των καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ στόλου των εἰς Ἀδριατικὴν τὰς Ἰταλικὰς μεταφοράς. Διατί; Θὰ τὸ εἴπωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

Κατ' ἐμὲ ἡ Στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις προπαρασκευάζεται καὶ ἐκτελεῖται κατὰ γενικὴν ἔγνωσαν ὡς ἑξῆς:

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ τὰς ἀμέσως προηγουμένας νικηφόρους διὰ τὸν στρατὸν του τακτικὰς μάχας, δέον νὰ προΐδῃ βάσει καὶ τῶν σχετικῶν Στρατηγικῶν πληροφοριῶν, ἃς τὸ Ἐπιτελεῖον θὰ ἔχη περισυλλέξῃ, ἐπὶ ποίας νέας Στρατηγικῆς τοποθεσίας ὁ ἀντίπαλος προβλέπεται ὅτι δύναται νὰ ἐδραιωθῇ καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἀπαγορευθῇ, διὰ νωπῶν, προσφερομένων εἰς τοῦτο δυνάμεων καὶ μέσων, καὶ διὰ τῆς συγκλίσεως καὶ καταλλήλου κατευθύνσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ στερεοποιηθῇ ἐπὶ τῆς νέας τοιαύτης τοποθεσίας.

Ἰδῶμεν τί διεξήχθη ἐστὴν πραγματικότητα καὶ διατί.

Ἡ Κορυτσᾶ κατελήφθη τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940, ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συγκροτήματος Κ. καὶ τοῦ Γ' Σώματος. Οἱ Ἴταλοί, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων καταδειχθῆ, εἶχον ἐκκενώσει τὴν Κορυτσᾶν πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μοράβα, ὡς τοῦτο καταδεικνύει ἡ μὴ σύλληψις αἰχμαλώτων καὶ ἡ μὴ κατάληψις ὕλικου τοῦ πεδίου μάχης.

Οὕτω οἱ Ἴταλοί, ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου, ἀφ' ἧς τὸ ἡμέτερον «Συγκρότημα Κ» εἶχε διακόψει τὴν κυρίαν καὶ μόνην ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων — Κορυτσᾶς παρὰ τὴν Βόνιτσαν, συνέπτυσαν τοὺς ὄγκους τῶν Στρατευμάτων των, ὡς καὶ τὸ κινητὸν ὕλικόν των ἐκστρατείας πρὸς τὴν Γενικὴν τοποθεσίαν:

Π ό γ ρ α δε τ ς — Κάμια — Γκιούρα — Γκάντι — Όστροβίτσα δσον ἀφορᾶ τὸν Τομέα Κορυτσᾶς, δσον δὲ ἀφορᾶ τὸν ΝΔ τομέα ἀπὸ Ἄώου — Ἑλληνο - Ἀλβανικὴ Μεθόριος ἐξηκολούθουν νὰ συμπτύσσωνται μαχόμενοι μέχρι ἀρχῶν Δεκεμβρίου 1940 ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους.

Καθ' ἅπαντα τὸν ἄνω χρόνον, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, οὐδὲν ἐποίησατο ἀπὸ Στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἤτοι δὲν ὤθησε τμήματα εἰδικὰ ἢ καὶ αὐτὰς τὰς Μεραρχίας τῆς Γραμμῆς διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κυρίων σημείων τῆς ὡς ἄνω Στρατηγικῆς τοποθεσίας (Κάμια — Γκιούρα — Γκάντι — Όστροβίτσα) ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Κορυτσᾶς, ἀλλὰ περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ τηρῇ τὴν ἐπαφὴν διὰ τῶν Μεραρχιῶν τῆς Γραμμῆς μάχης, καὶ μόνον τῇ ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ μου τὸ «Συγκρότημα Η» ἤχθη εἰς τὴν κατάληψιν Μοσχοπόλεως καὶ εἶτα πρὸς τὰ κύρια σημεῖα τῆς κορυφογραμμῆς Όστροβίτσας.

Οὕτως εἶχεν ἡ κατάστασις μέχρι 4 Δεκεμβρίου, ἤτοι 12 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πτώσεως Κορυτσᾶς, χωρὶς νὰ ἐνεργηθῇ Στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις.

Τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου ἐλθόντος μέσω Ἰωαννίνων εἰς Κορυτσᾶν, μετὰ τοῦ τότε διαδόχου Παύλου, ἔγινε πολεμικὸν Συμβούλιον εἰς δ συμμετέσχον: Παπάγος, Πιτσίκας, Τσολάκογλου καὶ ἐγώ. Ὁ Ἀρχιστράτηγος μᾶς ἀνεκοίνωσεν τὰς προθέσεις του ὅτι: Ἡ ἐπίθεσις θὰ συνεχισθῇ (δὲν ὠμίλησεν περὶ ἐκμεταλλεύσεως, διότι αὕτη εἶχεν παρέλθει ἀχρησιμοποίητος ἐν χρόνῳ) κατὰ τὴν Γενικὴν ἔννοιαν Ἰωάννινα — Χάνι Μπαλαμπάν πρὸς Σκοῦμπι.

Ἐπὶ πλέον, εἰδικῶς δι' ἐμέ, εἶπεν ὅτι θὰ παραλάβω τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπερ εὑρίσκετο εἰσέτι, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ὄγκου του ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

Τοῦ ἐπρότεινα νὰ φύγω ἀμέσως διὰ τὴν νέαν μου θέσιν. Μοῦ ἀπήντησεν: «Όχι, θὰ διατάξω ἐξ Ἀθηνῶν». Καὶ οὕτω, ἡ μὲν δι' ἐμέ διαταγὴ ἤλθεν καὶ ἀνεχώρησα τὴν 10ην Δεκεμβρίου, ἡ δὲ Γενικὴ διαταγὴ του τὴν 14ην Δεκεμβρίου, ἤτοι 21 ἡμέρας ἀπὸ πτώσεως Κορυτσᾶς.

Καὶ τώρα, διατί οἱ Ἕλληνοὶ δὲν ἐπεθύμουν καὶ δὲν ἐβοήθησαν νὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν; Ἄν οἱ Ἕλληνοὶ διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ στόλου των εἰς τὸν Ἀνδριαν καὶ τῆς Στρατηγικῆς των ἀεροπορίας, παρεκώλυον τὰς Ἰταλικὰς μεταφορὰς διὰ θαλάσσης, (ἐκ Μπάρι καὶ λοιπῶν λιμένων τῆς Νοτίου Ἰταλίας), ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἐρρίπτοντο ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ Ἰταλοὶ, ἐνισχυθέντες καὶ διὰ μεταφορικῶν ἀεροπλάνων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατῶρθωσαν νὰ μεταφέρωσι 3 Μεραρχίας, κατὰ μέσον ὄρον ἐβδομαδιαίως καὶ οὕτω ἐπέτυχον, βοηθούσης καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς χιονοπτώσεως, νὰ μᾶς ἀνασχέσωσι, ἐν πλήρει χειμῶνι καὶ αἱ δυνάμεις των νὰ ἀνέλθωσιν εἰς 850 χιλιάδας, (ὅπως εἶπε εἰς λόγον του ὁ Μουσολίνι μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος).

Ἐξ ὧλων τούτων, κατ' ἐμέ, συνάγεται ὅτι ἡ Στρατηγικὴ καὶ ἐκμετάλλευσις δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις, τόσοσιν αὐτός, δσον

καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του, ἐγνώριζον κάλλιστα πότε καὶ πῶς ἐνεργεῖται αὕτη. Καὶ τοῦτο διότι οὕτω εἶχον ἀπαιτήσῃ οἱ Ἕλληες. Πρὸς ἐπιθεβαίωσιν ἐκθέτιο τὰ κάτωθι:

Κατὰ τὸ ἔτος 1957 — 1958, εἶχεν ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πρίγκηψ Πέτρος, (υἱὸς τοῦ Βασιλόπαιδος Γεωργίου). Οὗτος, συνοδεύων στρατηγούς Ἕλληες, ἦ καὶ δι' ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἦλθεν κατ' ἐπαγάληψιν εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου, (Ἀ' Σῶμα Στρατοῦ, παρὰ τὸ Ἀργυροκάστρον).

Ἐθεώρησα πρέπον νὰ περάσω ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας οἰκίαν του καὶ νὰ ἀφήσω μίαν κάρταν. Προσέλαβον τὸν Στρατηγὸν Μπουλαλά, Διοικητὴν τῆς IV Μεραρχίας μου κατὰ τὸν ἄνω πόλεμον καὶ γνωστὸν εἰς τὸν Πρίγκηπα. Ὁ Πρίγκηψ, μᾶς ἐδέχθη μὲ ἐνθουσιασμόν. Καί, ἀναφερόμενος εἰς τὰς, εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ἐπισκέψεις του, μοῦ εἶπεν:

— «Σᾶς ἐξετίμησα, ὅταν τὰ εἶπες τόσον ὠμὰ εἰς τὸν Ἕλληον Στρατηγόν, ὅστις σοῦ ἔλεγε μετ' ἐμφάσεως:

«Ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληες, νὰ εὐγνωμονῆτε τὴν Ἀγγλίαν, ἣ ὁποία σᾶς ἐδοθήθησε νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλοὺς...».

Ἐνεθυμήθη τὸ γεγονός καὶ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν Ἕλληον Στρατηγόν:

«Στρατηγέ μου ποῦ καὶ πῶς μᾶς ἐδοθήσατε; Μέχρι σήμερα, (ἦτο μέσα Ἰανουαρίου), ὅ,τι ἐπετύχαμεν ἔναντι τῶν Ἰταλῶν, τὸ ἐπετύχαμεν μόνοι μας καὶ διὰ τῶν μέσων μας. Κυττάχτε πρὸς τὸν δρόμον, (Ἰωαννίνων — Ἀργυροκάστρον), καὶ θὰ ἰδῆτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατευμένην. Θὰ ἰδῆτε ἐπιτεταγμένα αὐτοκίνητα μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐργοστασίων, ποῦ πρὶν ἐχρησιμοποιοῦντο. Θὰ ἰδῆτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ μόνον τὴν Ἑλλάδα. Ἄν μᾶς βοηθούσατε μὲ τὸν στόλον καὶ τὴν ἀεροπορίαν σας θὰ τοὺς εἶχαμε ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν...». Ἐκεῖνος ὁμως δὲν ἀπήντησε.

Ταῦτα ἐνεθυμήθη ὁ Πρίγκηψ. Καὶ εἰς ἐρώτησίν μου:

— «Εἶχον ἄδικον Πρίγκηψ»; μοῦ ἀπήντησεν — παρόντος τοῦ Στρατηγοῦ Μπουλαλά:

— «Εὐρεῖς, δὲν ἤθελον οἱ Ἕλληες νὰ ρίψετε τοὺς Ἰταλοὺς στὴν θάλασσαν, διότι ποῦ θὰ ἐπήγαινον τότε αἱ 850 χιλιάδες στρατιῶτες, τὰς ὁποίας συκρατούσατε ἐσεῖς εἰς τὴν Ἀλβανίαν; Ἰσως στὴν Ἀφρικὴν, ὅπου κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὰ πράγματα ἦσαν ἄσχημα διὰ τοὺς Ἕλληες. Εἶχον ἀπωθηθῆ πρὸς τὴν Αἴγυπτον...».

Τότε ἐκατάλαβα τί θὰ πῆ Ἕλληική πολιτικὴ καὶ πονηρία. Ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐβοηθοῦσαν τοὺς Ἰταλοὺς, αὐτοί, — οἱ Ἕλληες, — μᾶς ἄφηναν σκοπίμως ἀβοηθήτους πρὸς ἴδιον ὄφελος...

II. Διατί οί Ἄγγλοι ἔστειλαν ὀλίγας δυνάμεις, (Δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας), διὰ νὰ ἀνασχέσωσιν τήν Γερμανικήν ἐπίθεσιν καί πόσον αὐταὶ μᾶς ἔβλαψαν.

Ὡς καὶ ἀλλαγῶν γράφω, κατὰ τὴν συζήτησίν μου μετὰ τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον μετὰ τὴν ὁποίαν, ἀπεστρατεύθη μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου, τοῦ εἶπα:

Διατί ἐδέχθητε τὴν ἀσήμενον ταύτην βοήθειαν, ἣτις οὐδὲν δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ, ἐνῶ μᾶς ἐκθέτει ἔναντι τῶν Γερμανῶν; Δὲν μοῦ ἀπήντησε.

Κατὰ τὴν ὁμηρίαν μας ὅμως ἐν Γερμανίᾳ, πλειστάκις, μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ἐθίξαμεν ζητήματα τοῦ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἐκεῖ τὸν ἐρώτησα καὶ πάλιν:

— «Διὰ τὴν ἐκ 1½ Μεραρχίας ἐνίσχυσιν τῶν Ἄγγλων, ἠναγκάσθη μοῦ εἶπεν, νὰ τὴν δεχθῶ, καίτοι δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ τίποτε, διότι ἐπέμενον οἱ Ἄγγλοι: Ἀφ' ἑνὸς μὲν, συνέχισεν ὁ Παπάγος, διότι ἠθελον νὰ ἐμπνεύσωσι θάρρος εἰς τοὺς Σέρβους, οἵτινες ἐπεζήτησαν νὰ σπάσωσι τὸ σύμφωνόν τους μετὰ τὸν ἄξονα, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἣτις ἐπεζήτηει καὶ αὐτὴ βοήθειαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ».

Ἐπὶ πλέον μοῦ ἐτόνισε τὴν πικρίαν:

— «Τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποσταλὲν ἐκστρατευτικὸν Ἀγγλικὸν Σῶμα, (Στρατηγὸς Οὐίλσον), εἶχεν προφορικὴν ἐντολήν τοῦ Τσῶρτσιλ νὰ μὴ περικλεισθῇ καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἐν Ἑλλάδι. Αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπεν ὁ Ἄγγλος λοχαγὸς Σμίθ, τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ ἦτο Στρατηγὸς κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον». Καὶ συνέχισεν:

— «Λόγῳ ἀκριβῶς τούτου, ὁ Οὐίλσον, δὲν ἠθελεν νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου, (τοῦ Παπάγου), ἀλλὰ ἠθελεν νὰ δρᾷ ἐν ἰδίῳ τομεῖ, ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξίου καὶ Ἀλιάκμωνος, ἀνεξάρτητα. Ἀντετάχθη, καὶ τέλος ἐξευρέθη ἡ πολιτικὴ λύσις: «Νὰ ὑπαχθῇ», ἀλλὰ, ἂν διαφωνῇ (μετὰ τὸν Παπάγον), νὰ ἐπιλύωσι τὴν διαφορὰν αἱ οἰκεῖται Κυβερνήσεις». Καὶ ἀκόμα μοῦ εἶπεν:

— «Ὅτι, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν ἐμφάνισιν βαρέων ἀρμάτων Γερμανικῶν εἰς Φλώριναν μετὰ κίνησιν πρὸς Ἀμύνταιον — Ἐξοῦ, τὰ Ἀγγλικά ἀρματα ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἄνευ μάχης, καὶ δὲν ἐστάθησαν περὶ τὴν Καλαμπάκαν».

— «Ὅτι, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς συμπύξεως τῶν Ἀγγλικῶν Πεζικῶν δυνάμεων, πολλαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἀπεμακρύνθησαν τῆς κυρίας ἀποστολῆς των».

— «Ὅτι, ὁ Στρατηγὸς Οὐίλσον, ἐζήτησεν καὶ ἔλαβεν παρὰ τοῦ Ἑλληνο Ἀρχιστρατήγου Παπάγου θεαίωσιν, ὅτι τὰ Ἀγγλικά Στρατεύματα ἐν Ἑλλάδι, ἐξετέλεσαν πλήρως καὶ καλῶς τὰς πρὸς τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα ὑποχρεώσεις των. Τὴν θεαίωσιν ταύτην τὴν ἔδωσεν ὁ Ἕλληνας Ἀρχιστράτηγος!!!».

— «Ἐν συνεχείᾳ, εἰς συζήτησιν, διατί δὲν ἔκαμε τὴν σύμπτυσιν τοῦ δε-

Ξιού ἀπὸ λιμνῶν μέχρι Κάφ — εφ — Κιαρι ἐπὶ τοῦ Μοράβα, ἐν α' φάσει, καὶ εἶτα ἐπὶ ἄνω Ἀλιάκμωνος, ὡς τοῦ εἶχεν ὑποδειχθῆ παρὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐμοῦ ἐγκαίρως, ἦτοι ἀπὸ 6 Ἀπριλίου, ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ εἶχαν εἰσέλθει εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπλησίαζον εἰς Μοναστήριον, ἀλλὰ τὴν ἔκαμε τὴν 13ην Ἀπριλίου, ἦτοι μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, ὁπότε ἦτο ἀργά, διότι οἱ Γερμανοὶ εἶχον φθάσει εἰς Κοζάνην καὶ Κλεισούραν, μὲ ἀπήντησεν ὅτι ὁ Ἦντεν, πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν, εἰς σχετικὴν συζήτησιν περὶ συμπτώξεως, τοῦ εἶπεν:

«Νὰ μὴν τὴν κάμη, πρὶν οὗτος τὸν εἰδοποιήσῃ ἐξ Ἀγκύρας, εἰς ἣν μετέβαινε πρὸς συζήτησιν με τοὺς Τούρκους».

Βραδύτερον, ὅταν συνηνητήθην εἰς τὴν Ἑλλάδα, με τὸν Ἦντεν, εἰς ὑπόμνησίν μου, (τοῦ Παπάγου), διατὶ δὲν με εἰδοποίησεν σχετικῶς, μὲ ἀπήντησεν:

— «Ἔπρεπε νὰ τὴν κάμῃς μόνος σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Αἰτία τῆς ἀποστρατεύσεώς μου ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ λοιπῇ Ἑλλάδι.

Πολὺ πρὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1941, κατέστη ἐμφανὲς ἐκ τῆς Γενικῆς διατάξεως τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅτι οὗτοι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ Ἑλλάδος:

α) Διὰ νὰ ἀπαλλάξωσι τοὺς συμμάχους των Ἰταλοὺς ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ.

β) Νὰ κερδίσωσι τὰς 850 χιλιάδας τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ πρὸς διάθεσίν του ἀλλαχοῦ.

γ) Νὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν δημιουργίαν μετώπου ἐν Βαλκανίοις, ὅταν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐνεπλέκοντο εἰς Πόλεμον πρὸς τοὺς Ρώσους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου καὶ δὴ, ἀφ' ἧς Γερμανικαὶ Μονάδες ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς μεθορίου, οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἤρχισαν νὰ ἐκδηλῶσι ἀνησυχίας περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ καὶ νὰ αἰσθάνωνται δυσανασχέτισιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὄσων εἶχον κερδίσει μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν νικῶν των.

Περὶ τὴν 5ην Μαρτίου, ἐκλήθημεν εἰς Ἀθήνας οἱ ἀντιστράτηγοι διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, (Τσολάκογλου — Παπαδόπουλος — Κοσμάς), ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον κληθῆ οἱ Ἀντιστράτηγοι τῶν τμημάτων Στρατιᾶς Δράκος καὶ Πιτσιῆας.

Τὴν 5ην Μαρτίου, ἐλθὼν ἐκ τοῦ μετώπου εἰς Ἀθήνας, παρουσιάσθην εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον. Καθ' ὁδὸν εἰς τὸν χῶρον τῶν Θεῶν συνήντησα Ἀγγλικῶς δυνάμεις ἀνερχομένας πρὸς Λάρισαν καὶ Κοζάνην.

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ μου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, (Ξενοδοχεῖον Μεγάλης Βρετανίας), με ἐδέχθη ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Μανιαδάκης, παλαιὸς μου

γνώριμος, ὅστις μὲ ἀδήγησεν εἰς τὸ Γραφεῖον του, διότι ἦτο πολὺ πρῶτῃ διὰ τὸ Συγκροτηθὸν Συμβούλιον.

Ὁ Μανιαδάκης προσεπάθει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ἦτο νὰ πολεμήσῃ καὶ κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ὅτι ἂν καταστραφῇ ἡ Ἑλλάς πάλιν θὰ τὴν ξαναφτιάξωμεν κλπ. Τοῦ εἶπα ὅτι δὲν ἔχω ἀντίρρησης διὰ τὴν μέχρι ἐσχάτων ἀντίστασιν, καὶ ὅτι ἡμεῖς θὰ κάμωμεν τὸ καθήκον μας ὡς στρατιωτικοί.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ Μανιαδάκη εἰσῆλθον εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Εἰς τὸ πρῶτον τούτων συνήντησα τοὺς: Συνταγματάρχην Κιτριλάκη καὶ Ἀντισυνταγματάρχην Δόβαν, παλαιοὺς γνωρίμους μου, οἵτινες μοῦ εἶπον διάφορα καὶ ὅτι εἰς τοὺς Στρατηγοὺς τοῦ μετώπου ἐναπόκειται ἐφεξῆς ἡ κατάστασις. Ταυτόχρονα, ἐξ ἀνοικτῆς θύρας, εἶδον εἰς τὸ ἐσωτερικώτερον Γραφεῖον τοὺς Συνταγματάρχας Στρίμπερ καὶ Μελισσινόν, οἵτινες καὶ μὲ ἐπλησίασαν καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ὑπῆρχον προτάσεις τῶν Γερμανῶν περὶ συνθηκολογήσεως καὶ συνεζήτητον μάλιστα τὸν ὄρον «ΣΤΑΤΟΥΣ ΚΒΟ» τῶν προτάσεων των. Ἐν τῷ μεταξύ ἠνοιχθῆ ἡ θύρα τοῦ Γραφείου τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ὅστις ἰδὼν με, μὲ ἀδήγησεν εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἡ συζήτησις μας ὑπῆρξε καθαρῶς στρατιωτικῇ ἐπὶ τῆς δημιουργουμένης καταστάσεως. Τοῦ ἀνέφερον:

— Ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν δυναμικότητα νὰ προχωρήσω ἐπιθετικῶς ἀρκεῖ τὸ δεξιὸν Β' Σῶμα Στρατοῦ, νὰ προχωρήσῃ τὸ ἀριστερόν του. (Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συζητήσεως (6 Μαρτίου) διεξήγον νικηφόρους μάχας ἐπὶ Ὀρλιακο πρὸς Τεπελένι, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δεχομένου τὴν ἰσχυρὰν ἀντεπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν τοῦ Μαρτίου 1941).

— Ὅτι δύναμαι νὰ συμπυκθῶ κανονικῶς, ἂν παραστῆ ἀνάγκη, διότι ἔχω ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερόν μου πλευρόν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ ζώνῃ μου ὁδοὶ μοῦ ἐπιτρέπουσι τὴν ἀσφαλεστέραν σύμπυξιν.

— Ὅτι τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ μου Σῶμα δὲν ἔχει παρὰ μίαν ὁδόν, τὴν πρὸς Ἰωάννινα καὶ δὲν ξεύρει, ἂν θὰ ἐπιτύχῃ κανονικὴν σύμπυξιν.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰ περεδέχθη ὅλα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ταῦτα τὰ εἶχε θεβαιώσει πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Στρατηγὸς Δράκος, καὶ ἀναπτύσσων εὐρύτερον τὰς σχέσεις του, μοῦ εἶπεν ὅτι νομίζει, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν συμπυκθόμενοι νὰ καλύψωμεν προοδευτικὰ, ὅλην τὴν Ἑλλάδα μέχρι Πελοποννήσου. Τοῦ εἶπα τὴν γνώμην μου ὅτι, πλέον τῆς μιᾶς ἢ τὸ πολὺ δύο στρατηγικῶν τοποθεσιῶν, ἤδη μέχρι Μπιζανίου ἢ τὸ πολὺ μέχρι Ἀράχθου, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθέξωμεν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπαισέλωσι εἰς τὰς διαδοχικὰς στρατηγικὰς τοποθεσίας νωπαὶ δυνάμεις καὶ τέλος τοῦ ὠμίλησα ἐπὶ τῶν κάτωθι ἀντικειμένων.

— Ὅτι ἔξω, οἱ Μελισσινὸς καὶ Στρίμπερ ὠμίλουν περὶ προτάσεων εἰρήνης ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Μοῦ ἀπήντησεν:

«Ὁχι. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχουν, θὰ μᾶς γελάσουν». Μάλιστα ἐξῆλθεν εἰς τὴν

ένοῦσαν τὸ γραφεῖον του μετὰ τοῦ γραφείου τῶν ἀνωτέρω αἰθουσαν, καὶ τοὺς εἶπεν ἐπιτακτικά:

«Ποιὸς εἶπε εἰς τὸν Στρατηγὸν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι κάμει προτάσεις»; Ἐκεῖνοι δὲν ἀπήντησαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον του συνεχίσθη ἡ μεταξὺ μας συζήτησις. Τοῦ εἶπα:

— Καθ' ὁδὸν συνήντησα ἀνερχομένας εἰς τὸ μέτωπον Ἀγγλικὰς δυνάμεις, εἶναι πολλαί; Μοῦ ἀπήντησεν:

«Εἶναι ἐν συνόλῳ, δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας».

— Γιατί τὰς δέχθηκες; τὸν ρώτησα.

Αὐταὶ τίποτε δὲν μᾶς προσφέρουσι. Δὲν ἄφηγες γὰρ τοὺς παλεμήσωμεν τοὺς Γερμανοὺς μόνοι: μας διὰ γὰρ γράφη ἡ Ἱστορία ὅτι, μόνοι μας, χάριν τῆς ἐλευθερίας μας, ἐπολεμήσαμεν δύο μεγάλα Κράτη; Ἐσεῖς δὲν εἶχατε προτείνει ἄλλοτε, ὅτι ἡ ἐνίσχυσις 8—10 Μεραρχιῶν Ἀγγλικῶν, θὰ ἦτο ἱκανὴ γὰρ μᾶς βοηθήσῃ ἔναντι καὶ τῶν Γερμανῶν; Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀπῆλθον, ἵνα τὴν ἐπομένῃν, ἀφικνουμένων καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, διοικητῶν Σωμάτων Στρατοῦ, λάβῃ χώραν τὸ Συμβούλιον.

Ἄλλὰ τὴν ἐπομένῃν, λίαν πρωτῆ, μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ἀπεστρατευόμην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου.

Μοῦ ἔκαμε κατάπληξιν τὸ γεγονὸς αὐτό, καὶ ἐζήτησα διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, γὰρ παρουσιασθῶ εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν Νικόλαον.

Οὗτος δὲν μὲ ἐδέχθη προσωπικῶς, ἀλλ' ἔλαβε τὴν ἔγγραφον αἰτησίαν μου, διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ζήρου, δι' ἧς ἐζήτησαν γ' ἀνακληθῶ, ὡς ἔφεδρος καὶ γὰρ τοποθετηθῶ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἣν εἶχον ὀχυρώσει καὶ ἐγνώριζον καλῶς ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ.

Κατὰ τὸν Συνταγματάρχην Ζήρον, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν αἰτησίαν μου. Σχετικῶς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς θεβαίωσις τοῦ Συνταγματάρχου Ζήρου:

Β ε β α ί ω σ ι ς

Ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος Συνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ζήρος Ἀσημάκης, θεβαίω, ὡς Προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι ὁ Ἀντισυνάργος Γεώργ. Κρομαῖς, τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ἐπομένῃν τῆς ἀποστρατείας του, μοὶ παρέδωκεν ἀναφορὰν του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτηι, ὅπως, ἀσχέτως μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀποστρατείας του, χρησιμοποιηθῆ κατὰ τὴν ἐπικειμένην Γερμανικὴν ἐπίθεσιν, ὅπου καὶ ὅπως αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος ἀπαιτήσωσι τοῦτο, ἀνακαλούμενος εἰς ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν οὐχί, δι' ἀκυρώσεως τοῦ Διατάγματος τῆς ἀποστρατείας του, ἀλλ' ὡς ἔφεδρος ἐκ μονίμων. Προφορικῶς δὲ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐπρότιμα γὰρ χρησιμοποιηθῆ εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἔναντι τῶν Γερμανῶν, ὅπου, ἐπὶ μακρὸν προπολεμικῶς ὡς Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ ὑπηρέτησεν. Τὴν ἀναφορὰν του ταύτην παρέδωσα προσωπικῶς εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν. Ἀθῆναι τῆ 20 Νοεμβρίου 1942. Ἀσημ. Ζήρος — Συνταγματάρχης

Πεζικού. Ἀθήναι τῆ 16) 4) 43. Ὁ Γραμματεὺς Α.Σ.Σ. (Τ. Σ.) ὑπογραφή».

Βραδύτερον, κατὰ τὴν κατοχὴν, ὁ πολιτευτὴς Κ. Ζαβιτσάνος ἐζήτησε διὰ κοινοῦ φίλου νὰ μὲ γνωρίσῃ. Ἦτο τότε Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Προσῆλθον εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἐξέφρασε ὄλην τὴν εὐχαρίστησίν του καὶ μοῦ προσέθηκε ὅτι ὁ μακαρίτης τότε Πρωθυπουργὸς Κορυζῆς εἰς ἐρώτησίν του διατὶ μὲ ἀπεστράτευσαν, ἐνῶ πανταχόθεν ὁμολογεῖται ὅτι ὑπῆρξα ἱκανὸς καὶ ἀποδοτικὸς, τοῦ εἶπεν πᾶν ὅτι διατυποῦται εἰς τὴν κάτωθι πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν του.

Κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν χώραν μας, καὶ πρὶν ἀκόμη ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διαρισθῆ Πρωθυπουργός, πολλοὶ Γερμανόφιλοι, νομίζοντες ὅτι ἡ ἀποστράτευσίς μου ἐδικαιολόγει τὴν ἀνάληψιν παρ' ἐμοῦ τῆς Πρωθυπουργίας τῆς χώρας, μὲ ὠδήγησαν, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἀνωτέρας Πολιτικῆς Γερμανικῆς Ἀρχῆς ἐνώπιον αὐτῆς. Εἰς ταύτην, ὡς καὶ βραδύτερον, ὅταν ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διωρίσθῃ Πρωθυπουργός, ἐκλήθην καὶ πάλιν νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν Κυβέρνησίν του. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἠρνήθην, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶμαι ἄμοιρος, ὅπως διόλου τῆς Πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ἀκατάλληλος διὰ ἀνάληψιν Πολιτικῆς Διοικήσεως.

Ἐκτοτε, ἀνεγράφην ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς των, δι' ὃ καὶ ὡς κατωτέρω ἐξηγῶ, βραδύτερον συνελήφθη μετὰ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου, Πιτσίκου, Δέδε καὶ Μπακοπούλου καὶ ὠδηγήθημεν ἐπὶ 2 ἔτη εἰς διάφορα στρατόπεδα τῆς Γερμανίας, ἐνῶ οἱ συναποταχθέντες μετ' ἐμοῦ δύο ἕτεροι Στρατηγοί, δὲν ἤχθησαν εἰς Γερμανίαν ὄμηροι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Μυστικὴ Ὁργάνωσις ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σύλληψις τῶν 5 Στρατηγῶν καὶ μεταφορὰ των εἰς Γερμανίαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Στάλινγκραντ, κατεφάνη διὰ πάντα στρατιωτικὸν προηγμένον, ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἔχαναν τὸν Πόλεμον.

Τότε, τῇ προσκλήσει τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου συνήλθομεν οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Πολέμου καὶ συνεπήξαμεν «τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἱεραρχίας», ὡς οἱ σκοποὶ ἐμφαίνωνται εἰς τὸ συνημμένον πρακτικὸν ὑπ' ἀριθ. 1, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖον μου καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀναγνώστης θὰ τὸ ἴδῃ εἰς τὸ δευτέρον μέρος τοῦ βιβλίου.

Ἡ οὕτως συγκροτηθεῖσα «Ὁργάνωσις τῶν ἀντιστρατήγων τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου», ἐξαιρέσει τοῦ ἀντιστρατήγου Δράκου Μάρκου, μὴ δεχθέντος νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην, ἐργάσθη δραστηρίως καὶ πολλὰ πράγματα θὰ προελαμβάνοντο μὲ μεγάλην πιθανότητα, νὰ μὴ συμβῶσιν ὡς π.χ., τὰ Δεκεμβριανὰ τοῦ 1944.

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ ως αρχηγός Γ.Ε.Σ.

Ἐυδεὸς δράσεως Ἀντιοβραΐτου Γ. Κοορέ.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατὰ ἡλίας χρόνου, ὁ ἀντιοβραΐτης
Κοορέ ἐσηρῆεν ἐν Καβάττῃ, ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' τμήματος Ἑβραίου
ἐποίησεν γὰρ τῷ ἀνακτῆ, Διοικητῆς ἐπὶ τὸ Ἀθβανικὸν δέλεον ἐπιχειρήσεων.
Τὴν αἰτίαν τοῦ ταύτην ἀρεδείχθη καὶ τὸν ἐλοιοδέησα ὡς Διοικητὴν
τοῦ «Τυμπούρα κ» ἀπολεγόμενου ἀπὸ τὰς Χ^α καὶ ΧΙ^α Μεραρχίας Περσῶν.
Τὸ τυμπούρα κ ἐνεργῆσαν ἐπιτυχῶς ἐπίδειξεν κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἡν
ἐχθρικῆς δεικνύων ἐπὶ τὴν κοριοχίην ἡνς νοτίου Μόροβα δίσσασε ἡν
ἐχθρικὴν ἀμυναν νοτίως Κορυθαὶ καὶ συνέλθουσιν ἐπὶ τὴν νικηφόρον
ἐύθεσαν ἡνς γάχης ἡνς Κορυθαὶ. Τὸ τυμπούρα κ δὲ συνεχῶς καὶ
τοσοῦται ἐνεργείας τοῦ κατὰ τὴν ἡνς Αποχοιοχίην, ἀπώδησεν τὸν ἐχθρὸν
δυσχεῶς ὀδοροβίλας καὶ ἐν γένει ἀντεπερίδω γήρωσιν καὶ ἐπιτυχῶς
ἐπὶ πᾶσαν ἀναδείξασαν αὐτῷ ἀπουλοχίην
Ὁ ἀντιοβραΐτης Κοορέ ἀνέλαθεν ἐν συνεχῆς ἡνς Διοίκησιν τοῦ Α' τμήματος
Ἑβραίου. Προαναλογομένη περὶ ἐμοῦ, ἐν Κορυθαὶ, δὸσον ἀγορῆ ἡνς κενεῶν
ἡνς ἐπιδικηῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑβραίου Ἀθβανίας, κατέλαθεν τὸ

ἐπὶ τῆν Διοικητικὴν ἰσὺν ἔργα ἐπέδωκε τῆν περιόχην Πανόργου καὶ τῶν
καρποφραγῶν Μαζα Ἐπέδ, Μπουρὲ ἐπὶ τῆν Ἀγαί, ἐξαγορεύσαν οὕτω
βάσιν ἐξείλετον ἐξαγορεύσαν διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρήσεων. Ἐν συνεχείᾳ
μαζαβε τῆν περιόχην Χερέραι - Μούσαι, εἰσεδύσαν βαθύων εἰς τῆν
καρπεύδα τοῦ Σιούσιδα ἀχρὸν εἰς Σμαπεντὶδα χημοφίλων ἀπὸ
Ἀχρῶνος, μαζαβε τῶν ὑψηλῶν Μιθίλου καὶ τῆν ἄνω καρπεύδα
τοῦ Μπένθια καὶ προικερασεύσαν τὸν ἀπὸς ἔργον ἐγγὸς τὸν
ἀσθενῆσαντα εἰς τῆν ἀνωκοιτῆν ἰσὺν ἀπὸς Τερεγιένε σωμαίνωντων. τοῦ
ἐχθροῦ

Καὶ αἰτίων τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἰσὺς οἱ ἀντιοφίλων Μπουρὲ εἰσεδύσαν
Διοικητικὴν καὶ ἐπαγγελτικὴν ἐμενόμενα, ἣν ἀνεγνωρίσαντα ἡ
Ἑλληνικὴ Ἀρχαία Διοίκησης ἐρηγότευσε διὰ τῆς ἀπὸ 22^{ης} Φεβρουαρίου
1941 ἡγεμονίας διαλεγῶν αὐτῶν καὶ ἀσίνευσεν αὐτῶ τὸν Πολεμικὸν
Ἐργὸν Α'. Ἰσὺς.

Την 7^η Μαρτίου 1941 ὁ ἀντιπρόεδρος Κοορεί ἀπεγγόνη τῶν μετέπειτα
τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α' τῶν ἐπιπέδων καὶ ἀπελευθερώθη. Ἡ ἐνέργεια
αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ἀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ
ἀντιπρόεδρος Κοορεί κληθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅτι ἐπέμειλε τὴν ἐπέλευσιν
τῆς συρρέσεως καὶ ἐπὶ τὴν Γερμανίαν, διετύπωσεν γινώσκει δὲ οὐκ
ἐφορεῖ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἰσχυρισμὸν καὶ ἀδίκως
ἐκτίθειτο πρὸς τὴν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, μετρημένην ποσότητα.
Ὑποκειμένως τὴν ἐν τῆς Διοικήσεως τοῦ Α' τῶν ἐπιπέδων ἀπαγγελίαν
καὶ τὴν ἀποστέλλουσαν τοῦ, οὐδὲν ἔστιν ἀπόρροια ἐπισημάνσεως
ἐπισημαστικῆς ἀνεπιστημολογίας ἢ διοικητικῆς ἀνεπιστημολογίας. Τὸν αὐτὸν
τὴν Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως, ἀνεπιστημολογίας τῶν γόνων δι' οὓς
ἀπεγγόνη αὐτὸν τῶν μετέπειτα τοῦ, ἐδέωρε καὶ ἐξυμνοῦσε
καὶ θεωρεῖ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον αἰτὸ καὶ ἀπό τῆς
Ἀνωτάτης Ἀνωτάτης ἐν Ἀθήναις τῆς 31^{ης} Ἰαννουαρίου 1945.

Μαυρατζής

Τὰ κυριώτερα σημεῖα ἐνεργείας τῆς Ἱεραρχίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

— Εἰς τὸν ὑποφαινόμενον ἀνετέθη ἡ ὑλοποίησις τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων ὑπὸ τῆς Ὁργάνωσης.

— Ὅλοι οἱ Ἐθνικὸφρονες ἀξιωματικοί, οἱ διαμένοντες ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Συνταγματάρχου καὶ ἄνω, ἐκλήθησαν παρ' ἐμοῦ, εἰς οὓς ἀνεκοίνουν ὅ,τι ἐχρειάζετο, καὶ προσεκαλοῦντο νὰ δηλώσωσι ἂν ἀπεδέχοντο νὰ συνεργασθῶσιν ἢ οὐ. Πλὴν ἐλαχίστων, οἵτινες ἀπὸ φόβον ἢ ἀπὸ ἀντιπολίτευσιν ἐζήτουν νὰ ἀποφύγωσι, ἰσχυριζόμενοι διαφόρους αἰτίας καὶ οἵτινες ἀφέθησαν ἐλεύθεροι νὰ μὴ συμμετάσχωσι, οἱ ἄλλοι ἀπεδέχθησαν ἀμέσως.

— Ἡ πόλις διηρέθη εἰς τομεῖς συμπίπτοντας μὲ τὴν περιοχὴν τῶν ἀστυνομικῶν τμημάτων καὶ ἐν ἐκάστῳ τομεῖ διωρίσθη εἰς ἀρχηγός, (ὁ ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος), ὅστις ὠργάνωσε τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ του λοιποὺς ἀξιωματικούς Στρατοῦ, Χωροφυλακῆς καὶ Ἀστυνομίας. Διετάχθη δὲ ὅπως ἕκαστος ἀξιωματικός, ὀπλισθῆ μὲ οἰασδῆποτε φύσεως ὄπλον ἢ νὰ φροντίσῃ ὅπως προσλάβῃ ἓνα ἢ δύο ἰδικούς του, ἀλλ' ἐπίσης ἰδιώτας τῆς περιφερείας του, φροντίζων διὰ τὴν ὀπλισίν των. (Τόσον ἢ Χωροφυλακῆ, ὅσον καὶ ἢ Ἀστυνομία Πόλεων εἶχον διορίσει ἀντιπροσώπους παρ' ἐμοί).

— Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Γρίβας, ἀρχηγὸς τῆς ὀργάνωσης Χ, προσκληθεὶς παρ' ἐμοῦ, ἐνετάχθη προθύμως ὑπὸ τὴν ὀργάνωσιν «τῶν ἀντιστρατήγων».

— Εἶχον ἐγγραφῆ εἰς τοὺς Καταλόγους τῶν Τομεαρχῶν περὶ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας ἀξιωματικῶν, (Στρατοῦ, Ἀεροπορίας, Ἀστυνομίας Πόλεων, Χωροφυλακῆς). Ἐκαστος τούτων διετάχθη νὰ ὀπλισθῆ ὀπλωσδῆποτε ἐξευρίσκων ἀκόμη φίλον του ἢ συγγενῆ του. Οὕτω συνεκεντρώθησαν περὶ τὰς 15.000 ἐγγεγραμμένων καὶ ὀπλωσδῆποτε ὀπλισμένων.

— Ἦλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ φιλοῖταλους Ἑλληνας πολιτικούς, ἢ ἰδιώτας, καὶ ἐζητήσαμεν νὰ μᾶς παραδώσωσι ὄπλα οἱ Ἴταλοί. (Ἦτο ἡ ἐποχὴ πού ὁ Μουσολίνι εἶχεν ἐκπέσει τῆς Ἀρχῆς καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀπληλευθέρωθη).

— Συνετάχθη ἓνα Σχέδιον «Καταστροφῶν ὀδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γεφυρῶν» ὑπὸ Ἐπιτελικῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ παρεμποδισθῆ ἢ ἀκώλυτος ἔλευσις τῶν Ἐπαρχιωτῶν Κομμουνιστῶν εἰς Ἀθήνας, ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τῶν Γερμανῶν.

— Ἦλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις εὕρισκομένους πολιτικούς ἀρχηγούς. Ὁ ὑποφαινόμενος ἐπεσκέφθη τὸν ἀείμνηστον Καφαντάρην, καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ ὁ Παπάγος, ἀλλὰ ἡ συνάντησις δὲν συνετελέσθη, διότι ἐν τῷ μεταξὺ συνελήφθημεν.

— Εἶχε προπαρασκευασθῆ καὶ μελετηθῆ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς II Μεραρχίας, ἀλλὰ δὲν προήχθη, διότι συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Οἱ εἰς τὰ Τάγματα Ἀσφαλείας, (ἐπὶ Πρωθυπουργίας I. Ράλλη), κατατασσόμενοι ἀξιωματικοὶ ἐλάμβανον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὀδηγίαις τῆς ἐνδεχομένης χρησιμοποίησεώς των ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τάξεως. Γενικῶς αἱ

ἐργασίαι ἔβαινον καλῶς, ὁπότε τὴν ἐπομένην τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἰταλίας συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἄνευ δικαιολογίας καὶ ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, (πλὴν τοῦ ἀντιστρατήγου Παπαδοπούλου Δημ., δὲν ἠξέυρω διὰ ποίαν αἰτίαν).

Ἐν συνεχείᾳ ἤχθημεν ὡς ὄμηροι εἰς Γερμανίαν, καὶ παρεμείναμεν μέχρι πτώσεως τοῦ Χίτλερ, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Πατρίδα περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1945.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὀμηρικῆς ζωῆς μας ἐν Γερμανίᾳ, ἐξιστοροῦνται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου καὶ Μπακοπούλου ἐκδοθέντα τότε βιβλία. Περιληπτικῶς ἐκθέτω ἐνταῦθα:

— Ὅτι ἐζήσαμεν εἰς τὸ φρούριον Κενστάϊν, (30 χιλιόμετρα Νοτιῶς Δρέσδης), ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν μέσῳ 50 Γάλλων Στρατηγῶν καὶ 5 Ὀλλανδῶν καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον (1½ ἔτη) εἰς Οὐράνιευμπουργκ, μόνοι μας οἱ Ἕλληνες Στρατηγοί.

Οἱ Γερμανοὶ ἐμερίμνησαν καὶ μᾶς ἔφερον τὰς στρατιωτικὰς στολὰς μας, ἃς καὶ ἐφέρομεν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὀμηρίας μας.

— Ὅτι ἡ μεταφορὰ μας ἐκ Κενστάϊν εἰς Οὐράνιευμπουργκ ἐγένετο πρὸς τιμωρίαν μας, λόγῳ διαλέξεως ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου, ἣν ἔκαμεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος παρακλήσει τῶν Γάλλων Στρατηγῶν, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Γερμανικὴν Διοίκησιν τοῦ Φρουρίου. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ καθαρὸν στρατιωτικὸν μέρος, ἀλλὰ ἐξέθεσε καὶ τὴν Πανευρωπαϊκὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς περιόδου ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ ὄχλησε τοὺς Γερμανοὺς, οἵτινες τὸ ἐπληροφορήθησαν ἀμέσως καὶ χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγήσωσι τὴν αἰτίαν, τὴν ἐπομένην μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς εἰς Οὐράνιευμπουργκ.

— Ὅτι, εἰς ἀμφοτέρα τὰ στρατόπεδα, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετεχειρίσθησαν εὐπρεπῶς. Ἐκαστος εἶχε τὸ δωμάτιόν του, μίαν μερίδα τροφῆς καὶ ὑπηρετήν, Γάλλον ἢ Ἕλληνα αἰχμάλωτον στρατιώτην.

Ποιοῦμαι ἔξαρσιν ἐνταῦθα, καὶ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων μας διὰ τὴν μέριμναν ἣν ἐπεδείξατο ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, (ἔδρα Γενεύη), εἰς ὃν, τῇ Συμβουλῇ τῶν Γάλλων Στρατηγῶν ἐν Κενστάϊν ἀπετάθημεν τηλεγραφικῶς.

Οὗτος ἔστελγεν δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἀνά ἐν δέμα καθ' ἑβδομάδα, περιέχον πλεῖστα ὅσα εἶδη διατροφῆς, σιγαρέττων, καφέ κλπ.

— Ὅτι ἐγκαίρως, καὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς, μέσῳ Βερολίνου — Λειψίας, κατ' ἀρχὰς εἰς Στρατόπεδον Φλέλσμμπουργκ καὶ κατόπιν παραπόνων εἰς ἓνα παρακείμενον Πύργον.

Μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ 20 ἡμερῶν δι' αὐτοκινήτων, μέσῳ Νταχάου καὶ Βιέννης εἰς Ἴσμπουργκ, (στρατόπεδον). Μετὰ τινὰς ἡμέρας παραμονὴν ἐκεῖ, μᾶς μετέφερον εἰς περιοχὴν Βρένερο, ἔνθα καὶ ἀπελευθερώθημεν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, οἵτινες καὶ ἀνέλαβον ἐφεξῆς τὴν διατροφήν καὶ τὴν ἐν γένει συν-

τήρησίν μας. Μετά τινας ημέρας οί Ἀμερικανοί μᾶς μετέφερον δι' αὐτοκινήτων εἰς Βερόναν Ἰταλίας καί ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ἔνθα παρεμείναμεν ἐπί τινας ημέρας, ἐπισκεφθέντες τήν παρακειμένην Πομπηΐαν. Τέλος ἀεροπορικῶς, οί Ἀμερικανοί μᾶς μετέφερον εἰς Ἀθήνας, ἔνθα πλέον εἶχεν κατασταλή τὸ Κομμουνιστικόν Κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944, καί τὸν Μάρτιον τοῦ 1945, ἐπανήλθομεν εἰς τὰς οἰκίας μας καί τοὺς ἰδικούς μας.

— Ὅτι, ἡ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις, εὐγνωμονοῦσα (!!) καί ὑπήκουσα εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν στρατιωτικῶν, μᾶς εἶχεν ἀποστρατεύσει ὅλους, (ἢ μᾶλλον τοὺς Στρατηγούς Μπακόπουλον — Δέδεν καί ἐμέ, — διότι οί Στρατηγοί Παπάγος — Πιτσιάκας, ἦσαν ἤδη ἀπόστρατοι φυσιολογικά λόγω ὄριου ἡλικίας.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Μετά τήν ἀποστρατείαν παρέμεινον ἰδιωτεύων μέχρι τέλους 1946. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1947, ἐκλήθην παρὰ τῆς μικτῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου καί ὁ Πρόεδρος τῆς ἀείμνηστος Μάξιμος μου εἶπεν:

«Ἐθνική ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ πᾶς Γενικός Διοικητῆς Θράκης». Μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀρνηθῶ. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τὸ θέτει ὡς Ἐθνική ἀνάγκη, κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ. Τὸν παρεκάλεσα μόνον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν καί εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, (Καβάλαν — Δράμαν), διὰ νὰ ταυτίζωνται τὰ ὄρια τῆς Πολιτικῆς Διοικήσεως μὲ τὰ τοιαῦτα τῆς Στρατιωτικῆς, (Μεραρχία Καβάλας), διότι ὁ ρόλος μου δὲν θὰ εἶναι μόνον Διοικητικός, ἀλλὰ καί συντονιστικὸς τῶν Πολιτικῶν Διοικήσεων — πρὸς τὰς Στρατιωτικὰς τοιαύτας, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐνεργείας των κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

Τὸ τί ἔπραξα διὰ τὴν ὀχύρωσιν πόλεων, σπουδαίων κόμβων κλπ. δαπάναις τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων, βοηθούσης τῆς ἐπιτοπίου Χωροφυλακῆς καί τοῦ Στρατοῦ, ἐκτίθενται ἀλλαχοῦ.

Παρέμεινον ἰδιωτεύων ἀπὸ τῆς παραιτήσεώς μου ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης — Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, μέχρι 20 Ἰανουαρίου 1949, ὁπότε ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου διὰ δευτέραν φοράν, ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ. καί τοῦ Στρατοῦ βραδύτερον, (μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Γ.Ε.Ε.Θ.Α.), μέχρι τοῦ Μαρτίου περίπου τοῦ 1951, ὁπότε ἐπανήλθον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀποστρατείας.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχηγίαν ταύτην, ἐμφαίνονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν δευτέρον μέρος τοῦ βιβλίου.

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1940 - 1941

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΚΑΙ ΤΟ Α' ΣΩΜΑ
ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΩ ΠΟΛΕΜΟΝ

(Αφιερωται εις την μνήμην τῶν πεσόντων
Ἀξιωματικῶν καὶ Ὀπλιτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ
Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940 — 1941)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον (1940—41) διώκησα, κατ' ἀρχάς, τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν Κ. (Χ καὶ ΧΙ Μεραρχίαι) καὶ εἶτα τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνισχυμένον.

Ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ἐνεργείας τοῦ Σώματος τούτου ἔδρασε κατὰ καιροῦς, δύναμις 5½ περίπου Μεραρχιῶν (II, III, IV, VIII, 2 Ἀν. Συντάγματα Πεζικοῦ, Μεραρχία Ἴππικοῦ), ἧτοι τὸ 1) 3 περίπου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ.

Ἡ δρᾶσις τῶν ἄνω Μονάδων ἐκτίθεται ἀπὸ τε Στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως ἐν τῷ πλαισίῳ μόνον τῶν Μεραρχιῶν καὶ μικτῶν ἀποσπασμάτων. Ἀπεφύγαμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γεγονότων ἐν τῷ πλαισίῳ μικροτέρων Μονάδων, ἵνα μὴ αἱ μακρὰ καὶ ἐκτεταμέναι λεπτομέρειαι συσκοτίσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων συναγόμενα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ συμπεράσματα. Σκοπὸς τοῦ παρόντος βιβλίου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς δράσεως τῶν προμνησθεισῶν Μεγάλων Μονάδων ἀλλ' ἡ ἐξαγωγή ἐκ τῆς δράσεώς των, Στρατηγικῶν ὠφελημάτων διὰ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ μέλλοντος, δι' οὓς καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ παρούσα συγγραφή γίνεται.

Πρὸ πάσης ἐνάρξεως φέρω τὴν σκέψιν μου πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους ἐν γένει τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων.

Ἀθῆναι τῇ 20 Ἰουνίου 1941

Ι. Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ι. ΑΙΤΙΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ μελέτη τῶν πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν ἱστοριῶν διδάσκει ὅτι τὰ αἴτια παντὸς πολέμου ὑπῆρξαν πάντοτε τὰ αὐτά. Ταῦτα ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι συγκεκαλυμμένα μὲν, ἡ ΤΑΣΙΣ καὶ ἡ ΕΠΙΘΥΜΙΑ παντὸς ἔθνους γὰ δεσπῶση δι-

οικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς παντὸς ἄλλου ἀσθενεστέρου γειτονικοῦ, φανερὰ δέ, διάφορα ἀσήμαντα μεθοριακὰ ἐπεισόδια, ἢ τοιαῦτα κατὰ τῆς σημαίας καὶ τῆς Ἑθνικῆς τιμῆς, δημιουργούμενα ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως δικαιολογηθῆ ἠθικῶς ὁ πόλεμος.

Ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν μέχρι τῶν σημερινῶν, δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ἄνω αἰτίων καὶ ἀφορμῶν. Δύναται τις νὰ εἴπη ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις εἶναι ἡ κυρίως αἰτία καί, ὡς μέσον ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς της χρησιμοποιεῖ τὴν διοικητικὴν ἐπικράτησιν, ἐπιβαλλομένην διὰ τοῦ Στρατοῦ.

Οἱ φεουδαρχικοὶ καὶ οἱ Τουρκοὶ Πόλεμοι δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν αἰτίων τούτων. Οὗτοι τὴν οἰκονομικὴν ἐπικράτησιν τὴν ἐξησφάλιζον διὰ τῆς ἀρπαγῆς, μετὰ τὴν νίκην, τῶν περιουσιῶν καὶ διὰ τῆς καταδουλώσεως τῶν κατοίκων πωλουμένων ὡς δούλων, ἢ ἐργαζομένων ἐπ' ἀόριστον ὑπὲρ τῶν νικητῶν, τὴν δὲ διοικητικὴν ἐπικράτησιν διὰ τῆς λήψεως διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν μέτρων, ἐξασφαλιζόντων τὴν διαρκῆ ὑποδούλωσιν τῶν καταδυναστευομένων. Ἡ διαφορὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ σημερινὴ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις ἐξασφαλίζεται οὐχί, κατὰ τὸν χονδροειδῆ τρόπον τῆς μεσαιωνικῆς καὶ Τουρκοικῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δάσει Προγράμματος καὶ ἐπιστημονικοῦ συστήματος, ἀποδίδοντας πλεονα οἰκονομικὰ ὀφέλη, ἢ δὲ διοικητικὴ, διὰ τῆς δῆθεν ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ μεταφραζομένης ὕλικῶς, διὰ τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῶν ζωτικωτέρων καὶ εὐαίσθητοτέρων Περιωχῶν τῆς ὑπὸ προστασίαν χώρας.

Ἐν τῷ Ἑλληνοϊταλικῷ Πολέμῳ ἡ μυστικὴ αἰτία, ἢτοι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις, εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀνήκει γεωγραφικῶς εἰς τὸν ζωτικὸν χῶρον αὐτῆς καὶ ἰδίᾳ, διὰ τῶν πρὸς Ἴόνιον καὶ Αἰγαῖον θλεπόντων τμημάτων της, ἢ δὲ φανερὰ αἰτία τοῦ Πολέμου ἐξεδηλώθη διὰ διαφόρων ἐπεισοδίων, ἀφορμῆν ἐχόντων τὴν παραβίασιν δῆθεν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος τῆς οὐδετερότητος ἐν τῷ Πολέμῳ τοῦ ἄξονος (Γερμανία — Ἰταλία) πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν σκληρὰν διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν της πρὸς τοὺς Ἀλβανοφώνους κατοίκους τῆς Θεσπρωτίας (Τζουμαγιάς).

Οὕτω λοιπόν, ἡ Ἰταλία, μὲ μυστικὴν καὶ συγκεκαλυμμένην ἐπιδίωξιν τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος, πρῶτον βῆμα πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας καὶ μὲ φανερὰν ὕλικὴν αἰτίαν πολέμου τὸν θάνατον ἐνὸς Ἀλβανοῦ ληστοῦ τῆς Θεσπρωτίας, ἐκήρυξε, ἀπροειδοποιήτως, τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν πρῶταν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, μὴ δώσασα καιρὸν εἰς αὐτὴν παρὰ ἐλαχίστων τετάρτων ὥρας.

Τῆς παρουσίας σπουδῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς οὔσης, ἀφήγομεν εἰς τὸν πολιτικὸν ἱστοριογράφον νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰ φανερὰ καὶ ἀφανῆ αἰτία τοῦ Πολέμου τούτου, ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα ἀπλῶς καὶ συντόμως εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν μονάδων, ἃς διψκήσαμεν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ εἰς ὅ,τι στενῶς πρὸς τὴν δρᾶσιν των συνδέεται.

II. ΕΔΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

α') "Ορια Θεάτρου επιχειρήσεων.

Τούτο περιλαμβάνει:

— Έκ μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὸ ἀμέσως ἀπὸ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου ἔδαφος μέχρι Φλωρίνης — Καστοριάς — Γρεβενῶν — Μετσόδου — Ἰωαννίνων Ἀχέρωντος — Θαλάσσης τοιοῦτον.

— Ἐκ δὲ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, τὴν Βόρειον Ἠπειρον καὶ τὴν ἐπαρχίαν ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ τὸ μέχρι τοῦ ποταμοῦ ΣΚΟΥΜΠΗ τμήμα.

β') Γενικὴ μορφολογία τοῦ Θεάτρου ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἐν γένει.

Ἡ Ἀλβανία κατὰ γενικὴν ἔννοιαν διασχίζεται ἐξ Α. πρὸς Δ. ὑπὸ τεσσάρων κυρίων ποταμῶν. Οὗτοι εἶναι:

— Ἀῶος (Βοῦῶσα) μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Δρῦνον.

— Δέβολις, μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Ἄψον (Οὐζου).

— Σκούμπης.

— Ντρίν (μέλας Δρῦνος).

Οἱ δύο πρῶτοι πηγάζουσιν ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου (ὁ Ἀῶος κυρίως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Πίνδου), οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐκ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς τοιαύτης.

Τῶν δύο πρώτων, οἱ παραπόταμοι συμβάλλουσιν ὁ μὲν Δρίνος εἰς Ἀῶον παρὰ τὸ Τεπελένιον, ὁ δὲ Ἄψος παρὰ τὸ Βεράτιον, εἰς Δέβολιν.

Μεταξὺ τῶν, ὡς ἄνω, ποταμῶν ὑψοῦνται κύριαι ὄροσειραὶ καὶ δευτερεύουσαι κορυφογραμμαί, ὧν αἱ κλιτύες ἀποσθυόμεναι, ἐγγὺς ἢ μακρὰν τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν, σχηματίζουνσι κοιλάδας λίαν στενῆς, κατ' ἀρχὴν, διατομῆς, πλὴν τῆς πεδιάδος τῆς Μουζουκιᾶς, ἥτις εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ διαποτίζεται ὑπὸ τῶν τριῶν ἐκ τῶν ἄνω ποταμῶν, τοῦ Ἀῶου, Δέβολι καὶ Σκούμπης, ἐκβαλόντων εἰς Ἀδριατικὴν.

Οὕτω μεταξὺ θαλάσσης καὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀῶου, τοῦ Δρῦνα ὑπάρχει ἢ παράκτιος ὄροσειρά, ἥτις ἀρχομένη ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα ΠΛΑΤΟΒΟΥΝΙ, καταλήγει, διατεταμένη καθέτως ὑπὸ τῆς ὄροσειρᾶς ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑΣ (ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) εἰς τοὺς ὄρεινους ὄγκους ΚΕΡΑΥΝΙΑ, ΛΟΥΤΚΑΡΑΝ, ΣΚΕΝΤΕΡΒΙΤΣΑΝ, ἀποσθυνομένους εἰς τὴν περὶ τὴν ΑΥΛΩΝΑ πεδιάδα.

Μεταξὺ ΔΡΙΝΑ καὶ ΑΩΟΥ ὑψοῦνται ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Νεμέρσκας, ἀποσθυνόμενος εἰς τὰ στενὰ τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Μεταξὺ τοῦ ΑΩΟΥ καὶ ΑΨΟΥ ὑψοῦνται, διαδοχικῶς, οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τοῦ ΡΑΔΟΝΙ καὶ ΝΤΡΑΣΑΣ, ἀποσθυνόμενοι εἰς περιοχὴν ΒΕΡΑΤΙΟΥ καὶ διακοπτόμενοι διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν καθέτων κορυφογραμμῶν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ (ἀμέσως Δ. τῆς Κλεισούρας) καὶ ΣΕΤΕΛΙ (ἀμέσως Α. Τεπελενίου). Αἱ

δυτικάι καταπτώσεις τῶν τελευταίων τούτων ὁρέων μετὰ τῆς ἔναντι ΝΕΜΠΡΕ-ΣΚΑΣ σχηματίζουσι τὰ περιώνυμα στενά τῆς Κλεισούρας — Τεπελενίου.

Μεταξὺ ΑΨΟΥ καὶ ΔΕΒΟΛΙ ὑφούνται οἱ ὄρεινοι ὄγκοι τῆς ΟΣΤΡΟΒΙ-ΤΣΑΣ καὶ ΤΟΜΟΡΙ, τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς κεντρικῆς Ἀλβανίας (ὑψ. 2480) ὅπερ ἀποσθύνεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς ΜΟΥΖΑΧΙΑΣ.

Μεταξὺ ΔΕΒΟΛΙ καὶ ΣΚΟΥΜΠΙ ὑφούνται οἱ ὄρεινοι ὄγκοι τῶν ΚΑΝ-ΔΑΟΥΓΙΩΝ καὶ ΚΑΜΙΑΣ, ὧν αἱ μὲν ΒΑ καταπτώσεις σχηματίζουσι τὸ δυτι-κὸν περίδλημα τῆς λίμνης ΑΧΡΙΔΟΣ, αἱ δὲ ΒΔ τοιαῦται τὴν στενωπὸν ΕΛ-ΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΔΟΣ.

Μεταξὺ ΣΚΟΥΜΠΗ καὶ ΔΡΙΝΑ (Ντρίν) ὑφούνται διάφοροι ὄρεινοι ὄγ-κοι, οἵτινες, μετὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀλβανο - Σερβικὴν μεθόριον τοιούτων, ἀπο-τελοῦσι τὰς κεντρικὰς Ἀλβανικὰς Ἀλπεις, βορείως δὲ τοῦ ΔΡΙΝΑ (Ντρίν) πρὸς Μαυροβούνιον ὑφούνται αἱ βόρειαι Ἀλβανικαὶ Ἀλπεις.

Κατὰ γενικὴν μορφολογικὴν ἔννοιαν ἐξεταζομένη ἡ Ἀλβανία εἶναι χώρα, κατ' ἐξαιρέσειν, ὄρεινὴ μὲ ἀπόλυτα ὑψὴ μέχρι 2.400—2.500 μ. καὶ δὲν ἀφήνει μεταξὺ τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τῆς, παρὰ λίαν περιωρισμένης πεδινὰς ἐκτάσεις, ἢ, λίαν περιωρισμένης διατομῆς, κοιλάδας, ἐκατέρωθεν τῶν ποταμῶν. Τοιαῦται εἶναι:

— Ἡ λεκάνη τῆς ΚΟΥΤΣΑΣ καὶ ΒΙΓΛΙΤΣΗΣ (ἐνοῦμεναι διὰ τῆς στενωποῦ Τσαγγόνι).

— Ἡ πεδιάς τῆς ΜΟΥΖΑΚΙΑΣ.

— Ἡ κοιλάς τοῦ ΔΡΙΝΑ.

— Τὰ παραθαλάσσια πεδινὰ μέρη ὡς αἱ περιοχαὶ ΒΟΥΘΡΩΤΟ, ΔΥΡΡΑ-ΧΙΟΝ, ΖΟΥΖΕΤ καὶ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Νάθη ποταμοῦ.

γ') Συγκοινωνία

— Ἡ Ἀλβανία στερεῖται παντελῶς σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἐξαιρέσει ὀλί-γων χιλιομέτρων στενῆς γραμμῆς (ΝΤΕΚΟΒΙΑ), ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιο-υμένης δι' ἐκμεταλλευτικούς σκοποὺς παρὰ τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ζουζέτ.

— Τὸ ὀδικὸν δίκτυον αὐτῆς ἐπίσης εἶναι λίαν περιωρισμένον καὶ συνδέει τὰς κυριωτέρας πόλεις αὐτῆς.

Τοῦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὡς κάτωθι.

α') Ἐκ Φλωρίνης καὶ Μοναστηρίου ἄγουσι, μέσῳ θαθειῶν γραμμῶν καὶ ὄρεινῶν διαβάσεων, αἱ ἀμαξιτοί.

1) Φλώρινα — Πισοδέρι — Βιγλίτσα — Κορυτσᾶ.

2) Μοναστήριον — Πρέσπα — Κορυτσᾶ.

β') Ἐκ τῆς περιοχῆς Καστοριάς καὶ Κοζάνης ἄγουσιν, ὑπὸ παρομοίας συνθήκας, αἱ ἀμαξιτοί.

1) Κοζάνη — Σιάτιστα — Καστοριά — Ἱερά Πηγῆ — Βιγλίτσα — Κορυτσᾶ.

2) Κοζάνη — Κλεισούρα — Καστοριά και ἐκεῖθεν, ὡς ἡ ἄνω.

γ') Ἐκ Κορυτσᾶς ἄγουσιν αἱ ἀμαξιτοί:

1) Κορυτσᾶ — Ἐρσένα — Μπέρζανη — Ἰωάννινα.

2) Κορυτσᾶ — Μοσχόπολις.

3) Κορυτσᾶ και εἶτα κατὰ μῆκος Δεβόλι μέχρι Μογλίτσης.

4) Κορυτσᾶ — Πογραντέτς — Ἐλθασάν — Δυρράχιον — Τίραννα.

5) Κορυτσᾶ — Μπαμπότιστα — Δάρδα — Βιγλίτσα.

Ἐν τῷ Νοτίῳ τμήματι ὑπάρχουσιν, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωάννινα — Ἐρσένα — Κορυτσᾶ και αἱ κάτωθι:

1) Ἰωάννινα — Δελθινάκι — Ἀῶος — Κλεισούρα ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει διὰ τοῦ ἐνὸς κλάδου τῆς, μέσῳ Τεπελενίου, εἰς Αὐλώνα διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου τῆς εἰς Μπεράτι και ἐκεῖθεν εἰς Αὐλώνα και Δυρράχιον — Τίραννα.

2) Ἰωάννινα — Δελθινάκι — Ἀργυρόκαστρον — Τεπελένι — Αὐλών. Ἐκ ταύτης εἰς Γεωργουτσάδες ἀποσπᾶται κλάδος, ἄγων εἰς Δέλθινον και Ἀγίους Σαράντα και ἐκεῖθεν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας εἰς Μπόρσι, ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει κατὰ μῆκος μὲν τῆς παραλίας εἰς Χειμάραν και Αὐλώνα, διὰ δὲ τοῦ Κούτς εἰς Βάιτζαν και Αὐλώνα (τὸ τμήμα Μπόρσι — Κούτς — Βόιτζα δὲν ἦτο κατασκευασμένον. Τὸ μηχανικὸν τοῦ Α' Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ κατεσκεύασεν ἐντὸς μηνός, τὸ τμήμα Μπόρσι — Κούτς μέχρι Μπολένας).

III ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Ἐνεργῶν τις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διακρίνει τὰς κάτωθι κυρίας και δευτερευούσας στρατηγικὰς κατευθύνσεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον και ἐκεῖθεν πρὸς θάλασσαν.

1) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν ἐκ Φλωρίνης διὰ Πισοδερίου Καπελίτσης πρὸς Κορυτσᾶν και ἐκ περιοχῆς Καστορίας διὰ Ἱεροπηγῆς πρὸς Κορυτσᾶν και ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλι πρὸς Ἐλθασάν.

Ἡ κατεύθυνσις αὕτη καλύπτεται και ὑποδοθηθεῖται.

α') Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Μικρὰ Πρέσπα — λίμνη Μαλίκι — Πογραντέτς και ἐκεῖθεν μὲ ἄξονα τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Ἐλθασάν.

(Σ η μ ε ί ω σ ι ς: Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον ἡ ἀμαξιτὴ Κορυτσᾶς διὰ Δεβόλι δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι Ἐλθασάν, ἀλλ' ἑτερματίζετο εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως και ὡς ἐκ τούτου ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν εἶχε λάθει τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ ἡ δευτερεύουσα τοιαύτη, ἣτοι Κορυτσᾶ — Πογραντέτς και ἐκεῖθεν ἀμαξιτὴ πρὸς Ἐλθασάν).

β') Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Καστοριά — Δάρδα — Βυθούλκι — Κοιλὰς Τομαρίτσας.

γ') Ὑπὸ τῆς ἔτι νοτιώτερον δευτερευούσης τοιαύτης Γράμμος — Αὐχὴν Κᾶφ-ε-Κιάριτ — Μπιλοῦσι και ἐκεῖθεν πρὸς ἄνω κλάδον τοῦ ποταμοῦ Ἄψου.

2) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν Ἰωάννινα — Ἀῶς — Κλεισοῦρα — Μπόμπεςι — Βεράτιον, καλυπτομένην καὶ ὑποβοηθουμένην ἀπὸ Βορρά ὑπὸ τῆς δευτερεύουσας κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωάννου ποταμοῦ.

3) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἀρχομένην ἐκ τῆς νοτίας περιοχῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀγούσαν διὰ Κακαθιάς — Ἀργυροκάστρου — Τεπελενίου πρὸς Αὐλῶνα καὶ καλυπτομένην ὑπὸ τῆς δευτερευούσης: Περιοχὴ Κάτω Καλαμαῖ — Δέλβινον — Στενὰ Σκαρφίτσας — Προγκονάτι — Σάλαρι.

4) Τὴν ἀρκετῆς στρατηγικῆς ἀξίας κατεύθυνσιν, περιοχὴ Ἁγίων Σαράντα — Κούτς — Κοιλὰς Σουσίστης — Αὐλῶν, καλυπτομένην ὑπὸ τῆς παραλιακῆς κατευθύνσεως πρὸς Χειμάραν καὶ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Αὐλῶνος.

III.— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Τοποθεσίαι διακόπτουσαι τὰς ἄνω κατευθύνσεις καὶ ἐφ' ὧν δύναται νὰ στηριχθῇ στρατηγικὴ διάταξις, ἢ νὰ ἐξορμήσῃ στρατηγικὴ ἐπίθεσις εἶναι κατὰ γενικὴν ἔννοιαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἕδαφος.

1) Καϊμακτσαλάν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων—Βενέτικος ποταμὸς—Ἰωαννίνας ὄρος — Ζυγὸς Μετσόβου — Ἰωάννου ποταμὸς, ἢ δι' Ἰωάννου ὄρους πρὸς θάλασσαν.

2) Λαιμὸς Πρέσπης — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάτικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικα ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμαῖς ποταμὸς.

3) Πρέσπα λίμνη — Ἰθάν ὄρος — Μόροβας ὄρος — Γράμμος ὄρος — Μέρτζανι (παρὰ Ἀῶν π.) — Δέλβινον — Ἁγιοί Σαράντα.

4) Ἀχρίς λίμνη — Ὀστροβίτσα ὄρος — Μπούμπεςι αὐχὴν — Τεπελενί χωρίον — Κούτς χωρίον — Χειμάρρα χωρίον — Θάλασσα.

5) Ἀχρίς (παρὰ τὸ Λιν) — Βεράτιον — Ἐκβολαὶ Ἀῶου.

6) Μπόροβα (ἐπὶ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς μεθορίου) — Τίρανα — Δυρράχιον.

Μεταξὺ τῶν ἄνω κυρίων στρατηγικῶν τοποθεσιῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δευτερευούσης ἀξίας, ἐφ' ὧν δύνανται νὰ στηριχθῶσιν ἀμυντικαὶ στρατηγικαὶ ἐνέργειαι, ἢ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσεις στρατηγικῆς ἐξορμήσεως, ἀλλ' ἀποφεύγομεν ν' ἀναφέρωμεν ταύτας, ὡς ἐξερχομένας τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης μελέτης.

IV.— ΣΧΕΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αὐτὸν Ἰταλικὸν

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβεῖς πληροφορίας. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μουσσολίνι, ἐκφωνηθέντος τὴν 10ην Ἰουνίου 1941, ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Ἑλληνοἰταλικοῦ πολέμου, συνάγομεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἰταλικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ὁ λόγος οὗτος ἔχει ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων ση-

μειών ὡς ἐξῆς: «... ὁ γενικός ἀρχηγός τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἰταλικῶν δυνάμεων, Στρατηγός Βισκόντι Πράσκα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει τὴν διοίκησιν ἀπὸ τῆς Ἰουλίου ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἡπείρου θὰ εἶχε ταχεῖαν καὶ εὐνοϊκὴν ἐξέλιξιν. Τὸ σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον ἐνεκρίθη ἀπὸ τὰ ἐπιτελεῖα τῆς Ρώμης καὶ ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον ἦτο λογικὸν καὶ πειστικόν.

Ἐπρόκειτο περὶ ἐλιγμοῦ λαβίδος, ἐκτελουμένου Ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἡ ὁποία ὄφειλεν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάδασιν τοῦ Μετσόβου, ὀπισθεν τῶν Ἰωαννίνων καὶ Δυτικῶς ὑπὸ τακτικῶν Μεραρχιῶν Πεζικοῦ, αἱ ὁποῖαι διαβαίνουσαι τὸν Καλαμᾶν καὶ προωθούμεναι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἄρτης θὰ ὑπερέβαινον τὰ Ἰωάννινα προκαλοῦσαι οὕτω τὴν πτώσιν των. Ἡ φάλαγξ τοῦ Κέντρου θὰ ἐνήργη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου διὰ νὰ συνάψῃ μάχην καὶ διασπάσῃ τὰ φοβερὰ ἀμυντικὰ ἔργα τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ»... Ἐκ τοῦ ἄνω λόγου καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἄνω ἐξάγεται ὅτι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ σχεδίου τούτου διετέθησαν ἐννέα (9) περίπου Μεραρχίαι, συνολικῆς δυνάμεως 70—75 περίπου Ταγμάτων.

Συνθέτοντες, μὲ στρατιωτικὴν διατύπωσιν, τὰ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Μουσολίνι παρεχόμενα στοιχεῖα, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὸ Ἰταλικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἐν περιλήψει, ὡς ἐξῆς:

Ἰ δ έ α Ἐ λ ι γ μ ο ὺ

1) Κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑποβοηθούμενη.

— Δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ ΠΙΝΔΟΥ πρὸς Μέτσοβον.

— Διὰ δευτερευούσης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ Καλαμᾶ πρὸς Ἄρταν.

Ἀντικειμενικός σκοπός: Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλληνικῆς Ἡπείρου καὶ τῶν ἀγουσῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα διόδωκ τοῦ Μετσόβου καὶ Ἄρτης.

2) Ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ ἀπὸ Γράμμου μέχρι λιμνῶν, ἀμυντικὴ συγκρότησις τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὅσον ἡ προχώρησις πρὸς Φλώριναν, Καστοριάν δὲν εἶναι ἐφικτή.

α) Γ ε ν ι κ ῆ ἀ ρ χ ι κ ῆ Δ ι ά τ α ξ ι ς καὶ κα τ α ν ο μ ῆ Δ υ ν ά μ ε ω ν (κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς πληροφορίας).

α') Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

1) Περιοχὴ Κορυτσᾶς:

2 Μεραρχίαι, Τάγματα	16
2 Τάγματα Μελανοχιτώνων	2
1 Τάγμα Πολυβόλων	1
1 Σύγταγμα Ἴππικοῦ	3
Σύνολον Ταγμάτων	22
Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	26

2) Περιοχὴ Πίνδου:

1 Μεραρχία, Τάγματα	8
---------------------	---

3) Περιοχή Ἡπείρου:

— Δύο Μεραρχίαι, Τάγματα	14
— Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων (150—200 ἄρματα)	
— Σύνταγμα Γρεναδιέρων, Τάγματα	3
— Σύνταγμα Ἴππικοῦ, Τάγματα	3
— Δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων	2
— Δύο Τάγματα Ἀλβανῶν	2
Σύνολον Ταγμάτων	24 καὶ Μεραρχία τεθωρακισμένη
— Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	7

6') Ἐφεδρεῖται ἐμπλακεῖσαι κατὰ διάρκειαν τῆς μάχης Μόροβα καὶ εὐρισκόμεναι ἐν Ἀλβανίᾳ.

— Ἀρέτζο, Τάγματα	8
— Βενέτσια, Τάγματα	6
— Ἐν Σύνταγμα Ἴππικοῦ	3
— Ἐν Τάγμα Πολυβ.	1
Σύνολον Τάγματα	18

γ') Ἀποστολαί, ὡς αὐταὶ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς **ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**, ἤ-
τοι:

- Ἀμυντικὴ ἀπὸ Πρέσπας μέχρι Γράμμου καὶ ἐνδεχομένως ἐπιθετικὴ.
- Ἐπιθετικὴ διὰ τὰς λοιπὰς ζώνας.

δ') Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ἡ σύλληψις τῆς στρατηγικῆς ἰδέας δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχής.

Τὰ πρὸς πραγματοποιήσιν ὁμως ταύτης ληφθέντα μέτρα (**ΔΙΑΤΑΞΙΣ — ΔΥΝΑΜΕΙΣ**), ἥτοι ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐλιγμοῦ, ἐλιγμοῦ μάλιστα τόσον μεγάλης ἀκτίως καὶ διεξαχθησομένου ἐπὶ τόσον ὀρεινοῦ καὶ δυσβάτου ἐδάφους, δὲν ἦσαν τὰ πρόποντα εἰς ποσὸν καὶ φύσιν, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀνατιθεμένων ἀποστολῶν.

Οὕτω:

— Ἡ διάταξις δὲν εἶναι κλιμακωμένη πρὸς τὰς κατευθύνσεις ἐκείνας, ἢ κατὰ τὰς ὁποίας προχώρησις καὶ ἐπιτυχία θὰ ἐξησφάλιζε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συνόλου ἐλιγμοῦ. Εἶναι διάταξις παρατακτὴ καὶ τῆς αὐτῆς δυναμικῆς ἰσχύος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, χωρὶς καμμίαν σοδαρὰν προτίμησιν ὑπὲρ τῶν, ὡς ἰδιαιτέρας στρατηγικῆς σημασίας, χαρακτηρισθεισῶν κατευθύνσεων.

— Τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἀνεπαρκὲς δι' ἐλιγμὸν τόσου βάθους πανταχοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τοιούτων ἐδαφῶν, ἢ διὰ τῶν ὁποίων κινήσεις καὶ μάχη ἐπιφέρει συντόμως τὴν φθορὰν τῶν στρατευμάτων, εἰς τρόπον ὥστε, ἀφικνούμενα ταῦτα εἰς τὸ τέρμα τῶν στρατηγικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, εἶναι δυναμικῶς ἀνίκανα νὰ διατηρήσωσι τούτους, εἰς πρώτην σοδαρὰν ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀντιπάλου.

— Ἡ φύσις τῶν μέσων μάχης, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπρόσφορος διὰ τοιαῦτα ἐδάφη (πολλὰ τροχήλατα μέσα εἰς ὄρειον ἔδαφος).

Ἡ διαπίστωσις τῶν ἀνωτέρω ἐνεργεῖται καὶ καταδεικνύεται ἐκ τῶν κάτωθι ἀποτελεσμάτων:

— Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ Πίνδου πρὸς Μέτσοβον, μὴ προικοδοτηθεῖσα ἀρχῆθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων καὶ μὴ τροφοδοτηθεῖσα ἐγκαίρως δι' ἐνισχύσεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς, ἀλλ' ἐξητμίσθη πρὸ αὐτοῦ, καίτοι ὁ παράγων ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ὑφίστατο καὶ ἐπέτυχεν ἐκ τῆς αἰφνιδιαστικῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τοῦναντίον, ἀν ἀρχῆθεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐρρίπτοντο ἀντὶ μιᾶς δύο Μεραρχίαι (ἢ μία ὀπισθεν τῆς ἄλλης), ἀσφαλῶς θὰ ἔφθανεν εἰς Μέτσοβον καὶ θὰ εἶχον ἐναπομένουσαν δύναμιν διὰ νὰ διατηρήσωσι τὸν ἀντικειμενικὸν τοῦτον σκοπὸν.

Βραδύτερον πρὸς τε τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ πρὸς ἀπάσας τὰς ἄλλας ἐπενέβησαν ἐνισχυτικῶς ὁλόκληροι Μεραρχίαι ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη, διότι ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἑλληνικὴ συγκέντρωσις, συντελουμένη προοδευτικῶς, ἐπέτρεψεν οὐ μόνον τὴν ἀνάσχεσιν τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνατροπὴν πέραν τῆς μεθορίου.

Οὕτω ἐπενέβησαν πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Μόροβα καὶ τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου:

Αἱ Μεραρχίαι Ἀρέτζο, Πάρμα, Τριντεντίνα καὶ 4ον Βερσαλιέρων εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

— Ἡ Μεραρχία Μπάρι καὶ τὸ 2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων πρὸς Κόνιτσαν — Λεσκοβίκι.

— Ἡ Μεραρχία Μοδένα, τὸ 1ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων, τμήματα Ἰππικοῦ καὶ 1—2 τάγματα Ἀλπινιστῶν εἰς περιοχὴν Κακαβιάς.

— Ἡ ἐπιθετικὴ πρὸς Ἰωάννινα ἐνέργεια ἀπέτυχε, διότι, ἀντὶ νὰ κρούσῃ μετὰ ἰσχύος καὶ ὀρμῆς κατὰ τῆς προχείρως ὀχυρωμένης τοποθεσίας, αὕτη περιωρίσθη εἰς ψευδοεπιθέσεις μεμονωμένου Τάγματος, ἢ λόχων καὶ τοιαύτης δι' ἐλαφρῶν ἀρμάτων, ἀναμένουσα τὸ ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν δευτερευουσῶν, πρὸς Μέτσοβον διὰ Πίνδου καὶ πρὸς Ἄρταν διὰ Κάτω Καλαμᾶ, ἐπιθέσεων. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἀνω ὑποδοθητικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἀποτυχουσῶν, ἀπέτυχε καὶ ἡ πρὸς κυρίαν ταύτην κατεύθυνσιν ἐπιθετικὴ ἐνέργεια.

— Ἡ ἐπιθετικὴ διὰ Θεσπρωτίας καὶ Κάτω Καλαμᾶ πρὸς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν ἐνέργεια ἦτο διστακτικὴ καὶ ἀνασταλτικὴ, ἀφ' ἧς ἡ Κεντρικὴ καὶ ἡ διὰ Πίνδου τοιαῦται ἀνεσχέθησαν.

— Τὰ ἐν τῷ προμνησθέντι λόγῳ τοῦ Μουσολίνι ἀναφερόμενα περὶ «τρομερῶν ὄγκων τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ...» καὶ «... τὸ ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμᾶ ἀνεχαίτισεν ἐπὶ 5 ἡμέρας τὴν Μεραρχίαν Σιέννας...» δὲν εἶναι σοβαρά, οὔτε ἔχουσιν οὕτω ἐν τῇ πραγματικότητι.

Μόνιμος ὀχύρωσις δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῇ περιοχῇ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Τοιαύτη μόνον ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὑπῆρχεν ἔναντι τῆς Βουλγαρικῆς μεθορίου.

Ἡ ἐν Ἠπειρῷ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὀργάνωσις ἦτο πρόχειρος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀχυρωτικῆς ἐκστρατείας. Μόνον εἶς τινα σημεῖα εἶχον ριφθῆ σκέπαστρα τινα διὰ πολυβόλα, ἢ ἀντιαρματικά πυροβόλα, ἐκ μπετόν ἀρμέ, καὶ ταῦτα ὅλως διόλου ἐπιφανειακά.

Τὸ διαρκῶς ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμᾶ ἦτο τόσον ἀσήμαντον ὥστε οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους, τὸ ἐπέρασαν δις, χρησιμοποιοῦντες ὑπὸ μορφὴν ψευδογεφύρας τὰ θρανία τῶν Σχολείων, τὰ δὲ κτήνη διήλθον ἀπ' εὐθείας μὴ θιγέντα ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἄνω τῆς κοιλάδας.

ε') Συνολικὴ δύναμις τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἡ προϋπάρχουσα καὶ ἀποθιβάσθεισα ἐν Ἀλβανίᾳ δύναμις τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀνῆλθεν:

— Ὑπῆρχον πρὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου (Ἑλληνικὴ πληροφορία)
160.000.

— Μετεφέρθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου (λόγος Μουσολίνι):

1) Ἀκτοπλοικῶς	560.000	
2) Δι' Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων	39.851	
3) Διὰ Γερμανικῶν ἀεροπλάνων	39.816	: 639.667
Σύνολον δυνάμεων	799.667	

Αἱ Ἀλβανικαὶ δυνάμεις δὲν συμπεριλαμβάνονται.

Β' Ἑλληνικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων

Ὑπῆρχεν μόνον ἀμυντικὸν τοιοῦτον. Αἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου προβλεφθεῖσαι καὶ μελετηθεῖσαι τοπικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ἢ βελτίωσιν τῶν θέσεων, δὲν ἀποτελοῦσι στρατηγικὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, ὡς περιστρεφόμεναι διὰ τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν περιορισμένης ἐκτάσεως.

Διὰ τοῦ ἀμυντικοῦ ὄθεν σχεδίου καὶ τῶν παραρτημάτων του εἶχον προβλεφθῆ καὶ μελετηθῆ τρεῖς περιπτώσεις.

α') Ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Βουλγαρίας, παραβιαζομένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, ἢ χρησιμοποιουμένου, τῇ συγκαταθέσει τῶν Σέρβων.

β') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, μὴ παραβιαζομένου ἢ ἐκουσίως χρησιμοποιουμένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους.

γ') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, δι' ἑκατέρων τῶν α' καὶ β' περιπτώσεων, τῶν Ἰταλῶν διαθετόντων καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Θαλάσσης.

Ἐξετάσωμεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ σχεδίου δι' ἑκάστην τῶν περιπτώσεων κεχωρισμένως.

1) Π ε ρ ῖ π τ ω σ ι ς α' (Παραβίασις ἢ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους).

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων.

α') ἀμυντικός ἐλιγμός:

— Ἀνάσχεσις Βουλγάρων πρὸ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας Μπέλλες — Νέστος.

— Κάλυψις καὶ προοδευτικῶς ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ τμήματι Μπέλλες — Ἀξιὸς καί, εἰ δυνατόν, εἰς τὸ ὕψος τῆς ἄνω τοποθεσίας.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις 4½ Μεραρχίαι.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') ἀμυντικός ἐλιγμός:

— Κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν πρὸς Θεσσαλονίκην.

— Ἀνάσχεσις πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας Καϊμακτσάλαν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων — Βενέτικος ποταμὸς — Ὀρλιακας ὄρος — Ζυγὸς Μετσόβου — Ἀραχθος ποταμὸς.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις: 9—10 Μεραρχίαι.

γ') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου δι' ἀμφοτέρωτα τὰ μέτωπα 4½ Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ 1 Μεραρχία Ἴππικοῦ.

2) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς β' (μὴ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους)

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων:

— Ἀμυντικός ἐλιγμός, ἀμετάβλητος.

— Διατιθέμεναι δυνάμεις, αἱ αὐταί.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικός ἐλιγμός. Κάλυψις τῶν ἰδίων κατευθύνσεων, ἀλλ' ἀνάσχεσις πρὸ τῆς τοποθεσίας Πρέσπα (Λαιμὸς) — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάτικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμάς ποταμὸς.

— Δυνάμεις: αἱ αὐταί.

β') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου: Ἡ αὐτή.

3) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς γ' (ἢ δυσμενεστέρα διὰ τὴν Ἑλλάδα)

Α' ἔναντι Βουλγάρων:

α') Ἀμυντικός ἐλιγμός ἀμετάβλητος, καὶ ἐὰν ἡ κατάστασις ἐπιβάλλῃ, ὁ ἀμυντικός ἐλιγμός θὰ διεξαχθῇ ἀνεξαρτήτως καὶ κεχωρισμένως τοῦ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν τοιοῦτου, χρησιμοποιουμένου, τοῦ ποταμοῦ ΑΞΙΟΥ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν: Ἀπὸ Νέστου μέχρι Στρυμῶνος καὶ αἱ νῆσοι Μυτιλήνη, Χίος καὶ Σάμος.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις, 6½ Μεραρχίαι.

(Αἱ ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀντιστοίχων ἀκτῶν καὶ νήσων ἀνήρχοντο εἰς 1½ Μεραρχίαν).

Β' ἔγαντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικὸς ἔλιγμός: Ὁ τῆς περιπτώσεως α', σὺν τῇ προσθήκῃ, ὅτι, ἂν ἡ ἀνάσχεσις δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας Καϊμακτσαλάν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων κλπ.) τότε νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ τμήμα Καϊμακτσαλάν — Βέρμιον καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀλιάκμων — Θάλασσα (τοποθεσία Ὀλύμπου). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην προφανὲς τυγχάνει ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχε σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο θεάτρων ἐπιχειρήσεων, Ἰταλικῆ καὶ Βουλγαρικῆς.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν καὶ νήσων:

Ἀσφαλισθησόμεναι περιοχαί:

— Περιοχὴ Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ.

— Περιοχὴ Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου.

— Περιοχαὶ ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας.

— Νῆσος Κρήτης.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις:

— Διὰ τὸν ἀμυντικὸν ἔλιγμόν: αἱ αὐταί, μείον αἱ δυνάμεις πρὸς ἀσφάλειαν ἀκτῶν καὶ νήσων, ἀνερχόμεναι εἰς 1½—2 Μεραρχίας.

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν περιοχῆς Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ: Μία Μεραρχία Ἰππικῆς (ἐκ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου. 1½—2 Μεραρχίαι λαμβανόμεναι ἐκ τῶν μονάδων τοῦ Ἰταλικῆς μετώπου (ὡς ἀνωτέρω).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ μία Ταξιαρχία εἰσέτι (ἐκ τῆς Γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Κρήτης μία Μεραρχία (ἢ ἐν Κρήτῃ V Μεραρχία).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δὲν ἔμεινε οὐδεμία μικρὴ, ἢ μεγάλη μονὰς εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς γενικὴ ἐφεδρεία.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ

Δι' ἀπάσας τὰς ἄνω τρεῖς περιπτώσεις εἶχον ὀργανωθῆ αἱ κάτωθι ἀνώταται διοικήσεις:

— Γενικὸν Στρατηγεῖον. Διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων ἀμφοτέρων τῶν θεάτρων (Ἰταλικῆ καὶ Βουλγαρικῆς).

α') ἔ γ α ν τ ι τ ῶ ν Β ο υ λ γ ά ρ ω ν:

— Γ.Σ.Α.Μ. (τμήμα Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας).

6' Ἐ γ α ν τ ι τ ῶ ν Ἰ τ α λ ῶ ν.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας).

— VIII Μεραρχία (ἐν Ἡπείρῳ) ἀπ' εὐθείας ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο τροποποίησις τῶν ἄνω διοικήσεων καὶ δημιουργία ἐτέρων τοιούτων, ἐπιβληθεισῶν ἐκ τῆς ἐκάστοτε τακτικῆς καταστάσεως.

V.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΟΛΙΓΟΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αον) Ι Τ Α Λ Ο Ι

1) Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ῆ

Οἱ Ἴταλοι ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ, ἤρξαντο νὰ προπαρασκευάζωσι στρατηγικῶς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ἡ προπαρασκευὴ συνίστατο:

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Ἀλβανίας.

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀποβιβάσεων καὶ ἐκφορτώσεων.

— Εἰς τὴν κατασκευὴν ἔργων στρατωνισμοῦ διὰ τὴν παραμονὴν πολλῶν μεγάλων μονάδων καὶ οὐχὶ μόνον τοῦ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἐν Ἀλβανίᾳ ἀναγκαιοῦντος Στρατοῦ. Τοιαῦτα ἔργα στρατωνισμοῦ παρετήρησα ἐν Βιγλίτση — Κορυτσᾶ — Μοσχοπόλει — Ἐρσέκα — Γεωργουτσάδες — Δελδίω — Ἀγίους Σαράντα — Δερβίσανι — Ἀργυροκάστρῳ, δυνάμενα νὰ περιλάβωσι πολλὰς μεγάλας Μονάδας.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ὕλικου διὰ ζευξίν ποταμοῦ.

— Εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τε στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὴν κρίσιν των, Στρατοῦ.

Ἡ συγκέντρωσις αὕτη γιγνομένη διὰ μεταφορᾶς ἐξ Ἰταλίας δυνάμεων καὶ οὐχὶ δι' ἐπιτοπίου ἐπιστρατεύσεως, ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ ἔχη τὴν ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, πρὸ πάσης Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως.

— Εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῆς πρὸς Σερβίαν Ἀλβανικῆς μεθορίου διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμου.

2) Δ ι ἄ τ α ξ ι ς κ α ι Δ υ ν ἄ μ ε ι ς

Ἡ διάταξις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, ἦτο γραμμικὴ, ἄνευ κλιμακώ-

σεως πρὸς τὰς κατευθύνσεις κυρίας προσπαθείας, ἢ τὰς κατευθύνσεις τοῦ ὑπερ-
κερωτικοῦ ἔλιγμοῦ.

Αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο:

Ἐ ν α' γ ρ α μ μ ἦ:

— Εἰς περιοχὴν Κορυθαῖας	21	Τάγματα
— Εἰς περιοχὴν Πίνδου	8	»
— Εἰς περιοχὴν Ἠπείρου	24	»

Ἐ ν ἐ φ ε δ ρ ε ί α

— Εἰς περιοχὴν Ἐλθασάν καὶ Τιράννων	18	Τάγματα
Σύνολον Ταγμάτων	71	»

Εἰς ταῦτα δέον γὰ προστεθῶσι 10—12 Ἀλθανικὰ Τάγματα.

3) Δ υ ν α μ ι κ ό τ η ς τ ῆ ς Ἰ τ α λ ι κ ῆ ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς

Ἐκάστη Ἰταλικὴ Μεραρχία ἀπετελεῖτο:

— Ἐξ ἑξ Ταγμάτων (ἔνιαι εἶχον περισσότερα).

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Πολυβόλων ἰσοδυνάμου εἰς πυρὰ πρὸς Σύνταγμα
Πεζικοῦ.

— Ἐκ δύο Συναγμάτων Πυροβολικοῦ.

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Ἀλθανῶν, ἢ καὶ ἐκ περισσοτέρων ἄλλων Ταγμά-
των, διαφόρων ἄλλων κατηγοριῶν (Μελανοχιτώνες κλπ.).

Ἐκαστον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἦτο ὀργανικῶς προικισμένον διὰ λόχου ὀλ-
μων τῶν 81 καὶ λόχου ὀλμιδίων.

Ἐκάστη μοῖρα Πυροβόλων ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν Πυροβολαρχιῶν καὶ ἐκά-
στη Πυροβολαρχία εἶχεν 6 πυροβόλα ἔναντι τῶν 4 τῆς ἡμετέρας (ἦτοι ἡ Ἰ-
ταλικὴ Μεραρχία διέθετεν 54 πυροβόλα ἔναντι 24 τῆς Ἑλληνικῆς).

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία Πεζικοῦ ἦτο πολὺ ἰσχυ-
ροτέρα τῆς ἡμετέρας εἰς ΠΥΡ καὶ ἴση, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰς Πεζικὸν δύναμιν.

Κατὰ συνέπειαν, ἢ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων δυναμικότης τοῦ
Ἰταλικοῦ Πεζικοῦ, μεταφραζομένη εἰς Τάγματα, ἀνήρχετο εἰς 70—80 τοι-
αῦτα, ἢ δυναμικότης εἰς Πυροβολικὸν ἦτο τοῦλάχιστον ὑπερδιπλασία, εἰς Ἀε-
ροπορίαν πολλαπλασιῶς ὑπερτέρα, εἰς ἄρματα, ἄνευ συγκρίσεως, τῆς Ἑλλάδος
μὴ διαθετούσης τοιαῦτα.

Ἐπὶ πλέον, ὅπερ καὶ τὸ οὐσιωδέστατον, ἡ στρατηγικὴ διάταξις ἦτο εἰ-
λημμένη ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἱ Μονάδες ἦσαν ἔναντι τῶν ἀντικειμενικῶν
σκοπῶν των, πρὸ πάσης ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ μᾶλλον, πρὸ τῆς κηρύ-
ξεως τοῦ πολέμου.

Βον) Ε Λ Λ Η Ν Ε Σ

1) Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ἦ:

Οἱ Ἑλληνες, πρὸ τῆς ἀποθιβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλθανίαν, οὐ-

δὲν ἰδιαίτερον στρατηγικὸν μέτρον ἀσφαλείας εἶχον λάθει ἢ ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους εἶχον ἐνεργήσει ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

Ἀπὸ τῆς ἀποθιβάσεως ὁμῶς καὶ καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας κατέστη ἐμφανὲς ὅτι ἀπώτερος πολιτικὸς σκοπὸς τῶν Ἰταλῶν δὲν ἦτο γὰ περιορισθῶσι ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀλλὰ, χρησιμοποιοῦντες ταύτην, ὡς θάσιν ἐξορμήσεως, γὰ ἐπεκταθῶσιν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν διὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ Ἑλλάς ἤρχισε καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποθίβασιν καὶ βραδύτερον, γὰ λαμβάνη μέτρα τινά, σχέσιν ἔχοντα, μὲ τὴν πύκνωσιν τῶν ἐν Ἡπειρῷ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ μονάδων πρὸς Φλώριναν, Καστορίαν καὶ Ἰωάννινα κατευθύνσεων.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐγίγοντο ὑπὸ τὸν διπλοῦν φόβον, ἀφ' ἑνὸς μήπως παρεμποδισθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ διαμαρτυριῶν καὶ ἀπειλῶν, ἀφ' ἑτέρου μήπως προκαλέσωσι τὴν αὐξήσιν τῶν Ἰαλικῶν μέτρων ἐν Ἀλβανίᾳ, δεδομένου ὅτι αὕτη ὡς μεγάλη δύναμις, δὲν ἐστερεῖτο τοιούτων, ἀλλ' ἀφθόγως διέθετεν.

Ἡ Ἑλλάς, παρακολουθοῦσα μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῶν Γερμανῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλογάλλους, τὴν γενικὴν ἐν Βαλκανίοις κατάστασιν, ἥτις ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς Βαλκανίους (Τούρκους, Βουλγάρους, Σέρβους κλπ.) γὰ λάθωσι μέτρα τινά διὰ τὴν στρατηγικὴν των προκάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν, ὧν τὸ κυριώτερον ἦτο ἡ τήρησις ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀρχετῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκάλει καὶ αὕτη διαδοχικῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰς τὰ νέα ὅπλα ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἡ δύναμις τῆς κλάσεως ταύτης, ὁμοῦ μετὰ τῆς τοιαύτης τῶν ἐν ὅπλοις δύο τελευταίων ἐνεργῶν ἡλικιῶν, ἐπέτρεψεν ὅπως καὶ ἔναντι τῆς Βουλγαρικῆς καὶ ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, προϋπάρχουσιν αἱ στοιχειώδεις δυνάμεις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στρατηγικῆς προκάλυψεως καὶ ἀσφαλείας πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ στρατηγικῆς συγκεντρώσεως.*

2) Εἰδικὴ Κατάστασις

Ἡ εἰδικὴ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ κατάστασις ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, καθ' ἣν, ὅλως αἰφνιδιαστικῶς ἐκηρύ-

* Συμπληρωματικῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπόψεως συνέβη τὸ κάτωθι, ὅπερ ηὔξησε τὰς ὑπὸ τὰ ὅπλα Ἑλληνικὰς Δυνάμεις. Ἡ Ἑλλάς ἐκάλει ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐπὶ ἓνα μῆνα. Τὴν 25ην ἐκάστου μηνὸς ἐκαλεῖτο ἡ ἐπομένη ἡλικία, ἥτις, ἐντὸς τοῦ μηνός, ἀντικαθίστα τὴν κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα ὑπηρετοῦσαν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἡλικίαν ἐφέδρων, τῆς ἀπολύσεως τῶν τελευταίων συντελουμένης μέχρι τέλους ἰδίου μηνός. Οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν εὗρίσκοντο ὑπὸ τὰ ὅπλα καὶ αἱ δύο ἡλικίαι ἐφέδρων, αἵτινες καὶ παρέμειναν ὑπὸ τὰ ὅπλα, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὸ Πεντικὸν Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον γὰ διαθήσῃ ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ τὴν στρατηγικὴν κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν. Κατὰ συνέπειαν δυνάται τις γὰ εἶπῃ, ὅτι ἡ ὑπηρεσία πληροφοριῶν τῶν Ἰταλῶν ὑστέρησεν ἐπὶ τοῦ σημείου καταπληκτικᾶ.

χθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος, ἦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ ἀκόλουθος:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

α') Δύναμις προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Ἐν Ἠπείρῳ VIII Μεραρχία συνολικῆς δυνάμεως 14 Ταγμάτων, 10 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἐπὶ πλέον 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι. Σύνολον 17 Τάγματα, 14 Πυροβολαρχίαι.

— Εἰς περιοχὴν ΠΙΝΔΟΥ Ἀπόσπασμα ἐκ 3 Ταγμάτων καὶ 1 Πυροβολαρχίας.

— Ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ IX Μεραρχία ἐκ 10 Ταγμάτων 8 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἡ IV Ταξιαρχία ἐξ 8 Ταγμάτων καὶ 5 Πυροβολαρχιῶν. Σύνολον 19 Τάγματα καὶ 14 Πυροβολαρχίαι. Γενικὸν σύνολον δυνάμεων ἐν τῷ Ἀλβανικῷ μετώπῳ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων, 38 Τάγματα καὶ 28 Πυροβολαρχίαι (τῶν 4 Πυρ)λων).

β') Διάταξις δυνάμεων:

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κορυτσᾶς — Φλωρίνης 8 Τάγματα καὶ 5 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μόροβα καὶ Γράμμος πρὸς Καστοριάν καὶ Κοζάνην 10 Τάγματα καὶ 8 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πίνδου 3 Τάγματα καὶ 1 Πυροβολαρχία.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ταύτης δευτερευουσῶν 14 Τάγματα καὶ 10 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Θεσπρωτίας — Κάτω Κλαμαῖ Π. 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι.

γ') Ἀποστολαί.

Ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς Ἀν. Ἑλληνικῆς Στρ. Διοικήσεως εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς β' περιπτώσεως τοῦ σχεδίου ἐλιγμοῦ, ἥτοι κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιάν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα, δι' ἀνασχέσεως τῆς ἐχθρικῆς προχωρήσεως πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας. Λίμνη Πρέσπα (λαμῶδες) — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάτικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμάς. Ἄλλ' αἱ ἐνδείξεις αἱ λαμβανόμεναι διὰ τὴν Ἰταλικὴν συγκέντρωσιν ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὗτοι θὰ ἐνήργουν ἐπιθετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀμυντικῶς, ἢ ἐπιθέσεις ἀντιπερισπασμοῦ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγεν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν εἰς τὸ Σχῆδιον ἐλιγμοῦ ἐκφραζομένην ἰδέαν ἐνεργείας τῆς, ὡς πρὸς τὸ τμήμα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τοῦτο περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικᾶς ἐνεργείας πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐναντι ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικῶν τοιούτων. Αἱ σχετικαὶ ὁδη-

γίαι ἐξεδόθησαν τὴν 16-9-40, ἤτοι, 12 ἡμέρας πρὸ τοῦ πολέμου. Κατὰ σύ-
νθεσιν αἱ ἀποστολαὶ περιληπτικῶς εἶχον οὕτω.

— VIII Μεραρχία καὶ λοιπαὶ ἐν Ἡπείρῳ δυνάμεις.

Ἀπόφραξις τῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Αἰτωλοακαρνανίαν κατευθύνσεων,
δυναμένη, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, νὰ ἐπιδιωχθῆ εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας
Ἐλαία — Καλαμᾶ εἴτε ἐπὶ τῆς τοιαύτης Μέτσοβον — Ἄραχθος, εἴτε καὶ ἐπὶ
ἐνδιαμέσου τοιαύτης.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (Τμήμα Στρατιᾶς Δυτ. Μακεδονίας).

1) Συγκέντρωσις τῆς I Μεραρχίας ἐν τῇ περιοχῇ Καλαμπάκας καὶ ἐπι-
θετικὴ ἐνέργεια ταύτης εἴτε διὰ Σαμαρίνης — Κεράσσοβον — Μέρτζανι ἢ
πρὸς Λεσκοβίκι, ἢτοι διὰ Σαμαρίνας πρὸς Ἐλάτην, ἢ ἔτι πρὸς Δίκορπον κατὰ
τῶν πλευρῶν τοῦ μὲ ἀξονα τὴν ἀμαξιτὴν Μέρτζανι — Ἰωάννινα ἐνεργοῦντος
ἐχθροῦ. Ἡ Μεραρχία αὕτη εἰς δυσμενῆ περίπτωσιν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλί-
σῃ ἀμυντικὸν μέτωπον, συνδέον τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὸ ἀρι-
στερὸν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ πράξει,
διότι, ἐνῶ εἶχε ζητηθῆ ἢ ἐπιστράτευσις τῆς I Μεραρχίας πρὸ τῆς κηρύξεως
τοῦ πολέμου, δὲν ἐνεκρίθη αὕτη. Κατὰ συνέπειαν ἡ πραγματοποιήσις τῆς ἐ-
πεζητήθη νὰ ἀχθῆ εἰς πέρας κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ μετ' αὐτήν.

2) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου διὰ
τὴν κατάληψιν σημείων τῆς μεθορίου, πρὸς ἀπειλὴν τῆς ἀμαξιτῆς Λεσκοβίκι
— Ἐρσένα. (Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπετεύχθη ἐν τῇ πράξει, διότι τὸ ἀπό-
σπασμα Πίνδου αἰφνιδιάσθη καὶ συνεπτύχθη).

3) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ Ψωριάρικα — Λίμνη, διὰ τὴν
δόλοκλήρωσιν τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς πρὸς δημιουργίαν ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ'
ὠφελείᾳ θεάτρου ἐπιχειρήσεων Ἡπείρου.

4) Ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις (ἐφ' ὅσον ἐπραγματοποιεῖτο ἢ συγκέντρω-
σις τῶν μέσων), διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας, πρὸς δημιουρ-
γίαν ἐπίσης σοβαρωτέρου ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θεάτρου τῆς Ἡ-
πείρου καὶ ἐν περιπτώσει καταλήψεως, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τῆς Ἡπείρου ὑπὸ
τῶν Ἰταλῶν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀντισταθμίματος ὑπὲρ ἡμῶν.

5) Ὁργάνωσις ἐδάφους.

Τοιαύτη εἶχε γίνοι ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς περιπτώσεως θ' καὶ ἀπετε-
λεῖτο ἀπὸ ὄλων στοιχειώδη ἔργα ἐκστρατείας.

Συγίστατο δέ:

— Ἀπὸ ὀρύγματα μάχης μὴ συνεχῆ.

— Ἀντιαρματικὰ κωλύματα.

— Πρόχειρα σκέπαστρα.

— Ἀνεπτυγμένον συρματόπλεγμα ἐπὶ τῶν κυριωτέρων κατευθύνσεων, ἢ
πρὸ εὐαισθητῶν τινῶν περιοχῶν.

ΛΟΙΠΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΣ

α') Στρατός Ξηρᾶς.

Ἡ Ἑλλάς ἐκ τῶν ἐπιστρατευθειῶν ὑπὸ ταύτης δυνάμεων, διέθεσεν εἰς Μεγάλας Μονάδας διὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, προοδευτικῶς συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προμνησθειῶν δυνάμεων προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Μεραρχίας Πεζικοῦ 15.

— Μεραρχίας Ἴππικοῦ 1½.

— Ἄρματα ἢ ἄλλα μηχανοκίνητα μέσα δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλάς.

Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ ἐν γένει εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον χρησιμοποιηθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μετόπισθεν τοῦ θεάτρου τούτου τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνῆλθεν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς 360 χιλιάδας ἄνδρας, τὸ δὲ σύνολον τοῦ ἐπιστρατευθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ κατανεμημένου εἰς ὄλα τὰ θεάτρα ἐπιχειρήσεων (Ἀλβανικὸν — Βουλγαρικὸν καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας), ἀνῆλθεν εἰς 450 χιλιάδας ἄνδρας. Ἐπὶ πλέον ἐκλήθησαν καὶ 50 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, οἵτινες δὲν ἐξεπαιδεύθησαν, λόγῳ τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς καὶ ἀπελύθησαν ἀνένδυτοι.

Ἡ λεπτομερὴς κατανομὴ ἔχει οὕτω:

— Ἀλβανικὸν Θέατρον. Ἄνδρες	360 χιλ.
— Βουλγαρικὸν Θέατρον. Ἄνδρες	50 »
— Κεντρικὴ Μακεδονία. Ἄνδρες	35 »

Εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Θέατρον ὑπῆρχον χιλιάδες κτήνη ἀπασχολοῦντα 120 χιλιάδες ἄνδρες. Ἄν εἰς τούτους προσθέσωμεν 25 χιλιάδας εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Θεάτρου τούτου, ἡ ἐναπομείνασα εἰς μάχιστα τμήματα δύναμις ἀνέρχεται εἰς 210 χιλιάδες ἄνδρας.

β') Στρατός Ἀέρος:

Ἡ δύναμις τῆς Ἀεροπορίας ἀνήρχετο εἰς:

— 35 ἀεροπλάνα διώξεως (ἐξ ὧν ἰκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολάς: 28).

— 11 ἀεροπλάνα ἀναγνωρίσεως καὶ ἐλαφροῦ βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἰκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολάς 6).

— 35 ἀεροπλάνα βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἰκανὰ δι' ἀμέσους ἀποστολάς 17).

— 35 ἀεροπλάνα στρατ. συνεργασίας παλαιοῦ τύπου.

Αὕτη ἐνισχύθη, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου παρὰ τῶν Ἄγγλων διὰ τῶν κάτωθι ἀεροπλάνων (ὑπὸ βρεταννικὴν διοίκησιν καὶ βρεταννικὸν προσωπικόν).

— Διώξεως 30 Γκλαντιατόρ (μέτωπον).

— Διώξεως 9 Μπλενέϊμ (Ἀθῆναι).

— Βομβαρδισμοῦ 15 Μπλενέϊμ.

Ἐκ τῆς 1. Ἰανουαρίου διετέθησαν ἐπὶ πλεόν ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους.

— Διῶξεως 24 Χαρικίην.

— Βομβαρδισμοῦ 16 Οὐέλινγκον.

— Βομβαρδισμοῦ 12 Μπλενέϊμ.

Ἐπὶ πλεόν ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀεροπορίαν:

— Διῶξεως 12 Γκλαντιατόρ.

— Βομβαρδισμοῦ 5 Μπλενέϊμ, ἤτοι: ἐν συνόλῳ, Διῶξεως 75 καὶ Βομβαρδισμοῦ 51.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἡ ἄνω ἀεροπορία ἦτο ἀνεπαρκὴς ν' ἀνταποκριθῆ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἀφ' ἑτέρου δι' ἐπέμβασιν ἐπὶ τῶν λιμένων ἀποβιβάσεως τῆς Ἀλβανίας (Αὐλῶν — Δυρράχιον), οὐδεμία δὲ ἐπέμβασις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἐπέτυχεν, ὅπως αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν διατιθεμένων ἀεροπλάνων. πρὸς ἱκανὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἄνω δύο Ἀποστολῶν.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΙ

— Τὰ εἰς πυρομαχικὰ ἀποθέματά μας ἀνήρχοντο περίπου εἰς 9 Μονάδας πυρὸς (περιελαμβάνοντο καὶ τὰ Πυρομαχικὰ ἐπιστρατεύσεως).

— Τὰ εἰς τρόφιμα, νομὴν κλπ. ἀποθέματα ἀνήρχοντο:

Τρόφιμα 10—12 ἡμερῶν.

Νομὴ 20 ἡμερῶν.

Βενζίνη 13 ἡμερῶν.

VI ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ (ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.)

παρὰ ὑποφαινομένου.

Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἀπὸ τῆς 6ης ὥρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἐκηρύχθη συνάμα καὶ ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ πρὸς συγκρότησιν τῶν ὑπὸ τοῦ σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως προβλεπομένων μονάδων καὶ σχηματισμῶν.

Ἡ ἐπιστράτευσις καὶ αἱ μεταφοραὶ ἐπιστρατεύσεως ἐξετελέσθησαν ὁμαλῶς καὶ ἄνευ ἐπιβραδύνσεως τινὸς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἐπίσης ἡ στρατηγικὴ συγκέντρωσις συνετελέσθη ὁμαλῶς, ἄνευ σοβαρᾶς τινὸς ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς μεταφορὰς τῆς ἐκ μέρους τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο δι' ὄλων τῶν μέσων. ἅτινα διέθετεν ἡ χώρα, (ἀτμόπλοια, σιδηρόδρομοι), ἀλλὰ καὶ ἐν μέγα μέρος, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ δρομολογίου του, μετεφέρθη ὀδικῶς. Ἡ Πι Μεραρχία, τὸ 2) 39 Σύνταγμα Εὐζώνων διήγυσαν περὶ πλεόν τῶν 200 χιλιομέτρων ἐκ τοῦ δρομολογίου των.

Λόγω τῆς ἀνάγκης, ἣτις ἐπέβλήθη ἐκ τῆς προσπαθείας ν' ἀνασχεθῆ ὁ ἐχθρὸς τὸ ταχύτερον ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ πρὶν οὗτος καταλάβῃ ὠρισμένα σημεῖα, ὧν ἡ κατάληψις θὰ διηυκόλυνεν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρόν, (π. χ. κατάληψις Μετσόδου), αἱ μονάδες ἤγοντο εἰς τὸ θέατρον πολέμου οὐχί, μετὰ τὴν πλήρη συγκρότησίν των, ἀλλὰ κατὰ τάγματα καὶ ἀντιστοίχους μονάδας τῶν λοιπῶν ὄπλων. Πολλοὶ τούτων διήγυσαν περὶ 200 καὶ 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ, ἢ τοῦ λιμένος τῆς ἀποσιδιάσεώς των διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας των!!!

*

**

Αἱ κυρίως ἐπιχειρήσεις ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου μέχρι 18 Ν) βρίου 1940 διεξήχθησαν, ὡς ἀκολούθως:

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἡπέρου, οἱ Ἴταλοὶ εἰσέβαλον αἰφνιδιαστικῶς μὲ κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τὴν ἀμαξιτὴν Καραβιά — Ἰωάννινα καὶ δευτερεύουσαν τοιαύτην κατὰ τὴν παραλιακὴν ζώνην.

Ἐκ τούτων, ἡ μὲν τῆς κυρίας προσπάθειας προχώρησις ἀνεσχέθη πρὸ τῆς τοποθεσίας Γκαμήλα — Ἐλαία καὶ μετὰ τινὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, περιορισμένης ἐκτάσεως, οἱ Ἴταλοὶ παρέμεινον ἀδρανοῦντες πρὸ τῆς ἄνω τοποθεσίας, μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀπωθήσεώς των πρὸς Βορρᾶν (4 Δ) βρίου).

Ἡ παραλιακὴ ἐπιθέσις ἤχθη μέχρι Καλαμᾶ, ἀλλὰ δὲν προωθήθη νοτιώτερον τούτου οὐσιωδῶς, καίτοι τὰ Ἑλληνικὰ τμήματα (2—3 τάγματα) εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς Ἀχέρωνα ποταμὸν. Ἀναληφθείσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπιθέσεως, τὰ τμήματα ταῦτα ἤρξαντο συμπτυσσόμενα, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν Ἰταλικῶν τμημάτων τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κέντρου, πρὸς Βορρᾶν.

Ἐν τῇ ζώνῃ Πίνδου, οἱ Ἴταλοὶ ἐπέτυχον ν' ἀπωθήσωσιν τὴν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν δύναμιν (3 Τάγματα, 1 Πυροβολαρχία) καὶ νὰ δημιουργήσωσι ρήγμυ, ὅπερ τοῖς ἐπέτρεψεν ν' ἀχθῶσιν ἐγγὺς Μετσόδου. Ἀναληφθείσης τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν ἀφιχθεισῶν ἐνισχύσεων, ὁ σχηματισθεὶς θύλαξ ἐπετεύχθη, μέχρι 20—22 Νοεμβρίου νὰ ἐξαλειφθῆ.

Ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβου καὶ λοιπῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐπετεύχθη, ἐν μὲν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβου πλήρης ἐπιτυχία εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργηθέντα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα, ὀλοκληρωθείσης σχεδὸν τῆς μεθοριακῆς γραμμῆς, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ τμήματι ἡ ἀνάσχεσις τῆς διὰ τοῦ ὄρους Γράμμου, προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἀναληφθείσης ἐν ἅπαντι τῷ θεάτρῳ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τῆς ἐπιθέσεως παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπετεύχθη ἡ ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι τῆς 18 Νοεμβρίου πρὸς τὴν τοποθεσίαν IBAN — ΜΟΡΟΒΑ — ΓΡΑΜΜΟΣ.

Αἱ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν διατιθέμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δυνάμεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Θάλασσαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης ἦσαν XV, XIII, IX, X, XI, I Μεραρχίαί Πεζικοῦ, Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, Ταξιαρχία Πεζικοῦ, II Μεραρχία, VIII Μεραρχία, Μεραρχία Ἴππικοῦ, Ἀπόσπασμα Θεσπρωτίας καὶ ὀπισθεν

τούτων ὡς ἐφεδρεία. Μία Ταξιαρχία, XVII Μεραρχία, III Μεραρχία καὶ ἔτι ὀπισθεν ἢ IV Μεραρχία. (115 Τάγματα ἔγαντι 120 Ἰταλικῶν)*.

VII. ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΩΤ. ΣΤΡΑΤ. ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ: «ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ», ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ, «ΑΝΑΣΧΕΣΙΣ» ΚΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ»

α') Ἐπιστρατεύσις

Αὕτη καλῶς παρασκευασμένη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης διεξήχθη σύμφωνα πρὸς τὴν προπαρασκευηὴν ταύτην, περατωθεῖσα, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, ἐν τὸς τῶν τεταγμένων προθεσμιῶν.

β) Στρατηγικὴ συγκέντρωσις

Αἱ ἐπιστρατευθεῖσαι μονάδες ἤχθησαν εἰς τοὺς χώρους ἀποβιβάσεως καὶ τοὺς τόπους ἐνεργείας των, μὴ παρακωλυθεῖσαι, σοβαρῶς ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας ἢ ὑποβρυχιῶν. Εἰς τὰς θαλασσίας μεταφορὰς οὐδὲν ἐσημειώθη. Εἰς τὰς σιδηροδρομικάς, καίτοι ἐδλήθησαν γέφυραι ὀδικαὶ ἢ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, οὐδεμίαν διακοπὴν ἐπῆλθεν εἰς τὸν ροῦν τῶν μεταφορῶν, λόγῳ τῆς ἀστοχίας ἐν τῇ βολῇ τῶν ἐξ ἀέρος Ἰταλικῶν βομβαρδισμῶν.

γ) Ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, εἶχε καθορίσει διὰ τοῦ Σχεδίου Ἐπιχειρήσεων δύο τοποθεσίας:

— Μίαν προωθημένην (ἐγγὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου).

— Μίαν ἐλάχιστου ὄριου. (Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον Ἀλιάκμων — Βενέτικος — Μέτσοδον — Ἄραχθος) πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν ἐκλέξη ἐν καιρῷ καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, τὴν ὀριστικὴν ἑλληνικὴν τοποθεσίαν (ὄρα σχεδιαγράμματα συνοπτικῆς ἐκθέσεως πολέμου 1940—41, συναχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραφείου Πολεμικῆς Ἐκθέσεως — Ἐμμ. Κιτριλάκης — Δόβας ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου κατὰ τὸν πόλεμον).

Αἱ ὀριστικαὶ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι πρέπει νὰ εἶναι καθωρισμέναι ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὀργανωμέναι εἰς τὰ κύρια αὐτῶν στοιχεῖα. Μάλιστα πρέπει ἐγκαίρως ἐπ' αὐτῶν νὰ ὠθοῦνται τμήματα διὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἀφ' ἑνὸς τὴν καυονικὴν σύμπτυξιν τῶν διεξαγόντων ἐπιβραδυντικῶν ἀγῶνα προκαλυπτικῶν τμημάτων καὶ τὴν κάλυψιν ἀφ' ἑτέρου τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων τμημάτων, διὰ νὰ λάβουν θέσεις ἐπὶ τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἦτο ἐπιβεβλημένη πάντοτε, ἀλλ' ἰδίᾳ κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν μηχανοκινήτων, ἅτινα, ἐφ' ὅσον βοηθοῦνται ὑπὸ προσφό-

* Εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις, καθ' ἣν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις προσήγγισαν εἰς Τάγματα τὰς Ἰταλικὰς, ἐνῶ εἰς ἀπάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις (πρὸ καὶ μετὰ Νοέμβριον) αἱ Ἰταλικαὶ ἦσαν ὑπερδιπλάσαι καὶ πλέον.

ρων ἑδαφικῶν συγκοινωνιῶν, διασπῶσιν τὴν ἀπλῶς μόνον καθωρισμένην (ἄνευ ὀργανώσεως) τοποθεσίαν, πρὶν ἢ αἱ διεξάγουσαι ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα δυνάμεις, ἀφιχθῶσιν ἐπὶ ταύτης, ἢ αἱ ὀπισθεν ἀφικνούμεναι ἐντεθῶσιν ἐπὶ αὐτῆς. Καθορισμὸς τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ συνεπῶς ἀνοργανώτου, εἶναι πρᾶξις ἀνέφικτη καὶ ἢ ἐπιτυχία της, ὑπὸ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν γεγονότων, εἶναι πρᾶξις αὐτόχρημα προβληματική. Κατὰ συνέπειαν, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἔδει, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ εἶχεν προβλέψει δύο φάσεις ἀγῶνων διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ:

— Μίαν, δι' ἧς νὰ ἐπιζητηῖται ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀντιστάσεως κατὰ μῆκος τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν κατευθύνσεων, μὲ συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὑποχωρούντων ἐπὶ διακοπτουσῶν τὰς κατευθύνσεις ταύτας προσφόρων ἐνδιαμέσων τοποθεσιῶν, ἐφ' ὧν νὰ ἐπιζητηῖται ἐπιπλέον καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν τμημάτων.

— Μίαν, δι' ἧς νὰ ἐπιζητηῖται, ἡ, ἐπὶ τῆς ὀριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, τελειωτικὴ ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς προκαταλήψεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων μονάδων καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιβραδυνουσῶν τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ προκαλυπτικῶν τοιοῦτων.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὰ προεκτεθέντα, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔσχεν μίαν τῶν μεγαλυτέρων, ἢ μᾶλλον, τὴν μεγαλυτέραν τοῦ ἐπιτυχίαν, ν' ἀνασχέσῃ δηλαδὴ τὸν ἐχθρόν, ὀριστικῶς ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς ἄνευ διεισδύσεως, ἐπὶ κατευθύνσεων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πίνδου, καὶ πρὸ τοποθεσίας ἐλαφρὰ ὀργανωμένης ἐν Ἡπείρῳ καὶ Καλαμᾷ.

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο, παρακολουθῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς προκαλυπτικούς ἀγῶνας, ἐπέτυχεν νὰ ὠθήσῃ ἐγκαίρως ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις πρὸς τὰς ἀπειλουμένας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς τοπικὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, μεγάλας καὶ μικράς, νὰ κατατρίψωσιν ἢ νὰ φθείρωσιν τὴν δυναμικότητα τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν ἢ αὕτη φθάσῃ εἰς τοὺς τελικοὺς ἀντικειμενικοὺς τῆς σκοποῦς.

δ) Ἐπιθετικὴ ἐπιστροφή

Ἐπίσης μεγάλην ἐπιτυχίαν ἀποτελοῦσιν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον αἱ διαταχθεῖσαι, κατὰ τοὺς προκαλυπτικούς ἀγῶνας, ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς πρὸς ἐπιδοθήσιν τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἀμυντικῶν ἀγῶνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι, προοδευτικῶς ἐπιτυγχάνουσαι, μετέπεσαν εἰς πλήρη ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τόσον ἐν περιοχαῖς Κορυτσᾶς καὶ Πίνδου, ὅσον καὶ ἐν Ἡπείρῳ.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι, οἵτινες, ὡς ἀποτέλεσμα, εἶχον τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τοῦ Μορόβα, Γράμμου καὶ Πίνδου, τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως, τὴν προσέγγισιν ἐν Ἡπείρῳ πρὸς Ἄωον ποταμὸν καὶ τὴν διάθασιν τούτου, ἀποτελοῦσιν διὰ τὴν ἐποποιίαν τῆς πολεμικῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους, ἐν Ἀλβανίᾳ τὰ κυριώτερα καὶ ἄψογα κεφάλαια αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ' Η' ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ'

Ι. Ἀναχώρησις ἐκ Καβάλας καὶ ἀνάληψις τῆς Διοικήσεως τῆς συγκρο-
τηθείσης «Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ».

18 Νοεβρίου

Πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου διώκουν τὸ ἐν Καβάλα
Δ' Σῶμα Στρατοῦ. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ πολέμου, μὴ προβλέπων
ἄμεσον καὶ πιθανὴν τὴν ἐνέργειαν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ Ἑλληνοβουλγαρικῇ με-
θορίῳ, ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τὴν διάθεσίν μου εἰς τὸ Ἑλληνοαλβα-
νικὸν μέτωπον. Πράγματι τὴν 21ην ὥραν τῆς 18ης Νοεμβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ
Δ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ ἔφερε τὸν συμβατικὸν τίτλον «Φρουραρχεῖον ΣΓ», ἡ
κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 1718) 18-11-40 Διαταγή.

Γενικὸν Στρατηγεῖον

Φρουραρχεῖον Σ.Γ.

ΚΑΒΑΛΑΝ

Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ μετὰ ἀπαραιτήτου, κατὰ κρίσιν του, κλιμακίου
Ἐπιτελείου καὶ διαδιβάσεων ἀναχωρήσει τάχιον ΚΟΖΑΝΗΝ παρουσιασθῆ Ἀν-
τιστράτηγον Πιτσιῖκαν παρ' οὗ θὰ λάβῃ διαταγὰς.

Ἀποστολὴ ἔσεται προσωρινὴ διεύθυνσις καὶ συντονισμὸς Μεραρχιῶν.

Διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν καὶ συντήρησιν τούτων ἐξακολουθήσει μεριμνᾶ τὸ Γ'
Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ σήμερον ὑπάγονται.

Διοίκησιν Δ. Σ. Στρατοῦ μέχρι τῆς ἐπαγόδου Ἀντιστρατήγου ἀναλάβῃ ἀρ-
χαιότερος Μεράρχων.

Ἀθῆναι τῇ 18-11-40

Ἀντιστράτηγος Παπάγος

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς διετάχθη ὁ Διοικητὴς τῆς VIIης Μεραρχίας
ὅπως παραλάβῃ τὰ Σ. Στρατοῦ, ὃ δὲ ὑπαφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του,
τῶν Διευθυντῶν τῶν I, II, III, ἐπιτελικῶν γραφείων, τοῦ Διοικητοῦ Διαδιβά-
σεων, ἐπτὰ ἐτέρων βοηθῶν Ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ Πυρο-
βολικοῦ ἀνεχώρησαν τὴν 0.50' ὥραν τῆς 19ης Νοεμβρίου 1940, ἐπ' αὐτοκινή-
του, διὰ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ — ΚΟΖΑΝΗΝ.

19 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας διήλθον ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τὴν 7ην ὥραν ἀφί-
χθην εἰς Κοζάνην.

Τὸ εἰς ΚΟΖΑΝΗΝ Τμήμα Στρατιᾶς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (πλὴν τῶν

διαμειφθέντων προφορικῶς) ἐξέδωσε τὴν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5848) 19-11-40 διαταγὴν του.

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖτον, Γραφεῖον ΠΙΙον

Ἐξ. ἐ π ε λ γ ο υ σ α

Εἰδὶκὴ Διαταγὴ

I. Τὴν ὀργάνωσιν τῆς Διοικήσεως, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, τροποποιῶ ὡς ἐξῆς:

A') Τὴν Διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI ἀνατίθῃμι εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον κ. Κοσμᾶν Γ.

Τὸ συγκρότημα τοῦτο θὰ λειτουργήσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁμάς Μεραρχιῶν K» μὲ σταθμὸν Διοικήσεως τὸ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ.

B') Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ συγκροτήματος τούτου θὰ ἔχῃ τακτικὸν χαρακτήρα. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων.

Γ') Τὴν Διοίκησιν τῆς Xης Μεραρχίας ἀνατίθῃμι εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Δρομάζον Γ., τὴν δὲ Διοίκησιν τῆς XIIIης εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μουτούσην Γ.

Ὁ Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Παπαδόπουλος Κ. θὰ ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν Πυροβολικοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

II. Τὴν τακτικὴν ἀποστολὴν τῆς ομάδος Μεραρχιῶν K. καθορίζω ὡς ἐξῆς:

— Γραμμὴ διαχωρισμοῦ ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ομάδος Μεραρχιῶν K. ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὄψ. 1421) (εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ).

— Ἀποστολή: Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ ὑπὸ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν K. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Αὐχένος.

Τ. Τ. 512 19-11-40

Ὁ Διοικητὴς

I. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἄνω διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὁ Διοικητὴς αὐτοῦ, ἐνημερῶν με ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, μολ ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν τοῦ δεξιοῦ (XVης καὶ XIIIης), ἀλλὰ, κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς μου

8τι, συμφώνως προφορिकाῖς διαταγαῖς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὸ Στρατηγείον μου κατηυθύνθη πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς Νεστόριον, μοι ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τοῦ ἀριστεροῦ (Χῆς καὶ ΧΙῆς Μεραρχιῶν).

ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἡ εἰδικὴ κατάστασις, τῆς διὰ τῆς ἄνω Διαταγῆς, νεοσυγκροτουμένης ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἦτο, τὸ ἑσπέρας τῆς 19ῆς Νοεμβρίου, ἡ ἀκόλουθος:

Α') Διὰ τὰ ξίς

Ἄμφότεραι αἱ Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης (Χῆ πρὸς Βορρᾶν, ΧΙῆ πρὸς Νότον) ἐν τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τὴν Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῇ Τ.Σ.Δ. Μ. ζώνῃ ἐνεργείας.

Κατεχομένη γραμμὴ ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν: Γράμμος (2520, 58) καὶ ἐν συνεχείᾳ Ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριος μέχρι Καζάν, ἐκεῖθεν ἠκολούθει τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν τοῦ Μόροβα ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ διήρχετο δυτικῶς τοῦ σταυροειδοῦς ὑψώματος (1500 μ. Α. τοῦ ὑψ. 1878) καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς 1583, τὸ 1120 (Α. Λότο), Αὐχὴν Ντάρζας, Ν. Α. Κλιτύες, Πρόπας (1710).

Ἐφεδρεία: Ἐν Σύνταγμα τῆς ΙΧῆς Μεραρχίας εἰς Οἰνόην.

Β') Κ α τ ά σ τ α σ ι ς μ ο ν ά δ ω ν

Ἡ ἀνάμιξις τῶν μονάδων ἦτο μεγίστη. Οὐδὲν Σύνταγμα Πεζικοῦ εἶχε ἅπαντα τὰ ὀργανικά του Τάγματα εἰς ἀριθμόν, ἢ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιστρατευθέντα. Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν Μεραρχιῶν ὑπῆρχον μονάδες Πεζικοῦ διαφόρων Συνταγμάτων, αἱ δὲ ἐν συνόλῳ μονάδες τῶν Μεραρχιῶν ἦσαν ὀλιγώτεροι ἢ περισσότεροι τῶν ὀργανικῶς προβλεπομένων. Πάντως τὸν ὄγκον τῶν αἱ Μεραρχίαι διετήρουν ἐκ τῶν ὀργανικῶν τῶν μονάδων. Ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνασχέσεως τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἠναγκάζοντο νὰ διαθέτωσι καὶ νὰ προωθῶσι τὰ προοδευτικῶς ἀφικνούμενα Τάγματα ἢ Συντάγματα, πρὸς ἃς κατευθύνσεις, ἢ ζώνας ἐνεργείας ἢ ἀνάγκη τὸ ἀπῆται, ἀνεξαρτήτως προηγουμένης Διοικητικῆς ὑπαγωγῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἢ ἐντὸς τῶν Μεραρχιῶν διοικητικὴ ὀργανωσις ἐπεκράτησε τῆς ὀνομασίας τῶν Μονάδων καὶ ἀντὶ νὰ ἀπευθύνεται τις πρὸς Μονάδας, μὴ ὑφισταμένης ὁμοειδῶς ἐν συνόλῳ τῶν, ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν οὕτως δημιουργηθέντων ἀποσπασμάτων, ἢ τακτικῶν συγκροτημάτων. Τοιαῦτα ἀποσπάσματα ὑπῆρχον ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

— Ἀπόσπασμα Μπουσπουρίδη (Ἀντισυνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων

— » Παπακωνσταντίνου (Συνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων.

— » Μπιτσάνη (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.

— » Γούλα (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.

Ἡ ΧΙῆ Μεραρχία εἶχεν ἐν Σύνταγμα εἰς Οἰνόην, ἦτοι ὀπίσω τοῦ δεξιοῦ τῆς Χῆς καὶ τὸ ἕτερον, ὑπὸ τὸ Β. Σ. Στρατοῦ, εἰς Δίστρατον.

Ἡ πρώτη μου μέριμνα ἦτο νὰ ἐπιφέρω πᾶσαν δυνατὴν τάξιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν Μερραρχιῶν, ἄνευ ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τοῦτο, τὴν ΧΙην Μερραρχίαν τὴν ἔταξα ἀριστερὰ τῆς Χης, παραλαμβάνουσαν καὶ τὸ εἰς Οἰνόνην Σύνταγμά της καὶ ἐξησφάλισα ὅπως τὸ ὑπὸ Β' Σ. Στρατοῦ, ἕτερον Σύνταγμά της, ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὴν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπετεύχθη τὴν 21ην Νοεμβρίου.

Κατ' ἀναλογίαν ἢ ἀνάμιξις ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὅπλα.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μερραρχιῶν συμπληρωματικῶς ἤλλασον ἅπασαι, ταυτοχρόνως μὲ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τῆς ὁμάδος Μερραρχιῶν Κ. Τὴν διοίκησιν τῆς Χης ἀνελάμβανεν ὁ ἐκ μονίμων ἑφεδρος Ὑποστράτηγος Δρομάζος Κ. ἀντὶ τοῦ ἀντικαθισταμένου Ὑποστρατήγου Κίτσου, τῆς δὲ ΧΙης ὁ ἐκ μονίμων ἑφεδρος Ὑποστράτηγος Τσίμπουρας Ν. ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος Ὑποστρατήγου Καδράκου Χρ.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Α' Ἐχθροὺς

Δὲν ὑπῆρχον περὶ αὐτοῦ σαφεῖς καὶ συγκεκριμέναι πληροφορίαι, οὔτε περὶ τῆς δυνάμεώς του, οὔτε περὶ τῆς διατάξεώς του οὔτε περὶ πῶν δυνατοτήτων του.

Ἐκ τῆς ἐπαφῆς κατεδεικνύετο ὅτι ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. Γράμμος (2520) μέχρι Καζάν δὲν ὑπῆρχεν συνεχῆς ἐπαφή, παρὰ μόνον εἰς τινα σημεῖα καὶ εἰς ταῦτα οὐχὶ στενὴ. Ἀπὸ Καζάν μέχρι τοῦ δεξιοῦ ὄριου ὑπῆρχε στενὴ ἐπαφή.

Πληροφορίαι περὶ τῆς κατὰ βάθος κλιμακώσεώς του δὲν ὑπῆρχον. Ἐπιθέσεις ἡμέτεραι κατὰ 1878 (ζώνη Χης Μερραρχίας) καὶ ΛΟΤΟ εἶχον ἀποτύχει κατ' ἐπανάληψιν, προσκρούσασαι ἐπὶ θέσεων ὀργανωμένων ἀμυντικῶς καὶ προικοδοτημένων διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ὄλων. Ἡ ἰσχυροτέρα ἀντίστασις εἶχεν προταθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τμήματι 1878 — Λότο. Ἡ ἐντύπωσίς μου περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν περὶ τούτου πληροφοριῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἔδαφος ἦτο: α') Ὅτι οὗτος εἶχεν μεταπέσει τελείως εἰς ἀμυντικὴν κατάστασιν, μὲ κυρίαν ἀμυντικὴν προσπάθειαν ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι αὐχένος Ντάρζας καὶ β') αἱ δυνατότητές του περὶ συγκρατήσεώς του ἐπὶ Μόροβα ἦσαν λίαν περιορισμέναι, δεδομένου ὅτι οὗτος δὲν κατεῖχε παρὰ τὰ τελευταῖα πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ὑψώματα τῆς κορυφογραμμῆς Μόροβα.

Β') Ἐδαφοὺς

Αἱ κορυφογραμμαὶ Γράμμος — Μόροβα εἶναι μᾶλλον στεναὶ μὲ κλιτύας μᾶλλον ἀποτόμους πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Διαβάσεις, τελείως ἡμιονικαί, ὑπάρχουσι μόνον ἐπὶ τῶν κυριωτέρων αὐχένων. Μία μόνον ἀμαξιτὴ ὁδὸς ὑπῆρχε, ἐν τῷ τμήματι τῆς Μόροβας, ἢ τοιαύτη ἐκ Βιγλίτσης διὰ Βόζιγραδ — Σι-

νίτσας — Ντάρζας — Μπομποτίστας, ἥτις συναντᾶ τὴν ἀμαξιτὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα εἰς τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου Κορυτσᾶς. Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν Γράμμος καὶ Μόροβα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον δασωμένοι, ἡ δὲ κορυφογραμμὴ παρουσιάζει παρομοίαν δάσωσιν εἰς πολλὰ σημεῖα. Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν προεβλέπετο ὅτι θὰ ἦτο ἀσυνεχῆς καὶ ἰσχυρᾶς ἐντάσεως μόνον ἐπὶ τῶν διαβάσεων καὶ τῶν δεσποζόντων τούτων ἑκατέρωθεν ὕψωμάτων. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπέδωσα ἀρχῆθεν.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σινίτσα — Ντάρζα — Μπομποτίτσα.

— Νικολίτσα — 1878 — Κουμενίτσα μὲ δεσπόζουσαν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

γ') Ἀποστολὴ

Αὕτη μὲ ὑπεχρέωνε:

— Νὰ ἐπιτεθῶ μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς Νικολίτσαν — Καμενίτσαν πρὸς ὀλοκλήρωσιν Μόροβας.

— Νὰ καλύψω τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Νικολίτσα — Κουμενίτσα, ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις μέσων καὶ ἰδίᾳ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἦτο διὰ τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους, δύσκολος διὰ τὸ ὀρειθατικὸν πυροβολικόν, ἀνέφικτος δὲ διὰ τὸ θαρὺ τοιοῦτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς κατὰ τὴν ἐν Καστορίᾳ, ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας συνάντησίν μας, νὰ μοὶ διαθέσῃ καὶ τὴν ΙΧὴν Μεραρχίαν καὶ νὰ ἐγκρίνη ὅπως φέρω τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιθέσεώς μου ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σινίτσα — Ντάρζα — Μπομποτίτσα, πρὸς ἣν καὶ ἡ συγκέντρωσις μέσων ἦτο εὐκολος καὶ ἐπὶ πλέον, τῆς προσπαθείας μας ταύτης ἐπιτυγχανούσης, θὰ διερρηγνύαμεν τὴν ἐπὶ τοῦ Μόροβα ἐχθρικὴν διάταξιν εἰς τὸ μέσον μὲ λίαν ὑπὲρ ἡμῶν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ἐσκεπτόμην, ἂν οὗτος ἀπεδέχετο τὴν αἴτησίν μου, νὰ ὀργανώσω καὶ διεξαγάγω τὸν ἄνω ἐλιγμόν μου διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Χῆς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΙΧῆς μετὰ τοῦ ὀπισθεν καὶ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ Συντάγματος τῆς ΧΙῆς καὶ τοῦ δυναμένου εὐκόλως νὰ ταχθῇ ἑκατέρωθεν τῆς κατευθύνσεως ταύτης Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω μέσα θὰ μᾶς ἔδιδον ἀσφαλῶς τὴν ἐπιτυχίαν, ἀφοῦ εἶχομεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἄλλης κατευθύνσεως, ὑπὸ δυσμενεστέρουσ δρους συγκεντρώσεως μέσων, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσκολιῶν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἀποφίν μου, δικαιολογῶν ὅτι ὁ συνάδελφός μου τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἦτο ἀρχαιότερος καὶ κατὰ συνέπειαν ἔδει οὗτος νὰ ἔχη τὰς τρεῖς ἐκ τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ πέντε Μεραρχιῶν! Προσεπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω, ἀναπτύσσων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἐδάφους, παράγοντες, οἵτινες ἐνταῦθα, ἦσαν μὲ τὴν ἀποφίν μου, ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατή.

Κατόπιν τούτου, ἀπεφάσισα νὰ φέρω τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν ἐπὶ τῆς

ὕπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καθοριζομένης κατευθύνσεως μὲ ἀ' ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ 1878, ὑποβοηθῶν καὶ καλύπτων τὴν προσπάθειάν μου ταύτην διὰ δύο ἐκατέρωθεν δευτερευουσῶν ἐπιθέσεων, κατευθυνομένων, τῆς μὲν δεξιᾶ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Ἄρζα — 1720 — Σεπαπίστα, τῆς δὲ πρὸς ἀριστερὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Καζάν — Κοτσέλ. Ἰδιαιτέρα σημασία ἐπὶ τοῦ 1878.

δ') Μέσα καὶ χρόνος

Ἡ ὑπὸ τὴν ἄνω ΙΔΕΑΝ ἐλιγμοῦ, ἐπίθεσις, ἀποφασισθεῖσα νὰ γίνῃ καὶ διὰ προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ 30', εἶχε τὴν μὲν διάταξιν τοῦ Πεζικοῦ ἀρκετὰ προσηρμοσμένην, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὅμως τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐφεδρειῶν ἐπὶ τῆς προσφόρου θέσεως καὶ κατευθύνσεως ἀπητοῦντο τοῦλάχιστον 24 ὥραι.

Αἱ διατιθέμεναι Μονάδες καὶ λοιπὰ μέσα ἦσαν ἐπαρκῆ.

ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ. ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Π ρ ὶ τ ῆ δ ι α τ α γ ῆ ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ω ν

Μετὰ τὴν λήψιν τῆς προαναφερομένης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐσυνέχισα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου μου τὴν κίνησιν πρὸς Καστορίαν, ἔνθα ἡ ἔδρα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 12ην ὥραν.

Εἰς Σ.Δ. τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εὐρίσκοντο, πλὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Σ. καὶ οἱ Διοικηταὶ Χῆς Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Δρομάζος καὶ ΧΙῆς Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Τσίπουρας.

Μετ' ὀλίγον ἀφίκετο ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσιῆς, ὅστις ἀναπτύσσων εἰς ἐμὲ καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὴν ὑφ' ἡμῶν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Μόροβας (παρίσταντο καὶ οἱ ἄνω Ὑποστράτηγοι), μᾶς ἐτόνισεν ἰδιαζόντως ὅτι ἔδει ν' ἀναμείνωμεν, χωρὶς νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὴν Πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη προχώρησις θὰ ἐγένετο μόνον τῇ Διαταγῇ του. Γενικῶς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Τ.Σ. Δ.Μ. καὶ τὸ ἐπιτελεῖον αὐτῆς ἐπεκράτει λίαν ἐφεκτικὴ καὶ συντηρητικὴ διαγωγὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς, μετὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας. (Δικαιολογητικὰς σκέψεις τῆς τοιαύτης ἐντυπώσεώς μου ὅρα εἰς τὸ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.)

Ἐν Καστορίᾳ ἐξεδόθησαν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 διοικητικὴ Διαταγὴ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς Ο.Μ.Κ. ἔχουσαι οὕτω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.
Ἐπιτελεῖον Γραφείου Ι
Ἄριθ. Α.Π. 1

Διαταγή

Κατόπιον τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 17180) 18-11-40 (Κρυπτ. 13625) Διαταγῆς Γεν. Στρατηγεῖου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5842) 19-11-40 ὁμοίας Τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀναλαμβάνω ἀπὸ μεσονυχτίου τῆς σήμερον τὴν τακτικὴν Διοίκησιν τῶν X καὶ XI Μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.».

Διοικητῆς τῆς Xης Μεραρχίας ὠρίσθη ὁ Ὑποστράτηγος Δρομάζος.

Ἄπασαι Μονάδες ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ἄνω Μεραρχιῶν ὑπάγονται προσωρινῶς ὑπ' αὐτάς.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἄπευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθήκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Πᾶς ὑστερῶν, ἢ δισταζῶν, πρὸ ἐχθρικῆς πιέσεως, γ' ἀντικαθίσταται ἄνευ ἐτέρας Διαταγῆς.

Παροῦσα νὰ κοινοποιηθῇ διὰ Μεραρχιῶν εἰς ἀπάσας τὰς Μονάδας.

T.T. 212 19-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων, ἔχουσα ὡς κατωτέρω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον

Ὠρα 16η

X A P T A I

Ἀπόρρητος — Ἐπὶ ἀποδείξει.

Κορυτσᾶ

Κόνιτσα — Νεστόριον

Μοσχόπολις

Λεσκοβίκι

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

I. Γενικὴ Κατάστασις

Ὠρα Δελτίου Πληροφοριῶν

II. Ἀποστολὴ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

— Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἀναλαμβανομένῳ τμή-

ματι τῆς ζώνης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπάθειας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Β. Δ. ΝΤΑΡΖΑΣ.

III. Ζώνη ἐνεργείας

— Ἀριστερὸν ὄριον: ΜΑΛΕΔΑΡ — ΑΗΤΟΜΗΛΙΤΣΑ — ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ (ἅπαντα ναί).

— Δεξιὸν ὄριον: ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὕψ. 1421 — εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ).

IV. Ἰδέα ἐνεργείας

— Στηριζομένου εὐρέως τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῆς Κορυφογραμμῆς ΓΡΑΜΜΟΣ — ΓΚΟΥΜΠΕΛ, ἐπίθεσις ἐπὶ τῆς κυρίας κατευθύνσεως: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, καλυπτομένη δεξιὰ διὰ τῆς αὐτῆς ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570 πρὸς κάλυψιν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστερὰ ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ 1508 — ΚΟΣΤΕΛ — ΜΠΟΥΤΚΕ. Ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχὰς 1878 καὶ Λότο.

V. Διάταξις — ἀποστολαί

Δεξιὰ Χ Μεραρχία, ἀριστερὰ ΧΙ Μεραρχία.

Χ. Μεραρχία — Κυρία ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, μεῖ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

Δευτερεύουσα καλυπτικὴ τοιαύτη ὑπὲρ τοῦ ἀριστεροῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, μεθ' οὗ νὰ διατελῇ καὶ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑΝ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570).

ΧΙ Μεραρχία. Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης Μεραρχίας.

Ἐλαφρὰ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς.

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν νὰ ὠθήσωσιν ἐλαφρὰς ἀναγνωρίσεις, ἰδίᾳ ἵππικοῦ πρὸς τήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς Δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΥΤΣΑ.

Ὅρια διαχωρίσεως Ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν τὸ ΚΑΦ - Ε - ΚΑΡΙΤ (1450) — ΚΟΣΤΕΛ — ΑΓ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ (ἅπαντα τῆς ΧΙης Μεραρχίας).

Συμπληρωματικὰ μέσα:

Εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν: Ἄπαντα τὰ ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ὑπάρχοντα.

Εἰς τὴν ΧΙην Μεραρχίαν: Ὅμοίως, πλὴν αὕτη θὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν ἓνα Τάγμα τοῦ 13ου Σ. Π. εἰς τὴν περιοχὴν ΜΟΝΟΠΥΛΟΝ.

VI. Ἐκτέλεισις

Ἡ XI Μεραρχία νὰ ρυθμίση καὶ συντονίσῃ ἐν χρόνῳ τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐν συνεννοήσῃ μετὰ τῆς XIης Μεραρχίας.

VII. Σταθμοὶ Διοικήσεως

Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. Νεστόριον.

Χῆς Μεραρχίας Σλήμνιτσα.

XIης Μεραρχίας Ἀγ. Ζαχαρίας.

Σ.Δ. 19 Νοεμβρίου 1940

Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ συνετάγη εἰς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ παρεδόθη ἀνὰ ἐν ἀντίγραφον εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, πρὸς οὓς ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος ἔδωκε καὶ προφορικὰς ὁδηγίας, ἕτερα δὲ ἀντίγραφα ταύτης ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Χῆς ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια τῆς Μεραρχίας του δέον τὸ πρῶτον νὰ ἀχθῆ κατὰ τοῦ 1878, τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ σπουδαιότερου ὑψώματος τῆς κορυφογραμμῆς ΜΟΡΟΒΑ.

Περὶ ὥραν 17ην ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του κατηρθύνθη πρὸς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ὁμάδος, τὸ χωρίον Νεστόριον, ἔνθα καὶ ἀφίκετο περὶ τὴν 18.30' ὥραν.

Εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ ἐστάθμευον πολλοὶ Σχηματισμοὶ καὶ ὑπηρεσίαι τῆς Χῆς Μεραρχίας (Ἵγειον. Σχηματισμοί, ἀνεφοδιαστικά ὄργανα, Λόχοι ἡμιονηγῶν κ.λ.π.), οἵτινες διετάχθησαν νὰ μετασταθμεύωσι καταλλήλως πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, λόγῳ ἐχθρικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, καθ' ὅσον τοιαῦται ἐπιδρομαὶ εἶχον ἐπανειλημμένως σημειωθῆ κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας μετὰ θυμάτων καὶ σχετικῶν καταστροφῶν, κυρίως ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κωμοπόλεως.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΜΟΡΟΒΑ

Τὴν πρῶταν, ἡ Χῆ Μεραρχία, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 168 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς τῆς, ἠτήσατο τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀριστεροῦ (νοτίου) ὀρίου τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς διὰ τοῦ τοιοῦτου: ὑψ. 1878 εὐρέως — Αὐχὴν Ν. Σταυροειδοῦς — Φούσια (ἅπαντα εἰς τὴν Χῆν Μεραρχίαν).

Ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 3008 Διαταγῆς τῆς ἐνέκρινε τὴν αἰτουμένην τροποποίησιν, ἣν ἐκοινοποίησεν καὶ εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν.

Εἰς τὴν ἰδίαν XIην Μεραρχίαν ἐπίσης ἐγνώσθη ὅτι ἡ Χῆ Μεραρχία (καθ' ἃ τελευταία αὕτη ἀνέφερε καὶ ἐνεκρίθη) θὰ ἐπιτεθῆ τὴν 21ην Νοεμβρίου περὶ

ώραν 10ην με κυρίαν προσπάθειαν πρὸς 1878 καὶ ὅτι ἡ ΧΙη ὀφείλει ἐπίσης γὰ ἐπιτεθῆ διὰ τοῦ ἀποσπάσματος Παπακωνσταντίνου, τὸ ὁποῖον ὑπήχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς, ταυτοχρόνως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τῆς διὰ τὴν κάλυψιν ἀφ' ἐνὸς τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς ἐπιθέσεως τῆς Χης καὶ τὴν κατάληψιν ἀφ' ἑτέρου τοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων, καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

Ἐπίσης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3001 ἀναφορᾶς τῆς ἡ Ὀμάς Μεραρχιῶν Κ. ἠτήσατο παρὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως διατάξῃ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας τὴν ὀρειβατικὴν Μοῖραν τῆς, ἢ, ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν τοιαύτην.

Ὁμοίως, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 3002 τηλ) τος παρεκλήθη τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως διατάξῃ τὴν θαρεῖαν Μοῖραν, τὴν προσηρμοσμένην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, ὅπως μετὰσχῃ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ 1878, προωθουμένη ἐν ἀνάγκῃ. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν ἡμῶν ταύτην καὶ διέταξε σχετικῶς. Ἐν συνεχείᾳ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3010 τηλ) τος, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως ἡ, ὡς ἄνω, θαρεῖα Μοῖρα ὑπαχθῆ ὀριστικῶς ὑπὸ τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν ὡς Πυροβολικὸν Σώματος, καθ' ὅσον τοιοῦτου Πυροβολικοῦ ἔστειροτο παντελῶς ἡ Ὀμάς.

Τ' ἀνωτέρω δύο τηλ) τα ἐκοινοποιήθησαν καὶ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τὴν ἐγκρισιν.

Διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 21ης Νοεμβρίου ἀπησχολήθησαν εἰς προπαρασκευαστικὰ μέτρα οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς τμήματα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Μόνον τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΜΠΟΡΙΑΗ τῆς ΧΙης Μεραρχίας, προωθῆσαν ἀναγνωρίσεις πρὸς ἀμὰξί-τὴν ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, οὐδαμοῦ συνήντησεν ἐχθρόν, κατόπιν δὲ τούτου ἐγκατέστησε φυλάκια περὶ τὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Τὴν 21ην ὥραν ὑπεβλήθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2007 ἀναφορὰ πληροφοριῶν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ.:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον Πον

Ἀριθ. Α.Π. 2007

Ἀναφορὰ πληροφοριῶν 21ης ὥρας, 20-11-40

I. Φίλιιοι

1) Κατεχομένη γραμμὴ ἐκ Ν. πρὸς Β. ΜΑΜΕΛΑΡ — ΚΡΕΣΟΒΕ — ΜΠΟΥΤΚΕ — Ἀντέρισμα Ἀν. κλιτεῖς ΚΟΣΤΕΛ καὶ βορειότερον ὡς χθεσινὸν δελτίον. Προωθημένα τμήματα (φυλάκια) εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

2) Σύνδεσμος μετὰ τῶν γειτόνων ἀποκατεστάθη.

3) Ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τηρεῖται δι' ὄγκου ἐκ Βορρᾶ μέχρι ὕψους ΚΟΣΤΕΛ. Ἐκείθεν πρὸς Νότον δὲν ὑπάρχει ἐπαφὴ.

II. Ἐχθροὺς

1) Δράσεις ἐχθροῦ Ο.

2) » ἐχθρικής ἀεροπορίας Ο.

3) Μεταφοραί. Μεγάλη κίνησις αὐτακινήτων ἀπὸ ΠΕΠΕΛΑΣΙ πρὸς ΚΟΡΥΤΣΑΝ.

4) Γενική ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ. Διοικήσις ἐχθρικών στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρισμῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμὴν ΠΕΠΕΛΑΣΙ — 1878 ΛΟΤΟ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίση χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἐντύπωσις αὕτη τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ διέβησαν τὴν ἀμαξιτὴν Ἰωαννίνων — Κορυτσᾶς καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ, ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, λίαν ἐπιτυχῆς. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγε τὴν Διοίκησιν τῆς Ο.Μ.Κ. εὐθὺς ἀπὸ τῆς συλλήψεώς της γὰρ δώση εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Μεραρχιῶν της κατὰ τὴν ἐπομένην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ὕψ. 1878, ὅλην τὴν δυνατὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρέπουσαν ἔντασιν εἰς τὸν ρυθμὸν της. Αὕτη ἐκλήθη βραδύτερον ὅταν εἰς τὸν Διοικητὴν, Ἀντιστράτηγον Γ. Κοσμάν ἀπενεμήθη ὁ πολεμικὸς Σταυρὸς Α' Τάξεως, «Θυελλώδης ἐπίθεσις κατὰ τοῦ 1878».

Κατὰ τὴν νύκτα, ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι ἐξέδωσε Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν αὐριον καὶ ὅτι ὤρισε ὡς ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 10ην.

Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης εἰδοποιήσαμεν τὴν Διοίκησιν Ἀεροπορίας Στρατιᾶς, μεθ' ἧς εἶχομεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος διὰ τὸν κατατοπισμὸν καὶ ταύτης ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἐπομένης, ὅτι ὠρίσθη ἡ 10η ὥρα διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἀεροπορίας δέον γὰρ περιορισθῆ κυρίως εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ εἰς χαράδραν ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἀποφευχθῆ δὲ ὁ βομβαρδισμὸς ἐπὶ 1878 λόγῳ ἐγγύτητος τῶν φιλίων.

21 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 8ην ἐγνώσθη ἡμῖν ὅτι τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. ἡ ἐπιλαρχία ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.

Κατόπιν τούτου ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 301 Διαταγὴν της:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΠΙον, ὥρα 9η

Ἄριθ. Α.Π. 3011

Π ρ ὶ ς

Τὴν ΧΙην Μεραρχίαν

Τ.Τ. 235

Ἡ ἀφικνουμένη εἰς Ἁγ. Ζαχαρίαν ἐπιλαρχία Παπαθανασίου τίθεται εἰς διάθεσίν σας, με ἀποστολὴν νὰ προωθηθῆ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΣΕΛΕΝΙΤΣΑ, μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ, ἣν καὶ νὰ διακόψῃ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ καὶ ἐξασφαλίζουσα τὰ ἐπὶ ταύτης λάφυρα καὶ ὑλικά, νὰ ὠθήσῃ ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις, πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς καὶ σύνδεσμον μετὰ τμημάτων Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς ΕΡΣΕΚΑΝ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 8.30 ὁ Διοικητῆς τῆς Χης Μεραρχίας ἀνέφερε προφορικῶς ἀπὸ τηλεφώνου ὅτι λόγῳ πυκνοτάτης δμίχλης ἐμποδιζούσης τὴν ὄρατότητα καὶ εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀρχίσῃ ἢ ἐπίθεσις τὴν 10ην ὥραν καὶ ὅτι αὕτη θὰ ἀναβληθῆ δι' ἀργότερον. Τῷ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐνεκρίθη ὅπως αὕτη ἐκτελεσθῆ τὴν 13ην ὥραν.

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη τὸ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 543 τηλεφώνημα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως προωθήσῃ εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ πεδινὴν Πυροβολαρχίαν εἰς διάθεσιν τῆς Ο.Μ.Κ.

Ἡ Ο.Μ.Κ. διέθεσε τὴν Πυροβολαρχίαν ταύτην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν καὶ ὤρισεν ὡς κυρίαν ἀποστολὴν τῆς Πυροβολαρχίας τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ὡς ἀντιαρματικῆν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΝΤΑΡΖΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ.

Τὴν 11ην ὥραν ἐδόθη ἐκ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πληροφορία περὶ ἐκδιδομένης Διαταγῆς του διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἧτις ἐλήφθη τὴν 14ην ὥραν καὶ εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΠΙον

Ἄριθ. Α.Π. 5875

Μεταφορὰ δι' ἀξιωματικοῦ

Ἀπόρρητος — Προσωπικῆ

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3

I. Εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν τῆς εὐνοϊκῆς ἐξελέξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἡπείρῳ ἀνετέθη ὡς ἀντικειμενικός σκοπὸς ἢ ἀπὸ Βορρᾶ ἐξασφάλις τῆς ἐγκαρσίας ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΚΑΚΑΒΙΑΣ καὶ ἡ εὐρεῖα ἐξασφάλις τοῦ Κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

II. Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐπιδιώξη διὰ τοῦ ἀριστεροῦ εὐρεῖαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ βορειοδυτικά.

Ὅριον μεταξὺ Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ: ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — Κορυφογραμμὴ ΜΕΛΕΣΙΝΕ — Χωρίον ΧΟΤΟΒΑ, ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Σύνδεσμος μεταξὺ τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ, κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, θὰ ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

III. Αἱ ἐνέργειαι εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ συντονίζονται δι' ἀπ' εὐθείας συνηγορήσεως μεταξὺ δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Αἱ ἐνέργειαι αὗται δεόν νὰ εἶναι τολμηραί, καθ' ὅσον ὑπόσχονται κέρδη σημαντικά.

IV. Εἰς τὸ δεξιὸν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του μὲ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ΚΟΥΤΣΑΝ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.».

Ὅριον μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.» ΕΡΣΕΚΑ — ΜΑΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς Β' Σ. Στρατοῦ).

Σύνδεσμος μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μερίμνη τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

V. Ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν των πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

VI. Καθ' ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴ δεόν ὀπωσδήποτε νὰ τηρηθῇ.

VII. Ἀναφέρατε λήψιν.

Σ. Δ. 21-11-40

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ. ἐξέδωσε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων:

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον IIIον.

Ἀριθ. Α.Π. 3014

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2

I. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἔχει ἀποστολὴν νὰ συνεχίσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ὀλοκλήρωσιν ὀρεινοῦ ὄγκου ΜΟΡΟΒΑΣ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπιδιώξῃ δι' ἀριστεροῦ τὴν εὐρείαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΝ ἀπὸ βορειοδυτικὰ καὶ διὰ τοῦ δεξιοῦ του νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του μὲ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῆς Ο.Μ.Κ.

II. Ἡ Ο.Μ.Κ. μὲ δρια ζώνης ἐνεργείας ὡς πρὸς τὸ δεξιὸν τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀριστερὸν τὸ ΕΡΣΕΚΑ — ΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ) θὰ συνεχίσῃ διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς τὰς ἐπιθετικὰς τῆς ἐνεργείας καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

III. Ἡ Χη Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ὡς ἔχει προκαθορισθῆ διὰ τῆς Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ διὰ ταύτης καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, νὰ ὠθήσῃ δραστηρίως τὴν ὑπ' αὐτὴν Ὀμάδα ἀναγνώρισεως μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ΚΟΥΛΙΑ—ΤΕΠΕΝΤΖΙΚ ἢν νὰ διακόψῃ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνώρισεις πρὸς ΓΚΙΑΝΤΖΙ καὶ ΝΤΕΡΚΟΝ.

IV. Ἡ ΧΙη Μεραρχία διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς νὰ ὑποδοθητῆ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Χης Μεραρχίας ὡς ἔχει προκαθορισθῆ καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Πρὸς τοῦτο τίθεμεν εἰς τὴν διάθεσίν τῆς, πλὴν τῆς ἐπιλαρχίας ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς αὔριον ἀφικνουμένην εἰς Ἅγιον Ζαχαρίαν Δ' Ὀμάδα ἀναγνώρισεως, ἣτις μετὰ τῆς ὡς ἄνω ἐπιλαρχίας ἀποτελοῦσα ἐνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου νὰ προωθηθῆ ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΧΕΛΜΕΣΙ μέχρι τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΥΛΙΑ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνώρισεις πρὸς ἀναζητήσιν ἐπαφῆς ἰδίᾳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΧΕΛΜΕΣΙ — ΦΟΥΣ — ΕΣΚΡΑΒΕ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΟΥ ΥΨ. 1878

Τὴν 14ην ὥραν ὁ παρὰ τῇ Χη Μεραρχία Σύνδεσμος τῆς Ο.Μ.Κ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι τὴν 13.45' ἤρξατο παρὰ τῆς Μεραρχίας ἡ ἐπίθεσις μετὰ προπαρασκευὴν Πυροβολικοῦ, μὲ ἄγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα.

Περὶ τὴν 16.30' ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερον ἐπίσης ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα ἅτινα συνοψίζονται εἰς τὴν κάτωθι ἀναφορὰν τῆς Ο.Μ.Κ. πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως:

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙου

Ἄριθ. Α.Π. 3017

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἐπίθεσις μας ἐν τῇ κατευθύνσει 1720—ΛΟΤΟ εὐρεθεῖσα πρὸ ἰσχυρῶν ἀντιστάσεων καθηλώθη, τραυματισθέντων Διοικητοῦ δεξιοῦ Τάγματος καὶ τινων ἀξιωματικῶν.

Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει κατὰ 1878 ἐξελίσσεται εὐνοϊκῶς καὶ διατάχθη ὀλοκλήρωσις διὰ καταλήψεως ὑψώματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπερκερασθῆ ὑπὸ τμημάτων πρώτου κλιμακίου. Ἐξ ἐνδείξεων φαίνεται ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐκλονίσθη.

Ἐπίθεσις κατὰ ΚΟΣΤΕΛ ἐξελίσσεται ἐπίσης εὐνοϊκῶς.

Σ.Δ. 21-11-40

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 19ην αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκοντο καὶ δάσει τῶν προφορικῶς δοθεισῶν πληροφοριῶν των ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν 19.30' τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 3023 ἀναφορὰν τῆς Στρ. Καταστάσεως.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙου

Ἄριθ. Α.Π. 3023 ΩΡΑ: 19.30.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ἐσπέρας 21ης Νοεμβρίου

Τ.Σ.Δ.Μ.

Χ Μεραρχία μετὰ ἰσχυρὸν ἀγῶνα κατέλαβεν ὑψωμα 1878 καὶ προώθησε δραστηρίως τμήματα ἐπαφῆς ἐπὶ κατευθύνσεώς της.

ΧΙ Μεραρχία προώθησε δεξιὸν της εἰς ΚΟΣΤΕΛ ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ Χης.

Πληροφορίαι περὶ λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω καὶ περὶ ὥραν 20ην ἡ Διοίκησις Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν Μεραρχίας.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙου

Ἄριθ. Α.Π. 3024 ὥρα 20η

Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας

Αὔριον συνεχισθῆ δραστηρίως ἐπίθεσις ἐπὶ κατευθύνσεώς σας, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῇ ἐπιχειρήσεων, ἐκμεταλλεούμενοι σημερινὴν ἐπιτυχίαν διὰ καταλήψεως 1878.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 20.50' ὥραν παρεσχέθη ἡ πληροφορία εἰς τὴν Ο.Μ.Κ. ὅτι τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τῆς ἡ VIIῆς Ὁμάδος ἀναγνωρίσεως.

Ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσεν ἀμέσως τὴν κάτωθι Διαταγὴν.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον

Ἀριθ. Α.Π. 3025 ὥραν 21ην

Χην Μεραρχίαν

Τὴν εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. τεθεῖσαν εἰς ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ VIIην Ο. Α. τίθεμεν ὑπὸ τὰς Διαταγὰς σας.

Αὕτη ἐνουμένη μετὰ τῆς ὑφ' ὑμᾶς XIῆς Ο.Α. νὰ ἀποστείλῃ ἐνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἀρχαιότερου, ὅπερ νὰ δράσῃ συμφώνως τῇ παραγράφῳ III τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 21-11-40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

22α Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 6.50 αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον προφορικῶς ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε κατὰ τὴν νύκτα καὶ διέκοψε τὴν ἐπαφὴν.

Ἡ Ο.Μ.Κ. κατόπιν τῶν ἄνω πληροφοριῶν ὑπέβαλε τὴν κατωτέρω τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν:

Ἀριθ. 3029 ὥρα 7η

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατάστασις πρῶτας 22ας Νοεμβρίου

Ἐχθρὸς διακόψας ἐπαφὴν κατὰ τὴν νύκτα ὑπεχώρησε. Μεραρχίαι διετάχθησαν προωθηθῶσιν δραστηρίως ἐπὶ κατευθύνσεών των.

Ο.Μ.Κ. Σ.Δ. 22-11-40

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη ἡ κάτωθι τηλεγραφικὴ Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀριθ. 5897, ὥρα 11η

Ο.Μ.Κ.

Τηρήσατε έπαφην έπι κατευθύνσεων: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ και έξασφαλίσατε αύχένα ΚΙΑΡΙ Στόπ.

Νά καλύψητε σταθερώς τὸ άριστερόν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ και γά συνδέεσθε μέ δεξιόν Β' Σώματος Στρατοῦ Στόπ.

Όρια μεταξύ Ο.Μ.Κ. και Γ' Σ. Στρατοῦ 1313 — 1307 (ΝΤΡΕΣΟ-ΒΟΝ) άπαντα εις Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 22-11-40

Ἡ Ο.Μ.Κ., ήτις πρό τής λήψεως τής άνω Διαταγής ειχεν κατατοπισθῆ προφορικῶς, περι τήν 9.30 ώραν έπι τών προθέσεων τής Στρατιᾶς, έξέδωσε τήν 10ην ώραν τήν κάτωθι Διαταγήν έπιχειρήσεων.

Ο.Μ.Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙον

Ἄριθ. Α.Π. 3031

Ἄ π ό ρ ρ η τ ο ς

Ἐπι άποδείξει

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3

I. Κατόπιν άπωθήσεως έχθροῦ και διακοπής τοῦ άγώνος παρ' αὐτοῦ ἡ Ο. Μ.Κ. θά ενεργήσῃ έν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ και θά έξασφαλίσῃ τήν κατάληψιν αύχένος ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ.

Ζ ώ ν η έ ν ε ρ γ ε ί α ς

Δεξιόν όριον: ΣΥΝΙΤΣΑ — ΝΤΑΡΖΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΓΙΑ- ΤΡΟΚ — 1313 (7 χιλ. Α. Μοσχόπολις 1515, 5 χιλ. Β. Α. Μοσχόπολις), ά- παντα ναί.

Ἄριστερόν όριον: άμετάδλητον.

II. Ἡ Χ Μεραρχία γά ώθηθῆ ταχέως έν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ και γά καταλάβῃ δια τοῦ όγκου της τά ύ- ψώματα ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΤΕΠΕΤΖΙ και έντεῦθεν γά ώθήσῃ άναγνωρίσεις και όλόκληρον τὸ ύπ' αὐτήν ίππικόν πρὸς τήν κατεύθυνσιν ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ πρὸς αναζήτησιν έπαφῆς.

Νά καλύπτῃ διαρκῶς τὸ άριστερόν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ μεθ' οὔ γά διατελῆ έν διαρκεί συνδέσμφ.

III. Ἡ XI Μεραρχία γά ώθηθῆ ταχέως έν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ — ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΓΙΑΝΤΣΙ (1453) — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ

και να καταλάβη δια τού ὄγκου της τὸν αὐχένα ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΧΕΛ-
ΜΕΣΙ — ΣΤΙΚΑ (1160) και ἐκείθεν να ὠθήσῃ ἀναγνωρίσεις και ὄλον τὸ ἱπ-
πικόν της πρὸς τὰς κατευθύνσεις ΚΟΥΡΙΑ — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ — ΣΕΛΕΝΙ-
ΤΣΑ — ΦΟΥΣ - Ε - ΣΚΕΡΑΒΕ πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

Νὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Χῆς Μεραρχίας και νὰ
εἶναι ἐτοίμη ν' ἀνταπεξέλθῃ δια μέρους τοῦ ὄγκου της κατὰ παντὸς τυχόν κιν-
δύνου ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ της, τελοῦσα ἐν διαρκεί συνδέσμῳ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ
Β' Σ. Στρατοῦ.

Ὅριον διαχειρίσεως μεταξὺ Μεραρχιῶν. ΚΟΥΡΙΑ — 1508.00 — ΠΟΥ-
ΛΑΤΑ — ΟΡΕΝ (1024) — ΜΠΑΜΠΑ — ΠΑΠΑΤΕΠΕ (3 χιλ. Ν. Δ. ΜΟ-
ΣΧΟΠΟΛΙΣ), ἅπαντα εἰς Χῆν.

IV. Ἐ φ ε ρ ε ἰ α ι

1) Τὸ εἰς διάθεσιν ὁμάδος 1) 13 Τάγμα να ἀχθῇ εἰς περιοχὴν ΝΙΚΟΛΙ-
ΤΣΑ, μερίμνη Χῆς Μεραρχίας.

2) Ἡ ΧΙ Μεραρχία να ὠθήσῃ ἓνα Τάγμα (κατὰ προτίμησιν τοῦ 13ου
Σ.Π.) μετὰ Δ) σεως τοῦ Συντάγματος εἰς τὸν αὐχένα Ν. ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ (3
χιλ. Β.Δ. ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ) εἰς διάθεσιν Ο.Μ.Κ.

V. Διαδοχικοὶ Σταθμοὶ Διοικήσεως

Ο.Μ.Κ. ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ ἢ ΚΙΟΥΤΕΖΑ και εἶτα ΝΤΑΡΖΑ
X Μεραρχία ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ

ΧΙ Μεραρχία ΓΡΑΜΜΟΣ και εἶτα ΜΟΥΤΚΕ ἢ ΚΟΣΤΕΛ
Σ.Δ. 22.11.40

Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν μεσημβρίαν και κατόπιν τῆς ἄνω Δ) γῆς ἢ Ο.Μ.Κ. ἀπέστειλεν
ἀναγνωρίσεις δια τὸν νέον Σταθμὸν Διοικήσεώς της, περὶ τὴν 16ην ὥραν δὲ
ὅταν ἐπληροφορήθῃ παρὰ τῶν ἀποσταλεισῶν ἀναγνωρίσεων σχετικῶς μὲ τὴν
νέαν ἐγκατάστασιν και τὰς διαδιβάσεις ἀπέστειλεν ὀλόκληρον τὸ ἐπιτελεῖον τῆς
Ὅμάδος πρὸς δημιουργίαν τοῦ νέου Σ.Δ., ὃ δὲ Στρατηγὸς Διοικητῆς μετὰ τοῦ
Ἐπιτελάρχου και τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ IIIου Γραφείου παρέμειναν εἰς ΝΕΣΤΟ-
ΡΙΟΝ ὅπου ὑπῆρχον διαδιβάσεις μέχρις ἐγκαταστάσεως νέων τοιούτων εἰς τὸν
νέον Σ. Δ.

Περὶ ὥραν 20ην ἢ Στρατιωτικὴ Κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. 3033

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφορὰ Στρατ. Καταστάσεως

29ης ὥρας 22-11-40

ΔΙΑΤΑΞΙΣ: Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον ἀμαχητὶ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. (BONTISHTA — ΚΟΥΛΙΑ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ) κρατοῦσαι διὰ τοῦ ὄγκου των στενωπὸν ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ Στόπ.

Ἐκ τοῦ ὠθηθέντος, Δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΥΤΣΑΣ, ἵππικῶ δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι πληροφορίες.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ: Δραστηριότης ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ — Πυροβολικοῦ μηδαμινή. Ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας σχετικῶς δραστηρία. Βομβαρδισμοὶ ἐκ 15 ἀεροπλάνων καθ' ἡμετέρου Πυροβολικοῦ ἄνευ ἀποτελέσματος. Βομβαρδισμοὶ κατὰ Σ.Δ. τῆς Χῆς Μεραρχίας ἐπέφερον τραυματισμὸν 6 ὀπλιτῶν καὶ 10 πολιτῶν καὶ τὸν θάνατον εἰς 6 πολίτας.

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. — Γ. Κοσμάς Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 23.30 ὥραν ἡ Ο.Μ.Κ., ἐπὶ τῇ προσόψει ἀναχωρήσεως καὶ τοῦ εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ παραμείναντος Διοικητοῦ τῆς, κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας τῆς νυκτὸς ὑπέβαλεν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3038 ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς ἀνέφερον ὅτι ἀπὸ 23 Νοεμβρίου ὁ Σ.Δ. τῆς Ὁμάδος θὰ ἦτο τὸ χωρίον ΚΙΟΥΤΕΖΑ, τῆς Χῆς Μεραρχίας τὸ ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ καὶ τῆς ΧΙῆς τὸ χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ.

ΑΝΕΚΜΕΤΑΛΛΕΓΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Τ.Σ.Δ.Μ. Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ

23 Νοεμβρίου

Περὶ τὴν 4ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρθ. 5297 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς καθωρίζετο ὅπως τὸ Β' Σ. Στρατοῦ προετοιμάσῃ ἐπιχειρήσιν δι' ἵππικῶ ἀπὸ τῆς περιοχῆς ΕΡΣΕΚΑ — ΒΟΝΤΙΣΤΑ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΕΡΜΕΤΗ, ἐπὶ σκοπῷ διευκολύνσεως τῶν ἐπὶ τῆς κοιλάδος ΑΩΟΥ ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθετε ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη θὰ ἀποβλέψῃ ἀναλόγως συνθηκῶν εἴτε εἰς ἀπλῆν ἐπιδρομὴν, εἴτε εἰς μονιμώτερα ἀποτελέσματα καὶ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις θὰ ἀναληφθῇ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ἀποκαταστάσεως εὐχεροῦς ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐν τέλει, κατόπιν τῶν ἄνω, διέτασσε ὅπως ἡ Ο.Μ.Κ. θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ταχύτερον τὴν ἐπιλαρχίαν Παπαθανασίου εἰς τὴν περιοχὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑ.

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς, περὶ τὴν 6ην ὥραν, ἡ Ο.Μ.Κ. διέταξε τὴν ΧΙῆν Μεραρχίαν ὅπως θέσῃ ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν Β.Σ.Σ. καὶ εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ τὴν ἄνω ἐπιλαρχίαν.

Περὶ τὴν 6.15' ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς Ὁμάδος, μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ IIIου Γραφείου ἀνεχώρησεν ἐκ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ καὶ περὶ τὴν 11ην ὥραν ἀφίχθη εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ.

Περὶ τὴν 12ην ὥραν ἐπετεύχθη ἡ τελικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Μεραρ-

χιών, πλήν όμως, ως ανέφερον αὐται, δὲν εἶχον εἰσέτι πληροφορίας, ἰδίως παρὰ τῶν ἀποσταλειςῶν ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωρίσεων.

Περὶ τὴν 15ην ὥραν, καθ' ἣν αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον σχετικῶς μὲ τὴν διάταξιν των, ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν κάτωθι ἑκτακτον ἀναφοράν πληροφοριῶν:

Ἄριθ. 3040 ὥρα 15
Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἑκτακτος ἀναφορά πληροφοριῶν 23-11-40

XI Μεραρχία διὰ Πεζικοῦ τῆς κατέχει τὴν γραμμὴν, ὑψώματα Βορείως ΣΤΙΚΑ — ΦΛΟΚΙ, συνδεθεῖσα μετὰ δεξιῶ B.Σ.Σ. εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑ Στόπ.

Ἀναγνωρίσεις ἰππικοῦ τῆς κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς χθὲς ἔφθασαν μέχρι ΛΕΝΤΕΚΑ καὶ ἀνέφερον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ 2 η μέρου ἐγκατέλειψε χωρία ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΛΕΝΤΣΑ, στόπ. Ἔτεροι ἀναγνωρίσεις ἰππικοῦ πρὸς ΡΟΖΑΜ — ΡΑΧΟΒΑ οὐδὲν ἀνέφερον μέχρι πρῶτας στόπ. Σύνδεσμος ἰππικοῦ μετὰ Β' Ὀμάδος ἀναγνωρίσεως ἐπετεύχθη εἰς ΛΙΟΥΡΑΣΑ στόπ. Χη Μεραρχία δι' ὄγκου τῆς κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΛΟΚΙ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ στόπ. Ὀγκος ἰππικοῦ τῆς εὐρίσκετο πρῶταν σήμερον εἰς ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ στόπ. Ἐλλείπουσι πληροφορίαι παρ' ἀποσταλειςῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ ἀναγνωρίσεων αὐτοῦ στόπ.

Σ. Δ. 23-11-40
Διοικητῆς Ο.Μ.Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερον ὅτι τὸ Συγκρότημα ἰππικοῦ τῆς τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν ΝΤΡΕΝΣΙΚΟ, ἐπέστρεψεν ὀπίσω τῶν γραμμῶν καὶ διενυκτέρευσε, τὴν δὲ πρῶταν ἐπανῆλθε πρὸς συνέχισιν τῶν ἀναγνωρίσεων του.

Κατόπιν τῆς ἐνεργείας ταύτης ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοινοποίησεν καὶ πρὸς τὴν XI Μεραρχίαν.

Ἄριθ. 3051 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγού).

Ὁρα 16η
Χην Μεραρχίαν
Τ. Τ. 345

Ἐνέργεια συγκροτήματος ἰππικοῦ σας, ἀποτελουμένου ἐκ 2 Ὀμάδων ἀναγνωρίσεως, ἐπιστρέψῃ ὀπισθεν Πεζικοῦ ὅπως διανυκτερεύσῃ, καίτοι εὐρίσκετο

πρὸ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος εἰς σημαντικὴν ἀπόστασιν καὶ μεθ' οὗ οὐδεμία ὑπῆρ-
χεν ἐπαφή κρίνεται ἀπαράδεκτος στόπ.

Ἔδει ὠθηθῆ τολμηρῶς ἐπὶ κατευθύνσεώς του καὶ διαγυκτερεύση ὑπὸ τὴν
κάλυψιν κατοπτεύσεων καὶ ἀναγνωρίσεων του ἐκεῖ ἔνθα ἐτύκωσεν, λαμβάνων
ἄμα τὰ ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ἀναγραφόμενα μέτρα ἀσφαλείας του στόπ.

Ὅμοίως δέον ἐξ ἐκάστου σοβαροῦ σημείου πληροφρητὴν Διοίκησιν του,
ἔστω καὶ ἀρνητικῶς στόπ.

Διατάξατε Διοικητὴν Συγκροτήματος ἵππικοῦ δικαιολογήση ἄνω ἐνέργειάν
του.

Σ. Δ. 23-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ 21.30' ὥραν τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀπέστειλε δι' ἀξιωματικοῦ τὰς ὑπ' ἀριθ.
Α.Π. 5932) 23-11-40 ὁδηγίας εἰς τὰς ὁποίας ἐξέθετε τὰς προθέσεις του, ὡς ἐ-
ξῆς, ἐπὶ λέξει:

I. Διὰ τὴν μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 22ας ἐξελισσομένην περίοδον τῶν ἐπιχει-
ρήσεων αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρ-
τῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου ἡμῶν διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Πρόθεσις τῆς Διοικήσεως εἶναι νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν εἰς τὰς τάξεις τοῦ
ἐχθροῦ ἐκ τῆς συμπτώξεως ἐκ τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν, νὰ προ-
αγάγη πρὸς ΔΥΣΜΑΣ τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς ἀρτηρίας
ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὅπωςδῆποτε τὴν ἐπαφήν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

II. Καθορίζω συνεπῶς διὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰς ἀποστολάς τῶν Μ. ΜΟ-
ΝΑΔΩΝ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς ἐξῆς:

Α'. Φ Α Σ Ι Σ

Γ' Σ. Στρατοῦ: Ἐξασφάλισις τοῦ ὄγκου IBAN, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟ-
ΝΙ καὶ τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του τμήματα τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ. Τήρησις ἐπα-
φῆς πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ ἀρτηρίας, ὡς καὶ πρὸς τὴν κατὰ
μῆκος τῆς μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ἴσχυρὰ κατοχὴ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ. Κάλυψις τοῦ ἀρι-
στεροῦ πλευροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Τήρησις τῆς ἐπαφῆς δι' ἐλαφρῶν στοιχείων
πρὸς τὰς κατευθύνσεις ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ. Σύνδεσμος με-
τὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Κάλυψις τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ Β.Δ. ἐν στενῇ συνερ-
γασίᾳ μετὰ τῆς Μερραρχίας ἵππικοῦ.

Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Συγκροτήματος Κ. Προοδευτικὴ, ἀναλόγως τῆς βελ-
τιώσεως τῶν ἀνεφοδιασμῶν του, κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΕΡ-
ΣΕΚΑ.

Β' ΦΑΣΙΣ

Γ' Σώμα Στρατού: Προαγωγή τῆς διατάξεώς του μεταξύ τῶν λιμνῶν Μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ καὶ ΜΑΛΙΚ εἰς τὸ ὕψος τῶν βορείων ἐξόδων τῶν ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ στενωπῶν, μὲ ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ εἰς τὸ ὕψος τῆς ΤΡΕΣΟΒΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἀσφαλῆ καὶ ἰσχυρὰν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Εὐρεία κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του.

III. εἶναι προφανές ὅτι ἡ διαδοχὴ τῶν φάσεων θὰ ἐξαρτηθῆ ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκ τῆς βελτιώσεως τῶν ἡμετέρων συνθηκῶν ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν, ἀνεφοδιασμοῦ καὶ διαβιβάσεων.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν Διοικητῶν τῶν Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. ἐπὶ τοῦ ὅτι ἐπιβάλλεται:

1) Ἡ τήρησις τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν ἐχθρόν, μέχρι οἰουδήποτε βάρους καὶ ἂν ἀποσυρθῆ οὗτος.

2) Ἡ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ.

3) Ἡ ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν ἀνεφοδιασμῶν καὶ τῶν Διαβιβάσεων καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν Μονάδων.

IV. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀνωτέρω ἀποστολῶν εἶναι ἀπαραίτητος ὡσαύτως ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἂν διατίθενται συνδετικὰ τμήματα μεταξύ τοῦ βορείου καὶ νοτίου συγκροτήματος τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸς ἐνδεχομένην συνεργασίαν τελικῶς μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ, τὰ ἐνεργοῦντα Β.Δ. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ.

Πρὸς τοῦτο τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ θέσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐν τῇ περιοχῇ ΕΡΣΕΚΑΣ — ΒΟΝΤΙΣΤΑ, ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα ἔφιππα στοιχεῖα, ἅτινα ἐνούμενα πρὸς τὰ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἔφιππα τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θ' ἀναλάβωσιν ὑπὸ ἐνιαῖαν Διοίκησιν, ὀρισθησομένην, ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἀποστολὴν ἐρεῦνης, ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5927) 22-11-40 Διαταγὴν μου.

Εἰς τὸ ἔφιππον τοῦτο συγκρότημα ἐρεῦνης νὰ ἐξασφαλισθῆ ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ἀπαραίτητον στήριγμα τοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ διὰ στοιχείων προωθουμένων διαδοχικῶς ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Ὀμάδος ἐρεῦνης.

Ὅμοίως νὰ καταβληθῆ ἰδιαιτέρα προσπάθεια διὰ τὴν βελτίωσιν διατροφῆς ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν.

Διοικητής Τ.Σ.Δ.Μ.

Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐκ τῆς Διαταγῆς ταύτης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καταδεικνύεται ἔμφανως:

α') Ὅτι δὲν εἶχεν ἀρχῆθεν νοήση τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν ἐπὶ ΜΟΡΟΒΑ — IBAN ἀμυντικῶν του ὀργανώσεων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀντιστάσεώς του. Ὁ σκοπὸς οὗτος συνιστώμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ ἐκκενώσῃ τὸ λεκανοπέδιον Κορυτσᾶς ἐκ τῶν πολυειδῶν σχηματισμῶν καὶ παντοειδοῦς ὑλικοῦ, ἀνεφέρθη παρ' ἡμῶν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 2007 ἀναφορᾶς πληροφοριῶν τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἥτις εἶχεν ἐπὶ λέξει οὕτω:

«Γενικὴ ἐντύπωσίς μου περὶ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι ἡ διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμῆν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ εἶτα κάθετον τοποθεσίαν 1878—ΠΕΠΕΛΑΣΙ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ».

Τὰ πράγματα ἐπεθεβαίωσαν πλήρως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην, ἣν τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν εἶχε νοήσει οὔτε μόνον του, οὔτε προσέξῃ, ὅταν τῷ ὑπεδλήθῃ διὰ τῆς προμνησθείσης ἀναφορᾶς, ὡς προέκυψεν ἐκ συζητήσεώς μου, βραδύτερον πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ μὴ σύλληψις οὔτε αἰχμαλώτων, οὔτε ὑλικοῦ σοβαροῦ ἐν τῇ περιοχῇ Κορυτσᾶς δίδει τὴν ὑλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἄνω ὀρθῆς ἐντυπώσεώς μου.

β') Ὅτι ἠγγόνει τὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἤγετο ἐν πλήρει ἀταξίᾳ πρὸς Δυσμᾶς, μὲ ἀπόστασιν 2—3 ἡμερῶν πορείας, ἀκολουθῶν κυρίως τὰς ἀμαξιτὰς ΚΟΡΥΤΣΑ — ΟΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν τοῦ ΑΛΟΥ πρὸς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ τοιαύτην, κατὰ μῆκος τῶν ἐποίων μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῇ τροχός.

Οὕτω, ἀντὶ νὰ διατάξῃ δραστηρίαν ἐκμετάλλευσιν δι' ὄλων, τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του, προσφόρων μέσων καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν Μερarchiῶν τῆς α' γραμμῆς, περιορίζεται ἀπλῶς νὰ καθορίσῃ, διὰ μὲν τῆς 1 παραγράφου τῆς Διαταγῆς του, κατ' ἀρχὰς μὲν, τὸ ἀκατανόητον στρατιωτικῶς ὅτι «αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔξαρτῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ» καὶ εἶτα νὰ διατυπώσῃ τὴν πρόθεσίν του, συνισταμένην εἰς τὸ νὰ «προαγάγῃ πρὸς Δυσμᾶς τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς τὰς ἀρτηρίας ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὅπωςδήποτε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ».

Διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐμφαίνεται ὅτι ἀρχικῶς θέλει νὰ καλύψῃ τὰς ὀπισθεν τῆς γενικῆς γραμμῆς ΛΙΜΝΑΙ — IBAN — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΘΟΡΙΟΣ συγκοινωνίας τῆς, αἵτινες μετὰ κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑΣ οὐδόλως ἔξετίθεντο, διότι ἀπασαὶ εὐρίσκοντο καθέτως ὀπίσω τῆς ἄνω γραμμῆς καὶ εἶτα τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τῆς προωθήσεως τῆς ΔΙΑΤΑ-

ΕΞΩΣ ἐπὶ τῆς δυτικῶς τῶν λιμνῶν ΠΡΕΣΠΑΣ — ΜΑΛΙΚ ὄδικῶν ἐξόδων καὶ ἐπὶ τῶν Δυτικῶς τοῦ λεκανοπεδίου ΚΟΡΥΤΣΑΣ ὑψωμάτων καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀναλόγως πρὸς Νότον μέχρι ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑΣ. Ἡ τοιαύτη ἐφεκτικὴ καὶ ἀδικαιολόγητος ἀμυντικὴ διαγωγή ἐκ μέρους τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., μετὰ μίαν τοιαύτην ἐπιτυχίαν, ὡς ἡ πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἐπιτυχίαν, θεβαιουμένην καὶ ἐκ τῆς τακτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τῶν Ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ἧτις ἐκμετάλλευσίς μᾶς ἔδιδε ἀποτέλεσμα ἀνυπαρξίας ἐχθροῦ ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι μέχρι ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ὑπάρξεως αὐτοῦ μόνον κατὰ τὰς ἀμαξιτὰς ΑΩΟΥ καὶ ΟΧΡΙΑΟΣ πρὸς ΕΛΒΑΣΑΝ, μετὰ τὰ τελευταῖα τμήματά του εἰς τὸ ὕψος ΠΡΕΜΕΤΗΣ καὶ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, μᾶς ἐξέπληξεν ὄλους καὶ ἐπέζητήθη καὶ δι' ἀτομικῶν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. συζητήσεων καὶ διὰ προωθήσεως τμημάτων σοβαρῶν εἰς ἀρκετὸν θάθος νὰ ἐπιτύχωμεν, ὄχι μόνον, τὴν ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ, ὡς τὸ Συγκρότημα Κ. διετάσσετε, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν τοποθεσίαν διὰ τοῦ ὄγκου μας ἐν τῷ χώρῳ ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ, ἔτοιμοι ν' ἀναλάβωμεν, ἐνισχυόμενοι στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΝΤΕΒΟΛΙ, εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΑΨΟΥ, εἴτε τέλος καὶ νοτιώτερον πρὸς αὐχένα τοῦ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἀπλὴν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἐξέδωσα τὴν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς ὁποίας, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐξησφάλιζον, ὄχι μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ἐκάλυπτον εὐρέως, ἤμουν ἅμα εἰς θέσιν, ἂν αἱ ἄνω ἀντιλήψεις μου περὶ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐγένοντο παραδεκταί, νὰ ἄρξωμαι ταύτης τὸ ταχύτερον καὶ ἐκ τῆς μᾶλλον προσφόρου θάσεως.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἔχει οὕτω:

Συγκρότημα Κ.

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον ὥρα 23.50'

Ἀριθ. Α.Π. 3053

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4

I. Πρὸς κάλυψιν τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἢ XI Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ ἀπόσπασμα ἐκ Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ, ὅπερ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων 1750 (1000 μ. Β. ΜΑΛΙ - I - ΖΙ) — 1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἔμπροσθεν ἐνεργούντων τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

II. Τὸ δεξιὸν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφάλισῃ ἢ X Μεραρχία διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων τῆς εἰς τὸ ὕψος ΓΚΙΑΝΤΣΑ (1353) — ΤΕΠΕΤΖΙΚ, ὑπὸ τὴν κάλυψιν καὶ τῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

III. Τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφαλισθῇ ἢ XI Μεραρχία, διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων ἐκ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων τῆς εἰς τὸ ὄψος τῆς γραμμῆς 1030 (1 χιλ. ΝΔ. ΚΑΦΕΖΕΣΙ) — ΠΣΑΡΟΖΙ — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) στόπ.

IV. Ἐκτέλεισις τῆς παρουσίης θὰ ἔρξηται: κατόπιν νεωτέρας Διαταγῆς.

V. Νὰ προπαρασκευασθῇ αὕτη οὕτως ὥστε ἡ ἔναρξις ἐκτελέσειώς τῆς νὰ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς αὔριον στόπ.

Σ.Δ. 23-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ἐκ τῆς Α. Π. 5948 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. με ἡμερομηνίαν 24-11-40 καταφαίνεται ὅτι αὕτη ἀπεδέχθη τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Συγκροτήματος Κ. καὶ ἀντὶ νὰ τὸ περιορίσῃ εἰς τὸν ἀπλοῦν ρόλον τῆς διατηρήσεως τῆς στενωποῦ ΚΙΑ-ΡΙΤ καὶ τὸν Σύνδεσμον πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν Σώματα Στρατοῦ, ἀποδέχεται τὴν προώθησιν ἰσχυρῶν στοιχείων Πεζικοῦ πρὸς περιοχὴν ΚΟΥΡΟΡΑ.

24 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 0.20', κατόπιν τῆς ληφθείσης πρὸ 3ώρου Διαταγῆς τοῦ Τμήματος Στρατιάς, ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν ἐξέδωσε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3054 Δ) γήν τῆς,, ἣν ἐκοινοποίησεν ἀμέσως εἰς τε τὰς Μεραρχίας, τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. Α.Π. 3054

X—XI Μεραρχίας

I. Τὴν παρὰ τῇ XIη Μεραρχία Δ. Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρουσίης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ στόπ.

II. Τὴν παρὰ τῇ Χη Μεραρχία XI Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρουσίης εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XI Μεραρχίας εἰς ΒΙΘΟΥΛΚΙ στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40

Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 9ην ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5948 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκρότημα Κ., ἔχουσα οὕτω:

Μονὰς 734

Ἐπιτελεῖον Γραφείου IIIον

Ἀριθ. Α. Π. 5948 Γ' Σ. Στρατοῦ

Συγκρότημα Κ.

I. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προωθήσῃ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τμημάτων ἐπαφῆς καὶ κατάληψιν τῶν ἐξόδων τῶν στενωπῶν βορείως καὶ νοτίως τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ.

II. Τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ ὠθήσῃ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ ἰσχυρὰ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυρ)κοῦ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.*

III. Τὰ ἔφιππα στοιχεῖα νὰ ὠθηθῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπαφῆς ὅσον τὸ δυνατόν βαθύτερον.

Ἐπὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἀγουσῶν ἀρτηριῶν νὰ ληφθῶσιν μέτρα ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

Διὰ τὸν μεταξὺ στοιχείων Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. σύνδεσμον νὰ προηγηθῇ συνεννόησις μεταξὺ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ.
Σ.Δ. 24-11-40

Περὶ ὥραν 9.20, κατόπιν τῆς ὡς ἄνω Διαταγῆς ἡ Ὀμάς Μεραρχιῶν ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3056 Διαταγὴν τῆς πρὸς τὰς Μεραρχίας, δι' ἧς ἔθετεν εἰς ἰσχὺν τὴν πρὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδιδομένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς ὑπ' ἀριθ. 3053.

Ὡρα 9.20'.

Χῆς καὶ ΧΙῆς Μεραρχίας.

Ἐκτελέσατε ἅμα λήψει παρούσης ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διαδιδασθεῖσαν διὰ 3053 Διαταγῆς μας.

Πρωθοῦντες ὑμέτερον ἰππικόν, ὅσον τὸ δυνατόν βαθύτερον καὶ λαμβάνοντες ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα ἀντιαρματικῆς προστασίας ἐπὶ προσφερομένων ὀδεύσεων.

Ἡ Χ Μεραρχία θὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ δεξιὸν Γ' Σ.Σ.

Σ. Δ. 24-11-40

Διοικητῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντισυράτης

Περὶ ὥραν 11.15' τὸ Συγκρότημα Κ. διέταξε τὴν Χῆν Μεραρχίαν ὅπως τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του ἐφεδρικὰ τάγματα μετακινήθωσιν εἰς τοὺς κάτωθι χῶρους:

* Εἰς τὸν ἀναγνώστην στρατιωτικὸν ἐπαφίεται νὰ κρίνῃ, ἂν ἡ κατεύθυνσις ΦΛΟΚΙ—ΚΟΥΡΟΡΑ καλύπτῃ ἢ οὐ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἐδρικοῦμένου εἰς 20—25 χιλιόμετρα μακρὰν, ἧτοι ἐπὶ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ ποταμοῦ.

— Τάγμα 1) 13 εύρισκόμενον ἤδη ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ μετακινήθη εἰς περιοχὴν ὑψώμ. 1500.00 (2 χιλ. Ἀνατολ. ΦΛΟΚΙ).

— Ἔτερον τάγμα εύρισκόμενον ἤδη εἰς αὐχένα νοτίως ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ γὰ μετακινήθη εἰς περιοχὴν ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570.00).

— Ἐξηκολούθουν γὰ κατέχωμαι πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως ὅτι ὁ ἐχθρὸς εύρίσκειται ἐν ἀνωμάλῳ στρατηγικῇ συμπτώξει καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη γὰ ἐκμεταλλευθῶμεν στρατηγικῶς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην καὶ ὅτι ὤθησις τῶν ὄγκων τῶν Μεγ. Μονάδων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εὐρέως δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ὄχι μόνον ἐξασφαλίζει μεγάλως τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἢ τὰς τυχὸν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, δι' ὃ διὰ συνεννοήσεων πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπέτυχον τὴν προώθησιν τοῦ ὄγκου τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔτι δυτικώτερον, ἐκδοθείσης τῆς 3060 τηλεφωνικῆς Διαταγῆς, ἐχούσης οὕτω:

Ἀριθ. 3060

Ἐ π ε ἰ γ ο υ σ α

Ὡρα 12.45'

Χης καὶ ΧΙης Μεραρχίας

I. Μετὰ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων αἱ Μεραρχίαι γὰ προπαρασκευάζωσι προώθησιν τοῦ ὄγκου των ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΜΑΛΙ - I - ΖΙ 1750—1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) — 943 (1624) — 1313 (2 χιλ. Β. Α. ΓΚΙΝΟΜΑΛΙ) καὶ ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΑΣΣΑΤΕΠΕ (1642) — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1553 (5 χιλ. Β.Α. Μοσχόπολις).

II. Ἡ Χη Μεραρχία γὰ συνδέηται καὶ γὰ καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ ΧΙ Μεραρχία ὑπὸ ἰδίου ὄρους τὸ ἀριστερὸν τῆς Χης Μεραρχίας καὶ γὰ ἐπιζητητὴ σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Σ.Δ. 24-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 17.20' ὥραν κατόπιν νεωτέρας συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ Συγκρότημα Κ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3065 Διαταγῆς του διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 3060 Διαταγῆς ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 25-11-40.

Περὶ τὴν 19.30' τὸ Συγκρότημα Κ. ἐκ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς πληροφοριῶν κατήρτισεν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως τῆς 19ης ὥρας, ἣν καὶ ὑπέβαλεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐκοινοποίησεν εἰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἔχουσαν οὕτω:

Ἀριθ. 3068

Ὡρα 19.30'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς Καταστάσεως 19ης ὥρας 24-11-40

Ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ κατέχουν τὴν γραμμὴν

ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ — ΒΙΘΟΥΛΑΚΙ — ΟΡΕΝ — ΒΟΣΚΟΠΙ συμφώνως πρὸς διαταγμένα ἄνευ ἐπαφῆς στόπ.

Τμήματα ἵππικοῦ εἰς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ μὲ ἀναγνωρίσεις πρὸς ποταμὸν ΔΕΒΟΛΙ ἄνευ πληροφοριῶν εἰσέτι στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

25 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἀπεστάλη παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 5965 Διαταγή:

Ἀριθ. Α.Π. 5965

ὥρα 19.20'

Γ' Σῶμα Στρατοῦ

Συγκρότημα Κ.

I. Αὔριον 25ην τρέχοντος ἡ διάταξις μάχης ὑμῶν νὰ προωθηθῆ μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς 975 (Δυτ. ΠΙΣΚΟΓΙΑ) — ΚΟΖΕΛΗ — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΚΡΟΥΣΙΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — 1881, ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατασταθῆ σταθερῶς στόπ.

II. Κυρία κατεύθυναις:

α') Γ' Σ. Στρατοῦ: ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ ΣΤΟΠ.

β') Συγκροτήματος Κ.: ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΟΣΟΓΙΑ.

Σ.Δ. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.

— Γ' Σ. Στρατοῦ: ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗ.

— Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.

III. Ζῶναι ἐνεργείας: Αἱ αὐταὶ μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΣΕΛΤΕ, ἀμφοτέρω εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

IV. Σύνδεσμος Γ' Σ. Σ. καὶ Συγκροτήματος Κ. μερίμνη Συγκροτήματος ὅπερ νὰ καλύπτῃ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

V. Διὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκδοθήσεται ἰδία Διαταγή.

Τ.Τ. 152) 24-11-40

Μετὰ τῆς ἀνω Διαταγῆς ἐλήφθη καὶ ἡ κάτωθι Διαταγή τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς τὸ Β' Σ. Σ. ἔχουσα ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. 5965

Β' Σ. Στρατοῦ

Β' Σ. Σ. συνεχίση αὔριον, 25ην τρέχοντος, ἐπιχειρήσεις τοῦ συμφώνως Α.Π. 609 καὶ 611 Διαταγῆς του. Ἐπὶ πλέον ὠθήση Vην Ταξιαρχίαν πρὸς γε-

νικήν κατευθύνειν ΤΡΕΜΠΙΣΤΑ με ἐντολήν καταλάβη, γραμμὴν ΚΑΦ - Ε - ΜΠΟΝΣΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ.

Ταξιαρχία αὕτη ὀφείλει καλύπτει ἀριστερὸν Συγκροτήματος Κ. καὶ ἐξασφαλίζει σταθερὸν σύνδεσμον μετ' αὐτοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ διαθέτει καὶ Δ' Ὀμάδα ἀχθεῖσαν σήμερον περιοχὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Ἐναφέρατε λήψιν τηλεφωνικῶς.

Σ.Δ. 24-11-40

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω Διαταγῶν τῆς Στρατιᾶς τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 5 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διαδιδασθεῖσαν τὴν 9ην ὥραν τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν μετ' τὴν ἐντολήν ὅπως μερίμνη ταύτης διαδιδασθῆ εἰς ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἄριθ. 3069

ὥρα 8.40'

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 5

I. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 5965 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ διάταξις μάχης τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ. θὰ προωθηθῆ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΘΕΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑψ. 1881—ΜΑΣΚΟΥΛΟΡΙ (1872)—ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατασταθῆ καλύπτουσα τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ τηροῦσα στενὸν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον.

Δεξιὰ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, κινούμενον ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, θὰ ὠθήσῃ τὴν διάταξιν τοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΚΟΨΕΛΗ (1463).

Ἀριστερὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ (V Ταξιαρχία) θὰ ὠθηθῆ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ καὶ θὰ καταλάβῃ τὴν γενικὴν γραμμὴν ΜΟΥΤΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ καλύπτον τὸ ἀριστερὸν μας καὶ ἐξασφαλίζον τὸν μεθ' ἡμῶν σύνδεσμον.

II. Ἡ Χ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους τῆς ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ—Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498)—ΣΤΡΕΛΤΣΑ καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ τούτους ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΜΑΝΤΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1533, τὰς δὲ προφυλακὰς τῆς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΟΥΝΕΜΥΡΑ — Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1493) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἔνθα καὶ θὰ ἐγκατασταθῆ σταθερῶς καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ, καὶ διατελοῦσα ἐν διαρκῇ συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ.

III. Ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους τῆς ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΟΥΛΙΑ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΟΣΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς

γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΜΑΣΚΟΥΛΩΡΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΥ-
ΝΕΜΥΡΑ, ἔνθα ἐγκατασταθῆσεται σταθερῶς, καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν
τῆς Χῆς Μερραρχίας καὶ τελούσα ἐν διαρκῇ μετ' αὐτῆς συνδέσμῳ.

IV. Ἀμφότεραι αἱ Μερραρχίαι γὰρ προωθήσωσι τὸ ἱππικόν των ἐπὶ τῶν
κατευθύνσεών των καὶ ὅσον τὸ δυνατόν θαυύτερον πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

V. Ὅριον ζωνῶν ἐνεργείας: Μετὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὸ ὑπάρχον καὶ
μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΣΕΛΤΣ ἀμφότερα εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ.
Μετὰ Β' Σ.Σ. ἀμετάδλητον.

VI. Πυροβολικόν. Τὸ Βαρὺ Πυροβολικόν γὰρ ὠθηθῆ ἐν τῇ περιοχῇ ΝΤΡΕ-
ΣΝΙΚΟΝ μὲ δυνατότητα βολῆς, πρὸς τε τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ΜΟ-
ΣΧΟΠΟΛΙΝ.

VII. Ἐφεδρεῖαι Ὀμάδος. Τὸ Α) 31 Τάγμα εἰς ΤΕΠΕΤΖΙΚ, τὸ δὲ 1) 13
εἰς περιοχὴν ΚΟΥΛΙΑ μὲ ἐντολὴν γὰρ καλύπτουν τὰς πρὸς Ἀνατολὰς ὁδοὺς.

VIII. Σταθμοὶ Διοικήσεως:

Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.

Χῆς Μερραρχίας: ΛΙΒΙΤΑΡΙ.

ΧΙῆς Μερραρχίας: ΓΚΙΝΤΖΙ.

Σ.Δ. 25-11-40

Διοικητῆς Ὀμάδος Μερραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ μετεδόθη τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην Χῆς Με-
ρραρχίας, ὅστις ἀφοῦ τὴν ἀντέγραψε παρεκλήθη γὰρ τὴν διαβιβάσῃ εἰς τὴν ΧΙῆν
Μερραρχίαν. Εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ τὰ παράπλευρα Σώματα Στρατοῦ δὲν κατωρ-
θῶθη γὰρ μεταδοθῆ, λόγῳ διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν τὸ Στρατηγεῖον τῆς Ὀμάδος ἐκινήθη ἐκ ΚΙΟΥΤΕΖΑΣ
πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, ὅπου ὁ νέος Σ.Δ. αὐτῆς. Τὸ Στρατηγεῖον ἠκολούθησε τὸ δρο-
μολόγιον ΚΙΟΥΤΕΖΑ πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, πλὴν ὅμως, λόγῳ τοῦ ὅτι περὶ τὴν ΣΙ-
ΝΙΤΣΑΝ ἡ ὁδὸς εὗρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη γὰρ ἐπιστρέψῃ καὶ
ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρομολόγιον ΒΟΖΙΓΚΡΑΝΤ — ΠΟΛΟΣΚΑ — ΜΠΙΓΛΙ-
ΣΤΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΚΟΥΡΤΣΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΝΤΑΡΖΑ.

Πλὴν ἐπιβατικῶν τινῶν αὐτοκινήτων, δι' ὧν μετεφέρθησαν οἱ ἀξιωματι-
κοὶ τοῦ Ἐπιτελείου εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ, τὰ λοιπὰ παρέμειναν εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙ-
ΣΤΑΝ, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς πιπτούσης βροχῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης ὀλισθηροῦ τῆς
ὁδοῦ, δὲν ἠδυνήθησαν ταῦτα γὰρ μετακινήθωσι πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ.

Εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἐπετεύχθη ἡ ἀποκατάστασις
τηλεφωνικοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν Μερραρχιῶν.

Μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ γενικῶς πρὸς τὰ ὅπισθεν δὲν κατωρθώθη γὰρ ἐπι-

τευχθή τηλεφωνικός σύνδεσμος και ὁ μόνος ἐπιτευχθεὶς τοιοῦτος ἦτο ὁ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου.

Τὸ ἐσπέρας, κατόπιν ἀναφορῶν τῶν Μεραρχιῶν, ὑπεβλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. ἢ κάτωθι ἀναφορά, κοινοποιηθεῖσα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου εἰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἄριθ. 2033

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ σύνολον ἢ προβλεπομένη διάταξις.

Σ.Δ. 25-11-40

Διοικητῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ.

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

26 Νοεμβρίου

Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη ἢ ὑπ' ἀριθ. 173 τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς ΧΙης Μεραρχίας περὶ ἐγκρίσεως ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. αὐτῆς ἀπὸ ΓΚΙΝΤΣΙ εἰς ΜΠΕΛΑΒΟΝΤΑ. Τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3083) 23.11.40 Διαταγῆς του, ἐνέκρινε τὴν ὡς ἄνω αἴτησιν.

Ἐπίσης ἐλήφθη ἢ ὑπ' ἀριθ. 544 ἀναφορὰ τῆς Χης Μεραρχίας περὶ ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. τῆς ἐκ ΛΙΒΙΝΤΑΡΙ εἰς ΒΟΣΚΟΠΙ, ἐγκριθείσης καὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ.

Εἰς τοιαύτην εὐρισκόμεθα κατάστασιν, ὅτε ἐλήφθη περὶ ὥραν 14ην τῆς 26ης Νοεμβρίου ἢ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5944 Διαταγῆ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη μοι ἔδωκε τὴν ἐντύπωσιν:

α) ὅτι δὲν θὰ προωθηθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας.

β) ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἐπανήρχето εἰς τὸ Δ. Σ. Στρατοῦ, ληξάσης τῆς ἐν τῷ Ἀλβανικῷ μετώπῳ ἀποστολῆς του, ὡς εἰς τὴν Διαταγὴν Α.Π. 17810) 18.11.40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ διαθέσεώς μου εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καθωρίζετο.

Ἡ Α.Π. 5994 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔχει οὕτω:

Ἄριθ. Α.Π. 5994

Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ α σ τ ι κ ῆ Δ ι α τ α γ ῆ

Ι. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13406) 24-11-40 Διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγείου νὰ προπαρασκευασθῇ ἢ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι:

α) Τὸ ταχύτερον δυνατὸν ἢ ΧΙ Μεραρχία νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

β) Ἡ Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. προσεχῶς θ' ἀνακληθῆ καὶ νὰ προπαρασκευασθῆ πρὸς τοῦτο.

γ) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ν' ἀναλάβῃ ζώνην ἐνεργείας ὀριζομένην πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνογιουγκοσλαδικῆς μεθορίου καὶ πρὸς Νότον ὑπὸ τῆς γραμμῆς ΓΚΟΥΜΠΕΛ (224) 51 (γαί — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (Β' Σ.Σ.) — ΟΥΣΤΡΑ — ΒΙΤΣΑ (2370) (γαί) — ὕψ. 1844 — Τρ. ΛΕΞΝΙΑ (γαί) — ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (γαί).

δ) Δύναμις ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχία: Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακά.

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. 1 Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς περιοχὴν ΚΟΥΡΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

ε) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προετοιμάσῃ τὴν εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσιν τῶν ἐπομένων μέσων.

— Β' Σ. Β. Πυροβολικοῦ (ἐνδεχομένως μείον μοίρας) καὶ δλόκληρον τὸ Β' Σ. Π. Πυρ) κοῦ.

— 2 ἀντιρματικά Πυροβόλα τῶν 37 μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των κλπ.

— 24 ἀντιαρματικά τυφέκια Δ) σεως.

— 2 Μοῖραι τοῦ XVI Σ. Ο. Πυρ) κοῦ.

II. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μέτρων θὰ ἐκτελεσθῶσι, τὸ ταχύτερον δυνατὸν.

1) Ἡ εἰς Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσις τῆς XIης Μεραρχίας.

2) Ἡ εἰς τὴν διάθεσίν μου τήρησις μιᾶς Μεραρχίας εἰς περιοχὴν ΚΟΥΡΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

Διὰ τὰ ὑπόλοιπα μέτρα θὰ ἐπακολουθήσωσιν εἰδικαὶ Διαταγαί.

III. Μέλλοντες Σταθμοὶ Διοικήσεως.

Τ.Σ.Δ.Μ. Περιοχὴ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ.

Β' Σ. Στρατοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ.

Τὸ Συγκρότημα Κ., κατόπιν τῆς ἀνω Διαταγῆς ἐξέδωκε περὶ ὥραν 17.30' τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας του, ἣν ἐκοινοποίησεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἄριθ. Α.Π. 3086

Χην καὶ XIην Μεραρχίας

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ XI Μεραρχία τεθῆσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Σ. Δ. περιοχὴ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ), ὅπερ παρακαλεῖται νὰ καθορίσῃ τὸν χρόνον καὶ τρόπον συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας.

Ἡ XI Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀνήκον αὐτῇ ὀργανικῶς 59ον Σ.Π. ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας, θέτουσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τελευταίας τὰς ὑπ' αὐτὴν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς τυχόν Μονάδας, ἢ τμήματα.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας τίθημι τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τοῦ Συγκροτήματος Κ. τηρούμενον 1) 13 ἐφεδρικότων τάγμα.

— Τὸ Συγκρότημα Κ. διαλύεται προσεχῶς καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ὀργανικὴν τῆς θέσιν.

Ἡ Χ Μεραρχία ὑπαχθῆσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, οὗτινος ἀριστερόν ὄριον εἶναι ἡ γραμμὴ ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247.51) ἡγαλ) ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (γαλ) — ὕψ. 1844 — Τρ. ΛΕΣΝΙΑ (γαλ) Μ. ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (γαλ).

— Τὸν τρόπον ἀντικαταστάσεως τοῦ τομέως τῆς ΧΙης Μεραρχίας, παρακαλεῖται νὰ ρυθμισθῇ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Σ. Δ. 26-11-40

Ὅμας Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως ἀνεφέρθη καὶ αὐθις ὅτι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον τὴν ὑπὸ τῆς Διαταγῆς διαταχθεῖσαν διάταξιν.

27 Νοεμβρίου

Τὴν πρωτὰν τὸ εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου μετεφέρθη εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ὅπου ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς μεσημβρίας.

Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τηλεφωνικῶς:

Ἀριθ. 6013

Συγκρότημα Κ.

Θέσατε τὸ ταχύτερον διαθέσιν Β' Σ. Στρατοῦ ΧΙην Μεραρχίαν στόπ.

Ἐν ἀνάγκῃ κινηθῶσιν ἐπειγόντως διαθέσιμα τμήματα αὐτῆς στόπ.

ΧΙ Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ.

Πρὸς ἀπαλλαγὴν V Ταξιαρχίας, ἕνα ἢ τελευταία αὕτη ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατεύθυνσει ΜΑΛΙ — Ι — ΡΑΝΤΟΠΙ — ΜΑΛΙ — Ι — ΚΕΛΚΕΣ στόπ.

Διαρκῆς προσπάθεια τοῦ Συγκροτήματος Κ. νὰ ἐξασφαλίσῃ στενῶς σύνδεσμον Β' Σ.

Σ.Δ. 27-11-40

Ταυτοχρόνως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐλήφθη τηλεφωνικῶς τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 732 ἔγγραφο τοῦ Γ' Σ.Σ.

Ἀριθ. 732

Συγκρότημα Κ.

Παρακαλῶ διατάξατε κατόπιν κινήσεως ΧΙ Μεραρχίας ὅπως ἡ Χ Μεραρχία ἐπεκτείνῃ τὸ ἀριστερόν τῆς μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ νέου ὄριου τοῦ Σώματος στόπ.

Δεξιόν Χης Μεραρχίας παραμένει ὡς ἔχει στόπ.

Σ.Δ. 27-11-40

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς καὶ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Γ' Σ.Σ. τὸ Συγ-
γκρότημα ἐξέδωκε τὰς κάτωθι Διαταγὰς του:

Ἄριθ. 3087 ὥρα 17.20'

ΧΙην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 6013 Διαταγῆς Στρατιᾶς τίθεσθε ἀπὸ λήψεως πα-
ρούσης ὑπὸ Διαταγὰς Β' Σ. Στρατοῦ. Κατόπιν τούτου κινήθητε μεθ' ἀπάντων
ὀργανικῶς διαθέσιμων τμημάτων σας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ —
ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΛ στόπ.

Ἀποστολή: Ἀντικατάστασις Ὑψ. Ταξιαρχίας καὶ ἐπιθετικὴ ἐνέρ-
γεια ἐν τῇ προμνησθείσῃ κατευθύνσει κινήσεως στόπ.

Ζώνη ἐνεργείας: Πρὸς Βορρᾶν ΓΚΟΥΜΠΕΛ (ἄχι) — ΜΑ-
ΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (ναί) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (ἄχι) — 1844 — Τρ.
ΛΕΣΝΙΑ (ἄχι) — Ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ἄχι). Πρὸς Νότον καθορισθήσεται
ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατεύθυνσις προσπαθείας Ὑψ. Ταξιαρχίας: ΜΑΛΙ - Ι - ΡΑΝΤΟΝΙΤ —
ΜΑΛΙ - Ι - ΚΑΛΚΕΣ στόπ.

Σύνδεσμος μετὰ τῆς Χης μερίμνη τελευταίας ἐπὶ ὄριου στόπ.

Τάγμα εἰς διάθεσιν Ὀμάδος Μεραρχιῶν τίθεται διάθεσιν σας ἀπὸ λήψεως
παρούσης.

Σ.Δ. 27-11-40

Ὀμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἄριθμ. 3088 ὥρα 17.30'

Χην Μεραρχίαν

Κινουμένης τῆς ΧΙης Μεραρχίας εἰς τὴν νέαν ζώνην ἐνεργείας της, με
δεξιόν ὄριον (τὸ προαναφερόμενον)

ἐπεκταθῆτε

πάραυτα ἀπὸ λήψεως παρούσης μέχρις ἄνω ὄριου χρησιμοποιοῦντες τὰ μὴ ὀρ-
γανικῶς ἐν τῇ ζώνῃ σας τμήματα καὶ ἐξασφαλίσατε διαρκῆ σύνδεσμον πρὸς
Μεραρχίαν ταύτην στόπ.

Κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς ΧΙης: ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ —
ΚΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Σ.Δ. 27-11-40

Ὀμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ἀνωτέρω Διαταγὰς καὶ ἵνα λάβῃ γνῶσιν τὸ Β' Σ.
Σ. περὶ τῶν διαταχθέντων ἀπεστείλαμεν κρυπτογραφικῶς διὰ τοῦ ἀσυρμάτου
τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀριθμ. 3089

Ὥρα 17.30'

Β' Σ.Σ.

ΧΙ Μεραρχία ἐτέθη διάθεσιν σας καὶ κινεῖται ἐν τῇ κατευθύνσει δριζομένη
ὑπὸ Διαταγῆς Στρατιᾶς.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐπίσης ταυτοχρόνως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἐδόθη τὸ κάτωθι κρυπτογραφικὸν
τηλεγράφημα:

Ἀριθ. 3090

Ὥρα 18.10'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ὅτι Συγκρότημα ἐπεράτωσεν ἀποστολὰς του καὶ εἶναι ἕτοιμον
πρὸς κίνησιν.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλεν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730)
27.11.40 Διαταγῆς του τὴν ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεών του, δι' ἧς κα-
θώριζε λεπτομερῶς τὰς ἐνεργείας ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν του καὶ μεταξύ τῶν
ἄλλων τὴν τῆς Χης Μεραρχίας.

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε καὶ ἀπέστειλε
περὶ ὥραν 18ην τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοι-
νοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ:

Ἀριθ. 3094

Ὥρα 18

Χην Μεραρχίαν

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3088 σημερινὴν Διαταγὴν μου συμμορφω-
θῆτε πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730) 27-11-40 ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρή-
σεων Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ πρὸς τὰς μεταγενεστέρως ἐκδοθησομένας Διαταγὰς του.

Σ. Δ.

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 18.30' τὸ Συγκρότημα Κ ὑπέβαλε τὴν κάτωθι τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἄριθ. 3095

Ὡρα 18.30'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ διέταξα Χην Μεραρχίαν συμμορφωθῆ πρὸς ταύτην ὡς καὶ πρὸς τὰς μελλούσας Διαταγὰς Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν ἐνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν.

ΣΔ. 27-11-40

Ὁμάς Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 26-11-40 Διαταγὴ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς παρέχονται αἱ κάτωθι ὁδηγίαι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Δ ι α τ α γ ῆ

I. Μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἤδη εὐρείαν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ἢ εἰς τὸ Τμήμα Στρατιᾶς ἀνατιθεμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 13405) 24-11-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγελοῦ ἀποστολὴ εἶναι.

— Νὰ ἐξασφάλισι ὅπωςδῆποτε τὸ ὑ ψ ῖ π ε δ ο ν ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ἢ ἀπὸ Δυσιῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῶ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων μας.

II. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τίθεται ἡ Δ) σις τοῦ Γ' Σ.Σ. 4 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ εἰς μὴ Μεραρχιακὰ στοιχεῖα προικοδότησις του.

Ἡ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διατεθεῖσα Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. θὰ ἀνακληθῆ.

III. Θὰ πραγματοποιηθῆ συνεπῶς ἀναπροσαρμογὴ τῆς διατάξεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς Διοικήσεως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὕτη θὰ πραγματοποιηθῆ προοδευτικῶς δι' εἰδικῶν Διαταγῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνημμένου πίνακος.

Ἐκ τῶν μεταβολῶν τοῦ πίνακος τούτου θὰ ἐκτελεσθῶσι τὸ ταχύτερον.

α') Ἡ εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσις τῆς ΧΙης Μεραρχίας καὶ

β') Ἡ συγκέντρωσις μιᾶς Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν περιοχὴν ΠΙΣΟΔΕΡΙ — ΚΑΡΥΑΙ — ΒΑΤΟΧΩΡΙ.

Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας αἱ παροῦσαι ὁδηγίαι ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994) 25-11-40 προπαρασκευαστικὴ Διαταγὴ μου ἐνέχουν θέσιν Διαταγῆς ἐκτελέσεως.

IV. Ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἀνωτέρω τὸ Γ' Σ.Σ. θὰ ἐξασφαλίση ὁπωσδήποτε τὸ ὑφίπεδον ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς καὶ θὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῶ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων.

Μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακά.

Ἡ διάταξις τῶν Μεραρχιῶν τοῦ θὰ ἔχῃ ὡς ἐξῆς: Δεξιὸν XVIIη Μεραρχία Κέντρον 1 ἐκ τῶν ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μεραρχιῶν.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 2 εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μεραρχιῶν τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ διαθέσῃ.

1) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ ὡς ἐφεδρείαν Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς περιουχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΙΚΟΝΙ.

2) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὡς ἀνωτέρω ὀρίζεται.

Τὸ ἀριστερὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὀρίζεται ὡς ἐξῆς: ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247) (ναί) — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (Β' Σ.Σ.) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ὑψ. 2370 (ναί) — 1844 — Τργ. ΛΕΣΝΙΑ (ναί) — ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ.

Τὸ ὄριον τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀριστερὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Συγκροτήματος Κ. μετὰ τὴν εἰς τὸ Β' Σ. Σ. διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας καὶ μέχρις ἀνακλήσεώς του.

Ὁσαύτως μέχρις ἀνακλήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. τὸ δεξιὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς Χης Μεραρχίας θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. καὶ θὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸ Συγκρότημα Κ. Τὸ ὄριον τοῦτο θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. ἐπὶ τῆς θάσεως τῆς νέας διατάξεων, ἣν θὰ πραγματοποιήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς διατάξεώς του ταύτης τὸ Γ' Σ. Σ. γὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀποδίδει πρωτεύουσαν σημασίαν εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ζώνης ἐνεργείας του καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὸ Κέντρον.

V. Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς του ταύτης τὸ Γ' Σ. Σ. δέον γὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι δὲν θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ στατικῆς ἀμύνης. Τουναντίον δέον γὰ διέπετα: ὑπὸ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Αἱ κατευθύνσεις πρὸς ΒΙΘΟΥΛΑΚΙ, ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ καὶ κοιλάδα ΔΕΒΟΛΙ προσφέρονται δι' ἐπιθετικὰς διεισδύσεις.

Ἡ βορείως ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ προχώρησις θὰ ἀποφράξῃ ὀριστικῶς τὴν κατευθύνσιν ταύτην καὶ θὰ παρεμποδίσῃ πᾶσαν μελλοντικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπόπειραν διεισδύσεως.

VI. Ὑπὸ τῶν ὀδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου δὲν ὀρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς διὰ τὰς ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

Θὰ ἐξαρτηθῇ οὗτος καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χειμῶνος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκ τῶν προσκαίρως κακοκαιριῶν.

Εἰς τὰς Διοικήσεις ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας εἶναι δύο παράγοντες σοβαρᾶς δυνατότητος ἐκμεταλλεύσεως.

Σ. Δ. 26-11-40

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ὑπεβλήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2038 ἀναφορᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον σχετικῶς μὲ τὴν κατὰ τὸ ἑσπέρας Στρατ. Κατάστασιν: «Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φίλιων ΜΟΣΚΟΥΛΟΡ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΝΕΜΥΡΑ — ΟΣΟΓΙΑ — ΓΚΙΓΚΙΝΑΤΣΙ — ΤΡΕΣΟΒΑ στόπ. ΧΙ Μεραρχία ἐπέθη εἰς διάθεσιν Β' Σ. Σ. ἐπὶ διατεθείσης κατευθύνσεως ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ».

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ἑξωδίκως ὅτι δὲν πρόκειται ν' ἀνακληθῆ, ὅτι πιθανὸν ν' ἀναλάβῃ ἑτέραν ἀποστολὴν καὶ κατόπιν τούτου ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς αὐτοῦ διέταξε τὴν ἑξακολούθησιν τῆς παραμονῆς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Συγκροτήματος εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ.

28 Νοεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἑξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῆς.

Περὶ τὴν 23ην ὥραν Ἀξιωματικὸς τοῦ Συγκροτήματος παραμένων ὡς Σύνδεσμος ἐν τῇ Στρατιᾷ, ἀφίκετο εἰς Σ.Δ. καὶ προσεκόμισε τὴν κάτωθι Διαταγὴν αὐτῆς, ἔχουσαν οὕτω:

Ἀριθ. Α. 6037

Εἰδικὴ Διαταγὴ

I. Ἡ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 6002) 26-11-40 ὁδηγιῶν μου προβλεπομένη ἀνάκλησις τῆς Διοικήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. δὲν διετάχθη εἰσέτι.

Ἡ Διοίκησις αὕτη θὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς ἡμῶν, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν διάθεσίν της μόνον τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἡ διάρκεια τῆς ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον παραμονῆς τῆς Διοικήσεως Συγκροτήματος Κ. θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τουτέστιν τὸ Συγκρότημα Κ. ἢ θὰ ἀνακληθῇ, ἢ θὰ ἐνισχυθῇ πρὸς ἀνάληψιν ἑτέρας ἀποστολῆς.

II. Αἱ πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν ἐκδοθεῖσαι Διαταγαὶ τοῦ Γ' Σ. Σ. θὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀκριβῶς ὡς ἐξεδόθησαν.

III. Ἀναφέρατε λῆψιν καὶ προτείνατε ὀριστικὸν Σ. Δ. σας.

Σ.Δ. 28-11-40

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τοῦ Συγκροτήματος διέταξε τὸν προσκομίσαντα τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον ν' ἀναφέρῃ εἰς τὴν Στρατιάν,

δτι, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς τὸ τελευταῖον τοῦτο δίδει λεπτομερῶς ὁδηγίας εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, τὸ Συγκρότημα διέταξε τὴν Μεραρχίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ μελλοντικῶς νὰ ἐκτελῇ πᾶσαν Διαταγὴν τοῦ ἰδίου Σ. Στρατοῦ.

Ἐπίσης ἐγγώρισεν ὅτι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισιν ἐνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν, ἡ Χ Μεραρχία δεόν ὅπως συμμορφοῦται πρὸς τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν Στρατιάν καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 3094 καὶ 3 ἀναφορῶν τοῦ Συγκροτήματος, ὧν ἀντίγραφα ἐδόθησαν εἰς τὸν ὡς ἄνω Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον διὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὴν Στρατιάν.

Συγχρόνως παρεκλήθη ὁ Ἀξιωματικὸς οὗτος ὅπως ἐκζητήσῃ ἀπὸ τὴν Στρατιάν τὴν ἔκδοσιν τῶν Διαταγῶν τῆς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἀναφέρει ἐπὶ πλεόν ὅτι τὸ Συγκρότημα, ἐν ἀναμονῇ τούτων, θὰ παραμείνῃ ἐν Μπομποτιστῆ.

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΙΣ ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΕΙΣ Σ. Δ. ΤΟΥ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Τὴν 29ην Νοεμβρίου, ἢ τὴν προηγουμένην, ἐλήφθη Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ. Ἐκ ταύτης ἐξήγετο ὅτι ἡ ΧΙ Μεραρχία, ἀντὶ νὰ ὠθηθῆ, ἐνισχυομένη ἐν ἀνάγκῃ, ἐπὶ τῆς καθορισθείσης εἰς αὐτὴν κατευθύνσεως (Μπιλουσι — Τρέμνιτσα — Κιάφ - ε - Λίρες) καὶ νὰ ἀχθῆ εἰτα πρὸς αὐχένα ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ, διετάχθη ν' ἀνακόψῃ τὴν προχώρησίν τῆς (εἶχε φθάσει ἤδη ἐπὶ ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρὸν) καὶ νὰ συγκεντρωθῆ εἰς περιοχὴν ΓΚΟΖ-ΤΑΡΑΤΖΑ, ἐνισχύουσα δι' ἑνὸς τῶν Συνταγμάτων τῆς, τὸ ἀμέσως Δυτικῶς δρῶν ἀπόσπασμα Καλῆ. Ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ Β' Σ.Σ. καθαρῶς ἀμυντικὴ καὶ ἐπηρεασμένη ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ συνήντα εὐλογον ἀντίστασιν, ἐμαρτύρει ὅτι τοῦτο, ἄρτι διαβάν τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ ἐξ ΕΠΤΑΧΩΡΙΟΥ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ, ἠγγόει ὅτι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ΑΨΟΥ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικῶς τοῦ ΑΩΟΥ ὀροπεδίου, δὲν ὑπῆρχον σοβαραὶ ἀντιστάσεις, ἢ δὲ ἀνάκλησις τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἦτο ὡς ἐκ τούτου, ἄστοχος.

Ἀπέστειλα ὅθεν τὸν Ἐπιτελάρχην μου Συνταγματάρχην Βαγενᾶν ὅπως διαφωτίσῃ τὸ Σῶμα τοῦτο σχετικῶς. Οὗτος συναντήσας τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ ἀντὶ τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ, ἐνθα τῷ ὠρίζετο, ἐπέτυχε, μετὰ τὴν ἀνάπτυσιν εἰς πε τὸν Στρατηγὸν καὶ Ἐπιτελάρχην τῆς ὑφισταμένης ἔμπροσθεν Καταστάσεως, νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ΧΙην Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς κατευθύνσεώς τῆς. Ἀλλ' ἀπωλέσθησαν 4 ἡμέραι εἰς χάρος τῆς ταχείας καὶ δραστηρίας ἐκμεταλλεύσεως.

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Περὶ τὴν 17.45' ὥραν, τὸ Γ' Σ.Σ. ἐκοινοποίησε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 793) 29-11-40 Διαταγῆς τοῦ ὀδηγίας πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μερραρχιῶν, εἰς ἃς ἐδίδοντο λεπτομερεῖς κατευθύνσεις καὶ ἀποστολαὶ εἰς XVII, ΙΧην, XIII, Χην Μερραρχίας ἐπὶ τῶν προβλεπομένων νὰ συνεχισθῶσιν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ Συγκρότημα ἐπειδὴ μέχρι τῆς στιγμῆς οὐδεμίαν Διαταγὴν εἶχε λάβει παρὰ τῆς Στρατιᾶς, σχετικῶς μὲ τὴν περαιτέρω ἀποστολὴν του, ἀπέστειλε τὸν Διοικητὴν τοῦ III Γραφείου εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἵνα ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ πληροφορηθῇ σχετικῶς.

Πράγματι ὁ ὡς ἄνω Ἀξιωματικὸς μετὰ εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ κατῴρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς τηλεφωνικῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἀπεστάλη δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου Διαταγὴ, ἣτις λεπτομερῶς καθώρισε τὸν ρόλον τοῦ Συγκροτήματος.

Τὸ Συγκρότημα, κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἐν ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΗ, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀποσταλείσης Διαταγῆς.

30 Νοεμβρίου

Τὴν πρωτὰν δὲν εἶχε περιέλθῃ εἰς τὸ Συγκρότημα ἡ δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου ἀποσταλείσα ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς χθὲς Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη καὶ πάλιν ὁ Διοικητὴς τοῦ IIIου Γραφείου, ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ὅστις καὶ ἔπραξε τοῦτο, ἔλαβε δὲ ἐντολὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως ἀποπύθῃ εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν ἀφίχθῃ ἡ Διαταγὴ, ἵνα λάβωμεν ἀντίγραφον ταύτης.

Ὁ Ἀξ) κὸς ἡμῶν μετέβη εἰς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, ἔνθα ἡ ἔδρα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπου ἐπληροφορήθη ὅτι καὶ ἐκεῖ δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ Διαταγὴ.

Κατόπιν τούτου ἐγένετο καὶ πάλιν τηλεφωνικὴ συνεννόησις μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἣτις μᾶς ἐγνώρισεν ὅτι, ἀφοῦ δὲν ἐλήφθη ἡ Διαταγὴ, θὰ ἀποστείλῃ ἕτερον Ἀξιωματικὸν διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

1 Δεκεμβρίου

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐλήφθη ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 6059) 29-11-40 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

Ἀριθ. 6059

Διαταγὴ

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6037) 28-11-40 Διαταγὴν μου τὸ Συγκρότημα Κ. θὰ ὑπάγῃται ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγὰς μου στόπ. Μέσα εἰς τὴν

διάθεσίν του ή Χ Μεραρχία και συμπληρωματικά διατεθησόμενα υπό του Γ' Σ. Σ., τῇ αἰτήσῃ του στόπ. Ζώνη ἐνεργείας ή τῆς Χης Μεραρχίας στόπ. Ἀποστολή Συγκροτήματος ἐξασφάλισης καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ.Σ. πῦρά Πυροβολικοῦ ἐπ' ὠφελεία Γ' Σ.Σ. τῇ αἰτήσῃ του. Σύνδεσμος μετὰ Β' Σ.Σ. στόπ. Συγκρότημα Κ. νά παρουσιάξῃται δι' ἐπέμβασιν ἐνδεχομένης και κατόπιν ἐνισχύσεώς του ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Β' Σ.Σ. στόπ. Ἀναφέρατε τηλεφωνικῶς λήψιν.

Σ.Δ. 29-11-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς και περί ὥραν 9ην τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, κοινοποιηθεῖσαν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ. και εἰς τὸ Γ' Σ.Σ.

Ἀριθ. 7104

Ὡρα 9η

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 6059) 29-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ή ὑφ' ἡμᾶς Μεραρχία ὑπάγεται και πάλιν τακτικῶς ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγὰς μου στόπ.

Ἀποστολή τῆς Μεραρχίας εἶναι ἐξασφάλισης καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ.Σ. πῦρά Πυρ) κοῦ ἐπ' ὠφελεία Γ' Σ.Σ. τῇ αἰτήσῃ του και Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Β' Σ.Σ.

Σ. Δ. 1-12-40

Ἐπίσης, περί τὴν αὐτὴν ὥραν ἀπέστειλε τὸ Συγκρότημα τὸ κάτωθι τηλεφώνημα εἰς τὸ Γ' Σ.Σ. ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἰς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. και τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3103

Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν διαθέσεως ἡμῶν ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ και τῆς πεδύνης Πυροβολαρχίας παρακαλῶ διαθέσῃτε εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην Μοῖραν ὄρεινου Πυροβολικοῦ.

Σ.Δ. 1-12-40

Ἡ Χ Μεραρχία κατόπιν σχετικῆς Διαταγῆς περί τῶν παρ' αὐτῇ διατιθεμένων Μαχίμων Μονάδων, ἀνέφερεν ὅτι διαθέτει τὰς κάτωθι:

30ον Σ.Π. ἐκ 2 Τ.Π., 68ον Σ.Π. ἐκ 3 Τ.Π., ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝ-ΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ἐκ 3 ἐπίσης Τ.Π., τὸ 4ον Τ. Πολυδύλων κινήσεως, Πυροβολικόν, 14 Πυροβόλα τῶν 75) 19, 3 Πυροβόλα τῶν 105) 19, 4 Πεδ. Πυροβόλα τῶν 75, 4 Πυροβόλα τῶν 105 Μ., 4 Πυροβόλα τῶν 155 Β., 3 Α) Α Πυροβόλα τῶν 37 και 2 Α) Α Πυροβόλα τῶν 20 και τὴν VIIην Ο.Α.

Περί τὴν 18ην ὥραν ή Μεραρχία ὑπέβαλεν ἀναφορὰν τῆς Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ἣτις ὑπεδλήθη εἰς τὴν Σαρατιὰν διὰ τῆς κάτωθι ἀναφορᾶς μας:

Ι. Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων: ΓΚΙΓΚΙΝΑΣΙ — Μονὴ ΓΚΙΓΚΙΝΑΣΙ — ΚΑΡΑΜΠΑΓΙΝΣΙ — ΠΡΟΖΝΤΟΒΕΤΣ — ἐκεῖθεν ΜΕΛΙΖΩΝΙ — ρεῦμα ΓΚΙΩΝ — ΜΠΑΡΔΑΣΙ — ΝΤΕΠΟΥΛΑ (1842).

Ἀπόσπασμα συγκροτηθὲν πρὸς τήρησιν ἐπαφῆς κατέλαβε μέχρι 13ης ὥρας ὕψ. 1100 μ. Δ. ΚΟΥΤΣΙΑΚΑ — ὕψ. 1500 μ. Α. κορυφῆς ΛΕΓΝΙΑ.

Πρόελασις πρὸς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΑΛΙΚΙ ἀνεστάλη προσωρινῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν, λόγῳ χιόνος καὶ πυρὸς αὐτομάτων ὄπλων καὶ Πυροβολικοῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΠΕΣΤΑΝΙ — ΒΑΡΒΑΡΑ καὶ πυρῶν αὐτομάτων ὄπλων ἐκ τῶν ἐντερεισμάτων Β. ΒΟΓΛΙΤΣΑ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ δυσχερειῶν ὑποστηρίξεως φιλίου Πυροβολικοῦ λόγῳ ἐλλείψεως δρατότητος.

ΙΙ. Ἐντυπώσεις περὶ ἐχθροῦ: Ἐχθρὸς φαίνεται δι' ἐλαφρῶν ὀπισθοφυλακῶν τηρεῖ ἐπαφὴν μεθ' ἡμετέρων δυνάμεων, ἐπιδιώκων ἐπιδράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Σ. Δ. 1-12-40

Ἐπίσης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Συγκροτήματος μετέβη παρὰ τῷ Σ.Δ. τοῦ Γ' Σ.Σ., ὅπως προσανατολισθῆ ἐπὶ τε τῆς Καταστάσεως καὶ γενικῶς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γ' Σ. Σ.

Κ α ι ρ ό ς: Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἔπιπτεν χιὼν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Τομέως τοῦ Συγκροτήματος.

2 Δ ε κ ε μ θ ρ ί ο υ

Ἡ κατάσταση κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

Τὸ συγκροτηθὲν μόνον ἀπόσπασμα πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΛΕΣΝΙΑ — ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ τήρησιν τῆς ἐπαφῆς, κατώρθωσε περὶ τὴν 10ην ὥραν νὰ καταλάβῃ τὰς ἀνωλύμους κορυφὰς 500 μ. Α. ΛΕΣΝΙΑ, περὶ δὲ τὴν 14ην ὥραν ὀλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τῆς κορυφῆς ΛΕΣΝΙΑ (1799).

Ἐκεῖθεν ἐσυνέχισε τὴν ἐνέργειάν του καὶ περὶ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν αὐχένα 100 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ καὶ Νοτιώτερον τὸ Α. ἀνω ΜΟΓΛΙΤΣΗΣ ἀντέρισμα, θαθεῖαν γραμμὴν Ν. ΜΑΛΙΚΙ καὶ ἀντερίσματα Δ. ΝΙΚΟΛΑΡΑ.

Κ α ι ρ ό ς: Χιὼν παραμένει σχετικῶς πυκνὴ, πλὴν γενικῶς ἡ κατάσταση τοῦ καιροῦ ἔχει βελτιωθῆ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΓΩΝΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΜΕΧΡΙΣ
ΑΦΙΕΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ

3 Δεκεμβρίου

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν προηγουμένης προφορικῆς μεθ' ἡμῶν συνεννόησεως, ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 872) 3-12-40 Διαταγὴν τοῦ πρὸς τὰς ΙΧ καὶ Χ Μεραρχίας, δι' ἧς καθορίζετο, ἐν ἐπεκτάσει, τὸ ὄριον ζώνης ἐνεργείας τῶν Μεραρχιῶν τούτων, ὡς ἐξῆς:

1515 (2 χιλ. Β. Α. ΕΠΙΣΚΑ) — ΛΕΣΝΙΑ (1799) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) — ὑψ. 1114 (ἀμέσως Νοτίως ΓΚΡΑΜΠΟΒΑ Μωαμεθανικῆ) ἔπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Περὶ ὥραν 16.25' τὸ Συγκρότημα ἐξέδωκε πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν τὴν κάτωθι Διαταγὴν τοῦ, ἣν ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. Α.Π. 3113

Ὁρα 16.25'

Χην Μεραρχίαν

Πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ.Σ. καὶ ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Β' Σ.Σ., ἡ Μεραρχία μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Γ' Σ.Σ. (ΙΧης Μεραρχίας) τοῦ ὑψ. 2214 (Ν. ΜΠΟΤΣΚΟ) καὶ τὴν κατάληψιν ὑφ' ὑμῶν τοῦ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) νὰ προωθήσῃ βαθμιαίως τὰς προφυλακὰς τῆς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς.

ΦΡΕΝΤΟΝ (2176) — ΜΠΟΦΝΙΑ (2004) — ΠΕΣΤΑΝ, (1375) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018), τὸ δὲ κέντρον θάρους τοῦ ὄγκου τῆς ἐπὶ τῆς περιοχῆς ΛΑΜΝΤΑΡΙ — ΟΠΑΡΙΤ — ΟΣΟΓΙΑ.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω προώθησιν ἡ Μεραρχία νὰ προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς κυριωτέρων κατευθύνσεων καὶ ἰδίᾳ ΜΑΖΡΕΚΑ — ΓΚΡΕΜΣΙ.

Ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν νέων τῆς θέσεων ἢ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3104) 1-12-40 Διαταγῆς μου καθοριζομένη.

Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἀπὸ αὐριον: ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ.

Σ.Δ. 3-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, οἱ μὲν ὄγκοι τῆς Μεραρχίας παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τὸ δὲ ἀπόσπασμα ὄπερ συνεκροτήθη εἰς τὸ δεξιὸν πρὸς ἐκκλιθάρισιν τῆς περιοχῆς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ κατῶρθωσε νὰ καταλάβῃ μέχρι 15ης ὥρας τὴν ἐξῆς γενικὴν γραμμὴν: Ἀγώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ, Ἀγώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΑΝΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑ, προωθήσαν ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις πρὸς ΓΚΟΠΕΣΙ καὶ ΚΑΤΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑΝ.

Εἰς τὸ ἀριστερόν, ὁ ἐχθρὸς, δυνάμειος περίπου λόχου, μετὰ δλμων, κατῶρ-

θωσε να καταλάβη τὸ ὕψωμα 2370 καὶ τὸ ὕψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ καὶ ἤρχισε νὰ δά-
λη κατὰ φιλίων τμημάτων κατὰ ΜΑΡΤΑΣ. Ἡμέτεροι διέταξαν ἐπιθετικὴν ἀνα-
γνώρισιν κατὰ ΦΡΕΝΤΟΥ, ἥς ὁμως τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνεφέρθη κατὰ τὴν προ-
αναφερομένην χρονολογίαν.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο, αἱ κάτωθι ἐξακριβώσεις
περὶ τοῦ ἐχθροῦ.

Περιοχὴ Τριγ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ Β. τοῦτου 2214 ὕψωμα κατείχετο ὑπὸ ἐ-
χθροῦ δυνάμεως 300 περίπου ἀνδρῶν διαθέτοντος ὄλμους καὶ αὐτόματα ὄπλα.

— Περιοχὴ ΛΙΕΣΕΤΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ (Ν. ΔΕΒΟΛΙ) ἐξηκριβώθησαν
φωλαὶ αὐτομάτων ὄπλων καὶ θέσεις οὐλαμοῦ Πυροβολικοῦ, ὅστις μάλιστα ἐβλ-
λεν, κατ' ἐπανάληψιν.

— Περιοχὴ ΓΚΟΣΤΕΝΚΑ δύναμις ἐχθρικῆς Διλοχίας.

— Περιοχὴ ΚΙΑΦ - Ε - ΚΝΑΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ δύναμις ἐχθροῦ λόχου,
πιθανῶς, ἀλπινιστῶν.

— Περιοχὴ ὕψωμ. ΦΡΕΝΤΟΥ — ὕψ. 2370 δύναμις ἐχθροῦ λόχου μετὰ
ὄλμων.

Βάσει τῶν ἄνω πληροφοριῶν αἵτινες ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Μεραρχίας
τὴν 18ην ὥραν συνετάγη δελτίον Στρατ. Καταστάσεως Πληροφοριῶν, ὅπερ ὑπε-
βλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ.Σ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀξιωματικὸς τῆς Στρατιᾶς διεβίβασε τηλεφωνικῶς
εἰς τὸν Δ) τὴν τοῦ ΙΙΙ Γραφείου τὴν κάτωθι πληροφορίαν μεταδοθεῖσαν παρὰ
τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου: «Κατὰ θετικῆς πληροφορίας πρόκειται νὰ γίνῃ κί-
νησις ἐχθρικῶν τμημάτων ἐπὶ ὁρομολογίου ΚΑΤΩ ΝΤΟΥΣΑΡΙ (5 χιλ. Β.Δ.
ΜΠΟΦΝΑ) διὰ τοῦ αὐχένος ΚΙΑΦ - Ε - ΜΑΡΤΕΣ (ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) καὶ με-
ταξὺ τῶν ὕψωμ. 2359 καὶ 2394 πρὸς ΜΑΡΓΙΑΝΝΑ».

Τὴν ὡς ἄνω πληροφορίαν τὸ Συγκρότημα διεβίβασεν εἰς τὸ ΙΙΙον Γρα-
φεῖον τῆς Χ Μεραρχίας καὶ συγχρόνως διέταξε προφορικῶς νὰ ληφθῶσι τὰ ἐν-
δεικνύμενα μέτρα.

4 Δ ε κ ε μ β ρ ι ο υ

Κατόπιν παρασχεθεῖσῶν προφορικῶς πληροφοριῶν περὶ προχωρήσεως τοῦ
δεξιοῦ τοῦ Β' Σ.Σ., τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3116) 4-2-40 τηλεφω-
νικῆς ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἦν ἐκοινοποίησεν εἰς τε τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ
Χην Μεραρχίαν, ἠτήσατο τὰ ἐξῆς:

«Ἀνάγκαι καλύψεως προχωροῦντος δεξιοῦ Β' Σ.Σ. ἐπιβάλωσιν εἰς Χην
Μεραρχίαν χρησιμοποίησιν τμηματὰ τῆς πρὸς τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν στόπ. Κατὰ
συνέπειαν παρακαλῶ διατάξετε περιορισμὸν δεξιοῦ ὄριου τῆς συμφώνως αἰτή-
σει μας στόπ».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξηκολούθησε, διὰ συγκρο-
τημάτων, ἐπιθετικὰς ἀναγνώρισεις καὶ εἰς μὲν τὸ δεξιὸν κατέλαβε τὸ χωρίον
ΓΚΑΠΕΣΙ, νοτιώτερον δὲ τὸ χωρίον ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ, εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν, ἀ-

φοῦ ἐξησφαλίσθη ὁ αὐχὴν ΜΑΡΤΑ, προωθήθη πρὸς ὕψ. ΣΥΜΕΖΑ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ΧΙης Μεραρχίας.

Πάντως αἱ παρὰ τοῦ Π Γραφείου ἐξακριβωθεῖσαι διὰ τὸν ἐχθρὸν πληροφορίες εἶναι ὅτι οὗτος διὰ τοῦ βου Συντάγματος Ἑλληνιστῶν (3 Τάγματα μὲ φθορὰν 40%) κατέχει τὴν γραμμὴν ΜΕΤΑ — ΜΠΟΦΝΙΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ, διὰ τοῦ βου Συντάγματος Ἑλληνιστῶν τὴν περιοχὴν ΚΙΑΦ - Ε - ΚΟΥΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ καὶ ἐκ τῶν πάσης πλευρᾶς πληροφοριῶν κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ ὀπισθοφυλακῆς κατεχούσης διαβάσεις καὶ δεσπόζοντα σημεῖα πρὸς ἐπιβράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2090) 4-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν δελτίον Στρατ. Καταστάσεως καὶ Πληροφοριῶν.

Περὶ τὴν 20ὴν ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6092 Δ) γῆ τῆς Στρατιᾶς δι' ἧς μᾶς γνωρίζει ὅτι, ἡ XV Μεραρχία θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς σήμερον τὴν κίνησιν πρὸς τὸν χώρον συγκεντρώσεως ΤΕΠΕΤΖΙΚ — ΦΛΙΟΚΙ — ΠΕΠΕΛΑΣΙ — ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΜΠΙΛΟΥΣΙ καὶ τῆς ὁποίας πέρασ κινήσεως ὀρίζεται ἡ πρῶτα τῆς 7ης τρέχοντος τιθεμένης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Κατὰ τὴν ἄνω Διαταγὴν εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην θὰ δοθῶσιν ὑπὸ τῆς XIIIης Μεραρχίας ὄρεινοι σχηματισμοὶ καὶ Ὑπηρεσίαι προσωρινῶς ὡς καὶ Μοῖρα ὄρ. Πυροβολικοῦ 105 καὶ ὅτι αἱ δυνατότητες περαιτέρω κινήσεώς της θὰ εἶναι πρὸς ΚΙΑΦΕ - ΛΙΡΕΣ ἢ πρὸς ΜΑΛΙ - ΚΕΛΚΕΣ ἢ καὶ νοτιώτερον.

Κατάστασις καιροῦ βελτιωμένη, πλὴν παραμένει ἡ ἀπὸ 3ημέρου πεσοῦσα χιῶν, ἰδίως εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς.

5 Δεκεμβρίου

Περὶ τὴν 2αν ὥραν μετεδόθη τηλεφωνικῶς - κρυπτογραφικῶς τὸ κάτωθι τηλεφώνημα παρὰ τῆς Στρατιᾶς:

Ἄριθ. Α.Π. 6110

Συγκρότημα Κ., Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας «ἐχθρικά τμήματα ἐξ αὐχένος ΜΠΑΡΤΑ (Ν.Δ. ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) ἢ μετεκινήθησαν ἢ μετεφέρθησαν νοτιώτερον ὅπως προσβάλωσι πλευρικῶς τμήματα ἐνεργοῦντα κατὰ ΚΙΑΦΕ — ΚΟΥΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ (7 χιλ. Ν.Δ. ΜΠΑΡΤΑΣ) στόπ. Ἐχθρὸς ἐλπίζει ἐνισχυθῆ ταχέως εἰς περιοχὴν ταύτην στόπ. Περιοχὴν ταύτην σημειοῦνται τμήματα Ἑλληνιστῶν».

Τὴν ὡς ἄνω πληροφορίαν μετεδώσαμεν προφορικῶς πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω πληροφοριῶν τὸ Συγκρότημα ὑπέβαλε τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν ἀναφορὰν:

Τ.Σ.Δ.Μ.

Παρακαλῶ διατάξατε ἐπὶ τῆς 3116 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς μας περὶ περιορισμοῦ ὁρίων ζώνης Χης Μεραρχίας κατόπιν ἀναφαινομένων ἀναγκῶν καὶ εἰς ἀριστερὸν ὄριόν της.

Σ.Δ. 5-12-40

Ἐπίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωκε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν:

Ἄριθ. 3124 Ὡρα 9.20'

Δεξιὸν Β' Σ.Σ. εὐρίσκεται εἰς αὐχένα ΚΙΑΦΕ - ΚΟΥΛΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ στόπ.

Κατὰ συνέπειαν πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου καὶ καλύψεως ἄνω τμημάτων προωθήσατε τμήματα ἀποσπάσματος ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ πρὸς ΜΠΙΡΣΑΚΑ καὶ ΚΟΥΡΣΟΒΑ στόπ.

Προοδευτικῶς πρὸς ἴδιον σκοπὸν ἴδια τμήματα νὰ προωθηθῶσι εἰς ΛΕΣΝΙΑ καὶ διάθασιν ΣΤΗΠΑ στόπ.

Ταυτοχρόνως Κέντρον σας νὰ προωθηθῆ πρὸς διάθασιν ΜΙΕΤΑ καὶ ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ στόπ.

Δεξιὸν σας μέχρι περιορισμοῦ δεξιοῦ ὁρίου ζώνης σας ἐξακολουθεῖ ἐξασφαλίζων κάλυψιν καὶ σύνδεσμον πρὸς ΙΧ Μεραρχίαν.

Σ. Δ. 5-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἄνω Διαταγὴν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2093) 5-12-40 κάτωθι ποιαύτη:

Χην Μεραρχίαν

Πληροφορίαι φέρουσιν ὅτι Ἰταλικὴ Διοίκησις περιοχῆς Δυτικῶς ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ ζητεῖ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων εἰς περιοχὴν ὑψ. ΡΑΜΙΣ — Τργ. ΛΕΣΝΙΑ — ὑψ. ΤΣΗΠΑ — ὑψ. ΜΙΕΤΑ στόπ.

Σκοπὸς ἐνισχύσεων δὲν εἶναι γνωστὸς στόπ.

Κατόπιν καὶ προηγουμένης σχετικῆς πληροφορίας περὶ ἐνεργείας Ἰταλῶν κατὰ δεξιὸν πλευροῦ Β' Σ.Σ. ἐκτελέσατε δραστηρίως Α.Π. 3124 σημερινὴν Διαταγὴν μου ἐνισχύοντες ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Σ.Δ. 5-12-40

Διοικητῆς Ο. Μ. Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ διαφόρων κατευθύνσεων τῆς Μερραρχίας διάφοροι ἐπιθετικοὶ ἀναγνωρίσεις, καταληφθέντων παρὰ τούτων διαφόρων σημείων.

Ἐν συνόψει ἡ Στρατ. Κατάστασις τοῦ τομέως τῆς Μερραρχίας εἶχεν ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ ἑσπέρας:

— Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ φιλιῶν: ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΥΨΩΜΑ Δυτ. ΛΕΣΝΙΑ (1799) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΛΕΣΙΕΤΣΙ — ὕψ. ΠΕΣΤΑΝΙ (1375) — ΚΟΥΛ - Ε - ΠΕΣΤΑΝΙ — ΟΠΑΡ — ΜΑΡΤΑ — ΣΙΝΙΤΣΑ.

— Γεγονότα: Ὑψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ καταληφθὲν παρ' ἡμετέρων ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς ἀνακατελήφθη παρ' ἐχθροῦ 22αν ὥραν τῆς παρελθούσης νυκτός. Σημεριναὶ προσπάθειαι πρὸς ἀνακατάληψιν δὲν ἐπέτυχον. Αἱ ἐνέργειαι θὰ συνεχισθῶσιν αὔριον.

— Ἡμετέρα ἐνέργεια κατὰ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ τὰς προκεχωρημένας ἀπογευματινὰς ὥρας εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει.

— Ἀναγνωρίσεις ἀποσταλεῖσαι πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις δὲν ἀνέφερον εἰςτέτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν.

— Καιρικὴ Κατάστασις: Αὕτη ἐδελτιώθη σχετικῶς.

6 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη κρυπτογραφικῶς ἡ ὑπ' ἀρ:θ. 6113) 5-12-40 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

«Ἐπὶ 3116 ἀναφορᾶς ἀντὶ περιορισμοῦ ὁρίου τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν σας ἐν Τάγμα 30ὸν Σ.Π. στὸπ. Τὸ Γ' Σ.Σ. νὰ διαθέσῃ τὸ ταχύτερον».

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀπεστάλησαν διάφοροι ἐπιθετικοὶ ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ τομέως τῆς Μερραρχίας.

Μόνον πρὸς τὴν περιοχὴν Νοτίως ΔΕΒΟΛΙ αἱ ἀναγνωρίσεις προωθήθησαν καὶ κατέλαβον τὸ χωρίον ΒΑΡΒΑΡΑ.

Βορείως τοῦ ΔΕΒΟΛΙ καὶ συγκεκριμένως πρὸς τὸ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ δὲν ἐγένετο ἐνέργεια, πλὴν ὅμως παρεσκευάσθη αὕτη δι' αὔριον.

Ἐπίσης εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μερραρχίας καὶ συγκεκριμένως εἰς ΦΡΕΝΤΟΥ δὲν κατωρθώθη λόγῳ ἰσχυρᾶς χιονοθύελλης νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ προπαρασκευασθεῖσα διὰ σήμερον ἐπίθεσις καὶ ἀνεβλήθη ὅπως ἐκτελεσθῇ αὔριον.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου τῆς Μερραρχίας αἱ ἀποσταλεῖσαι ἀναγνωρίσεις δὲν ἀνέφερον ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα.

Πάντως αἱ γενικαὶ περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐντυπώσεις εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐλαφρῶν τμημάτων ἐνισχυμένων δι' αὐτομάτων ὅπλων καὶ κατεχόντων δεσπάζοντα σημεία, αὐχένας, καὶ ὀδικούς κόμβους, εἰς ἃ ἀμύνονται πεισιμόνως πρὸς ἐπιδράδυσιν προχωρήσεώς μας.

Κ α ι ρ ό ς: Εἰς περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ χιονοθύελλα, ἐπὶ λοιπῆς περιοχῆς δριμύ ψύχος.

ΑΦΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΒΟΝ ΧΩΡΑΝ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἀφίκετο εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἡ Α.Υ. ὁ Διάδοχος καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Παπάγος. Λόγω τοῦ προκεχωρισμένου τῆς ὥρας ἀφίξεώς των, τὸ καθωρισμένον νὰ γίνῃ Συμβούλιον ἀνεβλήθη διὰ τὴν 9ην ὥραν τῆς ἐπομένης. Παρέστησαν κατὰ τοῦτο:

- Ὁ Ἀρχιστράτηγος Ἀντιστράτηγος Παπάγος.
- Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσιάκας.
- Ὁ Διοικητὴς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου.
- Ὁ Διοικητὴς τῆς Ο.Μ.Κ. Ἀντιστράτηγος Κοσμάς Γ.

Κατὰ τὸ Συμβούλιον τοῦτο ὁ Ἀντιστράτηγος Παπάγος:

— Μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τῶν Ἰταλῶν.

— Μᾶς ἐξήγησε τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ τῆς νέας φάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ ταύτην, μὲ ἀξιοῦν περιστροφῆς τὸ δεξιὸν (Γ' Σ.Σ.) θὰ ἔφερε τὴν ἐπιθετικὴν προσπάθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν γαικικὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΩΟΣ — ΑΥΛΩΝ (διὰ τοῦ Κέντρου τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ.).

Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, παρόντων καὶ τῶν ἄνω, ὅτι θὰ ἀνελάμβανον κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος προσωπικῶς μετὰ τμήματος τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἤρχετο εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, παρὰ πάντων τῶν παρισταμένων Ἀντιστρατῆγων ἐτονίσθη ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις, ἀπαῖξ ἀπεφασίσθησαν ἔδει ν' ἀρχίσωσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς, διότι ὁ χειμὼν ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται δριμύτερος καὶ ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐκαρποῦτο τοῦ διαρρέοντος χρόνου ὅπως ἰσχυροποιηθῇ καὶ σταθεροποιήσῃ τὴν ἐπὶ νέας τοποθεσίας διάταξίν του εἰς βάρος τῶν ἐπιχειρῶντων ἐνεργειῶν μας. Μάλιστα, διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, οὕτως τὴν διοίκησιν θ' ἀνελάμβανον, ἀλλὰ δὲν συγκατετέθη καὶ μοὶ εἶπεν ν' ἀναμένω σχετικὴν Διαταγὴν ἐξ Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον, ὡς καὶ κατὰ τὰς πρὸ καὶ μετὰ τοῦτο ἐπακολουθησάσας συζητήσεις, καθ' ἃς παρίστατο καὶ ὁ Διάδοχος, ἐλέχθησαν πολλά, ἀλλὰ αἱ κάτωθι ἐκφράσεις μοῦ ἔκαμον τόσον τότε, ὅσον καὶ θραδύτερον, βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

— Ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ συνεχισθῶσιν καὶ θὰ ἔλθῃ εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, ὁ Διάδοχος τῷ εἶπεν: «Ὡστε τὸ ἀπεφασίσαις»; Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λήψις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐλήφθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατῆγου κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο, ἀφοῦ ἐπεκοινωνήσῃ με τοὺς Διοικητὰς τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, ἦτοι τὴν 7ην Δεκεμβρίου καὶ συνεπῶς κατὰ τὸν ἀπὸ

22 Νοεμβρίου (πτώσις ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 7 Δεκεμβρίου χρόνον, ἤτοι ἐπὶ 15 ἡμέρας ἢ Ἀνωτάτη Διοίκησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν εἶχε λάβει ἀπόφασιν, ἀν θὰ συνεχίσῃ, ἢ ὄχι, τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, τὴν 7ην Δεκεμβρίου, δὲν τὰς ἀρχίζει ἀμέσως, ἀλλ' ἀφήνει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἵνα ὑποβάλλῃ προφανῶς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Βασιλέως καὶ οὕτω παρέρχονται ἄλλαι 4—5 ἡμέραι εἰς θάρος ἡμῶν καὶ εἰς ὄφελος τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατὰ τὰς ἄνω 20 ἡμέρας, ὅπως βραδύτερον ἐξηκριβώθη, ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῶν μεταφορῶν του δι' Ἀδρία, ἐπέτυχεν νὰ μεταφέρῃ περὶ τὰς 5—6 Μεραρχίας ἔναντι ἡμῶν (ὁ ἐχθρὸς μετέφερεν κατὰ μέσῃν τιμῆν, 5 Μεραρχίας μηνιαίως. Κατὰ συνέπειαν διὰ τὸν χρόνον ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου μέχρι 10ης Δεκεμβρίου ἀναλογοῦσι 5—6 Μεραρχίαι).

β') Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσιάκας ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ θεωρῇ τὴν τοποθεσίαν ΜΟΡΟΒΑ — ΙΒΑΝ ὡς στρατηγικὴν τοποθεσίαν ΑΝΑΣΧΕΣΕΩΣ, καίτοι κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον ἀπεφασίσθη συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

γ') Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, καίτοι ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐξέδωσεν ἐπὶ τόπου τὴν Διαταγὴν, ἀλλ' ἀφῆκε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ ὑποβάλλῃ καὶ τὴν ἀπόφασιν του ταύτην ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν προμνησθέντων προσώπων εἰς θάρος τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπειγουσῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Μ.Κ. ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 10ης Δ) ΒΡΗΙΟΥ, ΗΜΕΡΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

7 Δεκεμβρίου

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀνέφερεν ὅτι ἀπέστειλε μὲν ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπίσης ἡ ΧΙ Μεραρχία μεθ' ἧς ἐπικοινωνήσαμε τηλεφωνικῶς ἀνέφερεν ὅτι διὰ τὴν προχώρησιν τῆς ἐπεδάλλετο ἡ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης.

Κατόπιν τούτου τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσεν τὴν κάτωθι Διαταγὴν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν ἐκοινοποίησεν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς καὶ τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. Α.Π. 3135 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Χην Μεραρχίαν Ὥρα 16.20'

Ἀπαραίτητος τυγχάνει ταχίστη πτώσις ΦΡΕΝΤΟΥ παρακωλύοντος προχώρησιν ΧΙης Μεραρχίας στόπ.

Ἐπιζητήσατε τὴν ταχίστην πτώσιν αὐτοῦ διὰ μετωπικῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑπερκερωτικῆς κινήσεως ἐκ κατευθύνσεων: ΜΑΡΖΕΚΑ (Μαργιάν) πρὸς ΦΑΚΕΚΟΥΚΙ (Φάκια - ε - Κούκιε) καὶ ἐκ ΚΡΑΣΤΑ πρὸς ΚΑΠΙΝΟΒΑ στόπ.

Μετὰ τὴν πτώσιν ΦΡΕΝΤΟΥ προωθηθῆτε ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς ΚΑΒΑΝ-
ΣΙΑ — ΜΙΕΤΑ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ, μὲ κυρίαν προσ-
πάθειαν ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΙΕΤΑ (2022) ἐπὶ σκοπῷ συνδέσμου μετὰ Β' Σώμα-
τος καὶ καλύψεως ἀριστεροῦ Γ' Σώματος στόπ.

Ἐναφέρατε ἐνεργείας σας.

Σ.Δ. 7-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἐντιστράτηγος

Τὸ ἑσπέρασ περὶ τὴν 19.20' ὤραν τὸ Συγκρότημα Κ. κατόπιν καὶ τῆς
ὑποβληθείσης διὰ τοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως Πληροφοριῶν παρὰ
τῆς Μεραρχίας ὑπέβαλεν εἰς τὸ τμήμα Στρατιᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον Στρατιωτι-
κῆς Καταστάσεως ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἰς τὰ παράπλευρα Σ.Σ. καὶ ὅπερ ἐν περι-
λήφει ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἄριθ. Α.Π. 2110

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως
Ἐσπέρας 7 - 12 - 40

Ἡ κατεχομένη σήμερον παρ' ἡμετέρων γραμμῆ εἶναι γενικῶς ἡ διὰ προ-
ηγουμένων δελτίων ἀναφερθεῖσα.

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐξέπεμψε ἰσχυρὰς ἐπιθε-
τικὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι συγκε-
κριμένα πληροφορία περὶ τῶν παρὰ τούτων ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων,
πλὴν τῆς καταλήψεως τοῦ χωρίου ΜΑΖΡΕΚΑ, κατόπιν σχετικῆς πείσμονος ἀν-
τιστάσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως κατοικουμένης περιοχῆς Βορείως ΜΠΟΦΝΙΑ.

Προπαρασκευασθεῖσαι διὰ σήμερον ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Τργ. ΜΟ-
ΓΛΙΤΣΑ (δεξιὸν Μεραρχίας) καὶ κατὰ ὑψ. ΦΡΕΝΤΟΥ (ἀριστερὰ Μεραρ-
χίας) ἐξεδηλώθησαν καὶ εὐρίσκονται ἐν ἐξελίξει.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας συνελήφθησαν 2 Ἀξιωματικοὶ (ἐξ ὧν εἰς
λοχαγὸς Διοικητῆς λόχου), 26 ὀπλίται καὶ 6 Ἀλβανοὶ αὐτόμολοι.

Καιρικὴ Κατάστασις: Χιονώδεις θύελλαι—δριμύ ψυχός.
Ἐσημειώθησαν κρουσπαγήματα ἐπὶ 50 ὀπλιτῶν.

Συμπέρασμα: Ὁ ἐχθρὸς ἐκ μικρῶν τμημάτων ἀποτελούμενος κα-
τέχει ἀσυνεχεῖς πλὴν ἐπικαιρούς θέσεις, ὧν ἡ πτώσις δυσχεραίνεται λόγῳ χιό-
νος καὶ λοιπῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

8 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς σήμερον ἡ Μεραρχία ὑπέβαλε συμπληρωματικὸν
δελτίον περὶ τῶν ἐπιτευχθέντων κατὰ τὴν χθὲς ἀποτελεσμάτων καὶ δάσει τού-

των συνετάγῃ συμπληρωματικῶν δελτίων τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τὰ παράπλευρα Σ. Στρατοῦ καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἄριθ. 3137

Ὥρα 8η

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

I. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ αὐχὴν ΣΕΠΡΕΜΠΕΣ (Δυτ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ) κατελήφθησαν προκεχωρημένας ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς παρὰ ἐπικρατοῦσαν σφοδρὰν καταιγίδα στόπ. Λόγῳ ἐξακολουθείσης καταιγίδος ἐλλείπουσι λεπτομέρειαι στόπ.

II. Κατάληψις χωρίου ΜΑΖΡΕΚΑ ἐπετεύχθη κατόπιν ἀγῶνος ἐντὸς τοῦ χωρίου διὰ χειροβομβίδων στόπ.

III. Ὑψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ κατελήφθη ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς, ἀνατραπειῶν τῶν ἐκατέρωθεν ἀντιστάσεων στόπ.

IV. Ἐπὶ κορυφογραμμῆς 1928 — ΜΝΗΜΑ ΛΙΑΜΙΤ — ΜΙΕΤΑ συνεχῆς κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων στόπ.

V. Δραῖσις ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ δὲν ἐσημειώθη χθὲς.

Σ. Δ. 7-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῶν ἐπιτευχθέντων ὡς ἄνω ἀποτελεσμάτων ἀπέστειλε πρὸς τὸ Γ' Σ.Σ. τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἄριθ. Α.Π. 3139

Ὥρα 8.30'

Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν καταλήψεως παρὰ τῆς Χῆς Μεραρχίας Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ αὐχένος Δυτικῶς τούτου, παρακαλῶ διαταχθῆ προώθησις ἀριστεροῦ ΙΧῆς Μεραρχίας πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ ταύτης.

Σ.Δ. 8-12-40

Ἐπίσης τὸ Συγκρότημα παρακολουθοῦν τὸν τρόπον ἐνεργείας τῶν ἡμετέρων κατὰ τῶν ἐπιβραδυντικῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν του πρὸς τὴν Χῆν Μεραρχίαν.

Ἄριθ. Α.Π. 3138 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Χῆν Μεραρχίαν

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους ἀγῶνας παρετηρήθη ὅτι τὰ ἐχθρικά ἐπιβραδυντικὰ τμήματα καταλαμβάνουσι ἐξέχοντα σημεῖα τοῦ ἐδάφους, ἐνίοτε ἀπόκρημνα καὶ ἀπρόσιτα, ἢ κατὰ τῶν ὁποίων ἐπίθεσις εἶναι ἀπρόσφορος λόγῳ τῆς χιόνος καὶ τῶν λοιπῶν καιρικῶν καὶ ἐδαφικῶν συνθηκῶν.

Κατὰ τούτων ἐπιβάλλεται ἀπλή καθήλωσις κατὰ μέτωπον καὶ τολμηρὰ ἐνέργεια (ἐνίοτε εὐρεία) ὑπερκεράσειός των καὶ ἀποκοπή τῶν συγκοινωνιῶν των, ὅτε θὰ παραδίδωνται ἀγαιμάκτως καὶ ἄνευ μακρᾶς χρονοτριβῆς.

Ἡ παροῦσα μου νὰ κοινοποιηθῆ καὶ νὰ ἀναπτυχθῆ εὐρέως εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια καὶ ἰδίᾳ τὰ κατώτερα τοιαῦτα Τάγματος καὶ Λόχου.

Σ.Δ. 8-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἐντιστράτηγος

Κατὰ τὴν ὀδιάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξετέλεσε διαφόρους ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις, ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνεται εἰς τὸ κάτωθι Δελτίον:

Ἄριθ. Α.Π. 2115

Δελτίον

Στρατ. Καταστάσεως ἐσπέρας 8 - 12 - 40

ΦΙΛΙΟΙ: Κατεχομένη γραμμὴ Αὐχὴν ΣΟΥΜΠΡΕΜΝΕΣ (Δυτ. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΒΑΡΕΡΑ — ὕψ. 953 (Νοτ. ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ) — Αὐχὴν Ν. Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΑΖΡΕΚΑ.

Γεγονότα: Ἐξετελέσθησαν ἀναγνωρίσεις εἰς περιοχὴν Β. ΔΕΒΟΛΗ.

α) πρὸς ὕψ. 2214 (Β.Δ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) καὶ εὖρον τοῦτο κενὸν ἐχθροῦ.

β) πρὸς ΣΥΝΑΠΡΕΓΙΑ χωρὶς ν' ἀναφερθῆ εἰσέτι τὸ ἀποτέλεσμα.

— Εἰς περιοχὴν ΜΠΟΦΝΙΑ καὶ ΜΝΗΜΑ ΛΙΑΜΙΤ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνέλθωσι λόγῳ κακοκαιρίας καὶ χιόνος.

— Περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ ἀπόσπασμα συνεχίζει ἐνέργειάν του ἐκ ΚΑΠΙΝΟΒΑΣ, εἰς ἣν εὐρίσκετο ἀπὸ πρῶτας.

Καιρός: Ὑψηλὰς περιοχὰς δρυμύτατον ψύχος. Παρατηρήθησαν ἐπὶ ἀνδρῶν λιποθυμίαι καὶ κρουσπαγήματα.

9 Δεκεμβρίου

Περὶ τὰς πρῶτας ἐσπερινὰς ὥρας ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

Μοῦς 734

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΠΙον

Ἄριθ. Α.Π. 6149

Ὅδηγίαι διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων (συμπληροῦσαι τὰς διὰ τῆς ὕπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 21-11-40 Διαταγῆς μου ἀποσταλείσας).

Ι.— Σύνθεσις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

— Γ' Σ. Στρατοῦ (XVII, IX Μεραρχίαι).

— Χη Μεραρχία σὺν Δ' ὀμάς ἀναγνωρίσεως, διατεθησομένη ἐκ τοῦ Β' Σ.Σ.

— XIII Μεραρχία, ἐφεδρεία εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ.Σ.Δ.Μ.

II.— Γενικὴ ἰδέα ἐνεργείας τοῦ Γ.Σ.Δ.Μ.

— Διὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ θὰ ἀποτελέσῃ ἰσχυρὰν καὶ ἀσφαλῆ στροφέα τῆς ὅλης διατάξεως τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἐκστρατείας καὶ

— Διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ θὰ καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ.Σ. καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. ἐνεργούντος διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ ΟΥΖΟΥΝ καὶ ΑΩΟΥ ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως ΜΕΣΟΓΕΦΥΡΑ — ΒΕΡΑΤΙΟΝ.

III.— Ἀποστολαί

α') Γ' Σώματος Στρατοῦ

— Κάλυψις τοῦ ὑπιδέου τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ὑπειλῆς.

— Πίεσις κατὰ τὸ μέγιστον δυνατὸν τοῦ ἀντιπάλου ἐν τῇ περιοχῇ Β. ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ καὶ ΚΑΜΙΑΣ πρὸς ἀσφαλῆ ἀπόφραξιν τῶν ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις κατευθύνσεων καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν μεγάλων Μονάδων μας.

β') Χ Μεραρχίας.

— Ὡθουμένη ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει τῶν ποταμῶν ΤΟΜΟΛΙΤΣΗ καὶ ΔΕΒΟΛΗ γὰ καλύψῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ.Σ. ἐπιζητούσα ὅσον τὸ δυνατὸν θαυτέραν διείσδυσιν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΕΒΟΛΙ πρὸς τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν 12 χλμ. Ν.Δ. ΕΛΒΑΣΑΝ.

γ') XIII Μεραρχίας

— Παραμένουσα ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὴν διάθεσίν μου ἐν τῇ περιοχῇ ΠΟΝΤΚΟΡΙΕ.

1ον) Νὰ ἔχῃ προμελετήσῃ καὶ προπαρασκευάσῃ ἐνδεχομένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς ζώνας ἐνεργείας τῆς XVIIης καὶ τῆς IX Μεραρχίας καὶ

2ον) Νὰ ἔχῃ προσανατολίσει, ἔτοιμον πρὸς κίνησιν εἰς τὴν ζώνην τῆς Χης Μεραρχίας διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ΣΟΒΙΑΝΙ — ΜΑΛΙΚ — Κοιλᾶς ΔΕΒΟΛΙ ἐν ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς Συντάγματος καὶ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

IV. Τὰ ὄρια τῶν ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τῶν Μ.Μ. ἐπεκτείνονται ὡς ἑξῆς:

Μεταξὺ Β' Σ.Σ. καὶ Χης Μεραρχίας

..... κορυφογραμμῇ ΖΑΛΙΟΓΝΙΑ — ΤΟΜΑΡΟΣ ὄρος εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Μεταξὺ Χης Μεραρχίας καὶ Γ' Σ.Σ.

..... ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ — ΚΟΜΓΙΑΝΙΤ (1796) ΚΟΥΝΟΡΑ (1321) — ΖΕΡΒΟΛΙ — (1270) ἅπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

V. Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν ἀναμονῇ τῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου θὰ παραμείνῃ ὡς ἐφεδρεία Διοικήσεως εἰς ΜΠΙΟΜΠΟΤΙΣΤΑ.

Θὰ ἐξασφάλισῃ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διατιθεμένων μέσων τὴν ὀργάνωσιν τοῦ

ἄξονος διαβιβάσεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἐνός μεταλλικοῦ κυκλώματος, πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τῆς Χης Μεραρχίας.

Οὗτος γὰρ προεκταθῆ πρὸς ΚΑΡΜΠΙΑΝΓΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρική τοιαύτη.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν ὑλικοῦ τηλεφωνικοῦ ὑποβάλατε τηλεφωνικῶς αἴτησιν.
Σ.Δ. 8-12-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς τὸ Συγκρότημα ἐξέδωσε τὴν κάτωθι πρὸς τὴν Δ) σιν Δ) σεων τοῦ Συγκροτήματος:

Α.Π. 3156 Ὁρα 19.30'

Δ) τὴν Διαβιβάσεων Συγκροτήματος Κ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς μερμνήσατε διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Συγκροτήματος διατιθεμένων μέσων, τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἄξονος Δ) σεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἐνός μεταλλικοῦ κυκλώματος πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Χης Μεραρχίας.

Ὁ ἄνω Δ) τῆς Δ) σεων θὰ προεκταθῆ ἐκ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ πρὸς ΚΑΡΜΠΙΑΝΓΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρική τηλεφωνική γραμμή.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν τηλεφωνικοῦ ὑλικοῦ γὰρ προκαλέσητε τὰς Διαταγὰς μου διὰ τὴν αἴτησιν τούτου τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὴν Στρατιάν.

Σ.Δ. 9-12-40

Ἐπίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν:

Ἀριθ. Α.Π. 3158 Ὁρα 21

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κοινοποιηθείσης καὶ ὑμῖν ὑπάγεσθε ἀπὸ λήψεως παρουσίας ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἄνω Στρατιάν.

Σ. Δ. 9-12-40

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐσυνέχισε τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνηται εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2148) 9-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν κάτωθι Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

Φ Ι Λ Ι Ο Ι: Κατεχομένη γραμμὴ ΣΟΥΠΡΕΝΤΕΣ — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — ὕψ. 953 — Αὐχὴν Ν.Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ὕψ. Β. ΚΟΥΡΣΙΟΒΑ — ὕψ. Β. ΤΕΡΜΠΟΒΑ — ὕψ. 1705 — Χωρίον ΛΕΣΝΙΑ.

Γ ε γ ο ν ό τ α: Ἄριστερόν Μεραρχίας συνεδέθη μὲ δεξιὸν ΧΙης Μεραρχίας.

Α ἰ χ μ ἄ λ ω τ ο ι: 1 Ἀξιωματικὸς καὶ 7 ὀπλίται τοῦ βου Σ. Ἀλπινιστῶν.

Καί ρ ό ς: Καθ' ἄλλην τὴν ἡμέραν πίπτει χιῶν. Εἰς ὄρεινὴν περιοχὴν καὶ εἰς τινα σημεῖα ὑπερέθη τὰ 0.50 μ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

10 Δεκεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῆς χθὲς ληφθείσης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἐξηκολούθη νὰ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙ-ΣΤΑΝ ὡς ἐφεδρεία.

Περὶ τὴν 10.30' ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικῶς ἡ κάτωθι Διαταγὴ Στρατιᾶς:

Εἰδικὴ Διαταγὴ

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ (δυνάμει τῆς 19411) 10-12-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου τοποθετεῖται Διοικητὴς Α' Σ. Στρατοῦ.

Ἄμα λήψει παρουσίας ἀναχωρήσῃ διὰ νέαν του θέσιν στόπ. Συγκρότημα Κ. ἀνασυνίσταται μὲ Διοικητὴν Ἀντιστράτηγον Δεμέστιχαν καὶ ζώνην ἐνεργείας τὴν τῆς Χῆς Μεραρχίας ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 6149) 8-12-40 Διαταγὴ μου στόπ. Ἀναφέρατε λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ.Δ. 10-12-40

Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης ὁ ὑποφαινόμενος περὶ ὥραν 12ην ὑπέγραψε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3160) 10-12-40 κάτωθι ἀναφορὰν τοῦ πρὸς Στρατιάν.

Ἀρ.θ. Α.Π. 3160

Μονάδα 734

Ἀναφέρω λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς σας.

Σ. Δ. 10-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἀκολούθως ἐξέδωσα τὴν κάτωθι Η. Δ. πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔχουσιν οὕτω:

Η. Δ. Συγκροτήματος Κ. 10 - 12 - 40

Ἀπερχόμενος εἰς τὴν νέαν μου θέσιν αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Στρατηγείου τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν δραστηριότητα καὶ προσπάθειαν καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ποὺ ἐλειτούργησε καὶ ἔδρασεν ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπὸ τὰς Διαταγὰς μου.

Ἰδιαιτέρως ποιῶμαι εὐφημον μνείαν τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Ο.Μ.Κ. Συνταγματάρχου Πυρ. Βαγενᾶ Γ., ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεώς μας ἐκ τοῦ Δ.Σ.Σ. ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὰ προσόντα Ἐπιτελάρχου.

Ἀνέπτυσεν καὶ ὑλοποίησε τὰς ἀποφάσεις μου μετ' ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας.

Παρηκολούθη νυχθημερόν ἀκαταβλήτως τὸν ἀγῶνα τῶν Μεραρχιῶν, ἐνημερῶν με ἐπὶ τῆς προόδου τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰσηγεῖτο πάντοτε τὰς ὀρθότερας ἀπόψεις.

Σ.Δ. 10-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς ἄνω Διαταγῆς ὁ Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος ἐκάλεσε τοὺς Ἀξιωματικούς, οὓς, ἀφ' οὗ ἠδ'χαρίστησεν, ἀπεχαιρέτησεν καὶ περὶ ὥραν 14ην ἀνεχώρησε διὰ τὴν νέαν του θέσιν.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΣ ΜΟΥ διὰ τὴν ἐφεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν διαγωγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς πρὸς τὸν βραδὺν ρυθμὸν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας (σελ. 105).

Ἡ ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ μου αὕτη ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μὴ κατέλθωμεν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ νὰ μὴ προχωρήσωμεν ἄνευ Διαταγῆς του, πράγμα ὅπερ παραδέχεται ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅτι εἶπε καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐκθέσει πρῶτων.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΝ μιᾶς τοιαύτης ἐντυπώσεως, δὲν χρειάζεται χρόνος, παρὰ μόνον στιγμαί.

Ἡ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ τῆς ἐντυπώσεως εἶναι ἀληθὲς ὅτι χρειάζεται κάποιον χρόνον. Ἀλλὰ ἐνταῦθα δὲν παρήλθον 2—3 ἡμέραι καὶ τὰ γεγονότα ἐπεβεβαίωσαν τὴν ἀποψίν μου.

Ἡ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ συνάγεται ἐκ τῶν κάτωθι:

1) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς ΧΙ Μερραρχίας διέδθησαν τὴν ἀμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΡΣΕΚΑΣ τὴν πρῶταν τῆς 20ῆς καὶ ἐγκατέστησαν φυλάκια δυτικῶς ταύτης εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ (ἄρα σελ. 109).

Ο ΕΧΘΡΟΣ διέκοψε τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν Ὀμάδα Μερραρχιῶν Κ. τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ (ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι ΠΡΟΠΑΣ (1210) εὐθὺς μετὰ κατάληψιν τοῦ 1878, ἦτοι τὴν νύκτα τῆς 21—22 Νοεμβρίου (ἄρα σελ. 115).

ΤΟΥΤΟ ἀνεφέρθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν 7ην ὥραν τῆς 22ας Νοεμβρίου σὺν τῇ ἀναφορᾷ ὅτι «αἱ Μερραρχίαι διετάχθησαν νὰ προωθηθῶσι δραστηρίως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεώς των» (ἄρα σελ. 115).

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ παρ' ὄλα ταῦτα, μόλις τὴν 11ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐλήφθη ἡ 5897 τηλεγραφικὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., διὰ τῆς ὁποίας ἀντὶ τῆς διατασομένης παρ' ἐμοῦ δραστηρίας προωθήσεως πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας (ἄρα σελ. 116) τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντέλλεται.

«Τὴν τήρησιν τῆς ἐπαφῆς (ὡσάν ἡ τήρησις τῆς ἐπαφῆς νὰ μὴ ἦτο ὑπο-

χρέωσις τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης) καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ κατειλημμένου ἤδη αὐχένος ΚΙΑΡΙΤ... (δρα σελ. 116).

2) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, κατελθόντα τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ κινούμενα πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, τὴν 23ην Νοεμβρίου, ἀνεκλήθησαν τῇ διαταγῇ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐπανήλθον εἰς ΜΟΡΟΒΑ (Κατάθεσις προφορικῆ ἤδη Ταγματάρχου Πεζικοῦ Παπαθανασίου εἰς ὑποφαινόμενον).

3) Τὴν 21.30' ὥραν τῆς 23ης Νοεμβρίου, ἦτοι δύο πλήρεις ἡμέρας μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑ καὶ τέσσαρες τοιαύτας ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ, λαμβάνεται τέλος ἢ ὑπ' ἀριθ. 5932) 23-11-40 ὁδηγία τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐξ ἧς ἐξάγονται τὰ κάτωθι χαρακτηριστικά. (Ὅρα σελ. 120).

— «... ΟΤΙ ΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Δηλαδή ταῦτα ἀναλυόμενα δηλοῦσι ὅτι ἡ φύσις καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀποστολῶν μας θὰ ἐξηρτῶντο, οὐχὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῆς νικητρίας ἤδη διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἠττηθέντα ἐχθρὸν καὶ εὐρισκόμενον εἰς ἡμερῶν ἀπόστασιν!!! (δρα ἕκτακτον ἀναφορὰν πληροφ. Ὁμ. Μεραρχιῶν Κ. 3040, σελ. 119).

ΟΤΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. συνισταμένη τελικῶς εἰς τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς του εἰς τρόπον νὰ καλύπτεται ἡ ὁδὸς Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα γίνεταί κατὰ φάσεις, λίαν συντηρητικὰς καὶ μὲ μεγάλην περίσκεψιν, ὥσει νὰ εὐρίσκατο πρὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀνθισταμένου ὑποχωρητικῶς, ἢ ἀνθισταμένου ἀπὸ τοποθεσίας, ἐνῶ ἐχθρὸς, ἐν τῷ ἄνψ χώρῳ, δὲν ὑπῆρχεν.

ΟΤΙ ΚΑΤΑ τὴν προώθησιν ταύτην τῆς διατάξεως μᾶς συνιστᾶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν «τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισιν ΜΟΡΟΒΑΣ τῆς ΣΤΕΝΩΠΟΥ ΤΣΑΙΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ» (δρα παράγραφον ΙΙΙ τῆς ἰδίας διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.), ἦτοι τὴν ὀπισθεν τοποθεσίαν!!!

ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΩΝ ΑΝΩ εὐρίσκω ὅτι καὶ ἐκ τῶν γεγονότων ἐπιβεβαιοῦται ἡ ἀρχικῶς δημιουργηθεῖσα παρ' ἐμοὶ ἐντύπωσις.

Ἔτερα γεγονότα ἐπιβεβαιοῦντα ἀριδῆλως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην εἶναι:

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τῆς Ο.Μ.Κ. διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἦτο καθαρῶς ἐπιθετικὴ καὶ συνίστατο εἰς τὴν «Συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ — Κατευθύνσις ἐπιθετικῆς προσπαθείας ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — Κάλυψις ἀριστεροῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ κατευθύνσεως τοῦ αὐχένος». Ἐπίσης:

ΕΙΣ ΤΗΝ Α. Π. 5875 διαταγήν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. (ἔρα σελ. 112) διὰ τὴν ἰδίαν ἐπίθεσιν ἢ ἀποστολὴ εἶναι:

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ μεταξύ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὀμάδος Μεραρχιῶν Κ., μερίμνη Β' Σ. Στρατοῦ.

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὴν ἐνέργειάν των πρὸς δλοκλήρωσιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ...».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ τῶν ἄνω ἀποστολῶν ἦτο ἡ κατόπιν προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ κατάληψις ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. τοῦ ὕψ. 1878, κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἢ ἐντεῦθεν, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐκ τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἀπόσυρσις τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς Ἡμερησίαν Διαταγήν ἐκάλεσε «Θυελλῶδη».

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ἡ καθαρὰ αὐτὴ ἐπιθετικὴ ἀποστολὴ ἀμέσως, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ, μετατρέπεται καὶ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν «Ἴσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ—Κάλυψις» κλπ. (ἔρα Α. Π. 5932) 23-11-40 διαταγήν του Τ.Σ.Δ.Μ. σελ. 120).

Η ΟΜΑΣ Μεραρχιῶν Κ. δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν παθητικὴν ταύτην ἀποστολήν καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4) 23-11-40 Διαταγῆς τῆς ἐπιχειρήσεων (σελ. 123) παρασκευάζει ἐνέργειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ πρὸς κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΥΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἐν τῇ ζώνῃ καὶ ἐπεμβάσει τοῦ συνδέσμου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Συνταγματάρχου Κορόζη καὶ διὰ προφορικῶν σύμβουλήσεων ἐπιτυγχάνει τὴν ἔγκρισιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδοθείσης πρὸς τοῦτο, τὴν ἐπομένην (2 Δεκεμβρίου, τῆς Α.Π. 5948 Διαταγῆς του (ἔρα σελ. 124), δι' ἧς ἀφήνει πλεον τὴν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν τῶν φάσεων τῆς Α. Π. 5932) 23-11-41 ὁδηγίας του καὶ διατάσσει τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς ἐξόδους βορείως ΜΑΛΙΚ καὶ τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὅσα αὕτη, ἐν τῇ προπαρασκευαστικῇ διαταγῇ τῆς, καθώρισεν, ὅπερ πράγματι γίνεται ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. ἐκδοθείσης τῆς ἀπλῆς Α.Π. 3056 Διαταγῆς τῆς, δι' ἧς διατάσσονται αἱ Μεραρχίαι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν προμνησθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 4 προπαρασκευαστικὴν διαταγήν τῆς ἐπιχειρήσεων (ἔρα σελ. 125).

ΤΟ ΙΔΙΟΝ ἐπαλαμβάνεται, βραδύτερον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ὄγκου Ο.Μ.Κ. ἐπὶ τῆς Γενικῆς Τοποθεσίας ΤΡΕΣΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (17.4) — ὕψ. 1881 (ἔρα σελ. 126), ὁπότε ἡ Ο.Μ.Κ. ἀνακαλεῖται καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπέρχεται διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

4) ΑΛΛΑ καὶ αἱ μεταγενεστέρως ἐκδοθεῖσαι διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δηλαδὴ ἡ ὑπ' ἀριθ. 5965) 24-11-40 (ἔρα σελ. 127), ἢ προπαρασκευαστικὴ 5994) 25-11-40 (ἔρα σελ. 130) καὶ τέλος ἡ 6002) 23-11-40 (ἔρα σελ. 135) θέτουσι

ὡς σκοπὸν τῆς Στρατιᾶς οὐχὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ καὶ μετὰ τοῦτο:

— Τὴν ἐξασφάλισιν ὀπισθόηποτε τοῦ ὑψιπέδου ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἐκ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσιῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῶ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικών δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν μονάδων.

Εἰς ὅλα ταῦτα βλέπει κανεὶς ἄλλο ἀπὸ τὴν ὑπ' ἐμοῦ διατυπωθεῖσαν ἀντίληψιν ὅτι τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἦτο ἐφεκτικὸν καὶ λίαν συντηρητικόν; Βλέπει κανεὶς ἴχνη στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως;

ΚΑΙ ΟΥΤΩ καὶ διὰ τῶν, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ, γεγονότων ἐπιβεβαιουῖται ἅπαξ ἔτι, ἡ ἀρχικὴ περὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντύπωσις μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

I.— ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡ' ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὸ ἑσπέρας ἀφικόμεν ἐν τὸν Σ.Δ. τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, εὐρισκόμενον ἐν τὸ χωρίον ΖΙΤΣΑ (3 χιλ. Β. Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ), τὴν δὲ Διοίκησιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπομένης (11η Δεκεμβρίου) καὶ ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 914 Διαταγὴν:

Μονὰς I

Ἐπιτελεῖτον Γραφεῖτον I

Ἀριθ. Πρωτ. 914

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΜΟΝΑΔΟΣ I

Παρέλαβον ἀπὸ σήμερον τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς Α.Π. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς Γ.Σ.

Ἡ πρώτη μου σκέψις, πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας φέρεται πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔπεσαν ὑπὲρ Πατρίδος κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀγῶνας του.

Αἰωνία των ἢ μνήμη, ὅπως αἰωνία θὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα των.

Ἐξαίρω τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σ. Στρατοῦ ὡς καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον ποῦ μᾶς ἀνέθεσε ἡ Πατρίς δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Πρέπει νὰ δλοκληρωθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ὠθοῦντες καὶ ἀνατρεποντες πᾶσαν προσπάθειάν του μέχρις οὗτο τὸν ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν. Μόνον οὕτω θὰ ἡσυχάσωμεν διὰ πάντα. Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην πρέπει ὅλοι μας, βαθμοφόροι καὶ στρατιῶται, νὰ πολεμήσωμεν δραστήρια καὶ με αὐτοθυσίαν μέχρις ἐξαντλήσεως ἢ θανάτου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος εἶχον συμβῆ τὰ κάτωθι πολεμικά γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν εὐθύνης του:

Εἰς τὴν στενωπὸν ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ οὐδεμία πρόοδος σημειοῦται. Ἐνεκα τούτου ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἧς τῷ καθίστανται γνωστά: «... αἱ ἐνέργειαι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΚΑΚΑΒΙΑ δὲν φαίνονται ἐξελισόμεναι μὲ ἀνάλογον ρυθμὸν πρὸς τὰς λοιπὰς κατευθύνσεις. Ἐὰν νομίζητε, δύνασθε νὰ ἐνισχύσητε ταύτην, ὥστε ἀποδώσῃ ταχέως. Ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα ἐπιδράσωσιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ ΦΙΛΙΑΤΩΝ πρὸς Βορρᾶν ἐνεργείας».

Εἰς τὸν τομέα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ἐπιτυγχάνει νὰ διαβῆ τὸν ΚΑΛΑΜΑΝ ποταμὸν. Ἀλλὰ ἡ ἐν γένει ἐξέλιξις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ βραδύνει καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνέπλεξε καὶ τὴν ΠΙην Μεραρχίαν νοτιῶς τῆς ἀμαξιτῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἣτις προώθησεν τμήματά της πέραν τοῦ ΞΕΡΙΑ ποταμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Ἡ VIII Μεραρχία ὅμως φαίνεται καθηλωμένη πρὸ τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς ὑψ. 669 (Β. ΚΑΚΑΒΙΑΣ) — Δάσος ΜΠΟΝΑ, δεξιώτερα δὲ ταύτης ἡ II Μεραρχία ἐπίσης δὲν σημειοῖ πρόοδον. Διὰ τοῦτο ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 13430) 25-11-40 διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἧς τῷ γνωρίζονται: «...ἡ παρὰ τὴν Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴν (ὄρα ἀνωτέρω) σημειουμένη γενικῶς βραδύτης ἐνεργείας σας καὶ ἰδιαίτατα ἐπὶ κατευθύνσεως ΚΑΚΑΒΙΑΣ τελειῶς ἀπαράδεκτος. Ἀναμένω διὰ τελευταίαν φορὰν ἀποτελέσματα ἐνεργείας σας, πρὶν καταλογίσω ὀριστικὰς εὐθύνας». Ἀλλ' ἡ στασιμότης τῆς καταστάσεως ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ 5 ἡμέρας ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13565) 29-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ: «... Σημειουμένη ἐνέργεια τοῦ Σ. Στρατοῦ χλιαρά, δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῇ αὐτόχρομα ἀδράνεια. Δραστηρία ἐνέργεια ἐπιβαλλομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐπανειλημμένως διετάχθη, ἐφιστῶ προσοχὴν σας ὅτι ἀπέναντί μου εἶσθε μόνος ὑπεύθυνος, καθ' ὅσον δύνασθε ἀπέναντι ὑποτεταγμένων διοικήσεων νὰ λάβητε πᾶν ἀναγκαῖον μέτρον». Ἡ βραδύτης διὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 ἠνάγκασε τὸν ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ εὐρισκόμενον Ἀρχιστράτηγον νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ΕΛΑΙΑΝ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, τὸν Διοικητὴν τῆς VIIIης Μεραρχίας, τοὺς ἐπιτελάρχας των κλπ., νὰ παρατηρήσῃ τὴν σημειουμένην ἐπιβλαβεστάτην καθυστέρησιν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τάχιστα ἀποτελέσματα. Τελικῶς μετὰ πολυήμερον καθήλωσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας πρὸ τοῦ ὑψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑ καὶ κατόπιν προωθήσεως τῆς IIας Μεραρχίας πρὸς ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ, πίπτει τὸ 669 καὶ οὕτω διανοίγεται ὁ πεδινὸς διάδρομος τοῦ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ, εἰς περιοχὴν ΔΟΛΙΑΝΑ — ΒΡΥΣΗ Πασσα, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, IV Μεραρχία τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὄρον μόλις τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερβῆ τὴν ἐγκαρσίαν ΚΑ-

KABIA — Ἅγιοι ΣΑΡΑΝΤΑ, γὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν VIIην Μεραρχίαν καὶ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.

Ἡ ἀντικατάστασις αὕτη συνετελέσθη καὶ οὕτω τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὐρέθη, ὅταν παρέλαβον τὴν Διοίκησιν τούτου (τὴν 11ην Δεκεμβρίου), μὲ τὴν, ἐν τῇ ἀμέσως κατωτέρω παραγράφῳ, ἀναπτυσσομένην ΔΙΑΤΑΞΙΝ. Κατὰ τὴν λήψιν τῆς διατάξεως ταύτης, ἐνεργηθείσης πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ παρ' ἐμοῦ, προέκυψαν αἱ κάτωθι καθυστερήσεις (ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς προμνησθείσης ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου).

α') Καθυστερήσις τῆς VIIIης Μεραρχίας, ἀφ' ἐνός πρὸ τῆς στενωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸ τῆς περιοχῆς ὕψ. 669 — ΚΑΚΑΒΙΑ. Ἡ πρώτη μάλιστα ἐπέδρασεν ἐμμέσως καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐχθρὸς προσεκόμισε νέας δυνάμεις εἰς περιοχὴν ΚΑΚΑΒΙΑΣ.

β') Καθυστερήσις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἀντικατασταθῇ ἡ VIII Μεραρχία ὑπὸ τῆς IVης. Πράγματι ἡ VIII Μεραρχία ἐνεφάνισε σημαντικὴν μείωσιν μαχητικότητος, χωρὶς τοῦτο γὰ δικαιολογῆται ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τῆς. Ἀπόδειξις τούτου ἔστω ὅτι, Σύνταγμα τῆς Μεραρχίας ταύτης, μὴ ἀντικατασταθὲν καὶ συνεχίσαν μέχρι πέρας τὴν προσπάθειάν του (ἐνσωματωθὲν εἰς τὴν IIIην Μεραρχίαν), ἤχθη μέχρι τοῦ βορειοτάτου σημείου, εἰς ὃ προωθῆθη ἢ προχώρησις (Κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ).

γ') Ἐπιβράδυνσις προελθοῦσα ἐκ τῆς μετατοπίσεως τῆς IIIης Μεραρχίας ἐκ τῆς προτέρας ζώνης τῆς, εἰς τὴν παραλιακὴν τοιαύτην (τὴν τέως ἀποσπασμάτος ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ), ἀντικατασταθεῖσα εἰς τὸ Δυτικὸν τμήμα τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΙΝΟΥ ὑπὸ τῆς IVης Μεραρχίας.

δ') Καθυστερήσις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ ὄγκου τῆς IIας Μεραρχίας εἰς τὴν κοιλάδα ΑΩΟΥ καὶ εἶτα ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΧΑ.

ε') Καθυστερήσις προελθοῦσα ἐκ τῆς βραδύτητος τῆς ἐνεργείας τῆς ἰδίας Μεραρχίας ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΧΑ, ἣτις συνετέλεσεν ἐμμέσως εἰς τὴν πρὸ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ καθήλωσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας.

στ') Καθυστερήσις ἐν τῇ κινήσει πρὸς ἐκμετάλλευσιν, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ. Παρομοία καθυστερήσις ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ. Οὕτω διὰ βάθος ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δρίνου 35—40 χιλ. ἔδαπανήθη ὁ χρόνος ἀπὸ 4ης Δεκεμβρίου μέχρι 11ης Δεκεμβρίου, 7—8 ἐν συνόλῳ ἡμερῶν μὲ μέσον ρυθμὸν προχωρήσεως 5 χιλ. τὴν ἡμέραν!!!, ἐχθροῦ μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ ἄνῳ χώρῳ.

Εὐκόλως συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων ὅτι, ἂν τὸ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὸν Ἄγτιστράτηγον Δεμέστιχαν Α' Σῶμα Στρατοῦ ἀπέρριπτε τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Μεθορίου, ἐντὸς τῆς 22ας Νοεμ-

βρίου, καθ' ἣν πρὸς Βορρᾶν ἐπετεύχθη ἡ πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, θὰ ἠδύνατο τοῦτο ἀπολύτως νὰ ἀχθῆ εἰς ΑΥΛΩΝΑ.

α') διότι ἔναντί του δὲν εἶχε παρὰ τὰς παλαιὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ αἰτινες ἦσαν λίαν συντετριμμένοι καὶ καταπεπονημένοι, ἐνῶ αἱ ὑπ' αὐτὸν Μεραρχίαι καὶ ἰδίᾳ ἡ IIη καὶ IVη ἦσαν γωπαὶ καὶ ἄνευ προηγουμένων ἀγώνων.

β') διότι ὁ καιρὸς ἦτο λίαν εὐνοϊκὸς (ὁ δριμύς χειμὼν ἤρξατο ἀπὸ 14ης Δεκεμβρίου).

γ') διότι αἱ μεγάλαι ἐχθρικαὶ ἐνισχύσεις ἐπενέβησαν μετὰ τὴν 10ην Δεκεμβρίου.

Ἡ ἀδικαιολόγητος, ὡς καὶ ἐκ τῶν προμνησθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐξάγεται, βραδύτης ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δαπανήσαντος τὸν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου μέχρι 4 Δεκεμβρίου χρόνον (17—20 περίπου ἡμέρας) εἰς τὴν ἀπώθησιν οὐχὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν του, πέραν τῆς μεθορίου, ἐπέφερε τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δεμέστιχα διὰ τοῦ ὑποφαινομένου. Ἀλλὰ ἡ ἀντικατάστασις αὕτη ἐγένετο ἄργά, διότι κατὰ τὸν ἄνω χρόνον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη εὐρέως, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν οὗτος ἀνετρέπετο ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τῆς ὀργανωμένης τοποθεσίας ΧΕΙΜΑΡΑ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ κλπ., εὐρέθη ἀπὸ 10—30 Δεκεμβρίου οὐ μόνον πρὸ τῆς παλαιᾶς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ πρὸ 25—30 νέων ταγμάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἀντιμετωπίσαντες, προσδευτικῶς, μέχρι 5ης Φεβρουαρίου 1941 πλεόν τῶν 10 ἐχθρικῶν Μεραρχιῶν, συνολικῆς δυνάμεως ὑπὲρ τὰ 73 τάγματα (*), ὁ δὲ καιρὸς εἶχε μετατραπῆ εἰς ἀγρίαν χιονοθύελλαν, δημιουργήσας ἐπὶ μιᾶς μόνον Μεραρχίας (τῆς IVης) πλεόν τῶν 3500 χιονοπλήκτων ὀπλιτῶν καὶ Ἀξιωματικῶν.

(*) Σ η μ ε ί ω σ ι ς: Τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ἀντιμετώπισε προσδευτικῶς διὰ τῶν 4) 12 Μεραρχιῶν του (II—III—IV—VIII — ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ καὶ ἐν μηχανοκίνητον Σύνταγμα δυνάμεως 500—600 ἀνδρῶν) τὰς κάτωθι Ἰταλικὰς Μεραρχίας: 1) Ἀκουϊ, 2) Τζούλια, 3) Μπρενέρο, 4) Μοδένα, 5) Φερράρε, 6) Σιένα, 7) Τριντεσίνα, 8) IV Κούνεο, 9) Λενιάνο, 10) Καφάλε (ἐσημειώθησαν τμήματα αὐτῆς), 11) Κενταύριον (Μηχανοκίνητος) καὶ πλῆθὺν ἀνεξαρτήτων ταγμάτων (Φασιστῶν καὶ ἄλλων ὀνομασιῶν). Ἡ δύναμις ἐκάστης Μεραρχίας ἦτο 8—12 ταγμάτων καὶ μεγαλυτέρα ἔτι, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῆς ζώνης ἐνεργείας, ἢ τοῦ τομέως, ἐν ἡμύνετο. Οὕτω ἡ Μεραρχία Μοδένης διέθετεν, ὡς προκύπτει ἐξ ἀνευρεθεισῶν διαταγῶν τῆς: Τὴν 30ην Δεκεμβρίου τὸ 18ον Πεζικὸν Σύνταγμα, τὸ 3ον Γρεναδιέρων, τὸ 352 Πεζικόν, τὸ III) 42 Τάγμα μελανοχιτώνων, τὸ 82ον τάγμα μελανοχιτώνων, τὸ τάγμα Ταγματάρχου Γκαρζεδέρε, ἦτοι 13 τάγματα. Τὴν 6ην Ἰανουαρίου (ὡς προκύπτει ἐκ Διαταγῆς τῆς 8-1-41) διέθετε τὰς ἄνω Μονάδας καὶ ἐπὶ πλεόν τὸ 42 Πεζικόν, σὺν λόχῳ σχηματισμοῦ Λοχ. Βελαιφόρε, ἦτοι 15 τάγματα καὶ πλεόν. Κατὰ συνέπειαν, ἂν, ὡς μέσων δυνάμιν ἐκάστης Μεραρχίας, θεωρήσωμεν 8—9 τάγματα, ἔχομεν 75—80 τάγματα ἔναντι 39—40 ἡμετέρων ἐξ ὧν ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Σώμ. Στρατοῦ ἦσαν μόνον τὰ 30.

II.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ Α΄ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ, ΚΑΘ' ΗΝ ΗΜΕΡΑΝ
ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΟΥ (ΤΗΝ 11ην ΔΕΚΕΜ-
ΒΡΙΟΥ). ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ

α') Διάταξις:

Τρεῖς Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης μὲ τὴν ἀκόλουθον τάξιν ἐκ θαλάσσης μέχρι ΑΩΟΥ.

— III Μεραρχία σὺν Σύνταγμα μὲ δεξιὸν ὄριον: ΠΑΠΑΣ ὄρος — ΠΛΙ-
ΕΣΤΕΒΙΤΣΑ (1738) — ΣΜΥΒΙΝΑ (1601), ἀντικαθιστώσα τὸ Ἐπόσπασμα
Θεσπρωτίας, τὸ ἀπόσπασμα Τσακαλώτου καὶ τὴν Δ.Ο. Ἀναγνωρίσεως.

— IV Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὄριον: ΠΙΤΣΑΡΙ (χωρίον) — ΣΕΦΕΡ —
ΑΓΑ·Ι·Τ (1580) — ΝΤΟΥΝΤΙΧΕ.

— II Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὄριον: ΑΩΟΣ.

— VIII Μεραρχία εἰς περιοχὴν ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ — ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ (εἰς
τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

Ἐπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΙΓΚΕΡΑ-
ΣΙ (παραλιακὸς τομεύς), (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

β') Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων τμημάτων ἐκ θαλάσσης μέχρι
ΑΩΟΥ ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν: ΜΠΟΡΣΙ χωρίον — ΦΤΕΡΑ — ΓΚΟΛΕ-
ΜΙ χωρίον — ΠΙΤΣΑΡΙ χωρίον — ΣΤΕΠΕΖΑ χωρίον — μεταξύ ΛΑΜΠΟ-
ΒΑΣ καὶ ΧΟΡΜΟΒΑΣ χωρίων — Νοτίως ΜΕΛΙΣΟΒΑΣ χωρίον — ΓΚΡΑ-
ΜΠΟΝΑ χωρίον.

γ') Ἀποστολὴ (ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν τοῦ
Γενικοῦ Στρατηγείου). Ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἢ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς στε-
νωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑΣ τοιαύτη ἔχου-
σα οὕτω: «Προχώρησις ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
— ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ μὲ ἐνέργειαν κυρίως διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του, τῆς
ἐνεργείας τοῦ δεξιοῦ του ἐξελισσομένης ἐν στενῷ συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ἀριστε-
ροῦ τοῦ Β' Σ. Σ. Στρατοῦ». Εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἀναγράφεται: «Δὲν ὀρίζε-
ται ὀριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ
ὄριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς
ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπι-
τρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ Διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλ-
λευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον.

Ἐκ τῆς τοιαύτης διατυπώσεως προκύπτει ὅτι ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Διοί-
κησις ἐνήργει ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ἐ-
σκέπτετο νὰ σταματήσῃ ταύτας, οὐχὶ ἐπὶ οἴας τοποθεσίας ἤθελε καὶ συνέφερον
εἰς αὐτήν, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ἡ καιρικὴ κατάστασις θὰ ἐπέβαλεν τοῦτο! Ἐν
τούτοις εἰς τὰς προθέσεις τῆς, εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν

της «... νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἀμαξιτῶν Κορυτσᾶς — Λεσκοβίκι καὶ Ἁγ. Σαράντα — Κακαδιά καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιθυμητὸς ἐξασφαλιστέος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ). Ὁρεινοὶ ὄγκοι ΜΑΛΙΓΚΕΡ (Δ. ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΓΚΟΡΙΕ (Β. Α. ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΜΑΛΙ ΚΟΚΟΪΚΑ (Β. καὶ Β. Α. ΠΡΕΜΕΤΗΣ).

Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς τὸ Α.Σ. Στρατοῦ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς (κατάληψις ὀρεινῶν ὄγκων ΜΑΛΙΓΚΕΡ καὶ ΓΚΟΡΙΕ) εἶχε καταληφθῆ τὴν 11ην Δεκεμβρίου, ὅταν παρέλαβον τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἔμεγεν τοῦτο ἄνευ περαιτέρω ἀποστολῆς!!!

Οὐχ' ἦττον, βλέπων τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς τοποθεσίας ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑΪΤ, ἣτις δεσπόμεναι τῶν κοιλάδων ΒΕΛΙΤΣΑ (Γαρδικιώτη) καὶ ΔΡΙΝΑ (δρα κατωτέρω παράγραφον «ἔδαφος») διέταξα, καίτοι ἦτο ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς, τὴν κατάληψιν ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ καὶ συνετελέσθη, μετὰ ἀρκετὰ ἐπίμονον ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ.

δ') Σ. Δ. καὶ Διαβιδάσεις.

α') Σ.Δ.

Σώματος Στρατοῦ εἰς Ζίτσαν (100 χιλιομ. καὶ πλέον ὀπισθεν γραμμῆς μάχης)!!!

— III Μεραρχία εἰς Νιθίτσα Μπούμπαρι.

— IV Μεραρχία εἰς Γκορίτσανι (25 — 30 χιλ. ὀπίσω γραμμῆς μάχης).

— II Μεραρχία εἰς Δουσσάτι, ὅπου ἔδει νὰ ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου. Ἐν τούτοις μεταδὰς τὴν 13ην Δεκεμβρίου εἰς Ἀργυρόκαστρον, καὶ ἐτοιμαζόμενος νὰ μεταβῶ ἔφιππος εἰς Δουσσάτι πρὸς συνάντησιν τοῦ Μεράρχου, ἔμαθον ὅτι οὗτος δὲν εὐρίσκετο εἰς Δουσσάτι, ἀλλ' ἐν κινήσει ἀπὸ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΙ πρὸς Δουσσάτι (15—30 χιλ. ὀπισθεν γραμμῆς μάχης).

β') Διαβιδάσεις

— Τηλεφωνικαὶ τοιαῦται δὲν ὑφίσταντο πρὸς οὐδεμίαν Μεραρχίαν.

— Ἀσυρμάτου ὑφίσταντο, ἀλλ' ἐλειτούργουν πλημμελῶς, λόγῳ κακοκαιρίας.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς εἰδικῆς καταστάσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ τοῦ ἐπεβάλλετο, κατὰ τὴν κρίσιν μου.

α') Ἡ συμπλησίασις τῶν Σταθμῶν Διοικήσεως ὄλων ἀνεξαιρέτως πρὸς τὴν γραμμὴν μάχης.

Πρὸς τοῦτο διέταξα τὴν ἄμεσον μετατόπισιν.

— Τοῦ Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀρχικῶς εἰς ΠΩΓΩΝΙΟΝ, ἔνθα προπαρασκευάζετο τοιοῦτος καὶ ἀμέσως, ἀπὸ καταλήψεως κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΛΕΣΙ, εἰς ΔΕΡΒΙΣΑΝΗΝ.

— Τῆς IVης Μεραρχίας εἰς ΓΑΡΔΙΚΙ ἢ ΖΟΥΛΙΑΤΙ.

— Τῆς IIης Μεραρχίας εἰς ΕΡΙΝΔΙ.

β') Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ τηλεφωνικοῦ συνδέσμου πρὸς τὰς Μεραρχίας.

Πρὸς τοῦτο ἐκάλεσα τὸν Διοικητὴν τῶν Μέσων Διαβιδάσεων καὶ τὸν ἠπειλήσα δι' ἀντικαταστάσεως, ἀν ἐντὸς 2 ἡμερῶν δὲν ἀποκαταστήσῃ τὸν τηλεφω-

νικόν σύνδεσμον πρὸς τὰς Μεραρχίας. Εἰς διαμαρτυρίας του ὅτι στερεῖται προσωπικοῦ δὲν ἐνέδωσα, ἀλλὰ τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι εἰς τὴν Ὀμάδα Μεραρχιῶν Κ., δὲν ἀπώλεσα τὸν τηλεφωνικὸν σύνδεσμον οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, καίτοι ὁ ἀξίων τῶν διαβιβάσεων διήρχετο διὰ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ οὐχὶ ὅπως ἐνταῦθα διὰ κοιλάδων καὶ παραλιακῆς ζώνης, ἔνθα ὑπάρχει πληθὺς ἐγκατεστημένων μονίμων πολυποικίλων γραμμῶν. Κατόπιν τούτων ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος ἐπετεύχθη ἐντὸς 2 ἡμερῶν.

γ') Κατὰ τὸν ἄνω χρόνον διέταξα τὸν ἐπιτελάρχην ν' ἀποστέλλῃ ἀνὰ ἓνα ἐπιτελεῖ καθ' ἡμέραν πρὸς ἐκάστην τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἵνα μεταβιβάξῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Σώματος καὶ ἐπιστρέφων τὸ ἑσπέρας νὰ μεταφέρῃ ἀναφορὰς, αἰτήσεις, Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως καὶ ἀναφορὰς πληροφοριῶν τῶν Μεραρχιῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο κατεδείχθη λίαν τελεσφόρον καὶ ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τηλεφωνικῶν διαβιβάσεων.

III.— ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ

Τὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης γεγονότα ἐξελίχθησαν ὡς ἑξῆς:

11 Δεκεμβρίου

1) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΙΑ

Τῆρὲ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

2 III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ 12ον Σ.Π. ἀφικθὲν εἰς ΠΙΚΕΡΑΣΙ διετάχθη, λόγῳ μεγάλης κακοκαιρίας, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΙΑ διὰ τὴν νύκτα 12—13 Δεκεμβρίου.

Μὲ τὸ ἀπόσπασμα ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ καὶ Α.Ο.Α. (περιοχὴ ΤΑΤΕΖΑΤΙ) οὐδεὶς σύνδεσμος ἐπετεύχθη λόγῳ κακοκαιρίας.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ IV Ο.Α. κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΛΕΜΙ συλλαβοῦσα αἰχμαλώτους τινάς.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα ἀπωθῆσαν ἐλαφρὰ ἐχθρικά τμήματα κατέλαβε τὸν αὐχένα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ καὶ τὰ ὑψώματα ἀμέσως Ν. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ (ὕψ. 1500).

Τὸ κεντρικὸν συγκρότημα ἐξερευνησαν τὸ ὄρεινόν συγκρότημα ΜΑΛΙ — ΓΚΙΕΡ ἠρξάτο συγκεντρούμενον εἰς τὴν περιοχὴν ΜΑΣΚΟΥΛΕΡΙ — ΤΣΕΠΟΥΝΑ ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

Τὸ ἀριστερὸν συγκρότημα ἐσυνέχισεν τὴν κίνησιν μὴ διαπιστωθείσης τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς ἔφθασε.

Ἡ Μεραρχία διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 773) 11-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὸ ΣΚΙΜΟΒΙΚ καὶ νὰ ἐβάλῃ διὰ Πυροβολικοῦ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ καὶ εἶτα νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς κατάληψιν ΠΡΟΓΚΟΥΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

5) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγῳ χιονοθύελλης.

6) ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) ΓΕΝΙΚΑ

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνέσκηψε σφοδροτάτη χιονοθύελλα καθιστῶσα προβληματικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ παραμονὴν τῶν τμημάτων.

12 Δεκεμβρίου

1) ΜΕΤΑΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ ΤΟΥ Σ. Δ. Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΠΩΓΩΝΙΟΝ

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΔΙΟΥΜΠΑ

Τὴν ἑσπέραν ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς IIIης Μεραρχίας.

3) III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ Α.Ο.Α. κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἐχθρὸν κατέχοντα τὸν ἀχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν συγκρότημα βοηθούμενον ὑπὸ τῆς IV Ο.Α. κατέλαβε κατόπιν ἀγῶνος τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα Δ. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ, συλλαβὸν αἰχμαλώτους.

Ἄριστερὸν συγκρότημα ἔφθασε εἰς περιοχὴν ΓΚΟΛΕΜΙ συνδεθὲν μὲ τὸ δεξιὸν συγκρότημα.

Τὰ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ ΑΓΑ·Ι·Τ τμήματα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἀποσπάσματος τῆς IIης Μεραρχίας.

5) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐνίσχυσε τὸ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπόσπασμα δι' ἐγὸς εἰσέτι Τάγματος καὶ μιᾶς Ὀρεινῆς Πυροβολαρχίας.

Ἐξασφάλισις τοῦ ἀποσπάσματος: «Ἐξασφάλισις τῆς κατοχῆς τῶν ὑψωμάτων 1580—1410 καὶ δυνατότητος ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 1580 — ΛΙΟΥΖΑΤΙ».

Ἀναγνώρισις κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐβλήθη ὑπὸ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ Ὀλμων ἐκ τοῦ Ἀντερείσματος Ν. Α. ΛΙΟΥΖΑΤΙ. Διεπιστώθη πλήρης καταστροφή τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου τῆς Μεραρχίας οὐδεμία ἐνέργεια.

Πρὸς τὴν Μεραρχίαν ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγή:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ.Ε. 75

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

ΠΡΟΣ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ ΚΑΙ ΕΦ. ΜΟΙΡΑΝ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ

Πρώτησις Ἐφιππου Μοίρας Πολυβόλων εἰς ΣΤΑΠΙΤΖΑ — ΡΟΥ-
Ι·ΝΕΡΙ διαταχθεῖσα προφορικῶς, ἐγκρίνεται διὰ παρουσίας στόπ.

Πληροφορῶ Ἐφιππον Μοίραν Πολυβόλων ὅτι αὐχὴν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕ-
ΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατελήφθη ὑπὸ φιλιῶν ἐνεργούντων πρὸς ΜΠΕΝΖΙΑ στόπ.

Τμήματα II Μεραρχίας ἐνεργοῦσι πρὸς ΧΟΡΝΟΒΑ — ΛΕΚΝΙ — ΚΟΝ-
ΤΡΑ στόπ.

Ἀπὸ λήψεως παρουσίας Ἐφιππος Μοίρα ὑπάγεται ὑπὸ II Μεραρχίαν στόπ.

Ἀπὸ λήψεως Ἐφιππου Μοίρας Πολυβόλων: Πρώτησις καὶ κατάληψις
ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἐν συνδέσμῳ μὲ ἐκατέρωθεν ἐνεργοῦντα τμήματα.

II Μεραρχία θέτουσα, ὡς διετάχθη, ὑπὸ πυρὰ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐνεργήση
πρὸς ὀριστικὴν κατάληψίν του.

Σ.Δ. 12 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

6) Α Ν Τ Ι Α Ρ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν Σ Υ Γ Κ Ρ Ο Τ Η Μ Α

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ χιονοθύελλα ἐξακολουθεῖ τὸ ψῦχος δριμύτατον.

13 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

1) Μετάδασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
καὶ συνάντησις τούτου μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV Μεραρχίας.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Πας Μεραρχίας δὲν εὕρισκετο ὡς προελέχθη εἰς τὸν εἰς ΔΟΣΣΑΤΙ ὀρισθέντα Σ.Δ. ἀλλ' ἐν πορείᾳ πρὸς τὸν τοιοῦτον εἰς ΣΤΕΡΓΟ-ΠΟΥΛΙ. Διετάχθη ὅπως τὴν 10ην ὥραν τῆς ἐπομένης εὕρισκεται εἰς ΑΡΓΥ-ΡΟΚΑΣΤΡΟΝ πρὸς συνάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α Λ Ι Ο Υ Μ Π Α

Ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας συνεκέντρωσε τὰ Τμήματά του εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (Περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ — Ν. Δ. ΝΤΕΛΒΙΝΑ).

3) ΙΙΙ Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ καὶ Νοτίως καὶ ἐπὶ γραμμῆς 2 χιλ. Β. ΤΖΟΡΑ — ΦΤΕΡΑ.

4) ΙV Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Δεξιὸν συγκρότημα ἀπέκρουσεν ἰσχυρὰν ἐχθρικήν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ΜΑΛΙ - ΣΠΑΤ ὑψώματος. Ἐπιτεθὲν προώθησε τὰς θέσεις καὶ συνέλαβεν 27 αἰχμαλώτους, μετὰ τῶν Ἀξιοματικῶν των.

Ἀριστερὸν συγκρότημα κατέλαβε τὸν αὐχένα Α. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

5) ΙΙ Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ ὕψ. (Β.Δ. αὐχένος).

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια. Συνάντησις Διοικητοῦ Σώματος μετὰ Διοικητοῦ II Μεραρχίας εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ ἐπετεύχθη καὶ ἐγένετο προσανατολισθέντος τοῦ Μεράρχου εἰς προθέσεις Διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ.

6) Α Ν Τ Ι Α Ρ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν Σ Υ Γ Κ Ρ Ο Τ Η Μ Α

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον καὶ συνεπεία τούτου ἡ διαρροὴ ὀπλιτῶν λόγῳ κρυοπαγημάτων ἀρχίζει νὰ λαμβάνη ἀνησυχητικὴν τροπὴν.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη εἰς δλόκληρον τὴν ζώνην τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΙV.— ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚῶ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

14 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 13942) 12-12-40 ἀπόρρητοι ὁδηγίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγελοῦ, αἵτινες καθορίζουσιν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ ἐξῆς διὰ τὴν συ-

νέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων: «... α') ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι ἐπιτυχιῶν μας δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας. β') Ὡς κυρία κατεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων παραμένει **ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ**. γ') Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὀρίζεται (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ): Ὀγκος **ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ — ΣΕΝΤΕΛΙ — ΝΑΡΙΤΣΑ·Γ' —** περιοχὴ **ΓΚΛΑΒΑ (ΒΟΣΧΟΠΟΛΙΑ) — ΝΤΟΜΠΡΟΥΣΙΑ**, ἐπὶ σκοπῷ διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ **ΣΟΥΣΙΤΣΑ** ποταμοῦ καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ κόμβου **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ** καὶ **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ**. Ἡ κίνησις πραγματοποιηθήσεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν καθωρίζετο, δηλαδὴ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ Κέντρου, παραμένοντος δὲ ὡς στροφέως τοῦ δεξιοῦ...».

Αἱ ἀποστολαὶ τῶν Μ. Μονάδων καθορίζονται ὡς ἑξῆς:

— **Τ.Σ.Δ.Μ.** (π.υ.).

— **Β' Σ.** Στρατοῦ: Κατεύθυνσις **ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ**. Κατάληψις τῶν κόμβων **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ** καὶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν βορείως τοῦ στενοῦ **ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** δι' ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρά. Κάλυψις τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως **ΒΕΡΑΤΙΟΥ**, πρὸς ἣν νὰ προωθηθῇ ὅσον τῷ ἀναγκαιοῖ διὰ τὴν κάλυψιν ταύτην.

Α' Σῶμα Στρατοῦ: Κατεύθυνσις **ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ**. Κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις τοῦ κόμβου **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ**. Ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ **ΣΟΥΣΙΤΣΑ** ποταμοῦ.

V.— ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1) Ἀποστολὴ

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀποστολῆς τοῦ **Α' Σ.** Στρατοῦ ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις ὅτι:

— Τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν πρέπει νὰ τὴν φέρω ἀπὸ **ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ** πρὸς **ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗΝ**.

— Διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὸν κόμβον τοῦ **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** ἀνάγκη νὰ καταλάβω καὶ νὰ διατηρήσω τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς **ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΗΣ** καὶ νὰ προωθήσω τμήματα μέχρι **ΝΤΟΥΚΑΙ** καὶ **ΑΦΟΥ**. Ἀφ' ἑτέρου τὸ **Β' Σ.** Στρατοῦ δέον νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ **ΣΕΝΤΕΛΙ** διότι ὁ κόμβος **ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ** ἀπὸ **Β. Α.** μόνον διὰ τῆς καταλήψεως καὶ διατηρήσεως τοῦ **ΣΕΝΤΕΛΙ** ἐξασφαλίζεται. Ἄλλως δὲν καθίσταται ἐκμεταλλεύσιμος, ἢ διὰ **Τεπελενίου** πρὸς **Αὑλῶνα** ἀμαξιτὴ ὁδός, διότι τὸ **ΤΕΠΕΛΕΝΙ** εὐρίσκει-

ται ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν κατεχόντων τὰς Δ. καὶ Β.Δ. κλιτεῖς τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ ἐχθρικών τμημάτων, προστατευομένων καὶ ἀσφαλιζομένων διὰ τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν κωλύματος, τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ. Ἔρα ἡ ἀποστολή μου διὰ νὰ ἀχθῆ εἰς πέρας, δὲν ἐξηρτάτο μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐπιτυχῆ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παραπλεύρου Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδοῦ ἐν πρῶτον ἐλάττωμα εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ πραγμάτωσις τῆς ἀποστολῆς του, ἀνάγκη νὰ συμβάλωσι δύο θελήσεις, δύο ἐνέργειαι μεγάλων Μονάδων, διότι ὁ κόμβος τοῦ Τεπελενίου εὑρίσκετο παρὰ τὸ ὄριον τῆς ζώνης των. Ἀλλὰ ἡ κυρία προσπάθεια τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ὡς καθορίζεται εἰς τὴν ἀποστολὴν του, δέον νὰ ἀχθῆ δι' ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρᾶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν Βορείως τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἧτοι ἦτο ἀποκλίνουσα, ὅπερ τ' αὐτό, οὐχὶ ὑποβοηθητικὴ καὶ καλυπτικὴ τῆς διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἐνεργείας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀποστολῆς «ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος Σουσίτσα» εἶναι ὑπόθεσις ἐξαρτωμένη ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἐπιτυγχάνεται, ἅμα καταληφθῆ τὸ ΚΟΥΤΣΙ χωρίον καὶ προωθηθῶσι τμήματα ἰσχυρὰ πρὸς χωρία ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑ.

2) Ἐ δ α φ ο ς

Α'. Γενικὴ Στρατηγικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ζώνη τοῦ Σ. Στρατοῦ διασχίζεται ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τριῶν στενῶν καὶ λίαν ἐπιμήκων ὀροσειρῶν.

— Τῆς ΜΑΛΙ ΓΚΕΡΙ.

— Τῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

— Τῆς ΔΕΜΠΕΛΙ.

Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται διατέμνονται ὑπὸ καθέτου ὀροσειρᾶς ΚΑΡΒΕΛΕΣΙ, ὧν αἱ κύριαι κορυφαὶ εἶναι: ΜΑΛΙΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ.

Ἡ τελευταία αὕτη ὀροσειρά, κάθετος καὶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς προχωρήσεώς μας οὔσα, δεσπάζει ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τῆς κοιλάδος ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΑ.

— Τῆς κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.).

— Τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ταχεῖα κατάληψις ταύτης εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς προμνησθείσης ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ διὰ τὰ δύο μέρη τῆς ἀποστολῆς (κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ) — διάνοξις κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ), διότι, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατέχει ταύτην, λόγῳ τοῦ ὅτι δεσπάζει τῶν προμνησθεισῶν κοιλάδων, πᾶσα παραμονή, ἢ μεταγενεστέρα ἐξόρμησις ἐκ τούτων τῆς διατάξεώς μας θὰ ἦτο λίαν ἐκτεθειμένη.

Β'. Κατευθύνσεις στρατηγικής ενέργειας εις τὸ προμνησθὲν ἔδαφος διακρίνομεν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τὴν παραλιακὴν (κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς).

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ διὰ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ ΦΤΕΡΗ — ΠΑΠΑΔΙΑ — ὕψ. 1000 — ΝΙΒΙΤΣΑ χωρίον — ΣΑΛΑΡΙΑ χωρίον.

— Τὴν ἀπὸ κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑ) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΗΣ διὰ ΠΙΤΣΑΡΙ πρὸς ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Γ·Τ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν διὰ ΧΟΡΜΟΒΑΣ πρὸς ΛΕΚΛΙ — ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἐξ ὄλων τούτων ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσιν:

α') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς διανοίξεως τῆς κοιλάδος τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ: Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ καὶ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

β') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ κατὰ σειρὰν ἰδιαιτέρας σημασίας, αἱ κατευθύνσεις στρατηγικῆς ἐνεργείας εἶναι:

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς τῆς κοιλάδος τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΝΙΒΙΤΣΑΝ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ.

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑΣ διὰ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Γ·Τ πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Ἡ κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Γ'. Διαδοχικὰς τοποθεσίας, ὧν ἡ κατάληψις θὰ ἐπέτρεπεν τὴν τοποθέτησιν καλῆς διατάξεως καὶ θὰ ἐχρησίμευον ὡς διαδοχικαὶ βάσεις ἐξορμήσεως κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν μας ταύτην ἐνέργειαν διακρίνομεν (ἀπὸ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ):

α') ΣΟΥΠΟΤΙ — ΚΟΝΙΑΚ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ (χωρίον) — Μονὴ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΗΟΚΑΣΤΡΙ — ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ — ΧΟΣΤΟΒΛΗ (χωρίον) — ΓΚΡΑΜΠΟΒΕ (χωρίον).

β') ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ — ΜΑΛΙ - Ε - ΚΙΕΠΑΡΟΤ — ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Γ·Τ — ΚΟΝΤΡΑ (χωρίον).

γ') ΧΕΙΜΑΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

δ') ΔΡΥΜΑΔΕΣ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ — ΜΠΟΛΕΝΑ — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΙΟΥ — Αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙ — ΑΩΟΣ.

Δ'. Ὀδική συγκοινωνία καὶ κατάστασις ἡμιονικῶν:

1) Ἡ ἀμαξιτὴ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς ἐκ μέρους τῶν ὑποχωρούντων Ἴταλῶν καὶ κυρίως εἰς τὰς γεφύρας, αἵτινες ἐπεσκευάζοντο δραστηρίως ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Μηχανικοῦ. Αἱ ἐπὶ ταύτης καταστροφαὶ μέχρι γεφύρας ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΟΥ εἶχον ἐπιδιορθωθῆ μέχρι 14ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

2) Ἀμαξιτὴ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΔΕΛΒΙΝΟΥ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἐπίσης καὶ αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς εἰς γεφύρας καὶ μίαν διακοπὴν παρὰ τὸ χωρίον ΓΑΡΔΙΚΙ, ἐπισκευασθείσας ἐντὸς τοῦ ἄνω χρόνου.

3) Ἀμαξιτὴ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΧΕΙΜΑΡΑ ἦτο εὐχρηστος, τῆς παρὰ τὸ ΜΠΟΡΣΙ γεφύρας μὴ καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἰμὴ ἐν μέρει.

4) Ἡ ἀναγραφομένη ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀμαξιτὴ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ μέχρι χωρίου ΤΕΡΜΠΙΑΤΣΙ δὲν ὑφίστατο, οὐδεμίαν δὲ πληροφορία σχετικὴ εἶχε δοθῆ ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἡ ὁδὸς αὕτη (μέχρι ΚΑΛΑΡΙΤΙ) κατεσκευάσθη κατάλληλος διὰ τροχόν, ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, χρησιμοποιήσαντος 2.000 ἐργάτας ἐντὸς 40—50 ἡμερῶν (μῆκος πλέον τῶν 25 χιλ.).

Αἱ ἡμιονικαὶ ὁδοί, ἀπρόσφοροι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡμίονους ἔτι, ἦσαν εἰς μὲν τὰ ὄρεινά ἐδάφη λίαν περιωρισμένοι εἰς ἀριθμὸν καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ χιόνος πλέον τοῦ μέτρου, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ πλήρεις λάσπης, ἥτις καθίστα τὴν χρησιμοποίησίν των λίαν δυσχερῆ καὶ κοπιώδη διὰ τὰ κτήνη. Χιλιάδες κτηνῶν ἀπώλοντο ἐντὸς τῶν ὁδῶν αὐτῶν, μὴ δυνάμενα ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως νὰ μετατοπίσωσιν ἑαυτὰ ἐκ τῆς μέχρι κοιλίας λάσπης τῆς ὁδοῦ (ἢ κοιλάς τοῦ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗΣ καὶ ἡ κοιλάς τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ ἔγινεν ὁ τάφος ἑκατοντάδων ἂν μὴ χιλιάδων κτηνῶν).

Ε'. Φύσις τοῦ ἐδάφους καὶ κατάστασις αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων:

Τὸ ἔδαφος κατὰ μῆκος τῶν κορυφογραμμῶν ἦτο πετρώδες καὶ ἐστερημένον πάσης δασικῆς καλύψεως.

Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν ἦσαν πετρώδεις καὶ ἀπότομοι.

Αἱ κοιλάδες ἦσαν στενῆς διατομῆς, χωμάτιναι καὶ λασπώδεις.

Ἄπασαι αἱ θέσεις ὑψομέτρων ἄνω τῶν 500 μ. ἦσαν κατάφορτοι χιόνος, αἱ δὲ ἄνω τῶν 1000 μέτρων ἔφερον τοιαύτην πλέον τοῦ μέτρου.

Τὴν νύκτα ἐμυκῶντο αἱ χιονοθύελλαι.

3) Ἐχθρὸς

Αἱ περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφορίαι (τὴν 11ην Δεκεμβρίου) ἦσαν:

α') Δυνάμεις, διάταξις και κέντρον βάρους ἐχθρικῶν δυνάμεων:

— Πρὸ ἡμῶν εὐρίσκοντο αἱ παλαιαὶ δυνάμεις, ἧτοι περὶ τὰ 30—35 τάγματα καὶ ἐπὶ πλεόν ἀνεξακρίβωτος ἀριθμὸς νωπῶν ταγμάτων, ὧν 3—4 ἐσημειώθησαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης. Ἐπίσης ὑπῆρχον 8 ἴλαι ἐκ τῶν παλαιῶν. Αἱ παλαιαὶ δυνάμεις ἦσαν λίαν δεδοκιμασμέναι ἐκ τῶν προηγουμένων ἀγῶνων καὶ μὲ ἠθικὸν λίαν καταπεπτωκός.

— Ἡ διάταξις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο μᾶλλον γραμμικὴ (ἄνευ βάρους — κλιμακώσεως).

— Ἡ κατανομή τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο ἰσόπυκνος ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων (πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς ΜΑΛΙΣΠΑΤ, κοιλάς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ) μὲ κάποιαν ὑπεροχὴν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κοιλάς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

β') Ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις:

— Ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις ἐκ προχείρων ἔργων εἰς περιοχὴν Μπόρσι, ἐξ ἰσχυροτέρων τοιούτων εἰς περιοχὴν ΛΟΥΖΑΤΙ καὶ ΛΕΚΛΙ τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ, πρὸ τῶν ὁποίων εἶχε ριφθῆ διπλῆ σειρὰ συρματοπλέγματος.

γ') Ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ:

Ἐχθρὸς στερεῖται γενικῆς ἐπιθετικῆς ἀξίας, κέκτηται κάποιαν ἀμυντικὴν τοιαύτην, αὐξανομένην, λόγῳ τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων καὶ τῆς πολλῆς χιόνος, ἧτις καθιστᾶ ἀχρησιμοποίητους τὰς δευτερεύουσας τοιαύτας καὶ κατὰ συνέπειαν παρακωλύει τὰς τακτικὰς ὑπερκερωτικὰς ἐνεργείας. Ἀνάγκη οὗτος ν' ἀπορριφθῆ τὸ ταχύτερον πέραν τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης τοποθεσίας, πρὶν ἐνισχυθῆ σοβαρώτερον.

4) Μ έ σ α

Αἱ ἡμέτεραι Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης εὐρίσκοντο εἰς τὸ ὕψος καὶ ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Αὗται, λόγῳ τῶν προηγουμένων ἀγῶνων (ἰδίως ἡ II Μεραρχία) καὶ τῆς, μετὰ τοὺς μεθοριακοὺς ἀγῶνας, προελάσεως μέσῳ τοῦ λίαν ὀρεινοῦ καὶ χιονοσκεποῦς ἐν τοῖς πλείστοις ἐδάφους, εἶχον κάποιαν χαλάρωσιν εἰς τοὺς ὀργανικοὺς δεσμοὺς καὶ ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν καὶ κλιμάκωσιν, ἀλλὰ ἡ τακτοποίησις τῶν ἦτο εὐκόλος, ὡς ἔχουσαι τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπίσης, διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἡ λήψις τῆς ἐπιβαλλομένης διατάξεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθησομένης ἀποστολῆς τῶν, ἦτο ἐφικτὴ ἐντὸς τοῦ λογικοῦ χρόνου. Αἱ συγκοινωνίαι τῶν μετόπισθεν ἀποκαθίσταντο προχείρως καὶ εἴτα μονίμως. Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ ἐκτελοῦντο ἡλαττωμένως, ἀλλ' ἀρκετὰ ἐπαρκῶς. Εἶχε σημειωθῆ ἀρκετὰ σημαντικὴ μείωσις τῶν κτηνῶν ἐκ πληγῶν καὶ τῆς διατροφῆς.

5) Χ ρ ό ν ο ς

Ἐπὶ παράγωγον χρόνος εἰς τὰς ὑπὸ μελέτην ἐπιχειρήσεις παρουσιάζετο:

α') Διὰ τὴν λήψιν τῆς διατάξεως.

— Δὲν ἐχρειάζετο ποσῶς τοιοῦτος, δεδομένου ὅτι ἡ διάταξις ἦτο εἰλημμένη καὶ ὅτι αἱ κατὰ τὴν κρίσιν μου τροποποιήσεις θὰ ἐπεζητοῦντο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν κατευθύνσεων καὶ τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

β') Διὰ τὴν διεξαγωγὴν.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀθλία καιρική κατάστασις ἐδείκνυεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἔδει ν' ἀρχίσωσι πάραυτα καὶ νὰ διεξαχθῶσιν ἐν συντόμῳ χρόνῳ.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀκατάσχετος ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπέβαλεν ἐπίσης τὴν σύntonον καὶ δραστηρίαν διεξαγωγὴν τούτων πρὶν ἐνισχυθῆ ὑπερβαλόντως.

VI.— ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ Α' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ (Προσωπικῶς καὶ ἰδιοχείρως συνταχθέντα παρ' ἐμοῦ)

Ὡς προείπομεν, ὁ καθοριζόμενος εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, διὰ τῶν Α. Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθεῖσων τὴν 14ην Δεκεμβρίου, ἀντικειμενικὸς σκοπός, εἶχεν ἐν μέρει καταληφθῆ. Εἶχε καταληφθῆ πρωτοβουλία τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὰς κοιλάδας ΔΡΙΝΑ καὶ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ καὶ διὰ τὴν εὐκολον μετέπειτα ἐξόρμησιν. Ἐμεγεν ἀκόμη πρὸς κατάληψιν ὁ ὀρεινὸς ὄγκος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ καὶ ἡ διάνοιξις τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Βάσει τῆς προμνησθείσης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, συνέταξα σχέδιον ἐνεργείας, ἐν ᾧ προέβλεπον, οὐ μόνον τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς γενικὰς ἐνεργείας, ἃς θὰ ἐπεχίρει τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αὐλῶνος.

Τοῦ σχεδίου τούτου ἀναγράφομεν ἐνταῦθα περίληψιν ἐπιφυλασσόμενοι νὰ τὸ διατυπώσωμεν, ὡς ἔχει, ὅταν ληφθῆ τὸ ἀλλαχοῦ εὐρισκόμενον ἀρχεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Α'. ΦΑΣΙΣ

α') Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἄμεσος καὶ δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀυχένου ΒΕΡΝΙΚΟΥ (4 χιλ. Νοτίως ΚΕΝΔΕΡΙΤΣΑΣ — ὑψ. 1596). Μεθ' ὃ, καλυπτόμενος ἰσχυρῶς ἀπὸ ἀυχένου ΒΕΡΝΙΚΟΥ προώθησις ἰσχυροῦ τμήματος πρὸς χωρίον ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ ΑΩΟΝ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΝ — ΑΥΛΩΝ.

Κυρία προσπάθεια κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΣΑΛΑΡΙΑ.

Καλυπτική και υποβοηθητική επίθεσις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν: ΣΕΦΕΡ—
ΑΓΑΪΤ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ. Αὕτη ἐπὶ πλέον θὰ ἀπασχολήσῃ
καὶ θὰ ἀγκιστρῶσῃ τὰς εἰς περιοχὴν ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐχθρικὰς δυνάμεις εἰς ὄφελος
τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΡΙΝΑ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ἐπίθεσις μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν
τὸν ροὺν τῶν ἀντιστοίχων ποταμῶν πρὸς ἀπασχόλησιν καὶ ἀγκίστρωσιν τῶν
ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ εἰς εὐνοϊκὴν περίπτωσιν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν κοιλά-
δων τούτων μέχρι ΑΩΟΥ ποταμοῦ.

β') Διὰ τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ προώθησις
εἶτα τμημάτων πρὸς χωρίον ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

Κυρία προσπάθεια: ΚΟΝΙΑΚ — ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

— Δευτερεύουσα ἐπίθεσις ἐν τῷ παραλιακῷ τμήματι πρὸς ἀγκίστρωσιν
καὶ παρακώλυσιν μεταγγίσεως δυνάμεων ἐκ τοῦ τομέως τούτου εἰς κοιλάδα
ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Β' ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γενικοῦ Στρατηγεῖου)

Κυρία ἐπίθεσις κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς κατάληψιν τῆς πε-
ριοχῆς τῶν χωρίων ΒΕΛΤΣΑ — ΛΕΠΕΝΙΤΣΑ.

Κυρία προσπάθεια: Πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα τῆς κοι-
λάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Καλυπτική καὶ υποβοηθητική ἐπίθεσις ἀπὸ ΒΕΡΝΙΚΟΥ διὰ ΣΜΟΚ-
ΒΙΝΑΣ ποταμοῦ πρὸς ΒΑΚΖΑ εἰς ὄφελος τῆς κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ
κυρίας ἐπιθέσεως.

Δευτερεύουσα ἐπίθεσις κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἀμαξιτῆς ἐν τῷ παραλιακῷ
τμήματι πρὸς κατάληψιν ΛΟΓΓΑΡΑΣ καὶ παρεμπόδισιν μεταγγίσεως ἐχθρικῶν
δυνάμεων εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Ἐπίθεσις, ἐν συνδέσμῳ μετὰ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐν τῷ Δυτικῷ τμή-
ματι τοῦ ΑΩΟΥ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΣΑΛΑΡΙΑ — ΜΑΖΑΡΙ, πρὸς κατάλη-
ψιν περιοχῆς ΝΑΖΑΡΙ — ΓΚΑΛΙΜΠΑΡΙ.

Γ' ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γεν. Στρατηγεῖου)

I. Ἐκμετάλλευσις ἐπιτυχίας κατὰ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν
ΔΕΜΠΛΑΝΙ — ἐκβολαὶ ΑΩΟΥ πρὸς περίκλεισιν εἰς ΑΥΛΩΝΑ ὅσον τὸ δυνα-
τὸν περισσοτέρων δυνάμεων καὶ ὕλικου.

Κάλυψις κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ μέχρι ἐκβολῶν καὶ ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου
τοῦ παραλιακοῦ τομέως.

II. Διὰ ταξίς:

α') Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

Κατὰ σειρὰν:

III Μερραρχία με δεξιὸν ὄριον: ΓΚΑΛΙΝΕΣ (1500) — ὕψ. 1000 — ΚΟΥΠΤΣ ὕψωμα — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΟΥ — ΣΟΡΡΑ (1863) — ΤΑΡΤΑ-ΡΙ (1978) — ΠΕΣΚΟΥΝΙ χωρίον.

— IV Μερραρχία με δεξιὸν ὄριον ΚΟΛΟΝΙΟ χωρίον — ΝΤΟΥΝΤΙ-ΧΕ — ΑΩΟΣ ποταμός.

— II Μερραρχία, σὺν μηχανοκίνητον Σύνταγμα καὶ Τάγμα Πολυβόλων, με δεξιὸν ὄριον ΑΩΟΣ ποταμός, κατὰ τὴν Α' φάσιν, κατὰ δὲ τὴν Β' καὶ Γ' φά-σιν ἐφεδρεία ἐν τῇ κατευθύνσει ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΙΑΝΙ, ἐτοιμία νὰ ἐ-πέμβῃ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

6') Ἐφεδρεῖαι

— Ἐν Σύνταγμα τῆς IIIης Μερραρχίας (αὕτη διέθετε 4 Συντάγματα Πε-ζικοῦ) προσανατολισμένον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ.

— VIII Μερραρχία εἰς περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΥ καὶ χωρίων Δυτικῶς Δρίνου μέχρι Ἀργυρόκαστρον, ἐτοιμία νὰ ἐπέμβῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν IV καὶ III (τῇ ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

— Ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΜΠΟΥΝΟ-ΡΗ ἐτοιμον νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς IIIης Μερραρχίας.

— Δ.Ο.Α. εἰς περιοχὴν ΔΕΛΒΙΝΟΥ ὑπὲρ IIIης Μερραρχίας.

III. Ἀποστολαί

Ὡς αὗται, ἀναλόγως τῆς ζώνης ἐνεργείας των, ἀπορρέουσι δι' ἐκάστην Μονάδα ἐκ τῆς ἰδέας ἐνεργείας διὰ τὴν Α' φάσιν, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἀνάλογα με τὴν διαμορφωθησομένην εἰδικὴν κατάστασιν.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Διὰ τοῦ σχεδίου τούτου, ὅπερ εὐρίσκεται μετὰ τοῦ ἀλλαχοῦ, ὡς ἀνωτέρω προεῖπομεν, Ἀρχείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐζητεῖτο ἐν περιλήψει:

α') Νὰ ἐξακριβοῦνται ποῖαι αἱ εἰσερχόμεναι καθ' ἡμέραν δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδιαιτέρα σημασία:

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Πρὸς τὸ ὑψίπεδον τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ΔΡΙΝΟΥ.

β') Ἄν, ἐκτὸς τῆς ἀναγνωρισθείσης ἤδη ἐν ἐπαφῇ ὀχυρωμένης τοποθε-σίας, ὑπάρχει ἄλλη ὀπισθεν ὀργανωμένη, ἢ ὀργανωθησομένη, καὶ ποῖαι. Ἰ-διαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχάς:

Λογγάρα — Κούτσι. — Βερνίκου — Σαλάρια — Ντούντιχε πρὸς Τε-πελένι.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω σχεδίων ἐξεδόθησαν αἱ σχετικαὶ διαταγαί:

α) Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν δλοκλήρωσιν τοῦ καθοριζομένου ὑπὸ τῶν προμνησθειῶν Α.Π. 1394) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (Θάλασσα — Μαλιτζόρε — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙ-ΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ).

β) Ἀναζητήσεως τῶν ἐν σχεδίῳ πληροφοριῶν ἀναγραφομένων γενικῶν πληροφοριῶν.

VII.— ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ 14 ΜΕΧΡΙ 19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ (Ὁλοκλήρωσις ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ καὶ ὁδηγία ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 85)

Τὰ γεγονότα κατὰ τὴν 14ην Δεκεμβρίου διεξήχθησαν ὡς ἐξῆς:

1) Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ καὶ προσανατολισμὸς τῶν Διοικητῶν II καὶ IV ἐπὶ τῶν προθέσεων του ὡς τὸ ἀνωτέρω σχέδιον ἐνεργείας.

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Συγκεντρώθη ἐντὸς τῆς 14ης τρέχοντος εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ).

3) ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις ἀμετάβλητος.

Ὁλοκληρώθησαν αἱ ἀναγνωρίσεις διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀριστεροῦ Σύνταγματος.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἰδίᾳ εἰς τὸν παραλιακὸν Τομέα.

4) ΙV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος κατέλαβεν τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα ΣΚΙΒΟΒΙΚ καὶ τὸ ὕψ. 1100 Β.Δ. τούτου.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του βορειότερον.

Ἀμφότερα τὰ συγκροτήματα εὐρίσκονται ἐν ἐπαφῇ μετ' ἐχθροῦ, ἐγκατεστημένου ἀμυντικῶς ἐπὶ τῶν ὕψωμάτων Ν. ΓΚΟΥΜΠΑΡΙ καὶ Ν. καὶ Ν.Α. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ δεξιοῦ συγκροτήματος, τάγμα ἐπιτεθὲν τὴν 17ην ὥραν Β. ὕψ. 1500 πρὸς ἀπώθησιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐχθροῦ ἠναγκάσθη, λόγῳ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, νὰ συμπτυχθῇ ἐν ἀταξίᾳ. Ἐπὶ τῶν ἐγκαταληφθειῶν θέσεων προωθήθησαν Τμήματα τοῦ 8ου Σ.Π. καὶ τῆς ΙV Ο. Α. ἀποκατασταθείσης τῆς διατάξεως.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία λίαν δραστηρία εἰς τὰ μετόπισθεν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιόν απόσπασμα ενεργήσαν επιθετικῶς, ἐλαχίστην πρόοδον ἐπετέλεσε.

Ἄριστερόν απόσπασμα (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ) ἐνήργησε πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων. Ἔχει ὑπαχθῆ ὑπὸ τὴν IIαν Μεραρχίαν.

Τὸ Τάγμα Πεζικοῦ τοῦ Ἄντ) κοῦ συγκροτήματος, τὴν ἐσπέραν, ἐκινήθη πρὸς ΠΙΤΣΑΡΙ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀριστεροῦ ἀποσπάσματος τῆς IIας Μεραρχίας.

ΓΕΝΙΚΑ

Ψυχὸς δριμύτατον. Διαρροὴ παγοπλήκτων.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπεστάλησαν πρὸς τὰς Μεραρχίας III καὶ IV αἱ κατωτέρω διαταγαί:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 76

ΠΡΟΣ ΤΗΝ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

1) ΣΚΙΒΟΒΙΚ κατελήφθη, ὡς καὶ ὑψ. 1000 Β. Δ. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

IV Μεραρχία ἐνεργήση πρὸς ΚΠΟΥΤΣ ὑποστηρίζουσα καὶ καλύπτουσα δεξιόν σας ΣΤΟΠ.

II) Πρὸς δλοκλήρωσιν σκοποῦ Δ.Ε. 74) 12-12-40 Διαταγῆς.

Στηρίζοντες ἰσχυρῶς ἀριστερόν εἰς ΜΠΟΡΣΙ ἐνεργήσητε διὰ δεξιοῦ πρὸς κατάληψιν ΠΑΠΑΘΙΑΣ καὶ ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

Μετὰ κατάληψιν ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ προωθηθῆτε πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν: ΚΟΥΤΣΙ — ὑψ. ΠΙΛΙΟΥΡΙΣ — ΣΚΟΥΤΑΡΑ, ἐνεργούντες ἐν τῇ κατευθύνσει: ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ — ΠΙΛΙΟΥΡΙ (1252) ΣΤΟΠ.

Σ.Δ. 14-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Δ.Ε. 77

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

I) Μετὰ κατάληψιν ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπιδιώξατε ἀποκοπήν συμπτώξεως ἐχθρικῶν τμημάτων ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΚΤΟΥΣΙ διὰ ἡμιονικῆς πρὸς ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ στόπ.

II) Εἰς πρωτοβουλίαν Μεραρχίας ἐπαφίεται προώθησις καὶ ἰσχυρὰ στήριξις ἀριστεροῦ εἰς ΚΠΟΥΤΣ καὶ ἐλαφρῶν στοιχείων πρὸς κατάληψιν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων μεταξὺ ΚΠΟΥΤΣ καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑ ἀφ' ἑνὸς καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑΣ καὶ ΓΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀφ' ἑτέρου στόπ.

III) Μεραρχία Τρίτη διετάχθη ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως πρὸς κατεύθυνσιν 1400—ΠΑΠΑΘΙΑ — ΚΠΟΥΤΣ.

Ὑποστηρίξατε καὶ καλύψατε ἐνέργειαν ταύτης — στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

15 Δεκεμβρίου

Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς Σ. Δ. IIIης Μεραρχίας (χωρίον ΝΙΒΙΤΣΑ — ΜΠΟΥΜΠΑΡΙ) καὶ προσανατολισμὸς τοῦ Μεράρχου ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΙΑ

Τεθὲν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἀνασυγκροτεῖται διὰ τοῦ Λόχου Διαβιδάσεων μεριμνᾷ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τηλ)κῶν γραμμῶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ (ναί) μέχρι ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΗΣ καὶ ΦΙΛΙΑΤΩΝ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ 12ου Σ. Πεζικοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψ. 613 ΚΗΠΑΡΟ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον, λόγῳ σφοδροτάτης ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως καὶ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Διετάχθη ἡ συνέχισις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν ἐπομένην.

Τὸ 40ὸν Σ.Π. (δεξιὸν Συγκρότημα) ἐν στενῇ ἐπαφῇ ἐγγὺς τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριοτάτη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀπέκρουσε συνεχεῖς μικροαντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐβελτίωσε τὰς κατεχομένας θέσεις.

Ἐχθρική ἀεροπορία ἐσημείωσε μικράν δρᾶσιν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1400 ΔΕΜΠΕΛΙ κατόπιν σκληροτάτου ἀγῶνος.

Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατελήφθη τὸ ἀντίρρισμα ΣΤΕΠΙΖΑ — ΡΟΥΚΝΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἦχθη πρὸς Βορρᾶν καὶ κατέλαβε θέσεις παρὰ τὸ 17 χιλιομ. (εἰς τὸ ὕψος χωρίου ΧΟΥΝΤΟΥΚΙ), ἔγθα καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς συμπτώξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον.

Εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ (IV Μερραρχία) καὶ ἀριστερὸν II Μερραρχίας, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μερραρχίας οἱ παγόπληκτοι αὐξάνονται καθ' ἑκάστην ἐπικινδύνως.

Τὰ κτήνη λόγῳ τοῦ ψύχους καὶ κακῆς διατροφῆς θνήσκουσιν εἰς μέγα βαθμὸν καθ' ἑκάστην.

Πρὸς τὰς Μερραρχίας ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγή:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 79

Ἀπόρρητος Προσωπική

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

I. Ὁ καθωρισμένος μέχρι τοῦδε ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Σ. Στρατοῦ, κατὰ τὰς συνεχιζομένας ἐπιχειρήσεις, στοιχίζεται δυτικῶς μὲν ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ συγκροτήματος ΜΙΑΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΠΟΥΤΣ — Ἡμιονικαὶ διαβάσεις ἐκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀνατολικῶς δὲ ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ ΑΩΟΥ.

Ἡ κατάληψις τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας ἐξόρμησιν πρὸς νέαν προσπάθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλίζει δι' ἡμᾶς μίαν ἰσχυρὰν τοποθεσίαν.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι πᾶσα παρερχομένη ἡμέρα εἰς βάρος τῆς δλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ προσφέρεται θετικῶς εἰς τὸν ἀντίπαλον, παρερχομένης εἰς τοῦτον εὐκαιρίας ἀνασυντάξεως καὶ ἐνδεχομένης ἐνισχύσεώς του.

Ἐπομένως, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπάθειας ὑπὸ τῶν Μονάδων τοῦ

Σ. Στρατοῦ, αἵτινες ὑπερέβησαν καὶ τὰς πλέον αἰσιοδόξους προβλέψεις, ἐπιβάλλεται νὰ συνεχίσωμεν ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης χρονοτριβῆς τὴν ἐνέργειάν μας πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀνωτέρω καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ κειμένου ἄλλως τε ἐγγύτατα τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων.

II) Διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐξεδόθησαν καὶ ἰσχύουσιν αἱ κάτωθι διαταγαί μου:

α') Διὰ τὴν III Μερραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 74) 12-12-40.

β') Διὰ τὴν IV Μερραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 77) 14-12-40.

γ') Διὰ τὴν II Μερραρχίαν ἢ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 73) 12-12-40, Δ.Ε., 75) 13-12-40 καὶ Δ.Ε. 78) 15-12-40.

Ἐπὶ πλέον:

1) Ἡ II Μερραρχία μετὰ κατάληψιν ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΣ περὶ ἧς προβλέπουσιν αἱ ὡς ἄνω διαταγαί θὰ συνεχίσῃ πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΣ φέρουσα τὴν κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΤΟΥΤΙΧΕ (1440) — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) Σ.Σ.

2) Ἡ IV Μερραρχία νὰ διατηρῇ ἰσχυρῶς τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ καὶ ΣΚΙΒΟΒΙΚ μέχρι ὁλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ τῆς σκοποῦ.

III) Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας διὰ τὸν παρόντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

— Μεταξὺ III καὶ τῆς IV Μερραρχίας κορυφογραμμὴ ὄρος ΝΑΝΑΣ — ΠΑΠΑΘΙΑ εἰς IV Μερραρχίαν.

— Μεταξὺ IV καὶ II ΚΟΛΟΝΙΑ εἰς IV Μερραρχία — ἀντέρεισμα 1440 — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ, ἀμφότερα II Μερραρχία.

IV) Δὲν θὰ ἐμπλακῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ διαταγῆς μου:

— Δύο Τάγματα IV Μερραρχίας τηρούμενα ἀνὰ ἓν εἰς περιοχὰς ΚΟΛΟΝΙΑ καὶ ΓΚΟΛΕΜΙ.

— Ἐν Τάγμα τῆς IIης Μερραρχίας εἰς περιοχὴν ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ.

Σ.Δ. 14-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

16 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν κατόπιον σκληροῦ ἀγῶνος κατέλαβε τὸ ὕψωμα 615 (χάρτης 1) 50.000).

Εἰς τὸ δεξιὸν οὐδεμία ἐνέργεια.

Διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ συνδεδυασμένη ἐνέργεια τοῦ δεξιοῦ IIIης Μερραρχίας καὶ τοῦ ἀριστεροῦ IV διὰ τὴν ἐπομένην πρὸς κατάληψιν τῆς ΠΑΠΑΘΙΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ούδεμία ἐνέργεια, λόγω τῆς συνεχοῦς σφοδροτάτης χιονοθύελλης, τῆς χιόνος ἀνελθούσης εἰς ὕψος 1 μέτρου.

Ἡ κατάσταση τῆς Μεραρχίας ἀποβαίνει κρίσιμος λόγω τῆς συνεπείᾳ κρουσπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἀθρόων ἐκ τοῦ ψύχους θανάτων κτηγῶν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ούδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγω τῆς χιονοθύελλης.

Διετάχθη ὑπὸ Σ. Στρατοῦ συνδεδυασμένη ἐνέργεια ἀριστεροῦ Πας καὶ δεξιοῦ IVης πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἐξακολουθεῖ δριμύτατον ψύχος μετὰ σφοδρῶν χιονοθυελλῶν.

17 Δεκεμβρίου

Ἀπὸ τῆς 1ης πρωϊνῆς ὥρας ἡ χιονοθύελλα μαίνεται εἰς βαθμὸν πρωτοφανῆ.

Τὴν 2.30' ἐλήφθη τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1325 τηλεγράφημα τῆς IVης Μεραρχίας Α.Π. 1325.

ΕΞ. ΕΠΕΙΓΟΝ

ΠΡΟΣ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Α' Σ. Στρατοῦ)

Διοικητῆς Πεζικοῦ καὶ Συνταγματάρχαι γραμμῆς μάχης ἀναφέρουσιν ὅτι λόγω χιόνος ἀνελθούσης εἰς 60 ἑκατοστά, ψύχους καὶ χιονοθύελλης, πλείστοι στρατιῶται καὶ Ἀξιωματικοὶ ὑπέστησαν ψύξιν μεταφερθέντες ἐπὶ φορεῶν στόπ.

Παρακαλῶ ἐγκρίνῃτε ἀποσύρωμεν κυρίας δυνάμεις καὶ παραμείνωσιν ἐλαφρὰ τμήματα ἐναλλασσόμενα, καθ' ὅσον ὑπάρχει φόβος γενικῆς ψύξεως καὶ διαρροῆς στόπ.

Συνεπείᾳ ἀνωτέρας καταστάσεως ἐπιχειρήσεις διακοπῶσι στόπ.

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Γ. (IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπήνησε διὰ τῆς κατωτέρω Α.Π. 328 Διαταγῆς του αὐθωρεῖ (ὥρα 3.30) (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

Ἐπὶ 1325 ἀναφορᾶς ὑμῶν ἐγκρίνω ἀπόσυρσιν μόνον παγοπλήκτων στόπ.

Παραμείνωσι ἅπασαι ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις πρὸς ἀσφαλῆ ἐξασφάλισιν κατεχομένων θέσεων κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως στόπ.

Διὰ τὴν μὴ συνέχισιν ἐπιχειρήσεων διατάξω πρῶταν ἀναλόγως καιρικῆς καταστάσεως στόπ.

Πάντως τμήματα ὑμῶν συνδυάσωσιν ἐνεργείας μὲ ἐκατέρωθεν Μονάδας II καὶ IIIης Μεραρχιῶν, ὡς διετάχθη στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἄντιστράτηγος

Τὴν πρῶταν μετέβη ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν IVην Μεραρχίαν μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς IIας Μεραρχίας.

Ὁ Ἐπιτελάρχης ἐκτὸς τοῦ Διοικητοῦ τῆς IVης Μεραρχίας συνήντησε καὶ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας καὶ κατέστησε τούτους ἐνημέρους τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκρίθη ἀναγκαῖα ἢ ὅσον ἔνεστι ταχύτερα κατάληψις τῶν πρὸ τοῦ Μετώπου κατωκημένων τόπων πρὸς προστασίαν τῶν τμημάτων.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ὠλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τοῦ συγκροτήματος τῶν ὑψωμάτων 613.

Τὸ δεξιὸν ἐβελτίωσε τὰς θέσεις του πρὸ τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - ΤΖΟΡΕΤ ἐν συνεχῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ἰσχυρὰς θέσεις προστατευομένας ὑπὸ συρματοπλέγματος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ κέντρον κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του ἀχθὲν 900 μ. Ν. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

Συνεχίζεται ἡ διαρροὴ παγοπλήκτων καὶ ἀθρόων θανάτων κτηγῶν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα προώθησε ἐλάχιστα τὰς θέσεις του, συλλαβὸν αἰχμαλώτους τινάς, ἐν οἷς καὶ ἓνα Ἄντισυνταγματάρχην.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Δριμύτατον ψῦχος μὲ πτώσιν ἀφθόνων χιόνων μὲ τὰς γνωστὰς συνεπειὰς ἐπὶ τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων.

Διαρκῶς σημειοῦνται νέαι μονάδες ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης τοῦ ἐχθροῦ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερόν ἐπροχώρησε μέχρι (547), ἄνευ ἐπαφῆς.

Διὰ τοῦ δεξιοῦ προπαρασκευάζει ἐπίθεσιν.

Ἐχθρικός στόλος ἐκ δύο ἐλαφρῶν καταδρομικῶν καὶ τεσσάρων ἀντιτορπιλικῶν ἐβομβάρδισε ἀνεπιτυχῶς ἡμέτερα τμήματα ΠΙΚΕΡΑΣΙ ἀπὸ 14.30' μέχρι 16ης ὥρας. Στόλος ἐξηκολούθησε παραπλέων ἀκτὰς ΠΑΛΕΡΜΟΥ μέχρι νυκτός.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὰ τμήματα ἐβελτίωσαν τὰς θέσεις των καὶ εὐρίσκονται ἐν στενῇ ἐπαφῇ Ν. τῶν χωρίων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΛΕΚΤΟΥΣΙ, ἀνταλλάσσοντα πυρὰ καὶ προπαρασκευάζοντα ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε, ἄνευ ἀγῶνος, τὴν ΜΑΛΙΣΙΟΒΑΝ καὶ κατόπιν ἀγῶνος τὸ Β' ταύτης ὕψωμα 1285.

Ἄμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ κατόπιν ἀγῶνος τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας κατέλαβον τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ (χωρίον ΧΟΡΜΟΒΑ καὶ ἀντερείσμα Β.Α.—τούτου) καὶ ἔλαβον ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ εὐρισκομένης ἐπὶ τοῦ Α. καὶ Ν.Α. ΛΕΚΛΙ ἀντερείσματος καὶ προστατευομένης διὰ συρματοπλέγματος τοποθετημένου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς χαράδρας τῆς κειμένης Α. ΧΟΡΜΟΒΑΣ.

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην (καταλήψεως ΧΟΡΜΟΒΑΣ) συνελήφθησαν ὑπερεκατὸν αἰχμάλωτοι ἐν οἷς καὶ 3 Ἀξιωματικοί.

Α. ΔΡΙΝΟΥ ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ.

Τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε διὰ τμήματός του τὸ ὕψωμα 926 (Ν. ΤΕΠΕΛΕΝΙ), τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του (κίνησις κτηνῶν ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν δυσχερεστάτη λόγῳ τοῦ ὕψους τῆς χιόνος καὶ τοῦ ἀποκρήμνου τοῦ ἐδάφους) καὶ σοβαροτάτης αἰμορραγίας, τὴν ὁποίαν τὴν ὑφίστατο πλευροκοπούμενον σφοδρῶς.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται.

Τὴν 13ην ἐξεδόθη ἡ κατωτέρω Διαταγὴ. (Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

Παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν διαρκῶς τὰς κάτωθι ὁδηγίας μου, ὡς καὶ τὰς τοιαύτας ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 80) 16-12-40 καὶ Α.Π. 251) 737) 7-12-40:

I) Ὁ ἀγὼν ἄγεται εἰς πέρας διὰ δύο μεγάλων ἐργασιῶν:

α') Διὰ τῆς προπαρασκευῆς, βάσει τῆς ἰδέας ἐνεργείας τοῦ Διοικητοῦ (καθορισμὸς κατευθύνσεων ἐκθέσεως καὶ Ἀντικ. σκοποὶ — λήψεις τῆς Διατάξεως κλπ.).

β) Διὰ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, ἣτις χαρακτηρίζεται διὰ τῶν κάτωθι ἐκδηλώσεων, ἢ ἐνεργειῶν.

— Συντονισμὸς ἐνεργειῶν, ὅταν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διάφορα γεγονότα ἐκτρέπουσιν ἢ σταματῶσι τὴν προσπάθειαν.

— Καθορισμὸς νέων ἀξόνων προσπάθειας, ἐπιτρεπόντων νὰ διευκολύνωσι τὴν προχώρησιν, ὅταν αἱ καθορισθεῖσαι ἀρχικῶς κατευθύνσεις δὲν προσφέρονται εἰς τοῦτο καὶ σύγκλισις εἴτα τῆς κυρίας προσπάθειας πρὸς τὴν δι' ἀποστολῆς καθοριζομένην κατεύθυνσιν.

— Διαρκῆς ὄθησις (ὕλική καὶ ψυχική) διὰ προσωπικῆς ἐπεμβάσεως τῶν κατωτέρων διοικήσεων νὰ ἄγωνται ταχέως καὶ δραστηρίως εἰς τὴν πραγματικὴν τῆς ἀποστολῆς των.

— Διαρκῆς ἐνημέρωσις (ὄχι μόνον διὰ τοῦ ἑσπερινοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως) τῶν ἀνωτέρων Διοικήσεων ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανομένων ἀποτελεσμάτων, ἔστω καὶ ἀρνητικῶν, ἵνα καὶ αὕτη δυναθῆ νὰ ἐπέμβῃ ἐγκαίρως κατὰ τὰ διατυπούμενα ἀμέσως ἀνωτέρω.

Καίτοι τὸ πρῶτον μέρος, ὡς παρατήρησα, ἐνεργεῖται καλῶς, ἢ διεξαγωγή ὅμως τῆς μάχης δὲν ἐνεργεῖται παρ' ὄλων κατὰ τὰς ἀναπτυσσομένας ἀνωτέρω ὑποδείξεις.

Παρακαλῶ ὅπως ἐξασφαλισθῆ ἡ διεξαγωγή τῆς μάχης, βάσει τῶν ἀνωτέρω ὑποδείξεων.

II) Ἡ πεσοῦσα χιὼν (εἰς τινα σημεῖα ὑπερέβη τὸ ἕν μέτρον) ἄγει εἰς δύο ἀνάγκας:

— Τὴν χρησιμοποίησιν οὐχὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν ὁδεύσεων διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

— Τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χωρίων.

Τὸ πρῶτον παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ὑπερκέρασιν.

Κατὰ συνέπειαν ὅπου ἀνάπτυξις καὶ ὑπερκέρασις αἱ ὁποῖαι σταθερῶς πρέ-

πει γὰ ἐπιζητῶνται, δὲν εἶναι ἀρκεταί, πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, γὰ γίνηται λογικὴ χρησιμοποίησις τῆς ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας τοῦ Πεζικοῦ διὰ Πυροβολικοῦ.

Τὸ δεύτερον (χρησιμοποίησις χωρίων) ἀναγκαιοὶ ἀπόλυτα διὰ τὴν παραμονὴν τῶν ὄγκων τῶν Τμημάτων καὶ τῶν κτηνῶν κατὰ τὴ νύκτα, λόγῳ τῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους.

Ἀνάγκη, χωρὶς γὰ ἐκτρεπώμεθα τῆς κατευθύνσεως ἐνεργείας, γὰ ποιῶμεθα εὐρεΐαν καὶ συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατωκημένων τόπων.

Οὗτοι διατεθειμένοι πλειστάκις μετωπικῶς ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας, ἐπιτρέπουσιν ὀργανούμενοι καὶ συνδεόμενοι γὰ ἐξασφαλίζωσι τὸ σύνολον τῆς ζώνης.

Τ. Τ. 825 Δεκεμβρίου 1940
Ὁ Διοικητὴς τῆς Μονάδος Ο. Δ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

VIII.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΥΣΜΑ- ΡΙ — ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ.

19 Δεκεμβρίου

Τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου του, συνιστῶν ἐνέργειαν δραστηρίαν, ἄνευ διακοπῆς πρὸς δλοκλήρωσιν τῶν ταχθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

Εἰδικώτερον πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν ἀπηύθυνε τὴν κατωτέρω διαταγὴν (ἰδιοχειρῶς συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Α. Π. 349

ΠΡΟΣ ΤΗΝ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Χρονίζων ἀγῶν κατωκημένων τόπων Β. ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ, ἐξυπηρετῶν προθέσεις ἐχθροῦ καὶ δαπανηρὸς εἰς αἷμα, εἶναι ἀδικαιολόγητος στόπ.

Διαθέσατε ἀναγκαίας δυνάμεις πρὸς ταχεΐαν ἐκκαθάρισιν κατωκημένων τόπων συντονίζοντες ἐνέργειαν Μονάδων διὰ προσωπικῆς διευθύνσεως ἀγῶνος στόπ.

Δύνασθε πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐλιγμοῦ σας χρησιμοποίησθε κατευθύνσεις καὶ ζῶνας παρακειμένων Μ. Μονάδων καὶ τὰ εἰς διάθεσίν μου δύο Τάγματά σας στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπόσπασμα ἀνατρέψαν ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις κατέλαβε τὸ ὕψωμα ΓΚΙΑΜΙ καὶ εὐρίσκεται ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρὸν.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα (40 Σ. Εὐζώνων) κατόπιν ὀλοήμερου σκληροῦ ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του εἰς αὐχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

Διετάχθη συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἐπομένην.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξαιρετικῶς ἔντονος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τὸ Β. τοῦτου ὕψωμα, ἐπὶ πλέον προώθησε τὸ ἀριστερὸν μέχρι τῆς Ν. παρυφῆς τοῦ ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη. Κατεστράφη ὑπὸ βομβῶν χειρουργεῖον ἀνεπτυγμένον εἰς ΚΟΛΟΝΙΟ. Ἐφονεύθησαν ἅπαντες οἱ νοσηλεύμενοι.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Στασιμότης. Τὸ ἄκρον δεξιὸν ἀπέκρουσε ἐχθρικὰς ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὕψωματος 1285.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.

Ὁ οὐρανὸς αἴθριος. Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δραστηριωτάτη βομβαρδίζουσα καὶ πολυβολοῦσα τὰ τμήματα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΖΑΓΟΡΙΑ π. εἰς βάθος καὶ μέχρι τῶν μετόπισθén τῆς.

20 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς Α.Π. 354) 1107) 20-12-40 διέταξε τὴν IVην Μεραρχίαν ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς πρὸς ΠΑΠΑΘΙΑΝ — ΚΟΥΤΣΙ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μεραρχίας.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Διὰ τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος (40 Σ. Εὐζώνων) συνεχίσασα τὸν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἀρξάμενον σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς κατάληψιν τῆς ἰσχυρᾶς διὰ συρματοπλέγματος ὀργανωμένης καὶ κατεχομένης τοποθεσίας τοῦ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν θέσεων του διὰ τῆς λόγῃς, χρησιμοποιοηθεισῶν ψαλλίδων διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν συρματοπλεγμάτων.

Ἡ διὰ λίαν ἀνεπαρκοῦς Πυροβολικοῦ κατάληψις τῆς ἀνωτέρω ἰσχυρᾶς ὀργανωμένης τοποθεσίας ὀφείλεται εἰς τὴν δεξιάν καὶ θαρραλέαν διοίκησιν καὶ ἱκανότητα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις διευθύνων τὸν ἀγῶνα ἐκ

τοῦ σύνεγγυς ἐνεψύχωνε καὶ ἐνεθάρρυνε διὰ τοῦ παραδείγματός του ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας καὶ ὅστις ἀναπτύσσων ἀξιοζήλευτον πρωτοβουλίαν καὶ ἀποφασιστικότητα κινεῖται ἀμέσως καὶ δραστηρίως πρὸς ΚΟΥΤΣΙ, μολοντί πρὸς τὸ δεξιόν του πλευρὸν ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἶναι ἐγκατεστημένον ἀμυντικῶς πλήρες Τάγμα Μελανοχιτώνων τοῦ ἐχθροῦ, ἔναντι τοῦ ὁποίου ἐκαλύφθη.

Τὴν ἐπομένην, 20 Δεκεμβρίου, κατόπιν ἀγῶνος καταλαμβάνει τὸν ὄγκον ΚΟΥΤΣΙ καὶ τὴν μεθεπομένην, 21 Δεκεμβρίου, διὰ καταλλήλου καὶ ἐπιδεξίου ἐλιγμοῦ αἰχμαλωτίζει ὀλόκληρον τὸ ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ ἐχθρικὸν Τάγμα.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν ἐν μέσῳ χιόνος καὶ ἐπὶ λίαν δυσβάτου ἐδάφους. Εἰς χεῖρας τῆς Μεραρχίας, ἐπιχειρούσης ἄνευ τινὸς διακοπῆς ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ ὄγκου ΠΑΠΑΘΙΑΣ ζώνης ἐνεργείας τῆς, περιήλθον πληθὺς αἰχμαλώτων καὶ ἄπειρον πολεμικὸν ὕλικόν.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ, προώθησε ἐλαφρῶς τὸ κέντρον τῆς, ὀλοκληρώνουσα τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1200.

Περιήλθον εἰς χεῖρας τῆς πολλοὶ αἰχμάλωτοι, τέσσαρα Πυροβόλα καὶ ἄφθονον παντοειδῆς ὕλικόν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία ἐνέργεια ἀξιοσημείωτος.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ψυχὸς δριμύ.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριότητα ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν Τομέα τῆς IIIης Μεραρχίας.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσι ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 87) 20-12-40 ὀδηγίαι πρὸς τὴν IIα Μεραρχίαν διασωθεῖσαι:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A. E. 87

Προσωπική — Ἀπόρρητος

Ἐ π ε ί γ ο υ σ α

ΑΠΟΡΡΗΤΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ IIας ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

I) Ἡ ἀποστολή τῆς Μεραρχίας θάσει τῶν μέχρι σήμερον ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν καὶ ὀδηγιῶν μου συνίσταται:

α') Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς καὶ τελικῶς τὴν κατάληψιν τῶν χωρίων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ — ΜΕΛΙΣΙΟΒΑ καὶ τὴν μετὰ

ταύτην ἐπιτήρησιν τοῦ ΑΩΟΥ μεταξύ ΔΡΙΝΟΥ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. δι' ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῶν κατωκημένων τόπων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ.

β') Δ. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κατωκημένων τόπων ΛΙΟΥΖΑΤΙ — ΜΠΕΝΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ τοῦ ὑψώματος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) τῆς κυρίας προσπαθείας φερομένης ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ.

II) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς ἐκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ, δι' ἣν ἡ Μεραρχία εἶχε καὶ ἔχει ἐλευθέραν χρῆσιν ὄλων τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς μέσων, ὥστε κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος νὰ ἐπέμβῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς, γνωρίζω ὑμῖν τὰς προθέσεις μου διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῆς Μεραρχίας σας.

α') Ἡ ἐπιτήρησις ΑΩΟΥ ἐπὶ ΚΟΝΤΡΑ καὶ ΠΕΣΤΑΝΙ θὰ ἐξακολουθησῇ μέχρι προωθήσεως γειτονικοῦ Σ.Σ. εἰς ὕψος αὐτῶν.

β') Μεταγενεστέρα κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς Μεραρχίας διαγράφεται κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ') Ἡ Μεραρχία θὰ διαθέσῃ διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην δύο Συντάγματα Πεζικοῦ μετὰ Πυροβολικοῦ καθορισθησομένου ἐν καιρῷ, τοῦ τρίτου Συντάγματος Πεζικοῦ τηρουμένου εἰς διάθεσίν μου εἰς περιοχὴν ἀρχικῶς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ — ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ, καὶ μεταγενεστέρως κατὰ τὰς διαταγὰς μου.

III) Ἐκ τῆς μεταγενεστέρας ταύτης ἀποστολῆς τῆς Μεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἐνδεχομένως τοῦ ἀγῶνος πρὸς ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἡ Μεραρχία νὰ ἀρξῆται ἀπὸ τοῦδε διαπεραιούσα δυνάμεις Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ περιοχῇ ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ — ΚΟΡΩΝΗ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ καὶ Β. κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τόσον δι' ἐνδεχομένην ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐκπλήρῳσει τῆς ἤδη ὑφισταμένης ἀποστολῆς τῆς (κατάληψις ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΣ) ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεταγενεστέρας ἐνεργείας τῆς, ἐπιβαλλούσης τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς Μεραρχίας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

IV) Ἡ Μεραρχία ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ προτείνῃ Σ.Δ. Δυτικὰ ΔΡΙΝΟΥ.

Τ.Τ. 835 τῆ 20 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΙΧ.—ΕΛΙΓΜΟΣ ΤΗΣ ΣΑΛΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΣΟΥΣΙΤΣΑ

21 Δεκεμβρίου

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου ἤρχισα νὰ σκέπτομαι, ὅτι ἦλθε ἡ κατάλληλος στιγμή τῆς ἐκπομπῆς τῶν διαγραφομένων ἐλιγμῶν ἐν τῇ ἰδέᾳ ἐνεργείας μου (δρα Α' Φάσις τοῦ σχεδίου ἐνεργείας), ἦτοι:

— Τοῦ ἐλιγμοῦ ΣΑΛΑΡΙΑ: (Ἐξόρμησις ἐκ Νιβίτσης καὶ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ κατάληψις ὁμωνύμου χωρίου πρὸς διακοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ).

— Τοῦ ἐλιγμοῦ τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ: (Κατάληψις τοῦ χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ εἴσοδος τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς τὴν Κοιλάδα Σουσίτσας).

Πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ἄνω ἐλιγμῶν ἐξέδωκα τὴν 21ην Δεκεμβρίου τὰς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 ἰδιοχείρους διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἃς ἐπειδὴ ἐξήρχοντο πέραν τοῦ μέχρι τοῦδε καθωρισμένου διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κατάληψις κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) ὑπέβαλον εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὅπερ καὶ ἐνέκρινε ταύτας διὰ τῆς διαταγῆς του.

Λέγω ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος, οἱ διὰ τῶν ἄνω διαταγῶν καθοριζόμενοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί, διότι, ναὶ μὲν εἰς τὰς ἄνω ὁδηγίας ἀναγράφεται ὡς γενικὴ ἀποστολὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ: «Ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ», ἀλλὰ μέχρι τοῦδε εἶχεν ὀρισθῆ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου ὁ προμνησθεὶς ἐνδιάμεσος καὶ οὐχὶ ὁ τελικὸς τοιοῦτος καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἐγὼ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκον τὴν εἴσοδον τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ οὐχὶ ἀπλῆν ἐπιζήτησιν διανοίξεως τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ. Ἐπίσης ἐπεζήτησαν οὐχὶ μόνον τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ἀλλὰ τὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ΣΑΛΑΡΙ, εὐρισκομένου 10—12 χιλιομ. πέραν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἐλιγμοῦ (ἐλιγμὸς ΣΑΛΑΡΙΑ) ἀπέδιδον μεγάλην σπουδαιότητα, διότι θὰ παρέδιδεν εἰς τὴν διάθεσίν μας, ὄχι μόνον τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἀλλὰ πληθὺν ὕλικον καὶ αἰχμαλώτων ἐκ τῶν εὐρισκομένων νοτίως ΑΩΟΥ ἀπὸ ΣΑΛΑΡΙ μέχρι Κλεισούρας ἐχθρικῶν Τμημάτων.

Αἱ προμνησθεῖσαι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων ἔχουσι οὕτω:

Α. Π. 90

Π ρ ὀ ς

Τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν

(Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγεῖου)

Πρὸς κατάληψιν αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ, ΜΑΛΙ — ΙΤΕΡΑΣ, καλυφθῆτε ἰσχυρῶς ἐπὶ παραλιακῆς κατευθύνσεως καὶ ὠθήσατε ὄγκον σας πρὸς ΚΟΥΤΣΙ στόπ.

Διατηροῦντες ἰσχυρῶς ΚΟΥΤΣΙ, ὡς ἐξασφαλίζοντος διάνοξιν κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ὠθήσατε ἀποσπάσματα πρὸς ΜΠΟΛΙΕΝΑΝ — ΚΑΛΑΡΑΤΙ, τηροῦντες ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Α. Π. 89

Π ρ ό ς τήν ΙVην Μερραρχίαν

(Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Μετὰ κατάληψιν χωρίου ΝΙΒΙΤΣΑΣ, καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς πρὸς αὐχένα ΒΕΡΝΙΚΟΥ, ὠθήσατε δραστηρίως ἀπόσπασμα ἐκ 3—4 ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ εἰς περιοχὴν χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ στόπ.

Ἐπιτυχία ἄνω ἐλιγμοῦ ἀποδώσει τεράστια ἀποτελέσματα στόπ.

Συνεπῶς ἀναπτύξατε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ ΠΗΛΙΟΥΡΙ καὶ τὸ ΚΟΥΤΣΙ.

Προσανατολισμὸς τῆς Μερραρχίας ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ γενικῶς καὶ τοῦ περαιτέρω ἐλιγμοῦ ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σ. Στρατοῦ μεταδάντος εἰς Σ.Δ. τῆς Μερραρχίας.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μερραρχία προπαρασκευάζει ἐλιγμὸν κατὰ ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀγταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐκατέρωθεν.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε πρὸς τὴν II Μερραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

Α. Π. 88

ΠΡΟΣ ΤΗΝ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἀγὼν σημερινὸς Μερραρχίας, στάσιμος ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Μετώπου, ἀδικοιολόγητος στόπ.

Δι' αὔριον συγκεντροῦντες μέσα σας εἰς Πυροβολικόν, κτυπήσατε διαδοχικῶς ΛΕΚΛΙ — ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἵνα διευκολυνθῇ ἐνέργεια ἀριστεροῦ σας πρὸς κατάληψιν ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ στόπ.

Κατὰ ἄνω ἐνέργειαν ἀριστεροῦ σας καλυφθῆτε ἀπὸ δυσμῶν στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ Μεραρχία εἰς τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν ἀπήντησε διὰ τοῦ κάτωθι τηλεφωνικοῦ σημειώματος:

Ὁ Μέραρχος παρακαλεῖ νὰ σταλῆ παρατηρητὴς εἰς Σ.Δ. Μεραρχίας πρὸς πλήρη ἀντίληψιν καταστάσεως ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ, ὅτι ἡ Μεραρχία ἔλαβε δι' ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν αὐριον πολὺ περισσότερα μέτρα τῶν διατασσομένων ὑπὸ Α.Π. 88 Διαταγῆς.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω σημειώματος τὴν κάτωθι ἀπόρρητον προσωπικὴν διαταγὴν.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔχει σαφῆ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως ὑμῶν καὶ καθ' ἐκάστην ἀποστέλλει ἀνελλιπῶς Ἀξιωματικούς συνδέσμους πρὸς παρακολούθησιν ἀγῶνος εἰς Π.Κ.Π. ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΑ, πρὸς ὃ καὶ συνδέεται ὑμέτερος Σ.Δ.

Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ, εἰς ἣν ἀποδίδεται ἰδιαίχουσα σημασία Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν προωθήθη εἰς Σ.Δ. τοῦ ἀποσπάσματος, ἵνα λάθῃ ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ.

Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν ἀποσταλέντες ὡς σύνδεσμοι εἰς τὸν Σ. Δ. ὅμως οὐδεμιᾶς διευκολύνσεως ἔτυχον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς τῶν, προκληθείσης ἐκ τούτου τῆς Α.Π. 336) 983) 18-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐπομένως οὐδεμίαν θέσιν εἶχεν ἡ ἀπὸ τηλεφώνου διαδιεσθεῖσα διὰ Ταγματάρχου ὑμῶν αἴτησις τῆς Μεραρχίας περὶ ἀποστολῆς παρατηρητοῦ

21-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἡ Α.Π. 336) 983) 18-12-40 διαταγὴ ἔχει ὡς κάτωθι:

Ἀπόρρητος

ΔΙΑΤΑΓΗ

Προβλέπεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν καὶ ἀποστέλλονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀξιωματικοὶ σύνδεσμοι ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων πρὸς τὰς ὑφισταμένας τοιαύτας.

Τὸ ἔργον τῶν ἀξιωματικῶν τούτων σαφῶς καθορίζεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ὥστε νὰ μὴ δικαιολογεῖται παρεμβολὴ δυσχερειῶν ὑπὸ τῶν παρ' αἷς ἀποστέλλονται Μεγάλων Μονάδων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ.

Παρακαλῶ κατὰ συνέπειαν, ὅπως εἰς τοὺς Ἀξιωματικούς τούτους παρέχεται πᾶσα δυνατὴ εὐκολία, διότι εἶναι πολύτιμοι βοηθοί, ὅχι μόνον τῆς ἀποστελλούσης Διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς παρ' ἣ ἀποστέλλονται.

Ἰδιαιτέρως νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐλευθέρα χρήσις τῶν μέσων διαβιβάσεων παροχῆ μέσων μεταφορᾶς καὶ ἡ διαρκῆς ἐνημέρωσις των ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῶν ἐκάστοτε ἐκδιδομένων διαταγῶν ἢ ἀναφορῶν, σχέσιν ἔχουσῶν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς οὐσιώδεις εἰς ὕλικά ἐλλείψεις.

Ἡ ἔκδοσις τῆς παρούσης ἐπεδλήθη, διότι μεγάλη Μονάς, παρ' ἣ ἀπεστάλη Σύνδεσμος ἡμῶν, οὐδεμίαν ἀπολύτως διευκόλυνσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ παρέσχευ.

Πάντες δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι κοινός.

Σ. Δ. 18ῃ Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

X.— ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 21ης Δεκεμβρίου μετέβη παρὰ τῇ ΙΙα Μεραρχίᾳ ὁ Ταγματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου Σ. Σ. Λασιπιάς, ὡς σύνδεσμος διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ λάβῃ χώραν ἐπίθεσιν κατὰ ΛΕΚΛΙ τὴν ἐπομένην (22 Δεκεμβρίου) καὶ ἵνα προσωπικῶς ἀντιληφθῇ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τῆς Μεραρχίας καὶ ν' ἀναφέρῃ ἐπ' αὐτῆς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ.Σ. καθ' ὅσον ὁ Διοικητὴς τοῦ Σύνταγματος βαρέως Πυροβολικοῦ τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν Μεραρχίας παρεπονεῖτο κατ' ἐπανάληψιν ὅτι τὰ εἰς τὰ Ἀνατολικά ΔΡΙΝΟΥ ἔγκαταστημένα παρατηρητήρια Βαρῆος Πυροβολικοῦ ἦσαν ἀκάλυπτα, τοῦ ἀριστεροῦ τῆς διατάξεως τῆς ΙΙας Μεραρχίας Ἀνατ. ΔΡΙΝΟΥ, μὴ ἐξικνουμένου μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Παρατίθεται κατωτέρω, ὡς ἔχει, ἡ ἀναφορά τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιτελοῦς, ἐξ ἧς καταδεικνύεται ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διετέλει ἐν πλήρῃ ἀγνοίᾳ τῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων τῆς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, μηδέποτε ἐπισκεφθεῖσα ταῦτα.

Δ. Υ.

T. T. 825

Ἐμπιστευτικὴ

29 Δεκεμβρίου 1940

ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΠΥΡ)ΚΟΥ ΛΑΣΠΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ (ΓΡΑΦ. ΙΙΙ)

Ἐ ν τ α ὀ θ α

«Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων περιοχῆς ΧΟΡΜΟΒΑΣ — ΛΕΚΛΙ».

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὅτι τὴν 12.30' τῆς 22ας τρέχοντος μεταδᾶς εἰς τὸ παρατηρητήριον Πυροβολικοῦ (N. A. Χόρμοβας περὶ τὰ 2 χιλιόμε.) διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐκεῖ Τάγματος Ταγματάρχης Καρφέλης δὲν ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὴν ὑπὸ τῶν φίλιων Τμημάτων κατεχομένην γραμμὴν.

Ἀποταθεὶς εἰς τὸν Διοικητὴν Πυροβολαρχίας ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι καὶ οὗτος δὲν ἔχει σαφῆ γνῶσιν τῆς, ὡς ἄνω, γραμμῆς.

Σημειωτέον ὅτι τὰ φίλια τμήματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων ἀπὸ

19 Δεκεμβρίου.

2) Τὴν θέσιν τοῦ συρματοπλέγματος, τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναφέρει τὸ ἀπόσπασμα Τζουμέρκα ἱεραρχικῶς εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἠγγύουν πάντες καὶ ἐφαντάζοντο ταύτην πολὺ μακρὰν τῶν ἡμετέρων θέσεων ἐπὶ ἀντικλιτύων καὶ κατὰ συνέπειαν ἀοράτου ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ φίλιου Πεζικοῦ.

3) Τὰς πραγματικὰς θέσεις τοῦ φίλιου Πεζικοῦ ὡς καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ συρματοπλέγματος ἐπληροφορήθη ἐπὶ τὴν 15.30' ὑπὸ τοῦ Λοχαγοῦ τῆς 1ης γραμμῆς Κρανιαῖ, κληθέντος ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος εἰς θέσιν εὐρισκομένην περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως παρατηρητηρίου Πυροβολικοῦ καὶ γραμμῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

Πράγματι ὁ Λοχαγὸς οὗτος ἦτο πλήρως ἐνήμερος τῆς καταστάσεως.

4) Οἱ Ἀξιωματικοὶ Πυροβολικοῦ καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Τάγματος μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι ἐσημειώθη ἡ παρουσία ἐχθροῦ μεταξὺ 1711 καὶ 1723 (χάρτης 1 πρὸς 50.000), καθ' οὗ ἔβαλε βολὰς τινὰς τὸ φίλιον Πυροβολικόν. Ἐναντι τοῦ ἐχθροῦ τούτου οὐδὲν φίλιον τμήμα ἐνήργει καὶ κατὰ συνέπειαν ἦτο ἐκτεθειμένον τὸ πλευρὸν τῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς Χόρμοδας.

5) Ν. Δ. (ἀριστερὰ) δὲν ἐξετείνετο ἡ κατοχὴ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δρίνου, ἀλλ' εἶχεν ἀφεθῆ ἑλεύθερος διάδρομος εὗρους πλέον 1 χ.μ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 23ης διετάχθη ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος ἡ ἀποστολὴ μικροῦ τμήματος διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς, ὡς ἄνω, ζώνης.

Οὐδὲν τμήμα λόχου ὄλμων ἦτο τεταγμένον δι' ἐνδεχομένην ἐκτέλεσιν βολῆς.

II) Τὴν 23ην Δεκεμβρίου καὶ περὶ ὥραν 11.30' μεταβὰς εἰς τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Τὴν ὑπαρξιν συρματοπλέγματος, ὅπερ μοι ὑπέδειξεν ὁ Λοχαγὸς Κρανιαῖς, καὶ τὸ ὁποῖον συρματοπλέγμα φαίνεται μόνον ἀπὸ τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

2) Δύο παρατηρηταὶ τοῦ δεξιοῦ Λόχου (δεξιὰ τοῦ Λόχου Κρανιαῖ) δὲν ἔβλεπον ἄπαν τὸ πρὸ αὐτῶν ἔδαφος καὶ οὕτω ἠδύνατο νὰ αἰφνιδιασθῶσι.

Ὡς δικαιολογία τῆς τοιαύτης μειονεκτικῆς θέσεως προεβλήθη τὸ ὅτι τὸ πρὸ τῆς θέσεως ταύτης ἔδαφος ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τελευταίου τούτου Λόχου καὶ ὀλίγον ἐκεῖθεν ἐνὸς παρατηρητοῦ εὐρέθησαν τρεῖς νεκροὶ ἄταφοι.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμενον ἄταφοι ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν κατελήφθη τὸ ὕψωμα, ἐφ' οὗ εὐρέθησαν.

4) Διμοιρίτης τοῦ, ὡς ἄνω, Λόχου ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς του δὲν εἶχε σαφῆ γνῶσιν ταύτης.

5) Παρατηρήθησαν κινήσεις ἀνδρῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἠσυχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν συρματοπλέγματος.

Τούτους οὐδὲν ὄργανον πυρὸς ἔβαλλεν, καίτοι εὐρίσκοντο ἐντὸς τοῦ δραστηικοῦ βεληγεκοῦς τῶν αὐτομάτων ὄπλων.

Ἰ π ο γ ρ α φ ῆ
ΛΑΣΠΙΑΣ
Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ψυχὸς δριμύ. Χιὼν καλύπτει τὸ ἔδαφος τῶν μεγάλων καὶ μέσων ὑψῶν. Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου.

ΧΙ.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΧΕΙΜΑΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΙVης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

22 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν ΧΕΙΜΑΡΑΝ καὶ συνέλαβεν εἰς ΠΑΠΑΘΙΑΝ ἐν Τάγμα Μελανοχιτώνων (677 ὄπλιται, 27 Ἀξιωματικοί).

Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας καταλήψεως τῆς ΧΕΙΜΑΡΑΣ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βου Συντάγματος Πεζικοῦ, τῆς Μεραρχίας προβάσης εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Συνταγματάρχου ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ, καταδειχθείσης τόσον κατὰ τὴν πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ ἐνέργειαν, ὅσον καὶ θραδύτερον κατ' ἄλλας ἐνεργείας τοῦ Συντάγματος.

Πράγματι, ὡς ἐξηκριβώθη, ὁ Συνταγματάρχης οὗτος παρέμεινεν, κατὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Συντάγματός του, εἰς μεμακρυσμένους Σ.Δ. πληροφοροῦμενος τελευταῖος τὰ γεγονότα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις τῆς ΙΙας Μεραρχίας κατὰ τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ, δι' ἣν ἐπίθεσιν ἡ Μεραρχία εἶχε ἐκδώσει τὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐξεδηλώθη λόγῳ, ὡς ἀνέφερε ἡ Μεραρχία, μεγίστης κακοκαιρίας καὶ πυκνοτάτης ὁμίχλης μὴ ἐπιτρεπούσης, οὐδεμίαν παρατήρησιν.

ΙV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν τῶν Β. καὶ Β. Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ ὕψωμάτων δὲν ἐσημείωσαν πρόοδον. Λόγῳ τούτου καὶ διότι οὐδὲν εἶχεν ἐνεργηθῆ ὑπὲρ τοῦ

διατεταγμένου έλιγμοῦ κατὰ τῆς ΣΑΛΑΡΙΑ, διέταξα ἀντὶ τοῦ Ὑποστρατήγου Στεργιοπούλου τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ν' ἀναλάβῃ ὁ Συνταγματάρχης Μπουλαῶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος προσανατολίσθη πλήρως εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὅλως ἰδιαίτερος ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ έλιγμοῦ πρὸς Σαλάρια, ὃν διετάχθη νὰ μελετήσῃ, προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τὸ ταχύτερον, πρᾶγμα ὃπερ δὲν εἶχεν πράξει ἢ προηγουμένη Διοίκησις.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

- Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.
- Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηρία.
- Νέαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

23 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Μεταστάθμευσις τοῦ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΔΕΡΒΙΤΣΑΝΗ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν κατέλαβε τὸ ὕψωμα 504 τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ εὐρίσκειται ἐν στενωπῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ κατέλαβε τὸ ΚΑΛΑΡΙΤΙ ἀνευ ἀντιστάσεως.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐξεδηλώθησαν ἐνέργειαι τινὲς πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος δριμύτατον. Ἐπανήρχισαν αἱ χιονοθύελλαι, καθιστῶσαι μαρτυρικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ζωὴν τῶν τμημάτων.

Ἡ κατάστασις τῆς IV Μεραρχίας εἶναι ἀνησυχαστική, λόγῳ τῆς διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν τῆς, συνεπεῖα κρυοπαγημάτων

24 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Λόγῳ μεγίστης κακοκαιρίας περιωρισμέναι ἐνέργειαι.

Ἐλήφθη ἐπαφῇ ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΣΙΤΣΑ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἀπέτυχε.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν συνεχίζεται.

Καταρρακτώδης βροχὴ εἰς τὰ χαμηλὰ ὕψη καὶ χιόνες εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

25 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβεν, κατόπιν ἀγῶνος, τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα 1000 μ. Ν. Α. ὕψ. 921 (1:50.000) καὶ προώθησε τὰς θέσεις τῆς ἐλαφρῶς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙ-ΤΣΑ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἄκρον ἀριστερὸν συνεχίζει βραδύτατα, λόγῳ τῶν χιόνων τὴν κίνησίν του πρὸς ὑπερφαλάγγισιν τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

Εἰς τὸ δεξιὸν ἀπώθησεν ἐχθρικὸν Τάγμα Ἀνατ. ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις, λόγῳ κακοκαιρίας, ἀμετάβλητος.

Τὸ Σ.Σ., μολοντί οὐδεμίᾳ πρότασις ὑπεβλήθη ὑπὸ τῆς Μερραρχίας ταύτης πρὸς ἐνίσχυσίν τῆς διὰ νέου Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλεόν τοῦ διατεθέντος βαρέως ἀπεφάσισε, λόγῳ τῆς σοβαρᾶς σημασίας τὴν ὁποίαν ἀπέδιδε εἰς τὴν κατὰ ΛΕ-ΚΛΙ ἐπιχειρήσιν, (ἥτις ἐπρόκειτο ὡς ἐλέχθη νὰ ἐκδηλωθῇ τὴν 22αν Δεκεμβρίου, ἀλλὰ λόγῳ κακοκαιρίας διαρκῶς ἀνεβάλλετο), νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μερραρχίαν διὰ δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος.

Λόγῳ τῆς καταστροφῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς γεφύρας ΠΑΛΙΟ-ΚΑΣΤΡΑΣ ὑπὸ πρωτοφανοῦς πλημμύρας, ἐξ ἧς ὀλόκληρον τὸ εἰς τὴν διάθεσιν Πας Μερραρχίας Βαρὺ Πυροβολικὸν ἀπεκόπη πάσης ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ ὀπίσω (ὡς τεταγμένον Βορείως τῆς γεφύρας) καὶ τῆς ἀδυναμίας προωθήσεως τοῦ νέου Πυροβολικοῦ ἐνισχύσεως ἀπεστάλη εἰς τὸν τόπον τῶν γεφυρῶν διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐπισκευῆς των ὁ Ἐπιτελάρχης Σ. Σ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῶν γεφυρῶν ἐπρόκειτο, κατὰ τηλεφωνικὴν συνενόησιν, νὰ συναντηθῇ ὁ Ἐπιτελάρχης Σ.Σ. μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ Πας Μερραρχίας καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου αὐτῆς, ἵνα ρυθμισθῶσι λεπτομέρειαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προώθησιν καὶ τάξιν τοῦ νέου Πυροβολικοῦ. Ἐπραγματοποιήθη ὁμοῦ συνάντησις μόνον τῶν δύο Ἐπιτελαρχῶν, τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ μὴ δυνηθέντος νὰ κατέλθῃ λόγῳ τῶν πλημμυρῶν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἐβεβαιώθη ἐπὶ τόπου ὅτι, ἐντὸς τῆς νυκτός, θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ διεκπεραιώσις τοῦ νέου Πυροβολικοῦ τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχείρησιν.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται εἰς τὰ μεσαῖα καὶ μεγάλα ὕψη.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα διασωθεῖσα Διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 384) 1195 ἐκδοθεῖσα τὴν 25ην Δεκεμβρίου.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A. II. 384) 1196

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Αἱ δυσμενεῖς καιρικοὶ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας δρῶσιν ἀκαταπαύστως αἱ Μονάδες εἶχον ὡς συνέπειαν τὴν αἰσθητὴν μείωσιν τῆς δυνάμεως ἰδία τῶν Μονάδων πρώτης γραμμῆς.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ στρέψωσι δλόκληρον τὴν προσοχὴν των καὶ νὰ κινήσωσι τὰ ὄργανά των πρὸς τὰς ἐξῆς κατευθύνσεις:

1) Ταχυτάτη προώθησις τῶν μαλλίνων εἰδῶν, ἀρβυλλῶν, θερμαντικῶν κ. λ.π. ὑπὲρ τῶν μαχομένων, ἀπαγορεύοντες αὐστηρῶς τὴν διάθεσιν τοιούτων εἰδῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐπαρκεῖ εἰς ἕτερα Τμήματα.

2) Τήρησιν κατὰ τὸ δυνατόν πλήρους τῆς δυνάμεως τῶν Λόχων (12 ὄπλο-πολυβόλα) διὰ τῆς ἀφαιμάξεως ὀπλιτῶν ἐκ δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν. (Νὰ μὴ διστάσωσι νὰ προβῶσιν εἰς πλήρη κατάργησιν τῶν Ὁμάδων Διοικήσεων, Λόχων Στρατηγείων κλπ., ὥστε αἱ ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας νὰ βαρύνωσι κατὰ τὴν μεγίστην ἀναλογίαν τὰ μὴ μάχιμα Τμήματα).

3) Τὴν χρησιμοποίησιν ὡς μαχητῶν τῶν ἡμιονηγῶν, ὧν τὰ κτήνη ἔθανον ἢ ἐξέλιπον δι' οἰονδήποτε λόγον.

4) Αὐστηρότατον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν διαρροῶν ὥστε νὰ σταματήσῃ τὸ κακόν. Τοῦτο ἐναπόκειται κυρίως εἰς τοὺς Λοχαγοὺς καὶ εἰς τοὺς Ὑγειονομικοὺς Ἀξιωματικούς.

5) Νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς κατωκημένους τόπους σταθμοὶ βοηθειῶν ἐν εἴδει ἀναρρωτηρίων, ὥστε οἱ ἐλαφρῶς πάσχοντες νὰ μὴ διακομίζωνται μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ λάβωσι πᾶν κατὰ τὴν κρίσιν των συμπληρωματικὸν μέτρον, τείνον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων των.

Σ. Δ. 25 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

XII.—ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΛΕΚΚΙ

26 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Βελτίωσις θέσεων.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προώθησε τὰς θέσεις της καὶ διεπίστωσεν, ὅτι ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἰσχυρῶς ὠργανωμένη διαθέτουσα ἐπὶ μεγάλου μετώπου συρματοπλέγματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς περιοχὴν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ τοπικαὶ ἐνέργειαι ἐκ τοῦ ὕψ. 1410 πρὸς Β.Δ. πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΕΝΖΙΑ. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία δρᾶσις.

Διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ.Σ. ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως IIας Μεραρχίας, ἐτονίζετο εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας καὶ ἀνεγνωρίζετο ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἡ μεγάλη σημασία τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς ΛΕΚΚΙ, ἐξ ἧς ἐπλευροκοπεῖτο καὶ θὰ κατέρρεεν ὀλόκληρος ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ δυτικὰ ΔΡΙΝΟΥ, ἀπηλλάσσετο δὲ ἡ Μεραρχία οὐ μόνον ἐνδὸς νεκροῦ δι' ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις μετώπου, ἐξ οὗ πάντοτε διεγράφετο ἀπειλὴ ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς ἐκράτει προγεφύρωμα, ἀλλὰ καὶ αἱμορραγίαι ἀσκόπου καὶ ταλαιπωριῶν.

Ἐτονίσθη ἐπίσης εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ. Στρατοῦ ὅτι διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ ΛΕΚΚΙ διέθετεν ἡ Μεραρχία, μετὰ τὴν τελευταίαν ἐνίσχυσιν διὰ δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος, τὸ σύνολον σχεδὸν τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ ὅτι κατόπιν ὄλων τούτων ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι εἰμὴ ζήτημα καλῆς προπαρασκευῆς, διευθύνσεως καὶ διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, δεχόμενος ἅπαντα ταῦτα ἐθεώρει ἀσφαλῆ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ ψῦχος δριμύ.

Ἡ δύναμις τῆς IV Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἠλαττώθη πολὺ, κάτω τοῦ ἡμίσεως, λόγῳ τῆς ἐκ κρυοπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὀπλιτῶν.

27 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1074 κατόπιν ἀσθενοῦς ἀγῶνος.

Εἰς τὸ δεξιὸν προωθήθη εἰς τὰ ὑψώματα ἀμέσως Α. ΒΡΑΝΙΤΣΑ—ΜΠΟ-
ΛΕΝΑ καὶ εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὴν ΝΙΒΙΤΣΑΝ συλλαβὸν αἰχμαλώ-
τους ὀλόκληρον Τάγμα δυνάμεως 580 ὀπλιτῶν καὶ Ἀξιωματικούς.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IIας Μεραρ-
χίας κατέλαβε ὑψώματα τινὰ Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ ἀ-
πειλήσῃ σοβαρῶς τὸ ΛΕΝΤΟΥΣΙ, τὸ ὁποῖον ὄργανοῦτο πυρετωδῶς ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνέργειαν τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα, ὡς καὶ τὸ ἀριστερὸν
τῆς IIας Μεραρχίας συνέλαβον ἐν συνόλῳ 130 αἰχμαλώτους.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ΝΙΒΙΤΣΗΣ ἔδει ἡ Μεραρχία συμφώνως πρὸς τὴν
Α.Π. 89) 21-12-40 Διαταγὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ (μνημονευομένην αὐτοῦσίαν τὴν
21 Δεκεμβρίου) νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἐξεδηλώθη, λόγῳ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν εὐρέθη
ἡ Μεραρχία, συνεπεία τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἐκ κρουοπαγημάτων.

Διαθεσίμους δυνάμεις τὸ Σ. Στρατοῦ δὲν διέθετεν, τῆς ἀνασυγκροτουμένης
VIII Μεραρχίας τελοῦσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γενικοῦ Στρατηγείου.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΓΤΤ προέβη εἰς ἐγκαθά-
ρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΙΕΝΤΖΙΑ καὶ κατώρθωσε ν' ἀποκόψῃ τὴν ἐπικοινωνίαν
τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων τοῦ ΛΕΝΤΟΥΣΙ μετὰ τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἡ ἀποκοπὴ ὅμως αὕτη διτηρήθη μόνον ἐπὶ 2—3 ἡμέρας περίπου, διό-
τι τὸ ἀπόσπασμα συνεπτώθη εἰς τὰς ἀρχικὰς του θέσεις, λόγῳ ἰσχυρᾶς ἐπι-
θέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαν-
τλήσεως τῶν τμημάτων καὶ τῆς μὴ δυνατότητος ἀνεφοδιασμοῦ των, λόγῳ πρω-
τοφανῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

Εἰς τὸν ὑποτομέα ΧΟΡΜΟΒΑΣ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν
ἐπίθεσιν τῆς 28 Δεκεμβρίου.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

— Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ.
Στρατοῦ.

— Ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ τὴν κοιλάδα ΜΠΙΕΝΤΖΙΑ ἐσημει-
ώθη νέα ἐχθρική Μεραρχία ἡ ΜΠΕΝΕΡΟ.

Καταχωροῦνται κατωτέρω Διαταγαὶ Σ.Σ. διασωθεῖσαι (ἐκδοθεῖσαι τὴν

27ην Δεκεμβρίου) :

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III.

A. Π. 405) 1348

Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε παρακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος διεπίστωσα ὡς ἀσφαλῶς καὶ ὑμεῖς διεπιστώσατε, ὅτι τὰ εὐτυχῆ τούτου ἀποτελέσματα ὀφείλονται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν αὐτόβουλον δράσιν καὶ αὐτοθυσίαν φιλοτίμων στρατιωτῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἔδει εἰς τὴν ἐπέμβασιν καὶ διοίκησιν τῶν κατωτέρων στελεχῶν, ἰδίᾳ διμοιριτῶν.

Τοῦτο κατέστη καταφανές, ὥστε νὰ ὑποπέσῃ καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ὁποίου ἀνώτερα στελέχη ἐθαύμασαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὀρμὴν τοῦ στρατιώτου, ἐκφραζομένου δυσμενῶς διὰ τὰ κατώτερα στελέχη ἡμῶν, ἅτινα ἐχαρακτήρισαν ὡς στεροῦμενα πρωτοβουλίας καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος.

Πολλὰ ἀνώτερα στελέχη, διοικηταὶ Ταγμάτων κλπ., ἀντὶ προσωπικῶς νὰ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Τμημάτων, εὐρισκόμενοι ἐγγὺς τούτων, δημιουργοῦσι σταθμοὺς διοικήσεως μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης πληροφορούμενοι μοιραίως τὰ γεγονότα καὶ ἐν χρόνῳ ὥστε οὔτε εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα νὰ δύναται νὰ ἐκμεταλλεῦθῃσι οὔτε ἐχθρικὴν ἀντίδρασιν νὰ δύνανται ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντιμετωπίσωσι.

Γνωρίζω περιπτώσεις διοικητῶν διευθυνόντων τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀποσπάσματος τῆς μονάδος των ἐξ ἀποστάσεως μιᾶς καὶ πλέον ἡμέρας πορείας ἀπὸ τῶν μαχομένων.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω χειρίστων ἔξεων καὶ ἀντιλήψεων ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀφ' ἐνός μὲν ν' ἀπολεσθῶσι πλειστάκις εὐνοϊκαὶ εὐκαιρῆαι ἐκμεταλλεύσεως καὶ καταδιώξεως ἐχθροῦ πανικοβλήτου καὶ ἐγκαταλείποντος ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παρέχωνται εἰς τοῦτον εὐκαιρῆαι ἀνασυντάξεως καὶ ἀντιστάσεως εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν προηγουμένων του θέσεων καὶ νὰ χρονίζῃ ἐκνευριστικὸς ἀγὼν στοιχίζων καὶ εἰς αἶμα καὶ εἰς πολῦτιμον χρόνον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀξιῶν ἀναπαλήσωσι τ' ἀνωτέρω στελέχη τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἡγήτορες προσωπικῶς διηύθυνον τὴν μάχην ὠθοῦντες διὰ τοῦ παραδείγματός των καὶ τῶν σαλπικτῶν τὰς μονάδας των μὲ ἀναπεπταμένης πολλάκις τὰς σημαίας τῶν Συναγμάτων.

Ἡ ἱερότης τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξάγει ἡ Πατρίς μας καὶ αἱ ἱστορικαὶ στιγμαί, τὰς ὁποίας διανύομεν, ἐπιβάλλουσι νὰ ἐξαρθῶσιν ἅπαντες εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς πνοὴν ἀληθοῦς ἡγήτορος προβλέποντος, διευθύνοντος καὶ ἀντιμετωπίζοντος τὰ πάντα.

Εἰς ἀγῶνα κινήσεως, τὸν ὁποῖον διεξάγομεν δὲν ἔχουσι θέσιν σταθμοὶ

διοικήσεως Ταγμάτων και Συνταγμάτων, αλλά μόνον παρατηρητήρια ἐγγύς τῶν μαχομένων ἐπιτρέποντα ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως καὶ ἄμεσον ἐπέμβασιν.

Ἡ παρούσα νὰ κοινοποιηθῆ εἰς πάντας τοὺς ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς ἐν τὸς διημέρου ἀπὸ τῆς λήψεώς της καὶ νὰ γνωσθῆ ὅτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ παραπέμψω εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ πάντα Ἀξιωματικὸν διευθύνοντα ἐκ τοῦ μακρόθεν τὸν ἀγῶνα τῆς μονάδος του.

Αἱ πολυτελεῖς εἰς σύνθεσιν Ὀμάδες Διοικήσεως, εἰς τὴν ὑπαρξιν τῶν ὁποίων ἴσως νὰ ὀφείλονται οἱ ἀμαρτωλοὶ σταθμοὶ διοικήσεως, διαρκούσης τῆς μάχης, διέταξα νὰ διαλυθῶσιν.

Θὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου προσωπικῶς κατὰ τὰς μεταβάσεις μου εἰς τὰς μονάδας.

Οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν νὰ ἐξαπολύσωσι τοὺς Ἐπιτελεῖς των εἰς τὰς μαχομένας μονάδας πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων διαβιβάσεων νὰ καθίστανται ἐνήμεροι τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ πρὸς ἔγκαιρον ἐπέμβασιν.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Ἀριθ. Πρωτ. Α.Π. 408) 1351

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς Α. Π. 404) 1347) 27-12-40 Διαταγὴν παρακαλῶ νὰ ληφθῶσι σκληρὰ μέτρα πρὸς τελείαν περιστολὴν τῆς ἐξακολουθητικῶς σημειομένης διαρροῆς ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ τραυματαῖα θὰ μεταφέρονται διὰ τραυματιοφορέων ἢ ἀνδρῶν τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ἀπαγορευομένου ἀπολύτως νὰ συνοδεύονται ὑπὸ ἄλλων ὀργάνων, καθ' ὧν νὰ ὑποβάλλονται μηνύσεις ἐπὶ ἐγκαταλείψει θέσεως ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.

Συνεχῆ προσκλητήρια, αὐστηραὶ ἐπὶ τόπου κυρώσεις καὶ πᾶν μέτρον ἐξυπηρετικὸν τῆς συνοχῆς νὰ διαταχθῆ καὶ ἐφαρμοσθῆ ἀμέσως.

Οἱ ἰατροὶ Ταγμάτων — Συνταγμάτων — Διευθύνονται χειρουργείων καὶ Ἀρχίατροι Μεραρχιῶν νὰ συλλαμβάνωσι καὶ φυλακίζωσι στρατιώτας συνοδεύοντας τραυματίας ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι τραυματιοφορεῖς ἢ τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ὑποβάλλοντες ἀμέσως μηνύσεις.

Τῆς παρουσίας νὰ λάδωσι γινῶσιν πάντες οἱ ὀπλίται.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὰ χωρία ΒΡΑΝΙΤΣΑ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑ καὶ εὐρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Ἄντεπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ ΜΠΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν πρὸς διάσπασιν τῆς ἐχθρικής τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ, ἀνευ οὐδεὸς ἀποτελέσματος, ριφθέντων, ἐν συνόλῳ πλέον τῶν 3.500 βλημάτων Πυροβολικοῦ παντὸς διαμετρήματος.

Ἐπηκολούθησαν δριμύταται διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν Μεραρχίαν διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποτυχίαν καὶ ἐζητεῖτο ὁ καταμερισμὸς εὐθυνῶν.

Εἰς ἀπάντησιν τῶν διαταγῶν τούτων ἡ Μεραρχία ἀνέφερε διὰ τῆς Α. Π. 1876) 3-1-41 ἀναφορᾶς της, ὅτι:

α') Ἡ Μεραρχία δὲν ἦτο σύμφωνος πλήρως πρὸς τὴν ἐνέργειαν κατὰ ΛΕΚΛΙ. Ἐνῶ οὐδεμία σχετικὴ πρότασις ἢ ἀναφορὰ (προφορικὴ ἢ ἐγγραφὸς εἶχεν ὑποβληθῆ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας πρὸς τὸ Σῶμα, πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως).

β') Ὑπεύθυνος τῆς ἀποτυχίας εἶναι ὁ ἐχθρὸς, ὅστις διέθετε ἀριστοτεχνικῶς ἰσχυρὰ ἀμυντικὰ μέσα!!!

γ') Τέλος ὅτι ἡ Μεραρχία ἐχάρισε μέχρι τοῦδε πολλὰς νίκας εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα, τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Ἀντιστράτηγον (Ἡ ΠΑΤΡΙΣ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΕἰΣ ΤΗΝ ΑΝΑΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ) καὶ ὑπόσχεται νὰ παράσχη μελλοντικῶς καὶ ἄλλας, παρακαλεῖ μόνον τὸν Διοικητὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην καὶ δίδη περισσοτέραν πίστιν εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὰς πληροφορίας τοῦ Στρατηγοῦ του καὶ οὐχὶ ἀνευθύνων ὀργάνων τοῦ Σ. Στρατοῦ (ἀναφορὰ ὄζουσα παραγωντισμοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐν μετώπῳ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἐπέμεινε ν' ἀναπνέη).

Ἐν τούτοις ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, τὴν 28ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σ. Στρατοῦ, μεταδάντα εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας, παρεῖχε, ὡς ἐλέχθη, (δρα 26 Δεκεμβρίου), τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, μετὰ τὴν διάθεσιν καὶ νέου Βαρ. Πυροβολικοῦ, γενομένην ἀπὸ τῆς 25ης τοῦ μηνός, ἡ ἐπιτυχία τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως δέον νὰ θεωρῆται ἐξησφαλισμένη, ὡς πλήρως μελετηθεῖσα καὶ προπαρασκευασθεῖσα.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν λίαν ἀνεπαρκῆ προπαρασκευὴν της, εἰς τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐνδιαφέροντος τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, ἥτις ἀντὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν ὀπλων της (Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ) καὶ ἰδίᾳ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπίθεσιν, προωθημένη εἰς κατάλ-

ληλον θέσιν ὡς εὐρισκομένη ἄλλως ὀπισθεν τῆς κατευθύνσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης, τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς συνταγματάρχην, οὐχὶ ἅπαξ ἀτυχήσαντα καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ εἶχε διατάξει τὸ Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιθέσεως, παρέμεινεν ἀδρανῆς εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως, μὴ ἐλθὼν εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μετ' οὐδενὸς ὑφισταμένου του, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως, οὐδὲν ἄπεμακρύνθη τοῦ σταθμοῦ του (χωρίον ΕΡΙΑΝΙ), ἀπέχοντος τοῦ πεδίου τῆς μάχης περὶ τὰς τρεῖς ὁδοιπορικὰς ὥρας.

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Μεραρχίας περὶ τῆς γενομένης ἐξορμήσεως τῶν ἠρωϊκῶν εὐζώνων ἐλέγχονται ἀνακριδῆ, διότι μόνον ὁ Λόχος Πεζικοῦ (Λοχ. Παπακώστα, φονευθέντος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τοῦ Τάγματος ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸ ἐντεταλμένον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως 2) 39 Εὐζώνων) ἐκινήθη πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος ἐφείδεται τῆς ζωῆς τῶν ἀνδρῶν του, ὡς πολλάκις ἔλεγε τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ των, μειώνων οὕτω, ἂν ὄχι ἐκμηδενίζων, τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα ἐνὸς ἀρίστου Συντάγματος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἄγνοια τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ τοσοῦτον ἄτονον τὸ ἐνδιαφέρον της, ὥστε αὕτη, ὡς ἐξήχθη ἐκ τηλεφωνικῆς συνηγορήσεώς της πρὸς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δὲν εἶχε καὶ ἀναγνώσει τὴν διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐπιθέσεως, θεωροῦσα ταύτην καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως ὡς διαταγὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Οὕτω τὸ ὠριαῖον πρόγραμμα βολῆς Πυροβολικοῦ, ἐνόμιζεν ὅτι τὸ εἶχε συντάξει τὸ Σ. Στρατοῦ, ἐνῶ τοῦτο, ὡς ἦτο φυσικόν, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ Σώματος, ἀλλ' εἶχε συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν Μεραρχίαν Διοικητοῦ τῆς ἐπιθέσεως Συνταγματάρχου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Πυροβολικοῦ Μεραρχίας (ὡς ὅπως ἐσωτερικῆ πρᾶξις τῆς Μεραρχίας) καὶ ὅπερ ὁ Μέραρχος τελείως ἠγνόει, μὴ ἀναγνώσας φαίνεται τὴν διαταγὴν Ἐπιθέσεως τοῦ ὑφισταμένου του.

Ἐν συμπεράσματι, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως ἐσχηματίσθη ὀλόκληρος φάκελος εὐρισκόμενος εἰς χεῖρας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ διατιθεμένου νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ ἐλθόντος προσωπικῶς πρὸς τοῦτο εἰς συνηγορίαν μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀφίξιν τοῦ τελευταίου.

Τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως ἐβάσισε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐπὶ πλέον τῆς ἀνωτέρω ἀδικαιολογήτου στάσεως τοῦ Διοικητοῦ Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 28ης Δεκεμβρίου, καὶ εἰς τὰ κάτωθι:

1) Καθ' ὃν χρόνον κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Μονάδων τῆς γραμμῆς μάχης ὁ αὐχὴν ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ καὶ ἡ ΛΑΜΠΟΒΑ οὗτος ἐξηκολούθη παραμένων ἐν ἀδρανείᾳ εἰς ΔΡΥΜΑΔΕΣ καὶ ΣΤΕΚΟΠΟΥΛΙ, ἐνῶ τῷ ὠρίζετο διὰ Διατα-

γῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας εἰς ΔΟΥΣΑΤΙ, ἔνθα ἔδει νὰ εὐρίσκε-
το καὶ ἔνθα ἀνεζητεῖτο ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) Ἐξ ἧς ἡ Μεραρχία του διέβη τὴν μεθόριον, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὰ
Συντάγματα τῆς γραμμῆς μέχρι τέλους Δεκεμβρίου. Ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ
μέχρι τοῦ Μαρτίου, ὅποτε ἀνεχώρησε ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ δι' Ἀθή-
νας, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὸ Ἀπόσπασμα Τσιγγούνη, δυνάμειως τελικῶς 6 Τα-
γματῶν Πεζικοῦ καὶ 4 Πυροβολαρχιῶν, οὔτε τὸ Ἀπόσπασμα Κατσώτα, οὐδὲ
τὸ Ἀπόσπασμα Ἀσημακοπούλου (Δ. ΔΡΙΝΟΥ), παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας
Διαταγὰς τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ὧν ἐνετέλλοντο αἱ ἄπασαι, καθ' ἱεραρχίαν, Διοι-
κῆσεις νὰ ἔρχονται προσωπικῶς εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ὑφισταμένων.
(Τὰ Ἀποσπάσματα ταῦτα — Τσιγγούνη καὶ τὸ Δ. ΔΡΙΝΟΥ) οὐδέποτε μέχρι
τέλους Μαρτίου ἐπεσκέφθη (ἴδρα ἀναφορὰν Τσιγγούνη).

Μόνον τὸν Φεβρουάριον ὑπὸ τὴν πίεσιν μᾶλλον τοῦ Σ. Στρατοῦ προωθήθη
εἰς ΛΑΜΠΟΒΑΝ. Τουναντίον ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀλλα-
χοῦ συναντήσεών των, δις μετέβη προσωπικῶς εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Πας Μεραρ-
χίας του.

3) Διέλυσε κυριολεκτικῶς τὸ Ἐπιτελεῖον του κατανέμων τοῦτο εἰς διά-
φορα τεμάχια ἐγκατεστημένα εἰς διάφορα χωρία, καὶ μόνον εἰς Ταγματάρχη
καὶ εἰς Λοχαγὸς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης ἠκολούθουν τὸν Στρατηγὸν
διαμένοντα εἰς ἕτερα χωρία.

4) Ἐπεμβάσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὠργανώθη ἐνιαία Διοίκησις τῶν Δ.
ΔΡΙΝΟΥ δύο ἀνεξαρτήτων Ἀποσπασμάτων του (ἑνὸς ἐπὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ
καὶ ἑτέρου μετὰξὺ ΣΤΕΠΙΖΑΣ ΔΡΙΝΟΥ), ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐσωτε-
ρικὴν ὑπόθεσιν καὶ ὑποχρέωσιν τῆς Μεραρχίας.

5) Δὲν ὑπῆρχε ἀσφάλεια ἐν τῇ διατάξει τῶν Τμημάτων του Α. ΔΡΙΝΟΥ
(ἴδρα ἀναφορὰν Ταγματάρχου Λασιπᾶ).

6) Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μεραρχίας ἐλειτούργουν πλημμελέστατα καὶ παρὰ
τὰς ἐπανειλημμένας διαταγὰς τοῦ Σώματος Στρατοῦ περὶ προωθήσεως μαλλί-
νων εἰδῶν εἰς τοὺς μαχομένους εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς ἀποθήκας ΑΡΓΥΡΟΚΑ-
ΣΤΡΟΥ μεγάλαι ποσότητες μαλλίνων εἰδῶν τὰ ὁποῖα καὶ πάλιν, ἐπεμβάσει τοῦ
Σώματος Στρατοῦ, διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἀνδρας καὶ μάλιστα δι' ὀργάνων
τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τελικῶς ἡ λειτουργία τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρ-
χίας πᾶν ἄλλο, ἢ εἰκόνα Στρατηγείου παρουσιάξουν καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους
Ἰανουαρίου ἡ Μεραρχία ἐλειτούργει ὡς Μεγάλῃ Μονάδι, χάρις εἰς τὸν νέον
αὐτῆς Ἐπιτελάρχην, κατατοπισθέντα τελείως εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ
Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας καὶ
περιορίσαντα τὸν ἀκόλουθον τοῦ Στρατηγοῦ Ταγματάρχην εἰς τὸν ρόλον του ὡς
Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας.

2) Τὸ Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ

χωρίον ΜΠΕΝΤΖΙΑ τὸ ὁποῖον ὄμως ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας κατόπιν ἐπιθέσεως ὑπερτέρων ἐχθρικών δυνάμεων καὶ δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν ὑψ. 2285 (ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ) ἐνέργεια ἐκκαθαρίσεως τῶν Β. Δ. ἀντερείσμάτων δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα ὡς καὶ τοιαύτη κατὰ ΠΕΣΤΑΝΗΣ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καιρὸς αἶθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμύ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δραστηριωτάτη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

XIII. — ΜΕΙΩΣΙΣ ΛΟΓΩ ΧΙΟΝΟΘΥΕΛΛΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα ὁ Ἄρχιστράτηγος, κομίζων τὴν Α.Π. αὐστηρῶς ἀπόρρητον 412) 1355) 28-12-40 ἀναφορὰν, ἔχουσαν οὕτω:

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Ἄριθ. Πρωτ. Α.Π. 412) 1355

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Σ. Δ. 28 Δεκεμβρίου 1940

ΠΡΟΣ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ (ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ III α)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν III καὶ IV ἐπὶ τῆς καταστάσεώς των καὶ ν' ἀναφέρω ὅτι καὶ ἡ II Μεραρχία τὰς αὐτὰς δυσχερείας ἀντιμετωπίζουσα εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τὰς ἐτέρας Μεραρχίας καταστάσιν εὐρίσκεται.

Τὸ Σ. Στρατοῦ μὴ ὄν ἐνήμερον οὔτε τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ γενικῶς οὐδὲ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν δύναται νὰ ὑποβάλῃ ὑπεύθυνον γνώμην τῆς περαιτέρω στάσεως.

Πάντως δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὅτι ἡ συνεχῆς ἀπομάκρυνσις ἡμῶν ἐκ τῶν βάσεών μας θὰ πολλαπλασιάσῃ προφανῶς τὰς δυσχερείας, ἐν ᾧ ἐξ ἀντιθέτου ἡ σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς βάσεις του ἐνισχύει τὰς δυνατότητάς του.

Ἐπομένως, ἐπικείμενοι ἀγῶνες σοδαροὶ πρὸς διάρρηξιν τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας Αὐλώνος, ἣν θετικαὶ πληροφορίαι φέρουσιν ὀργανωμένην ἐκ τῶν προτέρων καὶ συμπληρουμένην ἤδη ἐν τῇ γενικῇ γραμμῇ ΛΟΓΓΑΡΑ — ΚΙΟΡΕ — ΡΑΜΙΤΣΑ — ὄγκος ΓΚΡΙΜΠΙΑ — ΑΩΟΣ, ἀπαιτοῦν δυνάμεις ἀ-

χμαίας και ἐφόδια σοβαρά, τὰ ὁποῖα ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν ἐξασφαλίζει, κυρίως διὰ τὴν μεγάλην ἔλλειψιν κτηνῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ μεγίστη στρατηγικὴ σημασία τῆς Αὐλῶνος, ἡ κατάληψις τῆς ὁποίας θὰ ἔχη ἀσφαλῶς σοβαροτάτας διὰ τὸν ἀντίπαλον καὶ τὸν ὄλον ἀγῶνα συνεπειάς, δὲν ἐπιτρέπουσιν ἀνακοπήν, ἀλλὰ συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος διὰ νωπῶν δυνάμεων καὶ ἀφθόνων μέσων τὰ ὁποῖα μόνον τὸ ἀνώτερον κλιμάκιον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ, ἐὰν διατίθενται ἢ ὄχι.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη νέαι δυνάμεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῶσι ἡ ἄμεσος συμπλήρωσις τῶν ὑφισταμένων ἐλλείψεων εἰς προσωπικὸν καὶ κτήνη θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν του, ἄνευ διακοπῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Ἐπὶ πλέον, ἐντολῇ μου, ὁ Ἐπιτελάρχης ἠτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μία Μεραρχία, τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ ὅτι τὸ Σ. Στρατοῦ ἀνελάμβανεν ὑπευθύνως, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελιξέως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ, νὰ καταλάβῃ τὴν ΑΥΛΩΝΑ, ἐὰν ἐνισχύετο διὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ὁ Ἄρχιστράτηγος ὑπεσχέθη τὴν διάθεσιν μιᾶς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν.

Ἐν τούτοις μετὰ τινας ἡμέρας τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ διάθεσις τῆς Μεραρχίας.

29 Δεκεμβρίου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 419) 132) 29-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ 24ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (τοῦ Ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΙΑ) εὐρισκόμενον εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ — ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς IIIης Μεραρχίας, τῆς διαθέσεως ταύτης ἐγκριθείσης ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἀνέπτυξε πρωτοφανῆ δραστηριότητα ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐξετέλεσε ἐπανειλημμένους βομβαρδισμούς, ἀπὸ 10 ὥρας μέχρι 16.30' καθ' ὄλων τῶν κατωκημένων τόπων καὶ παραπηγμάτων τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ.

Ἐβομβαρδίσθη ὁ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ (χωρίον ΔΕΡΒΙΣΑΝΗ μετὰ τινῶν θυμάτων ὀπλιτῶν καὶ χωρικῶν).

Ἐπίσης ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ ΑΩΟΥ (μέτωπον Σ. Στρατοῦ) τὴν γραμμὴν μάχης καὶ τὰ μετόπισθεν τῶν Μεραρχιῶν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Ἐχθρική ἐπίθεσις ΜΠΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.

Ἐχθρικός στόλος ἐκ 5 ἀντιτορπιλικῶν ἐβομβάρδισε ἀπὸ 15—16.15' περιοχὴν Χειμάρρας ἀνεπιτυχῶς.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐβελτιώθησαν αἱ κατεχόμεναι θέσεις.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Εἰς περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ ἀπεκρούσθη ἐχθρική ἐπίθεσις.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Ὁ καιρὸς καλός, ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

30 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἐξεδήλωσε καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὄλως ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησε τὰ τμήματα τῆς γραμμῆς μάχης, χωρὶα καὶ ἅπαντα τὰ μετόπισθεν.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας κατὰ τὰς ἡμέρας 29 καὶ 30 Δεκεμβρίου, τελείως ἀσυνήθης, ἀπεδόθη εἰς ἀφίξιν καὶ συμμετοχὴν τῆς Γερμανικῆς ἀεροπορίας. Ἡ πλάξ ἐνὸς ἐκ τῶν καταρριφθέντων ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων ἔφερεν οἶκον κατασκευῆς Γερμανικὸν καὶ τὰ στοιχεῖα ταυτότητος τοῦ ἀεροπλάνου εἰς τὴν Γερμανικὴν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια κατὰ ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ π. τήρησις ἐπαφῆς ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

Ἐχθρικός στόλος ἐβομβάρδισε τὴν 21ην ὥραν τὴν παραλίαν ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ μέχρι ΧΕΙΜΑΡΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν (περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ) συνελήφθησαν 223 αἰχμάλωτοι, ὧν 9 Ἀξίωματικοὶ καὶ εἰς Διοικητῆς Τάγματος.

Εἰς τὸ δεξιὸν μικροενέργειαι πρὸς κατάληψιν ὑψωμάτων Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ μὴ σημειώσασαι ἀξιόλογα ἀποτελέσματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν (περιοχὴ 926—ΜΠΕΝΤΖΙΑ) ἀπεκρούσθησαν ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐνέργεια ἀμέσως Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς κατάληψιν τοῦ ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἀπέδωκε πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἐχθροῦ ἰσχυροτάτη.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

— Καιρὸς αἰθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμύ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

— Νεαὶ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

31 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν ἀρμάτων, συλλαβὸν ἓν ἐξ αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου κατάστασις ἀμετάβλητος.

Εἰς ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ συνηγήθη ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ἀπεφασίσθη ἡ δλοκλήρωσις καταλήψεως τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ ἡ διατήρησις τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μικροενέργειαι ἄνευ σοβαρᾶς σημασίας.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καιρὸς λίαν ψυχρὸς.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς μερικὰς Διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἅτινας ἐξέδιδε καθ' ἑκάστην πρὸς δλοκλήρωσιν τοῦ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κόμβος ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὄγκος ΚΟΥΤΣΙ — ΠΗΛΙΟΥΡΙ) ἐξέδωκε διαταγὰς μειώσεως εἰς δύναμιν τῶν Στρατηγείων, ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν Μ. Μονάδων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαχίμων αὐτοῦ Μονάδων, αἵτινες ὑπέστησαν μεγάλην διαρροὴν ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν, ἀποβλέπον σταθερῶς εἰς τὴν διατήρησιν, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρους τῆς μαχίμου δυνάμεως καὶ μαχητικῆς ἀξίας τῶν Λόχων καὶ Ταγμάτων.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσιν, αἱ ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 100 καὶ 101 διασωθεῖσαι.

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ι) Λόγω κοπώσεως καὶ πρὸς ἀνασυγκρότησιν ἀποσύρω τὴν ΙV Μεραρχίαν ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ VIII Μεραρχία.

ΙΙ) Ἡ VIII Μεραρχία θέτουσα εἰς κίνησιν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς σήμερον διαδοχικῶς τὰ Τμήματά της θ' ἀντικαταστήσῃ τὰ τοιαῦτα τῆς ΙV Μεραρχίας συμφώνως δοθείσαις προφορικαῖς ὁδηγίαις.

ΙΙΙ) Ἀποστολὴ VIII Μεραρχίας, συμφώνως πρὸς ἐπακολουθούσας ὁδηγίας.

ΙV) Πυροβολικὸν VIII Μεραρχίας. Τὸ τελοῦν ἤδη εἰς διάθεσιν ΙV Μεραρχίας Πυροβολικὸν ἐπανέρχεται εἰς VIII Μεραρχίαν. Ἐπὶ πλέον τοῦτου μοῖρα Πυροβολικοῦ τοῦ ὀργανικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς ΙV Μεραρχίας.

V) Ἡ ΙV Μεραρχία, διαδοχικῶς ὡς ἀνωτέρω ἀντικαθισταμένη, θὰ συγκεντρωθῇ ὡς κάτωθι:

α') Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὀλιγώτερον δοκιμασθέν: Εἰς περιοχὴν ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑΠΛΙΕΣΑΤΙ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ — ΚΑΡΔΙΚΙ εἰς διάθεσίν μου.

β') Ἡ ὑπόλοιπος Μεραρχία, εἰς διάθεσιν Γενικοῦ Στρατηγείου, ὡς κατωτέρω:

— Μάχιμοι Μονάδες ἐκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὰς ΔΙΜΠΟΧΟΒΟ — ΝΕΜΠΡΑΒΙΤΣΗΣ καὶ ΣΩΦΡΑΤΙΚΑ — ΦΡΑΣΤΑΝΙ. Ὑπηρεσίαι νοτίως ΓΙΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ.

Σ. Δ. Μεραρχίας, τῇ ἐκλογῇ της.

Σ. Δ. τῇ 31 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ

Προσωπικαὶ — Ἀπόρρητοι

ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) Προθέσεις Σ. Στρατοῦ: Συντονισμὸς τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν μετὰ τῶν τοῦ Β' Σώματος.

Συμπλήρωσις τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων εἰς ἀνδρας, κτήνη καὶ ὕλικόν

καὶ ἀνασυγκρότησις μονάδων ἐπὶ σκοπῷ ταχείας συνεχίσεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἐν ἀναμονῇ ἀνωτέρω.

α) Τήρησις τῆς ἤδη κατεχομένης γραμμῆς ἐπαφῆς, βελτιουμένης, διὰ τοπικῶν ἐνεργειῶν.

β') Διατήρησις ἐν πάσῃ περιπτώσει τῆς τοποθεσίας: ΠΗΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — Κορυφογραμμὴ ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ — ΧΟΡΜΟΒΑ — ΜΑΛΕΣΙ-ΟΒΑ.

II) Διατάξεις καὶ Ἀποστολαί: Ἀριστερὰ III Μεραρχία. Θὰ διατηρήσῃ τὴν κατεχομένην γραμμὴν ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Θὰ βελτιώσῃ τὸ ἀριστερὸν ἀπωθοῦσα τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς τῶν ὕψωμάτων ΝΕΟΓΛΩΣΣΑ — ΚΟΡΙΝΤΟΝΙ, ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῇ ἰσχυρῶς.

Μετὰ βελτίωσιν ἀριστεροῦ, ἐν τῶν τεσσάρων Συνταγμάτων τῆς θ' ἀχθῆ εἰς περιοχὴν Ν. αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ εἰς διάθεσιν τῆς.

Ἔτερον, τὸ πλεόν δοκιμασθέν, εἰς περιοχὴν ΠΙΚΕΡΑΣΙ — ΣΑΣΑ·Γ· — ΛΟΥΚΟΒΑ εἰς διάθεσιν μου.

VIII Μεραρχία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῶν κατωκημένων τόπων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἐπιζητούσα τὴν προώθησιν τμημάτων τῆς ἐπὶ αὐχένων ἐκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ, χωρὶς νὰ ἐμπλακῆ εἰς ἀγῶνα φθορᾶς κατ' αὐτοῦ.

II Μεραρχία: Θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ἀνατολικῶς ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν θέσεών τῆς ἐπὶ ὑπολοίπου μετώπου.

— Νὰ ἀνασυγκροτήσῃ ἐφεδρείας εἰς διάθεσιν τῆς.

Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας: Μεταξὺ III καὶ VIII Μεραρχιῶν ΡΑΜΙΤΣΑ — ΣΜΟΥΘΙΝΑ — ΠΛΙΕΒΙΤΣΑ (ἅπαντα εἰς IIIην Μεραρχίαν) — ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ (ἀμφοτέρα εἰς VIII Μεραρχία) — ΓΚΑΛΙΤΣΙ — ΛΟΥΤΣΑ (ἀμφοτέρα εἰς III Μερ.).

Μεταξὺ VIII καὶ II Μεραρχιῶν: ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) VIII Μερ.) — 1410 (II Μερ.) — ΚΟΛΟΝΙΟ (VIII Μερ.).

III) Γενικαὶ Διατάξεις: α') Πᾶσα ἀπόπειρα τοῦ ἐχθροῦ θ' ἀντιμετωπισθῆ ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς.

Ἐν οἰαδήποτε καταστάσει, ἡ τοποθεσία ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ θραυσθῆ οἰαδήποτε ἐχθρική ἐνέργεια, ὅσον δήποτε ἰσχυρά, στοιχίζεται διὰ ΠΗΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — αὐχένα ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Γ·Τ καὶ ἐκεῖθεν γραμμῇ ἐπαφῆς.

β') Αἱ Μεραρχίαι νὰ ὀργανώσωσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς πλήρες σχέδιον πυρὸς καὶ νὰ καλύψωσιν ἄνδρας καὶ ὅπλα ἐντὸς ὀρυγμάτων καὶ προκλυμάτων.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μεραρχιῶν νὰ ἐλέγχωσι τὴν πρόδον τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν.

γ') Αἱ Μεραρχίαι νὰ προβῶσι δραστηρίως εἰς ἀνασυγκρότησιν τῶν μονάδων των, τάσσουσαι αὐτὴν εἰς πρώτην σειρὰν προτεραιότητος, ὥστε ταχέως τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν του προσπάθειαν.

δ') Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἀνασυγκροτήσεως, νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ἄνδρας καὶ κτήνη καλὴ στέγασις, διατροφή καὶ ἀνάπαυσις, καταβαλλομένης πάσης προσπάθειας πρὸς διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων.

Σ. Δ. 31-12-40

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Ἐν συμπεράσματι:

Τὸ Σ. Σ. ἐσυνέχισεν ἄνευ διακοπῆς καὶ παρὰ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθύελλας τὰς ἐπιθετικὰς του ἐπιχειρήσεις καθ' ὅλον τὸν μῆνα Δεκεμβρίου ὀλοκληρῶσαν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τοὺς ταχθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ἐν πολλαῖς ὑπερβάν τούτους. Οὕτω ἡ III Μεραρχία προωθήθη εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ φθάσασα μέχρι ΒΡΑΝΙΤΣΗΣ καὶ ΜΠΟΛΕΝΗΣ. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ταύτης, κατανικήσασα ἐν αὐτῇ, πρὸ τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος, πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς ἀντικατάστασιν ἀνικάνων Διοικήσεων.

Ἡ IV Μεραρχία ὁμοίως κατέλαβε τοὺς ταχθέντας αὐτῇ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς. Ἐὰν αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτης δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς σφοδρὰς χιονοθύελλας αἷτινες ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Μονάδα ἐπληξαν τὴν Μεραρχίαν ταύτην.

Ἡ II Μεραρχία ἀπέδωσεν ἀποτελέσματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἱκανότητα τῶν ὑφισταμένων Διοικήσεων. Οὕτω τὰ Ἀποσπάσματα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπέδωσαν τὸ μέγιστον δυνάμενον ν' ἀποδοθῇ ἔργον, δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτό, ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὴν ΛΕΚΛΙ, ὡς δεόντως ἐτονίσθη εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος παρόντος ἡμερολογίου (28 Δεκεμβρίου).

XIV.— ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ. ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΝΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

Μήν Ἰανουάριος

1 — 10

Ὁ ἐχθρὸς, λόγῳ τῆς διαγραφομένης σοβαρᾶς ἀπειλῆς ἐν τῇ κατευθύνσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συνεχίσας ἄνευ διακοπῆς τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ σφοδροτάτας καὶ πρωτοφανεῖς χιονοθύελλας, τόσον εἰς τὸν ὄρει-

γόν ὄγκον τῆς μεγάλης κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ, ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ κατηύθυνε ἐπειγόντως διὰ θαλάσσης καὶ ἀέρος σοβαρὰς ἐνισχύσεις ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Οὕτω διεπιστώθη ἀπολύτως ἡ παρουσία ἐπὶ πλέον τῶν καθημερινῶς ἀφικνουμένων ἀνεξαρτήτων Ταγμάτων του καὶ ἡ παρουσία δύο νέων Μεραρχιῶν τῆς Μεραρχίας ΜΠΡΕΝΕΡΟ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΣΑΛΑΡΙ καὶ ἐτέρας εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Τὴν 6ην Ἰανουαρίου ἐλήφθησαν αἱ Α.Π. 5141) 6-1-41 ὁδηγίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν.

Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅτι τὰ ἐπιτευχθέντα μέχρι τότε ἀποτελέσματα ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας ἱκανοποιοῦν ἐν μέρει τὰς προθέσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητά εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τουλάχιστον τὸ Σῶμα Στρατοῦ. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξ ἰδίας πάντοτε πρωτοβουλίας ἐνεργοῦν, ὅχι μόνον τὸν καθορισθέντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἶχε πραγματοποιήσει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ μάλιστα πρὸ τῆς λήψεως τῶν σχετικῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερον τούτου ἐπέτυχε, ἢ ἐπεζήτησε. Οὕτω, διὰ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ του εἰσήλθε εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ φθάσαν μέχρι ΜΠΟΛΕΝΑΣ — ΒΡΑΝΙΤΣΑΣ, ἐνῶ ἡ ἀποστολὴ του τῷ καθώριζεν ἀπλῆν ἐπιζήτησιν διανοίξεως τῆς κοιλάδος, τουθ' ὅπερ ἐξησφαλίζετο ἡ κατοχὴ τοῦ πολὺ ὀπίσω τῶν χωρίων τούτων κειμένου συγκροτήματος ΚΟΥΤΣΙ. Διὰ δὲ τοῦ κέντρου ἐπεζήτησε νὰ προωθήσῃ τὴν διάταξιν του πολὺ Δυτικώτερον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἐπεζήτησε τὴν κατάληψιν τοῦ ἀυχένος καὶ χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ, πρὸς ἀποκοπὴν τῶν μετόπισθεν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἐπίτευξιν σοβαροτάτου Στρατηγικοῦ ἀποτελέσματος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται, δηλαδὴ ἡ εἴσοδος τοῦ ὄγκου εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ὅσον καὶ ἐνέργειαι πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ, ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο τὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας του ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 89 καὶ 90 Διαταγὰς, δι' ὧν καθορίζονται ἀποστολαὶ πέραν τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὑπέβαλεν πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ ἐνεκρίθησαν αὗται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 14185) 21-12-40 Διαταγῆς του, δι' ἧς, ἐπὶ πλέον, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον συγκαίρει τὴν δρᾶσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Τοῦτο ἔπραττεν διότι, ἐκ τῆς καθοριζομένης εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀποστολῆς (ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ — κατάληψις ΚΟΜΒΟΥ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ), εἶχεν καθορισθῆ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν ἰδίων ὁδηγιῶν, μόνον ὁ ἐνδιάμεσος: Κορυφογραμμὴ ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΜΠΟΥΖΑΕΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΓΤ καὶ ὅστις εἶχε καταληφθῆ πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, εἶχε κατὰ χιλιομ. ἀπὸ Δυσμῶν ὑπερβῆ δὲν ἦτο ἐφικτὸν νὰ καταλάβῃ δι' ἐντοπισμένης ἐνεργείας ἀλλὰ μόνον διὰ συνδεδεασμένης τοιαύτης μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, διὰ τῆς ὀργανώσεως ἐνιαίας Διοικήσεως τῶν ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ δρώντων Τμημάτων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἐζήτησε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἐπανειλημμένων ἐγγράφων καὶ τηλεγραφικῶν κρυπτογραφικῶν ἀναφορῶν του, ὡς καὶ ἀπὸ τηλεφώνου συνεννοήσεων τόσον τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ὅστις συντονισμὸς ἀναγνωρίζομενος, ὡς μόνος ἐπιβεβλημένος, οὐδέποτε ἐν τούτοις ἐπραγματοποιήθη.

Ἰτῶσις τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἄνευ συντονισμοῦ τούτου ἀπήτει διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ διαίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἵνα οὕτω προσβάλλῃ τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ διὰ τμημάτων του ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἄλλὰ τοιαῦτα μέσα διαβάσεως οὔτε διέθετε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, οὔτε ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ ζώνῃ ξένου Σώματος Στρατοῦ. Ἐν τούτοις, πλέον ἢ ἀπαξ, τμήματα τοῦ Σώματος ἀπώθησαν ἐχθρικά τοιαῦτα, Β. ΑΩΟΥ, ὑφιστάμενα συνεχῇ αἰμορραγίαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κατέχοντος δεσποζούσας καὶ ἐπικρατούσας θέσεις ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης. (Ζώνη Β.Σ.Σ.).

Ἄλλως τε, ἄνευ καὶ τῆς κατοχῆς τῶν Α. τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ κλιτύων τοῦ ὄρους ΣΕΤΕΛΙ δεσποζουσῶν, ἐκ τοῦ ἐγγύς, τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, καθίστατο προβληματικὴ ἡ διατήρησις τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνέφικτος ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

Ἐν συμπεράσματι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερέβαλλε διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐνεργειῶν του τὰς προθέσεις καὶ προσδοκίας τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ πάντοτε σταθερῶς προηγεῖτο αὐτῶν.

Ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικὰ καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, ὀφείλεται τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὰ παραδεχόμενα ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου αἷτια χιονοθύελλας, ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σοβαρὰ αἷτια, ἀνεξάρτητα πάσης θελήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ πρέπει νὰ παροραθῶσι. Ταῦτα ἐν ἀνακεφαλαιώσει εἶναι:

1) Αἱ σφοδραὶ καὶ πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθύελλαι, αἱ ἐνσκήψασαι ἀπὸ τοῦ δευτέρου δεκαημέρου Δεκεμβρίου καὶ συνεχισθεῖσαι καθ' ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον εὔρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιθετικῆς του δράσεως ἐπὶ τοῦ ὄρεινου ὄγκου ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ. Παρὰ ταύτας, τὸ Σῶμα Στρατοῦ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ διακόψῃ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἀντικαθιστῶν Μεράρχους του, σκληρῶς παλαιῶν καὶ δοκιμαζόμενον, ἐπέτυχε ν' ἀνατρέψῃ ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἐξ ἰσχυροτάτων θέσεων, ὀργανωμένων εἰς μέγα βάθος, νὰ συλλάβῃ πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ κυριεύσῃ ἀπειρον πολεμικὸν ὕλικόν. Ἐκ τῶν χιονοθυελλῶν τούτων ἐμειώθη λίαν αἰσθητῶς ἡ μαχητικὴ δύναμις τοῦ Σώματος Στρατοῦ. (Ἡ IV Μεραρχία καὶ τὸ ἐκ 5 Ταγμάτων ἀπόσπασμα IIας Μεραρχίας ἐπὶ αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΓΤ σχεδὸν ἐξηνεμίσθησαν).

2) Ὁ ἐχθρὸς, ἐγκαίρως ἀντιληφθεὶς τὴν σοβαρότητα τῆς ἐπιμόνου ἀπειλῆς

τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς ζώνης του, κατηύθυνεν ἐσπευσμένως διὰ θαλάσσης ἀνενοχλήτως μεγάλας ἐνισχύσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀέρος καὶ ἐνετόπισε ταύτας ἀποκλειστικῶς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

3) Ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἀνέπτυξε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὰς πρώτας τοῦ Ἰανουαρίου.

Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις τῆς ἐχθρικής ἀεροπορίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συμπέσσα μὲ τὴν μέλλουσαν ἀντικατάστασιν τῆς IV Μεραρχίας (οὔσης ἐν πλήρῃ ἀδυναμίᾳ ν' ἀναλάβῃ περαιτέρω ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις λόγῳ μεγίστης φθορᾶς) ὑπὸ τῆς VIII, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐλιγμόν, ἐπεδράδυνε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἐπομένως καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ.

Διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐχθρικής ἀεροπορίας ἐζητήθη κατ' ἐπανόληψιν, ἀντίδρασις τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ οὐδὲν ἐγένετο. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὥστε ἐζήτησε καὶ ἤλθεν εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὁ Ἄγγλος Ἐπιτελάρχης τῆς ἀεροπορίας, ὅστις, εἰς τὰ πικρὰ παράπονα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος διὰ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς ἀγγλικῆς ἀεροπορίας, ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν τῷ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέμβῃ, καίτοι εἶχε ἀεροπλάνα, διότι δὲν ἠδύναντο ταῦτα νὰ ἀπογειωθῶσι λόγῳ τῆς πλημμύρας καὶ τοῦ λασπώδους τοῦ ἐδάφους τῶν ἀεροδρομίων.

4) Ὁ ἐχθρικός στόλος, ἀνενοχλήτως καὶ οὗτος, ἐβομβάρδισε ἐπανειλημμένως τὰς θέσεις μας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἦτοι, ὁ ἐχθρὸς παρουσίασε ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ λίαν ἰσχυρὰ μέσα, πάσης φύσεως.

5) Ἡ ἔλλειψις ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΡ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ παρημποδίσθη τὸ Σ.Σ. νὰ ὠθήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην Βαρὺ Πυροβολικὸν καὶ τοὺς ἐν γένει ἀνεφοδιασμοὺς καὶ ὑπεχρέωσε, δι' ἰδίων μέσων, νὰ κατασκευάσῃ ἀμαξιτὴν τοιαύτην μήκους 30 καὶ πλέον χιλιομ., ὡς κατωτέρω ἐξιστορεῖται.

6) Ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ Ν.Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ πρὸ τῆς κορυφογραμμῆς ΦΡΑΤΑΡΙ (1150—1220) ἐπέβαλεν εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μέγα ἀνάπτυγμα Μετώπου, διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ὁποίου καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀπησχολεῖτο ὀλόκληρος ἡ II Μεραρχία ἣτις ἐπρόκειτο, κατὰ τὸ σχέδιον ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ χρησιμοποιηθῇ, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Οὕτω, ἐνῶ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ εἶχεν, ὡς ἐλέχθη, προηγηθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ τοῦ σκοποῦ, ὅστις τῷ καθωρίζετο διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου τῆς 12 Δεκεμβρίου, ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β' Σώμα-

τος Στρατοῦ πρὸς ΦΡΑΤΑΡΙ δὲν ἐπέτρεψε εἰς τοῦτο τότε, οὔτε τελικῶς, γ' ἀχθῆ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΣΕΝΤΕΛΛΙ, ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Σώματος τούτου ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τῶν αὐτῶν ὁδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου.

Λόγῳ τούτου ἡ διάταξις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (ἀριστεροῦ — κέντρου) εὑρέθη προωθημένη κατὰ 35—40 χιλιόμετρα καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀντὶ γὰ θαίνη πρὸς Β. ἐν τῇ ζώνῃ τῆς IIας Μεραρχίας ἐστράφη πρὸς Β. Α.

XV.— ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΥΠΟ VIII. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΜΟΝΑΔΩΝ.

Κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο ἐγένετο ἀντικατάστασις τῆς IVης Μεραρχίας ὑπὸ τῆς VIII.

Ἡ IV Μεραρχία συγκεντρωθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ — ΓΕΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ — ΒΑΝΙΤΣΕ καὶ τεθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἤρξατο τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν κατεχομένων θέσεων, τηρήσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος δι' ἐπιθετικῶν τοπικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀνασυγκροτήσεως τῶν Μονάδων του.

Προέβη, πρὸς τοῦτο, εἰς τὴν διάλυσιν δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν, ἐλάττωσιν τῶν δυνάμεων τῶν Στρατηγείων, μετάθεσιν ὀπλιτῶν καὶ κτηνῶν ἐπὶ σκοπῶ ἐνισχύσεως τῶν μαχίμων τμημάτων, συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων εἰς ὀπλισμὸν, κτήνη κλπ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Καθ' ὄλον τὸ 10ήμερον συνεχίζεται ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν εἰς τὰ μέσα καὶ μεγάλα ὕψη καὶ ραγδαιοτάτων βροχῶν εἰς τὰ χαμηλά. Ἡ ἀεροπορικὴ δράσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπίσης συνεχίζεται δραστηρίως.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσιν ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ, εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφου καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΙΙ — ΙΙΙ, ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ
(Χάρτης 1:50.000)

Τὸ Σώμα Στρατοῦ διὰ τῶν Α. Ε. 101) 31-12-40 του καθώρισεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Μονάδων, ὅπως ἡ μὲν ΙΙΙ Μερραρχία βελτιώσῃ τὰς θέσεις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἐν τῇ παραλιακῇ ζώνῃ, ἡ δὲ ΙΙ Μερραρχία ὁμοίως νὰ βελτιώσῃ τὰς θέσεις Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἡ ΙΙΙ Μερραρχία ἤρξατο ἀπὸ χθὲς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν διαταχθέντων.

Τὸ Σώμα Στρατοῦ κρίνει, ὅτι, σημαντικὴ βελτίωσις τῶν θέσεων ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ΙΙας Μερραρχίας ἐπέρχεται διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΑΛΙ — ΤΕΡΕΟΡΙ ὁψ. 1170 (Ν. ΛΙΟΥΖΑΤΙ, 2500 μ. — Χάρτης 1:50.000 Ἑλληνικὴ ἔκδοσις).

Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τούτου ἀπαγορεύομεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ΛΙΟΥΖΑΤΙ — ΛΕΚΛΙ, ὡς κρατοῦντες ὑπὸ δραστικὰ πῦρὰ ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα καὶ τὴν γέφυραν ΛΕΚΛΙ, ἐπιβάλλομεν τὴν μετατόπισιν τοῦ Πυροβολικοῦ του ἐκ τῆς περιοχῆς ΛΙΟΥΖΑΤΙ βάλλομεν τὰ νῶτα τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ καὶ στηρίζομεν ἰσχυρῶς τὸ δεξιὸν μας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μερραρχία νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὴν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ συγκροτήματος τούτου δυναμένην νὰ ἐκδηλωθῇ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Ἀσημακοπούλου καὶ ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἀποσπάσματος Κατώτα καὶ νὰ προτείνῃ τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς μέτρα ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπολύτως ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐνεργείας.

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ συγκροτήματος τούτου τόσοσον εἰς δύναμιν ὅσον καὶ εἰς ἔργα ὀχυρώσεως.

Ἀποτέλεσμα μελέτης καὶ προτάσεως νὰ μοι ὑποβληθῶσι τὸ ταχύτερον.

Σ.Δ. 5 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατού
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ
Α. Ε. 104

Κρυπτογραφικῶς — Κατεπείγουσα

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εὐνοϊκαὶ ἐπιχειρήσεις Α' Σ. Στρατοῦ ἐπιβάλλουσι ταχεῖαν ἐκμετάλλευσιν πρὶν ἐχθρὸς συνέλθῃ στόπ.

Ἐπὶ πλέον διαταχθείσης ἐνεργείας ΠΕΣΤΑΝΗΣ πλήρως υἱοθετημένης μελετήσατε, προπαρασκευάσατε καὶ ἐκτελέσατε ἰσχυρὰν ἐνέργειαν ὑπὸ Ἀποσπάσματος Μπαλαφούτη, ἐνισχυομένου, ἀπὸ περιοχῆς ΠΕΣΤΑΝΗΣ πρὸς ΚΟΝΤΡΑ στόπ. Ἐνέργεια αὕτη δεόν συνδυασθῆ με ζωηρὰν ἀπασχόλησιν πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ καὶ τοιαύτην διὰ ἰσχυρῶν πυρῶν ἢ καὶ προχωρητικῆς ἐνεργείας κατὰ κρίσιν ὑμῶν πρὸς ΛΕΚΛΙ στόπ.

Σ.Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ
Ἄριθ. Δ.Ε. 105

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ ὑπ' ἀριθ. 145) 10-1-41 προτάσεων ἐζητήθη ἐπανέλθῃ Δημοκωστούλας ὑπὸ Μεραρχίαν.

Κατὰ μῆκος ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κλεισούρα ΤΕΠΕΛΕΝΙ κινηθήσονται εἴτε τμήματα Β' Σ. Σ. εἴτε Δημοκωστούλα μέχρις ὕψους περίπου ΓΚΡΟΠΑ.

Τηρούμενοι ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἄνω τμήματα καὶ καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς εἰς ὕψος ΠΕΣΤΑΝΗ ἐνεργήσατε πρὸς ΚΟΝΤΡΑ συμφώνως πρὸς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 104) 10-1-41 Διαταγὴν μου.

Σ. Δ. 10-1-41

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ
Α.Π. 45) 1684

Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 101) 31-12-40 ὁδηγίας μου αἱ Με-

ραρχίαι νὰ ἐπιδοθῶσι δραστηρίως εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῶν Μονάδων των.

1) Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῶν ἐνισχύσεων εἰς ἄνδρας νὰ δλοκληρωθῶσιν ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι ἀνασυγκροτήσεως.

Ἐπειδὴ αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις πιθανὸν νὰ μὴ καλύψωσιν ἐν τῷ συνόλῳ τὰς ἀνάγκας, ἢ συμπλήρωσις θὰ ἐπιτευχθῆ ἀπὸ τοῦδε, ὡς ἄλλως τε ἔχει διαταχθῆ διὰ τῆς ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν διαφορῶν σχηματισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

2) Ἡ εἰς κτήνη συμπλήρωσις θὰ ἐπιζητηθῆ καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιτάξεως καὶ ἐπὶ ὄνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσωσι αἰσθητὴν ἐνίσχυσιν.

3) Ἡ παροχὴ θερμοῦ συσσιτίου, δις τῆς ἡμέρας, νὰ ἐξασφαλισθῆ ὅπωςδὴποτε καὶ ἡ παρασκευὴ συσσιτίου ἐκ κρέατος εἰς περιοχὴν θρίθουσαν σφαγίων ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τόνωσιν τῶν ἀνδρῶν.

Ἐλλείψεις εἰς ὑλικά Ἐπιμελητείας νὰ συμπληρωθῶσι ταχύτατα ἐν τῷ συνόλῳ των.

4) Αἱ πάσης φύσεως ἐπισκευαὶ (ὄπλισμοῦ, στολῆς κλπ.) νὰ συντελῶνται δι' ἐντατικῆς ἐργασίας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου.

5) Ἡ πετάλωσις καὶ ἡ περιποίησησις τῶν κτηνῶν νὰ ἀποτελῆ διαρκὴ μέρημα.

Οἱ κ.κ. Διοικηταὶ Μεραρχιῶν διὰ προσωπικῶν συχνῶν ἐπισκέψεων νὰ ἐπιταχύνωσι τὸν ρυθμὸν τῆς ἀνασυγκροτήσεως.

6) Οἱ Ἀξιωματικοὶ τῶν Ἐπιτελείων των νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαρκὴ κίνησιν πρὸς τὰς Μονάδας μεταδιβάζοντες τὰς διαταγὰς καὶ δεχόμενοι τὰς ἀναφορὰς τῶν Μονάδων.

7) Τὸ γραφειοκρατικὸν σύστημα τῆς ἀλληλογραφίας ἐπὶ ἀντικειμένων ἀφορῶντων τὴν ἀνασυγκρότησιν, νὰ καταργηθῆ.

8) Αἱ Μονάδες νὰ περισυλλέξωσι τὴν διεσπαρμένην δυνάμιν των καὶ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὅπουδὴποτε πάσης φύσεως ὑλικά αὐτῶν, ἰδίᾳ ὄπλισμοῦ, ὧν ἡ ἀναπλήρωσις, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶναι δυνατὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ καταρτισθῶσι κατὰ Μονάδας εἰδικὰ συνεργεῖα περισυλλογῆς ὑπὸ δραστηρίου Ἀξιωματικοῦ.

9) Νὰ ἐμπεδωθῆ ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία διὰ συχνῶν προσκλητηρίων καὶ δι' ὁμιλιῶν τῶν Διοικητῶν τῶν Τμημάτων καὶ Μονάδων, οἵτινες ἐκ παραλλήλου νὰ διατηρήσωσιν ἀμείωτον τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ἐπιθετικὸν αὐτῶν πνεῦμα.

10) Τὰ πάσης φύσεως λάφυρα καὶ δὴ οἱ ὄλμοι καὶ αἱ χειροβομβίδες νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ὄπλισμὸν τῶν Μονάδων περισυλλεγόμενοι, μερίμνη τούτων.

Τὸ Σ. Στρατοῦ θὰ προσέλθῃ ἀρωγόν, παραλαμβάνον τὰ πλεονάζοντα λάφυρα ἀπὸ τὰς ἀμαξιτὰς ἀρτηρίας.

11) Αἱ Διοικήσεις τῶν ὄπλων καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ παρακο-
λουθῶσιν ἀνελλιπῶς τὴν πρόδον τῆς ἀνασυγκροτήσεως προσερχόμεναι ἀμέσως
ἀρωγοὶ εἰς τὰς Μονάδας.

12) Γενικῶς νὰ τονισθῆ καὶ νὰ κατανοηθῆ παρὰ πάντων, ὅτι ἡ ταχεῖα ἀ-
νασυγκρότησις καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς μαχητικῆς ἰκανότητος τῶν Μονάδων εἶναι
κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν μεγίστης σπουδαιότητος.

Σ. Δ. 9 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α.Π. 53) 1893

ΠΡΟΣ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ πλέον διαταχθεισῶν ἐνεργειῶν Α. ΔΡΙΝΟΥ, διατάξατε ἰσχυρὰν πί-
εσιν καὶ Δυτικῶς πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ ὑπὸ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἀσημακοπούλου
— Κατσώτα στόπ.

Ἀνωτέρω ἐνέργειαι σκοποῦσι συγκράτησιν ἐχθροῦ ἐπὶ θέσεων καὶ ἀπορ-
ρόφησιν ἐφεδρειῶν του, ἵνα μὴ κατευθυνθῶσι πρὸς ζώνην II. I. Μονάδος.

Σ. Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου προωθήθη καὶ κατέλαβε θέσεις εἰς τὸ ὕψος ΣΤΕΠΠ-
ΖΑΣ Δ. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα
Ἴππικοῦ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς II Μεραρχίας.

11—12 Ἰανουαρίου

Συνεχίζεται ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ βελ-
τίωσις τῶν συνθηκῶν διαμονῆς των.

Αἱ Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης προβαίνουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν το-
μέων των, συνεχίζουσαι ἐπιχειρήσεις εἰς μικρὰν κλίμακα πρὸς βελτίωσιν τῶν
θέσεων, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ τήρησιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς ἐνισχύεται ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ νέων μεγά-
λων δυνάμεων καὶ ἀναπτύσσει εἰς μέγα βαθμὸν τὴν ἀμυντικὴν του ὀργάνωσιν
ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ δεκαημέρου τούτου τὸ Σ. Στρατοῦ πληροφορεῖται ὅτι
θὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν του ἡ V Μεραρχία κινουμένη ἐκ τῆς περιοχῆς ΚΟ-
ΡΥΤΣΑΣ διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐν καιρῷ τῆς κατ' ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχειρήσεως.

Υποβολή προθέσεων και προτάσεων Σώματος πρὸς Γενικὸν Στρατηγεῖον.
Τὸ Σ. Στρατοῦ ὑπέβαλε πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν κάτωθι ἀναφοράν:

Διαταγὴ περὶ τρόπου διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος
Λοιπαὶ Διαταγαὶ
Ἐπείγουσα — Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ
Σ. Δ. 18 Ἰανουαρίου 1941

ΤΟ Α΄ ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

«Προθέσεις καὶ προτάσεις»

Ι) Τὸ Σ. Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕ-
ΣΙ (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ
— ΓΕΛΙΟΥΡΙ) ἐπεδίωξε:

— Δι' ἐνὸς ἐσωτερικοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ νὰ ἀχθῆ ἐπ' αὐτῆς ἀποκόπτον ἀπάσας τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις νοτίως ΑΩΟΥ καὶ ἀνατολικῶς ΣΑΛΑΡΙΑΣ.

— Δι' ἐτέρου εὐρύτερου ἐλιγμοῦ κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ νὰ λάθῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ΛΟΓΚΑΡΑ, προπαρασκευάζον τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ταύτης ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

ΙΙ) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιδιώξεις αὗται δὲν ἤχθησαν εἰς τοὺς ἀντικειμενικοὺς τῶν σκοποῦς, ἀφ' ἐνὸς μὲν καὶ κυρίως λόγῳ τῆς ἀνακυψάσης χιονοθυέλλης, ἣ ὅποια ἐξεμηδένισε τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν τῶν Μονάδων καὶ δὴ τῆς IV Μεραρχίας, ἀγωνισθείσης ἐπὶ λίαν ὀρεινῶν καὶ διακεκομμένων περιοχῶν, ἀφ' ἐτέρου δέ, διότι ὁ ἐχθρὸς ἀντιληφθεὶς τὴν σημασίαν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον ἀμφοτέρων τῶν κατευθύνσεων τούτων ἐνίσχυεν ἐπείγοντως ταύτας διὰ νέων μεγάλων δυνάμεων.

ΙΙΙ) Ἡ ἀδυναμία ἐξ ἄλλου λόγῳ διαφόρων δυσχερειῶν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ νὰ ὠθηθῆ πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπὸν (ὑψώματα Β. ΤΕΠΕΛΕΝΙ) δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Α. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σ. Στρατοῦ, τοῦ ἐχθροῦ ὀργανώσαντος ἰσχυρὸν προγεφύρωμα Ν. ΑΩΟΥ, τοῦθ' ὅπερ ἐπέβαλλε καὶ ἐπιβάλλει τὴν διάθεσιν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς II Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

ΙV Διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ καὶ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν ἐπιβάλλεται ἡ πλήρης κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνατολικῶς, τοῦθ' ὅπερ ὡς ἔχει σήμερον ἡ κα-

τάστασις, δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν του σκοπὸν τῆς κατευθύνσεως ἡμῶν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ, ἐνισχυθείσης σημαντικώτατα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε σήμερον τουλάχιστον νὰ ὑπάρχη ἰσορροπία δυνάμεων μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνου ἐντατικώτατα ἐπιπροσθέτως ἐνισχύοντος τὴν ἀμυντικὴν του ὀργάνωσιν.

Ἡ τοιαύτη προώθησις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐξοικονομεῖ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ ἡμῶν ὀλόκληρον τὴν IIαν Μεραρχίαν.

Ἀκολουθῶς συντονισμένη ἐνέργεια ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ θέλει ἀποφέρει λίαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα τῆς κατευθύνσεως Β' Σ. Στρατοῦ, ἐξελισσομένης διὰ χαμηλῶν ὑψῶν καὶ ἀπειλούσης τὴν ἀποκοπὴν τῆς συμπύξεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων Ν. ΑΩΟΥ.

V) Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ πα ρ α ι τ ε ῖ τ α ι τ ῆ ς V Μ ε ρ α ρ χ ί α ς ὑ π ἔ ρ τ ο ὦ Β' Σ τ ρ α τ ο ὦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τοῦτο θὰ πρέπει πρὸ πάσης ἡμῶν ἐνεργείας πρὸς ΑΥΛΩΝΑ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα ΓΚΛΑΒΑ καὶ τὰ Ν.Δ. τούτου μέχρις ΑΩΟΥ ἀντερείσματα καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ συντονίσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐνέργειάν του ὑποδοθητοῦν καὶ καλυπτοῦν τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐνέργειαν ἡμῶν.

Αἱ εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν Μεραρχίαι μετὰ τῆς IV Μεραρχίας κρίνονται παρ' ἡμῶν ἱκαναὶ νὰ ἀναλάβωσι τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ προσπάθειαν ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις.

Ὑποβάλλων τὴν παροῦσαν ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστούμενοι διατάξῃτε.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ἡ V Μεραρχία διετέθη εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Ἐπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἐκατέρωθεν ΑΩΟΥ περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ) εὐρον τὴν V Μεραρχίαν ἐγγὺς τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ οὕτω ἀντεμετωπίσθη ἐπιτυχῶς μία σοβαρὰ ἀπειλὴ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ Σ. Στρατοῦ δικαιοθέτως διὰ τῆς προτάσεώς του ταύτης, ἥτοι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως ἰσχυρῶν μέσων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, λίαν ἀποφασιστικῆς διὰ τὴν ὄλην ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Συνεχίζεται λίαν ἐπιτυχῶς ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων διὰ τῶν ἀφικνουμένων ἐνισχύσεων εἰς στελέχη, ἀνδρας καὶ κτήνη.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσι ἐκδοθεῖσαι κατὰ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ εὐρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφων καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Διὰ τῆς παρουσίας θίγω ζητήματα τινὰ κεφαλαιώδους σημασίας ὡς συμπεράσματα τῶν διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀποδίδω καὶ παρακαλῶ νὰ ἀποδοθῆ καὶ παρ' ἡμῶν, ὅλως ἰδιάζουσα σημασία.

I) Ὁ ἀγὼν εἰς τινὰς Μονάδας (Συντάγματα — Ἀποσπάσματα) εὐτυχῶς εὐαρίθμους δὲν διηρθῆνετο ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου Διοικητοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων κλιμακίων, εἰς ἃ μετεδιβάζοντο Διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν οὐδόλως παρακαλουθούτων τὴν ἐνέργειαν τῆς Μονάδος των, ἀλλὰ παραμενόντων εἰς ἀπομεμακρυσμένους Σ. Δ., κατὰ προτίμησιν κατωκημένους τόπους εἰς θαθμὸν μάλιστα, ὥστε πολλάκις νὰ μὴ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀναφέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος μετὰ πάροδον πολλῶν ὥρῶν ἀπὸ τῆς λήξεως, ἢ διακοπῆς τούτου.

II) Οὐδεμία δύναται τις εἰπεῖν, ἐκμετάλλευσίς τῶν σημειωθεισῶν ἐπιτυχιῶν ἐγένετο καὶ οὕτω παρείχοντο εἰς ἐχθρὸν πανικόβλητον καὶ ἐγκαταλείποντα ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, εὐκαιρία ἀνασυντάξεως καὶ νέας ἀμύνης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκ τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας οὕτως ἐγκατέλειπεν.

Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ κατέχη σήμερον ὁ ἐχθρὸς θέσεις τινὰς πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τινὰ σημεῖα αἱ ὁποῖα δι' αὐτὸν μὲν ν' ἀποτελῶσιν ἀπροσδόκητον κατάπληξιν, δι' ἡμᾶς δὲ ἀδιάκοπον αἱμορραγίαν μὲ εὐνοήτους συνεπειάς.

III) Ἡ διαρροή τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κατὰ τὴν περίοδον τῆς χιονοθύελλης, ἔλαβεν εἰς τινὰς Μονάδας λίαν ἀνησυχητικὴν ἔκτασιν, ὥστε νὰ παραμένωσιν ἐπὶ τῶν θέσεών των μόνον φιλότιμοι ἄνδρες ὑπέλκοντες εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς των. Οἱ λοιποὶ εἶχον καταφύγει εἰς σπήλαια, χωρία, κατωκημένους τόπους κλπ.

Μοὶ ἀνεφέρθη (καὶ γνωρίζει τοῦτο ὁ Διοικητὴς τῆς ἀντιστοίχου Μεγάλης Μονάδος) ὅτι ἡ δύναμις Τάγματος γραμμῆς μάχης ἠρίθμει 10 — 12 ἄνδρας κατὰ Λόχον, ἐνῶ ἡ δύναμις τοῦ ὀπίσω του μετώπου, ἔνθα ἤδη εὐρίσκεται, ὑπερβαίνει τοὺς πεντακοσίους. Οὕτω δλόκληρος σχεδὸν ἡ μάχιμος δύναμις τοῦ Τάγματος ἐγκατέλειπε ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς χιονοθύελλης τὰς θέσεις τῆς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, ἄνευ τινὸς συνεπειάς.

Ὁ φόβος κακοῦ προηγουμένου καθίσταται μέγιστος ἄνευ λήψεως σκληροτάτων μέτρων. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐπισημαίνων εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καλῶ ἄπαντας νὰ φανῶσι σκληροὶ ἄνευ οἴκτου πρὸς πᾶσαν λιποφυχίαν, ἢ ἐσκαμμένην ἐνέργειαν ἀποφυγῆς τοῦ κινδύνου τοῦ ἀγῶνος.

IV) Διοικήσεις τινὲς Μεγάλων Μονάδων κατανοήσασαι τὴν ἱερότητα τοῦ

ἀγῶνος καὶ τὰς ἱστορικὰς στιγμὰς, τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ ΠΑΤΡΙΣ, κατενίκησαν ἐν αὐταῖς τὰς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καὶ προέβησαν εἰς τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα κατὰ κατωτέρων Διοικήσεων, αἵτινες ἐδείχθησαν κατώτεροι τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀγῶνος.

Αἱ Διοικήσεις αὗται ἐπέτυχον πλήρως τοὺς ταχθέντας σκοποὺς.

Τὸ παράδειγμα τούτων ἐπιθυμῶ ν' ἀκολουθήσωσι πᾶσαι αἱ Μεγάλαι Διοικήσεις.

Σ.Δ. 13 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφείον III

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Κοινοποιῶ ὡς ἔχει τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 124) Διαταγὴν Γ. Στρατηγείου:

Αἱ Μονάδες, λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψει τὰς διατυπωμένας προθέσεις τοῦ Νέου Διοικητοῦ τῶν Ἰταλικῶν Στρατευμάτων καὶ τὸ ἐνδεχόμενον γὰ ἐπιχειρήσῃ ἐνεργείας ἐπιθετικὰς ἐντυπωσιακὰς πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ, γὰ ἐντείνωσι τὴν ἐπαγρύπνησίν των καὶ ἰσχυροποιούντες κατεχομένας θέσεις γὰ ἀπαντῶσιν εἰς πᾶσαν ἐπιθετικὴν ἐκδήλωσιν, ὡς διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 Διαταγῆς μου.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Γενικὸν Στρατηγείον

Α. Π. 124

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Κοινοποιήσις)

Κατὰ πληροφориαν παρασχεθεῖσαν ἡμῖν τὴν 9ην τρέχοντος τελευταίως ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ Καμπαλέρο, Ἰταλοῦ Ἀρχηγοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ Σοντοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατιωτικῶν Δυνάμεων ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ πρώτου ἀπαιτουμένου καὶ ὑποστηρίζοντος, δέον ἐνεργηθῆ τὸ ταχύτερον γενικὴ ἐπίθεσις καθ' ἡμῶν, τοῦ δευτέρου ἐπιμένοντος μόνῃ ἐλπίδι ἀπομένουσα Ἰταλικὸν Στρατὸν εἶναι γὰ ἐκτελέσῃ στρατηγικὴν ὑποχώρησιν μέχρι ποταμοῦ Σκοῦμπι, ἐγκαταλειπομένου ΑΥΛΩΝΟΣ.

Γνώμη Ἀρχηγοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου φαίνεται ἐπικρατήσασα, ἐὰν κρίνη

τις ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, κατ' ἀνακοίνωσιν ἐπίσημον Ἰταλικῶν ἀνακοινωθέντος, Σοντοῦ ἀπηλλάγη καθηκόντων Ἀρχηγοῦ Στρατευμάτων Ἀλβανίας καὶ τοῦτον ἀντικατέστησε Καμπαλέρο.

14 Ἰανουαρίου 1941
ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Α.Λ.Α.

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείον ΙΙΙ
Α.Π. 75) 1915

Αὐστηρῶς Προσωπικῇ
Ἄ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) Ὡς γνωρίζει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον πιθανότατα μία Μεραρχία γ' ἀ-
χθῆ εἰς τὴν περιοχὴν καὶ διάθεσιν ἡμῶν δι' ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙ) Ἡ νέα Ἀνωτάτη Διοίκησις τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων εἶ-
ναι φυσικὸν καὶ λίαν ἐνδεχόμενον διὰ λόγους ἐντυπωσιακοὺς καὶ πρὸς τόνωσιν
τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ νὰ θελήσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμυντικῆς
στάσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τοπικὰς ἢ εὐρυτέρας ἐπὶ ὠρισμένων μετώπων ἐπι-
θετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙΙ) Ἡ καταβαλλομένη ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν προσπάθεια τουλά-
χιστον ἀπὸ ἀπόψεως Διοικήσεως τοῦ Στρατοῦ, εἶναι ἡ τελευταία. Ὅπισθεν
ταύτης ὑπάρχει πλήρης κατάρρευσις.

ΙV) Ἡ διατήρησις τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ ἡ βελτίωσις τούτων κα-
τὰ τὸ δυνατόν εἶναι κατὰ τὴν παρούσαν περίοδον ὑψίστης σημασίας καὶ ἀπολύ-
τως ἐπιβεβλημένη.

V) Ἀπευθυνόμενος προσωπικῶς διὰ τῆς παρουσίας πρὸς τοὺς Διοικητὰς
τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Σώματος Στρατοῦ προσκαλῶ καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς
νὰ ἐντείνητε εἰς τὸ ἔπακρον ἀπάσας τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις.

α') Πρὸς τόνωσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἀρίστου ἄλλως τε ἠθικοῦ τῶν τμη-
μάτων.

β') Πρὸς ἰσχυροποίησιν τῶν κατεχομένων θέσεων διὰ συνεχοῦς καὶ ἀόκνου
ἐργασίας ἀπάντων.

γ') Πρὸς πλήρη ἐμπέδωσιν τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς συνοχῆς.

δ') Πρὸς ταχεῖαν ἀνασυγκρότησιν.

ε') Πρὸς ταχεῖαν καὶ πλήρη συμπλήρωσιν τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων
καὶ ἰδίᾳ ὀπλισμοῦ, δι' εὐρείας χρησιμοποίησεως τῶν ἐκ λαφύρων προερχομένων
(ἐλαφρῶν πολυβόλων, δλμων, Πυροβολικοῦ κλπ.).

VI) Προσωπικαὶ ἐπιθεωρήσεις τοῦ μετώπου καὶ τῶν ἐν γραμμῇ Μονάδων πρὸς προσωπικὴν ἀντίληψιν καὶ ἄμεσον διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, κίνησις διαρκῆς τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐπιτελείων καὶ Ὑπηρεσιῶν πρὸς ἄμεσον ἐπίλυσιν διαφόρων ζητημάτων, διαρκῆς ὥθησις, εἶναι σήμερον ὑπὲρ ποτὲ ἐπιβεβλημένα.

VII) Αἱ καταβληθεῖσαι μέχρι τοῦδε προσπάθειαι εἶναι πράγματι ἄνευ προηγουμένου.

Ἔργον προσωπικὸν τῶν Διοικήσεων εἶναι νὰ τὰς συνεχίσωμεν μέχρις ἐκμηδενισμοῦ καὶ τὰς τελευταίας ταύτας προσπάθειας τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι πλήρους συντριβῆς του.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A.Π. 79) 2070

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Κατ' ἐπανάληψιν εἰσέδυσαν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας εἴτε αὐτόμολοι, εἴτε κάτοικοι περιοχῶν, μὴ καταληφθεισῶν, χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀγτιληπτοί.

Τὸ τοιοῦτον προδίδει ὅτι ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὰς κατεχομένας γραμμάς δὲν ἐνασκεῖται πλήρως.

II) Κατόπιν τούτου ἐντέλλομαι ὅπως ληφθῶσιν ἅπαντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα ἐπιτηρήσεως καὶ ἀσφαλείας (περίπολοι, φυλάκια, ἐνέδραι κλπ.) ὥστε καθ' ὅλον τὸ μέτωπον αἱ τοιαῦται διεισδύσεις νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνωσι χώραν.

Τὰ μέτρα ταῦτα δέον νὰ ἐντείνωνται, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα.

III) Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ παραδλέπεται ὅτι ἀντὶ μεμονωμένων ἀτόμων ἐνδέχεται νὰ εἰσδύσωσιν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας ομάδες ἐχθρικοί, αἵτινες ἐν συνδυασμῷ μὲ μετωπικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιχείρησιν νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν νώτων τῶν τμημάτων μας τῆς α' γραμμῆς, δημιουργοῦσαι ἐπικίνδυνον διαταραχὴν εἰς τὰ μετόπισθεν.

Τὸ τοιοῦτον δὲν πρέπει ν' ἀποκλείεται, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατεῖχεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἤδη διεξάγεται ὁ ἀγὼν καὶ κατὰ συνέπειαν γνωρίζει καλῶς καὶ διαβάσεις καὶ ἀτραπούς, δι' ὧν εἶναι δυνατὸν νὰ διοχετευθῶσι τμήματα ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας. Διὰ μίαν τοιαύτην διείσδυσιν, ἄλλως τε δύναται νὰ δοθηθῆῃ καὶ ἀπὸ κατοίκους φίλα πρὸς αὐτὸν φρονοῦντας.

IV) Οί Διοικηταί νά ἐπιθεωρῶσιν αὐτοπροσώπως τοὺς τομεῖς ὑποτομέως, λωρίδας των, ἐπιφέροντες τὰς ἀναγκαίαις συμπληρώσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πλήρους ἐπιτηρήσεως.

Σ. Δ. 15 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α. Π. 99) 2090

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Πληροφορίαι αἰχμαλώτων αὐτομόλων φέρουσι τὸν ἐχθρὸν προτιθέμενον νά ἐνεργήσῃ ἐπιθετικῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν.

Καίτοι: σοβαραὶ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ δὲν θεωροῦνται πιθαναί, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νά ἐπιχειρήσῃ οὗτος τοπικὰς τοιαύτας πρὸς βελτίωσιν τῶν θέσεών του, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ γενικῶς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων του, ὅπερ φέρεται σχεδὸν ἐκμηδενισθέν.

II) Τοιαῦται τοπικαὶ ἐνέργειαι, βάσει τῶν αὐτῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, διαγράφονται ἐν τῷ τομεῖ τῆς 1320 Μ. καὶ δὴ ἀπὸ περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ καὶ ἐκατέρωθεν αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἐν τῷ τομεῖ 41 Μ., πιθανῶς δὲ καὶ Α. ΔΡΙΝΟΥ (περιοχὴν ΔΕΚΛΙ)..

III) Εἰς περιελθούσας εἰς χεῖρας ἡμῶν Διαταγὰς τοῦ ἐχθροῦ παρέχονται πληροφορίαι περὶ τῶν συνηθειῶν ἡμῶν ἐν τῇ ἐπιτηρήσει καὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ μετώπου.

Κατὰ ταύτας, τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἡμῶν κατέρχεται εἰς χαμηλὰς περιοχὰς καὶ ἡ ἀσφάλεια ἐμπιστεύεται εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, πολλάκις δὲ καὶ μεμονωμένων, ὧν ἡ ὑφαρπαγὴ, διὰ τολμηρᾶς ἐνεργείας εἶναι εὐκολὸς καὶ ἐπιφέρει πλήρη αἰφνιδιασμόν. Διατάσσονται δὲ τοιαῦται ἐνέργειαι καθ' ἡμῶν.

IV) Θέτων ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰς πληροφορίας ταύτας ἐντέλλομαι τὴν πλήρη καὶ ἀγρυπνον ἐπιτήρησιν, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, καὶ τὴν λήψιν ὄλων τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων πρὸς ἄμεσον ἀντιμετώπισιν πάσης ἐχθρικῆς ἀποπείρας.

Αἱ ἐνέργειαι ὑμῶν ἐν προκειμένῳ σαφῶς καθορίζονται διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 καὶ Α.Π. 79) 2070) 15-1-41 Διαταγῶν μου, τὰς ὁποίας καὶ θέτω ἐκ νέου ὑπ' ὄψιν ὑμῶν.

V) Ἀναφέρατε λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ. Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Συνελήφθησαν πρὸ διημέρου αἰχμάλωτοι ἀνήκοντες εἰς τὸ 14ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας Φεράρα, οἱ ὅποιοι μετὰ πλείστων συναδέλφων τῶν τοῦ Πυροβολικοῦ μετετέθησαν εἰς Λόχους Πεζικοῦ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν.

Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διεξάγων πόλεμον κατακτητικὸν λαμβάνει τοιαῦτα ἐνισχυτικὰ τοῦ ἀγῶνος του μέτρα, εἶναι εὐνόητον ποῖα μέτρα ἐπιβάλλεται καὶ πρέπει γὰρ λαμβάνωνται παρ' ἡμῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν.

Δυστυχῶς τοῦτο δὲν κατενοήθη παρ' ὧν. Πολλαὶ Διοικήσεις Μονάδων (Ταγμάτων, Συνταγμάτων) μειωθεῖσαι αἰσθητῶς εἰς μάχιμον δύναμιν, ἀρκοῦνται εἰς ἀναφορὰς συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων καὶ οὐδὲν πράττουσι ἀναμείνουσαι τὴν ἀφίξιν διατεθεισῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνισχύσεων.

Δὲν εἶναι νοητὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀριθμοῦν δύναμιν συσσιτούντων 3 χιλιάδων καὶ πλεον ἀνδρῶν γὰρ διαθέτη μάχιμον δύναμιν κατὰ λόχον 100—110 ἀνδρῶν.

Δὲν εἶναι ἐπίσης παραδεκτὸν μεγάλη Μονὰς ὑπερβαίνουσα κατὰ πολὺ τοὺς 12 χιλιάδας συσσιτοῦντας, γ' ἀριθμῆ δύναμιν κατὰ Τάγμα 500 καὶ πολλακίς ἔλαττον τούτων ἀριθμὸν ἀνδρῶν.

Δι' ἐπανειλημμένων διαταγῶν μου ἐτόνισα τὴν ἀνάγκην γὰρ καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια καὶ γὰρ ἀναπτύσσεται ὅλη ἡ δραστηριότης τῶν Διοικήσεων πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως αἱ πάσης αἰτίας ἀπώλειαι εἰς τὰ μάχιμα τμήματα ἀναπληρῶνται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Μονάδων δι' ὀπλιτῶν λαμβανομένων ἐξ ἐτέρων μὴ μαχίμων τμημάτων (ὀμάδων Διοικήσεων, Μεταγ. Σώματος κλπ.).

Τοῦτ' αὐτὸ διετάχθη γὰρ πράττωσι καὶ αἱ Διοικήσεις τῶν Μεγάλων Μονάδων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ, τὰ ὅποια πρέπει γὰρ διατηρῶσιν ἀμείωτον, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν μαχητικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Τὸ γὰρ ἐμπιστευόμεθα καὶ γὰρ βασίζωμεν τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεών μας, ὡς αὐταὶ προβλέπονται ὑπὸ τῶν συνθέσεων, δι' ἀποστολῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον, ἀλλὰ παρουσιάζει δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶναι εἰς θέσιν γὰρ ἐκτιμήσωσιν αἱ Διοικήσεις τῶν Μονάδων, δυσχερείας, αἷτινες, ἐὰν δὲν ὀφείλωνται εἰς ἐλλείψεις προσωπικοῦ, προκύπτουσιν ὅμως ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕλικου πάσης φύσεως (ἱματισμὸς, εἶδη στρατοπεδείας κλπ.), δι' οὗ δέον γὰρ εἶναι ἐφωδιασμένοι αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαί.

Ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων τούτων, αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαὶ δὲν δύνανται ἐν χρόνῳ γὰρ ἐκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, ὡς δύναται

πᾶς τις ν' ἀντιληφθῆ, ἀφοῦ ὡς γνωστόν αἱ ἀποστολαὶ αὗται ὁδοιποροῦσιν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπὶ ἑκατοντάδας χιλιομέτρων διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ μέτωπον.

Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι καὶ πληθὺς ἄλλων εὐνοήτων ἐπιβάλλουσι νὰ ἐπινοῶσιν αἱ Διοικήσεις λύσεις ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος εἰς ἔμφυχον ὕλικὸν μακρὰν πάσης συνθέσεως καὶ παντὸς τύπου δεσμευτικοῦ, λύσεις, αἵτινες τείνουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τοῦ τμήματός των, ἐξασφαλίζουσαι οὕτω τὴν ἐν ἑκάστη στιγμῇ τακτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς Μονάδος των.

Κατὰ τῶν μὴ συμμορφωθησομένων Διοικητῶν Μονάδων βαρεῖται εὐθῦναι κατὰ τὴν προσεχῆ προσωπικὴν μου ἐπιθεώρησιν.

Ἐναφέρατε λήψιν.

Σ.Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἐντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

A. II. 108) 2263

Ἄ π ό ρ ρ η τ ο ς

Λίαν Ἐπίγουσα

Π Ρ Ο Σ Ο . Β .

I) Κατὰ πληροφoρίας ἀπολύτως ἐξηκριβωμένας ἢ ἔναντι ὑμῶν ἐχθρική Μεραρχία ΣΙΕΝΑ μετεφέρθη εἰς περιοχὴν Φρουρ. II.B.

II) Πρὸς παρεμπόδισιν μεταφορᾶς δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ μετώπου ὑμῶν πρὸς ἐνίσχυσιν ἐτέρων μετώπων ἐπιβάλλεται ἐνέργεια τοπικῶν ἐπιθέσεων μετὰ πλήρη ἀναγνώρισιν καὶ προπαρασκευήν, αἵτινες θὰ ἐκδηλοῦνται διὰ μικρῶν τμημάτων Πεζικοῦ πρὸς ἀποφυγὴν φθορᾶς τῶν ὑποστηριζομένων ὁμοίως ὑπὸ ἰσχυροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι θὰ διατηρῶσι καὶ ἐνισχύωσι τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν τμημάτων, θὰ παρεμποδίζουσι μεταγγίσεις ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ἄλλα μέτωπα καὶ θὰ βελτιώωσι τοπικῶς τὰς θέσεις μας.

IV) Ἡ Μεραρχία ἐξουσιοδοτεῖται νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τοιαύτας ἐνεργείας εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ τομέως τῆς, τῆς δημιουργηθείσης ἐσοχῆς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μὴ ἐπιτρεπούσης βαθυτέραν προχώρησιν.

V) Ἐπίσης πρὸς ἐναρμόνισιν τῆς διατάξεως ὑμῶν πρὸς τὴν συνολικὴν τοιαύτην τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ πρὸς παροχὴν μείζονος ἀναπαύσεως καὶ εὐκολιῶν ἀνασυγκροτήσεως εἰς τὰ τμήματα ἡμῶν, ἐπιβάλλεται ἢ αὐξήσεις τῆς κλιμακώσεως ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ἥτις ὡς ἔχει σήμερον, εἶναι προωθημένη καὶ πυκνὴ ἰδίᾳ εἰς Πυροβολικόν.

Ἐνασταλειςῶν προσωρινῶς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιβάλλεται νὰ κλιμακωθῆ καὶ ἡ διάταξις τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ Μεραρχία νὰ μετατοπίσῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 104) 2095) 20-1-41 Διαταγὴν μου μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς ἐκ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ, ὥστε εἰς περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς τοποθεσίας ἐπαφῆς νὰ παραμένουν 2 ἢ 3 τὸ πολὺ Πυροβολαρχίαι.

VI) Ἡ κλιμάκωσις αὕτη νὰ πραγματοποιηθῆ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.

VII) Ἀναφέρατε τόσον ἐπὶ τῶν διαταχθειῶν τοπικῶν ἐνεργειῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ πέρατος τῆς διατασσομένης κλιμακώσεως.

Σ. Δ. 20 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

XVI.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 21—31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Α.Ε. 108. ΠΕΡΙ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΛΙΓΜΟΥ ΠΡΟΣ ΣΑΛΑΡΙΑ.

21—31 Ἰανουαρίου

Μέχρι τῆς 24ης τοῦ μηνὸς ἐνεργεῖται ἀνάξια λόγου.

Ἀπὸ 25ης τοῦ μηνὸς μέχρι τέλους ὁ ἐχθρὸς σταθερῶς καὶ ἐπανειλημμένως καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐνήργει σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπιδιώκων νὰ καταλάβῃ τὸ Ν. σκέλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς διαγραφομένης ἀπειλῆς καὶ τῶν θετικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ αἰχμαλώτων καὶ ραδιοτηλεγραφημάτων τοῦ ἐχθροῦ, τονίζοντος τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ὡς μελλούσης νὰ ἀποδώσῃ τεράστια ἀποτελέσματα, διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν δεξιοῦ του καὶ ἠτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δεξιοῦ του ὄριου ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μέχρις ΑΩΟΥ (τὸ δεξιὸν ὄριον τοῦ Σ.Σ. ἐξικνεῖτο μέχρι κορυφογραμμῆς ΔΕΜΠΕΛΙ (Ἰχι), ὥστε νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸ Σ. Στρατοῦ καὶ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην (χωρίου ΜΠΡΕΣΤΑΝΗ) εὐρισκόμενα τμήματα τοῦ Β' Στρατοῦ.

Πράγματι, ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶχε σοβαρότατον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιχειροῦν πρὸς ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἐλάχιστον θάθος ἀσφαλείας ἐξησφάλιζε ἀπὸ Δ. (κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ), στηρίζων τὸ ἀριστερόν του εἰς τὸ μόλις περὶ τὰ 2 χιλ. ἀπέχον τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ὕψωμα ΓΚΡΟΜΠΑ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς αἰτήσεις του πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήξεως τῆς διαμορφωθείσης κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ ἐκνευριστικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία καὶ ἀσκόπους ἐπιχειρήσεις καὶ

αίμορραγίαν αίσθητήν και άσκοπον επέβαλεν επί μακρόν εις τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀλλὰ και πάλιν τίποτε δέν ἐγένετο.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μικροενέργειαι τοῦ ἐχθροῦ και τῶν ἡμετέρων ἀνευ σπουδαιότητος, ὡς και εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀναδιοργανωθὲν εἶναι ἔτοιμον νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα του και ἀνέφερε σχετικῶς περὶ τούτου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Ἐξέδωκε πρὸς τοῦτο διαταγὰς μελέτης και προπαρασκευῆς ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θάσει σαφῶν ἀπόψεών του, ἐξ ὧν ἀπέρρευσαν λεπτομερεῖς ὁδηγίαι αὐτοῦ πρὸς τὰς Μεραρχίας, ἦτοι:

1) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ τοῦ δεξιοῦ της πρὸς πλήρη ἐκκαθάρισιν κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ, ἐπίσης ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς διάσπασιν τῆς ἰσχυρᾶς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἀμφοτέρων τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τούτων τῆς Μεραρχίας ἐτάσσετο ἡ πλήρης ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς Ν. ΑΩΟΥ και Α. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μεραρχία διέθετε διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτης ἐπὶ πλέον τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐνισχυμένου κατὰ τὸ σύνολον τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἐπὶ πλέον θὰ ὑπελόγιζε και ἐπὶ δύο Ταγματῶν Πεζικοῦ ἐτέρας Μεραρχίας.

2) VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπίθεσις με κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΒΙΤΣΑ — ἀρχὴν ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ κλπ. Ἡ Μεραρχία διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐνισχύετο διὰ σημαντικοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ και διὰ Βαρέος Πυροβολικοῦ τασσομένου εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ.

Ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται τῶν δύο Μεραρχιῶν προεδλέπετο νὰ συντονισθῶσι μετὰ ἐνεργειῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Β. ΑΩΟΥ. Ἐπίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἤρξατο ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου νὰ λαμβάνῃ διάφορα μέτρα προπαρασκευαστικὰ διὰ τὴν κατὰ ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχείρησιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἐπιμένῃ και ἦτις ΑΥΛΩΝ ἀπετέλει δι' ὁλόκληρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὸ Γενικὸν Σύμφημα, ὡς τοῦτο ἐτονίσθη διὰ Διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ και κατενοήθη ὑφ' ὄλων.

Ἐνα ἐκ τῶν μέτρων τούτων τῆς μελετηθείσης ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπιχειρήσεως πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐθεωρήθη ἡ κατασκευὴ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ διὰ ΚΟΥΤΣΙ εἰς ΚΑΛΑΡΑΤ (ἐσφαλμένως σημειωμένη ὡς ἀμαξιτὴ ἐν τῇ χάρτῃ μεταξὺ ΜΠΟΡΣΙ — ΚΟΥΤΣΙ), πρὸς προώθησιν Βαρέος Πυροβολικοῦ και παντείων μέσων.

Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπὲρ τὰ 25 χιλιόμετρα, ἀρξαμένη ἐντατικῶς ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου, ἐπερατώθη ἐντὸς τοῦ πρώτου 10ημέρου τοῦ Φεβρουαρίου.

Ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπὶ πλεόν τῶν Μονάδων τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος καὶ ὑπὲρ τοὺς 2.000 ἔργαται, κάτοικοι Β. ΗΠΕΙΡΟΥ.

Ὑπερενικήθησαν τεράστιαι δυσχέρειαι, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὰς δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας καὶ τὴν συχνὴν προσβολὴν τῶν ἐργαζομένων, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας.

Ὁ ἐχθρὸς καὶ κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο τοῦ Ἰανουαρίου ἐξακολουθεῖ μεταφέρων σοβαρὰς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐνισχύσεις.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθησεν ἄστατος μετὰ βροχῶν καὶ χιόνων.

Παρατίθενται κατωτέρω τινὲς τῶν ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ εὐρεθεῖσαι εἰς χεῖρας Ἀξιωματικοῦ ἐνταῦθα.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 106

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

Προσωπικὴ

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ὁ ἐχθρὸς ἐπιδεικνύει κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔναντι μετώπου ἡμῶν δραστηριότητα σκοποῦσαν προφανῶς τὴν ἀπόκτησιν ἐπιθετικοῦ πνεύματος, τοπικῶν τακτικῶν ὠφελημάτων καὶ σύλληψιν αἰχμαλώτων κλπ.

Ἐνδεχομένως, δημιουργῶν διὰ τῆς δραστηριότητός του ἐντυπώσεις ἰσχύος, καλύπτει μεταφορὰν δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τοῦ ἔναντι Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω ἐπιδιώξεις του ἐνίσχυσεν ἢ τηρηθεῖσα παρ' ἡμῶν στάσις ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀνασυγκροτήσεώς μας καὶ προωθήσεως τοῦ δεξιᾶ ἡμῶν ἐνεργούντος Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ καθώρισε διὰ Διαταγῶν του διαφόρους τοπικὰς ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος καὶ βελτίωσιν θέσεών μας.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι δὲν ἐξεδηλώθησαν, ἐλλείψει ἐπαρκῶν μέσων καὶ λόγῳ καιρικῶν συνθηκῶν, ἢ, ἐκδηλωθεῖσαι, ἀπέτυχον λόγῳ κακῆς ὀργάνωσεως, προπαρασκευῆς καὶ ἐκτελέσεως.

Τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν, ἀχθείσης ἤδη εἰς ἰκανοποιητικὸν σημεῖον, ἐπιβάλλεται νὰ ἐξέλθωμεν τῆς τηρουμένης ἤδη στάσεως καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τοπικὰς βελτιώσεις κατὰ τὸν μεσολαβοῦντα χρόνον μέχρι τῆς λίαν προσεχοῦς ἀναλήψεως ἀποφασιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι ἐπιβάλλονται τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ δεξιὰ ἡμῶν ἐνεργοῦσα Μ. Μονὰς συνεχίζει ἀπὸ ἡμερῶν ἐπιτυχῶς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπειλούσας σοβαρῶς τὸν ἐχθρὸν καὶ διευκολυνούσας ἡμετέρας τοπικὰς ἐνεργείας.

Αἱ Μεραρχίαι νὰ μελετήσωσι καὶ προπαρασκευάσωσιν ἐν πάσῃ λεπτομε-

ρεία τολαύτας τοπικὰς ἐνεργείας καὶ μοὶ ἀναφέρωσι τηλεφωνικῶς τὴν ἡμέραν, ἀφ' ἧς θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκδήλωσις των, ὡς κάτωθι:

α') II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

2) Προώθησιν γραμμῶν περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ μέχρις ΑΩΟΥ ἢ τουλάχιστον τήρησιν ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ πολυβόλων ἀμαξιτῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

3) Ἐνέργειαν πρὸς κατάληψιν ΛΕΚΛΙ — ΚΟΝΤΡΑΣ.

β') VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος Β. ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

2) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ — χαράδρα ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ, τῆ συνδρομῆ ἀριστεροῦ II Μεραρχίας.

γ') III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος 1426 — ΜΕΣΗΜΕΡΙ.

2) Ἐνέργειαν πρὸς ΔΡΥΜΑΔΕΣ, ἐπὶ σκοπῷ ἀποκοπῆς ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ΒΟΥΝΟ — ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ.

3) Προώθησιν ἐπὶ αὐχένος ΠΙΣΣΑΣ (Β. Α. ΜΠΟΛΙΕΝΑΣ).

Ἀναφέρατε λῆψιν.

Σ. Δ. 26 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Δ. Ε. 107

Ἀπολύτου Προτεραιότητος

ΠΡΟΣ Ε. Β. (II ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Κατάληψις ὑπὸ ἐχθροῦ περιοχῆς ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ, εἰς ἣν ἐπιμένει, διαρκῶς ἐνισχυόμενος δι' ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ, δημιουργεῖ σοβαρὰν κατάστασιν στενωπὸν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ στόπ.

Ἐνισχύσατε περιοχὴν καὶ ἐπιδιώξατε ἀντὶ πάσης θυσίας ἀπόρριψιν ἐχθροῦ Β. ΑΩΟΥ μεταξύ ΠΕΣΤΑΝΗΣ (ναί) — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ (ναί) θέτοντες ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ αὐτομάτων ὄπλων ἀμαξιτὴν ὁδὸν μεταξύ ΠΕΣΤΑΝΗΣ — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ στόπ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει διατήρησις κεκτημένων θέσεων ἐξασφαλισθῆ πάση θυσίᾳ στόπ.

Τάγμα ἡμῶν προωθείται ἐντὸς νυκτὸς ΚΑΡΓΙΑΝΗΝ στόπ.

Σ. Δ. 27 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐχθρὸς καταβάλλει ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν ἐξαπολύσας Ὑπουργοὺς καὶ ἡγήτορας φασισμού πρὸς τόνωσιν ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας.

Ἐναντι αὐτῆς ἐπιβάλλεται ἐξαρθῶσι πάντες ἀπὸ Στρατηγοῦ μέχρι στρατιώτου εἰς ὕψος περιστάσεων καὶ ἱερότητος ἀγῶνος.

Πᾶσα παρερχομένη ὥρα δέον παράγῃ ὠφέλιμον ἔργον πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ὑποβάλατε προτάσεις διαταχθειῶν ἐπιχειρήσεων ἀμέσως.

Ἰσχυροποιήσατε θέσεις δι' ἔργων καὶ συρματοπλέγματος ὡς Διαταγαί.

Κινήσατε πάντας πρὸς ἐργασίαν καὶ δράσιν καὶ ἐνασχῆτε διαρκῆ ἔλεγχον, πατάσσοντες πᾶσαν ἀμέλειαν καὶ ραθυμίαν.

Σ. Δ. 29 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφείου ΙΙΙ
Δ. Ε. 108

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπικῆ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6102) 29-1-41 ἀναφορᾶς ὑμῶν γνωρίζομεν τὰ κάτωθι:

Ι) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς μου διέταξα τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν ὠρισμένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν Μεραρχίαν πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως προπαρασκευασθῆ δι' αὐτῶν ἡ κυρία πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργεια.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς Μεραρχίας νὰ φέρῃ εἰς πέρας, διὰ τῶν ἰδίων της μέσων, τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐνεργειῶν τούτων, λόγῳ ἰσχύος ἐχθροῦ καὶ ἑδαφικῶν δυσχερειῶν, προκύπτει ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοπικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ εὐρυτέρων, αἵτινες ἐξέρχονται ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν προθέσεών μου.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος ΒΕΡΜΙΚΟΥ τὸ Σ. Στρατοῦ ἐγκρίνει τὴν ἐνέργειαν μόνον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως ταύτης ἐπιτυγχάνεται βελτίωσις τῶν θέσεών μας ἀπὸ ἀπόψεως ἀντιδράσεως κατὰ ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἤδη ὄλου μετώπου τῆς Μεραρχίας.

Διάθεσις νέων δυνάμεων ἢ ἑξασθένεισι τῆς ὑφισταμένης διατάξεως δι' ἐπεκτάσεως πρὸς αὐχένα δὲν ἐγκρίνεται.

Κατόπιν τούτων ἡ Μεραρχία καταλαμβάνουσα ἢ ὄχι τὸν αὐχένα ΒΕΡΜΙΚΟΥ, βάσει τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων, γὰρ ἐπιζητήση διὰ συντόνου ἐργασίας γὰρ ἰσχυροποίησι τὰς θέσεις τῆς δι' ἔργων καὶ συρματοπλέγματος πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως ἐπιτύχη μεγαλυτέραν κλιμάκωσιν καὶ τηρήσῃ ἰσχυροτάτας ἐφεδρείας, κατὰ ὑποτομέα. Ἡ ἐργασία αὕτη γὰρ ἀρχίση ἐπειγόντως δι' ἐντατικῆς ὁλων προσπάθειας.

II) Διὰ τὸν προσανατολισμὸν καὶ προπαρασκευὴν τῆς κυρίας πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνεργείας σας παρέχω ὑμῖν τὰς κατωτέρω ἐνδείξεις:

α') Κατεύθυνσις ἐνεργείας: Αὐχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙΑΣ — ΜΟΡΙΚΙΑΙΑ.

β') Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἀμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ') Ζώνη ἐνεργείας: Δεξιὸν ὄριον 1410 (ὄχι — ΤΟΥΡΑΝΙ (ὄχι). Ἀριστερόν: Αὐχὴν ΒΕΡΜΙΚΟΥ (ναί) — ΣΜΟΥΘΙΝΑ (ὄχι).

δ') Κατὰ τὴν, ὡς ἄνω, πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργειαν, ἡ Μεραρχία θὰ στηρίξῃ ἰσχυρῶς δεξιὸν τῆς ἐπὶ τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων, ἰσχυροποιούσα τοῦτο, τόσον πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς ἐπιθετικοῦ ἀντιπερισπασμοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον καὶ πρὸς ἐνάσκησιν πίεσεως ἐν συνδέσμῳ μετὰ Κατσώτα ἢ καὶ ἐνδεχομένως πρὸς ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΜΠΕΝΤΣΑ ποτ., ἀναλόγως συνθηκῶν.

ε') Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μονάδος 110 θὰ προωθηθῇ ὀπίσω Μεραρχίας εἰς διάθεσίν μου, ἔτοιμον γὰρ ἐπέμῃ εἰς ἀγῶνα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις του.

στ') Ἡ ἐνέργεια θὰ ὑποστηριχθῇ πιθανώτατα καὶ διὰ βαρέων μέσων Σ. Στρατοῦ ἐκ περιοχῆς ΚΟΥΤΣΙ.

ζ') Ἡ Μεραρχία γὰρ ὑποβάλλῃ προτάσεις ἀναγκαιοῦντος αὐτῇ συμπληρωματικοῦ ἑλαφροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Βάσει τῶν ἀνωτέρω παρεχομένων ἐνδείξεων ἡ Μεραρχία γὰρ μελετήσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐλιγμὸν καὶ μοὶ ὑποβάλλῃ τὴν ἀπόφασίν τῆς ὡς καὶ ἐνδεχομένης προτάσεις.

Οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὴν ἤδη ὑφισταμένην διάταξιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ γὰρ ἐπέλθῃ ἄνευ ἡμετέρας ἐγκρίσεως.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Δ. Ε.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 137) 29-1-41 ἀναφορᾶς γνωρίζω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς προεδρέποντο τοπικαὶ ἐνέργειαι, μικρᾶς ἐκτάσεως, διὰ μικρῶν δυνάμεων, τῇ ὑποστηρίξει ἰσχυρῶν μέσων πυρός.

Ἦδη κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς ὑμῶν, τῆς ὁποίας αἱ ἀπόψεις υἱοθετοῦνται, περιορισθεῖτε εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κατεχομένων θέσεων, τὰς ὁποίας νὰ ἰσχυροποιήσητε, τοῦ Σ. Στρατοῦ μὴ θέλοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προβῇ εἰς εὐρυτέρας ἐπιχειρήσεις, πρὸ τῆς ἀκαλήψεως γενικῆς ἐπιθέσεως περὶ ἧς ἐν καιρῷ θὰ διατάξω.

Οἴκοθεν νοεῖται διὰ ἐνέργειαι σκοποῦσαι τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἔγνατι τοῦ μετώπου ὑμῶν δραστηριότητος τοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκμεταλλεύσεως εὐνοϊκῶν συνθηκῶν πρὸς βαθυτέραν διείσδυσιν καὶ βελτίωσιν θέσεων, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀριστεροῦ ὑποτομέως, δὲν πρέπει νὰ παραμελῶνται.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀρμάτων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς τηρήσεως ἐν διαρκεί συναγερμῷ τοῦ ἀντιαρματικοῦ ὑμῶν συγκροτήματος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ὀργάνωσιν ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων.

Τοιαῦται ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔλαβον χώραν δι' ἀρμάτων 14 τόννων εἰς περιοχὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἀπὸ τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν τὸ Σ.Σ. ἐπὶ πλέον τῶν διαταγῶν τοῦ ἀνασυγκροτήσεως, βελτιώσεως τῶν θέσεων κλπ. ἐξέδωκε διαταγὴν ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν του καὶ ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν του (24 Σ.Π. καὶ ΙΙ Σ.Π. ΙV Μεραρχίας).

Οὕτω ὑφ' ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν ΙΙΙ καὶ VIII προεδρέπετο ἀμοιβαία ὑποστήριξις διὰ δυνάμεως δύο Ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ, τῆς μὲν ΙΙΙ πρὸς αὐχένα 1000 Β. ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς VIII, τῆς δὲ VIII πρὸς ΚΟΥΤΣΙ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ΙΙΙ.

Ἐπίσης ὑπὲρ ἐκάστης τῶν Μεραρχιῶν τούτων καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ (ΙΙ Μεραρχίας) καὶ κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ καθωρίσθη ἐπέμβασις ἀρχικῶς μὲν διὰ τῶν εἰς περιοχὴν ΤΣΕΠΟΥΝΑ — ΛΑΖΑΡΑΤΙ ἐφεδρικῶν Ταγμάτων τοῦ ΙΙ Σ.Π. καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπέμβασις δι' ὀλοκλήρου τῆς

IV Μεραρχίας (έγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου), μελετηθείσης τῆς ταχείας μεταφορᾶς τῆς.

Ἦτοι, ἡ διάταξις ἐν γένει τοῦ Σ.Σ. παρουσίαζε μεγάλην εὐκαμψίαν, ἐπιτρέπουσαν ἐπέμβασιν ἐφεδρειῶν ταχείαν καὶ ἰσχυράν πρὸς οἰανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ δι' οἰονδήποτε σκοπὸν ἐπιθετικόν, ἢ ἀμυντικόν.

XVII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΦΙΞΙΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΣ Σ.Δ. ΤΟΥ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ

Μήν Φεβρουάριος (1—10)

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ καθ' ὄλον τὸ 10ήμερον τοῦτο δι' ἀντεπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἰδίᾳ νυκτερινῶν, κατὰ τοῦ Ἀποσπάσματος κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑΣ (δεξιὸν τῆς IIας Μεραρχίας) τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ΜΠΡΕΣΤΑΝΗΣ.

Ἀπασαι αἱ ἀπόπειραὶ των συντρίβονται μετὰ μεγίστων δι' αὐτὸν ἀπωλειῶν.

Αἱ Μεραρχίαι (II καὶ VIII) συνέταξαν καὶ ὑπέβαλον τὰ σχέδια ἐνεργείας, περὶ ὧν ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον 10ήμερον.

Τὰ σχέδια ταῦτα ἐγκριθέντα μέ τινὰς τροποποιήσεις ἐπεστράφησαν καὶ αἱ Μεραρχίαι ἤρξαντο, προπαρασκευάζουσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἡ ἐπίθεσις τῆς VIIIης Μεραρχίας κατὰ ΣΑΛΑΡΙΑΣ, μελετηθεῖσα καὶ τελείως προπαρασκευασθεῖσα, δὲν κατέστη δυνατόν τελικῶς νὰ ἐκτελεσθῇ, διότι προεβλέπετο νὰ συνδυασθῇ μετὰ ταυτοχρόνου ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ, τὴν ὁποίαν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 181) 2988 τῆς 5 Φεβρουαρίου Διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ διασωθεῖσα.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III

Α.Π. 181) 2988

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

I) Θέτω ὑπ' ὄφιν ὑμῶν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 495) 1348) 27-12-40 Διαταγὴν μου, ἐφ' ἧς παρακαλῶ, ὅπως οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων μοὶ ὑποβάλωσιν ἐν ἀντιγράφῳ τυχὸν ἐκδοθείσας ἐπ' αὐτῆς διαταγὰς των καὶ μοὶ ἀναφέρωσι λοιπὰς ἐνεργείας των.

II) Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἀνωτέρω Διαταγὴν μου παρέχω ἤδη διὰ τῆς

παρούσης μου γενικὰς τινὰς σχέψεις, αἵτινες ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον διαταγῶν ὑμῶν (ἀναπτυσσόμεναι εὐρύτερον) διαρκοῦς ἐλέγχου καὶ μέτρων.

α') Κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς.

— Διετάχθη ἡ ὀργάνωσις τῶν κατεχομένων θέσεων.

— Ἐδόθησαν ἐντολαὶ ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως ἐνδεχομένων ἐνεργειῶν, τεινούσης, ὄχι μόνον, εἰς τὴν ἀπόκρουσίν των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῶν θέσεών του ἐξορμήσεως, τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἐπιφελουμένων τῆς ἀναστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς θέσεις του.

Τὸ πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων (ὀργάνωσις θέσεων) ἀπαιτεῖ λεπτομερῆ καὶ πλήρη γνώσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τελείαν προσαρμογὴν πρὸς τοῦτο τῶν πυρῶν μας. Ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος παρέρχεται καὶ ἡ γνώσις κατὰ συνέπειαν τοῦ ἐδάφους προάγεται, θὰ ἐπέρχωνται μικροτροποποιήσεις εἰς τὴν διάταξιν τῶν ὄπλων, ἐπιτρέπουσαν καὶ καλλιτέραν ἀπόδοσιν τῶν μέσων πυρὸς καὶ οἰκονομίαν τούτων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς κλιμακώσεως.

Θὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, ἐὰν ὅλα τὰ στελέχη ἐν ὅλῃ τῇ ἱεραρχίᾳ μέχρι τῶν Διοικητῶν τῶν ὑποτομένων, περιέρχονται τὴν τοποθεσίαν, δίδωσι τὸν τόνον τῆς ἐργασίας, ἐλέγχουσι τὰς θέσεις τῶν ὄπλων καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἔργων, αἱ δὲ Μ. Μονάδες, δι' Ἀξιοματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου των, ἐξασκῶσι συνεχῆ καὶ ἀδιάλειπτον ἔλεγχον.

Τὸ δεύτερον, (ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις) προϋποθέτει ἐφεδρείας εἰς τὰς χεῖρας ὄλων τῶν Διοικητῶν, κατάλληλον τούτων τοποθέτησιν, ἐτοιμότητα ταχείας ἐπεμβάσεως, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ τινων ἀσκήσεων συναγερμοῦ κλπ.

Ἐπομένως καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς ὑπάρχει ἐργασία σοβαρὰ εἰς τὰ στελέχη, σοβαρωτέρα δὲ ὄλων, ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη καὶ διὰ τῆς παρούσης διατασσομένη ἢ προσωπικῆ αὐτῶν ἐπαφῇ μὲ τοὺς ἀνδρας πρὸς παρακολούθησιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας των.

Οὕτω τὰ στελέχη, τὸν περισσότερον χρόνον, θὰ διέρχωνται ἐκτὸς τῶν σταθμῶν Διοικήσεως.

β') Κατὰ τὴν ἐπικειμένην περίοδον τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν δέον ἅπαντα τὰ στελέχη νὰ παραδειγματισθῶσιν ἐκ τῶν σημειωθέντων σφαλμάτων τῶν προσφάτων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ σημειωθέντα σφάλματα εἶναι κυρίως δύο:

— Ὁ ἀγὼν κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν διηυθύνετο ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν (Ἀποσπασμάτων, Συνταγμάτων, Ταγμάτων), ὡς ἔδει.

— Ἐκμετάλλευσις τῶν ἐπιτυχιῶν εἰς τὰς πλείστας, ἂν ὄχι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, δὲν ἔλαβε χώραν.

Ἄμφότερα τὸ σφάλματα ταῦτα εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὀφείλονται εἰς ἓν: Τοὺς Σ.Δ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ Διοικηταὶ παρέμενον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς λίαν μεμακρυσμένους Σ. Δ. ἐπὶ τῇ ἀστηρίκτῃ προφάσει ὅτι μόνον ἐκεῖθεν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσι σύνδεσμον μὲ τ' ἀνώτερα κλιμάκια.

Οὕτω, ἀντὶ τὸ σύνολον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσπαθείας νὰ εἶναι ἐστραμ-

μένον πρὸς τὴν μάχην καὶ αἱ θέσεις τῶν καθ' ἱεραρχίαν Διοικήσεων νὰ καθορίζωνται ἐκάστοτε ἐκ τῆς στοιχειώδους ὑποχρέωσης τῆς διευθύνσεως συνέβαινε ὅλως τὸ ἀντίθετον, ὥστε οὔτε τοῦ ἀγῶνος διευθύνσις πραγματικὴ νὰ ὑπάρχη, οὔτε ἐκμετάλλευσις νὰ εἶναι δυνατὴ.

Τὸ ἄτοπον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τόσο ἐστοίχισε καὶ τοῦ ὁποίου τὰς συνεπειὰς ἐξακολουθοῦμεν νὰ πληρώνωμεν, ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ καυτηριασθῆ δεόντως καὶ νὰ μὴ σημειωθῆ πλεόν.

Οὕτω καθορίζω κατηγορηματικῶς, ὅπως αἱ Διοικήσεις ἄγωνται πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα ἐκ καταλλήλων ἐγγύς θέσεων, τὴν δὲ ἐπιχειρηματικὴν μὲ ἀνώτερα κλιμάκια ἐξασφαλίζουσι ἐκ τῆς προκεχωρημένης θέσεως διευθύνσεως ἀγῶνος πρὸς τὸν καθορισθέντα αὐταῖς Σ. Δ. κλιμακοῦντες τὰ σχετικὰ μέσα συνδέσμου, ἢ ἀποστέλλοντες, ἐλλείψει μέσων συνδέσμων, διαδιδοσάς.

III) Ἐπὶ πλεόν πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὰς ἐπιχειρηματικὰς ἐπιχειρήσεις, οἱ Διοικηταὶ τῶν Μ. Μονάδων νὰ προβῶσιν ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰς ἐνδεικνυομένας μεταβολὰς Διοικήσεων (Λόχων, Ταγμάτων, Συνταγμάτων), ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ καὶ ἀρχαιότητος ἐμπιστευόμενοι τὴν τύχην τῶν Μονάδων εἰς τοὺς ἀξίους, οἵτινες ἀνεδείχθησαν τοιοῦτοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀγῶνων.

Πειραματισμοὶ Διοικήσεων, τοὺς ὁποίους τόσο ἀκριθὰ ἐπληρώσαμε κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν συνεχιζόμενον, ὡς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωσιν οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων, δὲν ἐπιτρέπονται πλεόν.

Οἱ μὴ ἱκανοὶ Διοικηταὶ ν' ἀπομακρυνθῶσιν τῶν Διοικήσεων των καὶ νὰ τεθῶσιν εἰς δευτερευούσας ὑπηρεσίας, ἢ εἰς διάθεσιν ἐμπέδων Ἰωαννίνων, ἐὰν ὁ βαθμὸς των δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησιν των εἰς Μ. Μονάδα.

Τοῦ μέτρου τούτου πᾶσα ἐπιείκεια ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατὰ τῆς Πατρίδος.

Σ. Δ. 5 Φεβρουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Τὴν 5ην Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ἢ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐπαρασημοφόρησεν ἰδιοχείρως τοὺς διακριθέντας ὀπλίτας τοῦ Σ.Σ. εἰς τὰς μέχρι τότε ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα παρουσία τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐνίων Μεράρχων ἀνέπτυξα τὴν κατάστασιν τοῦ Σώματος καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα. Ἐπὶ πλεόν ἐπέστησα τὴν ὑψηλὴν προσοχὴν Του ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀκαταπαύστως ἐνισχύεται, ἀνελθουσῶν τῶν ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μεραρχιῶν του εἰς 26 καὶ ὅτι διαρκῶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύεται. Κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς ἐπὶ τῆς μελλούσης μορφῆς τοῦ ἀγῶνος μας, διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἤδη ὑπερδιπλάσιος, μὲ μέσα μάχης ὑπεράριθμα, μὲ στόλον δρῶντα εἰς τὸ πλευρόν

μας και με ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἀέρα ἀρκετήν. Ὁ χρόνος καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἀπωθήσεώς του εἰς τὴν θάλασσαν παρήλθεν. Ἀλλὰ οὔτε ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς, οὔτε ὁ παριστάμενος Ἀρχιστράτηγος, ὡς μᾶλλον ἀρμόδιος, μὴ ἔδωσαν ἀπάντησιν.

XVIII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 11—28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΑ

11 — 28 Φεβρουαρίου

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος τῆς Πας Μεραρχίας πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ προετάθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ πολλοστὴν φορὰν νὰ συνδυασθῶσι μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο διαρκῶς ἀνέβαλλε τὴν ἀπαιτουμένην συνδεδυασμένην ἐνέργειαν, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε, ἐγκρίσει τῆς Στρατιᾶς Ἡπείρου, τὴν ἐκτέλεσιν μελετηθεισῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τόσον ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἄνευ τοῦ προβλεφθέντος συνδυασμοῦ.

Οὕτω τὴν πρῶταν τῆς 15ης Φεβρουαρίου ἐξετοξεύθησαν αἱ ἀνωτέρω ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι εἰς τε τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἐνεργοῦν μετὰ παραδειγματικῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τόλμης ἐναντίον ἰσχυροῦ καὶ ἐπιμόνου ἐχθροῦ ἐπιτυχᾶνει μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα ἐντὸς τῆς 16ης Φεβρουαρίου τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τοῦ ὑψώματος 1275 καὶ τοῦ ἐκ τούτου ἐκσπωμένου ἐπιμήκους ἀντερείσματος πρὸς Ν.Δ. καὶ τὴν πλήρη ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ἀν. ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ Ν. ΑΩΟΥ. Ὅμοίως ἐντὸς τῆς αὐτῆς (16) κατέλαβε τὸ ὑψωμα 1192.

Τὸ Ἀπόσπασμα συνεχίζει ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου τὴν ἐπίθεσιν του κατὰ ΠΕΣΤΑΝΗΣ καὶ ὑψ. 739 (Δ. ΖΑΓΟΡΙΑ) ἰσχυρῶς κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος καὶ τόλμης παραδειγματιζόμενον ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις ἐπιδεξιῶς καὶ μεθοδικῶς ἐπὶ ἐδάφους πρωτοφανοῦς εἰς ἀγριότητα καὶ δυσχερείας, διευθύνει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀποσπάσματος ἐμψυχῶνων Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας εἰς σκληρὰν πάλην. Τὸ Ἀπόσπασμα ἀνατρέπει τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐντὸς τῆς 18ης καταλαμβάνει τὸ ἰσχυρῶς ὀργανωμένον χωρίον ΠΕΣΤΑΝΗΣ. Εἰς χεῖρας τοῦ Ἀποσπάσματος περιῆλθεν ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικόν καὶ συνελήφθησαν ὑπερχίλιοι αἰχμάλωτοι ὀπλίται καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν.

Ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ συνεχίζεται ἐπίσης ἀπὸ τῆς 15ης Φεβρουαρίου σκληρὸς ἀγὼν καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπιχειροῦν Ἀπόσπασμα Πας Μεραρχίας μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ἐν μέσῳ χιόνων ἀνατρέπει τὸν ἐχθρὸν, παρέχον ἐξαιρετὸν παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ γενναίου Διοικητοῦ του. Τὸ Ἀπόσπασμα πραγματοποιεῖ τὴν κατάλη-

φιν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ πλὴν τοῦ ὑψώματος 1615 (1:50.000) βορειοτάτου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Μεσολαβήσασαι χιονοθύελλαι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου 10ημέρου Φεβρουαρίου κατέστησαν τὴν ζωὴν τοῦ Ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ μαρτυρικὴν.

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ τόσον εἰς τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ, ὅσον καὶ ἐπὶ ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ ἀπωλεσθέντος ἐδάφους. Ἄπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ θραύονται καὶ οὐδὲ σπιθαμὴ κερδισθέντος ἐδάφους περὶέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀντιθέτως καὶ ἀπωλείας λίαν σοβαρὰς ὑφίσταται καὶ ὕλικόν καὶ αἰχμαλώτους καταλείπει εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Ὁ ἐχθρὸς ἀπελπισθεὶς εἰς τὰς ματαίαις ἀντεπιθετικὰς προσπάθειαις του ἐνισχύει πλέον τὰς θέσεις του ἐντατικῶς διὰ νέων δυνάμεων καὶ δι' ἔργων.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἀντιμετωπίζει καθ' ὄλον τὸν μῆγα ἐπὶ πλέον τῶν προαναφερθέντων ἀντεπιθέσεων καὶ συνεχῆ κατὰ πλευρὸν πυρὰ ὀλοκλήρων καὶ Πεζικοῦ ἀπὸ τὰ ἐκ τῆς ζώνης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Β. ΑΩΟΥ) ὑψώματα, ὡς ἐπίσης καὶ πυρὰ ἀρμάτων μάχης κινουμένων κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς καὶ ὑφίσταται συνεχῆ αἱμορραγίαν, καθ' ὅσον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν προωθήθη εἰς τὸ ὕψος τῶν ἡμετέρων.

Καθ' ὄλον τὸν μῆγα Φεβρουάριον ὁ ἐχθρὸς ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ συνεχίζει ἐντατικὴν ἐργασίαν ὀργανώσεως τῶν θέσεων του καὶ μεταφέρει ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις, ἀνατραπείσας λίαν αἰσθητικῶς ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς ἀναλογίας τῶν δυνάμεων, (τριπλάσαι περίπου δυνάμεις).

Ἐπίσης κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα 11—28 Φεβρουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἀντεπιθετικὰς προσπάθειαις ἐναντίον τῆς III Μεραρχίας (κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ), αἵτινες εὐκόλως ἐθραύσθησαν.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα (11—28), ἀρκούντως ζωηρά, ἰδίᾳ, εἰς κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ.

XIX.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—5 ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΓΚΟΛΙΚΟ. — ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙ' ΑΘΗΝΑΣ.

Μ ἢ ν Μ ἄ ρ τ ι ο ς (1—5)

Τὴν 1ην Μαρτίου ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῆ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῆς IIας Μεραρχίας Α. ΔΡΙΝΟΥ, πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπερκέρασις, διὰ ταύτης, τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ μετὰ ταυτοχρόνου κατὰ μέτωπον ζωηρὰς ἀπασχολήσεως καὶ ἐπιθέσεως.

Τὰ Τμήματα ΠΕΣΤΑΝΗΣ θὰ συνέκλινον πρὸς γέφυραν ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

Ἡ ἐπιχείρησις προσβλέπετο νὰ συνδυασθῆ με ἐνέργειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ ΣΕΝΤΕΛΙ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, κατόπιν Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η., συνηλθον περὶ τὸ

τέλος Φεβρουαρίου εἰς Ἰωάννινα οἱ Διοικηταὶ τῶν Σ. Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Η. ἐκανόνισαν τὰς κοινὰς ταύτας ἐνεργείας.

Διὰ τὴν ἐκτόξευσιν τῆς οὕτω ρυθμισθείσης κοινῆς ἐπιθέσεως, ὁ μὲν Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ἕτοιμος εὐθὺς ἀμέσως, ὁ δὲ Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκάλεσεν ἀπὸ τηλεφώνου ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐπιθέσεως Ὑποστράτηγον Ρουσσόπουλον, ὅστις ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ πίστωσιν χρόνου 3—4 ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι τῷ ἐχρειάζοντο δι' ἀναγνωρίσεις ἐνὸς Συντάγματος Πεζικοῦ προκειμένου τοῦτο νὰ ἐπιτεθῆ.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπίθεσις, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἐξεδηλώθη ἀμέσως, ἀλλ' οὔτε τὴν 4ην Μαρτίου, ὡς εἶχε καθορισθῆ ἐν Ἰωαννίνοις, διότι τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐζήτηει διαρκῶς ἀναβολήν, ἣ ὅποια καὶ ἐνεκρίνετο ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η., παρὰ τὰς παρακλήσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐπιμένοντος εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκδήλωσιν, διότι πᾶσα ἐπιβράδυνσις θὰ ἦτο εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχίας, ὡς ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐνισχύεται, ὡς ἄλλως ἐνισχύετο συνεχῶς.

Ἀντεπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος ΓΚΟΛΙΚΟ (1730) κορυφογραμμὴν ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἐκδηλωθεῖσαι δις κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου, ἀπέτυχον.

Ὅμοιως ἀπέτυχον ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν ΠΕΣΤΑ ΝΗΣ.

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὸ πενθήμερον τοῦτο ἐξακολουθεῖ μεταφέρων ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις ἐναντι II καὶ VIII Μεραρχιῶν.

Τὴν 4ην Μαρτίου ἐβομβαρδίσθη ἡ περιοχὴ ΠΙΚΕΡΑΣΙ ὑπὸ 6 πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ ἐχθροῦ, προστατευομένων ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀεροπορίας. Ἐπηκολούθησαν ἀερομαχίαι, καταρριφθέντος ἐνὸς ἐχθρικοῦ ἀεροπλάνου.

Τὴν 5ην Μαρτίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Γ. Κοσμάς ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

XX.— ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ 5—10 ΜΑΡΤΙΟΥ

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, ἀφορῶσαι κοινὰς ἐνεργείας τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἐνηργήθησαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμά εἰς Ἀθήνας καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Στρατηγοῦ Δεμέστιχα εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Συνοψίζομεν ἐνεργείας καὶ ἐπιτυχίας εἰς τὸ μέτωπον:

Εἰς τὴν περιοχὴν ΓΚΟΛΙΚΟ — ΛΕΚΛΙ (ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ) ἡ Μεραρχία ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ δύο Ταγμάτων τοῦ II Συντάγματος ἐξετόξευσεν ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 7ης ἐπίθεσιν πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὑψ. 1615) καὶ κατάληψιν τῆς ὠχυρωμένης

τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ δι' ἐνεργείας ὑπερκερωτικῆς ἐκ τῶν Δ. κρασπέδων τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Ἡ ἐπιθετικὴ αὐτὴ ἐνέργεια ἐπέτυχε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βορειοτέρου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὕψ. 1615). Ἐπίσης ἐσημείωσεν ἀρχικῶς ἐπιτυχίαν καταληφθέντος σημαντικοῦ ὑψώματος περὶ τὸ 1,5 χιλ. Α. ΛΕΚΛΙ.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς μεταφέρων νέας ἐνισχύσεις του εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ διαθέτων ἀπειρίαν Πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων, ἀνέπτυξεν ἔναντι τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων ζωηροτάτην δρᾶσιν συγκεντρῶν ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν πυκνὰ πυρὰ Πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων, τὰ ὁποῖα ἀπηγόρευον τὴν σταθερὰν κατοχὴν τοῦ ὑψ. 1615 τὸ ὁποῖον μολονότι ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ πρὸ τῆς ὀρμῆς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τμημάτων μας ἐτήρει ὑπὸ τοιαῦτα δραστικὰ πυρὰ συνεχῶς, ὥστε τελικῶς τοῦτο παρέμεινεν εἰς χεῖρας μας.

Γενικῶς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἐσυνεχίσθησαν σκληροὶ ἀγῶνες καὶ αἱματηραὶ προσπάθειαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἀποσπασμάτων ΖΑΓΟΡΙΑΣ — ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ, αἵτινες καὶ ἐδαφικὰς προόδους ἐσημείωσαν καὶ ἔτι σημαντικωτέρας ἀπωλείας (αἰχμαλώτους — ἐκτὸς μάχης) ἐπέφερον εἰς τὸν ἐχθρὸν, μεταφέροντα συνεχῶς ἐν σπουδῇ ἐπὶ μῆνα νέας δυνάμεις, εἰς τρόπον ὥστε παρὰ τὰς ἀπωλείας του νὰ παρουσιάζῃ συνεχῆ ὑπεροχὴν μέσων.

Παρὰ ταύτας αἱ Διοικήσεις ἐξαρθεῖσαι εἰς τὸ ὕψος τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος ἀνέπτυξαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἀκάματον δραστηριότητα, θέλησιν καὶ αὐτοθυσίαν καὶ ἔγραψαν διὰ τοῦ ἠρωῖσμοῦ των εἰς τὰ ἄξιστα καὶ θραχώδη ταῦτα ἐδάφη τοῦ ΑΩΟΥ σελίδας ἀφθάστου ἠρωῖσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Τὸ Πυροβολικὸν ἐπίσης, τόσον τὸ Ὀρειβατικόν, ὅσον καὶ τὸ Βαρὺ τοῦ Σώματος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον Διοίκησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ II Μεραρχίας καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἀμφοτέρων ἐπὶ μῆνα ὀλόκληρον διευθυνόντων τὰ πυρὰ των ἀπὸ τῶν παρατηρητηρίων ΛΑΜΠΟΒΑΣ, παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν του μειονότητα καὶ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὄλμημάτων του, παρέσχε λίαν ἀποτελεσματικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὰ ἐπιτιθέμενα τμήματα, παρὰ τὰ συνεχῆ σφυροκοπήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο, ἀκαταπαύστως, ὑπὸ λίαν ὑπερέρου εἰς ἀριθμὸν Πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ (τὸ ὁποῖον ἄνευ οὐδεμιᾶς φειδοῦς συνεχῶς ἔβαλε), ἀμιλλόμενον εἰς γενναιότητα καὶ αὐτοθυσίαν τοῦ Πεζικοῦ.

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου
Α' Σ. Σ. κατὰ τὴν Πολεμικὴν περίοδον 1940 — 41

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	IV	VIII		
Φονευθ. Ἀξιωματ.	21	13	15	31	3	83
᾽Οπλίται	220	150	252	219	25	866
Παγόπλ. Ἀξιωμ.	6	1	51	1	—	59
᾽Οπλίται	743	40	2660	40	1	3484
Ἀσθεν. Ἀξιωματ.	13	9	6	4	5	37
᾽Οπλίται	264	318	100	45	169	896
Τραυμ. Ἀξιωματ.	15	39	38	59	1	152
᾽Οπλίται	1368	1369	843	1470	56	5106
Σύνολον	2650	1939	3965	1869	260	10683

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Ἰανουαρίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	IV	VIII		
Φονευθ. Ἀξιωμ.	3	1	—	5	—	9
᾽Οπλίται	52	42	29	57	4	184
Παγόπλ. Ἀξιωματ.	2	—	6	5	—	13
᾽Οπλίται	407	260	327	854	4	1852
Ἀσθεν. Ἀξιωματ.	5	10	5	—	34	54
᾽Οπλίται	300	211	168	78	—	757
Τραυμ. Ἀξιωματ.	8	16	2	13	—	39
᾽Οπλίται	210	413	91	359	3	1076
Σύνολον	987	953	628	1371	45	3984

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Φεβρουαρίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ				Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	IV	VIII		
Φορευθ. Ἀξιωμ.	4	8	—	—	—	12
᾽Οπλίται	125	13	—	49	3	190
Παγόπλ. Ἀξιωμ.	15	3	—	1	—	19
᾽Οπλίται	655	416	51	611	—	1683
Ἀσθεν. Ἀξιωμ.	12	11	4	5	4	36
᾽Οπλίται	193	416	211	21	50	891
Τραυμ. Ἀξιωμ.	29	3	—	7	—	39
᾽Οπλίται	395	217	14	187	26	839
Σύνολον	1428	1087	280	881	83	3751

Ἀριθμητικὴ Κατάστασις
Ἀπωλειῶν μηνὸς Μαρτίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας	ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ			Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
	II	III	VIII		
Φορευθ. Ἀξιωμ.	6	—	1	—	7
᾽Οπλίται	84	30	34	7	155
Παγόπλ. Ἀξιωματ.	4	1	—	—	5
᾽Οπλίται	641	132	51	—	824
Ἀσθεν. Ἀξιωματ.	11	21	6	2	40
᾽Οπλίται	356	644	186	40	1226
Τραυμ. Ἀξιωματ.	65	5	6	—	76
᾽Οπλίται	2249	221	169	8	2647
Σύνολον	3416	1054	453	57	4980

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΕΣ			
Ἀξιωματικοὶ	103	Ὀπλίται	1314
ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΘΕΝΤΕΣ			
Ἀξιωματικοὶ	206	Ὀπλίται	9668
ΠΑΓΟΠΛΗΓΕΝΤΕΣ			
Ἀξιωματικοὶ	96	Ὀπλίται	7893
Ἀσθενήσαντες			
Ἀξιωματικοὶ	147	Ὀπλίται	3870
Γενικὸν Σύνολον	<hr/> 552		<hr/> 22745

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Γραφεῖον II

Π Ι Ν Α Ε

ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΙΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΗΣΑΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ Α' Σ. Σ. ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ (κατὰ μεγίστην προσέγγισιν)

Α') ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

α') Ἐναντι VIII Μεραρχίας (ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Ἀώου).

Σ. Στρατοῦ περιλαμβάνον:

Μεραρχίαν Σιένα, 31ον καὶ 32ον Σ. Πεζικοῦ, (7 Τάγματα).

51ον Σ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι).

3ον Σύν. Γρεναδιέρων (3 Τάγματα).

Μεραρχίαν Φερράρα 47ον Σ. Πεζικοῦ (8 Τάγματα).

14ον Σύν. Πυροβολικοῦ (13 Πυροβολαρχίας).

166ον Τ. Φασιστῶν (1 Τάγμα).

Τ. Φασιστῶν Ἀλδανῶν (1 Τάγμα).

Μεραρχία Κενταύρων 31ον Σύν. Ἀρμάτων (100 ἄρματα).

5ον Βερσαλιέρων (3 Τάγματα).

131ον Σύν. Πυροβολικοῦ (6 Πυροβολαρχίαι).

Σύνταγμα Βαρ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι).

6ον καὶ 19ον Σύνταγμα Ἴππικοῦ (10 Ἴλαι).

Ἐν συνόλῳ 22—23 Τάγματα Πεζικοῦ, 28 ἑλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 9 θαρεῖαι καὶ περὶ τὰ 100 ἄρματα μάχης.

Ἐκ τούτων εἰς ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΝ 6—7 Τάγματα, 7 ἑλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 3 θαρεῖαι Πυροβολαρχίαι καὶ 5 Ἴλαι.

δ') Ἐναντι Μεραρχίας Ἴππικοῦ:

8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας ΤΖΟΥΛΙΑΣ, Τμήματα τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ 3—4 Πυροβολαρχίας.

Β') ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι) ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 20ῆς ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ἐπὶ πλεόν τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἀφίχθησαν καὶ αἱ κάτωθι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας.

2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων (3 Τάγματα) (1 πρὸ VIII Μερ. ἀπὸ 14-11-40).
(1 — 2 πρὸ II Μερ. ἀπὸ 16-11-40).

42ον Σύνταγμα Πεζικοῦ Μεραρχίας ΜΟΔΕΝΑ (3 Τάγματα) (πρὸ VIII ἀπὸ 20 - 11 - 40).

Τ. Ἀλπινιστῶν Μπολτσάνο (1 Τάγμα) (πρὸ VIII ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου).

2Τ. Ἀλπινιστῶν Β. Νατιζόνε (2 Τ) τα) (πρὸ II Μερ. ἀπὸ ἀρχῶν Δ) δρίου).

3 Μπελοῦνο (2 Τάγματα).

2Τ. Μελανοχιτώνων (2 Τάγματα) (πρὸ III Μερ. ἀπὸ ἀρχῆς Δεκεμβρίου).

Σύνολον 14 Τάγματα.

Ἐπίσης περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου 10ημέρου Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς περιοχὴν ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἡ Μεραρχία ΜΠΑΡΙ (7 Τάγματα) — (9 Πυροβολαρχίαι).

χίαι), ἥς μέρος ἀντιμετωπίσθη ὑπὸ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ μέρος ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἦτοι, ἀφιχθεῖσαι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας 17 Τάγματα Πεζικοῦ.

Ἐπίσης ἐπὶ πλεόν τῶν ὡς ἄνω ἐνισχύσεων συνεπληροῦντο ἐπειγόντως αἱ ἀπώλειαι τῶν παλαιῶν Μεραρχιῶν.

Ἦτοι, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀντιμετωπίσθησαν 30 Τάγματα Πεζικοῦ.

Γ') ΑΠΟ 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἐπὶ πλεόν τῶν ἀνωτέρω καὶ τῶν συνεχῶν ἐνισχύσεων πρὸς συμπλήρωσιν ἀπωλειῶν ἀφίκαντο καὶ αἱ κάτωθι αὐτοτελεῖς Μονάδες:

Μεραρχία Ἀκουῖ (17ον καὶ 18ον Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Πυρ) χίαι 22-12-40

Μεραρχία Μπρένερο (231 καὶ 232 Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Π) χίαι ἀπὸ 1-1-41.

18η Λεγεὼν Μελανοχιτώνων 2 Τάγματα, Λόγος Πολ)λων ἀπὸ 22-2-40.

Μεραρχία Κούνεο (Σύν)γμα 7ον καὶ 8ον) 5 Τάγμ., 9 Πυρ) χίαι 30-12-40.

2ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν 3 Τάγματα (30-12-40).

Μεραρχίας Λελιάνο 68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ 3 Τάγματα (περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου).

Τάγμα Ἀλπινιστῶν Σούζα 1 Τάγμα (περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου).

Τάγμα Μελανοχιτώνων 6—7 Τάγματα (κατὰ διαφόρους ἐποχάς).

Συνεπεία ἀπωλειῶν ἐλλείψεις τῶν Μονάδων συνεχῶς συνεπληροῦντο:

Ἦτοι, ἐν συνόλῳ ἀντιμετωπίσθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην 74—76 Τάγματα Πεζικοῦ, 2 Συντάγματα Ἴππικοῦ, 2—3 Τάγματα Πολ)λων, 70—75 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι καὶ περὶ τὰς 20 βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι καὶ 100 — 150 ἄρματα μάχης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1942

ΤΟ Π ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐ θ ε ω ρ ἡ θ η

Ὁ Ἐπιτελάρχης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΠΕΤΕΥΧΘΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΤΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙ ΕΓΙΝΕ

1ον) Τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ

Μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς Ἑλληνικῆς Μεθορίου καὶ ἀκριθέστερον μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῆς γενικῆς τοποθεσίας IBAN — ΜΟΡΟΒΑ, κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ καὶ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, διὰ τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον ἐτίθεντο τὰ κάτωθι ἐρωτήματα:

α') Νὰ παραμείνω ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης;

β') Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας καὶ ποίας;

γ') Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν;

Ἐξετάσωμεν ἐκάστην τῶν ἄνω περιπτώσεων ἀναλυτικῶς καὶ κεχωρισμένως.

α') Παραμονὴ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας IBAN — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ — ΘΑΛΑΣΣΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη λίαν ἰσχυρά, εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν ἔχη ὀπισθεν ἐγκαρσίαν ὁδὸν διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμούς, τὸ δὲ πλεῖστον μέρος αὐτῆς εὕρισκετο ἐπὶ μεγάλων ὑψομέτρων, πρᾶγμα ὅπερ θὰ καθίστα τὴν διαμονὴν τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τὴν χειμερινήν περίοδον, λίαν δυσχερῆ καὶ ἢ φθορὰ ἀπὸ κρυοπαγήματα θὰ ἦτο μεγάλη. Ἐπὶ πλεόν, ἀμέσως δυτικῶς τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὕρισκετο ἡ Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κορυτσᾶς, ἣτις διὰ λόγους εθνικῆς φιλοτιμίας, δὲν ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἐκτὸς τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

Οἱ ἄνω λόγοι θὰ ὑπεχρέωνον πάντα Ἀρχιστράτηγον ν' ἀπορρίψῃ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπὶ τῆς ἄνω τοποθεσίας, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Ἀρχιστρατήγου.

6') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας

Μετὰ τὴν ἐπίλυσιν ἀρνητικῶς τοῦ α' ἐρωτήματος, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδει νὰ ἐξετάσῃ τὴν 6' περίπτωσιν.

Μία ἐνδιάμεσος στρατηγικὴ τοποθεσία, ἣτις πληροὶ λίαν καλοὺς ὄρους ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸς παραμονὴν κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, εἶναι: ΑΧΡΙΣ (λίμνη) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — Εὐρεῖα κάλυψις ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη ἔχει τὴν ἐγκαρσίαν ἀμαξιτὴν τὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιά — Ἅγιοι Σαράντα καὶ ἐκ ταύτης τὰς κάτωθι καθέτους ἀμαξιτὰς ὁδοὺς:

— Πρὸς Πόγραδετς.

— Κατὰ μῆκος τοῦ ΔΕΒΟΛΙ μέχρι Μογλίτσης.

— Πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ.

— Πρὸς ΒΥΘΟΥΛΚΙ.

— Πρὸς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

— Κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ (ποταμοῦ).

— Πρὸς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ.

— Πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ.

Ἐπὶ πλεόν καὶ πληθὺν ἡμιονικῶν τοιούτων, ὧν τὸ σύνολον (ἀμαξιτῶν καὶ ἡμιονικῶν) ἐπιτρέπει τὸν εὐχερῆ καὶ ἄνετον ἀνεφοδιασμόν.

— Ἐχει ὑψόμετρα μέσου σχετικοῦ ὕψους.

— Περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ διεκδικουμένου ἐδάφους τῆς περιοχῆς Κορυτσᾶς καὶ Βορείου Ἡπείρου.

Κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον πολιτικοὶ λόγοι δὲν ἀπήτουν, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ παράγοντες δὲν ἦσαν ἐξησφαλισμένοι ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θάλασσαν, αὕτη ἡδύνατο νὰ χρησιμοποιοθῆ ὡς τοποθεσία ἀμύνης καὶ διαμονῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀμύνης καὶ ἐξορμήσεως διὰ νέας ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔαρ.

Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἄλλης τινὸς τοποθεσίας (Αὐλῶν — Βεράτ Ἐλθασάν ἢ μέχρι Σκοῦμπι ποταμοῦ) οὐδεμίαν σοβαρὰν στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ὠφέλειαν θὰ προσέδιδεν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς ἐν Ἀλβανίᾳ δὲν ἐξεμηδενίζετο, διότι ἐφ' ὅσον οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἀνεκρατοῦντο ἐπὶ μιᾶς τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, θᾶττον ἢ βράδιον, θὰ ἐνισχύοντο καὶ κατὰ τὸ ἔαρ θὰ ἐνεργεῖτο ἡ Γερμανικὴ ἐπέμβασις, ἣτις θὰ ἔδιδεν, οἷα ἔδωσεν ἀποτελέσματα. Δὲν ἦτο δυνατόν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐνεργήσωσι πρὸς ἄλλους κυρίους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ν' ἀφήσωσι τὴν ὑπαρξίν ἐχθρικοῦ μετώπου ἐν τῇ Ν. Δ. Βαλκανικῇ.

γ') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ στρατηγικὸς οὗτος ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἦτο: νὰ ὑποχρεώσωμεν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἀλβανίαν, ἀποτελεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸν

ἄριστον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀπὸ τε πολιτικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως, διότι οὐ μόνον τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἀπήλλασεν ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν διέθετεν δι' ἀνάγκας τῆς Πατρίδος ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἄποψιν τὰ μέγιστα ἐθεράπευε, διότι τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἔδιδε τὸ μέσον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας νὰ κλείσῃ συμφωνίας ὑπὸ λίαν εὐνοϊκοῦ ὄρους.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀντικειμενικὸς οὗτος σκοπός, ἔδει νὰ ἐπιλυθῶσιν εὐνοϊκῶς οἱ παράγοντες μάχης καὶ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν εὐρέως ὅλα τὰ μέσα τῶν πρὸς τοῦτο στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Οἱ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν παράγοντες ἦσαν:

— Παρεμπόδισις, ἢ ἀπαγόρευσις τῶν εἰς προσωπικὸν καὶ ὕλικὸν θαλασσιῶν καὶ ἐναερίων μεταφορῶν τῶν Ἑταλῶν δι' Ἀδρία, εὐθὺς ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Δραστηρία στρατηγικὴ ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ ἐκμετάλλευσις καὶ περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, πρὶν ἐδραιωθῇ ἐπὶ ἐνδιαμέσου τινὸς τοποθεσίας.

— Συντονισμός ἐνεργειῶν μεγάλων Μονάδων, ὡς καὶ στόλου καὶ ἀεροπορίας, πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ.

— Καιρικὴ κατάστασις.

— Ἄρσις δυσκολιῶν περὶ τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

Ἐξετάσωμεν πῶς ἕκαστος τῶν παραγόντων τούτων παρουσιάζετο ἐν τῇ πράξει κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην.

1) Παρεμπόδισις παντοειδῶν μεταφορῶν τῶν Ἑταλῶν δι' Ἀδρία καὶ δι' Ἀέρος εἰς Ἑλλάδα.

Τὰ μέσα παρεμπόδισεως τῶν μεταφορῶν τούτων εἶναι:

— Ὁ στόλος καὶ τὰ Ὑποβρύχια.

— Ἀεροπλάνα.

Ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν διέθετεν ἐπαρκῆ καὶ ἀποτελεσματικὰ τοιαῦτα.

Ἀνάγκη ὄθεν τὸν παράγοντα τοῦτον νὰ ἀναλάβωσι νὰ ἐπιλύσωσιν οἱ Ἄγγλοι.

Κατὰ συνέπειαν ἐπεβάλλετο, πρὸ λήψεως ἀποφάσεως περὶ συνεχίσεως ἢ μὴ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ λάβῃ ἐγκαίρως ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ ἐπιλύσῃ τὸν παράγοντα τοῦτον. Ἦλθεν εἰς τοιαύτην; Δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ τῶν ὄσων ἀναγράφονται εἰς τὸ παρακάτω Κεφάλαιον: «τί ἐγένετο», εὐρίσκομεν ὅτι ἡ δὲν ἦλθεν, ἢ ἂν ἦλθε δὲν ἐθεράπευσαν τὴν ἄποψιν ταύτην οἱ Ἄγγλοι.

2) Δραστηρία στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις.

Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐννοοῦμεν, οὐχὶ τὴν ἐνεργουμένην ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸ τακτικὸν πεδίου καὶ ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τῶν Μεραρχιῶν τούτων, νὰ τὴν ἐνεργήσωσι ἄνευ διαταγῆς

ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει διαταχθῆ ἄλλως, ἀλλὰ τὴν διὰ μέσου τοῦ Ἀντιστρατήγου ἐνεργουμένην τοιαύτην.

Αὕτη πρέπει νὰ ἐνεργῆται.

— Διὰ μέσων συγχρόνων, ἤτοι διὰ Μηχανοκινήτων Μονάδων (ἀρμάτων διαφόρων τύπων) καὶ Μηχανοκινήτων τοιούτων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων καὶ ποδηλάτων — Ἴππικὸν — Αὐτοκίνητον πυροβολικόν).

— Νὰ ἐκτελεῖται, ἄνευ ἀπωλείας χρόνου, προπαρασκευαζομένη, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγουμένων ἐπιθετικῶν ἀγώνων καὶ ἐξαπολυομένη, εὐθὺς ὡς ὁ τελευταῖος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως καταληφθῆ.

— Νὰ ἐνεργῆται πρὸς κατευθύνσεις, δι' ὧν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἀνατροπὴ τῆς ἐχθρικής διατάξεως καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

— Νὰ ἐπιδιώκη εὐρεῖς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

3) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ Ἑηρᾶς καὶ Στόλου καὶ Ἀεροπορίας πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ τῆς ξηρᾶς.

Ἀεροπορίαν συνεργασίας δὲν διέθετεν, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ ἡ Ἑλλάς. Τὰ παλαιοῦ τύπου ἀεροπλάνα, ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος καὶ ὀπλισμοῦ, ἦσαν ἀκατάλληλα πρὸς τὸν ἄνω σκοπόν. Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ διεξήγοντο ἄνευ ἀεροπορίας συνεργασίας καὶ ἐξυπηρητήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν Διοικήσεων καὶ τῶν Στρατευμάτων.

Αἱ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς τοποθεσίας IBAN — МОРОВА — МЕР-TZANH — ΚΑΚΑΒΙΑ διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις κατέδειξαν τὴν ἔλλειψιν ἀεροπορίας συνεργασίας. Ἐβαδίζομεν εἰς τὰ τυφλά. Πάντοτε ἔλειπον αἱ πληροφορίες θάθους καὶ μάλιστα καὶ αὐταὶ τοῦ πεδίου μάχης, ἐφ' ὅσον δὲν συνελαμιδάνοντο αἰχμάλωτοι.

— Ἡ ἀεροπορία μάχης, ἡ μὲν διατιθεμένη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἶχε σχεδὸν ἐξατμισθῆ ἐκ τῶν προηγουμένων μαχῶν, ἡ δὲ εἰσελθοῦσα Ἀγγλικὴ ἦτο ἀνεπαρκεστάτη νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐπεβάλλετο ὅθεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ ἐξασφάλισῃ διὰ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς Ἀγγλους, τὸν παράγοντα τοῦτον καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἐξασφάλισῃ τὸν συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν, οὐ μόνον, τῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ Ἀέρος καὶ Στόλου πρὸς τὸν τῆς ξηρᾶς.

4) Καιρικὴ κατάστασις.

Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ Βαλκάνια εἶναι λίαν δύσκολοι καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν μεγάλως ἀνακόπτεται. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν σοβαρῶς τὸν παράγοντα τοῦτον, διότι ἡ χειρίστη καιρικὴ κατάστασις:

— Παρακωλύει τὸν τακτικὸν ἐλιγμὸν διὰ καλύψεως ὑπὸ χιόνος τῶν εὐδαῶν ὄρειων μερῶν.

— Παρεμποδίζει τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης καὶ ἀπαγορεύει τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, λόγφ τῶν ὀμιχλῶν, πιπτούσης χιόνος κλπ.

— Δημιουργεί άπωλείας έκ κρυσπαγημάτων εις τούς άνδρας.

— Φθείρει τήν άντοχήν τών κτηνών και δημιουργεί άπωλείας εις ταυτα έκ του ψύχους.

— Παρακωλύει τόν άνεφοδιασμόν.

— Δημιουργεί διακοπάς ή καταστροφάς τών συγκοινωνιακών μέσων.

5) Άρσις δυσκολιών περι τούς άνεφοδιασμούς.

— Το όδικόν δίκτυον έν Άλβανία ήτο λίαν περιωρισμένον. Δέν ύπήρχον παρά τρεις άμαξιτοί όδοί, παράλληλοι προς τήν κατεύθυνσιν τής ένεργείας. Ούδεμία δέ άλλη έγκάρσιος έκτός τής προμνησθείσης, Κορυτσά — Ίωάννινα και Κακαβιά — Άγίων Σαράντα.

— Τα μεταφορικά μέσα μόλις έπήρχουν, διά τόν άνεφοδιασμόν, μέχρι τής μεθορίου.

Τά ρυθμιστικά Κέντρα Έφοδιασμού δέν ήτο δυνατόν νά προωθηθώσιν έπαρκώς έμπροσθεν, έλλείψει σιδηροδρόμου, ή ασφαλείας διά τά παραθαλάσσια τοιαυτα, τά ύλικά διαφόρων άρμοδιοτήτων ήρχισαν νά σπανίζωσιν. Ήσαν λίαν περιωρισμένα άρχήθεν και δέν ύπήρχεν έλπιδις δι' ένια τούτων νά εισέλθωσιν εις τήν χώραν μας έγκαίρως.

Ο Άρχιστράτηγος όθεν έδει, πρό πάσης έπιχειρήσεως διά τό έσωτερικόν τής Άλβανίας, νά έξασφαλίση τήν ένίσχυσιν του Στρατου δι' αυτοκινητών και παντοειδοϋς ύλικου.

6) Συναγόμενον ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Έξετάζοντες συνολικώς τούς οϋτω αναλυθέντας παράγοντας, εύρίσκομεν ότι ο ύπ' αριθ. 1 έξ όλοκληρου και οι ύπ' αριθ. 3 και 5 παράγοντες έξηρτώντο από τήν θέλησιν και βοήθειαν τών Άγγλων.

Τό γενικόν συμπέρασμα έκ τής έξετάσεως ταύτης είναι ότι: Έφ' όσον οι προεξετασθέντες παράγοντες δέν είναι δυνατόν νά λυθώσιν εύνοικώς, ανάγκη νά μη ένεργήσωμεν τās έπιχειρήσεις εις τό έσωτερικόν τής Άλβανίας έν μέσφ χειμώνι.

Υπό τών συλλογισμών τούτων κατεχόμενος, όταν ο σύνδεσμος του Γενικού Στρατηγείου, Άντισυνταγματάρχης Καρόζας ήλθεν εις τό Σ.Δ. τής ομάδος Μεραρχιών Κ., ήν διώκουν τότε, τήν νύκτα τής 3—4 Δεκεμβρίου και με ήρώτησε ποία είναι ή γνώμη μου επί τών περαιτέρω έπιχειρήσεων, ίνα τήν διαβιβάση εις τόν Άρχιστράτηγον, τῷ άπήντησα διά τών κάτωθι, διαβιθασθέντων εις τόν Άρχιστράτηγον διά τής ύπ' αριθ. 7 κρυπτογραφικῆς του αναφορās, ήτις και μοι έκοινοποιήθη.

«... Άντιστράτηγος Κοσμάς μοι διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις του, ως άκολούθως: Έφ' όσον Έπιχειρήσεις δέν δύνανται νά προωθηθώσιν, άνευ διακοπῆς, ώστε αντίπαλος ριφθῆ θάλασσαν, είτε λόγω άνεφοδιασμού είτε δι' άλλην τινά αίτίαν (άδυναμία άπαγορεύσεως ένισχυθῆ έχθρός δι' Αδρία, καιρικῆ κατάστασις κλπ.), ανάγκη έξευρεθῆ έδαφικῆ γραμμῆ έξασφαλίζουσα έξῆς στόπ.

Οικονομικήν κατάληψιν στόπ. Βάσιν έξορμήσεως διά μελλοντικὰς ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξη καλήν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὐρίσκει Ἀχρίδα — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — εἶτα πρὸς θάλασσαν ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς Ἀγίων Σαράντα στόπ. Ἐκτιμᾷ ὅτι ἀπαιτῶνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν α' γραμμῇ, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι Φλωρίνης — Καστοριάς — Κονίτσης διά διαχειμῶνσιν στόπ. Μεραρχίαι Φλωρίνης — Καστοριάς δέον ὡσιν ἔτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ἀνατολάς, ἀν ἀνάγκαι ἀπαιτήσωσι στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διά τὴν στάθμευσιν καὶ πλήρη ἐφοδιασμὸν ὥστε ἠθικὸν τηρηθῆ ἀκμαῖον στόπ... Εἰς περίπτωσιν συνεχίσεως ἐπιχειρήσεων: Διέκρινα ζωηράν ἐπιθυμίαν Στρατηγοῦ καὶ ἐν γένει Συγκροτήματος Κ. χρησιμοποιοηθῆ δι' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν μετὰ ἐπιτευχθείσης ἐπιτυχίας... στόπ».

7) Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

Ὡς προείπομεν ὁ Ἀρχιστράτηγος, βάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξει σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀν τὰ μέσα του τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῆ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀπορρίψῃ τοὺς Ἴταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἔδει νὰ διατάξῃ, οὐχὶ τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, βάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α') ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.

Ἐκμεταλλεῦόμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῶ διά τοῦ Κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐδραιωθῆ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, π ρ ὀ π ά σ η ς ἀ π ο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ῆ ς ἐ ν ι σ χ ύ σ ε ω ς α ὐ τ ο ὕ ἐ ξ Ἴ τ α λ ί α ς. Ἀριστερὰ (Νοτίως ΑΩΟΥ) κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκοινωνιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΩΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικαὶ καὶ ἐπιβοηθητικαὶ τῆς εἰς τὸ Κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπάθειας. Κυρία κατεύθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

6') ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

— Ἐκμετάλλευσις κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρὰ κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποβοήθησιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικών δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρσις τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῆ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσις εἶτα πρὸς Τίραγνα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προωθήσεως τοῦ Κέντρου.

γ') ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ Μερραρχίαι (I, II, III, XI, XV) καὶ Μερραρχία Ἴππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης 2 Μερραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ 4 Μερραρχίαι (X, XI, XIII, καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία. Ὑπόλοιποι 2—3 Μερραρχίαι.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

— Αἱ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπονημένοι καὶ μὲ ἠθικὸν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας, ἦσαν κατεστραμμένοι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τ ἰ ἔ γ ι ν ε ν

1) Δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, πρὶν ἀκόμη καταληφθῆ ἡ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ὁ κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ ἔδει ἀναλύων τοὺς προμνησθέντας παράγοντας νὰ καταλήξῃ, βάσει τῶν ἐκ τούτων συμπερασμάτων καὶ ἐντυπώσεων, εἰς ἀπόφασιν περὶ τῆς τηρητέας διαγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ συντάσσων τὸ πρὸς τοῦτο ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ του.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο ἄλλη παρά:

— Ἡ ἄμεσος καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἂν οἱ προαναλυθέντες παράγοντες ἦσαν εὐνοϊκοὶ) μὲ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

--- Ἡ εὐρεῖα κάλυψις τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιάς --- Ἀγίων Σαράντα καὶ ἀναμονὴ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης μέχρι διελύσεως τοῦ χειμῶνος.

Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, ἐν τῷ ΣΧΕΔΙΩ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ἔδει ὁ Ἀρχιστράτηγος ν' ἀναγράψῃ ὡς πρώτην ἐνέργειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Τὴν ἄμεσον στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης καὶ νὰ καθορίσῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ κατ' αὐτήν.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα καὶ νὰ διακριθῇ καλῶς, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἄλλο εἶναι ἡ κάλυψις ὁδοῦ. Αἱ ἐνέργειαι διαφέρουσιν οὐσιωδῶς. Διαφέρουσι δὲ καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς προχωρήσεως, τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας καὶ τοὺς ἐπιδιωκομένους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

Ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις εἶναι ἐνέργεια μὲ ταχὺν ρυθμὸν, προχωρήσεως, ἐνεργεῖται οὐχὶ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ συνόλου τῆς διατάξεως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ ἀποσπασμάτων εἰδικῆς συνθέσεως ἐνεργούντων κατὰ κατευθύνσεις μεμακρυσμένας καὶ ἐπιδιωκόντων ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ἐξασφαλίζοντας τὴν μὴ ἀνασύνταξιν τῆς διατάξεως τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ ἄλλης τοποθεσίας καὶ τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τοῦ Στρατοῦ του. Ἡ κάλυψις ὁδοῦ εἶναι ἐνέργεια βραδέος ρυθμοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ περιωρισμένης ἐκτάσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐνταῦθα διέταξεν, οὐχὶ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἣτις ἐπεβάλλετο ἀφοῦ ἐσκόπευε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ εἶτα τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφήσας νὰ χαθῇ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἀπὸ 22 Νοεμβρίου (πτώσις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 12 Δεκεμβρίου (διαταγὴ συνέχσεως τῶν ἐπιχειρήσεων) χρόνος, ἥτοι περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

Τί ἡδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἄνω χρόνου, πᾶς τις εὐχερῶς δύναται νὰ νοήσῃ, ἀρκεῖ νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ μέχρι τῆς 12 Δεκεμβρίου ἀποσταλεῦσαι ἐξ Ἰταλίας ἐνισχύσεις ἦσαν ἄνευ σοβαρᾶς ἀξίας καὶ ἀνίκανοι ν' ἀνασχέσωσι τὴν Ἑλληνικὴν προχώρησιν.

2) Δὲν καθωρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, ἅπαξ ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἔπρεπε εἰς τὸ προλεχθὲν ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ τῆς νὰ καθορίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ δλοκλήρωσις τοῦ ὁποίου θὰ ἐπραγματοποιεῖ τὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καθωρισμένον ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΣΚΟΠΟΝ.

Ἄγνοῶ, ἂν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον εἶχεν καθορισθῆ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ Σχεδίου Πολέμου, πολιτικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐξηρτῶντο ἡ φύσις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἀμυντικαὶ ἢ ἐπιθετικαὶ) καὶ ὁ ἐπιτευκτέος τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἐθαδίζαμεν «εἰς τὰ τυφλά», ἄνευ πολιτικοῦ σκοποῦ.

Οὐχ ἦττον ὁ Ἀρχιστράτηγος, συνεχίζων τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις, τὰς ἔκανε καὶ ἄνευ τελικοῦ στρατηγικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ἄλλου τινὸς τουλάχιστον ἐνδιαμέσου σπουδαίου στρατηγικοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἔδαφος καὶ νὰ σταματήσῃ μὲν αἱ καιρικαὶ συνθήκαι δὲν θὰ ἐπέτρεπον στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω, ἀσκόπως καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ καθορισμένον στρατιωτικὸν ἀποτέλεσμα (τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ) συνέτριψεν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν Ἀλβανικῶν ὄρεων σταματήσας τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοποθεσίας οὐχὶ ἐφ' ἧς οὗτος ἐπεθύμει, ἀλλὰ ἐπὶ ἐκείνης, ἣν ἡ καιρικὴ κατάσταση καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐπέβαλον.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κάτωθι:

1) Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-4-40 ὁδηγίαν του, δι' ἧς καθώριζε τὰς ἀποστολὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων διὰ τὴν εὐρείαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιά — Ἀγ. Σαράντα, ἀναγράφεται ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενον τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν: «Δὲν ὀρίζεται ὀριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάσταση τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπιτρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον»!!!

6') Εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγίας του, διὰ τῶν ὁποίων καθώριζε τὰς ἀποστολὰς κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν παράγραφον τῶν προθέσεών του ἀναγράφει: «..... α') Ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων θὰ συνεχίσωμεν, διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...».

Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὀρίζει ἓνα περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐνδιάμεσον τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ) εἶχε

καταληφθῆ παρ' ἐμοῦ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ἄνω ὁδηγιῶν του, διότι οὕτω, ἐπέβαλε ἡ ἀσφάλεια τῆς διατάξεώς μου.

Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὁδηγιῶν τούτων καταφαίνεται, ὡς προείπομεν, ὅτι ὁ Ἄρχιστράτηγος τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις διεξῆγεν οὐχὶ βάσει προαποφασισμένου (Σχεδίου ἐνεργείας), ἐν ᾧ γὰ καθορίζονται τὰ κύρια στοιχεῖα τῶν μελλουσῶν ἀποφάσεών του, ἦτοι αἱ κατευθύνσεις τῆς κυρίας προσπαθείας του, ὁ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι τοιοῦτοι, ἀλλ' ἐξήρτησε ταύτας ἀπολύτως ἐκ τῆς καιρικῆς καταστάσεως ἥτις, ὡς προείπομεν, ἐφάνη λίαν δυσμενῆς, ὑποχρεώσασα τοῦτον γὰ σταματήσῃ ἐπὶ τοποθεσίας ἀσυμφόρου, μὲ ἐξεχούσας ἐπικινδύνους, μὲ παρατήρησιν εὐνοϊκῆν διὰ τὸν ἐχθρὸν, μὲ μέτωπα ἐκτεταμένα κλπ. Διὰ τὴν διόρθωσιν ἀπασῶν τῶν ἀτελειῶν τούτων ἠναγκάσθη ἐν μέσῳ χειμῶνι γὰ προσφύγῃ εἰς τακτικούς ἀγῶνας τοπικῆς μορφῆς, καθ' ὅς ἐφθάρη τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν, οὐχὶ τόσον ἐκ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον ἐκ τῶν ἀνηκούστου σκληρότητος χιονοθυελλῶν.

3) Δὲν ἐλήφθη μέριμνα ἀπαγορεύσεως, ἢ περιορισμοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία καὶ Ἀέρος.

Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραὶ δι' Ἀδρία τῶν Ἰταλῶν καὶ αἱ δι' ἀέρος τοιαῦται, σχεδὸν οὐδόλως, παρηνωχλήθησαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπετεύχθη ὅπως οἱ Ἰταλοί, ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς ἐνεργείας τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεών μας, μεταφέρωσιν εἰς Ἀλβανίαν ἀριθμὸν δυνάμεων, ὑπερβαίνοντα κατὰ πολὺ τὴν ἐπιθετικὴν δυναμικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ μέσα παρεμποδίσεως τῶν μεταφορῶν, ἦτοι ὁ στόλος καὶ ἡ ἀεροπορία οὐδὲν σοβαρὸν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον.

Ὁ μὲν Ἀγγλικὸς στόλος, ἀπησχολημένος εἰς τὰς ἐν τῇ Β' Ἀφρικῇ καὶ ἀλλαχοῦ Ἀγγλικὰς ἐπιχειρήσεις, ἅπαξ μόνον ἐνεφανίσθη περὶ τὴν Ἀδριατικὴν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐνήργησε μόνον δι' ὑποβρυχίων, κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, ἄνευ οὐδενοῦ σοβαροῦ ἀνασχετικοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν ἀποτελέσματος.

Τουραντίον ὁ Ἰταλικὸς στόλος, πλεόν ἢ ἅπαξ παρηνώχλησε τὰς ἐπιχειρήσεις μας ἐν τῷ παραλιακῷ τομεῖ, βομβαρδίσας τὴν IIIην Μεραρχίαν ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ ἠπεῖλει διαρκῶς τὴν μοναδικὴν ὁδικὴν παρά τὴν παραλίαν συγκοινωνίαν της.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπίσης οὐδεμίαν σοβαρὰν ἐνίσχυσιν ἐπέφερον ἐπὶ τῶν, δι' Ἀδρία, ἐναερίων καὶ θαλασσίων μεταφορῶν διότι αὐταὶ κατὰ κανόνα ἐνηργοῦντο τὴν νύκτα (ἐντὸς 5 ὥρῶν).

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων σαφῶς συναγεται ὅτι ὁ Ἕλλην Ἄρχιστράτηγος ἢ δὲν ἔλαβε ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὸν κύριον τοῦτον παράγοντα ἢ, ἂν τὸν ἔλαβε, δὲν ἐπέμεινε παρά τοῖς συμμάχοις Ἀγγλοῖς ὅπως τὸν ἐφαρμόσωσιν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ δεόντως.

Οὕτω, μὴ παρακωλυθεισῶν τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία, οἱ Ἰταλοί, παραμελήσαντες τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς ἄλλου πολεμικοῦ μετώπου των, ἐπέ-

τυχον νά μεταφέρωσι δι' ἀτμοπλοίων και ἀεροπλάνων 601 χιλιάδας ἀνδρῶν και νά συγκεντρώσωσιν ἐν Ἀλβανίᾳ συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 800 χιλιάδας ἔναντι 360 χιλιάδων ἡμετέρου στρατοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου.

4) Τρόπος χρησιμοποίησεως μέσων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως και στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν.

α') Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

— Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, συγχρόνου τύπου, δὲν εἶχεν ὀργανώσει, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ὡς προείπομεν, ὁ ἤδη Ἀρχιστράτηγος και Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐν εἰρήνῃ.

Ἡ κάπως προσφερομένη εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον Μεραρχία τοῦ Ἴππικοῦ δὲν ἐχρησιμοποιήθη, διατεθείσα, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν Πίνδῳ.

— Κατὰ τὰς παρουσιασθείσας περιστάσεις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως (μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ και τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΚΑΚΑΒΙΑΣ) δὲν ἐγένετο τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ και ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, δὲν διέταξεν οὔτε ἐνήργησε τοιαύτην, ἀλλὰ διέταξε τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ περιώρισε τὴν δρᾶσιν τοῦ Α' Σώματος εἰς τὴν εὐρείαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὄρειου ὄγκου ΜΑΛΙ — ΓΚΕΡΙ (Δ. Ἀργυροκάστρου) και ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (Α. Ἀργυροκάστρου).

β') Ἐπέμβασις Στρατηγικῶν Ἐφεδρειῶν.

— Αἱ στρατηγικαὶ ἐφεδρεῖαι οὔτε ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐνδεχομένης ἐπεμβάσεώς των εὐρίσκοντο, οὔτε και εἰς τὴν σχετικὴν ἀπόστασιν των ἐστάθμευον.

Ἡ V Μεραρχία ἐδίδετο ὡς ἐνίσχυσις τοῦ Α' Συντάγματος Στρατοῦ, ἐνῶ τοῦτο ἐνήργει νοτίως ΑΩΟΥ ποταμοῦ, ἡ δὲ Μεραρχία εὐρίσκετο ἀμέσως νοτίως τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διὰ νά ταχθῇ αὕτη ἔναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ τῆς σκοποῦ ἔπρεπε νά ἐκτελέσῃ μακρὰς πορείας, ὑπὸ χιόνας και τὰς λοιπὰς καιρικὰς κακουχίας, ἐπὶ 40 και πλέον ἡμέρας.

— Ὡς τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν ἐχρησιμοποιεῖτο πάντοτε ἡ ἀντικατάστασις και οὐχὶ ἡ ὑπερπήδησις, ἥτις ἐξασφαλίζει τὴν ἄμεσον συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἡ μορφή τῆς Διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦτο ἀμυντική, ἐντεῦθεν ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ μὴ ἐκμετάλλευσις τῶν στρατηγικῶν ἐπιτυχιῶν μας και ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἔλλειψιν παντὸς συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν ἀφ' ἐνὸς τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Στρατοῦ, ἀφ' ἐτέ-

ρου τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, ἔδωσαν εἰς τὸν ἀντίπαλον τὸν χρόνον νὰ ἐνισχυθῇ ἐν τῷ μεταξύ καὶ νὰ ἐδραιωθῇ ἐπὶ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὀργανωμένης τοποθεσίας: Θάλασσα — Μάλι Σπάτ — Σέφερ — Ἀγάϊτ — Μελίσσοβα — Νοτίως Κλεισούρας κλπ.

Τὴν ὀργάνωσιν τῆς τοποθεσίας ταύτης ἡγνῶει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

5) Προικοδοτήσεις κατευθύνσεων κυρίας προσπάθειας.

Ὡς τυγχάνει γνωστὸν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἢ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπάθειας προικοδοτεῖται εἰς θάρος τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων προσπάθειας δι' ὅλων τῶν ἀναγκαιούτων μέσων μάχης, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτύχη. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13942) 12-12-40 ἢ κατεύθυνσις κυρίας προσπάθειας Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὀρίζεται κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὀρίζουσι αἱ συνιστώσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τοῦ Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ αἵτινες εἶναι:

Διὰ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἢ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἣτις ἦτο ἡ κυριωτέρα κατεύθυνσις, δὲν εἶχε προικοδοτηθῇ ἀρχῆθεν (ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου) διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων (διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασιμένας). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνήθη ὅταν τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περριοχὰς ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ (25—30 Δεκεμβρίου) ν' ἀχθῇ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΡΡΑΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχίας θὰ ἦτο τεράστιον, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπέτυχον τοῦτο, καίτοι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη προοδευτικῶς διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, αἵτινες, ὡς προείπομεν, ἐφθάρησαν, διότι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλόντως, ὁ δὲ χειμῶν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

6) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν.

α') Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἰωαννίνοις.

Οὕτω, ἐνῶ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ διέσπασεν ἀπὸ 12—24 Δεκεμβρίου τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ προώθησε τὴν διάταξιν τοῦ κέντρου καὶ ἀριστεροῦ του πλέον τῶν 40 χιλιομέτρων, πέραν τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ παραπλεύρως Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο, μὴ προικοδοτηθὲν ἀρχῆθεν, ὡς προείπομεν, δεόντως, ἀνεσχέθη πρὸ τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου τῆς Κλεισούρας καὶ μόλις, μετὰ μῆνα περίπου, (τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου) ἐνισχυθὲν, ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ καὶ τὴν ἀμέσως δυτικῶς ταύτης κορυφογραμμὴν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ.

β') Στρατοῦ Ἐηρᾶς καὶ Ἀέρος.

Ὁ συντονισμὸς τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας ἐπίσης ὑπῆρξε τελείως ἀνεπαρκὴς πάντοτε καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυρίας προσπάθειας δύναν-

ταί τις νὰ εἶπη ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ὑπῆρξε συνεργασία Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ἐλλείπει ἀεροπλάνων. Τὰ παλαιὰ ταῦτα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ νέα μάχης ἀεροπλάνα, ἀνερχόμενα εἰς 60 ἐν συνόλῳ (30 διώξεως καὶ 30 βομβαρδιστικά) δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ συνεργασίαν, τόσον διότι δὲν προσεφέροντο, ὅσον καὶ διότι ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἀποστολὰς μάχης. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῆ μαζί μας. Κατὰ τὴν 6' περίοδον, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (ὀλοκλήρωσις καταλήψεως κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) καὶ εἴσοδος εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ, ἐβομβαρδίζετο συνεχῶς τὸ Σῶμα τοῦτο, ἀπὸ τῆς γραμμῆς μάχης μέχρι τῶν μετόπισθόν του, ἐπὶ τριήμερον ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας, ἐπιτυχούσης οὐχὶ καταστροφῆς ἢ ἀπωλείας σοβαράς, ἀλλὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς προχωρήσεως τῶν ἐφεδρειῶν πρὸς τὰς οἰκείας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ βοηθούσης καὶ τῆς ἀπεριγράπτου χιόνου ἐπέτρεψε ὅπως αἱ κατὰ κύματα ἀφικνούμεναι ἐξ Ἰταλίας, δι' ὕλων τῶν μέσων θαλάσσης καὶ ἀέρος, ἐνισχύσεις, προωθηθῶσιν ἐγκαίρως ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀνατρεπομένων δυνάμεων των.

Εἰς τόν, κατόπιν διαμαρτυριῶν μου, ἀφικθέντα εἰς Σταθμὸν Διοικήσεώς μου Ἀγγλον ἐπιτελάρχην τῆς Ἀεροπορίας, ἐξέθεσα ἐν ἀγανακτήσει, τὴν ἀδράνειαν τῆς φιλικῆς ἀεροπορίας.

Οὗτος λίαν στενοχωρημένος, μοὶ ἀνεκοίνωσε δικαιολογούμενος.

«... Τί νὰ σᾶς κάμωμεν. Δὲν ἔχετε ἀεροδρόμια. Ὅλα ἐπλημμύρησαν. Δὲν δυνάμεθα νὰ πετάξωμεν. Χρειάζονται ἀεροδρόμια μὲ μπετόν ἀρμέ...». Ἴδού ποία ὑπῆρξεν ἡ πρόνοια καὶ ἡ πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴ τοῦ ὑμετέρου Ὑπουργείου Ἀεροπορίας... Ἐνόμιζε τὸ ἀφελές τούτο Ὑπουργεῖον ὅπερ ἐδικαιολόγει τὴν πολυδάπανον ὑπαρξίν του μὲ 30 ἀεροπλάνα μάχης ὅτι οἱ ἀπλοὶ καὶ ἀνοικτοὶ χῶροι εἶναι καὶ ἀεροδρόμια, ἀνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς.

7) Καιρικὴ κατάστασις καὶ δυσκολίαι περὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν.

Ὁ καιρὸς ἤρξατο τρεπόμενος ἐπὶ τὰ χεῖρω, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ. Ἡ πρώτη χιὼν ἔπεσε τὴν 28ην Δεκεμβρίου. Οἱ κάτοικοι ἐβεβαίουν ὅτι ὁ δριμύς καὶ ἀνυπόφορος χειμὼν ἤρχιζεν ἀπὸ 1—15 Ἰανουαρίου. Ἀλλὰ εἰς τὴν πρόβλεψιν ταύτην καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ λαμβάνοντες τὰς πληροφορίας διεψεύσθησαν. Ἦρχισε πολὺ ἐνωρίτερον, ἤτοι ἀπὸ 10ης Δεκεμβρίου.

Εἶναι ἀπερίγραπτοι οἱ ἥρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας. Ἀνθρωποὶ ἐκ θερμῶν περιοχῶν, ἀνευ εἰδικῆς στολῆς καὶ ὑποδήσεως, ἐμάχοντο εἰς ὑψόμετρα μέχρι 2 χιλιάδων μέτρων ἐπὶ χιόνος, πλεόν τοῦ μέτρου, ἀνευ θερμῆς τροφῆς, πίνοντες ἀντὶ ὕδατος διαλελυμένην χιόνα καὶ ἐν τούτοις ἐκέρδιζον κατ' ἀντιπάλου ὀργανωμένου ἀμυντικῶς καὶ διεξάγοντος ἐπίμονον ἀμυντικὸν πόλεμον, νίκας πολυφέρους εἰς αἰχμαλώτους καὶ ὕλικόν.

Ἡ χιὼν, ἡ δμίχλη καὶ ἡ βροχὴ παρημποδίζον τὸν ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμὸν καὶ παρέλυον τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, πρᾶγμα ὅπερ ὡς συνέπειαν

εἶχεν τὴν μὴ ἀπόδοσιν ἀποτελέσματος εὐρείας ἐκτάσεως. Ἡ ἔλλειψις δὲ εὐρέων τακτικῶν ἀποτελεσμάτων μᾶς ἀπεστέρει τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου στρατηγικοῦ σκοποῦ. Εἰς πᾶσαν ἐπίθεσιν εὐχόμεθα νὰ μὴ μεταβληθῇ ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μετατραπῇ δηλαδὴ εἰς χιονοθύελλαν καὶ ὀμίχλην διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἀλλὰ πάντοτε ἐστάθημεν ἀτυχεῖς.

Ὁ καιρὸς ἦτο ὑπὲρ τῶν διαρκῶς ἐνισχυομένων ἀντιπάλων, οἵτινες ἄλλωστε ἐνεργοῦντες ἀμυντικῶς εἶχον προπαρασκευάσει τὰ τῆς νυκτερινῆς διαμονῆς των ὑπὸ ἀνθρωπινωτέρους ὄρους, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡμεῖς προχωροῦντες διανυκτερεύομεν ἐπὶ ἐδάφους, ἐνθα μᾶς ὑπεχρέωεν ἡ τακτικὴ κατάστασις, νὰ μείνωμε καὶ ὕπερ πάντοτε κατὰ κανόνα ἦτο ἀφιλόξενον καὶ χιονοσκεπές.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπέφερον οὐχὶ ἡ Ἰταλικὴ ἀντίστασις, ἀλλὰ αἱ χιονοθύελλαι καὶ τὰ ἐκ τούτων κρουσπαγήματα. Ἄν αἱ ἐπιχειρήσεις διεξήγοντο εἰς θερινὴν περίοδον, ὑπὸ τοὺς ἰδίους λοιποὺς ὄρους, ἦτοι, ἂν οἱ Ἰταλοὶ ἤρχιζον τὰς ἐπιχειρήσεις ἕνα ἢ δύο μῆνας ἐνωρίτερον, ἀσφαλῶς θὰ ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, πρὶν ἢ ἐπέμβῃ ὁ ὄγκος τῶν ἐνισχύσεων των, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν καλὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐν Πίνδῳ καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν ἐδαφῶν τῆς Ἀλβανίας, χωρὶς νὰ ὑποστῶσιν φθορὰν ἐκ τοῦ φύχους, χιόνος καὶ κρουσπαγήματων.

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν ἄσχημον καιρὸν τῶν μηνῶν τοῦ χειμῶνος, ὅστις διὰ τῆς χιόνος ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν καὶ ὄρεινῶν διαβάσεων ἀπέφραξε πᾶσαν ἐκεῖθεν κατευθύνσιν, καταστήσας οὕτω τὸν τακτικὸν ἐλιγμὸν ἀνέφικτον καὶ ἠσφαλισμένον ἐκ τῶν ὄρεινῶν κατευθύνσεων διὰ τὴν ἄνω αἰτίαν ἔρριψαν τὸ βάρος τῆς ἀμύνης των ἐπὶ τῶν χαμηλῶν κυρίων κατευθύνσεων, πρὸς αἷς ἡδύνατο εὐχερῶς νὰ συγκεντρωθῶσιν μέσα πυρὸς πολλὰ καὶ

— Διότι, ἐνῶ οἱ Ἕλληγες ἐνεργοῦντες ἐπιθετικῶς καὶ μεθιστάμενοι ἐκ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην, κατέφθανον τὸ ἐσπέρας ἐπὶ ἐδάφους χιονοσκοποῦς καὶ ἀπροσφόρου διὰ κατάκλισιν, οὗτοι ἀμυντικῶς ἐνεργοῦντες, εἶχον πάντοτε τὴν θέσιν τῆς κατακλίσεως ἐτοιμασμένην, ἦτοι ἀπηλλαγμένην τῆς χιόνος καὶ προφυλαγμένην ἀπὸ τὴν χιονοθύελλαν, πρᾶγμα ὕπερ τοὺς προεφύλασεν ἀπὸ τὰ κρουσπαγήματα, ἐνῶ οἱ Ἕλληγες ἀθρόως ὑφίσταντο ταῦτα εἰς βάρος τῆς ἐπιθετικῆς των ὁρμῆς καὶ ἀξίας.

8) Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ καὶ ἄρσις δυσκολιῶν.

Ἐνίσχυσις εἰς μεταφορικὰ μέσα δὲν ἐγένετο. Αἱ εἰς μεταφορικὰ μέσα ἀνάγκαι ἐν τῷ ὑπ' ἐμέ Α' Σώματι Στρατοῦ, ἐκαλύφθησαν διὰ τῆς ἐντατικῆς κατ' ἄτομα ἐργασίας τῶν ὁδηγῶν αὐτοκινήτων, οἵτινες εἰργάζοντο οὐχὶ κατ' ὀργανικὰ τμήματα, ἀλλὰ πρὸς κέρδος χρόνου ὡς ἄτομα, ἐκτελοῦντες περισσοτέρας διαδρομὰς (κατ' ἀποκοπήν, οὕτως εἶπειν).

— Εἰς ὕλικὰ ἐπιμελητείας δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις, ἐξαιρέ-

σει τῶν μαλλίνων εἰδῶν, τῶν ἐξ ἐράνου συγκεντρωθέντων, ἅτινα ἐφθισαν μέ-
χρις ἡμῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

— Εἰς ὑλικά πυροβολικοῦ παρουσιάσθη μεγάλη ἔλλειψις. Ἐπετύχομεν γὰρ
χρησιμοποιήσωμεν τὰ ἐκ λαφύρων Ἰταλικά εἰς ὅσα διαμετρήματα προσηρμό-
ζοντο ταῦτα (τῶν 7,5 καὶ εἰς τοὺς ὄλμους τῶν 81). Ἐπὶ πλέον ἐγένετο καὶ
ὀργάνωσις λόχων ὀλμηθίων. Ἡ σπάνις ὑπῆρχεν εἰς βλήματα τῶν 16. Ἡναγκά-
σθη γὰρ διατάξω γὰρ μὴ ἐνεργῆται βολὴ διὰ τοῦ διαμετρήματος τούτου παρὰ
εἰς ἐπείγουσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην.

— Εἰς ὑλικά ἄλλων ἀρμοδιοτήτων δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις.

9) Συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ὅσων ἐγιναν.

Ἐκ τῆς συνοφίσσεως τῶν πεπραγμένων καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελε-
σμάτων συνάγονται τὰ κάτωθι συμπέρασματα.

— "Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπι-
χειρήσεων χωρὶς προηγουμένως γὰρ ἐξασφάλισεν τοὺς παράγοντας τῆς ἐπιτυχίας.
ὧν κυριώτερος εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς μεταφορᾶς τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων
δι' Ἀδρία καὶ ἡ καιρικὴ κατάστασις.

— "Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἅπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν γὰρ συνεχίσῃ τὰς
ἐπιχειρήσεις, δὲν διέταξεν ἀμέσως μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ
στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙ-
ΝΑ, ἀπωλέσας περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

— "Ὅτι καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν 20 τούτων ἡμερῶν ἀπεφάσι-
σε καὶ διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλθα-
νίας, ἔπραξε τοῦτο ἄνευ σαφοῦς καὶ προκαθορισμένου τελικοῦ στρατηγικοῦ
σκοποῦ (ὅστις ἐνταῦθα δὲν ἦτο δυνατόν γὰρ ἦτο ἄλλος παρὰ ἡ θάλασσα), ἀλλ'
ἀπλῶς διὰ γὰρ διατηρήσῃ τὴν ἄνευ στρατηγικῆς ὠφελείας πρωτοβουλιῶν καὶ

— "Ὅτι λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, τῆς καιρικῆς
καταστάσεως, τῆς ἐλλείψεως συντονισμοῦ καὶ τῶν ἄνω ἀναφερομένων ἀδελφικῶν
του, δὲν ἐπέτυχεν οὐδὲν σοβαρὸν στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον μικρᾶς
ἐκτάσεως τακτικὰ τοιαῦτα, κατατρίψας διὰ ταῦτα τὸ σύνολον τοῦ μαχομένου
στρατοῦ, καταστήσας οὕτω προβληματικὴν, οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιθετικὴν, ἀλλὰ
καὶ τὴν ἀμυντικὴν αὐτοῦ ἀξίαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΑ

(Ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων σημειώσεών μου τηρουμένων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις)

α') Σ τ ρ α τ η γ ι κ ᾶ

Οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Τ.
Σ.Δ.Μ. καὶ ἐνίων Σωμάτων Στρατοῦ ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις ἐπι-
τυχῶν καὶ συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἄνευ ἀπωλείας χρόνου.

Οὕτω:

— Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἔπρεπε ἐφ' ἕσον ἐπρόκειτο νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν σχέδιον στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, οὗτινος σχεδίου τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ ἔδει νὰ εἶχον συλλάβει κατὰ τὴν εὐνοϊκὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγηθέντων ἀγωνίων ἀνασχεύσεως καὶ ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἄλλ' ἀντ' αὐτοῦ διέταξε πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς—Μέρτζανη ἄφησε νὰ παρέλθωσιν ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως περὶ τὰς 20 ἡμέρας καὶ εἶτα διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰς 20 ταύτας ἡμέρας (22 Νοεμβρίου, 12 Δεκεμβρίου) ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐδραιωθῇ ἐπὶ νέας τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

— Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἐπηρεασμένον ἐκ τῆς ἄνω ἐπαφῆς καὶ ἀναποφασίστου διαγωγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, ὅταν διέταχθη νὰ καλύψῃ εὐρέως τὴν ὁδὸν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, δὲν ἄγεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἐκμεταλλεόμενον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς δλοκληρώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἀλλ' ἐπιδιώκει τοῦτο κατὰ φάσεις καὶ μετὰ διάταξιν καὶ πνεῦμα ἀμυντικόν. Ἄν ἐνήργει δραστηρίως τὴν ἐκμετάλλευσιν θὰ κατεδεικνύετο ἢ πρὸ πολλοῦ καὶ εἰς μέγα βάθος ἀνώμαλος σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ παρέσυρε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς ἐγκαιροτέραν ἀπόφασιν περὶ ἀδιακόπου συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

— Ἄν ἀπὸ 25ης, ἢ ἀπὸ πρῶτας τῆς 26ης Νοεμβρίου ἢ Ὀμάς Μερραρχιῶν Κ. ἀντὶ ν' ἀνακαλῆται καὶ νὰ διαλύεται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου κατευθύνετο ἐνισχυομένη διὰ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΑΨΟΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ (δοθεῖσα κατεύθυνσις εἰς ΧΙην Μερραρχίαν) μετὰ τὰς ΧΙην καὶ XVην Μερραρχίας ἢ ἂν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐνισχυθὲν δι' ἵππικου καὶ τῆς ΧΙης Μερραρχίας ἔφερεν, ἄνευ χρονοτριβῆς, τὴν ἐκμετάλλευσίν του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὰ ἀποτελέσματα στρατηγικῆς ἀποδόσεως θὰ ἦσαν ἀπιστεύτως μεγάλα, διότι θὰ κατελαμβάνετο ἢ τοποθεσία ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἄνευ ἀντιστάσεως, τοῦ ἐχθροῦ μὴ διαθέτοντος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην παρὰ τάγματα ἢ λόχους, ἀντεπιστρεφομένους ὅπως ἀντισταθῶσιν καθ' ἡμῶν, κατόπιν θιαίων μέτρων τῶν Ἰταλικῶν Διοικήσεων.

— Ἄν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ (Διοικητῆς Ἀντιστρατήγος Δεμέστιχας Π.) ἐπετύγχανε ταυτοχρόνως μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἢ καὶ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον (μέχρι τῆς 27—28 Νοεμβρίου) ν' ἀπωθήσῃ τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, δεδομένου ὅτι ἔμπροσθέν του εἶχε μόνον ἐχθρικὰς ὀπισθοφυλακὰς καὶ νὰ προαγάγῃ τὴν διάταξιν του ραγδαίως πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑΝ καὶ ὑψίπεδον ΝΙΒΙΤΣΗΣ, ἢ ΑΥΛΩΝ θὰ κατελαμβάνετο ἀσφαλῶς ἄνευ σοβαρᾶς ἐνδιαμέσου ἀντιστάσεως, διότι οἱ ἀνασχέσαντες τὴν τοιαύτην κατάληψιν παράγοντες (ἐνίσχυσις ἐχθροῦ καὶ χιονοθύελλα) δὲν ὑφίσταντο. Ὁ ἐχθρὸς ἀντίστατο μετὰ τὰς παλαιὰς του δυνάμεις, ἀνερχομένως εἰς 20—25 τάγματα,

ἀπὸ ΑΩΟΓ' μέχρι θαλάσσης λίαν καταπεπονημένα ἔναντι 30—35 ἡμετέρων. Ὅταν βραδύτερον μετὰ 20 ἡμέρας ὁ ὑποφαινόμενος, ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, κατέλαβον ἀπὸ 14—22 Δεκεμβρίου τὴν ἄνω τοποθεσίαν, εὔρον τὸν ἐχθρὸν ἐνισχυθέντα πρὸ τοῦ μετώπου μου διὰ 20—22 ταγμάτων καὶ μετὰ τῶν παλαιῶν εἰς 45 τοιαῦτα, ἔναντι 30 ἡμετέρων, ἡ δὲ χιονοθύελλα εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Βραδύτερον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη ὑπερβαλόντως εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἔναντι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ δυνάμεις αὐτοῦ νὰ ἀνέρχωνται μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1941 περὶ τὰ 75—80 τάγματα ἐν τῇ γραμμῇ μάχης, ἔναντι τῶν αὐτῶν πάντοτε ἡμετέρων δυνάμεων (27—30 ταγμάτων).

2) Καίτοι ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀλβανίας εἶναι καλὸς μόνον, ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας, ἐν τούτοις ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν ἐπροικοδοτήθη ἀρχῆθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων, ὅπως διεξαγάγῃσι μέχρι τέρατος τὸν ἐλιγμὸν τοῦτον.

Οὕτω ἡ ζώνη ἐνεργείας τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἣτις ἦτο μᾶλλον ἡ τῆς κυρίας προσπαθείας, δὲν διέθετεν ἀρχικῶς, παρὰ 2½ — 2 Μεραρχίας. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης, ἔδρασαν 5—6 Μεραρχίαι, ἀλλ' ἦτο ἀργά, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ὑπερδιπλασίως ἀνέλαβε μάλιστα καὶ ἐπιθετικὴν στάσιν (ἐπιθέσεις Ἰταλῶν κατὰ Μάρτιον 1941).

— Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13405) 24-4-40 καὶ 13948) 12-12-40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν ὀρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός. Τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τις, ποῦ πρέπει νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα του, ἐν ἐκάστη φάσει τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι ὡσὰν νὰ μὴ ξεύρῃ εἰς ταξιδιώτης ποῦ θὰ καταλύσῃ ἕκαστον ἐσπέρας τοῦ ἄνευ τέρατος ταξιδίου του. Ἀπαραίτητον τυγχάνει ἐν τῇ στρατηγικῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ τακτικῇ ἔτι νὰ καθορίζωνται οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίζωνται ὁ γενικὸς προσανατολισμός, ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν, ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἀλληλοκαλύψις. Ἐν τῇ στρατηγικῇ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ δέον νὰ ὦσιν οὐχὶ χωρία ἢ ὑψώματα, ἀλλὰ τοποθεσία στρατηγικῆς ἀποδόσεως, ὁ δὲ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ν' ἀποδίδῃ δλόκληρον τὸ ἐπιδιωκόμενον στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἐφηρμόσθη στρατηγικὸς ἐλιγμὸς οὔτε μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μέσων του. Ἀπὸ τῶν λιμνῶν μέχρι ΠΙΝΔΟΥ ἡ αὐτὴ κατανομὴ τῶν μέσων (ισόπυκνος καὶ ἰσοδύναμος καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον).

3) Αἱ καθοριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Μεγ. Μονάδων ἦσαν λίαν περιωρισμένου θάθους, οἱ δ' ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ὠρίζοντο διὰ γενικῆς ἐκφράσεως (δλόκληρωσις ΜΟΡΟΒΑΣ).

Ἐπὶ πλέον πάντοτε ὠρίζετο εἰς καὶ μόνος ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐδέσμευε τὸν γενικώτερον προσανατολισμὸν τῶν Μεγάλων Διοικήσεων καὶ περιώριζε τὴν πρωτοβουλίαν αὐτῶν.

4) Κατὰ τὰς ἐκμεταλλεύσεις, στρατηγικὰς καὶ τακτικὰς, ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἀρμάτων ἐγένετο ὑπερβολικὴ χρῆσις λίαν ὀρεινῶν δρομολογιῶν εἰς βάρος τῆς ταχείας προχωρήσεως καὶ τῆς ἀντοχῆς τῶν ὀπλιτῶν. Ὁμαλώτερα δρομολόγια (κλιτύες κορυφογραμμῶν καὶ ἐν γένει μέρη εἰς ἃ ἡ κίνησις ἀρμάτων ἦτο ἀνέφικτος) θὰ ἀπέδιδον ταχύτερον ἔργον.

5) Συνεργασία ἀέρος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Διοικήσεων οὐδέποτε ὑπῆρξε καὶ συνετελέσθη ἐν τῇ πράξει λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος τῶν πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων.

6) Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ μόνον ἐκ τῆς ἐπαφῆς καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἐλαμβάνοντο. Παντελῆς ἀνυπαρξία πληροφοριῶν βάθους.

7) Ἄγνοια, ἢ ἐσφαλμέναι πληροφορίαι τοῦ ὀδικοῦ δικτύου τῶν ἐχθρικών μετόπισθεν. Ἐστερούμεθα πληροφοριῶν, οὐ μόνον περὶ τοῦ ἡμιονικοῦ δικτύου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀμαξιτοῦ, ὅπερ εἰς πολλὰ τμήματα δὲν ὑφίστατο ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς ἐσημειοῦτο εἰς τὸν χάρτην.

8) Ὁ παράγων ἐχθρὸς ἐλλείψει πληροφοριῶν βάθους δὲν ἀνελύετο στρατηγικῶς καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις ἐν ἀγνοίᾳ τῶν δυνατοτήτων, ἢ μᾶλλον τῶν ἀδυνατοτήτων του.

9) Ἡ ὀρεινὴ σύνθεσις τῶν Μεραρχιῶν ἐπέτρεπε τὴν ἐπὶ παντὸς ἐδάφους κίνησιν αὐτῶν.

10) Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἔδει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς προσβολῆς, νὰ εἶχεν ὀργανώσῃ, ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἠπείρου διοικήσιν Σώματος Στρατοῦ καὶ οὐχὶ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν ταύτην εἰς διοικήσιν καὶ Ἐπιτελεῖον Μεραρχίας (τῆς VIII), ἣτις ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ διοικήσῃ 17 περίπου τάγματα ἐν ζώνῃ ὑπὲρ τὰ 100 χιλιόμετρα. Ἄν ὑπῆρχεν ἀρχῆθεν Διοίξεις Σώματος Στρατοῦ θὰ ἐπετυγχάνετο συντονισμὸς ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ τομεῖ τούτῳ Ἑλληνικῶν δυνάμεων (VIII Μεραρχίας — III Ταξιαρχία καὶ λοιπὰ διάφορα ἀποσπάσματα) πλέον ἐπωφελῆς καὶ προσοδοφόρος καὶ θὰ ἐγένετο ἐνωρίτερον ἢ ἐξόρμησις τούτων ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία — Καλαμᾶ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς τοποθεσίας Αὐλῶν — Βεράτι πρὸ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων καὶ τῆς ἐπελεύσεως τῶν χιονοθυελλῶν.

6') Τακτικά

1) Οἱ Σ.Δ. κατ' ἀρχὴν εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια ἦσαν πολὺ ὀπισθεν. Εἰς τοῦτο ὑποχρεοῦντο λόγῳ τῶν μεγάλων μετώπων καὶ τῆς διαμερισματοποιήσεως τοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας συνέφερε νὰ ὦσι προωθημένοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας καὶ νὰ ἰδρύνωνται βοηθητικοὶ σταθμοὶ πρὸς τὰς δευτερευούσας κατευθύνσεις ὑπὸ μορφὴν Κ.Π. μὲ ἐπικεφαλῆς Ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου.

“Όταν ἔχωμεν ἀνεπάρκειαν μέσων διαβιβάσεως προτιμώτερον εἶναι νὰ ἐξασφαλίσωμε τὸν σύνδεσμον πρὸς τὰ ἔμπρός, προωθοῦντες τὰ Σ.Δ. παρὰ πρὸς τὰ ὀπισθεν κλιμάκια Διοικήσεως. Ἡ ἀνάγκη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἶναι συχνὴ καὶ ἐπείγουσα, ἐνῶ πρὸς τὰ ὀπισθεν, ἀπαξ ἢ δις τῆς ἡμέρας, ἀν ἐπικοινωνήσῃ τις (τοῦτο εἶναι εὐκόλον πρὸς τὰ ὀπισθεν δι’ αὐτοκινήτου ἢ μοτοσυκλέττας) εἶναι ἐπαρκῆς (ἐννοῶ μεταξύ Σ. Στρατοῦ καὶ Γ.Σ. ἢ Στρατιῶν).

Ἔτερος λόγος ποῦ ὑπεχρέωνεν εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Σ.Δ. ἦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν χιονοθουελλῶν ἢ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποίησεως τῶν κατωκτιμένων τόπων.

2) Συνεργασία ἀέρος καὶ στρατευμάτων ἀνύπαρκτος, λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων (μικρὰ ταχύτης, ἀτελῆς ἐξοπλισμός).

3) Ἀνάμιξις Μονάδων μέχρι τάγματος παρεκώλυε τὸ εὐρυθμον τῆς Διοικήσεως καὶ τὴν προικοδότησιν τῶν ταγμάτων διὰ τῶν μηχανημάτων πυρός, διότι ταῦτα εὐρίσκοντο μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος, ἦτις δυνατὸν νὰ εὐρίσκετο ἐν ἄλλῃ ζώνῃ.

4) Τὰ μέσα διαβιβάσεως, λόγῳ ἐλλείψεως ὕλικου καὶ τῶν ἐκτεταμένων μετώπων ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἄσκησις τῆς Διοικήσεως συνήντα μεγάλας καὶ ἀνυπερβλήτους ἐνίοτε δυσκολίας.

5) Αἱ ἐκ τῶν αἰχμαλώτων πληροφορίες ἦσαν ἄφθονοι καὶ ἐπαρκεῖς διὰ τὴν γραμμὴν μάχης, διότι καθ’ ἐκάστην συνελαμβάνοντο, καθ’ ἅπαν τὸ μέτωπον.

6) Τὸ ἱππικὸν (αἱ Ο.Α.) ἐξερχόμενον πέραν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν καὶ μὴ συναντῶν ἐχθρὸν ἐπανήρχετο τὴν νύκτα πρὸς διαφυκτέρευσιν ὀπισθεν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, ἵνα τὴν ἐπομένην ἐξέλθῃ πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Οὕτω ἐχάνετο πολὺτιμος χρόνος. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς (μὴ ἐπαφὴ πρὸς τὸν ἐχθρὸν), δύναται νὰ παραμένῃ ἔμπροσθεν αὐτοασφαλιζόμενον ὡς ἔχον τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

7) Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀσυρμάτων σμικροτάτη διὰ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰς δυσκολίας τῆς κρυπτογραφήσεως. Σπανιώτατα καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐγένετο χρήσις τούτου.

8) Ἡ ἄφθονος χιῶν ἀποφράσει, εἰς ὄρεινὸν ἔδαφος τὰς δευτερευούσας τακτικὰς κατευθύνσεις. Κατὰ συνέπειαν ὁ τακτικὸς ὑπερκερωτικὸς ἐλιγμὸς εἶναι ἀδύνατος, ἢ δὲ ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων ἐχθρική ἀντίστασις, μὴ ἀπειλουμένη ἐκ τῶν πλευρῶν δι’ ὑπερκεράσεως, ἀποκτᾶ οὐσιώδη καὶ μεγάλην ἰσχύν, λόγῳ καὶ τῆς διαθέσεως κατὰ τῆς κατευθύνσεως ταύτης μεγάλων μέσων πυρός ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου.

9) Αἱ δμίχλαι, αἵτινες εἶναι σχεδὸν διαρκεῖς εἰς ὄρεινὰ ἐδάφη κατὰ τὸν χειμῶνα, παρεμποδίζουσι τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπιθέσεως (ἀναγνωρίσεις — λήψεις — διατάξεις) καὶ κυρίως ἐκμηδενίζουσι τὴν ἐκμετάλλευσιν εἰς θά-

θος. Πλειστάκις συνέβαινε νὰ ἐξορμήσῃ ἢ ἐπίθεσις καὶ ὅταν ἤρχιζεν ἡ ἐκμετάλλευσις ἐπήρχετο ὁμίχλη.

Ὁ ἐχθρὸς, λόγῳ τούτου, ἀπαλλασσόμενος τῆς ἡμετέρας ἐκμεταλλεύσεως ἐπετύγχανε ν' ἀνασυγκροτῆται ὀλίγον ὀπισθεν βοηθούμενος εἰς τοῦτο ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ ἐδάφους.

10) Ὅταν ἐχθρικὸν τμήμα ἀμύνεται διαβάσεως ὄρεινῆς καὶ χιονοσκεποῦς, ἡ δὲ προσβολή του δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ κατὰ μέτωπον, συμφέρει νὰ γίνηται ἀπασχόλησις μετωπικὴ καὶ παράκαμψις τῆς τοποθεσίας διὰ τῶν τυχόν ὑφισταμένων εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους διαβάσεων. Θᾶττον ἢ βράδιον τὸ τμήμα τοῦτο θὰ παραδοθῇ ἢ θὰ ἀποσυρθῇ ὅταν ἡ ὁδὸς ἐπικοινωνίας μὲ τὰ μετόπισθεν του ἀπειληθῇ (περίπτωσις ΦΡΕΝΤΟΥ ἐπὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣ).

11) Ὁ Ἰταλικὸς ὄλμος τῶν 0,81 κατεδείχθη μεγάλης ἀξίας εἰς ὄρεινὰ ἐδάφη διὰ τὸ βεληγενές του 4.000 μ.) καὶ διὰ τὴν ἰσχύν του βλήματός του (4½ χιλ.).

Θ' ἀποτελέσῃ τὸ καλύτερον ὄπλον συνοδείας τοῦ Πεζικοῦ ἐν ΤΣΕ τῷ ὄρεινῳ καὶ πεδινῷ ἐδάφει. Εἰς τὰ ὄρεινὰ ἐδάφη ἐπὶ πλεόν ἀντικαθιστᾶ ἀρκετὰ ἐπαρκῶς τὸ ὄρειθατικὸν πυροβολικόν.

12) Κατὰ τὰς ἐπὶ χιονοσκεπῶν ἐδαφῶν προχωρήσεις καὶ τὰς χιονοθυέλλας ἡ θέσις τοῦ ἐπιτιθεμένου εἶναι πολὺ χειρότερα τῆς τοῦ ἀμυνομένου. Ὁ ἀμυνόμενος μὴ μετακινούμενος, ἢ καὶ ἀπωθούμενος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, εὐρίσκει, μόλις νυκτώσῃ, τὴν τακτοποιουμένην καὶ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὴν χιόνα ἐκ τῶν προτέρων θέσιν του διὰ νὰ κατακλιθῇ, ἐνῶ ὁ ἐπιτιθέμενος κατακλίνεται ἐπὶ τῆς χιόνος, μὴ βλέπων καὶ μὴ ἔχων τὰ μέσα ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἐκ τῆς χιόνος.

13) Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν ἐφεδρῶν ἐφεξῆς δέον νὰ περιλαμβάνῃ, ὡς ὕλικόν ἐπιστρατεύσεως δύο ζεύγη μάλλινα καλτσῶν καὶ ἓν ζεῦγος γαντίων. Ἄν ταῦτα ὑπῆρχον θὰ εἶχον μειωθῇ αἰσθητῶς τὰ κρυοπαγήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

I.— ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Οἱ Ἰταλοὶ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀπέστειλον ραδιοτηλεγραφήματα, οὐχὶ κρυπτογραφημένα, ἀλλ' ἀνοικτά.

Κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη ὅτι τοῦτο ἀπετέλει τέχνασμα, σύνηθες ἐν πολέμῳ πρὸς παραπλάνησιν. Ἄλλ' ὅταν παρετηρήθη καὶ ἐβεβαιώθη ἐκ τῶν πραγμάτων ἢ ἐπαλήθευσις αὐτῶν, τότε αἱ Ἑλληνικαὶ Διοικήσεις ἤρξαντο νὰ τὰ λαμβ-

βάγωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ γὰρ διατάσσωσι μέτρα ἐξουδετερώσεως τῶν ἐν αὐτοῖς διαλαμβανομένων ἐνεργειῶν.

Τὰ μὴ κρυπτογραφικὰ ταῦτα ραδιοτηλεγραφήματα ἐξεπέμποντο οὐχὶ μόνον παρὰ τῶν μικρῶν Μονάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν μεγάλων τοιούτων.

Συνελαμβάνοντο καθ' ἡμέραν 15—20 τοιαῦτα, περιστρεφόμενα εἰς ἀντικείμενα μάχης, τόσον δι' ἐνεργείας τοπικάς, ὅσον καὶ διὰ γενικωτέρας τοιαύτας.

Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τούτων ἦτο τὸ ἀναγγέλλον ναυτικὴν ἐνέργειαν εἰς περιοχὴν ΜΠΟΡΣΙ μεταξὺ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ ΧΕΙΜΑΡΑΣ. Ἀναγγέλλετο ὅτι αὕτη θὰ ἐκτελεῖτο εἰς ὠρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν. Πράγματι, κατὰ τὴν καθοριζομένην ἡμέραν καὶ ὥραν ἐνεφανίσθησαν 5—6 πολεμικά, ἐξ ὧν ἓν καταδρομικὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἀντιτορπιλλικά.

Ταυτοχρόνως ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΑΥΛΩΝΟΣ ὑπὲρ τὰ 40—50 ἀεροπλάνα. Ἐκ τῶν προτέρων εἶχον ληφθῆ τὰ πρέποντα μέτρα ἕκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος.

Ἐκ ξηρᾶς τὸ βαρὺ Πυροβολικὸν τῆς περιοχῆς ἐκείνης εἶχε προσανατολισθῆ ἐν μέρει πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει τοῦ στόλου ἤρξατο ἐκατέρωθεν ἀγῶν Πυροβολικοῦ.

Ἐκ τοῦ ἀέρος ἢ ἐκ τῶν προτέρων εἰδοποιημένη ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπέβη ἐγκαίρως καὶ ἐπέφερεν ἀληθῶς πανωλεθρίαν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων. Ἐρρίφθησαν περὶ τὰ 20—25 ἐχθρικά ἀεροπλάνα, ὃ δὲ ἐχθρικός στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸ τῆς βολῆς τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων, αὐτοκαλυφθεὶς διὰ νέφους τεχνητοῦ καπνοῦ.

II.— ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν Ἰταλικῶν ραδιοτηλεγραφημάτων συνήγοντο:

— Πληροφορίαι ἐπὶ μελετημένων προπαρασκευαζομένων ἢ διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων (πλειστάκις ἐμάνθανον τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν παρ' ἡμετέρων τμημάτων, πρῶτον ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ δευτέρον παρὰ τῶν ἰδικῶν μας).

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ διαφόρων ἐλλείψεων του.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν των.

— Πληροφορίαι περὶ εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἀποστελλομένων παρ' αὐτῶν πρακτόρων κλπ.

Πληροφορίαι περὶ εἰσερχομένων ἐνισχύσεων.

III.— ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΝΩ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗ- ΜΑΤΩΝ

Παραθέτομεν ἑνταῦθα μερικά τῶν τηλεγραφημάτων τούτων πρὸς διαπί-
στωσιν τῶν ἄνω. Ἐπίσης ἀποσπάσματα ἢ ὀλοκλήρους Διαταγὰς διαφόρου περι-
εχομένου εὑρεθείσας ἐπὶ φονευθέντων Ἀξιωματικῶν.

α') Ρ α δ ι ο τ η λ ε γ ρ α φ ῆ μ α τ α ἀ φ ο ρ ῶ ν τ ᾶ τ ᾶ ς ἐ-
π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ι ς

1) Διοίκησιν Μερραρχίας Μαλιάνο:

Ἐχθρὸς κατέλαβεν ἀντρείσμα Πεστάνης τὸ ὁποῖον ἄγει μέχρι ὑψ. 167
στόπ. Ἀντισυνταγματάρχης Τιπέρκα λαβὼν μέρος εἰς τὴν Κούπα ἀπεκόπη
ἔχων μεγάλας ἀπωλείας στόπ. Παρακαλῶ δι' ἐπέμβασιν κατὰ Α. ἀντρείσματος
Πεστάνης ὡς ἐνοχλούμενοι ἀπὸ βολᾶς ἐξ αὐτοῦ στόπ. Ἐπανέρχομαι ἐκ νέου
εἰς αἴτησίν μου πρὸς Μερραρχίαν Μαλιάνο πρὸς ἄμεσον ἔναρξιν πυρὸς κατὰ ὑψ.
278 (Β.Α. Πεστάνης).

ΤΑΣΙ

2) Βάλατε ἀμέσως κατὰ φωλεῶν πολυβόλων ἐπὶ ὑψ. 468 καὶ ἐπὶ ἀντρεί-
σματος προεκτεινομένου Δ. Ρωμαϊκῆς γεφύρας.

ΤΑΣΙ

3) Παρακαλῶ νὰ ἐπέμῃ τὸ Πυροβολικὸν κατὰ Α. ἀντρείσματος Πεστάνης
καὶ ἰδίᾳ κατὰ ὑψ. 468 στόπ. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ζαγόρια παρετηρήθησαν
βολαὶ πολυβόλων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὑψ. 1000 τοῦ ἀντρείσματος τοῦ ὑψ.
1192 καὶ ὑψ. 739.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

4) Μερραρχίαν Λελιάνο:

Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ἀπωλεσθεῖσαι θέσεις πρέπει ν' ἀνακαταληφθοῦν στόπ.
Ἀλλὰ διὰ ν' ἀντεπιτεθῶ, ὡς ἤδη ἀνέφερον, χρειάζεται ἐν τάγμα πλήρες.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

5) Ὁ ἔχθρὸς ἔφθασε γραμμὰς μας στόπ. Τμήματά τινα ἀνθίστανται ἀκόμη
ἐπὶ γραμμῆς 567—185 στόπ. Ἀνάγκη βολῆς ἀνασχέσεως ἐπὶ γραμμῆς 987
—792 βραχῶδους Ν. Δ. κλιτύων.

ΠΙΤΣΙ

6) Διοίκησιν Μερραρχίας Λελιᾶνο:

Ὁ βος Λόχος τοῦ 11) 68 Τάγματος, ὡς ἐπίσης ὁ Λόχος Μερραρχίας ἔλμων συνεπτύχθησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγόρια καὶ Πεστάνη
Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

7) Ἀριστερὰ Ζαγόρια λόχος πολυβόλων θέσεως ἀνεπτύχθη ἐξ ὑψ. 522 καὶ 561 χωρὶς νὰ μεταφέρῃ ἐφόδιά του ἐλλείψει ἀνδρῶν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ τῆς κατεχομένης θέσεως στόπ.

Ἐχθρὸς προελάνει κατ' εὐθείαν Πεστάνη στόπ. εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐφοδιάσωμε τὸν λόχον εἰς πυρομαχικὰ λόγῳ ἐλλείψεως ἀνδρῶν στόπ.

Ἀριστερὰ θέσεως Ζαγόρια εἶναι ἀδύνατον νὰ κρατήσωμεν πλέον τὰς θέσεις μας διότι ὁ ἐχθρὸς βάλλει μετὰ μεγάλης ἐντάσεως δι' ἔλμων καὶ πυροβολικοῦ καὶ προξενεῖ εἰς ἡμᾶς μεγάλας ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

8) Μερραρχίαν Λελιᾶνο:

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς Ζαγοριᾶς ὁ ἐχθρὸς ἐφθασε εἰς τὰς θέσεις μας στόπ. Τμήματα ἀνθίστανται ἀκόμη ἐπὶ τῆς γραμμῆς 567.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

9) Συνταγματάρχην Α.Ρ.:

Πρὸς τὰ δεξιὰ Ζαγοριᾶ ὁ ἐχθρὸς ἐφθασε στὰς θέσεις μου στόπ. Τμήμα ἀνθίσταται ἀκόμη ἐπὶ γραμμῆς 937, 792 στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

10) Πρὸς τὴν Μερραρχίαν Λελιᾶνο:

Λόχος πολυβόλων ἀπὸ θέσιν 5Α συμπτυσσόμενος ἀπὸ 592, 561, μὴ φέρων μαζί του ἀτομικὰ ἐφόδια ἀπὸ ἀτομικὴν ἀδυναμίαν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ν' ἀντιστῇ στόπ.

Ἀδύνατον ἀπὸ τὰς θέσεις εἰς ἃς ἐφθασεν ὁ ἐχθρὸς νὰ μὴ φθάσῃ κατ' εὐθείαν εἰς Πεστάνη στόπ.

εἶναι ἀδύνατον νὰ προμηθευθῶμεν ἐφόδια στόπ. Ὑπεράσπισις πρὸς ἀριστερὰ Ζαγοριᾶ ἤδη ἀδύνατος στόπ.

Ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ κτυπᾷ πολὺ ἐντατικὰ μὲ ἔλμους καὶ πυροβολικὸν προξενῶν πολλὰς ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

11) Διοίκησιν Μερραρχίας Λελιᾶνο:

Ἐπίσης βος λόχος καὶ ὁ λόχος ἔλμων Μερραρχίας συνεπτύχθησαν ἀπὸ θέσεως ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγοριᾶ πρὸς Πεστάνη στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

12) Ἡ ἡμέρα ἔληξε μὲ θλιβερώτατον ἀπολογισμὸν διὰ τὰ στρατεύματά μας στόπ.

Ἐκ τῶν 1000 ἀνδρῶν μὲ τοὺς ὁποίους ἀνεκατέλαβον, ματαίως ὅμως, τὸ ὕψ. 1178 δὲν μοῦ ἀπέμεινον παρὰ 200 καὶ αὐτοὶ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν στόπ. Εἶναι ἀνάγκη ἐντὸς τῆς νυκτὸς γὰρ μοῦ σταλῶσι ἐνισχύσεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

13) Ὁ Γκαλέστι πρὸς τὸν Σικπιόνι:

Τὸν ἀποκοπέντα Ὀλλέαρο σὲ παρακαλῶ γὰρ τὸν πληροφρήσης ὅτι τὸ ὕψ. 1176 κρατεῖται ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὅποιοι κρατοῦν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτεῖς στόπ.

Κρίνω στιγμὴν ἀντεπιθέσεως προταθείσης χθὲς ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ μου μὲ σύγχρονον ἐνέργειαν δου Σώματος ἐπὶ Τρεμπεσίνας στόπ.

Κατάλληλον περίστασιν ἐπέμβασις πυροβολικοῦ δου Σώματος κοιλάδα Α. 341.

14) Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας πρὸς τὴν Διοίκησιν 65 καὶ 66 Συνταγμάτων Πεζικοῦ:

Ἐπιστρέψατε στόπ. Μεταδώσατε ἐντὸς τῆς σήμερον πλήρη ἀναφορὰν ἐνεργηθειῶν ἐπιχειρήσεων καὶ χρόνον αὐτῶν στόπ.

Εἰδοποιήσατε ἐπίσης τὴν Μοῖραν Πυροβολικοῦ ἢ ὅποια δύναται γὰρ ἐπιστρέψη.

15) Κασάτα:

Μακρὸς καὶ τραχὺς ἀγὼν εἰς ὀπισθίας κλιτεῖς Τρεμπεσίνας στόπ.

Εἰς Κλεισούραν οὐδεμία ἐνέργεια στόπ.

Ἀνάγκη ἀεροπορίας στόπ.

Ἀντισταθῆτε διὰ τὴν τιμὴν μας.

Ταγματάρχης Ν.

16) Ὁ ἐχθρὸς κατέρχεται Ν. ὕψωμα 1598 μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Περίπολοι ἀνέρχονται μεταξὺ βορείας αὔρας καὶ ὕψωματος 1178 καὶ μεταξὺ ἄνω καὶ μέσης Ἀρέτζας στόπ.

Ὅλοι οἱ σύνδεσμοι ἀπεκόπησαν.

Ταγματάρχης ΝΑΝΙ

17) Στρατηγόν:

Ὅλη ἡ κλιτὺς Ν. 1426 εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ὅστις κατέρχεται μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Ἐπείγει δρᾶσις ἀεροπορίας στόπ.

1426 περικυκλωθὲν ἀνθίσταται, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἄνω Ἐρέτζια στόπ.

Ἵπογ. ΝΑΝΙ

Α. 341

18) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως αἰχμαλώτων τῶν ἡμερῶν αὐτῶν προέκυψεν: Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς συνήθως τοποθετεῖ εἰς τὰς ὑψηλὰς θέσεις πλησίον τῶν φυλακίων ἓνα ἢ δύο ἄνδρας διὰ φρουρὰν, ἐνῶ λοιποὶ ἀναπαύονται εἰς τὰς χαμηλὰς τοιαύτας στόπ.

Ἡ πληροφορία αὕτη γὰρ γνωσθῆ εἰς τὰ μικρὰ τμήματα, ἵνα ταῦτα προσπαθήσουν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας καὶ καταφέρουν πλήγματα τὰ ὁποῖα ἀνέκτελεσθῶσι καλῶς θὰ ἐπιφέρουν αἰχμαλώτους καὶ ὄπλα στόπ.

Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ χρησιμεύσουν γὰρ μᾶς δώσουν πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολὺ χρήσιμοι στόπ.

Νὰ διατηρήσουν τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν στρατευμάτων μας στόπ.

Νὰ γνωρίσῃ ὁ ἐχθρὸς ὅτι τὸ πνεῦμα μας εἶναι πάντοτε ἐπιθετικὸν στόπ.

Οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι ἤθελον διακριθῆ εἰς τοιοῦτου εἴδους ἐνεργείας ἀμέσως θὰ ἀμείβωνται καὶ διὰ χρηματικῶν βραβερίων.

Ὁ Στρατηγὸς - Διοικητὴς TZIOBANI MAJI

19) Ἀνεξαρτήτως τῆς ὥρας τοῦ ραντεβοῦ εἶναι ἀνάγκη γὰρ παραμένῃς σὲ διαρκῆ ἐπαφὴν μαζί μου στόπ.

Εἶδατε ὅτι εἰς τὰς 17 ἔβαλον μὲ ἓνα ὄλμον ἀπὸ τὴν Γκρόπα ἢ ἀπὸ τὸ (πεντίτσι) Πρέντανη εἰς τὰ νῶτα τάγματος Πεζικοῦ ἐστρατοπεδευμένου ἐπὶ μιᾶς διαδαθμίσεως τοῦ ἐδάφους Μέρτζαση στόπ.

Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας στόπ.

Ἐφοδος αὔριοντὸ πρῶτ στόπ.

Εἰδοποιήσατε τὸ Πεζικὸν στόπ.

Διπλασιάσατε νυκτερινὴν ἐπιτήρησιν.

ΠΙΤΣΙ

20) Εἰδοποιήσατε τὸν Μέρλιν ὅτι αὔριον θὰ γίνῃ ἔφοδος στόπ.

Ἀπάντησις καλῶς.

ΜΕΡΛΙΝ

21) Τὸ Μάλι - Γκρόπα εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ μᾶς θάλλουν ἀπὸ 4 μέρη στόπ. Φοβοῦμαι ὅτι θ' ἀναγκασθῶμεν γὰρ φύγωμεν.

A. P.

22) Πυκνὴ ὁμίχλη ἐμποδίζει παρατήρησι στόπ.

Οὐδὲν νεώτερον.

Ἵπ) γὸς Τιγκονᾶτο

23) Πρὸς Ντέλ Ἀντώνιο:

Ἀπόψε ὁ 69ος λόχος δὲν θὰ μετακινηθῆ στόπ.

Εἰδοποιήσατε Ἵπ) γὸν Μετσέλα γὰρ μοῦ φέρῃ ἐπάνω.

A. K.

24) Ἐπίθεσις συνεχίζεται. Ἄλλο δὲν δύναμαι νὰ σοῦ εἶπω.

ΜΕΡΛΙΝ

25) Διὰ τί δὲν ἀπαντήσατε εἰς τὰς κλήσεις μου; Ἀπὸ τὰς 2 τῆς χθὲς πῶς ἐξελίσσεται ἡ ἐπίθεσις;

A. P.

26) Βάλλουν πολὺ; Ἐχουν περικυκλώσει τὴν οἰκίαν μὲ τὰ κτυπήματα αὐτὰ στόπ.

Πάντοτε κουράγιο στόπ.

Πάντοτε αἰσιόδοξος στόπ. Δώσατέ μας νεωτέρας πληροφορίας τὸ ταχύτερον στόπ.

ΤΣΕΖΑΡΕ

27) Συνεχίζεται πάντοτε ἡ ἐπίθεσις στόπ. Βλέπω μόνον βολὰς ἰδικὰς μας ἐπὶ τῆς Γκρόμπα.

ΠΙΤΣΙ

28) Πρὸς τὸν Κοντίλο:

Ἵπολοχαγὸς Νταβιζιάρε ζητεῖ ἐξουσιοδότησιν νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἀναφέρῃ κατὰστασιν ἣτις ἀπέβη κρίσιμος λόγῳ τῆς ἀδυναμίας παροχῆς βοήθειας καὶ ἐκτελέσεως ἀποστολῆς του.

A. P.

29) Διατηρήσατε πάσῃ θυσία συνοχὴν σας στόπ.

ΠΙΤΣΙ

30) Ὁ Καστάνια παρακαλεῖ νὰ σβήσητε ἀμέσως τὶς φωτιὰς καθὼς καὶ εἰς τὸ Πεζικόν, ἄλλως θὰ βάλλουν ὅλην τὴν ἡμέραν.

ΤΟΖΙ

31) Ἵπολοχαγὸς Σόλα ἐρωτᾷ ἐὰν οἱ ὄλμοι ἔχουν τοποθετηθῆ εἰς τὴν καθωρισθεῖσαν θέσιν διὰ νὰ κτυπήσουν τὴν ἀκρόπολιν.

Ἵπολοχαγὸς ΜΠΟΥΦΑ

32) Ἀπὸ ὑψ. 1624 ἐχθρὸς βομβαρδίζει δι' ὄλμων θέσεις 36 λόχους.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

33) ΑΤΤ ἐξακολουθεῖ ἐχθρικός βομβαρδισμὸς ἀπὸ 1624.

Ἐπὶ θέσεων 36ου Λόχου καὶ Λόχου Διοικήσεως στόπ.

Ἦδη ἐβομβαρδίσθη Λόχος Διοικήσεως Συντάγματος.

34) Κλιτὺς 633 αὔριον θὰ καταληφθῆ ὅλη ἀπὸ τὸν λοχαγόν.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

35) Κατελάδομεν ύψωμα 1500 στόπ. Περιέπεσαν εις χείρας μας 2 αὐτόματα ὄπλα καὶ 50 αἰχμάλωτοι στόπ.

Θὰ προαχθῆτε καὶ θὰ βραβευθῆτε μὲ μετάλλιον γαλάτας.

B. BOATE

36) Παρακαλῶ γνῶρισέ μοι ἀτομικὸν ἐφοδιασμὸν καὶ τμημάτων.

Ταγματάρχης KAPNEPO

37) Παροῦσαν κατάστασιν θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ νὰ γνωρίσω τὰς λεπτομερείας τῆς στόπ. Ἡ θέσις πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ μὲ κάθε θυσίαν στόπ. Μελετήσατε λεπτομερῶς τρόπον ἐνεργείας διὰ νὰ καταλάβωμεν τὸ Γκόλικο στόπ. Ὁ 69ος Λόχος Κεμόνα τοποθετηθεὶς εἰς ὑψ. 1615 εὐρίσκεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου.

Συνταγματάρχης KOMOZO

38) Διαταγῇ τοῦ κυρίου Κομόζο ἀρχίζω κίνησιν 14ην ὥραν.

Ἀπεστάλη ὁ Σόλο μετὰ διαταγῆς PZ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Καστάνια ἀπὸ τὸ συγκρότημα Πίτσι ὥραν 11.40' στόπ.

Ἡμέτεροι ἐπέστρεψαν εἰς βάσιν ἐξορμήσεως στόπ.

Τὸ πᾶν ἀνεστάλη στόπ. Ἡ διαταγῇ μου ἡ ἀποσταλεῖσα διὰ τοῦ Σόλο, ὡς ἐκ τούτου ἀκυροῦται στόπ.

Ὁ Σόλο νὰ σταθμεύσῃ εἰς θέσεις κεκαλυμμένας ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν στόπ.

Ἐπιβεβαιώσατε λῆψιν ἀναφέροντες μόνον τὸν ἀριθμὸν 7.

PZI

39) Γραμμὴ διακοπεῖσα στόπ. Προβλέψατε στόπ.

Δ) σιν 47ου Λόχου στόπ. Νῦξ ἤρεμος στόπ. Οὐδεμία εἶδησις.

40) Πρὸς τὸν Ἄντ) ρχην Καστάνια:

Ἵψωμ. 1624 τοῦ Γκόλικο ἐπανακατελήφθησαν στόπ.

Ἐπιζητήσατε νὰ ἐκμεταλλευθῆτε ἀμέσως δημιουργηθεῖσαν εἰς τὸ δεξιὸν σας κατάστασιν διὰ νὰ ἀνακαταλάβητε ὕψωμ. 1192 στόπ.

Ζητήσατε ἀπ' εὐθείας ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ καὶ ἔλμων ἐπὶ ὑψ. 1192 κλιτύων αὐτοῦ.

ΠΙΤΣΙ

41) Κατεπείγουσα συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ ἐπὶ No 2, No 3, No 1.

EZZIO

42) Συγκέντρωσις ἐπὶ No 2 στόπ. Ὑποστάντες ἐπίθεσιν μὲ δυνάμεις ἠγαγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν ἐπὶ γραμμῆς ἐξορμήσεως στόπ. Ἐχθρικὸν πυροβολικὸν βάλλει ἐπὶ 1615 στόπ. Διατάξατε ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ A. B. PI.

43) Ἐχθρὸς ἀντεπιτίθεται μετὰ δυνάμεων στόπ. Ἐπείγει συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ κατὰ 2, 3, 1.

EZZIO

44) Ἡ ἐξοχότης του διατάσσει διατήρησιν ὀπωσδήποτε θάσεως ἐξορμήσεως στόπ. Μόλις καταστή δυνατὸν ἐπαναλάβετε ἐπίθεσιν στόπ. Διατηρήσατε σύνδεσμον μὲ περιπόλους.

ΣΑΒΕΡΙΟ

45) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τομέως κοιλ. Ζαγοριὰ καὶ Διοίκησιν 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Κατάστασις ἀμετάβλητος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἤδη ἀναφερθεῖσαν στόπ. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σημαντικαὶ στόπ. 79ος Λόχος Μπελοῦνο ἐξορμήσας κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου δὲν ἐπανῆλθεν εἰσέτι στόπ. Ἐκαστος Λόχος γραμμῆς ἀπέστειλε περίπολον διοικουμένην ὑπὸ Ἵπαξ) κοῦ μὲ σκοπὸν ἐπιτηρήσεως τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἐντολὴν νὰ παραμείνῃ ἔξω καθ' ὄλην τὴν νύκτα στόπ. Λόγω τῆς καταστάσεως καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀπωλειῶν καὶ τῶν θέσεων κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν, κατεληγμένων ὄλων καλῶς, ἐξηκριβωμένων καὶ κυριαρχουμένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κάθε εἶδος βολῆς. Προβλέπω ὅτι αὔριον τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν χαραυγὴν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἀνθέξωμεν εἰς περισσοτέραν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποσταλοῦν ἐγκαίρως ἱκαναὶ ἐνισχύσεις καὶ πυρομαχικὰ στόπ. Τὸ πυροβολικόν μας ἐπενέθη λίαν ἀνεπαρκῶς αὐξήσαν τὰς δυσκολίας διὰ τὴν ἄμυναν, ἐνῶ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ὄλων ὑπῆρξε λίαν τροφοδοτημένον καὶ ἀκριβὲς στόπ. Εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀποσταλῇ ἀσύρματος ἢ ἐπαναλειτουργήσῃ ἢ τηλεφωνικὴ γραμμὴ.

Ἵπολοχαγὸς ΝΤΕ ΦΙΛΙΠΠΟ

46) Πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ 79ου Λόχου Τάγματος Μπελοῦνο καὶ 220 Λόχου:

Ἐπιβεβαιῶ τὴν Διαταγὴν καθ' ἣν ὁ 79ος Λόχος Τάγματος Μπελοῦνο μετεφέρθη ἐπειγόντως ἐπὶ τῶν βράχων ὑπεράνω τῆς Διοικήσεως τοῦ Τάγματος στόπ. Ὁ 22ος Λόχος θ' ἀναπτυχθῇ καὶ θ' ἀναλάβῃ τὸ μέτωπον τοῦ 79ου Λόχου στόπ. Μετὰ τοῦ 79ου Λόχου θὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀντεπιθέσεως τὰ στοιχεῖα τοῦ Τάγματος Βάλ Νατιούζα, τὰ ὁποῖα ὀπισθοχώρησαν καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπανοδηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἵπολοχαγοῦ Τιρμούτσι καὶ τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ Μαρκέτι.

Ἄν)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

47) Πρὸς τὰς Διοικήσεις 1—3 λόχων τοῦ 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ 220 Λόχου Τάγματος Βάλ Νατιζιόνε:

Ἐκαστος λόχος ν' ἀποστείλῃ ἀμέσως ἔμπρὸς περίπολον ἐκ 5 ἀνδρῶν ὑπὸ

βαθμοφόρον ύπαξιωματικόν με σκοπόν τήν παρατήρησιν τών κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ στόπ. Πρέπει γὰ προωθηθῶσι 300 μ. περίπου ἔμπροσθεν τών θέσεων καί γὰ μείνουν ἐν παρατηρήσει καθ' ὅλην τήν νύκτα στόπ. Ἐκαστος ἀνὴρ γὰ ἔχη τουλάχιστον 4 χειροβομβίδας στόπ. Ἀναφέρω ὅτι 19ην ὥραν ὁ 79ος λόχος θὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὸ ἀριστερόν μας στόπ. Ὁ 220ὸς λόχος ἐπεφορτίσθη με ἐπαγρύπνησιν Μαλισιόδα.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

48) Ἀντ)ρχην Πικκαρέττα:

Ἡ ἐχθρική προέλασις ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σας δεικνύει ὅτι ὁ ἐχθρὸς προβλέπει ἐνέργειαν εἰς τήν κοιλάδα Ζαγοριάς εἰς τήν κοιλάδα Ἀώου, ἀφ' ὅπου ὁμως διὰ τῆς ἡμιονικῆς δεξιᾶ Ζαγοριά θὰ κυκλώσῃ τὰς θέσεις σας στόπ. Φυλάξατε τὰ γῶτα σας μετατοπιζόντες προκεχωρημένας δυνάμεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

49) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Διαταγή εἶναι ν' ἀντισταθῆτε εἰς θέσεις σας πάσῃ θυσίᾳ στόπ. Ἀκολουθῶς δι' ἀντεπιθέσεως ἐπανακαταλάβετε ἀπωλεσθείσας θέσεις στόπ. Ὅπως οἰανδήποτε ν' ἀντισταθῆτε ὑφ' οἵανδήποτε θυσίαν εἰς θέσεις σας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

50) Ὑπολοχαγὸν Ταλιαδούε:

Τοποθετήσου εἰς θέσιν φραγμοῦ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ τῆς ρωμαϊκῆς γεφύρας διὰ γὰ ἐπιτηρῆς καὶ τοποθέτησης τὸ συρματοπλέγμα στόπ. Ἀρκοῦν 2 ἄνδρες καὶ εἰς ἔμπειρος στόπ. Συστηματοποιηθῆτε.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

51) Γεγονότα 15-2-41:

Κατὰ τήν 6.30' ὁ ἐχθρὸς κατόπιν καταιγιστικῶν πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ ὀβελίων ἐνήργησεν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀλπινιστῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τῆς διμοιρίας πολυδύλων τοῦ 1) 68 τάγματος στόπ. Ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη με μεγαλυτέραν ὄρμηγν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Μαλεσιόδας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη στόπ. Κατὰ τήν 10ην ὥραν ἐπανέλαβε τήν ἐπίθεσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως κατορθώσας γὰ εἰσχωρήσῃ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Ὁ 3ος λόχος ἀντεπετέθη κατορθώσας γὰ συγκρατηθῆ ὀλίγον πέραν τῶν βράχων Ν.Α. 792 στόπ. Κατὰ τήν 13ην ὁ ἐχθρὸς με εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν πυροβολικοῦ καὶ ὀβελίων ἐπανέλαβε τήν ἐπίθεσιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου ἀσχῶν μεγαλυτέραν πίεσιν καί, μετ' ἀλλεπαλλήλους μεταβολάς, τὸ ἀριστερόν ὑπεχώρησεν ἐκθέτον τὸ ὑπόλοιπον τῆς γραμμῆς εἰς πλαγίας βολὰς καὶ ἀπὸ ὑψηλά.

52) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἐξουσιοδοτῶ ὑποχώρησιν ἐπὶ στηρίγματος.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

53) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἀντὶ ν' ἀποσυρθῆτε εἰς Πεστάνη φράξατε τὸ κενὸν μεταξὺ κοιλάδος Ζαγοριά καὶ λιθίνης γεφύρας στόπ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ὀφείλεται ν' ἀντισταθῆτε πάσῃ θυσίᾳ διὰ τὰ προστατεύσητε δεξιὸν παρατάξεως Βερσαλιέρων.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

54) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐχθρὸς ἔφθασεν εἰς τὰς πρὸ τῆς γραμμῆς θέσεις στόπ. Ματαίως ἐζήτησα εἰδήσεις τμημάτων γραμμῆς στόπ. Ἠμύνθην μὲ τμήματα τοῦ 68ου εἰς μετόπισθεν θέσεις, ἐπὶ τοῦ Σ.Δ. Τάγματος στόπ. Ἀνάγκη ἰσχυροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ στόπ. Ἀμύνομαι ἐπὶ τῶν θέσεών μου, ἀλλ' ἡ κατάστασις εἶναι κρίσιμος στόπ. Πυροβολικὸν δάλλει ἐπὶ τῶν γραμμῶν μας.

Ἄντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

6') Πληροφορία: ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ

1) Διοικήσις Πας Στρατιᾶς:

21 Δεκεμβρίου 1940

Ὁ δ η γ ί α ι

Αἱ ἐνισχύσεις αἱ ὅποιαί τώρα καταφθάνουν εἰς συνεχῆ κύματα καὶ ἐντατικῶς ἐξ Ἰταλίας ν' ἀναληφθῆ ἐπιθετικὴ στάσις.

Θέλω καὶ διατάσσω τοιαύτη γὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια ὄλων.

Δὲν θέλω καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τὸ γόητρον τοῦ Στρατοῦ μας γὰ ἐξακολουθήσωμεν πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Θὰ ἦτο ἐντροπή.

Ἐννοεῖται ὅτι ὄλοι αἱ νέαι καὶ ὠργανωμέναι ἐνισχύσεις, αἱ ὅποιαί ἤλθον τελευταίως καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἐρχόμεναι, δέον γὰ χρησιμοποιηθῶν διὰ γὰ καταφέρουν ἀποτελεσματικὰ πλήγματα καὶ οὐχὶ γὰ ἐγκατασταθοῦν ἀμυνητικῶς καὶ γὰ συμπτύσσωνται.

Πρέπει γὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τὸ ὅποιον εἶναι καθαρῶς ἰδικόν μας καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι δέον γὰ ἐπιτιθέμεθα καὶ οὐχὶ γὰ ἀντεπιτιθέμεθα, ἀφοῦ ἀντιμετωπίζομεν τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ ἐπιδεικνύοντες ἐπιθετικὸν πνεῦμα γὰ προτείνωνται: δι' ἠθικῶς ἀμοιβάς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἠθικοῦ, οἱ Διοικηταὶ νὰ διεισδύσουν εἰς τὸ πνεῦμα μου καὶ ἀναλόγως νὰ συμπεριφερθοῦν καὶ μοὶ ὑποβάλλουν προτάσεις. Ἡ παροῦσα Διαταγὴ μου νὰ κοινοποιηθῆ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκτελεσθῆ πλήρως, μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θὰ μεταπέσωμεν ἀπὸ μίαν μακροτάτην περίοδον ἀπραξίας, εἰς μίαν τοιαύτην πλήρη ἐνεργητικότητος, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ σημειωθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς νίκης.

Ὁ Στρατηγὸς Δ) τῆς τῆς Στρατιᾶς
TZELOZO

2) Πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Πίτσι:

Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς Μαρκέλι ἀναφέρει ὅτι ἡ πρώτη γραμμὴ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ ὀπισθοχωρήσαντα στοιχεῖα ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς 2ας γραμμῆς. Ὁργάνωσεν ἄμυναν.

Ὁ Ὑπολοχαγὸς Φουμαγκάλι ἀναφέρει ὅτι εἶδε 40 περίπου ἀλπινιστὰς νὰ ὀπισθοχωροῦν. Ὅντως περισυνέλλεξε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπανέφερεν εἰς τὴν γραμμὴν.

Ἐτοποθέτησα ἓνα ὀπλοπολυδύλον μετὰ Διοικητὴν ν' ἀνοίξω πῦρ εἰς τὰ νῶτα τῆς 2ας γραμμῆς εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἄνδρες τινὲς ἀποπειραθῶσι νὰ ὀπισθοχωρήσωσι.

Ὁ 279ος λόχος κινεῖται ἐνῶ ὁ 216ος λόχος ἀδρανεῖ.

Ἀνάγκη ἐντατικοῦ πυρὸς πυροβολικοῦ ἐπὶ παλαιᾶς θέσεως.

Ὁργανῶν ἀντεπίθεσιν.

Ἄντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

3) Ἐγὼ σ' ἀκούω καλά. Πρέπει νὰ ξέρης ὅτι εὐρίσκομαι εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μουσκεμιμένους καὶ μετὰ κρουπαγήματα στὸ ἓνα πόδι. Δὲν ἔχω χάρτην καὶ μολύβι, τᾶχασα, τί μποροῦσα νὰ κάμω. Θὰ κάμω ὅ,τι εἶναι δυνατόν.

Ταγματάρχης MANKI

4) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τοῦ 68ου Συντάγματος:

Χθὲς περὶ ὥραν 18ην εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Τάγματος ἀντελήφθη εἰς τὸ δεξιόν, συγκεχυμένας φωνάς, κατόπιν καταιγιστικοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων πολυδύλων. Ἀπὸ τοὺς πρώτους στρατιώτας τοὺς ὁποίους συνήντησα ἐπληροφορήθη ὅτι ὀλίγον πρὶν εἶχον ἴδῃ στρατιώτας μας μετὰ ὑψωμένα λευκὰ μανδύλια. Προσπάθησα νὰ διαπιστώσω ἀμέσως τὴν εἶδησιν αὐτὴν, μετὰ ἀποτέλεσμα δυστυχῶς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς καὶ διέταξα τοὺς Διοικητὰς τῶν λόχων μου νὰ τοὺς σταματήσουν καὶ νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐνδεχομένως προετίθεντο νὰ διαδοῦν τὴν γραμμὴν μας καὶ νὰ αὐτομολήσουν.

Ὁ λοχαγὸς Ντι Βριγκέρτι μεθ' ἑνὸς Ἀνθυπολοχαγοῦ ἐπενέβησαν πρᾶ-

γματι και ήμπόδισαν τήν τοιαύτην αὐτομολίαν. Μετέβην ἐπὶ τόπου και κατόπιν ἀναφορῶν διαφόρων Ἀξιωματικῶν οἵτινες ἐπενέθησαν ἐξηκρίθωσα ὅτι μία φάλαγξ 180—200 εἶχε μεταπηδήσει εἰς τήν γραμμὴν τοῦ II τάγματος και ἐπανήρχετο εἰς τὰς θέσεις της μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Ντί Λορέντζο εἰς τὸ μέτωπον τοῦ 2ου λόχου ὅπου ἐγὼ ἀκριβῶς εὕρισκόμην.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν βον λόχον και εἰς ἄλλους λόχους τοῦ IIου τάγματος και ὀλίγοι ἀπὸ διάφορα τμήματα τοῦ 10ου τάγματος.

Ἦκροάσθη ἀμέσως τὸν λοχαγὸν Ντί Λορέντζο και τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν ὅστις τὸν ἠκολούθησεν ὡς και στρατιώτας και τοὺς διέταξα νὰ ὑπάγουν ἀμέσως εἰς τὰ τμήματά των και ν' ἀναλάβουν τὰ ὅπλα των. Ὁ λοχαγὸς Ντί Λορέντζο κατόπιν ἐπανειλημμένων Διαταγῶν μου ὡμολόγησε ὅτι κατόπιν συναντήσεως μὲ τὸν λοχαγὸν ἔδωσε Διαταγὴν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὅπλα και νὰ μὴ πυροβολήσουν πλέον μὲ τήν ἐλπίδα ὅτι ἐχθρὸς θὰ ἔπαυε και αὐτὸς νὰ τοὺς κατακρεουργῇ.

Διοικητὴς τοῦ Τάγματος
Ἄντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

γ') Πληροφορία ἐπὶ τοῦ ἐφοδισμοῦ και διαφόρων ἐλλείψεών του.

1) Παροῦσα θέσις Διοικήσεως Τάγματος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐξασκήσω Διοίκησιν. Θὰ ἔπρεπε νὰ μετατοπισθῶ. Ἔχω ἀνάγκην δύο τηλεφώνων. Ἄν δύνασθε ἀποστείλατε ταῦτα αὐριον πρωτῶν.

Σ. 800

(Δ) σις Τάγματος)

2) Πρὸς τὴν Δ) σιν Ε.Π.Ι.Σ.Α.:

Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1239 Διαταγῆς δέον ὅπως οἱ πολυβοληταὶ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ τῆς αὐριον νὰ προβλεφθῇ ὁ ἐνεφοδιασμὸς 20 πολυβολητῶν μετατεθέντων εἰς 35ον Λόχον.

ΚΑΣΤΑΝΑ

3) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐπείγει ἀποστολὴ πυρομαχικῶν δι' ὅλα τὰ ὅπλα και ἰδίᾳ δι' ὄπλο πολυβόλα και πολυβόλα. Ἡ κατάστασις ἰδίᾳ μὲ τὴν τῆς 15ης ὥρας. Προβλέπω ἐπιθεσιν κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου. Χρειαζέται ἔντονον πῦρ πυροβολικοῦ. Ἐζητήσα ἐπανειλημμένως τοιοῦτον πῦρ, μὲ φωτοβολίδας, ἄνευ ἀποτελέσματος. Παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀποστείλητε πιστόλιον μὲ φυσίγγια και κώδικα. Παρακαλῶ θέσατε εἰς ἐνέργειαν τὴν τηλεφωνικὴν γραμμὴν τοποθετοῦντες συρματοφύλακας. Οἱ ἀποσταλέντες δὲν ἐπανῆλθον μέχρι τῆς στιγμῆς.

Ἄντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

4) Δ) σιν I, II Τάγματος:

Δώσατε δεούσας διαταγὰς εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἔργα συστηματοποιήσεως καὶ ὀχυρώσεως τῶν θέσεων ἐξακολουθήσουν ἐντατικῶς μὲ κάθε ἐνέργειαν. Ὁ Ἄντ)ρχης Πικκαρέττα δέον νὰ προβλέψῃ διὰ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ συρματοπλέγματος ἔμπροσθεν θέσεως διμοιρίας Βελνατιζόνε, εὐρισκομένης εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Αἱ θέσεις τῶν ὄλμων καὶ πολυβόλων νὰ προστατεύωνται ὑπὸ βαθείας γραμμῆς συρματοπλεγμάτων. Ἐπίσης γνωρίζω ὅτι θὰ φθάσουν ἀπόψε εἰς τὰ τάγματα τὰ κάτωθι ὕλικὰ καὶ ἐνισχύσεις.

I Τάγμα: 20 μπάλλες συρματοπλέγματος καὶ δέκα σιδηροὶ πάσσαλοι.

II Τάγμα: 10 μπάλλες σύρματος, 20 κιβώτια σύρματος, 7 πάσσαλοι σιδηροὶ. Ἡ Διοίκησις τοῦ IIου Τάγματος ν' ἀποστείλῃ Ἀξιωματικὸν διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἄνω ὕλικὰ καὶ τὰ συνοδεύσῃ.

Ὁ Ἄντ)ρχης Δ) τῆς τοῦ Συν)τος
ΤΟΥ NINETI

δ') Πληροφορία ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν τοῦ

1) Ἀπὸ τὴν τελευταίαν βολὴν εἶχομεν τραυματίας καὶ νεκροὺς, ἐξ ὧν εἰς Ἀξιωματικὸς.

ΜΕΡΑΙ

2) Τὸ Βάλ Νατιζόνε μετὰ τὰς χθεσινὰς ἀπωλείας δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ 4η ὀμάς τοῦ 16ου διελύθη.

N. P. II.

3) Βομβαρδισμὸς ἀπὸ ὑψ. 1624 κατὰ 36ον λόχον καὶ λόχον Διοικήσεως προξένησεν ἀπωλείας 2 νεκροὺς καὶ 22 τραυματίας.

KAPNEPO

4) Λόγω τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἃς εἶχον, ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσω τὸν 36ον λόχον. Μοῦ ἐδημιουργήθη κενὸν 700 σχεδὸν μέτρων.

Ταγματάρχης KAPNEPO

5) Ἀπώλειαι μεγάλαι. Ἐξεδόθη Διαταγὴ διὰ 36ον λόχον ὅστις ἔρχεται.

ΝΤΑΣΤΑ

6) Διατηροῦμε ἀκόμη τὴν γραμμὴν ἀλλ' ἀπώλειαι μεγάλαι.

A. II.

7) Ἀπώλειαι κατὰ προσέγγισιν: Ἀξιωματικοὶ νεκροὶ 5, ἐξαφανισθέντες

2, τραυματίαι 1, Ύπαξιωματικοί νεκροί 4, τραυματίαι 1, Στρατιῶται νεκροί 11, τραυματίαι 38, εξαφανισθέντες 60, ἐξ ὧν μέγα μέρος τραυματίαι πεσόντες.

8) Εἰς Εὐαθέρο βαρεῖται ἀπώλεια.

ETZIO

ε') Πληροφορία περὶ τῶν εἰσερχομένων ἐνισχύσεων

1) Πρὸς τὸ τάγμα Τολμέζο.

Ἐκ 12 τῆς σήμερον τάγμα Τολμέζο τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς μου. Νὰ τηρήσητε ἐπαφὴν δι' ἄσυρμάτου 20 καὶ 50 ἐκάστης ὥρας καὶ ἐν ἀνάγκῃ συνεχῆ ἐπαφή.

A. P.

στ') Πληροφορία περὶ εἰσόδου καὶ ἐπὶ ἀποστελλομένων πρακτόρων

1) Γνωρίζω ὅτι δύο πληροφοριοδότηι πολῖται πλησιάζουν αὐτὴν τὴν ὥραν 17ην εἰς τὰς γραμμάς μας διερχόμενοι κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης κοιλάδος, μετὰξὺ ὑψ. 1510 καὶ Πλεσεβίτσα. Σύνθημα Μίρ - Κονιάρε.

ΠΛΑZZI

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

ΟΣΑ ΔΕΝ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

(Αφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐνδόξως πεσόντων κατὰ
τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν συμμοριτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων
καὶ ὁ ἐνδόξως πεσὼν υἱοθετημένος υἱός μου μόνιμος
ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ, Δημήτριος Ἄθαν. Κοσμάς

Ο

Α. Γ. Ε. Σ.

Ἀντιστράτηγος Γ. Ι. ΚΟΣΜΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρούσα συγγραφή σκοπεῖ:

— Νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949» διὰ συνοπτικῆς ἐκθέσεως τῶν, πρὸ τῶν ἄνω μαχῶν, στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος 1949.

— Νὰ ἐξιστορήσῃ συνοπτικῶς τὴν πρὸ τοῦ 1949 δραστηριότητα τῶν κομμουνιστῶν διὰ νὰ καταδειχθῇ ἐναργέστερον εἰς ποῖον σημεῖον ἐξαθλιώσεως εὔρε τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἀρχιστρατηγία τοῦ Παπάγου.

— Νὰ συγκρίνῃ τὴν στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν προηγουμένων ἐτῶν, διὰ νὰ ἐξαχθῶσι συμπεράσματα ἐπιωφελῆ διὰ τοὺς Ἀξιωματικούς τοῦ μέλλοντος.

— Νὰ καταστήσῃ γνωστά, ὅσα, εἴτε λόγῳ τῆς φύσεώς των, εἴτε δι' οἰανδήποτε ἄλλην αἰτίαν, δὲν δύνανται ν' ἀναγραφῶσιν εἰς ἐπισήμους στρατιωτικὰς ἐκθέσεις, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ περιλάβωσι μόνον ξηρὰ στρατιωτικὰ γεγονότα.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται συνδέονται καὶ μὲ γεγονότα πολιτικο - κοινωνικοῦ περιεχομένου, ἔκρινα ἐπιωφελές νὰ περιλάβω εἰσαγωγικῶς ὑπομνησμένα Κεφάλαια ἐπὶ τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως, λίαν περιληπτικά, διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πλήρους εἰκόνης τοῦ κομμουνιστικοῦ ζητήματος ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Τὰ Κεφάλαια ταῦτα περιλαμβάνουσι:

— Τὴν δρᾶσιν τῶν κομμουνιστῶν πρὸ τῆς κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γερμανοῦτῶν τῆς χώρας, κατὰ τὴν κατοχὴν, καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Βάρκιζας.

— Πῶς ἐνηργήθη ἀπὸ Βάρκιζας μέχρι τρίτου γύρου:

(α) Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν συμμοριτῶν.

(β) Ὁ ἐφοδιασμός των.

(γ) Ποία ἢ δύναμις καὶ ἡ δραστηριότης των μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1949.

— Ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τὸ ἀποδοθὲν ὑπὸ τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀποστολῶν.

— Τὴν ἐν γένει κατάστασιν, κατὰ τὰ ἔτη 1947 καὶ 1948 ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ὅτε ἐτύγγανον Γενικὸς Διοικητὴς τῆς περιοχῆς ταύτης.

— Τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ.

— Ποία ἦτο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ κατάστασις τῶν συμμοριτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

— Ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ Ἔργου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος, Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ.

κατὰ τὴν περίοδον τῆς καταστολῆς τοῦ συμμοριτισμοῦ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΡΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ

(ΜΕΧΡΙ ΑΡΧΩΝ 1949)

(α) Ἐπὶ δικτατορίας Μεταξᾶ

1. Ἐπὶ δικτατορίας ΜΕΤΑΞΑ ὁ κομμουνισμὸς ὑφίστατο ἐν Ἑλλάδι εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν.

Τὰ ληφθέντα μέτρα, τόσοσιν διὰ τὴν δίωξιν τῶν σημαϊνόντων κομμουνιστῶν, τὴν διάλυσιν καὶ κατάργησιν τῶν μέσων προπαγάνδας καὶ ἐνεργείας των, ὅσον καὶ τὰ μέτρα τῆς θεραπείας, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν ἐργατικῶν ἀπαιτήσεων, εἶχον καταστήσει ἀκίνδυνον, ὄχι μόνον τὴν κομμουνιστικὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐκδήλωσίν της. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν, ἐν μέρει τῶν ἀνωτέρω ἀναφέρω ὅτι, κατὰ τὰ ἔτη 1930—33, ἤμουν Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, ἐν Καβάλα. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἐργατικῆς Πρωτομαγιάς ἐλαμβάνομεν δρακόντεια μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Κατ' ἔτος 1939, ὡν διοικητὴς τοῦ ἰδίου Σώματος Στρατοῦ (περίοδος Μεταξᾶ), ἐπεσκέφθην τοὺς ἐορτάζοντας, τὴν ἄνω ἡμέραν εἰς τὸ κέντρον των, ἐργάτας, ἀνευ λήψεως μέτρων ἀσφαλείας καὶ ἐγενόμην δεκτὸς παρ' αὐτῶν ἐνθουσιωδῶς.

(β) Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον

2. Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, οἱ Ἕλληνες κομμουνισταί, καθοδηγημένοι ἢ μὴ, ἐπολέμησαν μᾶλλον, ὡς καλοὶ στρατιῶται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεταξᾶ ἔφθασε μέχρις ἐμοῦ ἡ διάδοσις ὅτι ἔνιοι τούτων ἔλεγον καὶ διέδιδον ὅτι, «ἀπωθηθέντων τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ὁ πόλεμος πλέον δὲν εἶναι ἀμυντικὸς, ὅπως πρὶν, ἀλλὰ κατακτητικὸς».

Διέταξα ανάκρισιν, ἐξ ἧς κατεδείχθη ὅτι ἡ διάδοσις αὕτη δὲν ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν κάτω, ἀλλὰ ἦτο ἐντολή τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, δοθείσα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μέσῳ ὁμοφρόνων στελεχῶν. Δεδομένου ὅτι ὁ πόλεμος δὲν τερματίζεται ἐπιτυχῶς διὰ τῆς εἰσόδου ἀπλῶς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς του, πᾶς τις ἐγγοεῖ πόσον θὰ ἐπέδρα, ἐπὶ τῆς μαχητικῆς ὁρμῆς τοῦ στρατοῦ μας, ἡ ἐπικράτησις τῆς ἰδέας αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο, βάσει τῆς ἀνακρίσεως, παρέπεμψα εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐνίους τῶν διαδοσιῶν καὶ οὕτω τὸ πᾶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πειθαρχίαν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἰς Ταγματάρχης ἐκ τῆς ἰδιαίτερας μου περιφέρειᾶς Μεσσηνίας, ὅστις ἐξειλίχθη κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν εἰς ἀρχηγὸν κομμουνιστῶν, φονευθεὶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἐν Πελοποννήσῳ.

(γ) Κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν

3. Κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν, οἱ Γερμανοὶ συνέλαβον πολλοὺς κομμουνιστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ζαχαριάδην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέστειλαν εἰς στρατόπεδον ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ μὴ συλληφθέντες ἐκ τῶν χαρακτηρισμένων, ὡς ζωηρῶν τοιούτων, κατέφυγον εἰς τὴν ὄρεινὴν ὕπαιθρον, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν σύλληψιν. Οἱ εἰς τὴν ὕπαιθρον καταφυγόντες εἰς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν δραστηρικὴν προέβησαν μέχρι τέλους περιόδου τοῦ 1942. Κατ' ἀρχάς, ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἦτο εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν (ἔτος 1930, μέχρι Ἰουνίου 1941), ὀλίγον δὲ βραδύτερον (ἀπὸ ἐνάρξεως Γερμανο - ρωσικοῦ πολέμου μέχρι τέλους 1942), ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἐμπλεγμένη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς τέως φίλους τῆς Γερμανοῦς, πόλεμον ὅστις δὲν εἶχε δεῖξει μέχρι τέλους 1942 ὑπὲρ τίνος θὰ καταλήξῃ, ἠδυνάτει νὰ στείλῃ μέσα μάχης καὶ προπαγάνδας εἰς τοὺς ἐν Βαλκανίοις κομμουνιστάς καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ Βαλκάνια, κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (ἐξαιρέσει τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοί των ἢ προσεποιούντο τὸν σύμμαχον), ἀπετέλουν εὐρυτάτην ζώνην, ἣν δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ διασχίσῃ τις ἀπαρατηρήτως. Ἐπίσης ἡ Μόσχα, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ συμμάχους τῆς Ἀγγλοῦς ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποστολὴν ὕλικου πολέμου διὰ τοὺς κομμουνιστάς Ἑλλήνας καὶ Σέρβους, διότι τότε, (τὸ 1941 — 42), ἡ Ἀγγλία, εὐρισκομένη ἐν τῇ ἀνασυγκροτήσῃ τοῦ στρατοῦ τῆς καὶ τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας τῆς, δὲν διέθετε τοιοῦτον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὁμοῦς τοῦ 1943, ἡ καὶ ἐνωρίτερον, πάντως δὲ μετὰ τὴν ἤτταν τῶν Γερμανῶν εἰς Στάλινγκραντ, ὁ κομμουνισμὸς, εἰς τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν Βαλκάνια, ἤρχισε νὰ ὀργανοῦται πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, διὰ τῆς συγκροτήσεως τμημάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον καλῆς ἀνταρτικῆς ἀξίας, μὲ σκοπὸν καὶ ἐπιδιώξιν τὴν ἀπασχόλησιν δῆθεν περισσοτέρων δυνάμεων γερμανικῶν, ἐκτὸς τῶν κυρίων θεάτρων πολέμου, πραγματικῶς ὁμοῦς διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Βαλκανίοις.

Ὁ ἐφοδιασμὸς δι' ὕλικῶν πολέμου καὶ χρημάτων (λιρῶν), τῶν οὕτως ὀργανουμένων ἐν Ἑλλάδι καὶ Σερβίᾳ κομμουνιστῶν, ἐγένετο, δυστυχῶς, λόγω τῆς ἀδυναμίας τῆς Ρωσίας ν' ἀποστέλλῃ ἀκινδύνως τοιαῦτα μέσα καὶ ἴσως, τῆ μυστικῇ ἀπαιτήσῃ της, ὑπὸ Δυτικῆς συμμάχου δυνάμεως, ἐνδιδοῦσης εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Μόσχας, εἴτε ἀπὸ φόβον, μήπως αὕτη συμβιβάσθῃ πρὸς τοὺς Γερμανούς, εἴτε διὰ νὰ κερδίσῃ χρόνον, τόσον πολύτιμον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν προπαρασκευῶν της. Οὕτω βλέπομεν, ἐν Σερβίᾳ, νὰ παραμελῆται, ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων, ὁ Ἐθνικόφρων Μιχαήλοβιτς καὶ νὰ προτιμᾶται ὁ κομμουνιστὴς Τίτο, καὶ ἐν Ἑλλάδι, νὰ προτιμῶνται οἱ κομμουνισταὶ καὶ οἱ λεγόμενοι Δημοκρατικοί, (ἀντιβασιλικοὶ μᾶλλον) Ἀξιωματικοί, παραμεριζομένων τελείως τῶν διεξαχόντων νικηφόρως τὸν πόλεμον, ἐν Ἀλβανίᾳ, Ἐθνικοφρόνων Ἀξιωματικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ Εἰς τὰ Βαλκάνια

Αὕτη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς κάτωθι χρονικὰς περιόδους κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

(α) Ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὸ Στάλινγκραντ.

4. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Μόσχα, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ προδώσῃ τὰς μελλοντικὰς περὶ κομμουνιστικῆς ἐξαπλώσεως προθέσεις της, ἢ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως, λόγω τῆς ἀπασχολήσεώς της εἰς τὴν συγκράτησιν καὶ ἀποκρουσιν τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς ἐν Ρωσίᾳ, δὲν ἐζήτησε προνομίας, ἢ ἄλλην ὕλικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῶν κομμουνιστῶν ἐν Βαλκανίοις, ἀπὸ τοῦς Δυτικοῦς καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν.

(6) Ἀπὸ τῆς συμπτώξεως τῶν Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ, μέχρι τῆς συναντήσεως τῶν Προέδρων Στάλιν—Ροῦζβελτ—Τσώρτσιλ, ἐν Γιάλτα

5. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ Μόσχα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀπορροφήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων ἔξω τοῦ κυρίου θεάτρου ἐπιχειρήσεων (τοῦ Ἀνατολικοῦ), ἐζήτησε παρὰ τῶν Δυτικῶν (κυρίως τῶν Ἄγγλων), νὰ ἐνισχυθῶσιν οἱ

κομμουνισταί εις ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατεχομένας χώρας δι' ὕλικῶν πολέμου καὶ ἄλλων μέσων, πρὸς δημιουργίαν δῆθεν καταστροφῶν καὶ ἀπασχολήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων, ἐπ' ὠφελεία τῆς Ρωσικῆς πρὸς δυσμὰς προχωρήσεως. Τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν Ἑγγλων, οἵτινες, φοβούμενοι πάντοτε μίαν συengenόησιν τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανοὺς, δὲν ἤθελον νὰ δώσουν εἰς τοὺς Ρώσους διὰ τῆς ἀρνήσεώς των ὕλικήν ἀφορμὴν τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς τοιαύτης συengenόησεως, ἣτις θὰ καθίστα ἀδυνάτους τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἰταλίᾳ μεταγενεστέρας ἐπιχειρήσεις τῶν συμμάχων (ἔτη 1943 — 1944). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ πονηρὸς Στάλιν ἄφησε σκοπίμως νὰ διαχυθῇ ἡ τοιαύτη διάδοσις πρὸς ὑποδούλωσιν εἰς τὰς θελήσεις του τῶν Δυτικῶν συμμάχων του.

Κατὰ τὴν ὀμηρείαν μας ἐν Γερμανίᾳ, τὰ ἔτη 1943—1944, εἰς συζητήσεις μας μετὰ κρατουμένων ἀξιωματικῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων καὶ Γερμανῶν τοιούτων, δὲν ἀπέκλειον οὗτοι μίαν τοιαύτην τοῦ Χίτλερ στροφὴν, καίτοι ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον ἐχρησιμοποιοῦ μεχρὶ τελευταίας στιγμῆς ὡς φόβητρον, διὰ τὴν διέγερσιν καὶ συγκράτησιν τοῦ καταπίπτοντος φρονήματος τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐπιδίωξις, καὶ τέλος ἡ ἐπίτευξις ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν ὅπως, πρὸς παρεμπόδισιν μιᾶς τοιαύτης ἀπροσδοκῆτου συμφιλιώσεως τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ὑποχρεώσωσι τοὺς Ρώσους εἰς τὴν ὑπογραφὴν εἰδικοῦ συμφώνου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀνελάμβανον, ἀπὸ κοινοῦ, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴν ὑπογράψωσιν Εἰρήνην, παρὰ κοινῇ ἀποφάσει ὄλων τῶν συμμάχων καὶ μετὰ, ἢ ἄνευ ὄρων, παράδοσιν καὶ κατάθεσιν τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἦτο νὰ δημιουργηθῶσι, τῇ ὕλικῇ ὑποστηρίξει τῶν Ἑγγλων, ὁ Τίτο ἐν Σερβίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι διάφοροι κομμουνισταὶ Ἀρχηγοί, οἵτινες ἤρχισαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, νὰ ἐνεργῶσι τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐνόπλου κομμουνισμοῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὰς πόλεις. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν κομμουνιστῶν ἔλαβε χώραν καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τὰς χώρας ταύτας ὁ πόλεμος ἐτελείωσε διὰ τῆς παρουσίας συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των, ἅτινα δὲν ἐπέτρεψαν διαίαις κομμουνιστικὰς ἐκδηλώσεις, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν κομμουνιστικῶν ἀρχῶν.

(γ) Ἀ π ὅ Γ ι ἄ λ τ α ς μ ἔ χ ρ ι λ ἣ ξ ε ω ς τ ο ὕ π ο λ ἔ μ ο υ

6. Κατὰ τὴν συνάντησιν τῆς Γιάλτας, ὁ Στάλιν, στηριζόμενος εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἀδυναμίαν τῶν Δυτικῶν συμμάχων νὰ κερδίσωσι μόνοι των τὸν πόλεμον, φαίνεται ὅτι ἐζήτησε παρὰ τῶν συμμάχων:

— Ἡ καταλαμβανομένη Κεντρικὴ Εὐρώπη, καὶ ἐκ τῶν Βαλκανίων ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χώραι ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν Ρωσικὴν ἐπιρροήν.

— Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἴσως τῇ Ἀγγλικῇ ἀπαιτήσει, ἐδέχθη γὰ μείνη ὕφ' ὃ διετέλει καθεστῶς, μέχρις ἀποφάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ περὶ τοῦ ὀριστικοῦ καθεστῶτος του, διὰ δημοψηφίσματος.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξηγεῖται, διατί αἱ ἀπολυτρούμεναι ἐκ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς χώραι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Βαλκανίων, (πλὴν τῆς Ἑλλάδος), μετέπιπτον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνόπλου ἀντιστάσεως, εἰς τὸν κομμουνισμὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ρωσικὴν ἐπίβλεψιν, διὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα συνεφωνήθη ν' ἀποφανθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς περὶ τοῦ, ἐν τῷ μέλλοντι, καθεστῶτος του.

Οἱ κομμουνισταὶ τῆς Ἑλλάδος, προβλέποντες ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς δημοψηφίσματος, ἄνευ τρομοκρατίας, δὲν θὰ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς εὐνοϊκὴν λύσιν, ἐπεζήτησαν τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πολιτικῆς των βιαίως, διὰ τῶν δημιουργηθέντων, διαφόρου μορφῆς, ὀργανώσεων, ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ καὶ λοιπῶν ἄλλων πολυωνύμων τοιούτων.

(δ) Ὁ Κομμουνισμὸς εἰς Μέσην Ἀνατολήν

• Οἱ κομμουνισταί, ἐπὶ πλεόν, ἐκμεταλλεῦόμενοι τὴν δημοκρατικὴν ἀφελειαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων, ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατικῆς ἰδέας, ἐπεζήτησαν γὰ φέρωσιν εἰς τὰς κομμουνιστικὰς ἀντιλήψεις των τὸν ἐκεῖ ἀνασυγκροτούμενον Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐν Μésῃ Ἀνατολῇ, μεταξὺ τῶν λεγομένων Δημοκρατικῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν κομμουνιστῶν, ἐπαίχθη ἕνα παιχνίδι πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Οἱ κομμουνισταί, ὧν τὸ πλεῖστον προήρχετο ἐκ τῶν παλαιῶν ὀπαδῶν τοῦ Φιλελευθέρου Κόμματος, συγγέοντες ἀπὸ σκοποῦ τὸν Δημοκρατισμὸν πρὸς τὸν κομμουνισμὸν, ἐπεζήτησαν ὑπουλα ὄλους τοὺς μὴ βασιλόφρονας γὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις των, λέγοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων καθεστῶτων ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ ὅλως τυπικὴ τοιαύτη.

Ἀφ' ἐτέρου αἱ ἐκ Δημοκρατικῶν Ἑλληνικαὶ ἐν Αἰγύπτῳ Κυβερνήσεις καὶ οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἡγήτορες, λόγῳ παλαιᾶς γνωριμίας των πρὸς τὰ πλεῖστα τῶν στρατιωτικῶν στελεχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Μésῃ Ἀνατολῇ, ἐνόμισαν ὅτι, χρησιμοποιοῦντες τούτους, θὰ ἦτο δυνατόν γὰ τοὺς πάρουν μὲ τὸ μέρος των, διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐν καιρῷ τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Βασιλείας. Ἀλλὰ, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τοιαύτης προσπάθειας, κατενοοῦντο ἐκατέρωθεν αἱ μυστικαὶ ἐπιδιώξεις των καὶ πλειστάκις συνέθη ν' ἀποσπῶνται ἀλλήλων καὶ ἐνίοτε μάλιστα αἱματηρῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

(ε) Ἀντίδρασις κατὰ Κομμουνισμοῦ ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι

§. Ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι, εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν κατακτητῶν Γερμανοῖταλῶν, ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατ' αὐτῶν ποικιλοτρόπως.

Ἄλλ', ὡς τυγχάνει γνωστόν, εὐρείας ἐκτάσεως ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελεσφορήσωσι, διότι ἐγένοντο ἀντιληπταὶ καὶ ἐξουδετεροῦντο ὑπὸ τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1943, οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δράκου καὶ ὅσων εἶχον ἀναμιχθῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν Τσολάκογλου), τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, συνήλθομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ ἰδρύσαμε τὴν ὀργάνωσιν τῆς «Στρατιωτικῆς Ἱεραρχίας» καὶ ὑπεγράψαμε τὸ κάτωθι πρακτικόν, συντεταγμένον ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου καὶ ὅπερ, ἐν πρωτοτύπῳ, εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖόν μου:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 20ῆς ΜΑΪΟΥ 1943*

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν:

— Ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐκπροσωπούμενη ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς νομίμου Κυβερνήσεως, συνεχίζει τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἡνωμένων Συμμάχων Ἐθνῶν.

— Ὅτι μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ὡς κυριάρχου Κράτους δὲν ἀποκλείονται οἱ κίνδυνοι διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, καὶ φρονοῦντες:

* Ἀντὶ τῆς φράσεως «Πρακτικὸν Συνεδριάσεως», ἀρχικῶς ἀνεγράφετο ἡ λέξις «Πρωτόκολλον...». Τῇ προτάσει μου, διεγράφη καὶ ἐτέθη «Πρακτικόν», ἵνα ἀποφύγωμεν ἐνδεχομένην παρεξήγησιν μὲ τὴν χρησιμοποιουμένην εἰς τὸ παρελθόν, κατὰ διάφορα κινήματα, λέξιν «Πρωτόκολλον».

— Ότι ή διατήρησις τής ενότητος και συμπνοίας μεταξύ τών εν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν πρὸς τήν Πατρίδα, δύναται ἐπωφελῶς νὰ συμβάλῃ τόσον εἰς τήν παντοιοτρόπως ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὅσον και εἰς τήν ματαιώσιν οἰασδήποτε ἀποπείρας διασαλεύσεως τής τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Δ η λ ο ὺ μ ε ν

και ἀναλαμβάνομεν τήν ὑποχρέωσιν, ὅπως, ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ ἐκάστοτε ἀρχαιοτέρου ἡμῶν, ἐν τῷ πνεύματι τής πλέον εἰλικρινοῦς συνεργασίας και ἐκτὸς πάσης ἀτομικῆς σκέψεως:

(1ον). Ἐνισχύσωμεν τὸν συνεχιζόμενον Ἐθνικὸν ἀγῶνα.

(2ον). Καταβάλωμεν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ τήν διατήρησιν τής ενότητος και συμπνοίας μεταξύ τών εν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν.

(3ον). Ἀντιταχθῶμεν κατὰ πάσης ἀποπείρας διασαλεύσεως τής τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, συνεργαζόμενοι και με τὰς πολιτικὰς ἐκείνας ὀργανώσεις, τὰς ἐμφορουμένας ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

(4ον). Πειθαρχήσωμεν ἂπολύτως εἰς τὸν Βασιλέα και τήν νόμιμον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

(5ον). Ἀπὸ τής ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνωτέρω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι*.

Ὑπεγράφη τὴν 20ὴν Μαΐου 1943.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ

Ἀντιστράτηγος

ΙΩΑΝ. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

»

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

»

ΚΩΝ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

»

ΠΑΝΑΓ. ΔΕΔΕΣ

»

ΓΕΩΡΓ. ΚΟΣΜΑΣ

»

Πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου, μοι ἀνετέθη, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀρχηγία τοῦ ἐπιτελείου τής ὀργανώσεως.

Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου κατῴρθωσα νὰ λάθω ἐπαφὴν με ἐκατοντάδα στελεχῶν και ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν και ἐπέτυχα:

— Νὰ διαιρεθῇ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν και Πειραιῶς εἰς τομεῖς και εἰς ἔ-

* Ἡ τελευταία παράγραφος Β: «Ἀπὸ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ ἀνω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι», ἐτέθη, τῇ προτάσει μου και ἀποκλειστικῶς, ἵνα μὴ ἡ ὀργάνωσις μας παρεξηγηθῇ, ὅτι θὰ ἐπεζῆγτει τήν διατήρησιν τῆς και μετὰ τήν ἐγκατάστασιν τῶν νομίμων ἀρχῶν ἐν τῇ χώρᾳ.

καστον τομέα νά ὀργανωθῶσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ Ἀξιωματικοί. Πέντε χιλιάδες ἀξιωματικοί ἐνεγράφησαν καί ἕκαστος τούτων ὑπεχρεώθη ν' ἀνεύρη μεταξὺ γνωστῶν καί συγγενῶν ἀνά 3—4 ἄτομα, κατάλληλα καί ἐπιθυμοῦντα ν' ἀποτελέσωσι τὸν ἔνοπλον στρατὸν τῆς ὀργανώσεως ἐν Ἀθήναις. Κατὰ συνέπειαν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, μία δύναμις 15—20 χιλιάδων ἦτο ἔτοιμος νά δράσῃ, συμφώνως σχεδίῳ ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἀστυνομικῶν Τμημάτων τῆς συνοικίας των, ἐνημερωθέντων σχετικῶς.

— Ἡ Χωροφυλακὴ ἐπίσης εἶχεν ἐνημερωθῆ.

— Σύνδεσμοι δὲ Χωροφυλακῆς καί Ἀστυνομίας Πόλεων ὑπῆρχον παρ' ἑμοὶ διαρκῶς.

— Αἱ στρατιωτικῶς ὀργανωμένοι ὀργανώσεις μετὰ τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας καί τῶν ἐλευθέρων τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς θ' ἀπετέλουν τὴν ἔφεδρον δύναμιν διὰ τὴν ἐπέμβασιν ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

— Οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ὀργανώθησαν εἰς Γενικὸν Ἐπιτελεῖον καί ἔλαβον ἐντολὰς ἀναγνωρίσεως, συντάξεως σχεδίων, ἀπαγορεύσεως κομμουνιστικῶν συμμοριῶν νά εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν κ.λ.π.

— Ὅλαι αἱ Ἐθνικαὶ ὀργανώσεις, αἵτινες δὲν ἐπεδίωκον καθεστωτικὰς, ἢ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις, ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἡμετέραν. Εὐνοϊκῶς ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν τοιαύτην τοῦ Συνταγματάρχου Γρίθα, τὴν ὁποίαν διετήρησα ὡς εἶχε, καί τὴν συνεσωμάτωσα εἰς τὰ ἐφεδρικὰ τμήματα.

— Εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἐπαφὴ πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πολιτικούς. Μία τοιαύτη ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ ἀειμνήστου Καφαντάρη καί ἑμοῦ καί ἐπρόκειτο νά λάβῃ χώραν δευτέρα τοιαύτη μεταξὺ Ἀρχιστρατήγου καί τοῦ ἰδίου προσώπου. Αὕτη δὲν συνετελέσθη, διότι, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Δυστυχῶς ὅμως διὰ τὸν τόπον, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1943 συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἅπαντες οἱ συνιστῶντες τὴν Ἱεραρχίαν Ἀντιστρατήγοι, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δ. Παπαδοπούλου), καί ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἀπηλευθερώθημεν τὸν Μάϊον τοῦ 1945, μὴ δυνηθέντες νά φανῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν Πατρίδα διὰ τῆς, ὡς ἄνω, ὀργανώσεως, ἥτις σχεδὸν διελύθη, ἐλείψει ἱκανοῦ καθοδηγητοῦ, μετὰ τὴν σύλληψίν μας.

Μία άλλη φωτογραφία του Γ. ΚΟΣΜΑ ως αρχηγού ΓΕΣ,
κατά την περίοδο του εμφυλιοπολέμου.

είμιρηνούς συνεργασίας και εύλοι πάσι λόγιυκς σείφεις:

1^η) Ενισχύομεν τόν συνεχόμενον έδνιυόν απελευθερωτικόν αγώνα

2^η) Καταβάζομεν μάσαν δυνατήν προσωάδειαν διά τήν διατήρησιν τής ενότητος και συμπνοίας μεταξύ των εν Έγγαδι παραγενόντων αξιωματικων.

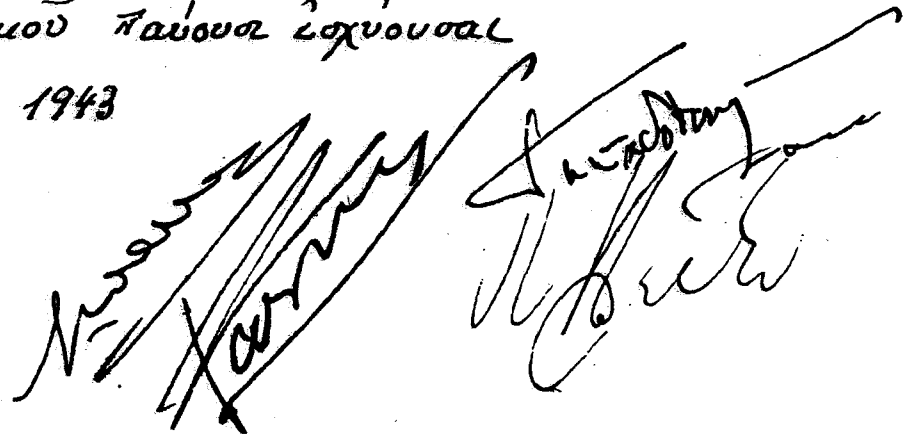
3^η) Αντιλαχδόμεν μαζί πάσι αποπειράς διασχεύσεως τής τάξεως η ανατροπής του κοινωνικοῦ καδιστῶτος, συνεργαζόμενοι και με τας κομμικας ευείνας οργανώσεις τας εγφορουμένας υπό των αυτων έδνιυων ιδεωδων.

4^η) Ψευδαρχήσομεν απογύτω εις τήν Α. Μ. τόν Βασιλέα και τήν Κομικόν Έλληνικην Κυβέρησιν.

5^η) Πως τής εγπαρραδιστικῆς εν τῇ Χώρα Κομικου Έλληνικου Κοβερνήσεως αι εποχρεώσει του ανωτέρω Πραυτικοῦ παύουσα ισχύουσαι

Έπεγραφή τήν 20^η Μαΐου 1943

Αλέξανδρος

Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ως δεικνός των Γερμανών κατά το φθινόπωρο του 1944.

Ο ΒΙΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ:

Ἐχω πῆ κι' ἄλλου τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν ὀλιγαρχία ποὺ ἔδειξε ἡ δεξιὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς. Θὰ τὴν πῶ κι' ἐδῶ, μὲ τὸ ἴδιο θάρρος. Θὰ πῶ λοιπὸν ξανά, πὼς ἡ δεξιὰ ἔὑπνησε ἀργά. Καὶ ἔὑπνησε, ὄχι γιὰ νὰ σώσῃ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα τῆς ὀλιγαρχίας. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ πρακτικὸ ποὺ ὑπέγραψαν οἱ Ἀντιστράτηγοι, καὶ ποὺ εἶναι γραμμίμενα μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Παπάγου. Ἄν λοιπὸν οἱ διάφοροι ἀξιωματικοὶ πιάναν ἔγκαιρα τὰ βουνά, τὸ ἀντάρτικο κίνημα θὰ βρισκόταν σὲ ὑπεύθυνα χέρια. Ἄν αἰφνης ὁ Δράκος ἔπιανε τὸ Σούλι, ὁ Πιτσιάκας τὴ Ροῦμελη, ὁ Κοσμάς τὴ Μάνη καὶ τὴν Ἀρκαδία, ὁ Μπασιόπουλος κι' ὁ Παπαδόπουλος τὴν Μακεδονία, ὁ Μουτούσης τὴν Ἀχαΐα, δηλαδὴ ὁ καθένας βρισκόταν στὸ πόστο καὶ στὴ θέσι του, τὰ πάντα ἢ εἶχαν μπῆ κάτω ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ἔντασης καὶ ὑπεύθυνης πολεμικῆς πορείας. Ἡ, ἂν τὸν Ζέρβα, τὸν εἶχαν μιμηθῆ 5—6 συνταγματάρχες, πάλι θὰ εἶχαμε τὸ ἴδιο εὐχάριστο ἀποτέλεσμα. Οἱ ἡγέτες ὅμως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν κατάλαβαν οὐ, μὲ τὴν συνθηκολόγησι τοῦ Τσολάκογλου στὸ Βοτονοσί, ὁ πόλεμος δὲν σταμάταγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπλούστατα, ἄλλαζε μορφή...

Ἐλάχιστοι εὐτυχῶς ἀξιωματικοὶ τὸ κατάλαβαν, ἀλλὰ κι' αὐτοί, δὲν εἶχαν τὸ κύρος τῶν πιὸ πάνω ἀναφερομένων.

Στὴν ὄρεινὴ Τριφυλία αἰφνης, καὶ στὴν Ὀλυμπία, βγήκαν στὸ βουνό, ὁ νῦν Ἀντιστράτηγος Γιώργος Καραχάλιος, ὁ Γιώργος Θεοχαρόπουλος, λοχαγὸς τότε καὶ δασκαλοπαιδί ἀπὸ τὴν Παύλιτσα (Φιγαλεία), ὁ Ι. Ντάβος, κι' ὁ δαϊμόνιος Παπακρόνης, Καραχάλιος κι' αὐτός, ἀπὸ τὰ Πλατάνια. Γενικὸς ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Γ. Καραχάλιος ποὺ ἔστησε τὸ στρατηγεῖο του στὴν κορφὴ τοῦ Ἑλλατου ὄρους τῶν ἀρχαίων, στὰ νότια τῆς παλιᾶς Φιγαλείας — τὸ σημερινὸ Βουνί, ὅπου καὶ ὁ νατοσος τῆς Ἀγίας Ἑλένης.

Οἱ πρωτοστατήσαντες ἀξιωματικοὶ διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ὁμάδων Ε.Σ. ἦταν οἱ ἑξῆς μὲ τοὺς τότε βαθμοὺς τους: 1) Ἀνθυπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ Δημ. Παπαδόπουλος, 2) Ἀνθυπὶλαρχος Μαυροειδῆς Σπυρ., 3) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Θεοχαρόπουλος Θεοχ. φονευθεὶς, 4) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Καφίρης Κων., 5) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Ντάβος Ἰωάννης, 6) Ἀνθυπὶλαρχος Κριτσέλης Ἀναστ. φονευθεὶς, 7) Ἀνθυπολοχαγὸς Καραμπουσσῆς Βασίλης, 8) Ἀνθυπομοίραρχος Βασιλόπουλος Γεώργιος. Τὴν διοικοῦσα ἐπιτροπὴ ἀποτελοῦσαν ὅλοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γιώργη Καραχάλια.

Οἱ πιὸ πάνω ἀξιωματικοὶ ἦταν Διοικητὲς ὁμάδων μὲ περιοχὲς δράσεως: Οἱ ὁμάδες Θεοχαροπούλου, Κριτσέλη καὶ Καφίρη εἶχαν τὴν ὄρεινὴ καὶ πεδινὴ Ὀλυμπία. Οἱ ὁμάδες Καραμπουσσῆς, Βασιλοπούλου, Ντάβου καὶ Παπαδοπούλου εἶχαν τὴς περιοχὲς τῆς ὄρεινῆς καὶ τῆς πεδινῆς Τριφυλίας. Ἡ ὁμάδα Μαυροειδῆ ἔδρασε στὴς περιοχὲς Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας καὶ στὸν Ταῦγετο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ πάνω ἀξιωματικούς, πάρα πολλοὶ ἄλλοι ἐνετάχθησαν καὶ ἐξυπηρέτησαν τὴς ὁμάδες, εἴτε σὰν σύνδεσμοι στὴς πόλεις καὶ στὰ χωριά, εἴτε σὰν ἀπλοὶ

μαχητές. Όπως αΐφνης: Ο Κόλλιας Κων., ο Μαυροειδής, ο Νίκος Πανουσακής, ο Δογάνης, ο Παπασταματίου Άνθυπασπιστής καθώς και άλλοι πολλοί, που τώρα δεν έχω δυστυχώς πρόχειρα τὰ ονόματά τους.

Απέναντί τους όμως, στην Αδλώνα, παλιό Καραμούσταφα, είχε ήδη σχηματισθή ή μικρή, όπως ονομαζότανε τότε, Μόσχα. Είχε σχηματισθή και είχε δείξει τή δυναμική παρουσία της. Απόδειξις ότι μπόρεσε στο τέλος νά επιβληθῆ, παρ' όλες τις πολεμικές προσπάθειες που έκαναν οι πάρα πάνω αξιωματικοί. Οι μάχες όμως που γιναν στις 6 Αυγούστου στη Νιβίτσα, στη Φτελιά και στη Γάρδιτσα, γίνηκαν με έντεχνη παγίδευσι, που στάθηκαν για τὸ ἐκεῖ κίνημα μοιραίες και θυμίζουν σὲ μικρογραφία Δραγατσάνι. Γιατί κι' αὐτὲς έγιναν κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Γ. Καραχάλιου, που εἶχε κατέβει στην Κυπριασία για νά κάνῃ διαπραγματεύσεις με τὸν ἐκεῖ φρούραρχο Ἴταλό, που με τὸ τάγμα του, ἤθελε νά προσχωρήσῃ στοὺς Ἄγγλους και στοὺς ἐθνικόφρονες ἀντάρτες. Ὁ Ἴταλὸς φρούραρχος εἶχε ἐμπιστευθῆ τὴν ἐπιθυμία του αὐτὴ στην Ἀφρούλα Ρουσοπούλου, γυναίκα τοῦ ἐκεῖ διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ Ρουσοπούλου με τὴ σειρά της τὸ εἶπε στὸν ἐκεῖ ὑπάλληλο τῆς ΑΤΕ Ἀντώνη Γεώργα και τὸν ἐξουσιοδότησε νά εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγὸ Γ. Καραχάλιο. Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἐθνικὸ ζήτημα πήγαινε νά τακτοποιήσῃ ὁ Καραχάλιος. Ἔτσι γίνηκε τὸ μοιραῖο λάθος και ἐπῆλθε ἡ καταστροφή. Οι νεκροὶ αὐτῶν τῶν μαχῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΡΔΙΤΣΑΣ 6) 8) 1943

Μόνιμοι ἀνθυπολοχαγοί: Δογάνης Γιαννάκος, Μιχαλακόπουλος Διαμάντης, Γιαννακόπουλος, Χρήστου. Ἀνθυπασπιστής: Παπαδόπουλος.

Ἀντάρτες: Ἀρνόκουρος Χρῖστος, Μαντζούνης Λεων., Πέτροβας Ἄγγ., Παπαδόπουλος ἠ Τσάκας Κων., Παναγιωτόπουλος Κ. Παν., Λιακόπουλος Γ. Σωτ. και Κώστας Τσέλιος.

Οἱ τραυματίες πέρασαν τοὺς 25.

ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΜΑΧΗΣ ΝΙΒΙΤΣΑΣ 6) 8) 1943

Λοχαγός: Θεοχαρόπουλος Γεώργιος. Ἐνωμοτάρχης: Παπαδάμης Ἀλέκος, ἀπὸ τὸ Κακόδατο, ἀδερφὸς τοῦ ταγματάρχη Δημήτρη Παπαδάμη.

Οἱ Καραχάλιοι, όμως, φτέρωσαν τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ και ἡ ποίησι, τραγούδησε με συγκίνησι τὸν ἀγῶνα τους, που θύμιζε 21. Αὐτὸ όμως ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἠγέτες, δὲν ἐπέζησαν. Τὸν Θεοχαρόπουλον, αἰχμάλωτο ὄντα, τὸν σκότωσαν οἱ κομμουνιστὲς στο Βάτο τῶν Πλατανίων, τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Αυγούστου, ἀντάμα με τὸν Ἀλέκο Παπαδάμη, ἀπὸ τὸν Κακόδατο, καθώς θέλησαν νά δροσίουν τὰ χεῖλη τους στην ἐκεῖ δρύση. Ὁ Παπαχρόνης εἶχε δραματικώτερο τέλος. Γιατί δὲν εἶχε τὴν εὐνοια νά τὸν φᾶνε τουλάχιστον οἱ ἀντίπαλοι, που τοὺς πολέμαγε και τὸν πολέμαγαν, ἀλλὰ ὄργανα κακὰ, δουλωμένα στοὺς κατακτητὲς. Κι' ὁ Παπαχρόνης μισοῦσε και τοὺς κατακτητὲς και τὰ ὄργανά τους. Ποιὸς όμως ἦτανε αὐτὸς ὁ Παπαχρόνης, που φλόγωσε τὸν Μωριά, κι' ἀνέμιζε τὸ ρᾶσο του κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς, σὺν λάβαρο;

Εἶχε γεννηθῆ στὰ Πλατάνια, κατὰ τὸ 1896, κι' εἶχε γίνει ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ του. Ἦτανε ψηλὸς, ὀστεώδης και ροῦσος, δηλαδὴ ξανθός. Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κατοχῆς φούντωσε μέσα του ὁ πατριωτισμός. Γι' αὐτὸ και κάτου ἀπὸ τὰ ρᾶσα του κρέμασε τὸ αὐτόματο. Μοῦ εἶπανε στὸν Κακόδατο, κι' αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπε ὁ γέρο Λεωνίδα, ὁ Ἀνδριόπουλος, πὼς εἶταν πηγαινε ἐκεῖ και ἱεραργούσε, τὸ ἀπόθετε πάνου στην Ἀγία Τράπεζα, ἔτοιμος πάντα νά τὸ πιᾶσῃ στὰ χέρια του σὲ πᾶσαν ὄρα. Ἦτανε ἕνα ψυχωμένο παλληκάρι, κι' ἕνας ἀληθινὸς λεβεντόπαπας, που τόσο χειροπιαστὰ θύμιζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ 21. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ κομμουνιστὲς τὸν σεβάστηκαν. Και νά γιατί:

Τὴν ἀνοίξει τοῦ 43 τραυματίστηκε στὴ Νέδα ἀπὸ χειροβομβίδα ἑνας ἀντάρτης ἀπὸ τὸ Μπούγα τῆς Τριφυλίας, ὁ Θανάσης Κούτρης. Ἔτσι, βαρειαῖ τραυματισμένο, τὸν ἀνέβασαν στὰ Πλατάνια. Καὶ κεῖ τότε ὁ Παπαχρόνης, τὸ θεριὸ τοῦ ἀντάρτικου ἀγώνα, ἔδειξε τὸ θαυότερο ψυχικὸ τοῦ κόσμου. Βρῆκε καὶ γάζες καὶ βαμβάκια καὶ ἰώδιο, κι' ἀκόμα, μὲ δυὸ καινούργια φουρφουριστὰ σεντόνια ποῦ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σεντούκι τῆς ἡ παπαδιά, τὴλιξε μὲ στοργή κι' ἀγάπη τὸ τραυματισμένο παλληκάρι. Ἔτσι, χάρις στὶς φροντίδες τοῦ Παπαχρόνη καὶ τῆς παπαδιάς του, σῶθηκε ὁ Κούτρης.

Ἡ χειρονομία του αὐτῆ, καὶ διαδόθηκε καὶ σχολιάστηκε, καὶ πρὸ παντός, δὲν ξεχάστηκε ἀπὸ τοὺς καπετανέους τῆς μικρῆς Μόσχας. Ἔτσι, δταν μετὰ τὴν συμφωνία τοῦ Δυραχίου ὁ Παπαχρόνης ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα του, ἦρθε στὰ χέρια τους. Τὸν πέρασαν ἀπὸ τὸ Ἀνταρτοδικεῖο. Οἱ δικαστὲς ποῦ τὸν δίκασαν ἦσαν τρεῖς: Ὁ καπετὰν Μπαταριάς, (Ἀνδρέας Κωνστανταρόπουλος), ὁ Χρῆστος Ἀντωνόπουλος, δυναμικὸς καπετάνιος τῆς μικρῆς ἐκείνης Μόσχας, κι' ὁ γιατρὸς Κανελλόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔσωσε κι' ἕναν ἄλλο ἀξιωματικὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου. Τὸ Γιώργη Ἀμπαριώτη ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτσαινα, γιὸ τοῦ δικηγόρου καὶ κοτζάμπαση Πολυχρόνη Ἀμπαριώτη.

Γιὰ τὸν Παπαχρόνη καὶ οἱ τρεῖς τους ἦταν ἀπαλλαχτικοί. Τοῦ συγχώρεσαν τὴν ἀνταρσία, καὶ μὲ τὴν παπαδιά του, τὸν ἄφησαν νὰ γυρίσῃ στὸ χωριὸ του.

Ἄλλὰ καὶ κανένας ἄλλος δὲν τόλμησε νὰ τὸν πειράξῃ. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ ἀτρόμητο παλληκάρι, τὸ φάγαν μπαμπέσικα στὸ Κοπανάνι, στὶς 26 τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1948, Κυριακὴ βράδυ, καὶ ὥρα 11, τὰ ὄργανα τοῦ ἐκεῖ ἀνθυπασπιστοῦ τῆς Χωροφυλακῆς. Τὸν φάγαν νύχτα, ἐνῶ ὁ παπὰς τὴν μεθεπόμενη μέρα, σκόπευε ἀηδιασμένος, νὰ ἀνέβῃ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ σώσῃ τὰ παιδιά του. Κι' εἶχε μιὰ λάκκα ἀπ' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ χρειαστοῦνε αὔριο, ἄς διηγηθοῦμε πῶς γίνηκε ὁ φόνος. Ὁ Παπαχρόνης μὲ μερικὸς φίλους του ἔπαιζε καὶ διασκεδαῖζε στὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη Λιακόπουλου. Κατὰ τὶς 11 τῆ νύχτα ἀκούστηκε ἕνας χτύπος στὸ παράθυρο. Προφανῶς κάποιος εἶχε φθάσει ὡς αὐτὸ μὲ σκάλα. Ὁ παπὰς μὲ τὴν ἐξαλλῆ παλληκαριά του, δὲν κρατήθηκε. Πήγε καὶ ἀνοίξε τὸ παράθυρο, ρωτώντας: «Ποιὸς εἶναι»; Καὶ καθὼς τὸ φῶς ἔδειξε τὸ στόχο, μιὰ σφαῖρα φυτεύθηκε στὸ μέτωπό του.

Μὲ τέτοιο τρόπο σωριάστηκε νεκρὸς, καὶ μάλιστα ἀπὸ δημοῦδατες, ὁ ἀτρόμητος Παπαχρόνης. Ντροπὴ σὲ κείνους ποῦ ἀνέφτηκαν τὴ δολοφονία, κι' ἀνάθεμα σὲ κείνους ποῦ τὴν ἔκαναν.

Ὁ πρῶτος τοῦ ἐκεῖ ἀγώνα, ὁ Γιώργος Καραχάλιος, γλύτωσε εὐτυχῶς καὶ ἀποστρατεύτηκε πρὸ ἐτῶν, μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου. Τώρα εἶναι Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀεράμυνας. Ἄς δώσουμε ὅμως ἐδῶ τώρα τὰ δυὸ τραγούδια ποῦ γράφτηκαν γιὰ τὸν Παπαχρόνη, καὶ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Γιώργηδες. Τὸν Γιώργο Θεοχαρόπουλο καὶ τὸν Γιώργο Καραχάλιο. Ὁ πρῶτος εἶναι νεκρὸς. Κι' ὁ δεῦτερος, χαίρεται εὐτυχῶς, τοὺς καρπούς τῶν ἀγώνων του. Τὰ παίρνω ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Τριφυλία» τοῦ Ἀλέκου Μούτσιου, ὅπως πρωτοδημοσιεύτηκαν στὸ φύλλο τῆς 22, τῆς 20 τ' Ἀπρίλη τοῦ 1965. Εἶναι αὐτά:

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

ΓΙΩΡΓΗ ΣΟΥ ΠΑΝΕ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Γιώργη, σοῦ πᾶνε τ' ἄρματα,
σοῦ πᾶει τ' ἄρματωλίκι.
Σύρε καὶ τράβα στὰ βουνά.
Ἄητὸς γίνε καὶ δόξα.

Στήν Ἅγια Λένη θρόνιασε,
καί στό Νιά πολέμα.
Τήν Παύλιτσα, τή Γάρδιτσα,
καί τά Πλατάνια κράτα.
Νῶ ἀστράφουν κάνε τά βουνά,
τῆ γῆ λαμπάδιασέ την.

**

Σάν ἥλιος Θεοχαρόπουλε,
στόν πόλεμο φαντάζεις,
σάν γιός τοῦ Δία ζηλευτός,
τῆς Ἥρας πρωτοπαίδι.

**

Ἡ δόξα σέ σημάδεψε,
κ' ἡ Ἀθηνᾶ σέ θέλει...
κι' ὁ Κρόνος μας σ' ὀρέχτηκε...
ὅπως ἡ γῆς τόν ἥλιο...

Τὸ ποίημα τοῦτο, μπορεῖ νά πῆ κανεῖς, πὼς ἀφορᾷ τὴν ἀνταρτικὴ δράσι δύο «Πεωργιδων». Τοῦ νῦν ἀντιστρατήγου Γ. Καραχάλιου, ἀρχηγοῦ τῶν ἀνταρτικῶν ἐμάδων Τριφυλίας, καί ποῦ εἶχε τὸ στρατηγεῖο του στό Βουνι τῶν Πλατανίων, Ἐλλάϊον ὄρος τῶν ἀρχαίων καί τοῦ Γιώργου Θεοχαρόπουλου, ἀπὸ τὴν Παύλιτσα τῆς Ὀλυμπίας, ποῦ ἀντάμα μὲ τὸν Ἀλέκα Παπαδάμη σκοτώθηκαν στό Βάτο τῶν Πλατανίων, πίνοντας σάν τίς πέρδικες — κρὺο νερό, ἔπειτα ἀπὸ τίς μάχες ποῦ χάσαν στή Νιβίτσα καί στή Φτελιὰ τῆς Ὀλυμπίας.

ΧΡΟΝΗ ΜΟΥ, ΠΑΠΑΧΡΟΝΗ ΜΟΥ

Σάν λάβαρο τὸ ράσο σου,
ἥλιου φαρδεῖὰ χλαμύδα.
Ἡφαίστεια λάβα ἡ ψυχὴ
τρανέ μας Παπαχρόνη.

**

Ὁ νοῦς σου, μέγας κεραυνός.
Τὰ μάτια σου φεγγάρια.
Τὸ πεῖσμα σου σάν θάλασσα,
βαθειά, κυματισμένη.

**

Τὴν Ὀλυμπία σφίξε την,
τὴν Ἀρκαδία ζώστην.
Καί τὸ Μωριά πυρπόλα τον,
τὸ κράζει ἡ Λευτεριά μας.

**

Σάν Παῦλος, σάν Γρηγόριος,
σάν Παπαφλέσας, Χρόνη.
Κανάρης κι' Ἀλεξόπουλος,
τῆ Χιδ ποῦ καταυγάσαν.

Σφίξε στο χέρι τὸ σπαθί,
τὸν κεραυνό, τὸν ἥλιο...
Κι' οἱ σάλπιγγες τῆς Λευτεριάς,
τὸν κόσμο ἄς ἀναστήσουν...

Χρόνη μου, Παπαχρόνη μου,
πολέμαρχε ἀντρειωμένε.
Βόλι ἀδελφοῦ φυτεύτημε,
στὸ στήθος σου μὲ θόλο.
Κι' ἀπὸ τὰ τότε ἡ χαραυγὴ
σὲ κλαίει σὰν ἀδελφὴ σου.

Αὐτὰ γίνηκαν ἐκεῖ. Κι' αὐτὸς ἦτανε ὁ Παπαχρόνης, ποὺ τὸν χάρημε καὶ τὸν καμά-
ρωσε ὁ Μωρηάς, καὶ τὸν ἔκλαψε σὰν παιδί του.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Τὰ περισσότερα ὁ ἀναγνώστης ἄς τὰ ἀναζητήσει στὸ ἔργο τοῦ Κοσμά Ἀντωνόπουλου:
«Ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις».

(στ) Ἐπισυμβάντα γεγονότα, ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ
ἀποχωρήσεως Γερμανῶν μέχρι συνθη-
κῆς Βάρκιζας.

9. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἀτομικῶν βομι-
βῶν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέδρασεν ἀνα-
σταλτικῶς κατὰ τῆς ἀποκρύφου τάσεως τοῦ Στάλιν, νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον
κατὰ τῶν συμμάχων του Δυτικῶν, ἵνα καταλάβῃ ὅλην τὴν Εὐρώπην, οὗτος διὰ
νὰ κατέλθῃ εἰς Μεσόγειον μέσῳ τοῦ Δυτικῶς τῶν Στενῶν Δαρδανελλίων χώρου,
ᾧθησε τοὺς Ἕλληνας κομμουνιστὰς νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐπικράτησίν των ἐν
Ἑλλάδι, δεδομένου ὅτι ἅπας ὁ λοιπὸς προμνησθεὶς χῶρος (Βουλγαρία — Γι-
ουγκοσλαβία — Ἀλβανία) εἶχε περιπέσει εἰς τὸν κομμουνισμόν.

Οἱ κομμουνιστὰι ἐν Ἑλλάδι, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν
ἐκ τῆς χώρας, (Ὀκτώβριος 1944), ἦσαν ὀργανωμένοι πολιτικῶς εἰς τὰς πό-
λεις καὶ στρατιωτικῶς εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἄλλ' εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη ταῦτα
συνήντησαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἐθνικοφρόνων πολιτῶν, ἢ ἐνόπλων τμημάτων.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη, ἰσχυροτέρα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀσθενεστέρα εἰς τὴν
ὑπαιθρον, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς κομμουνιστὰς νὰ καταλάβωσι τὴν Πρωτεύου-
σαν καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις, εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀνενοχλήτου ἐκ μέρους
τῶν ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐχρειάσθη νὰ φέρουν τμη-
ματὰ των ἐκ τῶν πλησιεστέρων περιφερειῶν τῆς ὑπαιθρου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο
ἐπιτελικῶς τόσο εὐκολόν, ἢ εἰς τὰς πόλεις. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐνέρ-
γειά των διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944,
ἦτοι, μετὰ δίμηνον καὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν. Τὸ δίμη-

γον τοῦτο ἐπέτρεψεν ὅπως μερικὰ τμήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ καταφθάσουν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας μετὰ Ἀγγλικῶν τοιούτων καὶ ἐκδιώξουν τὰ εἰσρεύσαντα εἰς Ἀθήνας κομμουνιστικὰ τμήματα, κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος καὶ ἀφθόγου αἱματοχυσίας. Ἄν οἱ κομμουνισταί, προβλέποντες τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐν χρόνῳ, εἶχον προσυγκεντρώσει εἰς περιοχὴν Ἀττικῆς μερικὰς δυνάμεις, θὰ ἠδύναντο, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν εἰς τὰς πόλεις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὁμοφρόνων, νὰ καταλάβουν ἀμαχητὶ τὴν Ἀρχήν, πρὸ τῆς ἀφίξεως Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν Δυνάμεων ἐκ Μ. Ἀνατολῆς, δημιουργοῦντες οὕτω τετελεσμένον γεγονός.

Τὰ ἐπισυμβάντα κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1944 ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τυγχάνουν γνωστὰ καὶ εὐρέως ἔχουν ἀναπτυχθῆ παρὰ τοῦ Τύπου καὶ διαφόρων ἄλλων συγγραφέων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσω εἶναι:

— Διατί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κομμουνιστῶν νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐπιτυχίας παρὰ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἦ τ ο ι :

— Διατί δὲν ἐνηργήθη καταδίωξις τῶν ἐν διαλύσει κομμουνιστῶν μέχρι ὀριστικῆς ἐξουδετερώσεως τούτων, ἀλλ' ἀφέθησαν ἐλεύθεροι διώξεως, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ μεταδοῦν ἄλλοι οἴκοι, ἄλλοι (ὁ ὄγκος τῶν μαχητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καθοδηγητῶν) εἰς Σερβίαν, ἢ Ἀλβανίαν μετὰ τοῦ δυναμένου νὰ μεταφερθῆ ὕλικού των.

Κατὰ τὴν ἀρχηγίαν μου ἐν τῷ Γ.Ε.Σ., εἰς συζήτησιν μὲ τὸν Ταξίαρχον Παπαθανασιάδην, (Διευθυντὴν τῆς Α1 — ΓΕΣ — Ἐπιχειρήσεις), παρασταμένου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς συμφωνίας τῆς ΒΑΡΚΙΖΑΣ, κατ' ἐρώτησίν μου, διατί ἄφησαν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως μετὰ τὴν ἦτταν τῶν κομμουνιστῶν ἐν Ἀθήναις, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι: «Τὸ ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλεν ἢ ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις».

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΡΙΤΟΥ ΓΥΡΟΥ (Μέσω 1946)

(α) Σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ῆ κ α τ ά σ τ α σ ι ς τ ῶ ν κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ῶ ν ἀ μ έ σ ω ς μ ε τ ά τ ῆ ν Β ά ρ κ ι ζ α ν

ΙΟ. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βάρκιζας, ἐκ τῶν ἐνόπλων κομμουνιστῶν:

— Ἄλλοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ χωρία των ὀδικῶς, παραδώσαντες, ἢ ἀποκρύψαντες τὰ ὄπλα των. Οὗτοι ἦσαν οἱ μὴ σοδαρῶς ἐκτεθειμένοι εἰς ἐγκληματικὰς πράξεις.

— "Άλλοι παρέμειναν εις Ἀθήνας κυρίως, καὶ λοιπὰς μεγαλοπόλεις, κρυπτόμενοι. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκτεθειμένοι κάπως ἐγκληματικῶς καὶ οἱ πολιτικοὶ καθοδηγηταί.

— "Άλλοι ἔμειναν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη τῆς χώρας ἐπικεφαλῆς μικροσυμμοριῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐκδιαστικῶς, εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν. Οὗτοι ἦσαν οἱ κατὰ τὴν κατοχὴν «Καπετανεοί», καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν βραδύτερον ὡς ἀρχηγοὶ «Κέντρων στρατολογίας καὶ ὀργανώσεως κομμουνιστῶν ὑπαίθρου».

— "Άλλοι τέλος εἰσῆλθον εἰς τὰ ὄμορα Κράτη, (Ἀλβανίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν), μεθ' ἅπαντος τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου των.

Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς τέσσαρες μὲ πέντε χιλιάδας, ἀπετελοῦντο ἀπὸ στελέχη τοῦ ἠττηθέντος κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ πολιτικούς καθοδηγητάς, ἀπὸ τοὺς ἐγκληματικῶς ἐκτεθειμένους, καὶ τέλος ἀπὸ τοὺς μᾶλλον νεωτέρους, δεκτικούς στρατιωτικῆς μορφώσεως, ἴνα, μετὰ εἰδικὴν εἰς σχολεῖα μετεκπαίδευσιν, χρησιμοποιηθοῦν ἐν καιρῷ, ὡς κατώτερα καὶ ἀνώτερα στελέχη τοῦ ἐνόπλου κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὸν ἐπικείμενον «τρίτον γύρον».

(6) Πολιτικὴ δράσις κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν.

11. Πλεῖστοι ἐκ τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν τοῦ κομμουνισμοῦ, παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τόσον ἐν Ἀθήναις, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐνήργουν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Κράτους, τὴν μυστικὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας κατὰ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα. Διὰ τῶν ἐφημερίδων των, («Ριζοσπάστης»), καὶ ἄλλων φιλικῶς προσκειμένων, διέχεον ὄχι μόνον ὀδηγίας εἰς τοὺς ὁμοφρονούντας, ἀλλὰ καὶ παρουσίαζον πᾶν γεγονός ὑπὸ μορφὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶναι κομμουνιστικῶς ἐκμεταλλεύσιμον. Φανερά καὶ ἀπροκάλυπτα, σὺν τῷ χρόνῳ, ὠμίλουν περὶ «τρίτου γύρου».

12. Ἐκ τῶν ἄνω φανερά ἐξάγεται, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ οὔτε πρό, οὔτε κατὰ, οὔτε μετὰ τὴν Βάρκιζαν, ἐσκέφθησαν σοβαρὰ νὰ νομοταγήσωσιν, ἀλλ' ἀπλῶς εὐρεθέντες ἐν μαχητικῇ ἀδυναμίᾳ κατὰ τὰ Δεκεμβριανὰ νὰ καταλύσωσι τὸ νόμιμον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστῶς, ὑπέγραψαν τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας διὰ νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ κερδίσωσι χρόνον ἀναδιοργανώσεως καὶ ἐκδηλώσεως νέας κατὰ τοῦ Κράτους προδοτικῆς ἐνόπλου ἐνεργείας. Ἴδού, διατί εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ μὴ ἐκμετάλλευσίς ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Δεκεμβριανῆς ἐπιτυχίας ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς, τοὺς ἀπόντας ἐκ τῆς Πατρίδος καὶ ἐν ὁμηρίᾳ διατελοῦντας ἐν Γερμανίᾳ, γεγονός στρατιωτικῶς ἀνεξήγητον καὶ ὀλέθριον, ὡς καὶ τὰ μεταγενέστερα ἀποτελέσματα ἐμφανῶς τοῦτο κατέδειξαν.

(γ) Στρατιωτική εκπαίδευσις καὶ ὀργάνωσις συμμοριτῶν

Α') Ἐκπαίδευσις στελεχῶν.

13. Ἡ τακτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν κατωτέρων στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν ἐγένετο εἰς τὰ γείτονα Κράτη (κυρίως εἰς Μπουλγαίαν). Αὕτη ἠκολούθησε τὰς Ῥωσικὰς τακτικὰς μεθόδους καὶ ἀρχάς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐτηροῦντο ἀπαρεγκλίτως αἱ ἀρχαὶ τῆς τακτικῆς μάχης:

Ὅτι:

— Ἡ πληροφορία ἀνεζητεῖτο ἐπιμελῶς καὶ πλήρως, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐνηργεῖτο ἐγκαίρως.

— Ὁ τακτικὸς αἰφνιδιασμὸς ὀργανοῦτο ἐπιμελῶς, καὶ ἐξεπέμπετο ἐπικαίρως.

— Ἡ κύκλωσις τῆς προβλεπομένης θέσεως ἐνηργεῖτο πανταχοῦ, ὅπου αἱ τακτικαὶ θέσεις τῶν ἀντιπάλων ἐπέτρεπον τοῦτο. Δεδομένου δὲ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε σταθερὰ γραμμὴ μάχης καὶ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ εἶχον τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς χώρας, ἡ ἀνω ἐνέργεια (κύκλωσις ἢ ὑπερκέρασις προσβαλομένης τοποθεσίας) κατὰ τὸ πλεῖστον ἦτο δυνατὴ εἰς αὐτούς.

— Ἡ ἀπασχόλησις τῶν γειτονικῶν τμημάτων καὶ τῶν δυναμένων νὰ προστρέξωσιν εἰς βοήθειαν τοιούτων, ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ χρόνου τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπιθέσεώς των, ἐμελετᾶτο καὶ ἐνηργεῖτο ἀπαραιτήτως.

— Ἡ διὰ ναρκῶν ὑπονόμεισις ὄλων τῶν πρὸς τὴν προσβαλομένην τοποθεσίαν ἀγουσῶν ὀδεύσεων, ἡ καταστροφὴ γεφυρῶν κλπ., πρὸς παρεμπόδισιν ἀποστολῆς καὶ ἐπιβίβασεως ἐνισχύσεων, οὐδέποτε ἀπέλειπε.

— Ἡ διὰ προπαγάνδας καὶ ἄλλων παντοίων μέσων (ὕλικόν διαφωτίσεως — μεγάφωνα κλπ.) κατάρριψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν προσβληθησομένων ἐνηργεῖτο ἀπαρεγκλίτως.

— Αἱ μέθοδοι μάχης, τόσο ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ Πεζικοῦ, ὅσον καὶ ἐν τῇ τακτικῇ τῆς συνεργασίας ὀπλων, ἦσαν αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν συγχρόνων στρατῶν, ἀλλὰ ἐπενδεδυμένοι μὲ τὴν Ῥωσικὴν χροιάν, ἢ χαρακτηῖρα*.

Β') Ἀνωτέρα Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ Ἐπιτελικὴ τοιαύτη.

14. Ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ τοιαύτη Ἀξιωματικῶν Ἐπιτελείου φαίνεται ὅτι ἔλαβε χώραν εἰς ὠρισμένας χρονικὰς περιόδους, ἀλλὰ ἐλ-

* Διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀναγνώστιας γνωρίζεται ὅτι, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ., εἶχα ἐγκρίνει τὴν δημοσίευσιν μελέτης τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πυροβολικοῦ ΝΑΤΣΙΝΑ «Περὶ τακτικῆς τοῦ ἀνταρτοπολέμου». Ἡ μελέτη αὕτη ἐκθέτει, ἐν λεπτομερείᾳ, τὰς ἐφαρμοζομένας τακτικὰς μεθόδους ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.

λείπει προσφερομένου διὰ τοιαύτην ἐκπαίδευσιν προσωπικοῦ, ἔχω τὴν ιδέαν ὅτι πολὺ ὀλίγοι ἐξεπαιδεύθησαν ἐπιτυχῶς.

— Κατὰ κανόνα, αἱ μὲν ἀνώτεραι διοικήσεις ἐνησκούντο ὑπὸ τῶν εὐδοκίμησάντων ἄλλοτε καπετανέων, (Βαφειάδης — Καραγεώργης — Διαμαντῆς — Στέφος κλπ.), τὴν δὲ ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν ἐνήσκουν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀλίγοι Ἕλληνες Ἀξιωματικοί, ἐνισχυμένοι προφανῶς ὑπὸ καταλλήλων τοιούτων ἐκ τῶν ὁμόρων χωρῶν καὶ κυρίως ἐκ Ρωσίας. Ἄπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔφερον Ἑλληνικὰ ψευδώνυμα, ἐγνώριζον ἐν μέρει τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπέκρυπτον ἐπιμελῶς τὴν ἐθνικὴν τῶν προέλευσιν, μὴ ἐκτιθέμενοι εἰς μάχας, ἢ ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ παραμεθόρια καὶ ἀσφαλῆ Στρατηγεῖα τῶν Μεγάλων Μονάδων τῶν συμμοριτῶν.

Εἰς τὴν πεποιθήσιν ταύτην ἄγεται τις, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν, ὁ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀνταρτοπόλεμος, νὰ ὀργανωθῆ καὶ νὰ διευθυνθῆ ἀπὸ τοὺς ἀγραμμάτους στρατιωτικῶς Βαφειάδην, Καραγεώργην κλπ. καὶ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἐπιτελικῶς ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους μονίμους Ἀξιωματικούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει καὶ εὐρίσκοντο εἰς τοὺς μαχητικούς κομμουνιστάς, διότι ἅπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἄπειροι ἦσαν καὶ ἀνεπαρκῶς κατηρτισμένοι.

Αἱ τακτικαὶ μάχαι διὰ τὴν κατάληψιν τοποθεσιῶν ἢ πόλεων, καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΣ μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξιν οὐ μόνον ἐπιτελικῶν ξένων ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ τεχνικῶν τοιούτων.

Ἐν συμπεράσματι, συνάγομεν ὅτι ὁ ἀνταρτοπόλεμος διηυθύνετο καὶ διεξήγετο ὑπὸ Ρώσων καὶ ἄλλων ξένων Ἀξιωματικῶν, ἐπ' ὀνόματι τῶν προμηθεέντων ἀρχηγῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐπιτελικὴν διεξαγωγὴν του, τὴν δὲ τακτικὴν ἐκτέλεσιν ἀνελάμβανον ἔφεδρα, ἢ ἐνεργὰ Ἑλληνικὰ στελέχη τῶν κομμουνιστῶν.

Γ') Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις συμμοριακῶν Μονάδων.

ΙΒ. Ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις τῶν Μονάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν ἦτο ἀνώμαλος, ἀλλὰ πάντοτε πρόσφορος πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας. Στὴν ἀρχὴ αἱ μικραὶ μονάδες παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφήν «ΚΑΠΕΤΑΝΑΤΩΝ», δηλαδὴ ἀριθμὸς τις συμμοριτῶν ἄλλοτε μέγας, ἄλλοτε μικρὸς ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν «καπετάνιον» καὶ μὲ ἓνα «πολιτικὸν καθοδηγητὴν».

Βραδύτερον, καὶ ἐφ' ὅσον προοδευτικὰ εἰσῆρχοντο στελέχη, εἴτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, στρατιωτικῶς μορφωμένα, τὰ «καπετανάτα» μετεμορφοῦντο εἰς λόχους καὶ τάγματα. Αἱ εἰσερχόμεναι ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν δυνάμεις (Ἀλβανία — Σερβία — Βουλγαρία) ἦσαν στρατιωτικῶς ὀργανωμένοι καὶ ἐξικνοῦντο μέχρι Ταξιαρχίας καὶ βραδύτερον, εἰς Ρούμελην — Γράμμον — Βίτσι, ὀργανώθησαν εἰς Μεραρχίας τῶν δύο ἢ τριῶν Ταξιαρχιῶν.

Ἀνεξαρτήτως τῆς, ὡς ἄνω, διαγραφομένης ὀργανώσεως ὑπῆρχον καὶ εἰ-

δικαί εἰς λόχους καὶ τάγματα μονάδες, χρησιμοποιούμεναι δι' ἐπιθετικὰς τακτικὰς κρούσεις.

I) Ὑλικὸν πολέμου

16. Ὡς κατεδείχθη ἐκ τοῦ ἀλωθέντος ὑλικοῦ πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι τοῦ 1949, τὸ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὑλικὸν πολέμου ἀνῆκεν:

— Εἰς ὑλικόν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, εἶχεν εἰσαχθῆ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τοῦ ἀέρος, ἢ ἄλλως πως.

— Εἰς Γερμανικὸν ὑλικὸν ἀλωθὲν κατὰ τὴν κατοχὴν, ἢ εἰσαχθὲν μεταγενεστέρως.

— Εἰς Βουλγαρικὸν ὑλικόν.

— Εἰς Ρωσικὸν ὑλικόν, καθαρῶς ρωσικῆς κατασκευῆς· καὶ ἰδίως τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ νεώτερα μέσα μάχης.

Δείγματα ὄλων τῶν ὡς ἄνω μέσων, καὶ τῆς προελεύσεώς των, ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. ὀργανωθεῖσαν καὶ ἐκτεθεῖσαν, εἰς διαφόρους πόλεις, πολεμικὴν ἔκθεσιν καὶ εἰς τὰς ἀποθήκας ὑλικοῦ πολέμου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὰ ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν εἰσαγόμενα ὑλικά μετεφέροντο:

— Δι' ἐφοδιοπομπῶν ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν.

Αὗται ἠκολούθουν:

(1) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τῆς Πίνδου — Ἀγράφων καὶ ἐκεῖθεν προωθοῦντο πρὸς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τῆς Γκιώνας — Παρνασσοῦ — Οἴτης — Ὄθρυος, διὰ τὰ διανεμηθῶσιν εἰς τὰς ἐκεῖ δρώσας μονάδας των, ἢ τὰ ἀχθῶσιν εἰς τὰ παράλια πρὸς διεκπεραιώσιν των, εἰς Πελοπόννησον, ἢ ἄλλαχοῦ.

(2) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Καϊμακτσαλάν — Παϊκου διὰ τὴν προώθησιν εἰς περιοχὰς Βερμίου — Παϊκου.

(3) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις Μπέλλες — Κρούσια — Κερδύλλια, διὰ τὴν προώθησιν των εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ Χαλκιδικήν.

(4) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Μποζντάγ — Μενοικίου — Παγγαίου διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

(5) Μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐφωδιάζοντο ἀπ' εὐθείας ἐκ Βουλγαρίας διὰ τῆς παραμεθορίου.

— Ἐπίσης ἐνηργήθη μεταφορὰ ὑλικοῦ δι' ἀεροπλάνων καὶ πλωτῶν μέσων εἰς Πελοπόννησον ἐξ Ἀλβανίας κατ' ἐπανάληψιν, ὡς κατέδειξεν ἡ εὐθείαις θενζινοπλοίου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Φωκίανου καὶ ἡ ἀνάκρισις διαφόρων ἀρχηγῶν συμμοριῶν Πελοποννήσου.

II) Διατροφή καὶ ἐνδύσεις

17. Ἡ διατροφή ἐνηργεῖτο κυρίως ἐκ τοῦ τόπου δι' ἀρπαγῶν καὶ βιαίας εἰσφορᾶς. Ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν ἐλάχιστα εἶδη ἐνδύσεως εἰσήρχοντο καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνός, διότι καὶ ταῦτα ἐστεροῦντο τοιούτων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἤθελον,

διὰ τῆς ἀρπαγῆς τροφίμων, σφαγίων, οἰκιακῶν εἰδῶν κλπ. νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς χωρικοὺς νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὰς ἰδέας των.

— Ἡ ἐνδυσὶς ἦτο ποικίλη. Στολὴ χακί, διὰ τὰ στρατιωτικῶς ὠργανωμένα τμήματα, προφανῶς χορηγηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ὁμόρων Κρατῶν, καὶ ἰδιωτικὸς ἱματισμὸς, ποικίλης μορφῆς, προερχόμενος ἐκ τῆς ἀρπαγῆς διὰ τὰ ἀνταρτικῶς ὠργανωμένα τμήματα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΜΑΧΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΟΧΛΗΡΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ι) Δύναμις καὶ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις

18. Αἱ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν συμμοριτῶν ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 2ου ἐξαμήνου τοῦ 1946 ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν συγκροτημάτων τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς παραμεθορίου χώρας.

Ἐν Πελοποννήσῳ, ἤρξαντο θραδύτερον.

Κατ' ἀρχὰς αὐταὶ περιστρέφοντο:

— Εἰς ἀρπαγὴν ὕλικοῦ.

— Εἰς βιαίαν στρατολογίαν.

Σὺν τῇ εἰσόδῳ ὁμοῦ τῶν κομμουνιστικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ σὺν τῇ αὐξήσει, διὰ βιαίας στρατολογίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπαρχουσῶν τοιούτων, ηὔξήθησαν καὶ αἱ ἐπιθετικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν κομμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν.

19. Κατωτέρω παρέχομεν ἀθροιστικὰ στοιχεῖα τῆς μαχητικῆς δυνάμεως καὶ δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ἀπὸ μέσων τοῦ 1946 μέχρι τέλους τοῦ 1949.

Πάντα ταῦτα θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα, ἐπιβεβαιοῦντα τὰ ἄνω:

(1) Καθαρά, ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων ἀπωλειῶν, δύναμις τῶν κομμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν:

1946	Ἰανουάριος	2.700
»	Δεκέμβριος	9.285
1947	Ἰανουάριος	10.820
»	Δεκέμβριος	20.350
1948	Ἰανουάριος	22.350
»	Δεκέμβριος	25.000
1949	Ἰανουάριος	23.900
»	Δεκέμβριος	815

(Μετὰ πτώσιν Βίτσι-Γράμμου)

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄνω εἰσῆλθον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ:

Ἔτος 1948	6.000
Ἔτος 1949	4.715

(2) Νεκροὶ συμμορῆται εἰς ἄλλην τὴν χώραν:

Ἔτος 1946	599
Ἔτος 1947	6.977
Ἔτος 1948	16.662
Ἔτος 1949	11.946

Σύνολον 36.184

(3) Συλληφθέντες:

Ἔτος 1946	350
Ἔτος 1947	5.260
Ἔτος 1948	10.667
Ἔτος 1949	8.681

Σύνολον 24.958

Γενικὸν σύνολον φονευθέντων—παραδοθέντων—συλληφθέντων 78.302

Περὶ τραυματιῶν δὲν διαθέτομεν στοιχεῖα, διότι οὗτοι διεκομίζοντο εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, ἢ ἐνοσηλεύοντο εἰς πρόχειρα ἀπόκρυφα θεραπευτήρια, ἐντὸς τῶν ἐλεγχόμενων ὑπ' αὐτῶν περιοχῶν.

Συνήθως οὗτοι ἐφονεύοντο, εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας διακομίσεως, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν «φασιστικῶν» στρατευμάτων, ὡς ἰσχυρίζοντο, ἀλλὰ κυρίως, διὰ τὴν ἀρυσίμεθα πληροφορίας περὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἐξετάσεώς των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἄνω ἀπωλειῶν των, οἱ συμμορῆται ἐστρατολόγησαν, βιαίως ἢ οἰκειοθελῶς, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐστάλησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ οἵτινες συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν δρωσαν δύναμιν, τὸν κάτωθι ἀριθμὸν ἀνδρῶν (ἐκτὸς τῶν γυναικῶν).

Ἔτος 1946	10.100
Ἔτος 1947	27.840
Ἔτος 1948	34.449
Ἔτος 1949	6.006

Δρῶσα ἐν Ἑλλάδι δύναμις διαρκῶς: 25.000 — 30.000

Σύνολον 103.395—108.395

Ἐάν ἐκ τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀπωλείας των βλέπομεν ὅτι ἡ δύναμις τῶν συμμοριτῶν ἐκρατεῖτο περίπου σταθερὰ περὶ τὰς 25.000—30.000.

(5) Εἰσαχθέντες εἰς δίκην, ἀθωωθέντες, καταδικασθέντες καὶ ἐκτελεσθέντες, εἴτε ὡς συλληφθέντες συμμορίται, εἴτε ὡς ἰδιῶται κομμουνισταί, βοηθήσαντες ποικιλοτρόπως τὸν κομμουνισμὸν ἀπὸ 18 Ἰουνίου (Δημοσίευσις Γ΄ Ψηφίσματος) μέχρι 31) 10) 49:

(α)	Δικασθέντες ὑπὸ Στρατοδικείων	47.458
(β)	Καταδίκαι εἰς θάνατον	5.543
(γ)	Καταδίκαι εἰς φυλακὴν	16.771
(δ)	Ἀθωωθέντες	25.336
(ε)	Ἰπόδικοι	5.380
(στ)	Ἐκτελεσθέντες	3.037

Ἀπὸ 7) 10) 49 μέχρι 30 Μαρτίου 1951, ὅτε ἐξήλθον τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, οὐδεὶς ἐξετελέσθη.

(6) Δραστηριότης:

Ἡ δραστηριότης τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν περιλαμβάνει:

(α) Ἐκτελέσεις ἰδιωτῶν.

Ἐξετελέσθησαν:

Τὸ	1946	896
»	1947	1.269
»	1948	740
»	1949	118

Σύνολον 3.023

(β) Ἐπιθέσεις κατὰ στρατιωτικῶν Τμημάτων:

Τοιαῦται ἐνηργήθησαν:

Τὸ	1946	163
»	1947	339
»	1948	706
»	1949	205

Σύνολον 1.413

(γ) Ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἢ πόλεων:

Τοιαῦτα ἐνηργήθησαν:

Τὸ 1946	117
» 1947	482
» 1948	958
» 1949	278

Σύνολον 1.835

(δ) Λεηλατηθέντα χωρία

Ἐλεηλατηθήσαν:

Τὸ 1946	670
» 1947	2.681
» 1948	2.415
» 1949	1.151

Σύνολον 6.923

(ε) Ἀνατίναξις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ γεφυρῶν:

Ἔτη	Σιδ. Γραμμαὶ	Σιδ. γέφυραι	Ὀδ. γέφυραι
1946	5	11	28
1947	110	114	135
1948	207	202	217
1949	121	67	53
Σύνολον	443	394	433

(στ) Καταστραφέντα Ἀυτοκίνητα:

Ἔτη	Στρατιωτικὰ	Ἰδιωτικὰ
1946	4	11
1947	158	120
1948	561	273
1949	211	90
Σύνολον	934	494

(ζ) Ναρκωθετήσεις:

Ἔτη	Ἀνευρεθεῖσαι	Ἐκραγεῖσαι
1946	14	18
1947	418	299
1948	6.135	1040
1949	5.146	1032
Σύνολον	11.713	2389

II) Δημιουργηθεῖσα ὀχληρὰ κατάσταση ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.

(α) Συμμοριόπληκτοι.

20. Ἡ βιαία στρατολογία, ἡ ἐκτέλεισις ἰδιωτῶν, ὁ φόνος ἰδιωτῶν ἐκ ναρκῶν, αἱ ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἡ λεηλασία χωρίων, μαζί με τὴν ἀρπαγὴν παιδιῶν ἐδημιούργησε μίαν ἀκατάσχετον φυγὴν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων καὶ κωμπούλεων πρὸς τὰς πόλεις, ἡ ἔδρας στρατιωτικῶν τμημάτων, διὰ τὰ ἀσφαλίσθωσιν ἐκ τῶν βιαιοτήτων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν. Οἱ πρόσφυγες οὗτοι, ἡ κοινῶς καλούμενοι «συμμοριόπληκτοι», ἀνῆρχοντο δι' ὄλην τὴν χώραν εἰς χιλιάδας πλέον τῶν ἑξακοσίων. Αἱ χιλιάδες αὗται τῶν συμμοριοπληκτων ἀποτελοῦσαι τὰ 4)5 καὶ περισσότερο τῶν κατοίκων τῆς παραμεθορίου καὶ τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ὄρεινῶν περιοχῶν, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου δὲν ἦτο φίλος τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀθάνατον Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τὸ πᾶν ἐθυσίασεν, μηδὲ τῶν ἐστιῶν του ἐξαιρουμένων.

Τὸ ἕτερον 1)5 τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, ἡ ἡμύνητο αὐτοδιοργανωθέν, δι' ἐλαχίστων μέσων, ἄτινα παρέσχον αὐτοῖς αἱ κρατικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, ἡ προσεποιεῖτο τὸν κομμουνιστὴν διὰ τὴν ἀποφύγη τὰς διώξεις καὶ κακώσεις. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων πρέπει νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ οἱ Τούρκοι τῆς παραμεθορίου περιοχῆς τῆς Θράκης.

(β) Διακοπὴ συγκοινωνιῶν.

21. Αἱ σιδηροδρομικαὶ καὶ ὁδικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν προοδευτικῶς ἐφ' ὄλης τῆς χώρας, λόγῳ τῶν καταστροφῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων, τῆς ὑπονομεύσεως τῶν ὁδῶν ὑπὸ ναρκῶν καὶ τῆς ἐνόπλου προσβολῆς τῶν κινουμένων ἐπ' αὐτῶν συρμῶν ἢ ὀχημάτων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐλειτούργουν παρὰ αἱ ἀεροπορικαὶ καὶ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι, ἀνεπαρκεῖς νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν χώραν καὶ μάλιστα τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

Τὰ ἀστικά κέντρα ἀπώλεσαν τὴν ἐπαφὴν των μετὰ τὴν ὑπαίθρου καὶ μόνον ἐπὶ ἐνίων ἀρτηριῶν ἐκινουῦντο ὑπὸ συνοδείαν στρατοῦ ὁδικαὶ φάλαγγες ἰδιωτικῶν ὀχημάτων, ἡ σιδηροδρομικῶν συρμῶν.

(γ) Κατάπτωσις ἠθικοῦ.

22α. Τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν κατὰ χωρίων καὶ πόλεων ἤρχισε νὰ μειοῦται, τὰ δὲ στρατιωτικὰ τμήματα ἐτήρουν, ἐν τῇ γενικῇ ἐκφράσει, παθητικὴν στάσιν, περιοριζόμενα δηλαδὴ ν' ἀποκρούσωσι τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις, χωρὶς νὰ ἐπιζητῶσι ταῦτα, καλῶς πληροφορημένα, τὴν ἐπιθετικὴν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἐνέργειαν.

(δ). Κύριαι στρατιωτικαὶ ἐνέργειαι Ἐθνικῶν δυνάμεων.

226. Ἄν ἐξαιρέσωμεν:

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐνεργείας εἰς Ρούμελην (μὴ ἐπιτυχούσας παρὰ μερικῶς καὶ δι' ἐλάχιστον χρόνον).

— Τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἐπιτυχούσαν τακτικῶς, ἀλλὰ μὲ μεγάλην φθοράν, ἀποτυχοῦσαν δὲ στρατηγικῶς, διότι ὁ ἐχθρὸς οὔτε ἐξουδετερώθη ὀλοκληρωτικῶς, οὔτε ἀπωθήθη ἀνεπιστρεπτει πρὸς τὰ ἄγρια κράτη, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἐδραιώθη εἰς γειτονικὴν τοποθεσίαν (τὸ Βίτσι).

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸ 1948, μὲ καλὰ πρωταρχικὰ ἀποτελέσματα.

— Ὅρισμένα ἄλλα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς χώρας, μὴ ἐξυπηρετοῦντα τὴν στρατηγικὴν ἐπιδίωξιν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπιτυγχάνοντα μίαν τοπικὴν ἀνακούφισιν.

Πανταχοῦ, ἀλλαχοῦ τῆς χώρας, ὅπου δὲν ὑπῆρχον σοβαρὰ στρατιωτικὰ τμήματα, τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνεργείας εἶχον οἱ κομμουνιστοσυμμορίται καὶ ἐκανόνιζον, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, τὰς κατὰ πόλεων, χωρίων καὶ μεμονωμένων στρατιωτικῶν τμημάτων ἐπιθέσεις των. Αἱ ἐπιθέσεις καὶ αἱ καταλήψεις, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον, τῶν πόλεων Ἐδέσσης, Ναούσης, Καρδίτσης καὶ Καρπενησίου, ἀπέδωσαν εἰς τοὺς συμμορίτας ὄχι μόνον τὴν ἐξουδετέρωσιν σοβαρῶν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ, ὄχι μόνον τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Ἐθνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀπόδοσιν εἰς στρατολογίαν καὶ λείαν τῆς συστηματικῆς καὶ ἐπιμελημένης λεηλασίας.

Ἀποφεύγομεν νὰ κάμωμεν λεπτομερῆ τακτικὴν κριτικὴν ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἀτυχημάτων τούτων, διότι ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρουσίας. Πάντως, γνωρίζομεν ὅτι διεξήχθησαν ἀνακρίσεις ἐπὶ ἐκάστης περιπτώσεως καὶ κατελογίσθησαν εὐθῆναι.

III) Αἴτιοι τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀποδίδομεν τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀθλίαν διὰ τὸ Κράτος κατάστασιν εἰς τὸ ξεχαρβάλωμα, ὅπερ ὑφίστατο, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, ἢ Κρατικὴ μηχανή. Πάντως αἱ κυριώτεραι αἰτίαι ἦσαν:

(α) Ἡ Πολιτικὴ Ἡγεσία

23. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ κυβερνήσῃ δι' ἐνὸς ὑπευθύνου πολιτικοῦ κόμματος, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας διὰ τοῦ συνασπισμοῦ ὄλων τῶν κομμάτων. Ἐκαστὸν κόμμα κατελάμβανεν ἀ-

νάλογον ἀριθμὸν Ὑπουργείων, ἅτινα καὶ διηύθυνε (κυριολεκτικῶς ἐξεμεταλλεύετο κομματικῶς), ἄνευ συντονισμοῦ πρὸς τὰ ἄλλα Ὑπουργεῖα, ἄνευ γενικοῦ προγράμματος, ἐξ οὗ νὰ ἀπορρέωσιν τὰ εἰδικὰ (κατὰ Ὑπουργεῖον) τοιαῦτα. Ὅλαι αἱ πράξεις τῶν Ὑπουργείων διείποντο καὶ ἐμύριζον κομματισμὸν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων εἰς τὰ τοῦ στρατοῦ ἦτο σκανδαλώδης. Ἐκαστος ἐπεζήτηε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς μᾶλλον δυναμικοὺς στρατηγούς καὶ ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς. Ἦκούετο νὰ λέγεται δημοσίᾳ: «Ὁ τάδε στρατηγός, ἢ ἀνώτερος Ἀξιωματικός, εἶναι φίλος τοῦ τάδε πολιτικοῦ».

Οὕτω, μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐλάμβανε χώρα μία, ἄνευ προηγουμένου, ἀθέμιτος συναλλαγῆ, τῶν πολιτικῶν ἐπιζητούντων νὰ τοποθετήσωσιν ἐπὶ τῶν ἡγετικῶν θέσεων τοὺς ἰδικούς των, τῶν δὲ στρατιωτικῶν νὰ ἐκβάλωσι τὸν κατέχοντα ἀνωτέραν θέσιν συναδέλφον των.

(δ) Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία

24. Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐνιαία, (μοναδική), ἦτο πολυσχιδής, εἰς τρόπον ὅστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ διακρίνη ποῖος διώκει καὶ ποῖος ἦτο ὁ ὑπεύθυνος.

Ὑπῆρχεν ἐν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ ἐμερίμνα, προπαρασκευαστικῶς διὰ τὰ τοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὁ Ἀρχηγός του νὰ διηύθυνε τὸ σύνολον τῶν Ἐπιχειρήσεων, βάσει ἐνὸς σχεδίου ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντος καὶ ἐκτελουμένου ὑπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐπίβλεψιν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν συντονισμὸν καὶ τὴν ἐπέμβασιν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν του. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου ἀντικαθίσταντο εἰς βραχέα χρονικὰ διαστήματα, καὶ πρὶν ἀχθῆ εἰς πέρας πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν ἀρχηγίαν των, ἐνδεχομένως, εἶχον ἀποφασίσει. Ἡ ἀλλαγὴ ἦτο ἀπόρροια, ἢ ἀπαιτήσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν, ἢ τῶν Κυβερνήσεων κατὰ τὰς διαφόρους μεταμορφώσεις τῶν Κυβερνήσεων. Πάντοτε εὐρίσκετο εὐχερῶς ὁ διάδοχος, καὶ συνήθως ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο ἀρεστός εἰς τὰς ξενικὰς ἀποστολάς, ἢ διὰ τῆς πρὸς τοὺς πολιτικούς φιλίας του κατώρθωνε νὰ ὑποσκάψῃ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως τὴν θέσιν τοῦ συναδέλφου του, μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ αὐτοῦ ἢ σειρὰ διὰ νὰ πάθῃ τὰ ἴδια παρ' ἐνὸς ἄλλου.

Οἱ πλείστοι τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐστεροῦντο ἐπιτελικῆς πείρας καὶ στρατηγικῆς ὀριμότητος.

— Οἱ Διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τῶν Ἀνωτ. Στρατιωτικῶν Διοικήσεων ἐλάμβανον μίαν ἀποστολήν, συνισταμένην συνήθως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς «ζώνης εὐθύνης των» ἀπὸ τὰς συμμοριακὰς ἐπιδρομάς, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς γειτονικὰς ζώνας. Πᾶσα ἐπέμβασις ἐκ τῶν ἄνω πρὸς βοήθειαν τῶν γειτονικῶν ζωνῶν, ἢ τὴν ἀφαίρεσιν δυνάμεων, προεκάλει τὰς διαμαρτυρίας τῶν σχετικῶν στρατιωτικῶν ὑπευθύνων καὶ τὰς ἀναφοράς των, ὅτι μειοῦται ἢ δυναμικὴ των ἀξία διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς «ζώνης εὐθύνης» των καὶ ἐπετύγχανον οὕτω, διὰ τῆς κωλυσιεργίας των, νὰ μὴν ἐκτελοῦνται αἱ διαταγαί. Ὅλα ταῦτα, ἂν ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1947 προέβαιεν

εις τὸν διορισμὸν Ἀρχιστρατήγου, ὡς τοῦτο ἐπραξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, θὰ προελαμβάνοντο, καὶ ὁ συμμοριτισμὸς θὰ κατεστέλλετο ταχύτερον, διότι εἶχε μικροτέραν τότε ἀνάπτυξιν, ἐλαχίστας δὲ ἐπιτυχίας εἶχε κατὰ πόλεων κλπ., ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνας πού εἶχεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, καὶ δὲν θὰ ἐχύνετο ἀσκόπως τόσον αἷμα, οὔτε τόσαι καταστροφαὶ εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν πλοῦτον θὰ ἐπεφέροντο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΞΕΝΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Αου) Γενικότητες

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο παρουσιάζει πολὺ περίεργον μορφήν εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν στρατιωτικὴν διαγωγὴν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας.

(α) Ἑλλειψίς ψυχολογικῆς κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων ὀργανωτῶν

28. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀγγλοι, χωρὶς νὰ μελετήσωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ἱστορίαν του, τὸ ἔδαφός του, τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι, ὅστις τόσας νίκας τοῦ ἔδωκεν κατὰ τὰς πολυαρίθμους εἰς τὸ παρελθὸν ἐκστρατείας του, ἐφήρμοσαν, χωρὶς τροπολογίας, ἀπὸ τὸ Γ.Ε.Σ. μέχρι Διμοιρίας, ὀργανισμὸν καὶ σύνθεσιν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκεῖνοι, πρᾶγμα ὅπερ δυνατὸν νὰ προσηρμόζετο εἰς τὸν χαρακτῆρα των, νὰ ἀπέδιδον εἰς τὰ ἐκτεταμένα ἀποικιακὰ ἔδάφη των, νὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀπὸ τὰ ὑλικά των μέσα, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἦσαν τόσον βαρέα, τόσον δαπανηρά, ὥστε ὁ πτωχὸς Ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ Στρατὸς ἔπαθεν ὅτι καὶ ὁ μικρὸς καχεκτικὸς ὄνος, ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ὁποίου ἐπέθεσαν σάγμα γκαμήλας, ἀντὶ ἐνὸς ἐλαφροῦ καὶ προσφόρου σάγματος. Οὕτω καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, ἀντὶ νὰ δεχθῆ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνταρσίας μίαν ὀργάνωσιν καὶ σύνθεσιν, προσφερομένης διὰ τὴν δίωξιν τῆς ἀνταρσίας, καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ διὰ τοῦ ὄγκου του νὰ καταπνίξῃ ταύτην ἐν τῇ γενέσει της, καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο τὰ παλαιὰ καὶ ἔμπειρα στελέχη καὶ τοὺς πολεμιστὰς ὀπλίτας τῆς Ἀλβανίας, κατετρίβετο εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὀργάνωσιν στρατοῦ μοντέρνου εἰς βάρος τοῦ παράγοντος χρόνου, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν εἰς τὴν στρατολογίαν, ὀργάνωσιν καὶ ἐπικράτησίν των εἰς τὴν ὀρεινὴν ὑπαιθρον καὶ τὴν παραμεθόριον χώραν.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν τέλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τῆς μακροχρονίου Ἀγ-

γλικῆς ἐκπαιδεύσεως κατέστη κατάλληλος διὰ μαχητικὸν κανονικὸν ἀγῶνα, τὰ μετόπισθέν του ἦσαν τόσοσιν βαρέα καὶ τόσοσιν πολυδάπανα εἰς προσωπικόν, ὥστε δὲν ἠδύνατο οὔτε μὲ τὸ 1) 2 τῆς δυνάμεώς του νὰ δράσῃ ἐπὶ τῶν ὀρειῶν ἐδαφῶν, καὶ διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς μεταφορικὰς του ἀνάγκας κατέφευγεν εἰς τὰ πτωχὰ σαγματοφόρα τῶν κατοίκων, ὅπως κατὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Εὐτυχῶς βραδύτερον (ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1947) ἐπενέβη ἡ Ἀμερικανικὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν αὐξήσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐξοικονόμησιν ἀρκετὰ ἐπαρκῶν δυνάμεων, διὰ τὴν καθαρῶς μαχητικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν συμμοριτῶν, σὺν τῇ ἐξυπηρετήσῃ τῶν μετόπισθέν του.

(6) Στρατιωτικαὶ ἐπεμβάσεις Ἰαπωνίας ὑπὲρ τῆς Χώρας.

(1) Ἐπεμβάσεις

26. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν σημειοῦται ἡ πρώτη ἐπέμβασις τῶν Ἰαπωνίας, (Διοικήσις, Στρατηγοῦ Σκόμπη), διὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, κατὰ τὰ Δεκεμβριανά.

Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη ἐπέμβασις ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἦτο μετρημένη καὶ ἐξεδηλοῦτο μόνον ὅταν ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο διὰ τὰ ἐθνικὰ τμήματα. Ἐγένετο δὲ πάντοτε δι' ἀνθρωπιστικούς δῆθεν λόγους καὶ ἐμειοῦτο, ἢ ἔπαυεν, μόλις τὰ ἡμέτερα τμήματα ἀπηλλάσσοντο τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, ἢ κατίσχυον τῶν ἀντιπάλων των. Ὁ πολιτικὸς λόγος τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως καὶ συγκεκρατημένης ἐνεργείας των ἦτο ὅτι εἰς τὴν Ἰαπωνίαν δὲν συνέφερον οὔτε συμφέρει πολιτικῶς ἢ κατίσχυσις τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ καθοδος τῶν Ρώσων εἰς Μεσόγειον, διὰ τοῦτο καὶ μᾶς ἐβοήθει, ὅπου ἐχρειάζετο, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ δημιουργήσῃ καὶ αἰτίαν πολέμου, ἢ νὰ προκαλέσῃ διαμαρτυρίαν τῆς Ρωσίας, ὅτι ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ξένης χώρας ὑπὲρ τῶν «φασιστῶν».

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ παρασχεθεῖσα τότε στρατιωτικὴ ὑπὸ τῆς Ἰαπωνίας βοήθεια ἦτο θετικὴ, καὶ ἐβοήθησε πολὺ τὴν χώραν ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπικράτησιν.

(2) Διὰ θεσις ὑλικῶν καὶ ἄμεσος στρατιωτικὴ Ἰαπωνικὴ βοήθεια τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς παρουσίας Ἰαπωνικῶν μονάδων ἐν τῇ Χώρα

27. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν καὶ διάλυσιν τῶν μαχίμων κομμουνιστικῶν τμημάτων (μετὰ τὸν Δεκέμβριον 1944), οἱ Ἰαπωνοί:

— Διέθεσαν ὑλικὸν πολέμου διὰ τὴν ὀπλισιν τοῦ Ἑθνικοῦ Στρατοῦ (κα-

τά κανόνα, ἐκ τοῦ ἤδη χρησιμοποιοηθέντος παρ' αὐτῶν, ἢ ἀλωθέντος κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον) .

— Ἐτήρησαν ἐνίας μονάδας των ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν ἐκφοβισμόν τῶν συμμοριτῶν μέχρι ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως ἱκανῶν ἐθνικῶν δυνάμεων.

28. Τέλος, κατὰ τὸ 1947, ἡ Ἀγγλία ἐξήγγειλε, χωρὶς προειδοποίησιν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφήκεν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τοῦ ἀκανθώδους τούτου προβλήματος εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀγγλικῶν μονάδων παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι ἡ Στρατιωτικὴ ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολή, ἣτις ἐνήργει τὴν τεχνικὴν καὶ τακτικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τὰ διάφορα Σχολεῖα καὶ Κέντρα ἐκπαιδεύσεως, ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται :

Βον) Ὁ ρ γ ά ν ω σ ι ς κ α ι σ ύ ν θ ε σ ι ς Ἐ π ι τ ε λ ε ῖ ω ν

29. Ἡ ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων, ἀπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. μέχρι Τάγματος, ἠκολούθησε, κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν, τὰς τοιαύτας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κατανομὴ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς ἐξετείνεται, ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς πολλὰς Ἠπείρους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡ δημιουργία Ἐπιτελείων καὶ Σωμάτων (Ἵπηρεσιῶν) δεόν νὰ εἶναι ἐκτεταμένη καὶ ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πολυειδεῖς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ πολέμου ἐπὶ διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ :

— Τὴν πληροφάν.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

— Τὸν συντονισμόν τῶν διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων.

— Τὴν παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν ἀμυναν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἐμπολέμων χωρῶν.

— Τὴν παντοίαν βιομηχανικὴν παραγωγὴν.

— Τὰς τεραστίας μεταφορὰς εἰς προσωπικόν, ὕλικόν πολέμου καὶ ἐφόδια

Ἀλλὰ ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ὄλαι αἱ ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις ἦσαν περιορισμέναι ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἀνάγκη ὁ σκελετὸς νὰ μείνῃ ὁ ἴδιος διὰ τὴν κατανόησιν καὶ συνεργασίαν μετὰ τῶν συμμάχων ἀποστολῶν, αἱ μὴ ἔχουσαι ὁμῶς ἀνταπόκρισιν ἐν τῇ πράξει Διευθύνσεις καὶ λοιπὰ ὑποδεέστερα κλιμάκια, ἔδει νὰ καταργηθῶσιν, ἢ ν' ἀνατεθῇ ἡ ὑπηρεσία των εἰς τὰς πλησιεστέρας ὁμοειδεῖς Διευθύνσεις ἢ Τμήματα.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἀνω ἀναφέρω :

— Τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41, καίτοι διέθετε τετραπλάσιαν περίπου δύναμιν ἀπὸ τὴν διατεθεισάν κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον (550 περίπου χιλ. ἐναντι τῶν προσδευτικῶς ἀνελθουσῶν εἰς 140 κατὰ τὸν συμμοριακὸν ἀγῶνα), ἐν τούτοις ἢ εἰς Ἀξιωματικούς δύναιμις του ἦτο 100 ἕως 120 Ἀξιωματικοί, αἱ δὲ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὑπουργείου μόλις διέθετον ἄλλους 100 τοιούτους, ἦτοι ἐν συνόλῳ περίπου 250 Ἀξιωματικούς πάσης κατηγορίας, ἐναντι τῶν 600 τοιούτων, τοὺς ὁποίους διέθετε τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνάληψιν

τῆς Ἀρχηγίας, καὶ οὓς περιώρισα, ἐφαρμόσας τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα, εἰς 400.

— Ἡ Ταξιαρχία, ἣτις κατέστη διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἰσοδύναμος πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, εἶχε δύναμιν μικροτέραν τῶν 2) 3 ἐνὸς παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπολέμου Συντάγματος Πεζικοῦ. Ἐν τούτοις διέθετεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς εἰκοσάδα καὶ πλέον Ἀξιωματικῶν ἕναντι τῶν 7 ἕως 8, οὓς διέθετε τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόλεμον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Ἐκ τῶν ἄνω προκύπτει ὅτι, ὄχι μόνον ἡ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων καὶ Μονάδων ἦτο πολυτελής, ἀκολουθήσασα πιστῶς τὴν Ἀγγλικήν, ἄνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσεως, ἐκ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιτρεπομένης τῆς ἐν περιορισμένῳ χώρῳ ἐνεργείας των, πράγμα ὅπερ δὲν συμβαίνει διὰ τὰς Ἀγγλικὰς Ταξιαρχίας, αἵτινες, δρῶσαι μακρὰν τῆς Μητροπόλεως καὶ μεμονωμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶχον ἀνάγκην πολυαριθμοτέρου Ἐπιτελείου.

Παραδεχόμεθα ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Στρατοῦ ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐκτὸς ταύτης εἶναι μείζονες εἰς Ἀξιωματικούς, ἀλλ' ἡ θεραπεία των δὲν πρέπει νὰ γίνεταί εἰς θάρος τῆς καλῆς Διοικήσεως τῶν μαχίμων μονάδων, ὡς τοῦτο συνέβαινε εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν συμμοριτῶν, ὁπότε πλειστάκις συνέβαινε νὰ διοικῆται τάγμα, ἀντὶ ὑπὸ ἐμπείρου καὶ δεδοκιμασμένου Ἀντισυνταγματάρχου, ὑπὸ ἐφέδρων ἢ μονίμων Ταγματάρχων, ἢ ἀπείρων μονίμων τοιούτων, οἱ δὲ λόχοι ὑπὸ ἐφέδρων Λοχαγῶν, ἢ μονίμων νεαρῶν Ὑπολοχαγῶν καὶ Ἀνθυπολοχαγῶν.

Ἐπὶ πλέον ἡ θέσις τοῦ διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας ἦτο γενική, μολοντί ἡ Ταξιαρχία συνεκρότετο ἐκ πεζικῆς μόνον δυνάμεως.

Καὶ οὕτω συνέβαινε Ταξιαρχοὶ, προερχόμενοι ἐξ ἄλλων ὅπλων (Πυροβολικοῦ — Μηχανικοῦ κλπ.) ἀγνοοῦντες τὴν ζωὴν, δυναμικότητα καὶ τὴν τακτικὴν μάχης τοῦ Πεζικοῦ, ν' ἀναλαμβάνωσι διοικήσιν μονάδων ξένων πρὸς τὸ μέχρι τοῦδε ὅπλον των, ὅπερ ἐν ταύτῃ ἔσφερετο τῆς ἐμπείρου καὶ ἀποδοτικῆς διοικήσεώς των.

Γον) Ἐκπαίδευσίς

(1) Ἀξιωματικῶν:

30. Αὕτη ἐνηργεῖτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν καθοδήγησιν Ἀγγλῶν Ἀξιωματικῶν τῆς ἀποστολῆς.

Καὶ ἐδῶ ἐφήρμισαν σύστημα καὶ προγράμματα ἐκπαιδεύσεως, ἀντίγραφα τῆς διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς Ἀξιωματικούς γιγνομένης ἐκπαιδεύσεως. Πάντως, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἡ ἐκπαίδευσίς ὑπῆρξεν ἀποδοτικὴ.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἀξιωματικῶν ἐλειτούργησαν:

— Σχολεῖον Ἐπιτελῶν.

— Γενικὸν Κέντρον Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτ. Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ).

— Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Ἀξιωματικῶν, ἴδιον δι' ἕκαστον ὅπλον (Χαλκίς

διὰ τὸ Πεζικόν, Μεγάλο Πεῦκο διὰ τὸ Πυροβολικόν, Χαϊδάρι διὰ τὰς Διαβιβάσεις, Λουτράκι διὰ τὸ Μηχανικόν, Μενίδι διὰ τὰ Τεθωρακισμένα, κλπ.).

(2) Ὀπλιτῶν:

31. Ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ὀπλιτῶν ἐνηργεῖτο εἰς τὰ οἰκεία Κ.Ε.Ν. (Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων), ἢ δὲ τακτικὴ των τοιαύτη εἰς τὰς οἰκείας μονάδας, εἰς ἃς ἀπεστέλλοντο, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. Αἱ εἰδικότητες τῶν ὄπλων καὶ Σωμάτων εἰς τὰ εἰδικὰ Κέντρα ἢ Σχολεῖα.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο καλὴ, διότι εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. ἐκπαιδεύοντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι ἠσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον των, ἄνευ περισπάσεως εἰς ἐτέρας ὑπηρεσίας, ὅπως συνέβαινε πρὸ τῆς λειτουργίας τῶν Κ.Ε.Ν., καὶ εἰς τὰς μονάδας, ἔνθα ἐνηργεῖτο ἡ ἀτομικὴ καὶ τακτικὴ ἐκπαίδευσις. Εἰς ταύτας αἱ ἐκπαιδευταὶ δὲν ἤλλασσον καθ' ἑκάστην, ὡς πρότερον, ὅτε οὔτε ἡ συνέχεια, οὔτε ἡ ὁμοιομορφία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξησφαλίζοντο.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐνηργεῖτο παρ' Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἶχον ὑποστῆ προεκπαίδευσιν ὑπὸ Ἀγγλων ὀργανωτῶν Ἀξιωματικῶν.

(3) Μονάδων:

32. Αὕτη ἐνηργεῖτο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποὺ εἰσῆλθεν ὕλικόν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στρατοῦ, αὕτη ἀνελήφθη ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς διὰ τὰς Ταξιαρχίας καὶ τὰς ἀνωτέρας ταύτης Μονάδας. Ἐν εἰδικόν στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως Μεγάλων Μονάδων εἶχεν ὀργανωθῆ εἰς Τρίκαλα καὶ ἕτερον εἰς περιοχὴν Βεροίας, ἔνθα μετεστάθμειον διαδοχικῶς αἱ Ταξιαρχίαι καὶ αἱ Μεραρχίαι καὶ ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν τακτικὴν Πεζικοῦ καὶ τὴν Γενικὴν Τακτικὴν. Ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη διεξήχθη καλῶς καὶ ἐπωφελῶς, ὡς προσωπικῶς ἀντελήφθη ἐκ τῆς παρακολουθήσεως ἐνίων ἀσκήσεων ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ταξιαρχίας.

Δον) Σ υ ν ε ρ γ α σ ί α Ἐ π ι τ ε λ ε ί ω ν μ ε τ ἄ ξ έ ν ω ν
Ἀ π ο σ τ ο λ ῶ ν κ α ἰ Σ υ μ π ε ρ ἄ σ μ α τ α

(1) Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ ξένων Ἀποστολῶν:

33. Μέχρι τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ., οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν εἶχον γνῶμην ἐπικρατοῦσαν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς Ἡγεσίας. Ἦτοι, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία ἀπεφάσιζε νὰ κάμῃ μίαν ἐπιχειρήσιν, αὕτη ἔδει νὰ ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ξένων Ἀποστολῶν ὄχι μόνον ὡς σύνολον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοσθησομένην ἰδέαν ἐλιγμοῦ,

ήτις πλειστάκις δὲν συνέπιπτε πρὸς τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἠγεσίας. Καὶ οὕτω συνέβαινε νὰ καλῆται ἡ Ἑλληνικὴ Ἠγεσία νὰ ἐφαρμόσῃ ἸΔΕΑΝ ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν οὔτε συνέλαβεν, οὔτε ἐπίστευεν.

Ἄν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως ἦτο εὐνοϊκόν, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ξένων Ἀποστολῶν ἰδιοποιοῦντο τὴν ἰδέαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ἂν δὲ ἦτο ἀτυχές, ἀπέδιδον τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐζήτουν τὴν ἀντικατάστασιν τῆς σχετικῆς ἡγεσίας.

— Ἰδού, διατὶ εἶπον ἐπικεφαλῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ διαγωγή τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἦτο ἀντιστρατιωτικὴ. Διότι, στρατιωτικοὶ ὄντες, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγνοοῦν τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ἐκείνος ὅστις ὑπὸ πλήρη εὐθύνην του ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς ἐφαρμοσθησομένης ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἸΔΕΑΣ ἐνεργείας, καὶ ὅτι πᾶσα ἄλλη συμβουλή, ἢ ὑπόδειξις δι' αὐτὸν δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε οὗτοι ν' ἀπαιτήσωσιν οὔτε κἂν νὰ δεχθῶσι τὴν παρένθεσιν εἰς τὸ συμβόλαιόν των τοῦ ὅρου, ὅτι ἡ γνώμη καὶ αἱ προτάσεις των ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν Ἑλληνα Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ἀσφαλῶς ἡ τοιαύτη ὀλεθρία ἀπαιτήσις ἦτο ἔργον οὐχὶ στρατιωτικῶν, ἀλλὰ τῆς διπλωματίας καὶ μάλιστα τῆς Ἀγγλικῆς, ἥτις πρώτη συνῆψε τοιοῦτον συμβόλαιον, ἡ δὲ μεταγενεστέρως ἐλθοῦσα Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ ἀφῆρσεν ἀναλλοίωτον τὴν διάταξιν ταύτην. Ἀλλὰ μήπως οἱ Ἄγγλοι δὲν ἔπραξαν τὸ ἴδιον κατὰ τὸ 1941, ὅταν τὰ ὀλίγα στρατεύματα τοῦ Οὐίλσονος ἀπεβιδάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅχι διὰ νὰ σώσωσι ταύτην ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν ἐπιδρομὴν, διότι εἰς τοῦτο ἦσαν ἀνίκανα, λόγῳ τῆς ὀλιγαριθμίας των (δύναμις μιᾶς καὶ ἡμισείας Μεραρχίας), ἀλλὰ ἀπλῶς διὰ νὰ δύνανται νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι προσέτρεξαν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος. Καὶ τότε οἱ Ἄγγλοι δυσκόλως ἐδέχθησαν νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον. Καὶ μόνον ἐδέχθησαν τοῦτο, ἀφοῦ πρότερον ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὅτι, «εἰς περιπτώσιν διαφωνίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸν Ἑλληνα Ἀρχιστράτηγον, τὴν διαφωνίαν θὰ ἐπέλυον αἱ οἰκτεῖαι Κυβερνήσεις».

Καὶ διατὶ τὸ ἔκαμον τοῦτο; Ἀποκλειστικὰ διότι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀνασχεθῶσιν οἱ Γερμανοὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἤθελον νὰ ἔχωσιν εὐκόλον καὶ ἄνευ ὀχλήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως τὴν ἀποχώρησιν των ἐξ Ἑλλάδος. Μάλιστα, κατὰ ὁμολογίαν πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον τοῦ Ἑλλήνος Ἀρχιστρατήγου, ὅταν εὐρισκόμεθα μαζί διμηροὶ ἐν Γερμανίᾳ, εἰς Λοχαγὸς Ἄγγλος, ὀνόματι Σμίθ, τοῦ εἶχε εἶπη ἐμπιστευτικῶς ὅτι ὁ Ἄγγλος Στρατηγὸς Οὐίλσον, Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικῶν Στρατευμάτων, εἶχεν ἐμπιστευτικὴν ἐντολήν τοῦ Πρωθυπουργοῦ Τσῶρτσιλ «νὰ μὴ παρασχεθῶσιν τὰ ἀγγλικά τμήματα ἐν Ἑλλάδι».

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐδέχθησαν ὅχι μόνον τὸν Ἀξιὸν νὰ διαδῶσι (πρὸς Γευγελήν, ὡς ἐπροτάθη ὑπὸ τῶν Σέρβων), ἀλλ' οὔτε ἀνατολικῶς τοῦ Ἀλιάκμονος ἐδέχοντο νὰ μεταδῶσιν αἱ Πεζικαὶ δυνάμεις των. Ἀλλά, ἂν τὰ ἀνωτέρω συνέβαινον τότε καὶ διὰ τὴν προεκτεθεισάν αἰτίαν (ἐγκαι-

ρος ἀπαγγίστερως ἐξ Ἑλλάδος), ποία στρατιωτικὴ ἀνάγκη κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς συμμορίτας ὑπεχρέωνε νὰ ἐπιβάλωσιν, ἄνευ εὐθύνης, τὴν γνώμην των ἐπὶ τοῦ Ἑλληνοσ Ἀρχηγοῦ;

— Ἀνεξαρτήτως τῶν ἄνω ἢ Διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ΓΕΣ (Α1) εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν σχεδίων πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Διοικήσεως, συνειργάζετο ὑποχρεωτικά, πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους Ἀξιωματικούς τῶν Ἀποστολῶν.

Ἀπόρροια τῆς τριαύτης ἐνεργείας ἀσφαλῶς ἦτο καὶ ἡ μὴ τήρησις τοῦ μυστικοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων, διότι πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν ἦσαν ἀμφιβόλων κοινωνικῶν φρονημάτων.

Ἡ ἀσυνήθης αὕτη συνεργασία διαφόρων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας καὶ Ἐπιτελείου, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς:

- (1) Ἐντολὴ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ὑποφαινόμενον δι' ἐνεργεῖαν ἀνακρίσεων δι' ἀποτυχίαν ἐπιχειρήσεων Γράμμου 1948.

34. α) Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ (1 μῆνα περίπου) ἐκλήθην, διατελῶν ἐν ἀποστρατεία, ὑπὸ τῆς τότε Κυβερνήσεως (Κυβέρνησις Σοφοῦλη) νὰ ἐνεργήσω ἐξέτασιν πρὸς ἐξακρίθωσιν εἰς τί καὶ ποίους ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τῶν λίαν αἱματηρῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1948 ἐν Γράμμῳ.

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐγγράφου διαταγῆς, ἐκάλεσα τὸν ἀρμόδιον Ὑπαρχηγὸν τοῦ ΓΕΣ, Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκη, νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν μου ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ Ἀρχείου, ἢ ἀντίγραφα τούτων, διὰ τὴν στρατηγικὴν ὑπ' ἐμοῦ μελέτην τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐπιχειρήσεων.

Εἶχον ἀπόφασιν νὰ κάμω ἐξέτασιν ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιοῦτω, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν τῷ τακτικῷ πλαισίῳ ἐξέτασις θὰ ἀπῆται χρόνον μέγαν, ἐπιτόπιον μετάβασιν, συνεργεῖα ἐξεταστῶν Ἀξιωματικῶν κλπ. Τὴν ἐξέτασιν ταύτην δὲν ἐνήργησα, διότι ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἄνω φακέλων ἐπέισθην ὅτι εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Γράμμου δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι εὐθύνης οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, καὶ διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, πράγμα ὅπερ δὲν μοι ἐπέτρεπε, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου, νὰ ἀσχοληθῶ εἰς παρομοίαν ὑπόθεσιν.

Ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, μοι παρεδόθησαν ἐν ἀντιγράφῳ δύο φάκελοι, ὧν κύριον περιεχόμενον ἦσαν αἱ γνώμαι τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, ἐπὶ τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γράμμου κατὰ τὸ 1948.

- (6) Τί ἐξάγονται ἐκ τῶν φακέλων:

35. Ἐκ τοῦ ἀπὸ 10) 4) 48 ἐγγράφου, ἐν τῷ ὁποίῳ διατυποῦνται αἱ ἀπό-

φεις τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀφορῶσαι τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀπὸ 18) 2) 48 «περιληπτικοῦ γενικοῦ σχεδίου ἐνεργείας» διὰ τὴν ἐξάθρωσιν τοῦ συμμοριτισμοῦ κατὰ περιφερείας συνάγεται ὅτι:

— Τὸ Γ.Ε.Σ. ἐπρότεινε, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Ρούμελην (σχέδιον ΧΑΡΑΥΓΗ), ἢ κυρία προσπάθεια νὰ στραφῆ πρὸς Πελοπόννησον (ἐνισχυομένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων) καὶ πρὸς Ὀρθρυν — Ἄγραφα — Πήλιον — Ὄσσα — Ὀλυμπον — Πιέρια καὶ νήσους.

Τὸ Γ.Ε.Σ. δὲν εὔρισκε τὰς διατιθεμένας δυνάμεις ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένας εἰς μέσα πυρὸς, ἵνα, μετὰ ἐκκαθάρσιν Ρούμελης, ἐνεργηθῶσιν ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ἡ πρότασις δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλήτ, ὅστις ἐπιμένει προφανῶς (κατὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκη), διὰ λόγους πολιτικούς - διπλωματικούς, νὰ γίνωσιν ὅπωςδὴποτε αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ὁ Ἀμερικανὸς Ταξίαρχος Τζέκινς ὑπόσχεται τὴν διάθεσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μεγάλης καταστρεπτικότητος, αἵτινες οὐδὲν ἀπέδωσαν, χρησιμοποιοηθεῖσαι.

— Ἐκ τοῦ ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1948 ἐγγράφου τοῦ ἰδίου Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη (Α.Π. 632), πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πιπινέλην, ἐξάγεται ὅτι, «μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εἰς Γράμμου, ἀποφασίζεται, καίτοι ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλήτ ἀρχικῶς δὲν συνεφώνει, ἢ κυρία προσπάθεια ν' ἀχθῆ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Πεντάλοφος — Ἐπταχώριον. Ἡ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προσπάθεια ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐπιτυχίας, τοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλήτ μὴ παραδεχομένου νὰ διατεθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἢ 52α Ταξιαρχία, ἢ ὁποῖα ἀπετέλει τὴν μοναδικὴν ἐφεδρεῖαν τοῦ Γ.Ε.Σ.».

Καὶ γράφει ὁ ἴδιος Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον: «Ἡ μὴ ἔγκαιρος χρησιμοποίησις τῆς 52ας Ταξιαρχίας ἐμβάλλει εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τὴν σκέψιν, μήπως ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλήτ, ὑπέικων εἰς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεώς του, χάριν πολιτικῆς τινος σκοπιμότητος, ἐπεδράδυνε μίαν ταχείαν καὶ ἐπιτυχή ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Γράμμου. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συντρέχει τὸ γεγονός τῆς μὴ διαθέσεως ἡμῖν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μὲ ἀποτελέσματα, ἅτινα οἱ Ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐγκωμιάζον ὑπερβαλόντως, μὴ ὑποπτευόμενοι ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἀπηγόρευε τὴν διάθεσιν τούτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν».

— Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἰδίου ἐγγράφου ἐξάγεται ὅτι, «ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ στρατὸς ἐνεργήσας συμφώνως πρὸς τὸ προμελετηθὲν σχέδιον, προσέκρουσεν ἐπὶ τοποθεσίας ἰσχυρῶς ὀργανωμένῃς. Οἱ συμμοριταὶ γνωρίζοντες ἀπὸ πολλοῦ ὅτι ὁ Στρατὸς θ' ἀνελάμβανεν ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου, γνωρίζοντες δὲ καὶ τὰς λε-

πτομερείας ἀκόμη τοῦ προαναφερθέντος σχεδίου, προπαρεσκευάσαν τήν ἄμυνά των πλήρως».

(2) Συμπεράσματα

36. Συνοφίζων εἰς συμπεράσματα ὅλα ταῦτα, συνάγω:

— "Ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἑένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν εἰς τήν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, πέραν τοῦ συμβουλευτικοῦ ὄριου, ἐγένετο αἰτία, εἰς μεγάλην τιμήν, τῶν σημειωθειῶν ἀποτυχιῶν, χωρὶς συνάμα ν' ἀναλαμβάνωσιν οὗτοι καὶ τήν εὐθύνην τῶν ἀποτυχιῶν.

Ἐπῆρξαν εἰς τὸ παρελθὸν ξένοι στρατιωτικαὶ ἀποστολαὶ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ, ἀλλὰ περιωρίσθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν των ρόλον. Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα εὐρίσκοντο ἐντεταγμένα εἰς Γαλλικὰς Διοικήσεις, οὐδέποτε ὑπεισῆλθον εἰς τήν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ περιωρίζοντο ἀποκλειστικὰ νὰ διοικῶσι διὰ τῶν διδομένων ἀποστολῶν καὶ ἐντολῶν.

— "Ὅτι οἱ ἐκάστοτε Ἀρχηγοὶ τοῦ Γ.Ε.Σ. τόσοι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948, ὅσον καὶ πρότερον ἐδέχοντο τήν ἐπέμβασιν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τήν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ φέρωσι καὶ τήν εὐθύνην αὐτῶν.

— "Ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἀνελήφθησαν, χωρὶς πληροφορίας ἐπαρκεῖς διὰ τήν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῶν κομμουνιστῶν, καὶ ἐπὶ πλεόν ἄνευ λήψεως προηγουμένης ἐπαφῆς πρὸς ταύτην, διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὸ μέτωπον, τὸ θάθος καὶ τήν ἰσχὺν τῶν ὀργανώσεων της, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κομμουνισταὶ ἐγνώριζον ἐν λεπτομερείᾳ τὸ Σχέδιον ἐπιχειρήσεων τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων!!! (ὄρα ἀνωτέρω διατυπούμενα ὑπὸ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη).

— "Ὅτι ἡ ἐπιθέσις, ἐξορμήσασα ἄνευ προηγουμένης λήψεως ἐπαφῆς πρὸς τήν κυρίαν τοποθεσίαν, κατετρίβη εἰς ἐπιθέσεις ἀρκετὰ δαπανηρὰς εἰς αἷμα κατὰ τῶν προκεχωρημένων ὀργανωμένων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀπωλέσασα οὕτω τήν δυναμικότητά της πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας.

— "Ὅτι ὁ παράγων αἰφνιδιασμὸς ἠγγονήθη παντελῶς τόσοι ἀπὸ στρατηγικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως.

— "Ὅτι τὸ ἐφαρμοσθὲν σχέδιον ἐπιχειρήσεων δὲν ἐκφράζει ἰδέαν ἐλιγμοῦ (κυρίαν προσπάθειαν), ἥτοι δὲν φέρει τήν ἰσχὺν τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς ἀσθενεστέρως καὶ μᾶλλον ἀποδοτικώτερας κατευθύνσεως τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, συγκρατουμένου τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ. "Ὅλαι αἱ Μεγάλαι μονάδες ἐν Γραμμῇ Μάχης, χωρὶς νὰ παρατηρῆται πρὸς μίαν κατεύθυνσιν πύκνωσις δυνάμεων καὶ μέσων μάχης (οἰκονομία δυνάμεων), ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς κλιμακώσεως εἰς θάθος δυνάμεων καὶ μέσων, ἢ διὰ τῆς σμικρύνσεως τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

— "Ότι ή ύποδειχθεΐσα ύπό τοϋ Ύπαρχηγοϋ τοϋ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστρατήγοϋ Κιτριλάκη κατεύθυνσις κυρίας προσπαθείας (Πεντάλοφοϋ — Ἑπταχώριον) προσεφέρετο διά μικράν τακτικήν ἀπόδοσιν, ἀλλά δὲν ήδύνατο νά ἀποδώσῃ ἀποφασιστικόν στρατηγικόν ἀποτέλεσμα, διότι ἄγει πρὸς τὸν κύριον ὄρεινὸν ὄγκον τοϋ Γράμμου ("Ἄνω — Κάτω Ἀρένα), καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἂν διετίθετο ή μὴ διατεθεΐσα 52α Ταξιαρχία, πιθανῶς νά ἐξεμηδενίζετο, λόγω τῆς μικρᾶς δυνάμεώϋ τῆς, χωρὶς νά ἐπιφέρῃ τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα, ἔστω καὶ ἂν κατώρθωνε νά στραφῇ πρὸς ἄνω, ἢ κάτω ροϋν τοϋ Σαρανταπόρου.

— "Ότι ή Ταξιαρχία αὕτη δὲν διετέθη ύπό τοϋ Στρατηγοϋ Βᾶν - Φιλήρδι' ἐκμετάλλευσιν, οὐχὶ διά πολεμικοὺς λόγους, ἀλλὰ μάλλον, ἵνα μὴ στερηθῇ ή Ἀνωτάτη Ἡγεσία καὶ τῆς λειτουργίας Ἐφεδρείας τῆς, πρᾶγμα ὅπερ δὲν θά τῆς ἐπέτρεπε ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχόμενον ἀπρόοπτον.

— "Ότι ὁ Ὑπαρχηγὸϋ τοϋ Γ.Ε.Σ., ὄργανον τοϋ Ἀρχηγοϋ τοϋ Γ.Ε.Σ., ἀλληλογραφεΐ, πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ Ἀντιπρόεδρον τῆς Κυβερνήσεωϋ, τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κλπ. ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ζωτικωτάτων ζητημάτων, ἐνῶ τὰς ἀντιλήψεις τοϋ ἔδει νά ὑποβάλῃ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοϋ Γ.Ε.Σ.

37. γ) Τί ἔδει νά γίνῃ διά τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας

— Τί ἔδει νά γίνῃ θεωρῶ περιττὸν νά ἐκθέσω ἐνταῦθα, ἀλλὰ παραπέμπω εἰς τὴν ὑπό τοϋ Γ.Ε.Σ. ἐκδοθεΐσαν «Αἱ Μάχαι τοϋ ΒΙΤΣΙ καὶ τοϋ ΓΡΑΜΜΟῦ 1949», ἐνθα θά ἴδῃ ὁ ἀναγνώστηϋ ὅτι ὅλαι αἱ ἄνω ἀρχαὶ ἐτηρήθησαν μετ' ἀπολύτου ἀκριθείας, ἦτοι:

— Στρατηγικὴ παραπλάνησις τοϋ ἐχθροῦ.

Μέχρι τῆς 9ης Αὐγούστου ὁ Ζαχαριάδης διεκήρυσσε ραδιοφωνικῶς ὅτι ἐπίθεσις θά ἐκπεμφθῇ κατὰ Γράμμου, ἐνῶ τὴν ἐπομένῃν ἐξεπέμπετο κατὰ Βίτσι.

— Οὐδεμία ἐπέμβασις τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τὴν ἀλλαγὴν Διοικήσεων. ἢ τροποποιήσιν τῶν σχεδίων ἐπιχειρήσεων καὶ ὅπου ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐσημειώθη τοιαύτη ἐπέμδασις, δὲν ἐνεκρίθη ὑπό τοϋ Ἀρχιστρατήγοϋ.

— Αἱ κατευθύνσις κυρίας προσπαθείας καὶ εἰς Βίτσι καὶ εἰς Γράμμον ἐξελέγησαν ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων κατευθύνσεων, ἀποφευγομένων τῶν ὠχυρωμένων ἰσχυρῶς θέσεων, ἢ τομέων. Εἰς Βίτσι προσεδάλομεν τὰ πλευρὰ τῆς ἐξεχούσεϋ, ἀποφυγόντες τὴν ὠχυρωμένην ἰσχυρῶς τοποθεσίαν ΜΑΔΙ - ΜΑΔΙ.

Εἰς Γράμμον ἢ κυρία ἐπίθεσις κατηυθύνθη κατὰ τοϋ ἀνατολικοῦ πλευροῦ τῆς τοποθεσίας, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν παράλληλον καὶ ἐγγύς τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

— Ἡ χρησιμοποιοηθεΐσα ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων δύναμις καὶ τὰ μέσα ἦσαν τὰ 4) 5 τῆς διατιθεμένης διά τὴν ἐπίθεσιν δυνάμεωϋ καὶ ἐπὶ ζώνῃς λίαν περιορισμένης, τοῦ λοιποῦ μετώπου συγκρατουμένου δι' ἐλαχίστων δυνάμεων.

Μία και ἡμίσεια Μεραρχία ἦτο πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἐτοιμὴ νὰ ἐπέμβῃ, ὅπου καὶ ὅποτε παρουσιάζετο ἀνάγκη.

— Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ μας, καίτοι κατὰ τὸ 1949 ἐπρόκειτο περὶ δύο τοποθεσιῶν (Βίτσι — Γράμμος), ἦτο ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ 1948, ἀλλὰ ἐξοικονομήσαμε δυνάμεις ἐκ τῆς ἀποδεσμεύσεως τοιούτων μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Νοτίου Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς τῶν περιοχῶν Γράμμου — Βίτσι μεγάλων Μονάδων, διὰ προσφόρου διατάξεώς των ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποστολὴν των.

(δ) Ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948 καὶ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῆς καταλήψεως Βίτσι — Γράμμου κατὰ τὸ 1949.

38. Αἱ ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948, χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα (καταστροφή, ἢ ἐκμηδένισις τῶν συμμοριτῶν), ἦσαν τεράστιαι. Οἱ συμμοριταί, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὸν Γράμμον, ἐγκατεστάθησαν εἰς Βίτσι εὐρέως. Ἐκαμον δηλαδὴ ἀπλήν μετατόπισιν ἀπὸ μιᾶς τοποθεσίας εἰς ἄλλην!!!

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς Γράμμον τὸ 1948 ἦσαν:

	Φογευθέντες	Τραυματίαι
Ἀξιωματικοὶ	430	1.096
Ὀπλίται	4.755	16.993
Σύνολον	5.185	18.089

Ἐνῶ διὰ τὴν κατάληψιν, κατὰ τὸ 1949 τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου δύο τοποθεσιῶν, πλήρως ὠχυρωμένων, εἴχομεν ἀπωλείας:

	Νεκροὶ	Τραυματίαι
Ἀξιωματικοὶ	59	265
Ὀπλίται	893	3636
Σύνολον	952	3901

Ἡ διαφορὰ, καίτοι κατὰ τὸ 1949 πρόκειται περὶ δύο τοποθεσιῶν, εἶναι τεραστία.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν ἀπωλειῶν εἶναι ἀποτέλεσμα:

— Τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῶν ἐχθρικῶν τοποθεσιῶν.

— Τοῦ παράγοντος αἰφνιδιασμοῦ τόσον ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ, (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ ποία ἐκ τῶν δύο τοποθεσιῶν θὰ προσβληθῆῖ πρώτον), ὅσον καὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιοῦτῳ (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ, πότε καὶ πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν ἢ κυρία προσπάθεια θὰ ἐξεπέμπετο) .

— Τῆς καλῆς προπαρασκευῆς ἀπὸ στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Τῆς καλῆς ἐκτελέσεως. Ἐγένοντο ἔνια τακτικά σφάλματα, ἅτινα οὐδέποτε ἀπολείπωσιν, ἀλλὰ ταῦτα ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὴν εἰς ἄλλας ζώνας καλὴν καὶ ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(ΚΑΤΑ ΤΟ 1947)

39 και **40.** Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1947, ἐν ἀποστρατεία διατελῶν, τῇ ἀπαιτήσῃ τῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου, ἐδέχθην ν' ἀναλάβω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης. Κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' ὀρκωμοσίαν μου, παρισταμένου τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν Ἀρχηγῶν πολιτικῶν κομμάτων Παπανδρέου καὶ Κανελλοπούλου, ἐδήλωσα ὅτι ἐγὼ ἀναλαμβάνω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης, οὐχὶ ὡς κομματικὸς Διοικητὴς, ἀλλὰ, λόγῳ τῆς καταστάσεως (εὐρίσκετο ἡ κομμουνιστικὴ ἀνταρσία εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν), ὡς παλαιὸς στρατηγός. Κατὰ συνέπειαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προσοχὴ μου θὰ ἐστρέφετο, οὐχὶ τόσο εἰς τὸ Διοικητικὸν πολιτικὸν ἔργον, ὅσον εἰς τὸν συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τῆς μεμακρυσμένης αὐτῆς ἄκρας τῆς χώρας μας.

Πάντες, μετ' εὐχαριστήσεως, ἐδέχθησαν τὰς τοιαύτας δηλώσεις μου.

— Ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας ἐν Θράκῃ δὲν ἦτο καλὴ. Ἡ ἀπὸ Νέστου Ἑλληνικὴ Δυτικὴ Θράκη, μέχρι Ὀρμενίου εἶναι λίαν στενὴ εἰς πλάτος. Ἡ μέση τομὴ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ Βουλγαρικῆς μεθορίου, μέχρι ποταμοῦ Ἐβρου, (τουρκικὴ μεθόριος), ἢ μέχρι θαλάσσης εἰς τινὰς κατευθύνσεις, κατέρχεται κάτω τῶν τριάκοντα χιλιομέτρων.

— Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι συμμορῖται κομμουνισταί, ἐκκινουῦντες ἐκ Βουλγαρίας τὸ ἐσπέρας, ἠδύναντο νὰ προσβάλωσιν οὐ μόνον τὰ ἐγγύς τῆς μεθορίου χωρία, ἀλλὰ καὶ τὰς βαθύτερον εὐρισκομένας κωμοπόλεις τῆς Θράκης (Ὀρεστιάδα — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρρας — Ἀλεξανδρούπολιν — Κομοτηνὴν — Ξάνθην), καὶ νὰ ἐπανέρχωνται ἐντὸς τῆς ἰδίας νυκτὸς εἰς τὴν παρამεθόριον.

II.— ΕΥΚΟΛΟΣ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΜΜΟΡΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

41. Εἰς τὴν Θράκην θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῆ εὐχερέστερον καὶ ἀκωπώτερον κομμουνιστικὸν «Ἐλεύθερον Κράτος», ἀλλὰ προφανῶς διὰ πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς λόγους, σχέσιν ἔχοντας μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος των, ἡ περιοχὴ Γράμμου — Βίτσι προσεφέρετο ἀποδοτικώτερον ἀπὸ τὴν ἀσφαλῆ μὲν, ἀλλὰ μεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ κατάληψις μόνον τῆς περιοχῆς Σαππαι — Ἀλεξανδρούπολις θὰ τοὺς ἐξησφάλιζεν ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου καὶ θὰ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν των ὅλας τὰς περικλειομένας ὄπισθεν, ἀρκετὰ πλουσίας, προμνησθείσας πόλεις. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἡ διεύθυνσις, τροφοδότησις καὶ παρακολούθησις πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς τοῦ ἀγῶνος εἰς Βόρειον, Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, ὡς τοῦτο ἐπετυγχάνετο ἐκ Γράμμου καὶ Βίτσι.

— Ἐκθέτω τὴν σκέψιν ταύτην ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ καταδείξω ὅτι ἡ Δυτικὴ Θράκη ἐν μέρει, ἢ ἐν τῷ συνόλῳ της, ἦτο εὐαίσθητος περιοχὴ εἰς σοβαρὰς καὶ ἐπικινδύνους προσβολὰς ἐκ μέρους τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κομμουνιστοσυμμοριτῶν, χωρὶς ὃ Ἑλληνικὸς Στρατὸς νὰ ἔχη τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐλιχθῆ, καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ρίψῃ πρὸς τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς χώρας σοβαρὰς δυνάμεις, χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο μία Μεραρχία μόνον (ἡ VII) ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ τμήμα ἀπὸ Νευροκοπίου μέχρι περιοχῆς Ἀγδριανουπόλεως (πλέον τῶν 350 χιλ. διαδρομῆ μεθοριακῆ).

III.— ΤΙ ΕΠΕΤΥΧΟΝ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

42. Ὁ Ἀείμνηστος καὶ ἡρωϊκὸς Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Ἀσημακόπουλος, ὅστις, ὡς Συνταγματάρχης, διετέλεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου ἐν Ἀλβανίᾳ (ἐφονεύθη τὸ 1948 ὑπὸ ἐκραγείσης νάρκης) ἔδειξε πλήρη κατανόησιν εἰς τὰς ὁδηγίας μου. Αἱ διοικητικαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἐπίσης.

Οὕτω ἐπέτυχον:

— Διὰ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν νὰ ὀχυρώσω κατὰ τὸν μᾶλλον πρόσφορον τρόπον ὅλας τὰς πόλεις τῆς περιφερείας τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Δημοσίου, ἀλλ' ἐξ ἐράνων καὶ χρημάτων Δήμων καὶ Κοινοτήτων.

— Αἱ πόλεις Ὀρεστιάς — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρραι — Ἀλεξανδρούπολις — Σαππαι — Κομοτηνὴ — Ξάνθη — Καβάλα — Δράμα καὶ αἱ σπουδαιότεραι μεταξὺ τούτων κωμοπόλεις κατέστησαν ἀπόρθητοι καὶ οὐδεμία τούτων περιέπεσεν εἰς τοὺς κομμουνιστάς, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις των, καίτοι ἡ ἐνυπάρχουσα ἐν αὐταῖς στρατιωτικὴ δύναμις ἦτο ἐλαχίστη, ἐνισχυμένη διὰ πολιτῶν (ἀρχὴ δημιουργίας τῶν ΜΑΥ ἤδη ΤΕΑ).

— Ν' ἀπαλλάξω ἀρκετὰς δυνάμεις τοῦ Στρατοῦ, ἀπὸ τὴν χρησιμοποίη-

σίν των εἰς τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν. Αὗται ἐλευθεροκίνητοι πλέον οὔσαι, ἠδύ-
ναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς κινηταὶ ἐφεδρεῖαι, εἴτε πρὸς ἄμυναν τῶν πό-
λεων, εἴτε διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν σημειουμένων ἐν ὑπαίθρῳ συμμοριῶν.

— Ἡ ἐπὶ 18μηνον ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης Ὑπηρεσία μου κατη-
γαλώθη ἀποκλειστικὰ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω διατυπωμένου σκοποῦ,
διότι ἡ ἐπιδίωξις δημιουργίας ἔργων κοινωνικῆς, ἢ παραγωγικῆς ὠφελείας ἦτο
καθαρὰ ματαιοπονία, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίστατο διαρκῆς μόνιμος ἀσφάλεια ἐν τῇ
ὑπαίθρῳ, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι καὶ τὰ ὑφιστάμενα, ἢ ἐπιδιορθούμενα τοιαῦτα
ἔργα κατέστρεφον οἱ συμμορίται.

IV. — ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΕΝΙΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙ- ΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΣΕΗΓΗΤΟΙ ΤΙΝΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ (Ἐπεισό- δια Σαχίν Κομοτηνῆς — Ἐξέτασις Κωνστανταράκου).

43. Ἡ γνῶσις, ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ ἡ
συχνὴ ἀλλαγὴ τῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἐδημιουργοῦν γενικὴν
ἀποκαρδίωσιν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀποστολῶν, (τότε ἦτο μόνον ἡ Ἀγγλικὴ ὑπὸ
τὸν περιώνυμον Ρώλυξ), εἰς τὰς τακτικὰς ἐνεργείας τῶν Διοικήσεων ἦτο δυ-
σεξήγητος στρατιωτικῶς καὶ λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος.

Μνημονεύω ἐνταῦθα μερικὰ ἐπεισόδια, προσωπικῆς ἀντιλήψεως, χαρα-
κτηριστικά, ἂν ὄχι τι ἄλλο, τῆς νοστοπρίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν Ἀγγλων
Ἀξιωματικῶν, περὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθη-
κόντων των παρὰ τῷ ἀγωνιζομένῳ Ἑλληνικῷ Στρατῷ.

— Ἐνηργοῦντο Β.Δ. τοῦ Σαχίν (περιφέρεια βορείως Εἰάνθης) ἐπιχειρή-
σεις, μὲ ἐπιτυχίαν κατὰ συμμοριτῶν, κινουμένων διὰ τοῦ παραμεθορίου χώρου,
ἐκ περιοχῆς Κομοτηνῆς, εἰς περιοχὴν Κούλας Ἀνω Νέστου. Εἰς Ἀγγλος Ἀ-
ξιωματικὸς ἐζήτηε ἀπὸ τὸν ἐν Εἰάνθῃ Ταξίαρχον Ἰωάννου ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς
μαχομένους Ἀξιωματικούς, προκειμένου εἰς Σαχίν νὰ τοὺς κάμῃ διάλεξιν
τινα!!! Ὁ Ταξίαρχος ἠρνήθη καὶ εὐρισκόμενος εἰς Εἰάνθην τότε τὸν ἐπήγεσα
προσωπικῶς, διὰ τὴν ἄρνησίν του ταύτην.

— Εἰς Κομοτηνὴν, εἰς ἕτερος Ἀγγλος Ἀξιωματικὸς, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε
τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ μοναδικὴν ἐφεδρεῖαν Στρατοῦ, ἵνα τὴν νύκτα ἐνεργήσῃ
δοκιμαστικὴν ἐπίθεσιν πρὸς ἐξακρίβωσιν, ἂν οἱ συμμορίται εἶχον πυροβολικόν.
παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν διέθετον τοιοῦτον. Τὴν ἰδίαν νύκτα οἱ συμ-
μορίται προσέβαλον ἀντιθέτως τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ ἐγγὺς τῆς Κομοτη-
νῆς χωρίον Πρόκτιον καὶ τὸ ἐλεηλάτησαν δεινῶς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐπὶ τοῦ
προκειμένου ὅτι ἡ δοκιμαστικὴ ἐπίθεσις, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Ἀξιωματικοῦ ὑπο-
δειχθεῖσα καὶ ἐκτελεσθεῖσα ἐγένετο ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς συμμοριακῆς κατὰ Προ-
κτίου ἐπιδρομῆς;

— Ἐξ ἀναφορᾶς Ταγματάρχου τῆς Α2 Διευθύνσεως τοῦ Γ.Ε.Σ., ὅστις
ἐνήργησεν ἐξέτασιν ἀνακριτικὴν τοῦ συμμορίτου Κωνστανταράκου, συνδέσμου

τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Πελοποννήσου καὶ συλληφθέντος κατ' ἀπόπειράν του γὰρ διαβῆ κολυμβῶν τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἵνα συνδεθῆ μετ' τὸν συμμορίτην ἀρχηγὸν Στερεᾶς Ἑλλάδος, διότι ὅλοι οἱ ἀσύρματοί των ἐν Πελοποννήσῳ εἶχον ἀλωθῆ, ἢ καταστραφῆ, ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμμοριτῶν Πελοποννήσου Γκουζέλης, ἀποστέλλων τὸν Κωνσταντάρικον εἰς ἐκβολὰς ΝΕΔΑ ποταμοῦ (μεταξὺ Ζαχάρως — Κυπαρισσίας), ἵνα ὑποδεχθῆ τὸ ἀποστελλόμενον τρίτον θενζινόπλοιον ἐξ Ἀλβανίας, ἔμπορτον ὕλικου πολέμου, μετὰ τὴν καταδύθισιν τοῦ δευτέρου τοιούτου εἰς Ὀρμον Φωκιανοῦ, τῷ εἶπε: «Ἐὰν μαζί με τὸ πλήρωμα ἰδῆς Ἀγγλους, γὰρ μὴ παραξενευθῆς». Τί ἤθελον οἱ Ἀγγλοι εἰς τὸ θενζινόπλοιον; Κατ' ἐμὲ διὰ γὰρ παρουσιασθοῦν ὡς κυβερνήται τοῦ θενζινοπλοίου εἰς περίπτωσιν ὑποψίας, πρὸς ἀποφυγὴν πολεμικῶν καὶ ἄλλων συνεπειῶν.

— Εἰς τὴν τότε Κυβέρνησιν καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἔκαμα διαφόρους προτάσεις περὶ διαθέσεως ὄπλων, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατοίκων τῶν παραμεθορίων χωρίων στρατιωτικῶς. Ταῦτα, κείμενα ὀπίσω τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου γραμμικῶς, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της, θὰ ἀπετέλουν ἓνα φρᾶγμα προειδοποιήσεως καὶ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς καθόδου τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μέχρις ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ αἴτησίς μου αὕτη δὲν ἐθεραπεύθη. Κατὰ δὲ προφορικὴν πληροφορίαν, οἱ Ἀγγλοι ἤρνοῦντο τὴν διάθεσιν τῶν ὄπλων τούτων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δυνατὸν οἱ χωρικοὶ γὰρ ἔκαμον κακὴν χρῆσιν αὐτῶν!!!

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

- (1) Ὑποβολὴ «σκέψεων περὶ τρόπου ἐνεργείας ἐπὶ ζητήματος ἀνταρσίας» ὑποφανομένου πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Στρατηγὸν ΠΑΠΑΓΟΝ.

44. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947, εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον, ὄντα τότε ΜΕΓΑΝ ΑΥΛΑΡΧΗΝ καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Στράτον, παρέδωσα τὸ ἀμέσως κατωτέρω Σχέδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις καὶ τρόπος ἐπὶ τῆς καταστολῆς τῆς ἀνταρσίας».

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΓΟΣΜΑ — ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΘΡΑΚΗΣ — ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ—ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐπὶ τοῦ Ζητήματος τῆς Ἀνταρσίας

I.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΝΤΑΡΤΩΝ (Περίληψις)

Οἱ ἐκδηλωθέντες δραστικῶς ἐν ὑπαίθρῳ ἀντάρται ἀνέρχονται εἰς 25—30 χιλιάδας. Ἐκ τούτων οἱ περισσότεροι δρῶσιν εἰς τὴν ἀπὸ ΑΔΡΙΑ μέχρι Ε-

ΒΡΟΥ παραμεθόριον τῶν γειτονικῶν πρὸς βορρᾶν χωρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων αὐτῆς.

Ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ μεμονωμένων τμημάτων Στρατοῦ, ἐκδηλουμένας κυρίως κατὰ νύκτα.

— Εἰς ἐπιδρομὰς κατὰ χωρίων ἀφυλάκτων, ἢ ἡσφαλισμένων διὰ μικρῶν τμημάτων Στρατοῦ, ἢ ΜΑΥ, πρὸς λαφυραγωγίαν, στρατολογίαν καὶ ἀντεκδικήσεις.

— Εἰς προσβολὰς σιδηροδρομικῶν ἀμαξοστοιχιῶν, ἢ φαλάγγων αὐτοκινήτων.

— Εἰς καταστροφὰς σιδηροδρομικῶν ἢ ὀδικῶν ἔργων, πρὸς διακοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν.

— Εἰς ἐπιθέσεις γενικωτέρας σημασίας κατὰ πόλεων, πρὸς τὸν σκοπὸν καταλήψεως μιᾶς τούτων καὶ ἐπιτεύξεως ἐντεῦθεν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὠφελημάτων (ἐπιθέσεις κατὰ Κονίτσης — Μετσόβου — Γρεβενῶν — Φλωρίνης — Κιλκίς — Ναούσης — Κομοτηνῆς — Σουφλίου κλπ., ἅπασαι ἀποτυχοῦσαι).

Ὁ τακτικὸς τρόπος ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς ἐπιθετικὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐνεργείας, τῆς θέσεως προσβολῆς ἐκλεγμένης μετὰ πάσης ἐλευθερίας, (κέκτῆνται ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐνεργείας).

Ἡ ἐπιθετικὴ των ἐνέργεια ὑποβοηθεῖται:

— Δι' ἀπασχολήσεως τῶν γειτονικῶν ἐθνικῶν τμημάτων διὰ πυρὸς ἐκ τοῦ μακρόθεν.

— Διὰ ναρκοθετήσεως τῶν ὁδῶν, δι' ὧν θὰ προσέτρεχον ἐνισχύσεις, ἢ θὰ ἐνηργεῖτο ἐκμετάλλευσις κατ' αὐτῶν τῆς ἀποτυχίας των.

Εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας, ὅπερ πάντοτε μέχρι τοῦδε συνέθη, ἀποσύρονται πρὸς τὴν γειτονικὴν μεθόριον καὶ ἀνασυγκροτοῦνται, περιθάλλονται, νοσηλεύονται κλπ. ἐντὸς τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἢ τοῦ ἡμετέρου παραμεθοριακοῦ τοιοῦτου χώρου ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῶν φυλακίων τῶν ὁμόρων χωρῶν.

Ὁ τρόπος τῆς συμπτύξεώς των γίνεται εἴτε τηρουμένων τῶν ἀρχῶν τῆς συμπτύξεως, εἴτε διὰ κατατιμήσεως εἰς μικρὰς ομάδας, συγκεντρουμένας εἴτα διὰ παντὸς δρομολογίου εἰς χῶρον προσυμπεφωνημένον, ἐκτὸς καὶ μακρὰν τοῦ τακτικοῦ πεδίου μάχης.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ὁ δεύτερος οὗτος τρόπος ἀποσύρσεως εἶναι ὁ συνήθης.

Γενικὴ ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ἐκ τῶν ΑΝΩ.

Οἱ ἀντάρται, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐνεργήσωσι κανονικὴν τακτικὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους μονίμως καὶ σταθερῶς, περιλαμβάνον πόλιν τινά, ἐνεργοῦσιν ἐπιδρομὰς κατὰ κατοικημένων τόπων, πρὸς

ληλασίαν (δέλεαρ ἔλκυστικόν) καὶ στρατολογίαν. Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι τῶν ὑποδοθηθῶνται τακτικῶς δι' ἀπασχολήσεως ἡμετέρων γειτονικῶν τμημάτων καὶ ναρκοθετήσεων τῶν ἀγούσῶν εἰς τὴν προσβαλλομένην πόλιν ἢ χωρίον ὁδοῦν.

Ἐπὶ πλεόν τῶν ἄνω στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν ἐπιζητοῦσι διὰ ναρκοθετήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν τὴν διακοπὴν τούτων, ἵνα οὕτως ἐπιτύχωσι τὴν δημιουργίαν ἀνυποφόρου ἐσωτερικῆς καταστάσεως, ἣτις θὰ τοῖς ἀπέδιδεν, ὅχι μόνον στρατιωτικά, ἀλλὰ καὶ πολιτικά ὠφέλη, ἐφ' ὅσον αἱ κυρίως στρατιωτικαὶ τῶν ἐνεργειῶν δὲν ἐπιτύχωσι τοῦτο. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἄνω στρατιωτικο-πολιτικῆς ἐντυπώσεως, διάφορα ἄλλα γεγονότα δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὴν πίστιν ὅτι ὁ ἀνταρτικὸς ἀγὼν καθοδηγεῖται στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκ Μόσχας, ἀνεξαρτήτως τῆς ὕλικῆς ἐνισχύσεώς του, ἣτις ἐνεργεῖται διὰ τῶν γειτόνων χωρῶν.

Ὁ ἐργάτης Μάρκος ἦτο ἀδύνατον, ὅσην ὀξύνοϊαν καὶ ἄν ἔχη, νὰ διευθύνῃ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀγῶνα.

Οἱ δὲ τυχόν περιβάλλοντες τοῦτον Ἕλληγες στρατιωτικοί, εἶναι ἐπίσης γνωστοὶ εἰς στρατιωτικὴν ἐπιτελικὴν ἀποδοτικότητα. Κατὰ συνέπειαν, Ἀξιωματικοὶ ἐπιτελικῆς ἀξίας ἔχουσι διατεθῆ αὐτῷ ἐκ Μόσχας ἢ τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

Διὰ τὴν πολιτικὴν καθοδήγησιν, οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, ὅτι καθοδηγεῖται ἐκ Μόσχας.

Ἄν δὲν συνέβαινε οὕτως καὶ ἡ ἀνταρσία ἦτο ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις, δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ πλεόν τῶν 10 ἡμερῶν, ὡς τοῦτο συνέβη δι' ἅπαντα τὰ κινήματα τοῦ παρελθόντος.

II.— ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ:

— Τοῦ ἐνεργοῦ Στρατοῦ.

— Τῆς Ἐθνοφρουρᾶς.

— Τῆς Χωροφυλακῆς.

— Τῶν ὀργανωμένων Ἐθνικῶν ὁμάδων πολιτῶν (Αὐτοάμυνα).

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριδῶς ποία εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ ἐν συνόλῳ. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει εἶναι: Τί μένει καθαρὸν καὶ πρόσφορον εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ διὰ τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν χρησιμοποιουμένου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τουλάχιστον ἀνώτερον τῆς ἀνταρτικῆς δυνάμεως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως στατικῆς ἀσφαλείας.

III.— ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Αὕτη συνοπτικῶς πρέπει νὰ εἶναι:

Καταστολὴ τῆς ἀνταρσίας καὶ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ. Τοῦτο ἐπιτευχθήσεται διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν:

α) Ἐξασφάλις τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς (Στατικὴ ἄμυνα).

β) Ἐξασφάλις τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν (στατικὴ καὶ κινητικὴ ἄμυνα).

γ) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν συμμοριῶν καὶ τῶν τακτικῶς συγκεκροτημένων δυνάμεων αὐτῶν. (Μαχητικαὶ ἐνέργειαι).

δ) Παρεμπόδισις τῶν τυχόν καταφυγόντων εἰς γειτονικά Κράτη γὰρ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος, καὶ διατήρησις τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ (Προώθησις πρὸς μεθόριον τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ στρατοῦ — Διπλωματικὴ ἐνέργεια πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν γειτόνων γὰρ βοηθῶσι ποικιλοτρόπως τοὺς ἀντάρτας).

IV.— ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα α καὶ β ἀποστολῶν ἐνεργηθήσεται ὑπὸ τῆς Ἐθνοφρουρᾶς, τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ὀργανώσεως Αὐτοαμύνης.

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα γ καὶ δ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς.

V.— ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

(1) Ἐξασφάλις τῆς τάξεως τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου

Αὕτη ἐνεργηθήσεται, βάσει τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν σχέσει μὲ τὴν δυναμικότητα τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, καὶ θὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν Ἐθνοφρουρὰν καὶ Αὐτοάμυναν.

Κατὰ συνέπειαν:

— Διάθεσις δυνάμεως.

— Ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις (Κατασκευὴ Φυλακίων — Πολυβολείων).

— Λοιπαὶ ὑποχρεώσεις:

Θὰ ὦσι ρυθμισμένοι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνω ἰδέας.

Εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα δέον, εἰς ἀνάλογον βάθος ὀπίσω τῆς μεθορίου, γὰρ ὀργανωθῶσιν ἅπαντα τὰ χωρία εἰς τρόπον, ὥστε ἐν φραγμα γὰρ σχηματισθῇ ὑπὸ μορφὴν δευτέρας μεθορίου.

Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὀργανώσις τῶν χωρίων τῶν γύρω τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἢ κάθοδος των, πρὸς ἀνεφοδιασμόν καὶ στρατολογίαν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη γὰρ εἶναι ἐγκλωδισμένη.

Χρειάζονται ὄπλα καὶ στελέχη (Ἐφ. Ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ τόπου — Κατάλληλοι Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς διὰ τὴν διοίκησιν).

Πόσα ὄπλα χρειάζονται; Ἀδύνατον γὰρ τὰ καθορίσω εἰς ὄλον τὸ Κράτος. Ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Θράκης (Ἀπὸ Κ. Νευροκόπιον μέχρι Ὀρμενίου Θρά-

κῆς) περί τὰς 10—12 χιλιάδας ὄπλων μετὰ 100 φυσιγγίων ἕκαστον θὰ εἶναι ἀρκετά.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων πρέπει νὰ ἐνεργηθῆ, εἰς τρόπον ὥστε:

— Νὰ ὑπάρχη εἰς ὑπεύθυνος καὶ καθοδηγητῆς εἰς ἕκαστον χωρίον, ἐνθα δὲν ἐδρεύει στρατιωτικὸν τμήμα.

— Νὰ ὑπάρχη εἰς ἀνώτερος Διοικητῆς κατὰ ἐπαρχίαν, καὶ εἰς Ἐπιθεωρητῆς κατὰ Νομόν. Οἱ τελευταῖοι δύνανται νὰ ζητηθῶσι μετὰ τῶν ἐπιτοπίων Ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς ἢ Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν τῆς γειτονικώτεραι πόλει, ἀνακαλουμένων εἰς ἐνέργειαν.

Οὕτω πανταχοῦ, ὅπου θὰ ἐπιζητήσωσιν οἱ ἀντάρται νὰ δράσωσι, θὰ προσκρούσωσιν ἐπὶ ἀντιστάσεως, οἱ χωρικοὶ θὰ ἀποκτήσωσι θάρρος, καὶ δι' αὐτῶν ἡ πληροφορία θὰ ἐξασφαλισθῆ εἰς τὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, πρᾶγμα ὅπερ σήμερον ἐλλείπει, καὶ τὰ μετόπισθεν τοῦ δρῶντος ἐνεργοῦ Στρατοῦ θὰ μὲνωσιν ἀδιατάρακτα κατὰ μεγάλην πιθανότητα.

(2) Ἡ ἐξασφάλισις τῶν συγκοινωνιῶν:

— Τὴν ἀποστολὴν ταύτην θὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἐθνοφρουρά.

— Ὅπου ὑπάρχει ἔργον ἀξίας (τῆς σιδηροδρομικῆς ἢ ὀδικῆς συγκοινωνίας), μὴ δυνάμενον νὰ ἐπισκευασθῆ ἐντὸς 1—2 ἡμερῶν), θὰ φυλάσσεται, τῆς φρουρᾶς ἀσφαλιζομένης ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν ὑπὸ πρόχειρον πολυβολεῖον. Τοιαῦτα ἔργα (φυλάκεια, πολυβολεῖα) ἀνηγέρθησαν καὶ κατωχυρώθησαν δι' αὐτῶν ἅπασαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης διὰ χρημάτων τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοίκων των, ἡ δὲ ἀποτελεσματικότης των ὑπῆρξε σωτηρία, ὡς ἀπέδειξαν αἱ κατὰ Κομοτηνῆς — Σουφλίου καὶ ἄλλων πόλεων ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἀνταρτῶν.

— Τμήματα Ἐθνοφρουρᾶς, ἐνδιαμέσως τοποθετημένα, θὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ κινήσεως τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μεμονωμένων φυλακίων. Πανταχοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχη σχέδιον ἐνεργείας καὶ εἰς ὑπεύθυνος, ὅστις θὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐφαρμογὴν του.

(3) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν ἀνταρτῶν

Οἱ ἀντάρται δύνανται, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόπου δράσεώς των, νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας:

— Εἰς τοὺς δρῶντας μὲ βάσιν ἐξορμήσεως τὴν παραμεθόριον.

— Εἰς τοὺς δρῶντας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἡγεσία, βάσει τῶν μέσων τῆς καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων, θὰ ἀποφασίσῃ, ἄν:

— Θὰ ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως κατὰ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ἢ

— διαδοχικῶς καὶ ἀπὸ ποίας κατηγορίας θὰ ἀρξῆται πρῶτον τῆς ἐνεργείας τῆς.

Μετὰ τὴν λήψιν ὑπὸ τῆς Ἀνωτ. Ἡγεσίας τῆς ἀποφάσεως κατὰ ποίας κα-

τηγορίας θὰ φέρη τὸ βάρος της κατ' ἀρχάς, δέον ἢ ἐνέργειά της αὐτὴ νὰ πραγματοποιηθῆ θάσει ἐνὸς ΣΧΕΔΙΟΥ ἐνεργείας, ἐν τῷ ὁποίῳ, προκειμένου διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκ τῆς παραμεθορίου ὀρμωμένων ἀνταρτῶν, νὰ καθορίζεται:

— Ἄν αὐτὴ θὰ ἐνεργηθῆ ταυτοχρόνως ἐφ, ὅλης τῆς παραμεθορίου ἐκτάσεως. (Τοῦτο ἐξαρτηθήσεται ἐκ τῶν διατεθησομένων μέσων).

— Ἄν ὄχι, νὰ καθορίζωνται κατὰ σειράν αἱ ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί, καὶ τί θὰ ἐνεργῆται εἰς τὰς ἄλλας διὰ τὴν συγκράτησιν καὶ ἀπασχόλησιν τῶν ἀνταρτῶν νὰ μὴ προστρέχωσιν εἰς βοήθειαν.

— Πῶς ἢ Διοίκησις ἐννοεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν ἐκάστη τούτων τὸν ἐλιγμόν της καὶ πῶς νὰ τὸν μεταφέρῃ ἐπὶ τῆς ἐπομένης.

Δι' ἐκάστην τῶν ἐνεργειῶν πρέπει νὰ προικοδοτῆ τὴν ἐκτελοῦσαν Διοίκησιν διὰ τῶν δεόντων μέσων, καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν παρεμπόδισιν τῶν καταφευγόντων εἰς τὰ γειτονικά Κράτη νὰ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος — περίπτωσις δ'.

Τὰ μέσα εἰς δυνάμεις καὶ ὄπλισμόν δι' ἐκάστην ἐκκαθαριζομένην περιοχὴν δέον νὰ ὦσι πολυαριθμότερα καὶ ἰσχυρότερα τῶν ἀνταρτῶν.

Οὕτως, ἂν οἱ παραμεθοριακοὶ ἀντάρται ἀνέρχωνται εἰς 30 χιλιάδας, ὁ δρῶν Ἐθνικὸς στρατὸς πρέπει νὰ εἶναι πλεον ἢ διπλάσιος, ὁ δὲ ὄπλισμὸς του ἰσχυρότερος καὶ προσαρμοζόμενος, εἰς χρησιμοποίησιν καὶ ἀπόδοσιν, πρὸς τὸ ἔδαφος.

Αἱ τακτικαὶ μέθοδοι μάχης (τρόπος ἐνεργείας ὀμάδος, διμοιρίας, λόχου, τάγματος) πρέπει νὰ μὴ ἀκολουθῶσι τὰς τυπικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ θάσει τούτων νὰ δημιουργῶσιν ἐπιτοπίως τὴν πρόσφορον μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπιτυχάνηται ἢ κύκλωσις καὶ ἐξουδετέρωσις τῆς ἀντιστοίχου ἐχθρικῆς συμμορίας. Οὕτω π.χ. ἂν οἱ πιεζόμενοι ἀντάρται κατατέμνωνται εἰς μικροὸμάδας, ἐπιζητούσας τὴν διαφυγὴν, ἀνάγκη καὶ ἢ διμοιρία, ὁ λόχος, τὸ τάγμα νὰ κατατμηθῶσιν εἰς ὀμάδας, πάντοτε ἰσχυροτέρας τῶν ἀνταρτικῶν καὶ κατευθυνομένας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυχάνηται ἢ κύκλωσις καὶ ὁ ἐγκλωβισμὸς τῶν ἐχθρικῶν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἢ ἀξία τοῦ οἰκείου βαθμοφόρου, δηλαδὴ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὀμάδων κατατμήσεως, τὴν κατεύθυνσίν των, τὸν σύνδεσμόν των καὶ τὸν καθορισμόν τελικῶν σημείων ἀφίξεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυχάνεται τὸ προμνησθὲν ἀποτέλεσμα.

Τὸ ἀντίθετον, ἦτοι ἢ παραμονὴ τοῦ τάγματος, ἢ λόχου συγκεντρωμένου, ἐνῶ οἱ ἀντάρται ἐπιζητοῦσι διὰ τῆς κατατμήσεώς των τὴν διαφυγὴν, εἶναι ἀδικαιολόγητος. Πρέπει εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ἐξευρίσκηται καὶ νὰ ἐφαρμόζηται ἢ πρόσφορος τακτικὴ μέθοδος, ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ κανονισμοῦ, καταλλήλως διαμορφουμένη.

Ὁ ὄπλισμὸς δέον νὰ εἶναι εἰς ἀριθμόν καὶ εἰς εἶδος ὑπέρτερος τῶν τοῦ ἀντιπάλου.

Εἰς τὴν Διοίκησιν ἐναπόκειται νὰ προικοδοτῆ, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους, διὰ φορτουμένων ἢ ἐλκομένων μέσων πυρός, τὰ μὲν ἢ τὰ δὲ τμήματά της.

- (4) Παρεμπόδισις τῶν ἀνταρτῶν, καταφυγόντων εἰς γειτονικὰ Κράτη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς ἡμέτερον ἔδαφος

Δύο εἶναι οἱ τρόποι τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἄνω ἐπιδιώξεως.

(α) Ἡ προώθησις τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν μεθόριον, καὶ ἡ κλιμάκωσις αὐτῆς κατὰ βάθος.

(β) Ἡ διπλωματικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν φίλων συμμάχων Κυβερνήσεων, ὅπως αἱ ὅμοροι χῶραι μὴ δέχωνται, ὑποθάλπωσι, νοσηλεύωσιν, ἀναδιοργανώωσιν, ἐφοδιάζωσι καὶ ἐκπέμπωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους των τοὺς ἀντάρτας.

Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ πολέμου 40 — 41:

— 2 Σώματα Στρατοῦ.

— 3½ Μεραρχίαι.

— 8 Συνοριακὰ Τάγματα (1000 ἀνδρῶν ἕκαστον).

Ἦδη δὲν ὑπάρχει παρὰ μία Μεραρχία καὶ αὕτη ἐξαρτωμένη ἐκ Θεσσαλονίκης.

Δέον δ' Ἑλληνικὸς Στρατὸς τὸ ταχύτερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προπολεμικὴν του ὄργάνωσιν.

Τοῦτο εἶναι συμφέρον, ὅτι δῆποτε κι' ἂν συμβῆ, οὐ μόνον διὰ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς συμμάχους. Προτιμώτερον μία Ἑλλὰς ἰσχυρά, παρὰ μία Ἑλλὰς ἀνέτοιμος. Ἄν ἐκεῖνοι ἔχουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ μέσα νὰ ὀργανωθῶσι στρατιωτικῶς ὀλίγον πρὸ, ἢ κατὰ τὸν πόλεμον, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλλείπουσιν ἀμφότερα.

— Περὶ τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας οὐδὲν ἔχομε νὰ εἴπωμεν. Διαφεύγει τῆς ἀρμοδιότητος τῆς παρουσίας ἐργασίας.

- (5) Εἰδικὴ περίπτωσις (Καταστολὴ τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας δρώσης ἀνταρσίας)

— Ἄν ἐπιτευχθῆ ἢ καταστολὴ πρῶτον τῆς παραμεθοριακῆς ἀνταρσίας, ἢ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοιαύτη θὰ παραλύσῃ καὶ θὰ μετατραπῆ εἰς ὀλιγαριθμοὺς μικροσυμμορίας, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἐπιζήσουν ἐπὶ μακρὸν. Ἡ καταστροφή των εἶναι εὐκόλος καὶ δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ δι' ἀποσπασμάτων Χωροφυλακῆς εἰδικῆς ὀργανώσεως καὶ ἱκανῆς Διοικήσεως.

— Ἄν αὕτη προηγηθῆ τῆς μεθοριακῆς, ἢ καταστολὴ τῆς θὰ εἶναι δυσκολωτέρα, διότι θὰ ἐνισχύεται καὶ θὰ καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς ὑφισταμένης εἰσέτι μεθοριακῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης
Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ὁκτώβριος 1947

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΑΡΧΗΓΙΑΣ Γ.Ε.Σ.

(α) Παρέλασις κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1948

45. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1948, παρευρισκόμην εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου μετ' ἄλλων Ἀντιστρατήγων τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ πολέμου, διὰ τὴν παρέλασιν τοῦ Στρατοῦ πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως. Παρευρίσκοντο ἐπίσης ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστράτηγος Γιατζῆς, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν Βᾶν - Φλήτ καὶ Ντάου, ὡς καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀπό-στρατοὶ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ. Ἐπλησίασα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀντιστράτηγον Γιατζῆν, ἔχοντα ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου εἰς τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ, κατὰ τὸ 1940 - 41 πόλεμον, καὶ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ.

Οὗτος μοὶ ἀπήγησεν: «Δὲν εἶναι τόσο καλὴ καὶ κυρίως τὸ ΗΘΙΚΟΝ, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ χαμηλόν». Ἐμείνα κατάπληκτος. Δι' ἐμένα, ἕνα παλαιὸν στρατιώτην, τοῦτο κατεδείκνυε μίαν προσεχῆ ἐξουδετέρωσιν τῆς δυναμικότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ταυτόσημον πρὸς ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν.

Ὀλίγον ἔπειτα, ὁ ἰστάμενος εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ὀπίσω τοῦ Βασιλέως, Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου, Στρατηγὸς Παπάγος μοῦ ἔνευσεν, ὅτι θέλει κάτι νὰ μοῦ πῆ. Ἐπλησίασα πρὸς τὸ μέρος του καὶ μοῦ εἶπε: «Θέλω νὰ σὲ ἰδῶ αὔριον πρωτὶ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. (Ἦτο τότε Μέγας Αὐλάρχης).

(β) Συνάντησίς μου μὲ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον

46. Τὴν ἐπομένην, μετέβην εἰς τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις γραφεῖον του. Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι: «Ἡ Κυβέρνησις τῷ ἐπρότεινε νὰ ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ με ἠρώτησεν ἂν ἤμουν διατεθειμένος ν' ἀναλάβω τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ».

Χωρίς να σκεφθῶ οὔτε στιγμήν καὶ ἐπηρεασμένος ἐξ ὧσων ὁ Ἀντιστράτηγος Γιατζῆς μοῦ εἶπεν εἴπη κατὰ τὴν παρέλασιν, ἀπήντησα:

— Ἡ χώρα εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ. Ἄν ὁ κομμουνισμὸς ἐπικρατήσῃ δὲν θὰ φεισθῆ οὐδενός. Πρέπει ὅλοι νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον, κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον.

Μὲ ηὐχαρίστησε καὶ μοῦ ἔδωσε καὶ ἐδιάβασα τὸ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὑπόμνημά του, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔμεινα ἀπολύτως σύμφωνος. Ἐν τούτῳ καθορίζοντο τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἀρχιστρατήγου, αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ἐξῶν Ἀποστολῶν κλπ., ἐζητεῖτο δὲ ἡ, κατὰ τὸ δυνατόν, αὔξησις τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν εἰσέτι Μεραρχίαν.

(γ) Κοινοποιήσις διαταγῆς ἀναλήψεως ἀρχηγίας Γ. Ε. Σ. παρ' ὑποφαινομένου.

47. Παρήλθον πλέον τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἄνω συναντήσεως, χωρὶς νὰ λάβω νέαν πληροφορίαν τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, ὅτι τοῦ ἀνετέθη ἡ Ἀρχιστρατηγία ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀρχηγῶν κομμάτων, ἄλλοι ἤθελον, καὶ ἄλλοι, διὰ κομματικούς ὑπολογισμούς, δὲν ἐπεθύμουν τοῦτο. Ἐγὼ μάλιστα, διὰ κοινῶν φίλων μὲ ἠρώτων, ἂν ἤμην διατεθειμένος ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀπήντησα ὅτι: «Τώρα εἶναι ἀργά, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου εἰς τὸν Παπάγον καὶ ὅτι καλύτερα καὶ ἐπιτυχέστερα θὰ διεξαχθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις, ὅταν εἴμεθα καὶ οἱ δύο μαζί». Τέλος, αἱ ἐπιθέσεις τῶν κομμουνιστῶν κατὰ Ἐδέσσης, Ναούσης, καὶ Καρπενησιῦ, ἡ κατάληψις καὶ αἱ λεηλασίαι τῶν πόλεων αὐτῶν, αἱ ἐπενεχθεῖσαι καταστροφαὶ εἰς κτίρια κλπ., καίτοι αἱ προασπίζουσαι ταύτας Ἐθνικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν ἀμελητέαι, ἔπεισαν ὅλους, πολιτικούς καὶ μὴ, νὰ ἐννοήσωσι πλήρως τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον καὶ ἀπεφάσισαν τέλος νὰ ἀναθέσωσι τὴν Ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Στρατηγὸν Παπάγον, ἄνευ πλέον ἀντιρρήσεων εἰς τὰς αἰτήσεις του, τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος μοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεφωνικῶς τὴν ἀνάθεσιν αὐτῷ τῆς Ἀρχιστρατηγίας καὶ μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἐξακολουθῶ νὰ εἶμαι σύμφωνος πρὸς τὰ ἄλλοτε ἀποφασισθέντα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι: «Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος», καὶ τὴν ἐπομένην, μοῦ ἐκοινοποιεῖτο ἡ ἀνάκλησίς μου εἰς τὴν ἐνεργὸν Ὑπηρεσίαν, καὶ ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, καὶ βραδύτερον τὴν Προεδρίαν τοῦ συγκροτηθέντος, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, συμβουλίου τῶν Ἀρχηγῶν Ἐπιτελείων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων (Στρατοῦ — Θαλάσσης — Ἀέρος).

II.— ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤ. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ Γ.Ε.Σ.

48. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος, εἶχε φυσικὰ προσόντα Ἀρχηγοῦ καὶ κάλλιστα τοιαῦτα Στρατηγοῦ. Ἐπὶ ἔτη διατελέσας Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, πρὸ τοῦ πολέμου 1940 — 41, κατεῖχεν καλῶς τὴν πολύμορφον

ύπηρεσίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἡ δὲ Ἀρχιστρατηγία του κατὰ τὸ 1940 — 41, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποκτηθεῖσα πείρα τὸν κατέστησαν ἐμπειρον καὶ ἱκανὸν Στρατηγόν. Ἐπὶ πλέον διατελῶν, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς νέας Ἀρχιστρατηγίας του, Μέγας Αὐλάρχης τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, εἶχε τὴν γνωριμίαν τόσοσ τῶν Πολιτικῶν τῆς Χώρας, ὅσον καὶ τῶν ξένων διπλωματῶν. Κατὰ συνέπειαν ὑπερεῖχεν ὄλων τῶν Ἀνωτάτων Στρατιωτικῶν εἰς σχέσεις, λεπτότητα, καὶ συμπεριφορὰν πρὸς τὰ ἄνω πρόσωπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπαραιτήτως θὰ τὸν ἔφεραν εἰς ἐπαφήν ἢ ἐνάσκησις τῆς Ἀρχιστρατηγίας του.

49. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑφιστάμενον, ὅτε ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., λοιπὸν προσωπικὸν εἰς Ἀξιωματικούς, εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

— Οἱ Ὑπαρχηγοί, Ἀρχηγοὶ Κλάδων καὶ οἱ πλείστοι τῶν Διευθυντῶν μοῦ ἦσαν γνωστοὶ ἐκ τῆς προτέρας στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μου, καὶ πάντες σχεδὸν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰ καθήκοντά των.

— Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἄγνωστον εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ἀνελθὸν εἰς ἀνωτέρους βαθμοὺς μετὰ τὸ 1940, ἦτο ἐπίσης ἱκανόν. Ἄλλωστε τοῦτο ἐνδιέφερε τοὺς ἀμέσως προϊσταμένους των, οἵτινες ἦσαν ὑπεύθυνοι ἐναντι ἐμοῦ.

— Ἰδιαιτέρως τὸ προσωπικὸν τῆς Διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (Α1) μετὰ τῶν οἰκείων Ὑπαρχηγῶν μοὶ ἦσαν καλῶς γνωστοὶ ἐκ παλαιᾶς συνεργασίας. Ἦσαν ἱκανώτατοι Ἀξιωματικοί, δεδοκιμασμένης ἀξίας, ἐργατικώτατοι καὶ μὲ πείραν Ἐπιτελικὴν ἀξιοζήλευτον, δεδομένου ὅτι οἱ ἴδιοι εἶχον χρησιμοποιοηθῆ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ 1940—41.

Κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἔκανα, ἐξαιρέσει ἐκείνων, αἵτινες ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς μειώσεως τοῦ προσωπικοῦ, λόγῳ καταργήσεως ἢ συμπτύξεως τῶν ὀργανικῶν θέσεων τοῦ Γ.Ε.Σ., ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται:

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΕΚΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1949 ΟΤΑΝ ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΑΡΧΗΓΙΑΝ ΤΟΥ Γ.Ε.Σ.

Αογ Συμμοριτῶν

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν.

(1) Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ (ὄρα καὶ παρ. 14).

50. Ὁ Ἀρχηγὸς Βαφειάδης, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ διοικήσαντες Μεγ. Μονάδας συμμοριταὶ οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶχον. Ἦσαν ἀσφαλῶς ἱκανοὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν ἀνταρτικῶν τακτικῶν ἐγχειρη-

μάτων, ἀλλ' ἐλάχιστοι ἱκανοὶ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διεξαγωγὴν στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τοιούτων μεγάλῃς τακτικῆς ἐκτάσεως.

(2) Ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου (δρα καὶ παρ. 14).

§ 1. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἱκανοὺς καὶ ἐμπείρους τοιούτους, ἐλλείψει καταλλήλων καὶ ἐπαρκῶς ἐκπαιδευμένων ἐπιτελικῶς Ἀξιωματικῶν. Μερικοὶ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν κομμουνισμὸν καὶ ἦσαν ἱκανοὶ διὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ὅπως ὁ Μουστεράκης καὶ ἄλλοι τινές, ἦσαν περιορισμένοι εἰς ἔθνικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, μὴ δυναθέντες νὰ διαφύγῃσι πρὸς τὰς ἐλεγχόμενας ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν περιοχάς, ἢ μᾶλλον οἱ πολιτικοὶ Ἀρχηγοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κομμουνισμοῦ, μὴ ἔχοντες πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην καὶ διαβλέποντες εἰς αὐτοὺς μέλλοντας πολιτικούς, ἢ στρατιωτικούς ἀντιπάλους, μὴ διατεθειμένους νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰ σλαυϊκὰ σχέδια τοῦ Ζαχαριάδη, δὲν ἐδέχθησαν, ἢ δὲν διηυκόλυναν τὴν διαφυγὴν των πρὸς τὰς ἄνω περιοχάς. Ἠκολούθησαν εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ρωσικοῦ κομμουνισμοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος ἐν Ρωσίᾳ (1918 καὶ μεταγενεστέρως), οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησεν Ἀξιωματικούς τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος, ἔστω καὶ κομμουνίζοντας, παρὰ μόνον ἐνίοις ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἐξεδίωξεν ἢ ἐξηφάνισεν, μόλις ἐπέτυχεν τὸν ἐπιδιωκόμενον στρατιωτικὸν σκοπὸν. Οἱ στρατηγοποιηθέντες ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν Βοροσίλωφ κλπ. προήρχοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν Ὑπαξιωματικῶν καὶ ἦσαν κομμουνισταὶ ἀνέκαθεν. Οἱ ἤδη στρατηγοὶ των ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ.

Οἱ λοιποὶ Ἀξιωματικοὶ τῶν κομμουνιστῶν, προερχόμενοι, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἱ πλείστοι δὲ ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων ἐκ τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Μπουῦκλες, ἦσαν νεαροί, ἄπειροι καὶ ἐν γένει ἀπρόσφοροι νὰ δεχθοῦν ἐπιτελικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ νὰ διεξαγάγουν ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν Μεγάλων Μονάδων ἐπιτυχῶς. Ἡ ἔκτασις τῶν κομμουνιστικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐκλογή καὶ ὀργάνωσις ἀμυντικῶς τοποθεσιῶν Γράμμου καὶ Βίτσι, αἱ τακτικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Ναούσης — Καρπενησιού, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς Φλωρίνης, μαρτυροῦν ἐκ τῶν περιελθουσῶν εἰς χεῖρας μας διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, ὅτι ὑπῆρχον ἐπιτελεῖς Ἀξιωματικοί, ὀλίγοι ἢ πολλοί, ἀρκετὰ ἔμπειροι καὶ ἱκανοί, καὶ ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ προσωπικοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃσι παρὰ ἐλαχίστους, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν τοιοῦτοι ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ Στρατοῦ, ὑπὸ ψευδώνυμα, γνωρίζοντες ἢ μὴ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ἐπιμελῶς κρυπτόμενοι κατὰ τὸ ρωσικὸν σύστημα.

(3) Ἀξιωματικοὶ μικρῶν μονάδων (δρα καὶ παρ. 13).

§ 2. Οὗτοι προήρχοντο, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν μονίμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐφέδρων τοιούτων, ἀλλ' οἱ περισσότεροι ἐδημιουργή-

θησαν ἐκ τῶν κατὰ τὴν κατοχὴν καπεταναίων, καὶ τέλος ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν ἐξεληθόντων ἐκ τοῦ Σχολείου Ἀξιωματικῶν τοῦ Μπούλκες, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι διὰ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως ἦσαν ἱκανώτατοι.

Φανατισμένοι ἀπὸ κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ρωσικὰς τακτικὰς μεθόδους, διεξῆγον τὰς μικρᾶς ἐκτάσεως τακτικὰς ἐπιχειρήσεις μὲ καλὴν προπαρασκευὴν καὶ ἀνδρείαν καὶ εἶχον πολλὰς καὶ καρποφόρους ἐπιτυχίας.

(4) Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται (ᾄρα καὶ παρ. 13).

§ 3. Οἱ Ὑπαξιωματικοὶ ἀνταπεκρίνοντο ἐπαρκῶς εἰς τὰ καθήκοντά των, εἶχον δὲ ὑποστῆ εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν.

— Οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἐθελοντικῶς μεταδάντες εἰς τοὺς συμμαχίας, ὄντες συνειδητοὶ κομμουνισταί, ἐπολέμουν καλῶς, οἱ δὲ διὰ τῆς βίας στρατολογηθέντες, ὀδηγούμενοι εἰς τὰς κομμουνιστικὰς τάξεις, ἦσαν ἔτοιμοι μὲ πρῶτην εὐκαιρίαν νὰ λιποτακῆσουν. Τὰ λαμβανόμενα μέτρα μὴ διαφυγῆς καὶ ἡ τύχη τῶν οἰκογενειῶν των, εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν περιφερειῶν, συνεκράτουν τούτους.

(6) Δύναμις καὶ Ὅργανωσις (ᾄρα καὶ παρ. 15).

§ 4. Ἡ δύναμις τῶν συμμαχικῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ἀνήρχετο εἰς 25—30 χιλιάδας περίπου καὶ ἦτο κατανεμημένη ὡς ἑξῆς:

— Πελοπόννησος	3.000
— Ρούμελη — Θεσσαλία	7.600
— Ἡπειρος	760
— Βίτσι — Γράμμος	6.050
— Βέρμιον	2.600
— Περιοχὴ Ἀξιῦ — Στρυμῶνος	2.300
— Ἀπὸ Στρυμῶνος μέχρις Ἐβρου	2.270
— Νῆσοι καὶ Εὐβοία	360

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις ἦτο ἡ ἔνοπλος τοιαύτη.

Δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς ταύτην οἱ ἑοθητοί, οἱ συνεργάται τῶν συμμαχικῶν, πληροφοριοδότης κλπ.

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις τῶν συμμαχικῶν ἦτο ὀργανωμένη:

(1) Εἰς Γενικὸν Ἀρχηγεῖον.

(2) Εἰς Κλιμάκιον Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νοτίου Ἑλλάδος (ΚΤΑΝΕ), ὅπερ περιελάμβανεν:

— Τὴν ΠΙην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Γκουζέλης) ἐν Πελοποννήσῳ.

— Τὴν ΠΙαν Μεραρχίαν (Διοικητὴς Διαμαντῆς) ἐν Ρούμελῃ.

— Τὴν Ιγὴν Μερραρχίαν (Διοικητῆς Γιώτης) εἰς ᾿Αγραφα — Θεσσαλίαν.
— ᾿Αλλας τινὰς ἀνεξαρτήτους μικρομονάδας.

(3) Εἰς Κλιμάκιον Γράμμου — Βίτσι, ὅπερ περιελάμβανεν:
— Τὴν VIIIην Μερραρχίαν (Διοικητῆς Νεμέρτσικας).
— Τὴν IXην Μερραρχίαν (Διοικητῆς Παλαιολόγος).
— Τὴν Χην Μερραρχίαν (Διοικητῆς Σκοτίδας).
— Τὴν XIην Μερραρχίαν (Διοικητῆς Κίσαβος).
— Διάφορα ἄλλα μικροσυγκροτήματα.

(4) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικοῦ Τομέως (Βέρμιον — Πιέρια).

(5) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικῆς Μακεδονίας (πιθανῶς XI Μερραρχία).

(6) Τὴν VIIην Μερραρχίαν (Ἀνατολική Μακεδονία — Θράκη).

Αἱ Μερραρχίαι καὶ τὰ κλιμάκια περιελάμβανον ἀριθμὸν ταγμάτων οὐχὶ τὸν αὐτόν, ἢ δὲ δύναμις τῶν ταγμάτων ἦτο ἄνισος καὶ ἀνάλογος τῆς ἐπιτυγχανομένης τοπικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἀνατεθειμένης ἀποστολῆς.

Ἡ μελέτη τῆς κατανομῆς τῆς δυνάμεως τῶν συμμοριτῶν μᾶς δεικνύει, ὅτι αἱ κυρίαι δυνάμεις των εὐρίσκοντο εἰς Ρούμελην — ᾿Αγραφα — Βίτσι — Γράμμον. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ἐξάγεται τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι οὗτοι ἤθελον νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὸν ὄρεινόν ὄγκον Πίνδος — Βαρδούσια — Γκιώνα — Παργασσός, ἵνα, ἐφοδιαζόμενοι ἐλεύθερα ἐξ Ἀλβανίας, διεξάγουν ἐπιχειρήσεις εἰς Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων θὰ ἦτο εὐκόλος ἢ κατάληψις ἐπίσης τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

(γ) Ὑλικὸν (ᾶρα τὰς παραγρ. 16 καὶ 17)

§§. Οἱ συμμοριταὶ ἦσαν καλῶς ὠπλισμένοι εἰς ἀτομικὸν ὄπλισμόν, ἀφθῶνως διατεθειμένου ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν καὶ ἐκ Ρωσίας ἐκ τοῦ ἀλωθέντος Γερμανικοῦ τοιούτου.

— Διέθετον τεραστίας ποσότητος ἐκρηκτικῶν ὑλῶν εἰς νάρκας καὶ ὑλικὸν καταστροφῆς γεφυρῶν, οἰκοδομῶν, καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

— Πυροβολικὸν διέθετον:

— 2 πυροβόλα	τῶν 10,5
— 26 »	» 7,5
— 34 »	τῶν 20 χιλιοστῶν
— 8 »	τῶν 37 χιλιοστῶν

Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ εὐρίσκετο, κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς Βίτσι — Γράμμον, ἐλάχιστον δὲ εἰς Μπέλλες καὶ λοιπὰς συμμοριακὰς ἐστίας τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Τὸ ὕλικόν τοῦτο εἰς τὰς Ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου ηὔξήθη εἰς:

— 5 πυροβόλα	τῶν 10,5
— 56 »	τῶν 7,5
— 4 »	τῶν 7,5 (ἀντιαρματικά)
— 40 »	τῶν 20 χιλιοστῶν
— 31 »	τῶν 31 χιλιοστῶν
— 6 ὄλμους	τῶν 120 χιλιοστῶν.

Ἡ θέσις τοῦ πυροβολικοῦ παρὰ τὴν μεθόριον μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ συμμορίται ἐφοβοῦντο τὴν προώθησίν του εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς χώρας, ἵνα μὴ εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπέφυγον κατὰ τὸ 1949 εἰς Βίτσι καὶ Γράμμον, μὴ δυνηθέντες, λόγῳ τῆς ταχείας ἀνατροπῆς των, νὰ τὸ ἀποσύρουν.

(δ) Ἠθικόν.

36. Τὸ ἠθικόν τῶν συμμοριτῶν ἦτο πολὺ καλόν, (ἐξαιρέσει τῶν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει νὰ κάμπτεται).

Τὰ λίαν ἐπιτυχή ἐγχειρήματα κατὰ τῶν πόλεων Ἐδέσσης — Ναούσης — Καρδίτσης — Καρπενησίου καὶ κατ' ἄλλων δευτερευούσης σημασίας κατωκημένων τόπων εἶχον ἀνυψώσει κατὰ πολὺ τὸ ἠθικόν των εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐλπίζουν εἰς προσεχῆ πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των.

(ε) Γενικὸς ἐφοδιασμὸς (ἄρα τὰς παρ. 16 καὶ 17).

37. Εἰς ὕλικόν ἐπιμελητείας: Ἡ διατροφή ἐνηργεῖτο ἐκ τῆς λεηλασίας τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν καταλαμβανομένων κατωκημένων τόπων ὡς πρὸς τὰ εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἑλλάδος δρῶντα τμήματα, ἐκ τῶν παραμεθόριων δὲ χωρῶν καὶ δι' ἀποστολῶν ἐκ Ρωσίας διὰ τὰ παραμεθόρια τοιαῦτα.

Ἡ ἔνδυσις καὶ ὑπόδησις αὐτῶν ἦτο ποικίλη, ἐξαιρέσει ὠρισμένων μαχίμων τμημάτων εἰσελθόντων ἐκ Μπουλκας κλπ., ἅτινα ἔφερον στρατιωτικὸν τοιοῦτον εἰς καλὴν κατάστασιν.

(στ) Ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

38. Ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία εἶχεν καθορίσει τὸν πολιτικὸν σκοπὸν, ὡς ἐξηκρυσθῆναι ἐκ καταθέσεως συλληφθέντος σημαίνοντος συμμορίτου.

«Σκοπός μας ἦτο νὰ ἀνατρέψωμεν τὸν «Μοναρχοφασισμό», νὰ διώξωμεν τοὺς Ἀμερικανούς - Ἀγγλους, πού στηρίζουν τοὺς «Μοναρχοφασίστας», νὰ καταλάβωμεν τὴν ἐξουσία καὶ νὰ ὀργανώσωμε τὴν ὑποδειγματικὴ «Λαϊκὴ Δημοκρατία», πού θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν δλόπλευρη προκοπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Κατ' ἐμὲ ὁ πολιτικὸς οὗτος σκοπὸς δὲν εἶναι ὠλοκληρωμένος. Ἀποκρύπτει τὴν, μετὰ τὰ ἄνω, συνέχειαν, ἣ ὁποία εἶναι: «Καὶ ὑπαγωγή τῆς χώρας ὑπὸ τὴν

κυριαρχίαν τοῦ πατρὸς «ΣΤΑΛΙΝ». Τοῦτο, καὶ ἂν τὸ Κ.Κ.Ε. δὲν θὰ τὸ ἤθελε, θὰ τὸ ἐπέβαλε διαίως, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πρώτου μέρους, ἡ Ρωσοκομμουνιστικὴ ἡγεσία, ὡς τὸ ἔπραξεν εἰς τὰς ἤδη ἐντὸς τοῦ παραπετάσματος χώρας.

Ἐφαρμοσθεῖσα στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ

(α) Στρατηγική.

59. Αὕτη, κατὰ τὴν στρατηγικὴν τοῦ Μάρκου Βαφειάδη, ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων συμμοριτικῶν δυνάμεων, συνίστατο εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐξάρθρωσιν τοῦ Κράτους διὰ τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξουδετερώσεως τῆς δυναμικότητος τῶν ἐνόπλων ἐθνικῶν δυνάμεων, καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Τὰ ἄνω ἀποτελέσματα ἠλπίζετο νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς:

α) Διὰ τῆς μονίμου κατοχῆς καὶ διατηρήσεως ἐνὸς μικροῦ ἐδαφικοῦ τμήματος τῆς χώρας (Γράμμος μέχρι ἀρχῶν τοῦ 1949), ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ ἐδρεύη ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ Διοίκησις τῶν συμμοριτῶν.

β) Διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς μάχης πρὸ ὑπερτέρας καὶ ἰσχυροτέρας δυνάμεως τοῦ Ἑθνικοῦ Στρατοῦ, ἵνα μὴ διὰ τυχὸν ἥττης διακυβευθῆ ὁ ἀγών.

γ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἑθνικῶν δυνάμεων, δι' ἐπιθέσεων κατὰ μεμονωμένων τμημάτων καὶ κατωκημένων τόπων μετὰ στρατολογίας καὶ λεηλασίας αὐτῶν.

δ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν πάσης φύσεως συγκοινωνιῶν, δι' ὑπονομιεύσεως καὶ γαρκοθετήσεως αὐτῶν.

ε) Διὰ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ δι' ὕλικου διαφωτίσεως, προπαγάνδας καὶ λοιπῶν μέσων.

στ) Διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομικῆς ἐξαθλιώσεως διὰ σαμποτάζ, δημιουργίας ζητήματος συμμοριοπλήκτων, ἀπαγορεύσεως καλλιέργειας κλπ.

Ἡ στρατηγικὴ αὕτη, ἣτις ἐπέφερε τὴν πτώσιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρκου, ἀντετίθετο εἰς τὴν τοῦ Ζαχαριάδη, ἣτις, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν Μόσχαν, συνίστατο εἰς τὴν ὀργάνωσιν κανονικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κατατρόπωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διὰ τακτικῶν μαχῶν μεγάλης ἐκτάσεως. Οὕτω ἠλπίζον οἱ ἐν Μόσχᾳ, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν, νὰ κατέλθωσι τὸ ταχύτερον εἰς Μεσόγειον.

Αἱ στρατηγικαὶ τοῦ Μάρκου καὶ Ζαχαριάδη καὶ ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν διατυπῶνται ἀρκετὰ σαφῶς, εἰς καταθέσεις ἐξεχόντων στελεχῶν τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, αἵτινες ἔχουν περιληπτικῶς οὕτω:

«... Ἡ δρᾶσις τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἔπρεπε νὰ περιοριζόταν ἀποκλειστικὰ σὲ μικρομάδες καὶ μικροσυγκροτήματα, γιατί μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ

κατάστασις θά διαιωνιζόταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν συνεχῆ ἐκκρεμότητα. Τὰ τεράστια χρηματικά ποσά, πού διαθέτει καθημερινῶς ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀθήνας, ἴσως, μὲ τὴν παράτασι μιᾶς τέτοιας καταστάσεως, νὰ δημιουργοῦσαν ἓνα οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο, πού οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ τελείωμα αὐτῆς τῆς ἀτελείωτης καταστάσεως, δὲν θά βλέπανε μὲ μάτι καλὸ καὶ ἔτσι θά ἔπαυε κάθε εἶδους χορήγησις καὶ χρηματικὴ ἐνίσχυσις. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐλπίζαμε τὴν ἐπικράτησίν μας. Τὸ σχέδιον τοῦ Ζαχαριάδη γιὰ τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἐζημίωσε συντριπτικὰ τὰ λαϊκὰ ἐπαναστατικὰ κίνημα τῆς Ἑλλάδος. Σήμερα ἀκριβῶς, (μετὰ τὴν πτώσιν Βίτσι — Γράμμου τοῦ 1949), προβλέπεται ἐπάνοδος εἰς τὸν τρόπον ἐνεργείας τοῦ Μάρκου καὶ σ' αὐτὴ θά στηριχθῆ ἡ μελλοντικὴ μας δρᾶσις».

(6) Τακτικὴ (δρα καὶ παρ. 13).

60. Αἱ τακτικαὶ ἐνέργειαι τῶν συμμαχομένων, ἤτοι ἐπιθέσεις κατὰ μεμονωμένων τμημάτων, ὠχυρωμένων θέσεων, πόλεων, σιδηροδρομικῶν σταθμῶν κλπ. ἦσαν ἀριστοτεχνικαί. Ὅλαι αἱ τακτικαὶ ἀρχαὶ ἐτηροῦντο, ἤτοι:

α) Περισυλλογὴ πληροφοριῶν μέχρι πλήρους γνώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ προσβληθησομένου ἀντιπάλου, ἢ στόχου.

β) Μυστικότης καὶ ἀπόλυτος ἐχεμύθεια εἰς τὰ προπαρασκευαστικὰ τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Παραπλάνησις τακτικὴ, ὡς πρὸς τὸν προσβληθησόμενον στόχον.

δ) Ἐξασφάλισις καὶ ἐφαρμογὴ τακτικοῦ αἰφνιδιασμοῦ διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς νυκτός.

ε) Ἐνημέρωσις καὶ συνεργασία μετὰ τῶν τυχόν ὁμοφώνων ἐντὸς τοῦ προσβαλλομένου στόχου.

ζ) Ὑπονόμεισις ὄλων τῶν ὁδεύσεων, τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὸν προσβλητέον στόχον, διὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἔγκαιρον κίνησιν καὶ ἐπέμβασιν ἐνισχύσεων.

η) Ἀπασχόλησις διὰ ψευδοεπιθέσεων τῶν δυναμένων νὰ προστρέξουν ἐνισχύσεων.

Τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως, ἀπλοῦν, συνίστατο:

— Ἀπασχόλησις τῆς προσβαλλομένης θέσεως πανταχόθεν, μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ἀσθενεστέραν κατεύθυνσιν, (κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν νώτων ἢ ἐκ διευθύνσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέμενον οἱ ἀμυνόμενοι).

Βον Ἡ μ ε τ έ ρ ω ν

(Γενικὴ καὶ εἰδικὴ κατάστασις).

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν.

(1) Ἀντιστράτηγοι.

61. Οἱ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ὑπηρετοῦντες ἀντιστράτηγοι ἦσαν, ἅπαντες σχεδόν, συμμαθηταὶ καὶ ὁμοιόμορφα ἐκπαιδευμένοι. Οἱ πλεῖστοι

τούτων ἦσαν καλῆς ἐπιτελικῆς ἀξίας, ἀλλ' οὐχὶ ἔμπειροι, ἅπαντες εἰς τὴν διοίκησιν Μεγάλων Μονάδων, μὴ ἔχοντες διοικήσει κατὰ τε τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς προηγουμένους πολέμους ἐνδιαμέσους μονάδας. Ἡ συμμαθητεία των καὶ ἡ στενὴ ἀλληλογνωριμία των ἀφ' ἑτέρου εἶχον δημιουργήσει ἀναμεταξύ των μίαν, μὴ ἐπιτρεπομένην οἰκειότητα, ἐμποδίζουσαν νὰ ἐπιβληθῇ ὁ ἀρχαιότερος ἐπὶ τοῦ νεωτέρου.

Ἡ ὑπαρξίς στρατηγῶν μὲ τρεῖς ἀστέρας διὰ τοὺς Διοικητὰς Στρατιῶν, καὶ τέσσαρας τοιούτους, διὰ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., (Ἀρχηγὸν Στρατοῦ), θὰ διηυκόλυε τὴν ἐνάσκησιν τῆς διοικήσεως.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς διοικητικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ὁμοιοβάθμων εἶναι ζήτημα ἀτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ φυσικῶν προσόντων Ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ καλὸν εἶναι αἱ ἰδιότητες αὗται νὰ ὑποδοθηοῦνται καὶ μὲ τὴν βαθμικὴν διαφορὰν.

(2) Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι.

62. Οἱ Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι, κατ' ἀρχήν, ἦσαν ἅπαντες ἀρκετὰ κατηρτισμένοι ἐπαγγελματικῶς. Ἐνιοὶ τούτων μάλιστα ἐξαιρετικὰ τακτοποιημένοι καὶ ἐπιτελικῶς. Ἡ ἀνάθεσις εἰς ἐνίους τούτων, ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχομένους, τῆς διοικήσεως Ταξιαρχίας, καθαρῶς πεζικῆς μονάδος, ὑπῆρξεν ἄστοχος καὶ ἐλάχιστα ἀποδοτικῆ.

Ἐξαίρεσις ὑπῆρξε τὸ ἀντίθετον, ἐνῶ ἔδει νὰ εἶναι ὁ κανὼν. Οὗτοι ἠγγόβουν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τακτικῆς τοῦ Πεζικοῦ, καθὼς καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τοῦ φαντάρου. Δυνατὸν τοῦτο νὰ συμβαίη εἰς τὸν Ἀγγλικὸν καὶ Ἀμερικανικὸν Στρατόν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς οἱ Ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐκ ξένων πρὸς τὸ Πεζικὸν ὄπλων, θὰ προπαρασκευάζονται πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς εἰς εἰδικὰ σχολεῖα καὶ δι' ἐπαρκοῦς ὑπηρετήσεως των εἰς Μονάδας Πεζικοῦ.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν, ὁ πτωχὸς Ταξίαρχος τῶν ἄνω, (πλὴν Πεζικοῦ) ὄπλων, ὅστις οὔτε κὰν διμοιρίαν Πεζικοῦ εἶχεν παρακολουθήσει ἀσκουμένην τακτικῶς, πῶς θὰ ἐπετύγγανε νὰ διοικήσῃ Ταξιαρχίαν, καθαρῶς Μονάδα Πεζικοῦ, ὡς αὕτη εἶναι σήμερον συντεθειμένη;

Μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρ' ἐμοῦ τοῦ ΓΕΣ διωρθώθη τὸ ἄτοπον τοῦτο, χαρακτηρισθεισῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, τῶν Ταξιαρχιῶν, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς πεζικῶν Μονάδων, ἰσοδυνάμων πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως τὴν διοίκησιν των ἐνάσκουν ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ἐκ τοῦ Πεζικοῦ προερχόμενοι.

(3) Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί.

63. Οἱ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοὶ ἦσαν περισσότερον καλοί. Ὅσοι ἐκ τούτων εἶχον λάθει μέρος εἰς προηγουμένους πολέμους, εἶχον καὶ τὴν σχετικὴν πείραν τῆς μάχης.

(4) Ἐφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ ἐκ Μονίμων.

64. Οἱ ἔφεδροὶ ἐκ μονίμων ἀνώτατοι καὶ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ζητήσαντες τὴν εἰς ἐνέργειαν ἀνάκλησίν των οἰκειοθελῶς, τὸ ἔπραξαν μᾶλλον διὰ βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς, ἢ συνταξιοδοτικῆς των καταστάσεως. Οὗτοι, εἴτε λόγῳ ἡλικίας, εἴτε λόγῳ ἄλλης αἰτίας, δι' ἣν εἶχον ἀποστρατευθῆ, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποδώσουν ὡς διοικηταὶ Μονάδων μάχης. Μόνον, ὡς διοικηταὶ τμημάτων ἐφεδρείας εἰς στατικὰς ἐντολάς ἦτο δυνατόν ν' ἀνταποκριθοῦν. Τὸ ἀντίθετον ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν. Πάντως ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν μαχητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐφένδρων ἐκ μονίμων, ἀνωτάτων Ὑποστρατῆγων Κατώτα καὶ Καλίνσκη, ὡς καὶ τὴν τοῦ Ταξιάρχου Κουτσιάρη.

(5) Κατώτεροι Ἀξιωματικοὶ (μόνιμοι ἢ ἔφεδροι).

65. Οὗτοι, εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν εἶχον πολεμικὴν πείραν ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ στρατιωτικὴ των ἐκπαίδευσις εἰς διάφορα Στρατιωτικὰ Σχολεῖα εἶχε συντελεσθῆ πλήρως. Ἐφοίτων τρία ἡλαττωμένα ἐξάμηνα, ἔναντι τῶν τριῶν ἐτῶν τῆς κανονικῆς φοιτήσεως. Ἐκ τούτων, οἱ ἔχοντες προὔπηρησέν εἰς τὸν Στρατὸν ἦσαν δοκιμώτεροι εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μάχην Μονάδων τοῦ βαθμοῦ των.

Οἱ ἔφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ ἦσαν κατάλληλοι, ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, δι' ἃς ὑπηρεσίας, ἢ διοικήσεις, προωρίζοντο.

(6) Στρατιωτικὰ Σχολεῖα.

66. Τὰ λειτουργοῦντα Σχολεῖα, 1) Ἐπιτελῶν, 2) Τακτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ), 3) Ἐφαρμογῆς κατὰ ὄπλον κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, 4) Ἐφένδρων Ἀξιωματικῶν, κλπ., συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν πρόσφορον διαμόρφωσιν τῶν Ἀξιωματικῶν, καίτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, ἔστεροῦντο αἱ μαχόμεναι Μονάδες ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀξιωματικῶν.

(γ) Ὀπλῖται.

67. Οἱ νεοσύλλεκτοὶ στρατιῶται ὑφίσταντο τὴν βασικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ οἰκεία Κέντρα ἐκπαιδεύσεως (ΚΕΝ). Εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἡ ἐκπαίδευσις συνετελεῖτο ἀριστα. Οἱ ἴδιοι ἐκπαιδευταί, τὰ ἴδια προγράμματα ἐκπαιδεύσεως καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἀπασχόλησιν ἐκπαιδευτῶν καὶ ἐκπαιδευομένων. Συνιστῶνὰ διατηρηθῶν. Μετὰ τὴν εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἐκπαίδευσιν, οἱ ἄνδρες ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς οἰκείας Μονάδας ἢ Σώματα, ἐνθα ὑφίσταντο τὴν συνολικὴν τακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἢ, προκειμένου περὶ σωμάτων, τὴν τεχνικὴν, ἢ εἰδικὴν τοιαύτην. Εἶναι ἀληθές ὅτι, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Μονάδων εἰς τὴν δίωξιν τῶν συμμοριτῶν, πλειστάκις ἢ ἐκπαίδευσις αὕτη ἦτο πλημμελῆς, ἢ δὲ χρησιμοποίησις τῶν ἐκπαιδευομένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἐγένετο πρόωρα καὶ εἰς βάρος τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως.

Οι επιλεγόμενοι διά τόν βαθμόν δεκανέως, οί χρησιμοποιούμενοι διά τήν υπηρέτησιν τών βαρέων όπλων, (όλμων - πολυβόλων κλπ.), έξεπαιδεύοντο εις ειδικά τής κατηγορίας των Κέντρα έκπαιδεύσεως. Διά τήν κατά τόν άνω τρόπον κατανομήν και διεξαγωγήν τής έκπαιδεύσεως, ο Έλληνικός Στρατός όφείλει πολλά εις τήν Άγγλικήν Στρατιωτικήν άποστολήν.

(δ) Δύναμις, Κατανομή, Όργάνωσις του Έλληνικού Στρατού.

α) Δύναμις.

68. Η δύναμις του Έλληνικού Στρατού εις τήν άρχήν και τó τέλος έκάστου έτους ήτο:

Χρονολογία	Στρατός	Έθνοφρουρά	Γ' Κατηγ. (α')	Σύνολον
1946 Ιανουάριος	75.000	—	—	75.000
» Δεκέμβριος	92.000	—	—	92.000
1947 Ιανουάριος	101.000	—	—	101.000
» Δεκέμβριος	140.000	—	10.000	150.000
1948 Ιανουάριος	138.000	—	10.000	148.000
» Δεκέμβριος	149.000	48.000	13.000	210.000 (6)
1949 Ιανουάριος	143.000	41.000	11.000	196.000 (6)
» Δεκέμβριος	129.000	23.000	11.000	163.000 (6)
1950 Ιανουάριος	143.000	—	11.000	155.000 (6)
» Δεκέμβριος	130.000	—	5.000	135.000 (6)

Σ η μ ε ί ω σ ι ς α': Οί τής Γ' Κατηγορίας ήσαν οί έν Μακρονήσω και άλλοι, μή έμπνέοντες έμπιστοσύνην.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς β': Η σύγκρισις τής δυνάμεως του Στρατού κατά τά έτη 1948 πρός τήν των έτών 1949 και 1950 δεικνύει ότι επί Άρχιστρατηγίας του Παπάγου και παρ' έμου τής Αρχηγίας του ΓΕΣ, ο κατά των συμμοριτών άγών ήρξατο και έτελείωσε με δύναμιν μικροτέραν τής του 1948.

β) Κατανομή

69. Η κατανομή τής δυνάμεως του στρατού μεταξύ Έπιτελείων όπλων και Σωμάτων ήτο ή κάτωθι κατά τó 1949:

I Στρατηγεία Μεγάλων Μονάδων	6.124
II Πεζικόν και Καταδρομαί	109.000
III Πυροβολικόν	5.428
IV Ίππικόν και Τεθωρακισμένα	3.453
V Μηχανικόν	2.811
VI Διαβιβάσεις	6.392

Σ ύ ν ο λ ο ν

133.208

VII Σώματα (Υπηρεσίαι) :

— Υγειονομικόν	4.290
— Σ Τ Υ	3.842
— Σ Ε Μ	9.394
— Κτηνιατρικόν	620
— Ταχυδρομικόν	326
VIII Διάφοροι ἄλλαι ὀργανώσεις :	2.738

Σ ύ ν ο λ ο ν 23.828

IX Ἐκπαίδευσις (Προσωπικοῦ ἐκπαιδεύσεως) :

Πεζικοῦ (Εἰς ΚΕΝ κλπ.)	6.309
— Πυροβολικοῦ	874
— Ἴππικοῦ — Τεθωρακισμένων	407
— Μηχανικοῦ	535
— Γενικά Σχολεῖα	566

Σ ύ ν ο λ ο ν 8.671

X Μὴ χρησιμοποιήσιμοι :

— Ἐκπαιδευόμενοι εἰς ΚΕΝ κλπ.	18.000
— Ὑποψήφιοι Ἐφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ	1.800
— Πίναξ V	7.500

Γ ε ν ι κ ὸ ν Σ ύ ν ο λ ο ν δ υ ν ἄ μ ε ω ς 193.007

γ) Ὅ ρ γ ἄ ν ω σ ι ς μ α χ ῆ μ ο υ δ υ ν ἄ μ ε ω ς

70. Αὕτη περιελάμβανεν :

- Τρία Σώματα Στρατοῦ.
- Δύο Ἄνωτ. Στρατ. Διοικήσεις.
- Ὄκτὼ Μεραρχίας.
- Εἴκοσι ὀκτὼ Ταξιαρχίας.
- Δέκα ὀκτὼ Συντάγματα Πεζικοῦ (τῶν 3 Ταγμάτων).
- Ὄγδοήκοντα ἕν Ταγματα Πεζικοῦ.
- 55 ἐλαφρὰ Ταγματα Πεζικοῦ.
- 5 Ταγματα Ἐθνοφρουρᾶς.
- Πέντε Μοίρας Καταδρομῶν.
- Τέσσαρα Συντάγματα Τεθωρακισμένων.
- Τρεῖς Ἴλας ἀρμάτων.

- Δύο Συντάγματα Ἴππικοῦ.
- Τρεῖς Μοίρας Μέσου Πυροβολικοῦ.
- Δώδεκα Μοίρας Πεδινῶ Πυροβολικοῦ.
- Ὀκτὼ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.
- Δέκα Τάγματα Διαβιβάσεων.
- 3— 4 Τάγματα Μηχανικοῦ.

δ) Ὀπλισμὸς

¶ 1. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔφερε, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 Ἀγγλικὸν ὄπλισμόν, ἐν τῷ συνόλῳ του σχεδόν. Ἀπὸ Μαρτίου 1949 ἤρξατο ἡ κατὰ Μεραρχίας ἀλλαγὴ τοῦ ὄπλισμοῦ του δι' Ἀμερικανικοῦ τοιοῦτου.

(ε) Ἠθικόν.

¶ 2. Ὡς προείπομεν, τὸ ἠθικόν τοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο ἄριστον. Πολλαὶ Μονάδες εἶχον ἠθικὸν καλόν, χάρις εἰς τὰς καλὰς διοικήσεις των, γνωστοῦ ὄντος πόσον μία καλὴ Διοίκησις ἐξασφαλίζει τοῦτο, ἔστω καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀποσταλεὶς εἰς Ρούμελην, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, πρὸς ἐξιχνίασιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ, ἀνέφερε προοδευτικῶς σὺν τῇ ἐπιθεωρήσει του, ὅτι εὔρε πολλὰς Μονάδας μὲ ἡλαττωμένον οὐσιωδῶς ἠθικόν καὶ ἐπρότεινε διὰ τὰ Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς τὴν κατάργησίν των, ὡς εὐρισκομένων εἰς πλήρη ἠθικὴν κατάπτωσιν. Μία τῶν ἐκθέσεων τούτων, κοινοποιουμένη εἰς τὰς Μονάδας, περιῆλθε, διὰ συλλήψεως τοῦ ταχυδρόμου ὄπλιτου, εἰς τοὺς συμμορίτας, οἵτινες ἐποίησαντο εὐρείαν ἐκμετάλλευσιν ταύτης, διὰ τῶν ραδιοσταθμῶν των καὶ λοιπῶν προπαγανδιστικῶν μέσων.

(στ) Γενικὸς Ἐφοδιασμὸς.

¶ 3. Ὁ Ἐφοδιασμὸς εἰς Ὑλικά:

— Πολέμου.

— Ἐπιμελητείας.

— Διατροφῆς.

— Μεταφορικῶν μέσων (αὐτοκινήτων). Ἐνηργεῖτο πλήρως καὶ ἐπαρκῶς ἐκ τῶν διατιθεμένων Ἀμερικανικῶν τοιοῦτων.

— Μισθοὶ Ἀξίωματικῶν, μισθὸς καὶ ἐπιδόματα ὀπλιτῶν ἐπληρώοντο ἐκ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

(ζ) Ἐπιτευκτέος σκοπός.

¶ 4. Δὲν γνωρίζω, ἂν εἶχε καθορισθῆ τοιοῦτος. Πάντως ἦτο ἐμφανής:

«Ἡ ἐκμηδένισις τοῦ ἐπαναστάτου κομμουνισμοῦ καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν τῇ χώρᾳ».

(η) Ἐφαρμοζομένη Στρατηγικὴ καὶ Τακτικὴ.

Αὐτὸν ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

75. Αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη (1946 — 1947) συνίστατο εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, καὶ ἡ ἀρχὴ του ν' ἀποφευγῆ τὴν μάχην, ὅπου δὲν διέβλεπε τὴν ἐπιτυχίαν θεθαίαν, ἐξουδετέρωνον τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, καὶ ἐμηδένιζον τὰ ἀποτελέσματα τῶν μικρῶν ἐπιτυχιῶν του.

— Κατὰ τὸ 1948 ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ συμμορίτας κατὰ μεγάλας περιφερείας, μετ' ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ ὀργανωμένων τοποθεσιῶν (Γράμμους). Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη Στρατηγικὴ, ἣτις ὡς ΙΔΕΑ δὲν ἦτο ἄσχημος, ἀπέτυχεν, δι' οὓς λόγους ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν (παρ. 34, 35, 36, 37, 38).

— Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, κατὰ τὸ 1948, ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, μεταπίπτει εἰς γενικὴν ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, αἱ δὲ τυχόν σημειούμεναι ἀραιαὶ μικροεπιθέσεις εἰς διάφορα σημεία τῆς χώρας ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τακτικῆς καὶ σκοπὸς των ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ τακτικοῦ κινδύνου ἀπὸ τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας καὶ διατηρουμένας θέσεις.

Ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ Σ τ α τ ι κ ῆ ς Σ τ ρ α τ η γ ι κ ῆ ς

76. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς τελευταίας ταύτης ἀτυχοῦς Στρατηγικῆς, ἡ χώρα εἶχεν διαιρεθῆ εἰς ζ ὶ ν α ς ε ὑ θ ῦ ν η ς, ἐν ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχεν ἐγκατασταθῆ μία Μεγάλῃ, ἢ Μικρὰ διοίκησις. Αὗται εἶχον προικοδοτηθῆ μετ' σχετικῶς ἀνάλογα μέσα καὶ ἐζητεῖτο παρ' αὐτῶν ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ ζώνῃ εὐθύνης των.

Οὐδεὶς ἀνώτερος συντονισμὸς, ἢ ἐπιδιώξις τις πρὸς ἐπίτευξιν ἐνὸς στρατηγικοῦ ἀποτελέσματος. Οὐδεμίαν ἐφεδρεία σοβαρὰ ὑπῆρχεν εἰς διάθεσιν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως διὰ στρατηγικὰς ἐπεμβάσεις. Ἡ μόνη σοβαρὰ ἐνέργεια, ἦν εὐρομεν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949, ἦτο ἡ ἐν Πελοποννήσῳ δρᾶσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐνθα ἡ κομμουνιστικὴ δρᾶσις εἶχεν ἐμφανῶς καὶ ἀρκούντως καμφοθῆ.

Δ ι ά φ ο ρ α α ἴ τ ι α, ἐ μ π ο δ ῖ ζ ο ν τ α τ ῆ ν ἐ π ἰ τ ε υ ξ ῖ ν
σ τ ρ α τ η γ ι κ ῶ ν ἀ π ο τ ε λ ε σ μ ᾶ τ ω ν.

1. Ἐκτέλεσις Διαταγῶν.

77. Πᾶσα διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν ἀτόμων, ἢ δυνάμεων ἐπ' ὠφελείαν ἄλλης ζώνης, προσέκρουεν εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν οἰκειῶν

διοικητῶν μέχρι βαθμοῦ γὰ μὴ ἐκτελῶνται αἱ διαταγαί, ἢ γὰ τροποποιῶνται μέχρι βαθμοῦ γὰ μὴ δύνανται γ' ἀποδώσουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς δι' αὐτῶν ἐπεζητεῖτο.

2. Ἀρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ. Ἐπεμβάσεις πολιτικῶν καὶ Ἑένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν.

— Τὰ δικαιώματα καὶ ἀρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ ἦσαν λίαν περιορισμέναι. Προοδευτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἐδίδοντο στάγδην μερικαὶ ἐπεκτάσεις εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Α) ΓΕΣ, ἀλλὰ τοῦτο ἐπράττετο λίαν ἀργὰ καὶ ἀνεπαρκῶς.

— Ἡ ἐπέμβασις τῶν πολιτικῶν ἐσημειοῦτο πανταχοῦ ὑπὲρ τῶν οἰκείων περιφερειῶν.

Αἱ περιφέρειαι διεμαρτύροντο εἰς πρώτην συμμοριακὴν ἐμφάνισιν, ζητοῦσαι ἀποστολὴν Στρατοῦ, καὶ ἐκεῖναι, ἐξ ὧν ἐλαμβάνετο ἡ δύναμις, διεμαρτύροντο ἐπίσης διὰ τὴν μὴ μετακίνησιν τμημάτων ἐκ τῶν περιφερειῶν των.

— Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ξένων ἀποστολῶν ἐρρυμούλκουν καὶ ἐτρομοκράτουν τὰς διοικήσεις, διότι ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διαμορφουμένης ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς κολακείας καὶ τῆς περιποιήσεως, ἐξηρτᾶτο ἡ ἐν τῇ διοικήσει, ἢ θέσει παραμόνη τῶν διοικήσεων. Ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Ἀξιωματικῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἐξηρτᾶτο ἐπίσης ἐκ τῆς θερμότητος τῶν παρακλήσεών των, ἢ κολακειῶν πρὸς τὰ μέλη τῶν ἀποστολῶν.

— Διὰ τὰ ἀτυχήματα οὐδεμία σοβαρὰ δικαστικὴ κύρωσις ἐπεδλήθη εἰς οὐδένα. Περιορίζοντο, τὸ πολὺ, εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀτυχήσαντος.

Βον ΤΑΚΤΙΚΗ

Ἐως πρὸς τὴν τακτικὴν:

— Ἐφηρμόζοντο αἱ κλασικαὶ τακτικαὶ μέθοδοι τοῦ ἐν ἰσχύει κανονισμοῦ ἀνευ τροποποιήσεως ἢ προσαρμογῆς πρὸς τὴν εἰδικὴν κατάστασιν καὶ τὰς μεθόδους τῆς τακτικῆς ἐνεργείας τῶν συμμοριτῶν.

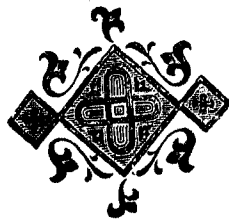
— Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν κινήσει, στάσει καὶ τῇ μάχῃ ἐτηροῦντο παρὰ μὲν τοῦ στρατοῦ ἑλλειπῶς, παρὰ δὲ τῶν τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς ἡγγοοῦντο παντελῶς.

— Οὐδεμία τακτικὴ ἐνέργεια διεξήγετο βάσει σαφῶν καὶ ἐξηκριδωμένων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κομμουνιστοσυμμορίτας, οἵτινες ἦσαν πάντοτε πλήρως ἐνημερωμένοι περὶ τῆς ἔσω καὶ ἔξω καταστάσεως τῆς προσδληθησομένης θέσεως, χωρίων ἢ τοῦ ἐν στάσει ἢ κινήσει τμήματος.

— Αἱ νυκτεριναὶ ἐνέργειαι, μελετημέναι καὶ καλῶς παρεσκευασμέναι, ἀπεφεύγοντο ἐπιμελῶς, ἐνῶ οἱ συμμορίται τὰς τοιαύτας νυκτερινὰς ἐπιθέσεις εἶχον ὡς κανόνα, ἀπέφευγον δὲ ἐπιμελῶς τὰς ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτας, ὡς μὴ ἐξασφαλίζούσας τὸν τακτικὸν αἰφνιδιασμόν.

— Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις ἐγένετο τακτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Εἰς τὴν τακτικὴν τῶν συμμοριτῶν γὰ κατανέμονται εἰς μικρὰς ομάδας, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ γὰ συγκεντροῦνται εἰς μίαν, καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων τοποθεσίαν, τὰ ἡμέτερα τμήματα ἔμνον συγκεντρωμένα ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς θέσεως, ἐνῶ ἔδει καὶ ταῦτα γὰ κατανέμονται, ἐκμεταλλεόμενα τὴν ἐπιτυχίαν των, διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς τοὺς συμμορίτας γὰ συγκεντρωθῶν καὶ γ' ἀνασυγκροτηθῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙ ΕΠΡΑΞΑΜΕ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΠΕΤΥΧΑΜΕΝ

1. Ποία ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριτῶν τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949, καθ' ἣν ἀνέλαθεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ ἐγὼ τὴν Ἀργηχίαν Γ.Ε.Σ.

(α) Στερεὰ Ἑλλάς.

Ἐν τῇ Συμμοριακῇ δυνάμει εἶχον προσβάλει τὸ Καρπενήσιον καὶ κατέλαβον τὴν κωμόπολιν, τῆς φρουρᾶς ὑποκυψάσης. Αἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς κωμοπόλεως σταλείσαι ἐνισχύσεις διεξήγον ἀγῶνα εἰς ΑΓΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ ἐξ Ἀνατολῶν, καὶ ἐκ Δυσιῶν εἰς περιοχὴν ΧΟΥΝΗΣ (ΒΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ).

(β) Πελοπόννησος.

— Αἱ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1948 ἀναληφθεῖσαι ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις εὐρίσκοντο ἐν ἐξελίξει μὲ καλὴν προοπτικὴν. Εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ μέρος τῆς βορείου περιοχῆς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ. Ὑπελείπετο ἀκόμη σοβαρὸν ἔργον.

(γ) Θεσσαλία.

Σημαντικαὶ συμμοριακαὶ ἐστίαὶ ἐσημειώθησαν εἰς ΠΗΛΙΟΝ — ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ — ΟΣΣΑΝ — ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΙΟΝ, διαρκῶς παρενοχλοῦσαι τὰς περιοχὰς ταύτας. Εἰς ΟΒΡΥΟΝ καὶ ΕΥΝΙΑΔΑ ἔφιππος κομμουνιστικὴ συμμορία λυμαίνεται τὴν πεδιάδα ΦΑΡΣΑΛΩΝ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ.

Ἐκ ΧΑΣΙΩΝ καὶ ΑΝΤΙΧΑΣΙΩΝ ἐσημειώθη ἐξόρμησις καὶ δράσις δμάδων σαμποτέρ, λεηλατουσῶν καὶ ἐνεργουσῶν στρατολογίαν εἰς περιοχὴν ΠΗΝΕΙΟΥ.

Ἐκ περιοχῆς ΝΕΒΡΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΚΟΖΑΚΑ ἐνηργήθη ἐξόρμησις ὁμάδων, λεηλατουσῶν περιοχὴν ΤΡΙΚΑΛΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ.

— Νωπὰ ἦσαν τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, λαβούσης χώραν τὴν 12-12-48 μὲ τὰς γνωστὰς καταστροφὰς καὶ στρατολογία.

(δ) Ἡπειρος.

Παρενόχλησις μόνον εἰς περιοχὴν ΣΟΥΛΙΟΥ.

(ε) Δυτικὴ Μακεδονία.

— Ἐπὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ΒΙΤΣΙ ἰσχυραὶ συμμοριακαὶ δάσεις μὲ μορφήν σταθεροῦ ἀμυντικοῦ μετώπου, σταθεροποιηθέντος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου 1948. Τὸ μείζον μέρος τοῦ ὄγκου τῶν συμμοριακῶν δυνάμεων εἰς ΒΙΤΣΙ.

— Αἱ εἰς ΒΙΤΣΙ συμμοριακαὶ δυνάμεις διέθετον ἰσχυρὰς ἐφεδρείας, δυνάμενας νὰ ἐνεργήσουν σοβαρὰς καταδρομὰς καὶ προσβολὰς εἰς μεγάλην ἀκτίνα δράσεως.

— Εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἀμυντικοῦ μας μετώπου ΓΡΑΜΜΟΥ — ΒΙΤΣΙ σημειοῦται ΔΡΑΣΙΣ ὁμάδων καὶ συνεχῆς παρενόχλησις τῶν φιλίων τμημάτων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου.

(στ) Κεντρικὴ Μακεδονία.

— Εἰς ΚΑ·Ι·ΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ συμμοριακαὶ ἐστὶν παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν ὑπαιθρον.

— Νωπὰ εἶναι τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΝΑΟΥΣΗΣ ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐξελεύσεως ἐκ ΒΙΤΣΙ.

— Εἰς περιοχὴν ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ — Βορείου ΟΛΥΜΠΙΟΥ — ΠΙΕΡΙΩΝ συμμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν περιοχὴν.

— Εἰς ΚΟΡΩΝΑΝ (περιοχὴ ΔΟ·Ι·ΡΑΝΗΣ) — ΜΠΕΛΛΕΣ παραμεθορίως ὑφίστανται συμμοριακαὶ δάσεις ἐφοδιασμοῦ, ἐξορμήσεως καὶ καταφυγῆς εἰς γειτονικὴν χώραν ἐν περιπτώσει διώξεώς των.

— Εἰς ΚΕΡΔΥΛΛΙΑ σοβαρὰ συμμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν σοβαρῶς τὰς περιοχὰς ΣΤΡΥΜΩΝΟΣ — ΛΑΓΚΑΔΑ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

— Εἰς ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ δρᾶσις σημειοῦται συνεχῆς συμμοριακῶν δυνάμεων, λυμαινομένων ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον.

(ζ) Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Εἰς περιοχὴν ΑΓΓΙΣΤΡΟΥ ὑφίσταται σοβαρὰ συμμοριακὴ δάσις, ἐξ ἧς ἐξορμοῦν πρὸς προσβολὴν καὶ λεηλασίαν τῶν κατωκημένων περιοχῶν ΣΕΡΡΩΝ καὶ ἔχουν ὑπὸ διαρκῆ ἀπειλήν τὰ ἀστικά κέντρα ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΝΕΑΣ ΖΙΧΝΗΣ — ΣΕΡΡΩΝ.

(η) Δυτική Θράκη.

Δύναμις συμμοριακή άνευ μεγάλης ισχύος και με κρησφύγετα έγγυς τής μεθορίου και κυρίως Β. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ και Δ. ΣΟΥΦΛΙΟΥ έκδηλουν δράσιν, περιοριζομένην εις λεηλασίας και στρατολογία του άγροτικού πληθυσμου.

(θ) Σάμος.

Συμμοριακή δύναμις καταγινόμενη κυρίως εις λεηλασίας.

2. Η δλη ως άνωτέρω, εν γενικαίς γραμμαίς, έκτιθεμένη κατάστασις είχεν επίδρασιν και αντίκτυπον εις την χώραν.

— Τα σοβαρά άτυχήματα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ — ΝΑΟΥΣΗΣ, και εν συνεχεία ή κατάληψις του ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ υπό των συμμοριτών, έπισυμβάσα άκριβώς την ήμέραν τής αλλαγής τής στρατιωτικής ήγεσίας, εκράτουν εν συγκινήσει την κοινήν γνώμη, και ζωηράν απήχησιν είχον εις την διεθνή τοιαύτην.

— Δέν δύναται τις να άρνηθῆ, ότι και επί του ήθικου των ένόπλων δυνάμεων τα άτυχήματα ταυτα είχον σημαντικήν επίδρασιν, έπιπροστιθεμένην εις τον κάματον, όστις είναι φυσικόν να ύπάρχη, ως εκ τής επί δύο και πλέον έτη παρατάσεως του άγώνος.

— Έν συνόψει δύναται να λεχθῆ, ότι ή νέα Ήγεσία των ένόπλων δυνάμεων εϋρε την χώραν δλόκληρον εις άγωνίαν, κρίσιν και άβεβαιότητα και τον στρατόν δυναμικώς μειωμένον.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

80. Ο ύπάρχων Έλληνικός Στρατός, αριθμητικώς υπέρτερος τής δυνάμεως των συμμοριτών, διέθετε μέγα μέρος των δυνάμεών του ύποχρεωτικώς δια την ασφάλειαν και διατήρησιν πόλεων, κωμοπόλεων, συγκοινωνιών (δδικών και σιδηροδρομικών), ευαισθήτων σημείων κλπ. Η έναπομένουσα έλευθέρα δύναμις του δέν του επέτρεπε ν' αναλάβη, ταυτόχρονα, επιθετικάς ενεργείας έφ' όλης τής χώρας.

Δια την αύξησιν τής δυνάμεως έγένετο κατά τον μήνα Φεβρουάριον 1949 εις τό Γραφείον του Αρχιστρατήγου μία συγκέντρωσις, εις την όποίαν έλαβον μέρος, εκτός του Αρχιστρατήγου και έμου, και οι Αρχηγοί Έένων άποστολών Βάν - Φλήτ και Ντάουν, ως και ό Ύπαρχηγός του ΓΕΣ Αντιστρατήγος Κιτριλάκης. Ο Αρχιστράτηγος ανέπτυξεν εις τους Αρχηγούς των άποστολών την ανάγκην τής αύξήσεως του Στρατου κατά μίαν Μεραρχίαν, ίνα αρχίση τās επιχειρήσεις κατά Βίτσι δια παρακάμφεως του Μάλι - Μάτι, μέσω του Άλθανι-

κοῦ ἐδάφους. Οὗτοι οὔτε τὴν αὐξήσιν ἐδέχθησαν, διὰ δὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἑλβετικοῦ ἐδάφους ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους. Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ὁ Βάν - Φλὴτ ἐξήγησε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὰς κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Ὅταν μετὰ ἑξάμηνον ἐνηργήθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, καὶ εἶχε τοποθετηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ὁ ἴδιος Βάν Φλὴτ, λόγῳ διαφωνιῶν καὶ προστριβῶν τῶν Ἀντιστρατήγων Βεντήρη καὶ Τσακαλώτου, ἐξήγησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Βεντήρη.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐνέκρινε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην, εἰς δὲ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλώτον παρηγγέλθη δι' ἐμοῦ ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν θὰ περιορισθῇ μόνον νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησίν του, ὡς ἠπεῖλει οὗτος, ἢ τὴν ἀντικατάστασίν του, ἀλλὰ θὰ τὸν παρέπεμπεν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἐπὶ ἀνυπακοῇ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐπέφερε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἄμεσον πειθαρχίαν καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναληφθοῦν, ὅσα εἰς τὸ παρελθὸν ἐλάμβανον χώραν.

Σ 1. Κατόπιν τῆς μὴ αὐξήσεως τῆς δυνάμεως, ἀπεφασίσθη σ τ ρ α τ η γ ι κ ῶ ς νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς «Οἰκονομίας τῶν δυνάμεων», ἣτοι:

Συγκρατοῦντες τὸν ἐχθρὸν πανταχοῦ, ὅπου καθίστατο ὀχληρὸς, δι' ὅσον τὸ δυνατόν ἐλαχίστων δυνάμεων, νὰ οἰκονομήσωμεν δυνάμεις ἐπαρκεῖς, ἵνα διὰ τούτων:

— Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνεργήσωμεν τὴν κατὰ μεγάλας περιοχὰς ἐκμηδένισιν τῶν συμμοριτῶν (ἐνέργεια ὄγκου).

— Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεμβαίνωμεν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς, διὰ τὴν ἐνδεχομένην συγκράτησίν του πανταχοῦ, ὅπου δι' ἀντιπερισπασμόν, ἢ δι' ἄλλην ἐπιδίωξιν, ἤθελεν οὗτος ἐνεργήσῃ σοβαρὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας.

Ἀποφασισθείσης τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀνω Στρατηγικῆς Ἀρχῆς συνέκειτο εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰς ἐκκαθαριστέας περιοχὰς, τὴν σειρὰν ἐκκαθαρίσεως, τὸν χρόνον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔδει αὕτη νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἐκάστην τῶν περιοχῶν καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπεφάσισεν ἡ ἐκκαθάρσις νὰ γίνῃ κατὰ σειρὰν:

— Εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα αὕτη εἶχεν ἀρχίσει μὲ καλὰ ἀποτελέσματα μέχρι τοῦδε.

— Εἰς Ρούμελην καὶ Θεσσαλίαν.

— Εἰς Ἡπειρον.

— Εἰς τὸν ἀμέσως νοτιῶς τῆς μεθορίου καὶ δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ χώρον. Καὶ ἀμέσως εἶτα:

— Κανονικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι — Γράμμου. Χρονικῶς καθορίσθη αἱ ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις νὰ ἔχουν περατωθῇ ἐντὸς τοῦ Αὐγούστου 1949, αἱ δὲ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Βίτσι (πρῶτον), κατὰ Γράμμου (δεύτερον), τὸν Σεπτέμβριον. Τόσον αἱ πρῶται, ὅσον καὶ αἱ δευτέραι ἐπε-

ταχύνθησαν κατά ένα μήνα, λόγω τῶν ἐπιτυχιῶν, ὅσον καὶ διὰ διπλωματικούς λόγους, λόγω τῶν ἀρξαμένων ἐργασιῶν τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ ἰδέα ἐνεργείας ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῶν περιοχῶν ἐπαφίετο εἰς τοὺς οἰκείους διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καθοριζομένου εἰς αὐτοὺς τοῦ ἐπιτευκτέου τελικοῦ σκοποῦ καὶ τῶν χρονικῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔδει ἐκάστη περιοχὴ νὰ εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ τελείως, ἢ οἱ ἐναπομένοντες συμμοριταὶ νὰ μὴ ὑπολογίζωνται μαχητικῶς. Μεγαλυτέρα ἐπέμβασις δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ, διότι ὁ παράγων ἐχθρὸς ἦτο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀσαφῆς καὶ ἀκαθόριστος.

82. Διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν Ὑπαρχηγῶν τῶν ἄνω ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. ΑΠ. Π. 200096) Φ. 51) 1-2-49 κάτωθι διαταγὴν μου:

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Ἀριθ. ΑΠ. 200096) Φ. 51

Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

Β.Σ.Τ. 902 τῆ 1) 2) 1949

Πρὸς τοὺς Ὑπαρχηγούς Α' καὶ Β'

Ἐ ν τ α ὐ θ α

1. Ἀσχέτως τῆς ἀυξήσεως, ἢ μὴ τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ πέραν τοῦ ἤδη καθωρισμένου ἀριθμοῦ, οὗτος πρέπει ν' ἀναλάβῃ ἀπὸ μέσων Μαρτίου, τουλάχιστον, ἐπιθετικὰς ἐνεργείας εὐρείας ἐκτάσεως.

2. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐφ' ὄλων τῶν περιοχῶν προσβολὴ τῶν συμμοριτῶν δὲν εἶναι ἐφικτὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέλθῃ ἡ ζητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου αὐξήσις τῆς δυνάμεως, ἡ προσβολὴ θὰ ἐπιζητηθῆ διαδοχικῶς κατ' εὐρείας περιοχάς, συγκρατουμένων τῶν συμμοριτῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς.

3. Αἱ χρησιμοποιηθησόμεναι δυνάμεις ξηρᾶς θὰ εἶναι:

— Ἀπασαὶ αἰ ἐν τῇ προσβαλλομένῃ περιοχῇ ἡμέτεραι τοιαῦται.

— Δημιουργηθησόμεναι ἐφεδρεῖαι εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, μετὰ ἐκκαθάρσιν Πελοποννήσου, αἰ ὁποῖαι ν' ἀνέρχωνται τουλάχιστον εἰς ἀξίαν δύο Μεραρχιῶν.

— Πᾶν ὅ,τι δυνηθῶμεν νὰ δημιουργήσωμεν εἰς ἐφεδρείας διὰ διαφόρων συνδυασμῶν ἐντεῦθεν, ἢ νὰ λάβωμεν ἐξ ἄλλων περιοχῶν, μὴ ἐν δράσει.

4. Τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

— Ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί.

— Σειρὰ ἐκκαθαρίσεως τούτων.

— Ἐξασφάλισις τῆς τάξεως μετὰ τὴν ἐκκαθάρσιν.

— Λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα θὰ δίδωνται ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὰς συνεργασίας μας, πρὸς ἀπόλυτον τήρησιν τοῦ μυστικοῦ.

5. Σκοπός τῆς παρούσης εἶναι:

— Ἔργασια πρὸς ἐξοικονόμησιν γενικῶν ἐφεδρειῶν, οὐχὶ κάτω τῆς ἀξίας δύο (2) Μεραρχιῶν (πέρας τῆς ἐργασίας πρὸ τέλους Φεβρουαρίου).

— Ἔργασίαι ἐπιτελικαὶ πρὸς συλλογὴν καὶ καθορισμὸν τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀναγκαιοῦν, ἵνα αἱ ἐνδιαφερόμεναι Μονάδες συντάξωσι τὰ οἰκεία γενικὰ Σχέδια Ἐνεργείας των (πέρας ἐργασίας τέλος Φεβρουαρίου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

83. Πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἄνω, ἐξεδόθησαν διαταγαὶ καὶ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ΓΕΣ διὰ τῶν ὁποίων:

α) Ἐπετεύχθη ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρὰ τοῦ ὑποφαινομένου τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ νὰ ἐξοικονομηθοῦν, ἐκτὸς τῶν τοπικῶν ἐφεδρειῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων, καὶ νὰ τεθοῦν εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, αἱ κάτωθι Μονάδες:

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Ναούσης — Βεροίας — Γιδαῖ.

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Κοζάνης — Καστοριάς — Πτολεμαΐδος.

— Μία Ταξιαρχία εἰς περιοχὴν Ναυπλίου (ἢ 7η Ταξιαρχία ἐκ 3 Ταγμάτων, ἀπελευθερωθεῖσα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων Πελοποννήσου).

— Δύο Μοῖραι ΜΟΚ (Μοῖραι Ὀρεινῶν Καταδρομῶν).

Τὸ ὄλον τῆς εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, δυνάμειος περίπου 13 Τάγματα.

Ἐπὶ πλέον ἐξοικονομήθησαν καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς (Αὐτοκίνητα) διὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπεμδαίνωμεν πανταχοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διὰ μιᾶς Ταξιαρχίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

β) Ἐτέθη ὁ Στρατός, ὡς εἰς ἐκστρατείαν, καὶ διετάχθησαν οἱ Ἀξιωματικοὶ ν' ἀποστείλουν τὰς οἰκογενείας των, ὅπου θὰ ἔπραττον τοῦτο ἐν πολέμῳ.

γ) Διὰ τὴν λιποψυχίαν, ἢ ἀδράνειαν, καὶ τὴν λήψιν τῶν σχετικῶν κυρώσεων ἐξεδόθη ἡ Ε. Π. 422215) 15) 2) 49 διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἥτις διὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀξίαν καὶ τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔσχε, κοινοποιεῖται κατωτέρω ὡς ἔχει:

ΘΕΜΑ: Μέτρα κατὰ πάσης λιποψυχίας, ἢ ἀδρανείας.

Π ρ ό ς: Γενικὴ Διαταγὴ
(Ἐκπαιδευτικὴ Στρατοῦ
— Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ)

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα
Ἐμπιστευτικὴ
ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΓΕΣ) Α1

1. Παρ' οὗτι αἱ ἔθνικαὶ δυνάμεις μὲ ἀκάματον αὐτοθυσίαν ἐπὶ διείαν καὶ πλέον ἀγωνίζονται, ἐν τούτοις καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἤδη χάρις εἰς τὴν λιποφυχίαν ὠρισμένων στελεχῶν, ἢ καὶ ὀπλιτῶν, ἢ ἀκόμη τῆ ὑποκινήσει καταλλήλως παρεισφρυσάντων εἰς τὰ Τμήματα ἀτόμων, ἐξυπηρετοῦντων τὸν συμμοριτισμόν, συνέδησαν ἀτυχήματα ἀδικαιολόγητα. Ἐσημείωσα ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τμημάτων ἀδικαιολογήτως θέσεών των καὶ μάλιστα μὲ ἀταξίαν, ἢ καὶ ἀποδιοργανώσεις μονάδων ἐξ αἰτίας αἰφνιδιασμῶν.

Τὰ ἄτοπα ταῦτα λαμβάνουν χώραν ὑπὸ τὴν ἀνοχήν ὠρισμένων διοικήσεων, εἰς τὴν μὴ προβλεπτικότητα καὶ ἀδράνεια τῶν ὀπλιτῶν κυρίως ὀφείλονται.

2. Προτίθεμαι, ὡς πολλάκις ἐτόνισα, νὰ ἀξιοποιήσω τὰς θυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καὶ νὰ ἐπιβάλω τὴν τάξιν δι' ὀλοκληρωτικῆς συντριβῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ συμμοριτισμοῦ.

3. Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι διαθέτομεν μέσα ὑπέρμετρα τῶν ἐγκληματιῶν, ὅτι ἔχομε τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μας, ὅτι ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν διάσωσιν τῆς φυλῆς μας, ὅτι ἔχομεν συμπαραστάτας σύσσωμον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ τοὺς Μεγάλους Συμμάχους μας, ΔΕΝ ΘΑ ΦΕΙΣΘΩ ΟΥΔΕΝΟΣ ΣΚΑΗΡΟΥ ΜΕΤΡΟΥ΄ κατὰ τῶν ἀδρανούντων, ἐκ φόβου εὐθυνῶν τῶν λιποφυχούντων, ἢ τῶν μὴ ἐπιδεικνούντων τὴν ΠΙΣΤΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ.

4. ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ ΕΝΤΕΛΛΟΜΑΙ τὰ ἐξῆς:

α) Οὐδὲν τμημα θὰ ἀποσύρεται ἐκ τῆς θέσεώς του πρὸ οἰασδῆποτε καταστάσεως καὶ ἂν εὐρίσκεται, ἄνευ διαταγῆς τοῦ προϊσταμένου κλιμακίου.

— Θὰ θυσιάζεται ἐπὶ τόπου μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελευταίου φυσιγγίου.

β) Πᾶς Διοικητής, δυνάμει τῆς παρουσίας, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ΤΥΦΕΚΙΖΗ ἐπὶ τόπου πάντα ὀλιγορῶντα, ἢ λιποφυχοῦντα ἐκ τοῦ τμηματός του.

γ) Οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεραρχιῶν, Ταξιαρχιῶν, καὶ τῶν ἰσοδυνάμων Μονάδων νὰ ἀντικαθιστοῦν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πάντα Διοικητὴν, μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, καὶ νὰ διατάσσουν τὴν ἄμεσον παραπομπὴν εἰς Ἐκτακτὸν Στρατοδικεῖον παντός, μὴ ἐκτελέσαντος τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καθῆκον.

δ. Ἡ παροῦσα νὰ ἀναγνωσθῆ εἰς τρία συνεχῆ προσκλητήρια εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας τῶν ὑφ' ὕμᾶς δυνάμεων.

Ἄρχιστράτηγος

ΠΑΠΑΓΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

84. Διὰ τὴν κατανομήν εὐθυνῶν, σχετικῶς μὲ τὰ ἐπισυμβάντα ἀτυχήματα πρὸ τῆς ἀγαλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, διετάχθη ἡ ἐνέργεια ἀνακρίσεων ὑπὸ Ἀνωτάτων Ἀξιωματικῶν καὶ ἐπεβλήθησαν διοικητικαὶ καὶ δικαστικαὶ κυρώσεις διὰ τὰ γεγονότα Καρδίτσης — Ναύσης — Καρπενησίου.

Ἐν λεπτομερείᾳ, οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ἀτυχημάτων ἐμφαίνονται εἰς τὸ κάτωθι ἐπίσημον ἀπόρρητον σημείωμα:

ΓΕΣ) Α1

Ἀπόρρητον

ΣΗΜΕΙΩΜΑ τοῦ Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ

Ἐπὶ τῶν ἐπιβληθεισῶν κυρώσεων διὰ σοβαρὰ ἀτυχήματα λαβόντα χώραν κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον 1948 καὶ Ἰανουάριον 1949

1. Γεγονότα Καρδίτσης

α) Ἡ ἐξέτασις διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα διετάχθη παρὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 48) 116) 3) 1) 49 διαταγῆς του, καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν Ὑποστράτηγον ΖΑΪΜΗΝ Θ. Οὗτος εἰς τὸ ὑποβληθὲν πόρισμα ἀποδίδει τὸ ἀτύχημα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ εἰς:

- ἀνεπαρκῆ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν.
- ἔλλειψιν πληροφοριῶν.
- ἔλλειψιν τινὰ πυρομαχικῶν.

χωρὶς νὰ ἀποδίδῃ συγκεκριμένην εὐθύνην εἰς τὰς οἰκείας Διοικήσεις, πλὴν παραλείψεων τινῶν, ἃς καταλογίζει εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. διὰ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης.

β) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 218977) Φ.4011) 32) 31) 1) 49 Διαταγῆς Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ Ἀντιστρατήγου ΚΟΣΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, διετάχθη ὁ Ἀντιστράτηγος ΒΕΝΤΗΡΗΣ ΚΩΝ., πρὸς ὃν διεβιδάσθη ὁ φάκελος τῆς ἐνεργηθείσης ὑπὸ τοῦ Ὑποστράτηγου ΖΑΪΜΗ ΘΡΑΣ. ἐξετάσεως, ὅπως ἐνεργήσῃ νέαν ἐξέτασιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἔλαβον χώραν τὰ γεγονότα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν εὐθυνῶν τῶν διαφόρων Διοικήσεων.

γ) Διὰ τοῦ ὑποβληθέντος πορίσματος καταλογίζονται:

1. Εἰς τὸν Ταξίαρχον ΚΟΝΤΟΣΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ Δ) ΤΗΝ ΔΕΘ πεπλανημένην ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, καὶ οὐχὶ πλήρης ἐξοπλισμὸς του διὰ διοίκησιν τόσων πολλῶν Μονάδων.

2. Εἰς τὸν Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. Δ) ντὴν ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ἀνεπάρκειαν διοικητικὴν, πλὴν διετήρησεν οὗτος τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὸ θάρρος του, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ τὸ κακόν.

3. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ ΧΡ. Ἐπιτελάρχην ΤΣΕΚ, ἀδιαφορία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Οὐδεμίαν δὲ οὐσιαστικὴν βοήθειαν προσέφερεν εἰς προϊστάμενόν του.

4. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΝ Κ. Διοικητὴν 15 Ε.Τ.Π. ἔλλειψις θάρρους. Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Τάγματός του.

5. Εἰς Ἐπίλαρχον ΚΟΝΔΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 2 Ἐφίππων ἰλῶν, ἔλλειψις θάρρους. Οὗτος καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. διοικῶν δι' ἄσυρμάτου.

6. Εἰς Ἐπίλαρχον ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΝ ΣΥΜΕΩΝ Διοικητὴν 9ης Ἐφίππου Ἰλῆς, εὐθύνῃ διὰ ψευδῆ ἀναφορὰν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῆ ὁ οὐλαμὸς τεθωρακισμένων, ὃν διετάχθη ν' ἀποστείλῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν πιεζομένων τμημάτων.

7. Εἰς Ἐπολοχαγὸν ΣΕΜ ΚΑΤΣΟΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 840 ΑΤΧ ἐγκατάλειψις θέσεως. Οὗτος παρέμεινε κεκλεισμένος καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς οἰκίαν. Παρουσιάσθη μετὰ τὴν μάχην.

8. Εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν ΚΑΤΣΙΝΟΠΟΥΛΟΝ ΕΠΙΜΕΙΝΩΝΔΑΝ, ἀναλαβόντα Διοίκησιν 840 ΑΤΧ μετὰ ἐγκατάλειψιν θέσεως ὑπὸ ἀνωτέρω, εὐθύνῃ διότι δὲν προέβαλε τὴν, ἣν ὄφειλε καὶ ἠδύνατο, ἀντίστασιν.

9. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην Χωροφυλακῆς ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ, εὐθύνῃ διότι παρέμεινεν ἐντὸς τοῦ Διοικητηρίου του, μεταδίδων διὰ τοῦ ἄσυρμάτου του ἐξωφρενικὰς εἰδήσεις. Ἐστερεῖτο γοήτρου, κύρους καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος, εἶχε τάσιν πρὸς οἰνοποισίαν.

δ) Κατὰ τῶν ἀνωτέρω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 4227990) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγῆς ΓΕΣ) Α1 διετάχθη τὸ Α' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Στρατ. Ποινικὴν Νομοθεσίαν, ὅπου συντρέχει τοιαύτη περίπτωσις, ἢ τὸν Νόμον περὶ καταστάσεως Ἀξιωματικῶν.

ε) Βάσει τῆς ἄνω ἐκθέσεως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στρατοῦ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 422790) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγὴ ΓΕΣ, δι' ἧς περιγράφεται ἡ διαγωγή καὶ ἡ ἐν γένει στάσις τοῦ Ἐπιτελάρχου ΤΣΕ Καρδίτσας, διοικητῶν τμημάτων κλπ. Ἀξιωματικῶν.

Ὁμοίως ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 222662) Φ) 4011) 32) 31) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙ-ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις Διοικητοῦ Α.Δ.Θ. καὶ Διοικητοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, αἵτινες ἐπληρώθησαν διὰ σοδαρῶν ἀπωλειῶν στρατοῦ καὶ ἀμάχου πληθυσμοῦ, συνολικῶν ζημιῶν εἰς ὕλικὰ καὶ ἠθικὸ ἄντικτύπου ἐπὶ Στρατοῦ καὶ Λαοῦ.

2. Γεγονότα Ναούσης

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 217902) Φ) 4011) 33) 16) 1) 49 Διαταγῆς Ἐπι-Στρατιωτικῶν ΓΕΣ) Α1 ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

Κ. ἡ ἐνέργεια ἐξετάσεως ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ἐν γένει τῆς προσβολῆς Ναούσης καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως ταύτης.

6) Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀνενεώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 218296) Φ4011) 33) 22) 1) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.

γ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης παρ' αὐτοῦ ἐξετάσεως διεπιστώθησαν εὐθῦναι:

1. Τοῦ Διοικητοῦ 33 Ταξιαρχίας Ταξιάρχου ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

2. Τοῦ Διοικητοῦ XI Μεραρχίας Ὑποστρατήγου ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΤΟΥ, οἷτινες καὶ ἀντικατεστάθησαν.

3. Ἄκαιρος ἐπέμβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

δ) Διὰ τὴν ἐξακρίδωσιν τῶν εὐθυνῶν λοιπῶν στελεχῶν διετάχθη, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν ὁ Ὑποστράτηγος ΟΛΥΜΠΙΟΣ Δ.

ε) Βάσει τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 245020) 4011) 33) 8) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις, εἰς ἃς ὀφείλεται ἢ μὴ πρόληψις, ἢ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀτυχήματος Ναούσης.

3. Γ ε γ ο ν ό τ α Κ α ρ π ε ν η σ ί ο υ

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 219081) Φ 4011) 34) 2) 2) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ διετάχθη ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ΣΤΡΑΤΟΥ Ἀντιστρατήγος Βεντήρης Κων., ὅπως ἐνεργήσῃ ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν γεγονότων ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ καὶ ἐπὶ τῶν ληφθέντων πρὸ καὶ κατὰ τὴν προσβολὴν μέτρων ὑφ' ἔλων τῶν Διοικήσεων.

6) Ἡ ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις διεβιβάσθη δι' ἀνάκρισιν εἰς τὸν Ἀντιστρατήγον Ἀγαθεωρητὴν Παπαγεωργίου, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ Ὑποστράτηγος ΚΕΤΣΕΑΣ Β., Διοικητὴς τῆς ΑΣΔΣΕ, παρεπέμφθη εἰς τὸ Στρατοδικεῖον (ἠθωώθη παμψηφεί).

γ) Κατόπιν αἰτήσεως Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Φ.) 34020) 1) Β1) 1) 4 Διαταγῆς ΓΕΣ, διετάχθη ὁ ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ ΙΑΤΡΙΑΔΗΣ, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν πρὸς λεπτομερῆ ἐξακρίδωσιν εὐθυνῶν φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ, καὶ ἐπιδειχθείσης διαγωγῆς Ἀξιωματικῶν καὶ δ-πλιτῶν.

δ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης προανακρίσεως διεπιστώθησαν:

1. Ποινικὴ εὐθῦνη τοῦ Διοικητοῦ 7ου ΕΤΠ καὶ Διοικητοῦ τῆς Φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ Ταγματάρχου ΚΑΡΑΠΠΕΡΗ ΔΗΜ.

2. Ποινικὴ εὐθῦνη τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 5ου ΕΤΠ ΜΑΝΤΟΥΖΟΥ ΒΑΣ.

3. Ποινική εϋθύνη 8 κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, ὧν εἰς Ὑγειονομικός.

4. Ποινική εϋθύνη 14 ὀπλιτῶν.

Δι' ἅπαντας τούτους ἐπελήφθη ἡ στρατιωτικὴ δικαιοσύνη.

ε) Βάσει τῶν ἐξαγομένων τῆς προανακρίσεως ταύτης ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Α.Π. 245021) 4009) 1) 7) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς ἐπισημαίνονται καὶ τονίζονται αἱ παρατηρηθεῖσαι παραλείψεις καὶ σφάλματα τῶν ἡγητόρων, εἰς ἃ κυρίως ὠφείλετο τὸ ἀτύχημα τοῦτο.

ΒΣΤ 902) 30) 4) 49

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

85. Αἱ Ταξιαρχίαι, καθαρῶς πεζικαὶ Μονάδες, διωκοῦντο, ὡς ἀλλαγῆς προεῖπομεν, παρὰ Ταξιαρχῶν ἢ Συνταγματάρχων ὄλων τῶν ὀπλων, ἐξ ὧν οἱ ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχόμενοι ἡγνοοῦν, τουλάχιστον πρακτικῶς, τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν μικρῶν Μονάδων τούτου, δεδομένου ὅτι ἡ Ταξιαρχία, δὲν ἔχει ἄλλα στοιχεῖα μάχης, παρὰ μόνον μέσα μάχης Πεζικοῦ, καὶ ἦσαν ἀπρόσφοροι νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ διεξαγάγουν μίαν ἐπίθεσιν, ἢ ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Πεζικοῦ ἐκπαιδεύονται, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰσέλθουν εἰς τὸ ὄπλον τοῦτο.

Διὰ Διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου αἱ Ταξιαρχίαι ἐθεωρήθησαν πεζικαὶ Μονάδες, ἰσότιμοι πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως ἐφεξῆς οἱ Διοικηταὶ αὐτῶν προέρχονται ἐκ τοῦ Πεζικοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα καὶ αἱ ἀποδόσεις ὑπῆρξαν ἄριστα ἐκ τῆς μεταλλαγῆς ταύτης.

86. Ὁ ψυχολογικὸς πόλεμος ἦτο σχεδὸν παρημελημένος. Οἱ συμμορῖται τόσο εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ εἰς τὰς γραμμὰς τῶν μαχομένων ἀκόμη, εἶχον δημιουργήσει ἀτμόσφαιραν πολὺ δυσμενῆ διὰ τῆς ρίψεως διαφωτιστικοῦ ὕλικου κατ' ὄγκους, διὰ μεγαφῶνων, διὰ τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν των. Εἶχον κατορθώσει νὰ παρουσιάσουν τὸ Κράτος ὡς φασιστικόν, ἐνῶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἤρξατο πρῶτον τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ φασισμού, ὅτι αἱ ἐλευθερίαι ἐξέλιπον ἐν Ἑλλάδι, ὅτι οἱ Ἀμερικανο - Ἀγγλοὶ μεταχειρίζονται τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ τὰ συμφέροντά των κλπ.

Ἐξέδωσα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 200138) Φ) 52) 25) 2) 49 ἀπόρρητον Διαταγὴν, βάσει τῆς ὁποίας ἐπετύχομεν, πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, πολλὰ πράγματα:

ΘΕΜΑ: Ψυχολογικὸς πόλεμος

Π ρ ό ς: Δ) σιν Δημ. Σχέσεων

Κο ι ν.: Γραφ. Ἀρχιστρατήγου
Α2 ΓΕΣ

Ο. Π.

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΑΡΧΗΓΟΣ ΓΕΣ

Φ. 200138) Φ. 52

ΒΣΤ 902) 25) 2) 49

1. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν δελτίων ποικίλης μορφῆς τῆς συμμοριακῆς ἡγεσίας διεπίστωσα, ἅπαξ ἔτι, ὅτι τὸν «ψυχολογικὸν πόλεμον», ὅστις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν κυριωτέρων μέσων τοῦ πολέμου, τὸν ἔχουν ἀναπτύξει, πολὺ εὐρύτερον οἱ συμμοριῖται, ἢ ἡμεῖς.

Τὴν ἀξίαν τοῦ παράγοντος τούτου, συνισταμένου εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ καὶ Λαοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, θεωρῶ περιττὸν γ' ἀναπτύξω.

Ἐν Γερμανίᾳ, εὐρισκόμενοι μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολέμου, εἶδομεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ παράγοντος τούτου, «τοῦ ψυχροῦ πολέμου».

Ἐπὶ τῶν Γερμανοῦν (στρατιωτικοῦ καὶ μὴ), οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὸ ἀλάθητον τοῦ ΧΙΤΛΕΡ, ἀλάθητον καὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ εἰς τὰ διπλωματικὰ καὶ μάλιστα μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν τὸ πᾶν κατέρρευεν ἐν Γερμανίᾳ. Μήπως σήμερον δὲν ὑπάρχουν Γερμανοὶ πιστεύοντες ὅτι ὁ Χίτλερ ζῆ;

2. Ἀνάγκη ὅθεν, ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐπηρεσία νὰ ἀναπτύξη τὸ ταχύτερον πᾶσαν δραστηριότητα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῆς ταύτης τῶν συμμοριτῶν, ἧτις δὲν ἀφήνει τίποτε ἀσχολίαστον καὶ κατορθώνει νὰ παρουσιάξῃ τὰ ψεύδη ὡς ἀλήθειαν καὶ τὰ στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν περιεχομένου γεγονότα κατὰ τὸ συμφέρον τῆς.

3. Διατυπῶν ἑνταῦθα μερικὰς σκέψεις μου, αἱ ὁποῖαι θὰ σᾶς δώσουν βοήθειαν εἰς τὴν ταχεῖαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς σχετικῆς Ἐπηρεσίας σας, πρὸς ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ψυχολογικοῦ πολέμου.

Ἄλλα ταῦτα νὰ θεωρηθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ὑποδείξεις, χωρὶς καμμίαν δέσμευσιν τῆς πρωτοβουλίας σας.

Εὐρίσκω ὅθεν:

α) Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ προπαγάνδα νὰ συγχρονισθοῦν, ἥτοι τὰ γεγονότα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀμέσως, ἀφοῦ λάβουν χώραν, νὰ ἐξαίρωνται ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡμέτερα καὶ νὰ διαφεύδωνται τὰ τῶν συμμοριτῶν (διὰ Τύπου, Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν, ἐντύπων φεῖγ - βολάν).

β) Διὰ γραπτῶν καὶ προφορικῶν λόγων πρὸς τὸν Στρατὸν καὶ Λαὸν νὰ προκαλῆται τὸ μῖσος κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

γ) Εἰδικὴ προπαγάνδα εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν μὲ ξένας ὀργανώσεις πρὸς διευκόλυνσιν τῆς παραδόσεως τῶν συμμοριτῶν (Ἐπιχειρήματα Τύπου — Ἐξωτερικῶν, διὰ τῶν Πρεσβειῶν, προσώπων, κλπ.).

δ) Συγκρότησις ὁμάδων μάχης «Ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς τὰς Μονάδας.

ε) Ἀντικρούσεις ἐχθρικῶν ἀνακοινώσεων (Μελέτη τῶν δελτίων τῶν συμμοριτῶν ὑπὸ τῆς Α2).

στ) Συνθήματα ἐπιθετικά καὶ ἀμυντικά, τὰ ὁποῖα νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸ Μέτωπον (ἐπιστολαὶ στρατιωτῶν — μικρῶν βαθμοφόρων κλπ.).

ζ) Ὑπόσκαφες τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ με ἀποκάλυψιν τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ (Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν).

η) Σειρήνες, ἰδίως εἰς βομβαρδιστικά ἀεροπλάνα, πρὸς δημιουργίαν πανικοῦ εἰς τὸν ἐχθρόν.

θ) Προκηρύξεις, προερχόμεναι ἀπὸ ἐχθρικὰς χώρας, με κείμενον καὶ εἰκόνας, δημιουργούσας ἀμφιβολίαν, σύγχυσιν, ὑποψίας καὶ φόβον εἰς τὸν ἐχθρόν.

ι) Μεγάφωνα εἰς προκεχωρημένα τμήματα, διὰ μετάδοσιν ἀνακοινωθέντων καὶ εἰδήσεων εἰς ἐχθρόν πρὸς διασάλευσιν τοῦ ἠθικοῦ του.

ια) Συντονισμὸς καὶ ἐνιαία κατεύθυνσις εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ «ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

ιβ) Ἐνοποιήσις πολεμικοῦ τύπου καὶ ἔκδοσις ὅσον οἶόν τε ὀλιγωτέρων ἐντύπων ἀπὸ εἰδικούς καὶ ὄχι ἀπὸ ἐρασιτέχνους, πού μπορεῖ νὰ θλάψουν ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν.

ιγ) Συστηματοποιήσεις προπαγανδιστικῶν βιβλίων εἰς ὀλίγας σελίδας καὶ κυρίως διὰ μικρῶν εἰκονογραφημένων βιβλιαρίων, τὰ ὁποῖα νὰ προκαλοῦν καὶ νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡμπορεῖ νὰ τὰ διαβάσῃ κανεὶς εἰς ὀλίγην ὥραν.

Αἱ σημεριναὶ ἐκδόσεις, ὡς π.χ. ὁ «Ἀκρίτας», πού ἀποτελεῖ κακὴν ἀπομίμησιν τῶν ἐβδομαδιαίων περιοδικῶν («Θησαυρὸς» — «Ρομάντζο», κλπ.), οὐδένα σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν κυκλοφορίαν.

ιδ) Οἱ ἰδρυθέντες ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ εἰς Ἀθήνας, Λάρισα, Γουδί καὶ Ἰωάννινα δὲν ἀκούονται πέραν τῶν 20 χιλ. καὶ σταματοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς τηλεγραφικὰς παρεμβολὰς.

ιε) Ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιοῦντο εὐρέως ὁ Μεγάλος Κρατικὸς Ραδιοσταθμὸς, ἢ ἄλλοι εἰς Ἐπαρχίας ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαθιστάμενοι.

4. Εὐελπιστῶ, ὅτι ταχέως ἡ Διοίκησις Δημοσίων Σχέσεων, θὰ πάρῃ τὴν δέουσαν μορφήν καὶ ἀξίαν.

ΚΟΣΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Ἀντιστράτηγος

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλῶν καὶ θετικῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου τῆς διαφωτίσεως:

— Ἰδρῦθη καὶ ἐλειτούργησε Σχολεῖον Διαφωτιστῶν. Εἰς τοῦτο ἐφοίτη-

σαν ἑκατοντάδες Ἀξιωματικῶν, διδαχθέντες παρὰ διακεκριμένων καθηγητῶν καὶ δημοσιογράφων.

— Τόννοι δλόκληροι προκηρύξεων καὶ συνθημάτων ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς χώρους τῶν συμμοριτῶν.

— Πολυάριθμα διαφωτιστικά βιβλία, ἣ μελέται ἐξεδόθησαν.

— Ἐνταῦθα παραθέτομεν πίνακα μὲ εἰκόνας, συνθήματα κλπ. ἐκ τῶν ριφθέντων ὑπὸ τῆς 71ης Ταξιαρχίας εἰς τοὺς συμμοριτικούς χώρους, διὰ νὰ καταδείξωμεν εἰς τίνα βαθμὸν εἶχεν ἀνέλθει ἡ διαφώτισις ἐκ μέρους οὐ μόνον τοῦ ΓΕΣ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μικρῶν Μονάδων ἀκόμη, ὅπως ἡ Ταξιαρχία.

71η ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Γραφεῖον Διαφωτίσεως

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΟΡΙΤΙΣΜΟΥ ΔΙ' ΕΙΚΟΝΩΝ

(Ἀκολουθεῖ Πίναξ*)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ ΜΕΧΡΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΙ

Κατὰ τὸ τρίμηνον Φεβρουάριος, Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος 1949

87. Ἀπελευθέρωσις Καρπενησίου καὶ συνέχισις ἀγῶνος εἰς Ἀγραφα καὶ Θεσσαλίαν.

— Τὴν 8ην Φεβρουαρίου, κατόπιν σκληρῶν ἀγῶνων, ὑπὸ δυσμεγεστάτας καιρικῆς συνθήκας, ἀπηλευθερώθη τὸ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης συνεχίσθη ἀπηνῆς ἡ καταδίωξις τῶν συμμοριακῶν Μεραρχιῶν, αἵτινες διὰ τοῦ ὄγκου των ἐκινήθησαν πρὸς Ν. — Ν.Δ. καὶ Ν.Α. μὲ σκοπὸν τὴν ἀναμόλυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δράσεως μέχρι ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ.

— Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος καὶ ἡ καταδειχθεῖσα δραστηριότης ἐκ μέρους τῶν διοικήσεων εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν εἰς τὴν περιοχὴν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἐφεδρὸς ἐκ μονίμων Ὑποστράτηγος καὶ Βουλευτῆς Παισαυλίας Κατσώτας ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν.

* Ὁ πίνακας αὐτὸς δὲν βρέθηκε στὰ χειρόγραφα. Προφανῶς ὁ στρατηγὸς σκόπευε νὰ τὸν προσθέσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπραξε.

Τὰ Τμήματά μας, εἰς ἀέναον κίνησιν εὐρισκόμενα ἀπὸ 20) 1) 49 ὑπὸ χρισ-
νοθυέλλας εἰς τὰ πλέον δυσπρόσιτα ἐδάφη τῆς Ἑλλάδος, ἐπάλαισαν οὐ μόνον
πρὸς τὰς ἐμπειροπολέμους καὶ δολίας ὀρδὰς τῶν ἀρχισυμμοριτῶν Διαμαντῆ
καὶ Γιώτη, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν.

Ὁ συμμοριτισμὸς, καταδιωκόμενος κατὰ πόδας, μετὰ 40θήμερον ἀγῶνα,
ἦτοι τὴν 27—28 Φεβρουαρίου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τῶν περαιτέρω σχε-
δίων του, καὶ νὰ καταφύγῃ πρὸς τὰ ἀπρόσιτα κρησφύγετά του εἰς ΑΓΡΑΦΑ.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸν ἀνωτέρω ἀγῶνα ἀνέρχονται εἰς
501 νεκροὺς, 346 συλληφθέντας καὶ 221 παραδοθέντας, ἦτοι ἐν συνόλῳ εἰς
1.068.

— Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιτυχίας, ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου με 3 Μαρτίου
συνεχίσθησαν αἱ προσπάθειαι τοῦ στρατοῦ ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος ἐκ τῶν
περιοχῶν ΣΜΟΚΟΒΟΥ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ πρὸς τὴν ὄρεινὴν
Δυτικὴν ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ καὶ τὴν κατ' ἐξοχὴν ὄρεινὴν περιοχὴν ΜΕΓΔΟΒΑ
— ΑΓΡΑΦΩΝ.

Μετὰ ἀλληλοδιαδόχους μάχας κατεδίωξαν τοὺς συμμορίτας ἐκ τῶν ἐγγύς
τῆς πεδιάδος τῆς ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ κρησφυγέτων των καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ
τραποῦν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ΑΝΩ ΑΧΕΛΩΟΥ.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας, κατεδιώχθη ἀπηνῶς ἡ
ἔφιππος συμμορία Θεσσαλοῦ, ἡ λυμαιομένη τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα, με ὀρ-
μητήρια τὴν ΟΘΡΥΝ — ΕΥΝΙΑΔΑ — ΡΕΝΤΙΝΑ.

Τὴν 6ην Μαρτίου ἐνετοπίσθη αὕτη βορείως ΠΑΛΑΜΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ,
καὶ μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἀγῶνα σχεδὸν ἐξοντώθη ἐξ ὀλοκλήρου (πλέον τῶν
250 νεκροὶ καὶ συλληφθέντες καὶ ἅπας ὁ ὄπλισμός).

88. Ἐπιχειρήσεις εἰς Μακεδονίαν (Περιο- χὴ Κερδυλλίων).

— Εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΕΡΔΥΛΛΙΩΝ μόνιμος
συμμοριακὴ ἐστία κατέστη λίαν ἐπικίνδυνος.

Ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου ἀνελήφθησαν εἰς τὴν ἀνω περιοχὴν ἐπιχειρήσεις ὑπὸ
τοῦ Στρατοῦ, αἵτινες ὑπῆρξαν ἄκαρποι, τῶν συμμοριτῶν διαφυγόντων πρὸς
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ.

Ἐτέρα ἐπιχειρήσις ἀναληφθεῖσα τὴν 13ην Φεβρουαρίου δὲν εἶχε καλύ-
τερον ἀποτέλεσμα.

Ἀπὸ 1ης Μαρτίου, κατόπιν μελετημένης προπαρασκευῆς, ἀνελήφθη συ-
στηματικὴ ἐπιχειρήσις, ἣτις, διαρκέσασα ἐπὶ δεκαήμερον, κατέληξεν εἰς πλή-
ρη ἐπιτυχίαν δι' ἐκκαθαρίσεως τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν
συμμοριτῶν. (Νεκροὶ 384, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 368).

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης εἶχεν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν
καὶ διὰ τὴν ἐδραΐωσιν τῆς τάξεως εἰς τὴν ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ, ὅπου ἐδιώκοντο τὰ
ἐκ μικρῶν ομάδων συμμοριακὰ ὑπολείμματα.

Ἡ συμμοριακὴ Ἡγεσία παρὰ τὰς ἀνωτέρω ἀποτυχίας της εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ — ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΚΕΡΔΥΛΛΙΑ, δὲν παρητήθη τοῦ σκοποῦ της. Ὁ Ζαχαριάδης ἐκδιώξας τὸν Μάρκον, συνέχισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου σχεδίου του, καὶ ἐξεδήλωσε νέαν προσπάθειαν σοβαρᾶς μορφῆς.

Τὴν νύκτα τῆς 11 — 12 Μαρτίου ὄγκος σοβαρῶν συμμοριακῶν δυνάμεων, ἀποτελεσθεὶς κυρίως ἀπὸ τὰς εἰς τὴν ὠργανωμένην τοποθεσίαν Βίτσι ἐφεδρείας των, ἐπετέθη πρὸς κατάληψιν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ μὲ σύγχρονον ἀπασχόλησιν ὄλων τῶν τμημάτων μας εἰς τὴν Δ. καὶ Ν. τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ περιοχὴν.

Τὸ σχέδιον τοῦ συμμοριτισμοῦ, μελετημένον ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀπέδλεπεν εἰς σφαγὰς, ἀπαγωγὰς, στρατολογίαν καὶ καταστροφὰς. Χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα τηρήσεως καὶ ἐγκαίρου κινήσεως ἐφεδρειῶν, αἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἐπέμδωσιν ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, μετὰ τὴν νύκτα τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀπαράμιλλον ἀντίστασιν καὶ αὐταπάρησιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων (στρατοῦ καὶ ἀεροπορίας), οἱ συμμοριταὶ οὐ μόνον ἀπεκρούσθησαν, ἀλλὰ καὶ τέλος, χάρις εἰς τὴν διαταχθεῖσαν ἀντεπίθεσιν εἰς Βίτσι, ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν, μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν πρὸς Βίγλαν Πισοδερίου, πρὸς ἀποκοπήν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν συμμοριτῶν διὰ τῆς Δημοσίας ὁδοῦ Φλωρίνης — Πισοδερίου συνεπτύχθησαν ἐσπευσμένως εἰς τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ΒΙΤΣΙ θέσεις των. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη τῶν ἡμετέρων ἀνεσκέθη, λόγῳ τῶν σημειωθέντων κρουπαγημάτων (500 κρούσματα ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας). Πάντως ὁμως ἐπέφερε τὰ ἀποτελέσματά της, διότι οἱ συμμοριταὶ, οἵτινες διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ΦΛΩΡΙΝΗΣ εἶχον διαθέσει ὄλας τὰς εἰς ΒΙΤΣΙ ἐφεδρείας των, φοβηθέντες τὴν κατάληψιν ἐκ μέρους ἡμῶν τοῦ ΒΙΤΣΙ, καὶ κυρίως τὴν διακοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΠΙΣΟΔΕΡΙΟΥ, δὲν συνέχισαν τὴν Β' φάσιν τῆς κατὰ Φλωρίνης ἐπιθέσεώς των, ὡς προσβλέπετο εἰς ἀνευρεθεῖσαν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών των, ἀλλὰ συνεπτύχθησαν, ὡς προείπομεν, ἐσπευσμένως πρὸς Βίγλαν καὶ αὐχένα Πισοδερίου, μὲ συντριπτικὰς δι' αὐτοὺς ἀπωλείας (Νεκροὶ 772, συλληφθέντες 350).

90. Ἐπίθεσις κατὰ Ἄρτης.

— Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ νέα προσπάθεια ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῆς Κ. Ἡγεσίας.

Ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις Γιώτη — Διαμαντῆ. αἵτινες, διωκόμεναι, κατέφυγον εἰς περιοχὴν ΑΧΕΛΩΟΥ, ἤρχισαν προπαρασκευαζόμεναι διὰ νέαν προσβολὴν ἀστικοῦ κέντρου, συμφώνως πρὸς ἀκριβεῖς πληροφορίας μας.

Τὴν νύκτα τῆς 18) 19 Μαρτίου διηλθον τὸν ΑΧΕΛΩΟΝ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ΑΡΤΑΝ.

Ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξ ἐπισήμων στοιχείων, ἐσκόπευον νὰ εὐρίσκωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς εἰς ΑΡΤΑΝ.

Τὰ τμήματά μας, κινηθέντα ἐγκαίρως καὶ δραστηρίως, ἐματαίωσαν τοὺς σκοποὺς. Ἐνετόπισαν τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ καὶ ΒΑΛΤΟΝ ἀπὸ 19 Μαρτίου καί, μετὰ ἀγῶνα 10 ἡμερῶν, κατεδίωξαν τούτους ἀνατολικῶς τοῦ ΑΧΕΛΩΟΥ μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας (νεκροὶ 304, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 710).

91. Ἐπιχειρήσεις εἰς Πελοπόννησον.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἀνω προσπάθειάς τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, εἰς τὴν λοιπὴν χώραν, συνεχίσθησαν ὁμοίως εἰς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ μὲ τὸν κανονικὸν ρυθμὸν μέχρι τέλους Μαρτίου, αἱ εὐρείας ἐκτάσεως ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις, οὐσιαστικῶς λήξασαι τὴν 31ην Μαρτίου μὲ πλήρη ἐπιτυχίαν δι' ἐξοντώσεως, ἢ συλλήψεως ἀπάσης τῆς ἐκεῖ δρώσης δυνάμεως ἐκ 4.000 συμμοριτῶν καὶ μὲ τὰ 9) 10 τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν, συλληφθέντων, ἢ φονευθέντων. Ὑπελείποντο μικραὶ δμάδες, συνεχῶς διωκόμεναι ὑπὸ καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων Στρατοῦ καὶ Χωροφυλακῆς, ἅτινα παρέμειναν διὰ τὴν πλήρη ἐδραίωσιν τῆς τάξεως.

Ἐπὶ πλέον τούτων ἀναδιωργανώθησαν τὰ ΜΕΑ καὶ ἐξωπλίσθησαν 6.000 ἐκ τῶν κατοίκων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς. Κατηργήθησαν τὰ δημοσυντήρητα Τάγματα, καὶ διετάχθη ἡ πλήρης διάλυσις τῶν ἐξωκρατικῶν ἐνόπλων δμάδων.

92. Ἐπιχειρήσεις εἰς Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ — ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ — ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ καὶ ἀλλὰχοῦ τῆς Χώρας.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἐσημειώθη νέα ἐκδήλωσις τῆς προσπάθειάς τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας εἰς τρία σημεῖα:

— Εἰς Δ. Γράμμον πρὸς ἐπέκτασιν τῆς τοποθεσίας των.

— Εἰς Ἀμύνταιον διὰ λεηλασίας καὶ στρατολογίαν.

— Εἰς Στερ. Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπανεγκατάστασιν τοῦ Διαμαντῆ εἰς τὰ παλαιὰ του κρησφύγετα (ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΝ — ΒΑΡΔΟΥΣΙΑ — ΓΚΙΩΝΑ — ΟΙΤΗ).

Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας σοβαρὰς ἐνεργείας τοῦ συμμοριτισμοῦ ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ ἐπιτυχῆς ἢ ἐκ μέρους τοῦ Στρατοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς Ἀεροπορίας, ἀντιμετώπισις.

α) Εἰς Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ

— Ἡ εἰς Δυτικὸν Γράμμον ἀναληφθεῖσα συμμοριακὴ προσπάθεια ἀπὸ νυκτὸς 1—2 Ἀπριλίου ὑπῆρξε λίαν σοβαρὰ καὶ διὰ δυνάμεως ἐκ 4.000 περίπου ἀνδρῶν (δύο Μεραρχίαι), ὧν τὸ πλεῖστον εἰσῆλθεν ἐξ Ἀλβανίας, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ μετόπισθεν τῆς ἡμετέρας διατάξεως (ΤΑ-

ΜΠΟΥΡΙ — ΓΥΦΤΙΣΣΑ — ΠΥΡΓΟΣ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ) και προσέβαλον τὰ σημεῖα στηρίγματος εἰς ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ — ΠΡΟΦ. ΗΛΙΑΣ — ΟΕΥΑΣ — ΘΕΟΤΟΚΟΣ — ΠΑΤΩΜΑ — ΚΑΝΤΣΙΚΟΝ.

Ἀπὸ τῆς 2 Ἀπριλίου ἀγῶνες σκληροὶ διεξήχθησαν μέχρι τῆς 27) 4) 49, ὅποτε ἐσταθεροποιήθη ἡ ἡμετέρα διάταξις διὰ καταλήψεως προοδευτικῶς ὄλων τῶν ἐπικαίρων σημείων, καὶ τελειωτικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ΠΥΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ.

— Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων ὑπῆρξαν σοβαραί, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμοριτῶν ἢ φθορὰ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς σημαντικὴ, καὶ ἐπὶ πλέον τὸ σχέδιον ὀλοκληρώσεως τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ἐπεκτάσεώς των μέχρι ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἐματαιώθη, χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων.

— Ἡ ἐπίθεσις αὕτη, (διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς καὶ τῆς σοβαρότητός τῆς μετέβη ἀεροπορικῶς ἐπὶ τόπου, τῇ ἐγκρίσει Ἀρχιστρατήγου), ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα, νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ μεταφορὰ τῶν ἀπελευθερουμένων ἐν Πελοποννήσῳ δυνάμεων εἰς Ἡπειρον, μετὰ ἓνα μῆνα περίπου.

Οὕτως, ἡ 72α Ταξιαρχία μετεφέρθη πάραυτα ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἡπειρον, ἡ δὲ XI Μεραρχία, ἣτις εἶχεν καθορισθῆ νὰ παραμείνῃ ὀλόκληρον τὸν Ἀπρίλιον εἰς Πελοπόννησον (Πάτρας — Ξυλόκαστρον — Καλάμας), ἵνα παραλάβῃ καὶ ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ ὀπλισμοῦ, ὃν παρελάμβανεν ἤδη, μετεφέρθη ἐντὸς τῆς 15ης Ἀπριλίου εἰς Ἡπειρον — Θεσσαλίαν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψε νὰ ἀρχίσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ κατὰ ἓνα μῆνα ἐνωρίτερον.

Ἐπὶ πλέον ἡ διὰ τῆς προχωρήσεως ταύτης τῶν συμμοριτῶν, δημιουργηθεῖσα δευτέρα τοποθεσία ἐν Γράμμῳ, πλήν τῆς δημιουργημένης τοιαύτης εἰς ΒΙΤΣΙ, μᾶς ὠφέλησε στρατηγικῶς μεγάλως, διότι κατεστράφησαν αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις ἐπὶ δύο μεγάλων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ), εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπωλέσωσι τὸ εὐέλκτον αὐτῶν, καὶ νὰ μὴν εἶναι ἰσχυραὶ εἰς οὐδεμίαν τούτων.

6) Εἰς ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ

— Ἡ ἐκ ΒΙΤΣΙ ἐξελθοῦσα 103 συμμοριακὴ Ταξιαρχία, ἣτις τὴν νύκτα τῆς 17) 18 Ἀπριλίου προσέβαλε τὸ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ μὲ ἀπασχόλησιν τῆς ΒΕΥΗΣ — ΜΕΛΙΤΗΣ — ΛΟΦΟΣ, οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τῆς, ἀλλὰ καὶ συνετρίβη ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῆς Ἀεροπορίας εἰς ἀγῶνα τριήμερον (μέχρι ἑσπέρας 20 Ἀπριλίου). Τὴν νύκτα τῆς 20—21 Ἀπριλίου τὰ ὑπολείμματά τῆς συνεπτύχθησαν πρὸς ΒΙΤΣΙ. (Ἀπώλειαι 347 νεκροί, 93 συλληφθέντες).

γ) Εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ συμμορία Διαμαντῆ, ἐπαγεισελθοῦσα εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, τὴν

νόκτα 5) 6 Ἀπριλίου, διώκεται συνεχῶς καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς ταύτην νὰ ἐγ-
κατασταθῇ σταθερῶς εἰς τι τῶν παλαιῶν κρησφυγέτων της.

Ὁ ἀγῶν εἶναι ἐν ἐξελίξει καὶ λίαν συντόμως θὰ ἀντιμετωπισθῇ ἀποτελε-
σματικῶς, ληφθέντων ὅλων τῶν μέτρων.

δ) ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΛΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σοβαρῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ ἀναφερόμενον χρο-
νικὸν διάστημα ἔλαβον χώραν πλεῖστα ἄλλα ἡσσονος σημασίας μικρὰ ἐπεισό-
δια δράσεως τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς ὀλόκληρον τὴν χώραν, ὡς καὶ ἐπι-
χειρήσεις μικρᾶς ἐκτάσεως ΒΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ καὶ εἰς ΣΑΜΟΝ. Ἐκ τῶν ἐ-
νεργειῶν τούτων καταδεικνύεται ἡ ἀδιάπτωτος προσπάθεια τῶν ἐνόπλων ду-
νάμεων (Στρατοῦ — Χωροφυλακῆς — ΜΕΑ — Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ)
καὶ ἡ πείσμων ἐπιμονὴ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ Λαοῦ διὰ τὴν Νίκη ν.

Οὕτω, Στρατός, Χωροφυλακὴ, ΜΕΑ εὐρίσκονται εἰς ἀέναον κίνησιν, ἀ-
μυνόμενοι ἢ ἐπιτιθέμενοι, εἰς ἀναγνωρίσεις ἢ περιπόλους, καὶ διὰ τῆς δραστη-
ριότητός των ἐν γένει προσπαθοῦν νὰ ἐμπεδώσουν τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας εἰς
ὅλην τὴν χώραν.

93. Ἀ π ὄ λ ε ι α ι τ ρ ι μ ῆ ν ο υ . Π ὡ ς π α ρ ο υ σ ι ᾶ ζ ε-
τ ο σ υ ν ο π τ ι κ ῶ ς ἢ κ α τ ᾶ σ τ α σ ι ς τ ῆ ν 30ὴν
Ἀ π ρ ι λ ί ο υ 1949

α) Ἀ π ὄ λ ε ι α ι

— Ἐκ τῆς συντομωτάτης ἐκθέσεως τῶν ἀνωτέρω γεγονότων σκόπιμον
εἶναι νὰ σημειωθῇ τὸ σύνολον τῶν ἀπωλειῶν, ἵνα σχηματισθῇ μιὰ εἰκὼν τῆς
δραστηριότητος τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τοῦτο τρίμηνον:

— Ἡμετέρων: Νεκροὶ Ἀξιωματικοὶ 60, Ὀπλίται 803, Ἀγνοούμενοι Ἀ-
ξιωματικοὶ 63, Ὀπλίται 1.266. Σύνολον: Ἀξιωματικοὶ 143, + Ὀπλίται 2.069
= 2.192.

— Συμμοριτῶν: Νεκροὶ 6.226. Συλληφθέντες 4.557. Παραδοθέντες 3.454.
Σύνολον: 14.237.

— Αὐτοαμυνῖται: Συλληφθέντες ἢ παραδοθέντες 1.559.

— Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀπωλειῶν, δέον νὰ προστεθῶσιν εἰς τοὺς ἡμετέρους
τραυματίαι: Ἀξιωματικοὶ 180, Ὀπλίται 3.290.

Διὰ τοὺς συμμορίτας δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τοὺς τραυματίας, καθ'
ὅσον τοὺς ἀπεκόμιζαν μεθ' ἑαυτῶν.

β) Π ὡ ς π α ρ ο υ σ ι ᾶ ζ ε τ α ι ἢ κ α τ ᾶ σ τ α σ ι ς τ ῆ ν 30ὴν
Ἀ π ρ ι λ ί ο υ 1949.

— Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως τοῦ ἄνω ἐπιτελεσθέντος ἔργου συνάγονται τὰ
ἐξῆς:

— Ο συμμοριτισμός υπέστη πλήγματα, τὰ σχέδιά του ἐματαιώθησαν κατὰ τρόπον αποτελεσματικόν, ἔστω καὶ μὲ σοβαρὰς θυσίας μας.

— Εἰς μίαν δλόκληρον περιοχὴν, τὴν ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ, ἐδραιώθη ἡ τάξις, καὶ ἐλάχιστα ἀπομένουν τὰ ἔχνη τῆς ἀνταρσίας. Πλεῖστοι ἄλλαι περιοχαὶ τῆς χώρας ἀνεκουφίσθησαν.

— Αἱ Ἐθνικαὶ δυνάμεις ἐξετέλεσαν δύσκολον καὶ σκληρὸν ἔργον ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας, χωρὶς σοβαρὸν ἀτύχημα. Τὸ ἠθικόν των ἀνυψώθη. Ἡ πίστις πρὸς τὰς διοικήσεις καὶ τὴν Ἡγεσίαν ἐστερεώθη.

Δὲν πρέπει ὁμως νὰ παραγνωρισθῆ:

— Ὅτι ἡ φύσις καὶ ἡ σκληρότης τῶν ἀγώνων τοῦ τριμήνου τούτου εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἄλλων περιόδων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν μας εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸς.

— Ὅτι ἡ κοιμμουνιστικὴ ἡγεσία δὲν παρητήθη ὀριστικῶς τῶν σχεδίων της. Θὰ εἶναι ἀφελὲς νὰ δεχθῆ τις, ὅτι ὁ συμμοριτισμὸς ἐκάμφθη, ἢ ὅτι διέρχεται κρίσιν. Ἡ ἔξωθεν ἐνίσχυσις του αὐξάνεται καθημερινῶς καὶ αἱ ἀπώλειαι του συμπληροῦνται αἰσθητῶς.

— Τὸ ἐναπομένον ἔργον τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων εἶναι μέγα.

Κυριώτερα γεγονότα κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ
Μαΐου μέχρι ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ

1) EN ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ

94. Ἀπὸ τέλος Μαρτίου 1949, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἡ Πελοπόννησος εἶχεν ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ἐκκαθαρισθῆ.

Οἱ κυριώτεροι Ἀρχηγοὶ εἶχον φονευθῆ.

Οἱ κυριώτεροι πολιτικοὶ καθοδηγηταὶ εἶχον φονευθῆ, ἢ συλληφθῆ.

Μερικαὶ ὀμάδες συμμοριτῶν περιεπλανῶντο εἰς Πάρωνα καὶ Ταύγετον, διαρκῶς φθειρόμεναι δι' ἀκαταπαύστου διώξεως.

Ἐν γένει ἡ Πελοπόννησος δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀπελευθερωθεῖσα, πολὺ πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἄνευ πιθανότητος σοβαρᾶς ἀναμολύνσεως. Ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπιτήρησις ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἦτο ἄγρυπνος, πρὸς ἀποφυγὴν ἐφοδιασμοῦ των δι' ὕλικῶν πολέμου, ἢ ἄλλου εἴδους μέσῳ θαλάσσης.

Ἀπασαὶ αἱ συγκοινωνίαι (ὁδικαὶ — σιδηροδρομικαὶ) ἐπανελήφθησαν πλήρως καὶ ἀσφαλῶς.

2) EN ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΤΩ ΧΩΡΩ ΔΥΤΙΚΩΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ.

95. Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἡ κατάστασις ἦτο ἡ ἐξῆς:

α) Σχέδιον ἐνεργείας

Διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἄνω χώρου:

— Ἐφαρμόζεται, βάσει τοῦ Γενικοῦ Σχεδίου τοῦ ΓΕΣ, εἰδικὸν σχέδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» μὲ δύο φάσεις Α καὶ Β.

— Κατὰ τὴν φάσιν Α, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῆ: Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς — Ἡπειρος — καὶ ὁ Νότιος Ὀλυμπος.

— Κατὰ τὴν φάσιν Β, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῆ ἐν συνεχείᾳ (πλὴν Βίτσι καὶ Γράμμου), ὁ χῶρος μέχρι δυτικῶς Ἀξιοῦ.

6) Ὁργάνωσις Διοικήσεων καὶ ἀποστολαίτων

— Ὁργανοῦνται αἱ κάτωθι Ἀνώτεραι Διοικήσεις:

— Ἡ Διοίκησις ΔΑΚΕΣ (Διοίκησις Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον Τσακαλιώτον, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Α' φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ», καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ συμμετοχὴν του, μὲ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ μόνον, εἰς τὰς κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις.

— Ἡ διοίκησις τοῦ ΣΚΕ (Στρατηγεῖον Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Πετζόπουλον (ἔδρα Λάρισα), ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ ΔΑΚΕΣ, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ΔΑΚΕΣ, εὐθὺς ὡς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλιώτον θὰ ἀπησχολεῖτο εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

— Διειρηθῆ ἡ Διοίκησις τοῦ ΣΔΣΕ (Στρατιωτ. Διοίκησις Στερ. Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατσώταν, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ ΣΚΕ.

— Ἡ Διοίκησις τοῦ ΣΗΔΜ (Στρατιὰ Ἠπείρου — Δυτικῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην (ἔδρα Κοζάνη) πρὸς τὸν σκοπὸν:

— Κατὰ τὴν Β φάσιν τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν τοῦ ΒΙΤΣΙ μέχρι Δυτικῶς Καϊμακτσαλάν, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ ΔΑΚΕΣ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν ΓΡΑΜΜΟΥ, καὶ μὲ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Καϊμακτσαλάν.

— Νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ ἀρχικῶς, καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ.

γ). Δημιουργία Ἐφεδρειῶν

— Δημιουργοῦνται θαθμηδὸν καὶ συγκεντροῦνται εἰς τοὺς οἰκείους τόπους ἐκπαιδεύσεως, ἢ ἀναμονῆς αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου, πρὸς ἐπέμβασιν εἴτε κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, εἴτε κατὰ τὰς κυρίας ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

δ) Διεξαγωγὴ ἐπιχειρήσεων σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»

Φ Α Σ Ι Σ Αη

— Κατὰ ταύτην ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῆ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα, κατὰ ταύτην ἔχουν οὕτως:

96. Εἰς τὴν Ρούμελην, ἢ ΣΔΣΕ ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατωῶταν ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς διηγεκοῦς διώξεως τῶν συμμοριτῶν, ὅπουδῆποτε οὗτοι ἐσημειοῦντο, τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Διαμαντῆ, ἐνὸς ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ἀρχηγῶν τοῦ συμμοριτισμοῦ.

Εἰς τὸ τέλος Ἰουνίου, δύναται τις, νὰ εἴπη: Ἡ Ρούμελη ἀπηλλάγη τῶν συμμοριακῶν ὄγκων.

Οἱ ἐναπομείναντες δὲν ἦσαν ὑπολογίσιμοι, δεδομένου ὅτι οὗτοι δὲν παρουσιάζονται πλέον παρὰ ὑπὸ τὴν μορφήν μικρῶν διεσπαρμένων ομάδων, χωρὶς ἐκδήλωσιν δραστηριότητός τινος. Τὰς οὕτω διεσπαρμένας Μονάδας συγκρατοῦν καὶ ἐκκαθαρίζουν προοδευτικῶς Ἐθνικὰ τμήματα μικρᾶς δυνάμεως, τῆς πλεοναζούσης Ἐθνικῆς δυνάμεως μεταφερομένης πρὸς Βορρᾶν διὰ τὰς ἐν καιρῷ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

97. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Πήλιον, Ἀνατολικὰς πλευρὰς Ἀγράφων, τὸ ΣΚΕ ἐπιτυγχάνει:

α) Τὴν ἀπομάκρυνσιν ὄλων τῶν ὑπόπτων κατοίκων, ὑποβοηθούτων ἐκουσίως, ἢ ἀκουσίως τοῦς συμμορίτας.

β) Τὴν καταστροφὴν, προοδευτικὰ, τῆς συμμοριακῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ὅλη ἡ Θεσσαλικὴ Πεδιάς ἀναπνέει, κινεῖται καὶ ἐργάζεται μετὰ πλήρη ἐλευθερίαν.

γ) Τὴν φθορὰν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἀγράφων κινουμένων συμμοριῶν εἰς βαθμὸν, ὥστε ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ δραστηριότης τῶν διασωθεισῶν συμμοριῶν νὰ μὴ θεωρεῖται ἐπίφοβος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ — ΒΙΤΣΙ.

98. Εἰς τὰ Δυτικὰ Ἀγραφα, Ἡπειρον, Ζαγόρια καὶ Ἄνω Χάσια ἐπιτυγχάνεται:

α) Ἡ φθορὰ τῶν συμμοριτῶν, εὐκολωτέρα εἰς Κεντρικὰ καὶ Δυτικὰ Ἀγραφα, δυσκολωτέρα ἐν Ἡπίρῳ, ἔνθα τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους διευκολύνει τὴν ἀπόκρυψιν τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἡ γειτνίασις πρὸς τὴν Ἀλβανίαν διευκολύνει τὴν καταφυγὴν τῶν εἰς αὐτὴν, καὶ τὴν ἐπάνοδόν των ἐξ ἄλλης κατευθύνσεως εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν μετὰ τινὰ χρόνον.

β) Ἀναγκάζεται τὸ Γ. Σ. (Γεν. Στρατηγεῖον) τῶν συμμοριτῶν, διὰ νὰ ἀναζωπυρώσῃ τὸν σβήνοντα συμμοριτισμὸν εἰς Ἀγραφα, νὰ προωθῆ ἐκ Γράμμου δυνάμεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ Ἀνωτέραν Διοίκησιν τῶν εἰς περιοχὴν Ἀγράφων καὶ Ρούμελης δυνάμεών του. Αἱ δυνάμεις αὗται εἰσέρχονται ἐκ τοῦ Γράμμου εἰς Ἀγραφα, κατὰ προτίμησιν τὰ Ἀνατολικά τῆς Πίνδου, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Ζαγοροχωρίων, ἢ νοτιώτερον, εἰσέρχονται εἰς Ἀγραφα. Αὗται ὑφίστανται κατὰ τὴν κίνησίν των ταύτην συχνὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις τῶν ἡμετέρων, διαρκῶς

φθειρόμεναι, καὶ ἔνιαι δὲν φθάνουν εἰς τὸν τόπον προορισμοῦ των, ἀλλ' ἀναστρέφονται, ἐπανερχόμεναι εἰς Γράμμον.

γ) Αἱ ἐφοδιοπομπαὶ τῶν εἰσερχομένων οὕτω δυνάμεων ἐκ Γράμμου ἐμπίπτουν κατὰ κανόνα εἰς ἡμετέρας δυνάμεις καὶ καταστρέφονται. Μία τοιαύτη ὀλοκληρωτικὴ καταστροφὴ ἐφοδιασμοῦ ἐπιτυγχάνεται εἰς περιοχὴν Ἐνω Χασίων, καὶ ἑκατοντάδες κτηνῶν ἐμφόρτων περιπίπτουν εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶχον σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν εἰς Ἐγγραφα ἀναδιοργανομένων δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν. Αὗται στερούμεναι διατροφικοῦ ὕλικου (ὁ τόπος εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ κατοίκους, κτήνη κλπ.), ὕλικου πολέμου καὶ ἄλλων ἐφοδίων, ἀδυνατοῦν νὰ δράσουν καὶ ὑφίστανται, μᾶλλον παθητικῶς, τὰ κτυπήματα τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἀναλαμβάνουν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν εἰς ὄλον τὸν χῶρον τοῦ ΔΑΚΕΣ, οἱ δὲ συμμοριταί, πιεζόμενοι, ἐπιζητοῦν τὴν ἐπάνοδόν των εἰς Γράμμον καὶ δυτικώτερον εἰς Ἄλθαναν.

99. Ἐν τῇ μεταξὺ, ἢ ἀπὸ μηνὸς Μαρτίου ἀρχίσασα συγκέντρωσις τῶν ἀπαλλασσομένων ἐκ Πελοποννήσου, Ρούμελης καὶ ἀλλαχοῦ δυνάμεών μας, πυνώνει διὰ τῆς διατάξεώς τῆς τὸν ὀπισθεν Γράμμου — Βίτσι μέχρι Θεσσαλίας καὶ Ἰωαννίνων χῶρον, καὶ ὡς ἐκ τούτου τμήματα τῶν συμμοριτῶν, εἰσερχόμενα ἐξ Ἄλθανίας, ἢ Γράμμου εἰς Ἐγγραφα, ἐμπίπτουσι διαρκῶς εἰς ἡμετέρας σοβαρὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις, ἢ δὲ φθορὰ των εἶναι καταπληκτικὴ, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου νὰ μὴ θεωρῶνται τὰ ἐναπομείναντα εἰς Ἐγγραφα — Ἐπειρον ἐπίφοβα διὰ τὰς ἐπικειμένους ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου.

100. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς φάσεως Α' τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΓΛΟΣ», ἤτοι, ἀπὸ 1-5-49 μέχρι 19 - 6 - 49, ἐξουδετερώθησαν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Θεσσαλίᾳ οἱ κάτωθι συμμοριταί:

— Νεκροὶ ἐξακριβωθέντες	759
— Συλληφθέντες ἔνοπλοι	109
— Συλληφθέντες ἀοπλοὶ	756
— Αὐτοαμυνῆται συλληφθέντες	93
— Παραδοθέντες ἔνοπλοι	59

Σ ὕ γ ο λ ο γ

1.776

Ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τούτων καταπληκτικαὶ ἦσαν αἱ εἰς στελέχη τοιαῦται:
Στελέχη ἐξουδετερωθέντα:

Βαθμὸς	Νεκροὶ	Συλληφθέν.	Παραδοθέν.	Σύνολον
Ὑποστράτηγοι	1	—	—	1
Ταξίαρχοι	1	1	—	2
Ἀντισυνταγματάρχαι	4	3	—	7
Ταγματάρχαι	5	2	1	8
Λοχαγοὶ	9	10	—	19
Ὑπολοχαγοὶ	1	2	—	3
Ἀνθυπολοχαγοὶ	—	1	—	1
Ἀρχίατροι	—	1	—	1
Ἴατροι	—	2	—	2
Μὴ ἐξακριβωθέντες	3	2	3	8
Γεν. Σύνολον	24	24	4	52

Μεταξὺ τῶν φονευθέντων στελεχῶν ἦσαν:

- Ὑποστράτηγος Διαμαντῆς: Διοικητῆς II Κομμουνιστικῆς Μεραρχίας.
- Ταξίαρχος Στέφος: Πρώην Διοικητῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ.
- Ἀντισυνταγματάρχης Ἀνέστης Ν.: Κλιμακίου ὀχυρώσεως.

Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων ἦσαν:

- Ταξίαρχος Πυθαγόρας.
- Ἀρχίατρος Κουβαρᾶς.
- Ἀντισυνταγματάρχης Κούφτης.
- Ἀντισυνταγματάρχης Ζαχαρίας.
- Ἀντισυνταγματάρχης Παπούας.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων δὲν ἦσαν σοβαραί. Φθορὰ μεγάλη ἐπῆρχετο μόνον ἐκ τῶν ναρκῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀμυνόμενος τοῦ Λιδωρικίου, ἐτραυματίσθη καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὁ ἐξαιρετός Ταξίαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μαρκόπουλος Δημ. ἐκ Κρήτης. Τοῦτον 2—3 ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μεράρχου συμμορίτου Διαμαντῆ, καὶ ἐνῶ ὁ συμμοριτισμὸς εἰς Ρούμελην ἐξέπνεεν ὀριστικά, οἱ συμμορίται ἀνάδρωσ τὸν ἐφόνευσαν, ἀφοῦ εἶχεν ὑποστῆ τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας του, χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὴν μετᾶστασίν του εἰς τοὺς συμμορίτας.

Φ Α Σ Ι Σ Β'

101. Κατὰ ταύτην ἔδει, χωρὶς νὰ σταματήσῃ ἡ φθορὰ καὶ ἡ δίωξις τῶν

συμμοριτών ἐν τῷ χώρῳ τῆς Φάσεως Α', νὰ ἐπεκταθῆ ἡ διώξις μέχρι δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ.

Αὕτη ἀνετέθη:

— Εἰς περιοχὴν Ζαγοροχωρίων εἰς ΔΑΚΕΣ.

— Εἰς περιοχὴν Καστανοχωρίων μέχρι Γρεβενῶν καὶ Πιερίων εἰς ΣΗΔΜ.

— Εἰς περιοχὴν Βερμίου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ (Ἀνατολικῶς) καὶ εἰς ΣΗΔΜ (Δυτικῶς).

— Εἰς περιοχὴν Καϊμακτσαλάν — Πάϊκου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

Εἰς ὅλον τὸν χώρον τοῦτον ὁ ἐχθρὸς διώκεται ἀπηνῶς, καὶ καθ' ἐκάστην σημειοῦνται ἀξιόλογοι ἐπιτυχίαι τῶν ἡμετέρων. Τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα κρατεῖ πανταχοῦ. Οἱ συμμοριταὶ ἔχασαν τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Εἰδικῶς:

α) Τὸ ΣΗΔΜ ἐπιτυγχάνει νὰ ἐκκαθαρίσῃ, ἄνευ διαταράξεως τῆς διατάξεώς του, τοὺς εἰς αὐτὸ καθορισθέντας σκοπούς.

β) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, κατὰ τὴν φάσιν ταύτην καὶ ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φάσεως, ἐνεργεῖ τὰς κάτωθι ἐπιχειρήσεις:

— Ἐν Βερμίῳ ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐκεῖ δρώντων ὑπερδιακοσίων συμμοριτῶν. Οὗτοι, πλὴν 50—60, κατέφυγον εἰς Καϊμακτσαλάν περὶ τὸ τέλος Μαΐου.

— Εἰς Καϊμακτσαλάν ἀπὸ 28 μὲ 31 Μαΐου ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰς αὐτὸ δρώντων 800 συμμοριτῶν καὶ τοὺς ἐξαναγκάζει νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἀρκετὴν φθορὰν εἰς προσωπικὸν καὶ πολὺ ὕλικὸν ἀπώλεσαν.

Οὕτω λήγει περὶ τὸ τέλος Ἰουνίου 1949 ἡ Φάσις Β' τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ». Οἱ ἐναπομείναντες εἰς ὅλον τὸν χώρον τοῦ σχεδίου τούτου συμμοριταὶ δὲν θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ διαταράξουν τὰ μετόπισθεν τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, κατὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἀρχίσει ἤδη αἱ εἰδικαὶ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι. Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ Νοτίῳ καὶ Στερεῇ Ἑλλάδι, ὡς προείπομεν, δὲν ἦσαν ἄλλο τι, παρὰ ἔμμεσοι γενικαὶ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν.

Διὰ φ ο ρ α ἄ λ λ α γ ε γ ο ν ό τ α, ἐ κ τ ό ς χ ώ ρ ο υ σ χ ε -
δ ί ο υ «Π Υ Ρ Α Υ Λ Ο Σ», ἔ χ ο ν τ α σ π ο υ δ α ι ό τ η τ á
τ ι ν α π ρ ό ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν Β Ι Τ Σ Ι — Γ Ρ Α Μ Μ Ο Υ

102. Ἐγκατάλειψις προκεχωρημένων θέσεων ἐν Δυτικῷ Γράμμῳ.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμοριτῶν εἰς Δυτικὸν Γράμμαον (δρα παρ. 92), ἐσκόπει:

— Νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Βορείου καὶ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καί, εἰ δυνατόν, ὅλων τῶν παλαιῶν, κατὰ τὸ 1948, ἀπωλεσθεισῶν θέσεῶν των Α. καὶ Ν. Σαρανταπόρου ποταμοῦ κειμένων.

— Ν᾽ ἀνοίξουν καὶ νὰ καλύψουν τὰς ἐξ Ἑλλάδας ὁδοὺς πρὸς Δυτικὸν Γράμμον, καὶ ἐκεῖθεν τὰς κατὰ τὸν ἀνάρρον τοῦ Σαρανταπόρου, δεδομένου ὅτι αἱ διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Κεντρικοῦ Γράμμου τοιαῦται καὶ ἐλάχισται εἶναι καὶ ἀπρόσιτοι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, λόγῳ τῆς χιόνος.

— Νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν τῶν ἐξουδετερωμένων εἰς Ρούμελην καὶ Νότιον Ἑλλάδα συμμοριτῶν δι' ἀντιπερισπασμοῦ καὶ ἀποσύρσεως ἐκεῖθεν Μογάδων τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ ἀξιόλογος ἀντίστασις τῆς VIII Μεραρχίας, καὶ ἡ ταχεῖα ἐπέμβασις τῶν ἐκ Πελοποννήσου μεταφερομένων Ἐθνικῶν δυνάμεων ἀνέσχεσαν τὴν προχώρησιν τῶν συμμοριτῶν, μὴ δυνηθέντων ἐν μὲν τῷ Α καὶ Ν Γράμμῳ νὰ διέλθουν τὸν Σαραντάπορον, παρὰ εἰς τινα σημεῖα Β τῶν πηγῶν τούτου, ἐν δὲ τῷ Δυτικῷ Γράμμῳ ν' ἀνασχεθοῦν ὀριστικῶς ἐν τῇ Γενικῇ Γραμμῇ Πυρσόγιαννη — Κάμενικ (ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μεθορίου). Οὐχ' ἦττον ὠρισμένα ἡμετέρα σημεῖα στηρίγματος, ὡς π.χ. ὁ Προφήτης Ἡλίας καὶ ἡ Θεοτόκος Ἀνατολικῶς τῆς ὡς ἄνω σταθεροποιημένης γραμμῆς καὶ τὸ Πάτωμα (ὑψ. 1244), ἐν τὸς τοῦ χώρου τῶν συμμοριτῶν εὑρισκόμενα, ἀνθίσταντο καὶ μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς Διατάξεώς μας ὀπίσω τῆς γραμμῆς Σαρανταπόρου — Πυρσόγιαννη — Κάμενικ.

Τὸ σημεῖον στηρίγματος ΠΑΤΩΜΑ ὑπέκυψε, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν μετὰ ἐπιμελῶς παρεσκευασμένην ἐπίθεσιν, τοῦ πλείστου τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐξουδετερωθείσης. Ἀπόπειραι ἀνακαταλήψεως παρὰ τῶν ἡμετέρων, γινόμεναι μᾶλλον διὰ λόγους ἐγωῖσμοῦ, δὲν ἐπέτυχον.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλλα, ἐκτὸς τῆς διατάξεώς μας εὑρισκόμενα, σημεῖα στηρίγματος «Προφήτης Ἡλίας» καὶ «Θεοτόκος», θᾶπτον ἢ ἑράδιον θὰ ὑπέκυπτον, καθόσον λόγῳ τοῦ μεμακρυσμένου τούτων ἐκ τῆς γραμμῆς μάχης μας οὐ μόνον ἡ ἔγκαιρος ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέμβασις ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐφοδιασμός των πολὺ δυσχερής, ἐκρίθη σκόπιμον, πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικαιολογήτων ἀπωλειῶν, νὰ ἐγκαταλειφθοῦν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ κατὰ Γράμμου ἐπιχειρήσεις εἶχον ἀποφασισθῆ νὰ ἀρχίσουν ἐκ τοῦ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ, ὅποτε ἡ διατήρησις αὐτῶν θὰ εἶχε κάποιαν σκοπιμότητα.

Ἡ ἐκκένωσις τῶν στηριγμάτων τούτων ἐγένετο ἐν ὥρᾳ νυκτός, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπωλείας, καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ ἐννοηθῆ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν.

103. Ἐπιχειρήσεις Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ἀγγίστρον καὶ Μπέλλες.

— Κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἡ ἐκκαθάρσις, κατάληψις καὶ διατήρησις τῆς περιοχῆς Ἀγγίστρον (ὄρος Τσιγγέλι Β.Δ. Σιδηροκάστρου παρὰ τὴν Ἑλληνο - Βουλγαρικὴν μεθόριον), ὡς καὶ τοῦ Μπέλλες — Δοϊράνης, διὰ τῶν μέσων του, σὺν μιᾷ Μοίρᾳ Καταδρομῶν, ἧτις τοῦ διετέθη διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρον.

— Ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρου

— Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγγίστρου, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ ὁμώνυμον ὄχυρόν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἔναντι Βουλγάρων, ὑπῆρχον πληροφορίες, ὅτι οἱ συμμορίται συνεκεντροῦντο, ὀργανοῦντες τὴν τοποθεσίαν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὀρηκτῆριον καὶ καταφύγιόν των διὰ τὰς εἰς περιοχὴν Σερρών καὶ Μενοικίου ὄρους ἐπιδρομὰς των.

Σειραὶ αὐτοκινήτων ἐμφόρτων ὕλικου παρατηροῦντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ κινοῦνται ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τῆς VII Μεραρχίας, προσέβη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ κατάληψιν τῆς ἄνω περιοχῆς ἀπὸ 6—8 Μαΐου 1949, θάσει σχεδίου ὑπὸ τὴν προσωνομίαν «ΑΡΗΣ».

Ἡ κατάληψις τοῦ Ἀγγίστρου ἐγένετο αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῆς Μοίρας Καταδρομῶν. Ἀπαντες οἱ ἀμυνόμενοι τούτου συμμορίται ἐξουδετερώθησαν, καὶ ἀρκετὰ μεγάλα ποσότητες ὕλικου κατελήφθησαν. Ἡ τοιαύτη κατάληψις γενομένη, χωρὶς ἢ ἐπιχειρήσεως νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν συμμοριτῶν Δυτικῶς τοῦ Στρυμῶνος, πρὸς ὃν χῶρον ἐφέροντο καὶ αἱ Ἀνατολικῶς τοῦ ἄνω ποταμοῦ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, εἶναι λίαν ἀξιέπαινος καὶ τιμᾶ τὴν διοικήσιν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν, καὶ ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν τακτικὴν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν.

— Ἐπιχειρήσεις Μπέλλες

Ὅσοι ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀγγίστρου συμμορίται διεσώθησαν, διεπαιώθησαν, μέσῳ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, Δυτικῶς τοῦ Μπέλλες, ἔνθα συνηνώθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ συγκεντρουμένων συμμοριτῶν καὶ κατεχόντων τὰ παλαιὰ ὄχυρά:

Ἀμπάρ - κιῶ — Ἰστίμπεη — Ποπολίβιντσα καὶ τὴν δυτικῶς τοῦ Ρουμπέσκο Ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου ἔδρα ἡ 132 Συμμοριακὴ Ταξιαρχία. Ἐπίσης δυτικῶς τοῦ ἐπὶ τοῦ Μπέλλες Τριεθνοῦς Ὀροσήμου μέχρι Δοϊράνης ἔδρων ἕτερα τμήματα συμμοριτῶν.

Ἐκ τοῦ Μπέλλες οἱ συμμορίται κατήρχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Δοϊράνης — Πετριτσίου, προσβάλλοντες χωρία, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καί, ἀνερχόμενοι εἰς Κρούσια (ὄρος), ἔδρων πρὸς Κιλκίς, ἢ, διαπεραιούμενοι εἰς Κερδύλλια, ἔδρων ἐν τῇ περιοχῇ Νιγρίτης, κατερχόμενοι εἶτα διὰ Χορτιάτη μέχρι Χαλκιδικῆς.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς VII Μεραρχίας καὶ ἄλλων τμημάτων του ἐπέτυχεν ἀπὸ 13 Αὐγούστου με 2 Σεπτεμβρίου 1949 (περίοδος ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμος) νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ ὀλόκληρον τὸ Μπέλλες, με ἀρκετὴν φθορὰν τῶν συμμοριτῶν. Οἱ διασωθέντες κατέφυγον εἰς Βουλγαρίαν.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ

104. 1) Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ὑπελογίζετο νὰ ἐκπεμφθοῦν μετὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1949. Ἀλλὰ ἡ ἐσπευσμένη μεταφορὰ δυνάμεων ἐκ Πελοποννήσου, καὶ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» ἐδημιούργησαν μίαν ἐτοιμότητα ἐγκαιροτέραν κατὰ ἓνα μῆνα.

Ὁ καθορισμὸς ἐν χρόνῳ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο, ἀφοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἀρχιστράτηγος μετέβη εἰς Ἰωάννινα — Κοζάνην. Κατὰ τὰς σχετικὰς μὲ τοὺς οἰκείους Διοικητὰς συζητήσεις, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέρριψε προτάσεις τῶν Διοικητῶν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' περὶ ἐπιθέσεως κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ πρῶτον, μετὰ τέρμα τῆς Β' φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ».

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Ἀθήνας ἀπεφασίσθη:

Ἀπὸ νύκτα τῆς 9ης πρὸς 10ὴν Αὐγούστου 1949 νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

— Ἀπὸ νύκτα τῆς 19ης πρὸς 20ὴν Αὐγούστου αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ τοιαῦται.

Αἱ τελευταῖαι ἐπεβραδύνθησαν κατὰ πέντε ἡμέρας, ἵνα δυνηθῆ νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ κάθετος Ἀεροπορία μας (ἔρα παράγρ. 90 τῆς διὰ ὑπ' ἀριθ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς Α1) ΓΕΣ δημοσιευθείσης ἐκθέσεως: «Αἱ μάχαι ρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

2) Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας:

— Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, κατὰ τίνος τοποθεσίας (ΒΙΤΣΙ ἢ ΓΡΑΜΜΟΥ) θὰ ἀχθῆ πρῶτον ἢ κυρίᾳ ἐπίθεσις.

— Ποίας κατευθύνσεις θὰ ἀκολουθήσῃ ἢ κυρίᾳ ἐπίθεσις ἐν ἐκάστη τῶν ἄνω τοποθεσιῶν.

— Τὴν στρατηγικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιθέσεως ἐν ἐκάστη τούτων.

— Τὴν παραπλάνησιν τοῦ ἐχθροῦ ὡς πρὸς τὴν προσβλητέαν πρῶτον τοποθεσίαν.

— Τὰς τροποποιήσεις ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων σχεδίων ὑπὸ τοῦ ΑΗΔΜ καὶ Α', Β' Σωμάτων Στρατοῦ.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν λήξιν αὐτῶν,

π α ρ α π έ μ π ο μ ε ν

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ (Δ) σὺς Α1) συνταχθεῖσαν ἐν λεπτομερείᾳ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949». Ἐπιχειρήσεις «ΠΥΡΣΟΣ», θεωρηθεῖσα παρ' ἐμοῦ, ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ, καὶ κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς ἴδιον τεῦχος διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ) Α1.

3) Ἐνταῦθα θὰ ἀναπτύξωμεν ὠρισμένα ἀντικείμενα, ἅτινα συνδέονται μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, ἀλλ' ἐνέχοντα ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἔκθεσιν:

Αογ. Γενικὰ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ— ΓΡΑΜΜΟΥ

108. Ἀρνησις Ἀρχηγῶν Ξένων ἀποστολῶν ν' αὐξήσουν τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ νὰ παραδεχθοῦν τὴν χρησιμοποίησιν τῆς παραμεθορίου Ἀλβανικῆς ζώνης.

Ἐλέχθη (παρ. 80) ὅτι, κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ, συνεζητήθη ἡ ἰδέα νὰ ἐνεργήσωμεν ἀμέσως ἐπιθέσιν κατὰ ΒΙΤΣΙ, ἃν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν ἐδέχοντο τὴν αὐξήσιν τοῦ στρατοῦ κατὰ μίαν Μεραρχίαν καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, παρὰ τὴν μεθόριον, κίνησιν ἡμετέρου τμήματος, ἵνα, ἀποφεύγοντες τὸ κατωχυρωμένον ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ, ἀποκόψωμεν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, περὶ τὴν Κρυσταλλοπηγὴν, καὶ ἀπαγορεύσωμεν οὕτως εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Οὗτοι οὔτε τὸ ἕν, οὔτε τὸ ἄλλο ἐδέχθησαν. Διὰ τὸ πρῶτον ὕψωνον τοὺς ὤμους, διὰ δὲ τὸ δεύτερον ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν ἀναρμόδιοι.

Κατόπιν τῶν ἄνω, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι μέγα μέρος τῆς Διατάξεώς μας εὐρίσκετο μετατοπισμένον εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον (Νότιον Ἑλλάδα — Πελοπόννησον), ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ περιφερείας ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ἐκκαθάρσις καὶ ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἔπειτα ἡ κανονικὴ ἐπιθέσις κατὰ τῶν ὠργανωμένων τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ.

Κατὰ συνέπειαν αἱ ἐπιχειρήσεις Πελοποννήσου — Στερεᾶς Ἑλλάδος — Θεσσαλίας — μετόπισθεν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ — Καίμακτσαλᾶν καὶ Βερμίου ἦσαν διάφοροι φάσεις τοῦ ἰδίου γενικοῦ σχεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων, διεξαχθεῖσαι θάσει ἰδίων ἐιδικῶν Σχεδίων καὶ ἀποτελοῦν ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν τὰ προπαρασκευαστικὰ τῶν τελικῶν ἐπιθέσεων κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

106. Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ δὲν παρουσίαζον σοβαρὰν δυσκολίαν διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Αἱ ἐπιθέσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἦσαν, διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπιχειρήσεις οὐχὶ δύσκολοι καί, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἀκοπώτεροι τῶν μέχρι τοῦδε διεξαχθεισῶν εἰς Νότιον Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι ὁ ἐχθρὸς ἦτο σαφῶς καθωρισμένος ἐν τὸ πω καὶ οὐχὶ κινητός, ὡς συνέβαινε εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Νοτίας Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου.

— Διότι ἡμύνετο δύο κεχωρισμένων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ), ἐκάστη τῶν ὁποίων ἦτο μετωπικοῦ ἀναπτύγματος πλέον τῶν 100 χιλιομέτρων, ἡ δὲ πρὸς ἄμυνάν των διατιθεμένη δύναμις ἦτο ὑποδεκαπλασία τῆς ἀπαιτουμένης τοιαύτης δι' ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν. Κατὰ συνέπειαν ἡ τοιαύτη διασπορὰ δυνάμεων καὶ μέσων μάχης ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἄφηνε τμήματα ἐδαφικά, μὴ ὠργανωμένα ἐπαρκῶς, ἢ ἀτελῶς προασπιζόμενα, μέσῳ τῶν ὁποίων νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ αἰφνιδιαστικὴ, ἢ καὶ ἡ βιαία εἴσοδος τῶν Μονάδων μας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, ὅποτε ἡ ἀνατροπὴ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας θὰ ἐπετυγχάνετο ταχύτερον, ἀκοπώτερον καὶ ἄνευ σοβαρῶν ἀπωλειῶν. Πράγμα ὅπερ καὶ συνέβη.

— Διότι ἡ ὑπεροχὴ μας εἰς προσωπικὸν καὶ μέσα μάχης ἦτο αἰσθητῶς ὑπερτέρα (περίπου 3 πρὸς 1 εἰς προσωπικὸν καὶ 2 πρὸς 1 εἰς πῦρ Πυροβολικοῦ καὶ βαρέων ὅπλων).

Ἐπὶ πλέον διεθέτομεν Ἄρματα μάχης καὶ Ἀεροπορίαν, εἰς δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ, διεθέτομεν καὶ Ἀεροπορίαν καθέτου ἐφορμήσεως, μεγάλης ἀποδόσεως εἰς καταστρεπτικὸν ἔργον ἐπὶ ἔργων ἀμύνης.

— Διότι πανταχοῦ τῆς χώρας οἱ συμμορίται εἶχον ἠττηθῆ, ἢ ἐξουδετερωθῆ, αἱ δὲ ἐναπομείνουσαι συμμορίαι συνεκρατοῦντο, ἢ ἐδιώκοντο παρὰ τῶν πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένων δυνάμεών μας, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἢ ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν ἡμῶν.

Βον. Καθορισμὸς σειρᾶς προσβολῆς μεταξὺ τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ προσδιορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας ἐν ἐκάστη τῶν τοποθεσιῶν τούτων.

α) Καθορισμὸς σειρᾶς.

107. Καθωρίσθη νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις πρῶτον ἀπὸ ΒΙΤΣΙ καὶ εἶτα ἐν συνεχείᾳ νὰ μεταφερθοῦν κατὰ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι εἰς τὸ ΒΙΤΣΙ ἦσαν αἱ κυριώτεραι καὶ αἱ πολυαριθμότεραι δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν.

Ἦτο ἀρτιώτερον ὠχυρωμένον ἀπὸ τὸν Γράμμον. Συνεπῶς, τούτου καταλαμβανομένου καὶ ἐξουδετερουμένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν, ἦτο εὐκολώτερον, αἱ ἐναπομένουσαι εἰς Γράμμον δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν νὰ ἐξουδετερωθοῦν διὰ τῶν συγκεντρωθησομένων δυνάμεων καὶ μέσων ἡμῶν.

— Διότι ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων μας ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, καὶ ἡ διάταξις ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ ἦσαν εὐκολώτεραι, ταχύτεραι καὶ πλέον ἀπαρατήρητοι, λόγῳ τῶν καλυτέρων συγκοινωνιῶν καὶ ἄλλων παρεμφερῶν συνθηκῶν, ἀπορρεουσῶν ἐκ τῆς σχηματισμένης ἤδη ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ διατάξεώς μας.

— Διότι ἡ μεταφορὰ δυνάμεων καὶ μέσων ἐκ Βίτσι, μετὰ τὴν πτώσιν του, εἰς τὸν Ἀνατολικὸν Γράμμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξεπέμπετο ἢ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπίθεσις, ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως ΧΡΟΝΟΥ πολὺ συντομωτέρα, ἢ ἡ τοιαύτη ἀπὸ ΔΥΤΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ (περιοχὴ Κονίτσης) εἰς ΒΙΤΣΙ.

Ἡ μεταφορὰ δυνάμεων ἀπὸ τῶν χώρων, ἔνθα θὰ ἐτελείωνεν ἡ μάχη τοῦ ΒΙΤΣΙ, εἰς Ἀνατολικὸν ΓΡΑΜΜΟΝ, ἦτο δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς 2—3 ἡμερῶν (ἀναλόγως τῆς θέσεως τῆς μεταφερθησομένης Μονάδος), ἐνῶ ἀπὸ τὸν Δυτικὸν Γράμμον εἰς Βίτσι (μέσῳ Λαρίσης καὶ Γρεβενῶν διὰ τὸ Τροχὴλατον ὕλικόν) θ' ἀπητοῦντο πολλαὶ ἡμέραι. Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη βραδύτης δὲν ἐξυπηρέτει τὸ Γενικὸν Σχέδιον Ἐπιθέσεως τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν, δεδομένου ὅτι, ὡς προείπομεν, ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἦτο, ἐν τῷ κλιμακίῳ τοῦ ΓΕΣ, μία μὲ δύο φάσεις (Αἱ διὰ τὸ ΒΙΤΣΙ καὶ Βα διὰ τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ).

6) Καθορισμὸς Κατευθύνσεων Κυρίας προσπάθειας.

108. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια κατὰ ΒΙΤΣΙ ἔδει ν' ἀχθῆ διὰ τοῦ Βορείου τμήματος τοῦ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ πρὸς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Φλωρίνης — Κορυτσᾶς, καὶ ἀπόφραξιν τῶν ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης Μικρὰ Πρέσπα ὁδεύσεων.

Ὁ τοιοῦτος ἐλιγμὸς θὰ μᾶς ἔδιδε πολὺ μεγαλύτερα καὶ ἀποφασιστικώτερα ἀποτελέσματα εἰς τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων, καὶ κυρίως εἰς τὴν ἄλωσιν ὕλικού, καὶ θὰ ὑπεχρέωνε τοὺς φυγάδας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἔνθα, λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ ΤΙΤΟ, θὰ ἔθεωροῦντο αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἀλλὰ δύο λόγοι οὐσιώδεις ἀπηγόρευον τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κατευθύνσεως ταύτης:

Οὗτοι ἦσαν:

α) Διότι τὸ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ καὶ τὸ ἀνατολικώτερον τούτου, τὸ ΒΟΥΤΣΙ ἦσαν κατωχυρωμένα, ἀποτελοῦντα ἰσχυρὸν ἀμυντικὸν συγκρότημα μὲ τὰ γῶτα των ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἐδημιουργοῦντο τὰ κάτωθι μειονεκτήματα:

— Ἀπώλεια πολλοῦ χρόνου, ὃν θ' ἀπῆτει ἡ καταστροφή καὶ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐπὶ τοῦ ἄνω ἀμυντικοῦ συγκροτήματος ἔργων τῶν συμμοριτῶν.

— Ἀναμφισβητήτως πολὺ μεγαλύτεραι ἀπώλειαι εἰς προσωπικόν, χωρὶς γ' ἀποκλείεται ἡ ἀνάσχεσις τῆς προχωρήσεώς μας πρὸ τῶν ὀχυρῶν τούτων θέσεων.

— Ἀποκάλυψις εἰς τοὺς συμμορίτας τοῦ Στρατηγικοῦ αἰφνιδιασμοῦ μας, διότι ἡ ἐπιθεσις θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ ΒΙΤΣΙ καὶ δὲν ἀπεκλείετο γὰ μετακομίσουν τὰς εἰς ΓΡΑΜΜΟΝ ἐφεδρείας των εἰς ΒΙΤΣΙ.

β) Διότι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους δὲν εἶχεν ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν καὶ δὲν ἀπεκλείετο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, γὰ ἐδεχόμεθα ἐπιθέσεις ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους παρ' Ἀλβανῶν, ἢ συμμοριτῶν (τοῦτο, ἄλλωστε, συνέβη κατὰ τὴν παραμεθοριακὴν κίνησιν τμημάτων μας, ἅτινα ἐδέχθησαν ἐπιθέσεις Ἀλβανικοῦ Στρατοῦ, οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἐδάφους των, ἀλλὰ καὶ ἐκ τμημάτων των ἐγκατεστημένων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου).

Κατόπιν τῶν ἄνω ἀπεφασίσθη γὰ προσβληθῆ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν τῆς ἡ ἐξέχουσα τῆς τοποθεσίας ΒΙΤΣΙ, ἣτις ἐν τῷ προκεχωρημένῳ ἀμυντικῷ συγκροτήματι τῆς ἔχει τὴν κορυφὴν εἰς τὰ ὑψώματα Κρέστης (1603) καὶ Πλατὺ (1759) ἐπὶ τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς τοῦ ὄρους Βέρνου (8—10 χιλ. Β. Δ. τῆς κυρίας κορυφῆς ΒΙΤΣΙ ὑψ. 2128) καὶ τὰ πλευρά: Τὸ μὲν Νότιον ἐπὶ ΓΙΑΜΑΤΑΣ — ΡΟΤΟ — ΓΚΛΑΒΑΤΑ — ΚΡΕΣΤΗΣ, τὸ δὲ Βόρειον ἐπὶ τῆς Β.Α. κατευθυνομένης κορυφογραμμῆς τοῦ Βέρνου.

Ἡ κατεύθυνσις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν προσβολὴν τῆς ὡς ἄνω ἐξεχούσης καθωρίσθη:

α) Ἀπὸ Νότου: Μπίκαδικ — Μπάρο Λέσιτς (Κυρία προσπάθεια).

β) Ἀπὸ Β.Α.: Κουλκουθούρια — Λέσιτς (Δευτερεύουσα).

γ) Μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς τοποθεσίας Τσούκας — Μπάρο, προώθησις δυνάμεων πρὸς Βάρμπαν καὶ Κρυσταλλοπηγὴν καὶ πρὸς Λαιμόν Πρεσπῶν, διὰ τὴν περικλείσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων δυνάμεων συμμοριτῶν ἐκ τῶν διαφευγουσῶν εἰς Ἀλβανίαν, καὶ ἀπαγόρευσις εἰς τοὺς συμμορίτας γὰ ἐδραιωθῶν ἐπὶ τοῦ ὄρειοῦ ὄγκου τοῦ Βοῦτσι — Μαλιμάδι.

Γον. ΔΙΑ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΟΝ

109. Διὰ τὸν Γράμμον καθωρίσθη, ὅπως ἡ Κυρία προσπάθεια κατευθυνθῆ:

— Διὰ ΠΥΡΓΟΥ — Τρία Σύνορα — Τσούμια — Κιάφα, πρὸς κατάληψιν τοῦ ὄρειοῦ ὄγκου Κιάφα — Σκίρτσι — Γράμμος ὑψ. 2520 (Αἰ Φάσις), τοῦ ἐχθροῦ συγκρατουμένου εἰς τὸν Νότιον καὶ Δυτικὸν Γράμμον διὰ τῶν ἐλαχίστων δυνάμεων καὶ εἶτα:

— Παράλληλως τῆς Ἑλληνο - αλβανικῆς μεθορίου πρὸς ὀλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ Δυτικοῦ Γράμμου, μὲ περίκλεισιν, ὅσον τὸ δυνατόν, περισσοτέρων συμμοριτῶν εἰς τὸν Νότιον Γράμμον (Βα Φάσις). Κατόπιν ὁμως νεωτέρων ἐπιτοπίων ἀναγνωρίσεων, αἰτίνες διεπίστωσαν ὅτι ἡ κατεύθυνσις αὕτη ἐν τῇ Α' Φάσει, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσχερειῶν, δὲν ἦτο ἐξυπηρετικὴ καὶ πρόσφορος, καθωρίσθη διὰ τὴν φάσιν ταύτην ἡ ἐγγυτέρα πρὸς τὴν ἄνω προσφερομένη: Ταμποῦρι — Τσάργου — Κιάφα, διὰ δὲ τὴν Β' Φάσιν ἡ κατεύθυνσις ἔμεινεν ἀναλλοίωτος.

110. Β λ α β ε ρ ἄ ἐ π έ μ β α σ ι ς κ α ι ἀ π α σ χ ό λ η σ ι ς
τ ῶ ν Ἐ π ι τ ε λ ε ί ω ν τ ῶ ν Μ ε γ. Μ ο ν ἄ δ ω ν
ὕ π ὸ τ ῶ ν Σ υ μ μ α χ ι κ ῶ ν Ἀ ξ ι ω μ α τ ι κ ῶ ν

Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948 εἶχε σημειωθῆ ἑλαβερὰ ἐπέμβασις Ἀξιωματικῶν τῶν Συμμαχικῶν ἀποστολῶν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Διοικήσεων, ὡς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ποῖος διευθύνει τὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ ὑπεύθυνος διοικητής, ἢ οἱ παρ' αὐτόν, ἐξεδόθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245245) 6) 8) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἣτις ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Αὕτη ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Ἐπισκέψεις ὑφισταμένων

κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα

Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

ΠΡΟΣ: ΣΗΔΜ, Α', Β', Σ. Σ.

ΚΟΙΝ.: Α1) ΓΕΣ, Β, Σ., Α, ΣΟΗΠΕ) κλπ. ἐπιχ.

Ἀρχηγὸν Οἴκου Α.Μ.

ΓΕΣ) Α1

Β.Σ.Τ. 902) 6) 8) 49

Ἀρ. 245245) Φ4009) 39

1. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων δέον νὰ προληφθῆ τὸ ἄτοπον, ὅπερ ἐσημειώθη εἰς προγενεστέρας σοβαρὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεγάλων Μονάδων ἀπησχολοῦντο ἐξ ἐπισκέψεων τῶν προϊσταμένων των Διοικητῶν, ἢ ἄλλων προσωπικοτήτων, οἵτινες τρόπον τινὰ συμπαρίσταντο εἰς τοὺς Σ.Δ. των καὶ ἐδυσχεραίνον τὴν ἀπερίσπαστον ἄσκησιν διοικήσεως.

2. Βεβαίως πᾶν προϊστάμενον κλιμάκιον ἔχει δικαίωμα νὰ προωθῆται εἰς τὰ ὑφιστάμενα κλιμάκια καὶ καθῆκον νὰ θεβαιούται καὶ ἐλέγχῃ διὰ τὴν τήρησιν ὅλων τῶν διατεταγμένων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ προϊστάμενον κλιμάκιον θὰ παραθέσῃ τὸν Σ.Δ. παρὰ τὸν Σ.Δ. τοῦ ὑφισταμένου, ἢ θὰ εὑρίσκεται συνεχῶς ἐγγὺς τοῦ

ύφισταμένου του, ὥστε νὰ παρακωλύη τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν διοικήσεως ὑπὸ τούτου.

Ἡ παρουσία τοῦ προϊσταμένου κλιμακίου εἶναι ἀναγκαία εἰς ἓν παρατηρητήριον, ἢ ἐπίσκεψις ἐπίσης θὰ εἶναι ἐπιωφελὴς εἰς ἓνα Σ.Δ., ἢ εἰς μίαν γραμμὴν μάχης, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ μὴ ἀπασχολῶνται ὅπωςδήποτε ἐκ τοῦ ἔργου των οἱ ἀρμόδιοι ὑφιστάμενοι Διοικηταὶ τῶν Μονάδων, καὶ νὰ ἐξασφαλίζηται ταυτοχρόνως ἡ πρὸς τὰ ὀπισθεν ἀνώτερα κλιμάκια ἐπικοινωνία.

3. Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ βασικοῦ τούτου ζητήματος, ὅπερ νὰ ἐφαρμοσθῆ ἀπὸ τοῦ κλιμακίου τοῦ ὑποφαινομένου μέχρι τοῦ κλιμακίου τῆς Ταξιαρχίας.

4. Οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Συμμαχικῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, πρὸς οὓς κοινοποιεῖται ἡ παρούσα, παρακαλοῦνται ὅπως εὐαρεστηθοῦν καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, τῆς μὴ ἀπασχολήσεως τῶν διοικήσεων, ἐκδώσουν τὰς διαταγὰς των διὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ

Ἀρχιστράτηγος

Δον. Ἐπὶ τῆς κατανόησεως τῆς Ι Δ Ε Α Σ ἐνεργείας Ἀρχιστρατήγου ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων.

III. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τῆς ΣΗΔΜ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης Κ.

— Δὲν κατενόησε τὸν παράγοντα Αἰφνιδισμὸν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὁποίου τόσα ἐγένοντο, βάσει εἰδικοῦ Σχεδίου τοῦ ΓΕΣ. Τοῦτο ἐξάγεται:

α) Ἐκ τῆς υἱοθετήσεως προτάσεως Ἀμερικανοῦ Συνταγματάρχου νὰ γίνουν προκαταρκτικαὶ ἐπιθέσεις, τὰς παραμονὰς τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ Βίτσι, πρὸς κατάληψιν βάσεως ἐξορμήσεως εὐνοϊκωτέρας διὰ τὰς ἐν λόγῳ κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Τοῦτο θὰ ἐπρόδιδε τὸν Στρατηγικὸν κατὰ Βίτσι αἰφνιδισμὸν, καὶ θὰ ἔθετεν ἐν ἀμφιδόλῳ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης (ὄρα παρ. 49 τῆς ἐκθέσεως τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ Μάχαι Βίτσι—Γράμμου τοῦ ἔτους 1949»).

β) Ἐκ τῆς ἐγκρίσεως καὶ παραδοχῆς, ὅπως ἐκτελεσθῆ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως κατὰ Βίτσι, ἄσκοπος ἐπὶ ὥραν περίπτου προπαρασκευαστικῆ βολῆ Πυροβολικοῦ ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, εἰς τὸν τομέα τῆς Χῆς Μεραρχίας καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν ζώνην διαρρήξεως. Ἐκ τῆς βολῆς ταύτης, ἣτις οὐδεμίαν σοβαρὰν καταστροφὴν ἐπέφευεν ἐπὶ τῶν συρματοπλεγμάτων καὶ ἔργων ἀμύνης τῶν συμμοριτῶν προέκυψε:

— Νὰ ἐννοηθῆ παρὰ τῶν συμμοριτῶν ἡ ἐπιχειρῆσις ἐπίθεσις. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἀπὸ καταθέσεις συλληφθέντων συμμοριτῶν τοῦ εἰρημένου τομέως, οἵτινες κατέθεσαν ὅτι δὲν ἀνέμενον τὴν ἐπίθεσιν, ὅτι εὗρισκοντο, πλὴν τῶν σκο-

πῶν, εἰς τὰς ὀπισθεν θέσεις ἀσφαλείας καὶ κατέλαβον τὰς θέσεις των μάχης κατὰ τὴν παρατεταμένην ταύτην βολὴν Πυροβολικοῦ, ὑποπτευθέντες ἐπίθεσιν.

— Νῆ γίνῃ σπατάλη ἀνωφελῆς χιλιάδων βλημάτων Πυροβολικοῦ, ὥστε νὰ μᾶς ἐπιστηθῆ, ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπερβολικῆς καταναλώσεως, ἢ προσοχῆ ἐκ μέρους τοῦ ἀρμοδίου Ἀμερικανοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος.

γ) Ἐκ τῆς συμφωνίας καὶ παραδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ μεταφερθῆ ἡ κυρία προσπάθεια τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως, ἣν ὄριζον αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν, ὡς δευτερεύουσαν καθοριζομένην τοιαύτην, Κουλκουθούρια — Λέσιτς.

Ἡ πρότασις του δὲν ἐνεκρίθη, διότι καὶ χρόνος θὰ ἀπλητεῖτο ἀρκετὰ μακρὸς καὶ μετακινήσεις δυνάμεων καὶ ὕλικου θὰ ἐχρειάζοντο νὰ γίνουσι, πρᾶγμα ὑπερδυνατὸν νὰ ἐπρόδιδε τὸν αἰφνιδιασμόν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσμενῶν τούτων συνεπειῶν τοῦ ἐστάλη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καί, κατόπιν ταύτης, ἐπανῆλθεν οὗτος εἰς τὸν προκαθορισμένον ἐλιγμόν. Τὴν ἐπέμβασιν ταύτην ἀπέφυγε σκοπίμως νὰ μνημονεύσῃ εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑποβληθεῖσαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς του, δι' ἧς διὰ τῆς κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245395) 30) 12) 49) Α1 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ τοῦ ἐπεστράφη, ἵνα τὴν συμπληρώσῃ καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη τοῦ ΓΕΣ ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Συμπλήρωσις ἐκθέσεως ἐπὶ
τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ

Κατεπίγουσα
Ἄκρως Ἀπόρρητος

ΠΡΟΣ: ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΓΕΣ) Α1

ΚΟΙΝ.: Ἀρχ.) ΓΕΣ) Α1

Ἀριθ. Πρ. 245395

— ΓΕΣ: Γραφ. Ἀρχηγοῦ

Ἀριθμ. Φ. 4009) 39

Β.Σ.Τ. 902) 30) 12) 49

1. Ἐπαναφέρεται ἡ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς ὑμῶν ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ μετὰ τῶν εἰς ταύτην προσηρητημένων ἐν ἀντιγράφῳ σχεδίων καὶ διαταγῶν, ἵνα περιλάβητε εἰς ταύτην τὴν ἐκ παραδρομῆς, προφανῶς, παραλειφθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49 Διαταγὴν Ἀρχιστρατήγου, περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Σχεδίου ἐνεργείας ὑμῶν Α.Π. 85) 10) 7) 49 (βάσει τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἐν συνεχείᾳ ἡ Α.Π. 109) 16) 7) 49 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς ΣΗΔΜ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἱστορικὸν ἔγγραφο, διότι διὰ ταύτης ἀναθεωροῦνται ὅλα τὰ καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς ΣΗΔΜ καὶ Β' Σ.Σ. Σχέδια, ὅλος δὲ ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἐλιγμὸς ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῆς.

2. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν διατασσομένων, ἢ ἐπιστρεφομένη ἔκθεσις νὰ ἐπανυποβληθῆ ἡμῖν (Ἀρχ) ΓΕΣ).

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

δ) Ἐκ τῆς μὴ ὀργανώσεως μιᾶς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ ἐνεργουσῶν δύο Μεγάλων Μονάδων (τῆς III Μεραρχίας Καταδρομῶν καὶ τῆς X Μεραρχίας). Ὡς ἐκ τούτου ἐπῆλθε βραδύτης καὶ ἀπώλεια χρόνου ἐν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, εἰς θάρος τοῦ Γενικοῦ Ἐ λ ι γ μ ο υ .

ε) Ἐκ τῆς μὴ ἐνασκήσεως προσωπικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου τόσον εἰς τὴν προπαρασκευήν, καθ' ἣν, ἐλλείπει ἀναγνωρίσεων εἰδικῶν τοῦ ἐδάφους, κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἢ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως ἐπιθέσεως τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, καθ' ἃς δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἐλιγμόν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὴν δέουσαν ὀρητικότητα, εἰς τρόπον ὥστε τὰ παρὰ τὴν μεθόριον ἐνεργοῦντα ἡμέτερα Τμήματα ν' ἀχθῶσιν ἐνωρίτερον (ἔστω κατὰ μίαν ἡμέραν) εἰς περιοχὴν χωρίου Ἀσημοχώρι, πρὸς περικοπὴν καὶ αἰχμαλωτίσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων συμμοριτῶν, φευγόντων ἐν πανικῷ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Χιονάδες — Πληκάτι εἰς Ἀλθανίαν.

112. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης.

Οὗτος τυγχάνει ἐκ τῶν καλυτέρων Στρατηγῶν τοῦ Στρατοῦ μας. Μορφωμένος, σταθερὸς καὶ μὲ μίαν καλὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἀγῶνα ἐν Πελοποννήσῳ.

Τῇ προτάσει μου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Διοικητῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, προκριθεὶς ἄλλων ἀρχαιοτέρων τοῦ Ὑποστράτηγων. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι ἔδειξε ψυχραιμίαν καὶ σταθερότητα εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Οὐχ' ἤττον εὐθύνεται καὶ οὗτος δι' ἐνίας ἐκ τῶν ἀναφερομένων διὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην ἐλαττωματικὰς ἐνεργείας, ἧτοι:

— Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν προπαρασκευαστικῆς βολῆς Πυροβολικοῦ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως τῆς ἐπιθέσεως κατὰ Βίτσι.

— Διὰ τὴν πρότασιν πρὸς μεταφορὰν τῆς κυρίας προσπάθειας κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς δευτερευούσης καί,

— Διὰ τὴν μὴ ὑπόδειξιν εἰς ΣΗΔΜ τῆς ἀνάγκης νὰ ὀργανωθῇ ἐνιαία Διοίκησις, κατὰ τὴν, ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ, ἐνέργειαν τῆς X Μεραρχίας καὶ τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν.

Εὐν. Μεταβολαὶ εἰς τὰς ἀνωτάτας Διοικήσεις, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμας.

113. Ὁ Ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος τόσον εἰς ἐμέ, κατὰ τινα εἰς Κοζάνην μετάδασίν μου, ὅσον καὶ εἰς τὸν Ὑπαρχηγὸν Κιτριλάκη, ὀλίγον βραδύτερον, εἶχεν ἐκφράσει κάποιαν ἐπιθυμίαν νὰ τοποθετηθῇ εἰς Ἀθήνας, ἐνῷ

είχε λάβει γνώσιν και είχεν έργασθῆ διὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ. Ἡ ἐπιθυμία του ἐνετάθη ἀπὸ τῆς τοποθετήσεως εἰς ΣΗΑΜ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη.

Κατόπιν τούτου ἐτοποθετήθη εἰς Γενικὴν Ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ, και ἀντ' αὐτοῦ, ἐτοποθετήθη τῇ προτάσει μου, ὡς προσελέχθη, ὁ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης, ὡς Διοικητῆς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

114. Ὁ Ὑποστράτηγος Βασιλάς, Διοικητῆς Π Μεραρχίας, ἀντικατεστάθη, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, διὰ τοῦ Ταξιάρχου Λίβα, τῇ ἀποφάσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθείσης ἐπιτοπίως. Οὗτος ἠνέχθη κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἄνω ἐπιχειρήσεων νὰ διοικῆ τὴν Σχολὴν Ἐπιτελῶν, ἀντὶ τῆς Διοικήσεως τῆς ὡς ἄνω Μεραρχίας, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις κατὰ Γράμμου ἦτο ἐπικειμένη.

115. Ὁ Ὑποστράτηγος Ζαΐμης, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου, παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ παραπονούμενος, διότι κατὰ τὰς ἄνω ἐπιχειρήσεις, ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μανιδάκην, ἐνῶ αὐτὸς καίτοι ἀρχαιότερος, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐνήσκει καθήκοντα Διευθυντοῦ τῆς Α6 Διευθύνσεως ΓΕΣ. Τοῦ εἶπον ὅτι ἠγνόουν ὅτι ἦτο ἀρχαιότερος, ὡς πράγματι μοῦ συνέβαινε, και ὅτι ἔδει νὰ μοῦ τὸ εἶχεν εἶπη, ἢ νὰ παραπονεθῆ τότε. Δὲν μοῦ ἔδωσε σαφῆ και δεδικαιολογημένην ἀπάντησιν. Τῇ προτάσει μου ἐτοποθετήθη, μετὰ τὴν ἄνω εἰς ἐμὲ παρουσιάσιν του, Διοικητῆς τῆς Μεραρχίας.

116. Ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης, ἀφ' ἧς διωρίσθη Διοικητῆς τῆς ΣΗΑΜ ἐδημιούργει εἰς πολλὰς τῶν Διοικήσεων Μεγάλων Μονάδων μίαν ἐκδηλον ἀνησυχίαν.

Ἐκτὸς τοῦ Ἀντιστρατήγου Καλογεροπούλου και ὁ Ἀντιστράτηγος Τσακαλώτος, (Διοικητῆς Α' Σ. Στρατοῦ), δὲν ἤθελε νὰ ταχθῆ ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη διὰ διαφόρους λόγους και προφάσεις, και ἐξέφρασε τὴν διάθεσιν νὰ παραιτηθῆ.

Τὴν τοιαύτην πρόθεσιν του ἀνέφεραν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον και εἰς ἐμὲ. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι, ἀνεξαρτήτως ἢ μὴ τῆς παραιτήσεώς του, ἀν ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀποψίν του, θὰ παρεπέμπετο εἰς Στρατοδικεῖον ἐπὶ ἀρνήσει ἐκτελέσεως. Μετὰ τὴν σαφῆ και κατηγορηματικὴν ταύτην δήλωσιν, ἐπειθάρχησε και ἐσυνέχισε ἐν τῷ Α' Σ. Στρατοῦ τὴν λίαν ἀξιέπαινον διοίκησιν του.

Ὁ Στρατηγὸς οὗτος κέκτηται καλὰ προσόντα Στρατηγοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς κατέχεται ἀπὸ ἀκράτητον ἀρριβισμόν, δημιουργεῖ διαφημιστικὸν θόρυβον, και ποιεῖται διακρίσεις εἰς τὴν ἐκτίμησιν και χρησιμοποίησιν τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργῶνται περίξ αὐτοῦ ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν κλίκαι (δμάδες).

Φαίνεται ότι, κατά τὰς διαφορὰς του ταύτας μετὰ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐχρησιμοποίησεν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών του καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Στρατηγὸν Βὰν - Φλήτ. Διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος μοῦ ἀνεκοίνωσε, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὅτι ὁ Βὰν - Φλήτ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐνῶ οὐδεὶς λόγος, ἀπορρέων ἐκ τῆς μάχης, ὑπεχρέωνεν εἰς τοῦτο, δεδομένου ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι, εὔρισκοντο εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν περιόδον τῶν ἀκόμῃ. Ἡ τοιαύτη πρότασις τοῦ Βὰν - Φλήτ δὲν ἔγινε δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, σύμφωνα, ἄλλωστε, μετὰ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἀρχῆθεν εἶχομεν λάβει, νὰ μὴ ἐνδίδωμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀποστολῶν, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, κατὰ τὴν κρίσιν μας.*

* Ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς, δὲν ὑπερβάλλει. Γιατὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Τσακαλώτου ἔχουν γραφῆ πολλά, ποὺ δικαιώνουν τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Κοσμᾶ. Ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ σχηματίσῃ μιὰ σαφέστερη εἰκόνα, ἄς διαβάσῃ: Τὴ «Δεκεμβριανὴ Ἐπανάστασι» τοῦ Καλαντζῆ, σελίδες 42—48 καὶ τὰ βιβλία τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου Τσιγγούνη.

1. «Ἡ Μεταπολεμικὴ II Μεραρχία Ἀθηνῶν καὶ ὁ Συμμοριτοπόλεμος 1945 — 1949», σελίς 22—34 καί,

2. «Ὁ Συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 227 — 251.

Στὴ σελίδα αἴφνης 227, τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Τσιγγούνη, βλέπουμε κάτι ποὺ προκαλεῖ ἀγρία: Γιατὶ ὁ Τσακαλώτος,

— Κατηγορεῖ τὸν διοικητὴ τῆς 22ας Ταξιαρχίας συνταγματάρχη Τσιγγούνη Ἀλέξανδρο ὅτι «καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν αἱ Μονάδες εἶχον ἀναρτήσει τὰς εἰκόνας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ἀπὸ τοῦ ἀντισκήνου τῶν διοικήσεων μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μαγειρειῶν». Εἶχε, φαίνεται, τότε τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ πολιτικοστρατιωτικὸ κλίμα δὲν εὐνοοῦσε τέτοιες ἐκδηλώσεις. Καὶ κατηγορεῖ τοὺς ὑπ' αὐτόν, γιὰ «ἀθέλητον βασιλοκαταπηλείαν». Τὸ δημοσίευμα, καθὼς λέει ὁ Τσιγγούνης, ἀναφέρεται σὲ γεγονότα τῆς ἀνοιξέως 1945· τότε διοικητὴς μὲν τῆς Μεραρχίας (II) ἦτο αὐτὸς οὗτος (ὁ συνταγματάρχης Τσακαλώτος), διοικηταὶ δὲ τῶν Ταξιαρχιῶν οἱ ὁμοιόβαθμοι καὶ συμμαθηταὶ του (στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων) Ἀντωνόπουλος Μ., Λαδάς Α. καὶ Τσιγγούνης Ἀλέξ. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι μόνον σὲ μιὰ σκηνὴ κάποιου λοχαγοῦ βρέθηκε μιὰ τέτοια εἰκόνα. Πουθενὰ ἄλλου.

— Κατηγορεῖ τὸ συνάδελφόν του Τσιγγούνη ὡς μὴ ἔχοντα τὰ προσόντα προαγωγῆς καὶ ὅτι ὁ Ἀγγλὸς ὀργανωτὴς Ρώλινξ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασίν του. Ἀπεδείχθη ὅτι ἐπὶ Ρώλινξ τοῦ ἀνετέθη (τοῦ Τσιγγούνη) ἡ διοίκησις τῆς II Μεραρχίας τὴν 15.6.1946 καὶ ἐπὶ Ρώλινξ καὶ Ἀρχηγὸς ΓΒΣ Σηλησιωτοπούλου προήχθη στὸ βαθμὸν τοῦ Ὑποστρατήγου (δὲν ὑπῆρχε τότε ὁ βαθμὸς τοῦ Ταξιαρχου)....

Καὶ συνεχίζει ὁ Τσιγγούνης:

«Ἐάν ἐφημερίζετο ὁ ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ ἀεμνήστου Τσαλδάρη (1935) ψηφισθεὶς νόμος περὶ «Ἱεραρχίας καὶ προοιδιασμῶν» θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχατε ἀποστρατευθῆ τότε μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Διότι σύμφωνα μετὰ τὸν ἀρθρον τοῦ νόμου τούτου, ὅσοι δὲν ἔχουν συνολικὴν ὑπηρεσίαν μετώπου ἐξ (6) μηνῶν ἀποστρατεύονται αὐτεπαγγέλτως» («Ὁ Συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 239). Καὶ ὁ προκαλὼν στρατηγὸς Τσακαλώτος δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἀσήμενη ὑπηρεσία μετώπου, παρ' ὅσον ὅτι εἶχε διαρρέσει ἐν δόλο κληρὸν τέταρτον αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἀποφοιτήσεώς του ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων (1916 μέχρι τῆς 28.10.40) (ἀπάντησις στρατηγοῦ Παπαῆ Ε., στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΕΙΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΑΣ

117. Διὰ τὰς ἀπωλείας τῶν συμμοριτῶν μὲ τέλος 1949 (ὄρα παράγρ. 19 ἐδάφ. 2, 3 καὶ 4).

118. Ἀ π ὡ λ ε ι α ι ἡ μ ε τ έ ρ ω ν .

Κοινοποιούμεν κατάστασιν, ἐμφαίνουσιν τὰς ἡμετέρας ἀπωλείας μὲ τέλος Αὐγούστου 1949, ὅποτε ἔληξαν αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

Στὸν τόμον «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΠΟΙΪΑΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1941» (ἔκδοσις Δ.Ι.Σ. Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ) ἀναφέρεται:

«Σχηματισμὸς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ ἀποστράτευσις.

»187. Τὴν 25 Ἀπριλίου ἀνεχώρησαν ἐξ Ἰωαννίνων ἀεροπορικῶς δι' Ἀθήνας, ὁ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου, οἱ Ὑποστράτηγοι... καὶ οἱ Συνταγματάρχαι Τσακαλιώτης»...

Καὶ ἐρωτᾶται (ὁ στρατηγὸς Τσακαλιώτης) ὑπὸ τοῦ συναδέλφου του Τσιγγούνη: «Ποίας ἐθνικότητος ἀεροπλάνον σᾶς μετέφερον εἰς Ἀθήνας; Γερμανικὸν (ὡς διαδίδεται) ἢ Ἰταλικόν;». Ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν λαμβάνει (σελ. βιβλίου 239)...

— «Δὲν προτίθεται ν' ἀποκαλύψω σοβαρώτατον σφάλμα σας διαπραχθὲν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς υπηρεσίας σας καὶ ἐμπίπτον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, διότι ἀφ' ἑνὸς σέβεται τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα εἰς ἃ ἀνήλθατε καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν θέλω νὰ δώσω ἐπιχειρήματα εἰς τὴν ἀντεθνικὴν προπαγάνδαν τῶν κομμουνιστῶν, καίτοι ἔχουν ἤδη ἐξαντληθῆ τὰ ὄρια τῆς ὑπομονῆς μου λόγω τῆς ἐχθρικής ἐναντίον μου στάσεώς σας, ὀφειλομένης, θεαίως, εἰς τὸ ὅτι ἐξετασθεὶς ἐνόρκως κατέθεσα εἰς δάρος σας τὴν ἀλήθειαν» (σελ. 240 τοῦ βιβλίου).

Στῇ σελίδᾳ 247 ἀποκαλύπτεται σκάνδαλον περὶ τὴν κυριότητα καὶ ἐκποίησην αὐτοκινήτου «Πόντιακ»... κλπ...

Ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Κοσμάς πρέπει νὰ ἔχη ἡσυχὴν τῇ συνείδησιν καὶ στὴν ὑπερ-γεια ζωῇ του. Γιατὶ τίποτα τὸ λανθασμένον ἢ ἄδικον δὲν παρουσιάζουν οἱ χαρακτηρισμοὶ του.

Κατάστασις ἀπωλειῶν μέχρι τέλους Αὐγούστου 1949

Ἔτη	Ἀτυχήματα				Ἀπώλειαι κατὰ ἐπιχειρήσεις				Αἰχμάλ.—Ἐξαφαν.		Σύνολον
	Ἀξιωματικοί		Ὀπλίται		Ἀξιωματικοί		Ὀπλίται		Ἀξ)κοί	Ὀπλίται	
	Νεκρ.	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.			
(α) Κατὰ Αὐγούστον 1949 (ἐπιχ. Βίτσι — Γράμμου—Καϊμακτσαλάν κλπ.)	1	14	39	184	58	251	854	3.452	—	57	4.910
(β) Τὸ ἔτος 1946	7	33	67	352	23	22	126	307	2	216	1.155
Τὸ ἔτος 1947	15	33	181	626	82	125	738	1.754	40	567	4.161
Τὸ ἔτος 1948	58	176	628	2.366	373	917	4.127	14.527	74	1.885	25.131
Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	26	57	241	1.036	99	272	1.127	3.950	19	798	7.625
Σύνολο γ :	107	313	1.156	4.564	635	1.587	6.972	23.990	135	3.523	42.982
Ἐθνοφρουρᾶς											
— Τὸ ἔτος 1948	12	30	160	487	70	101	775	1.293	46	1.391	4.365
— Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	14	27	136	404	39	71	392	931	12	362	2.388
Σύνολο γ :	26	57	296	891	109	172	1.167	2.224	58	1.753	6.753
Γενικὸν Σύνολον: Ἀπωλειῶν μὲ τέλος Αὐγούστου 1949	133	370	1.452	5.455	744	1.759	8.139	26.214	193	5.276	49.735

Κατάστασις ἀπωλειῶν

Ἐπὶ τοῖς % τοῦ μηνὸς Αὐγούστου καθ' Ὅπλον ἢ Σῶμα

Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ

Ὅπλον ἢ Σῶμα	Συνολικὴ Δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ο)ο
	Ἀξ)κοί	Ὅπλιται	Ἀξ)κοί	Ὅπλιται	
— Πεζικόν	5443	76.835	5,53	5,48	5,50
— Πυροβολικόν	1.234	6.312	0,40	0,91	0,83
— Ἴππικ. Τεθωρακ.	490	3.995	0,81	0,82	0,82
— Μηχανοκίνητον	719	4.310	1,25	1,92	0,82
— Διαβιβάσεις	533	6.219	0,75	1,41	1,34
— Ε Σ Α	—	909	—	0,11	0,11
— Σ Ε Μ	605	9.715	0,16	0,38	0,39
— Σ Τ Υ	514	4.437	0,19	0,11	0,12
— Ὑγειονομικόν	904	3.233	0,31	0,51	0,41
Γενικὸν Σύνολον		—	Ἀξιωματικῶν Γενικῶς		2,53
ἀπωλειῶν ἐπὶ τοῖς %		—	Ὅπλιτῶν Γενικῶς		3,38
κατὰ μῆνα Αὐγούστου 1949		—	Γενικὸν Σύνολον		3,31

Ε Θ Ν Ο Φ Ρ Ο Υ Ρ Α Σ

Συνολικὴ δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ο)ο
Ἀξ)κοί	Ὅπλιται	Ἀξ)κοί	Ὅπλιται	
2.685	45.214	0,89	0,77	0,79

ΣΥΝΟΛΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ

Με τέλος μηνός Δεκεμβρίου 1950, όποτε έπαυσαν να διεξάγονται μεγάλαι συμπλοκαί προς τὰ υπολείμματα τών συμμοριτών, καθ' έπασαν τήν χώραν.

Έτη	Ατυχήματα				Απώλειαι κατά έπιχειρήσεις				Αιχμάλ.-Έξαφαν.		Σύνολον
	Αξιωματικοί		Όπλίται		Αξιωματικοί		Όπλίται		Αξ)κοί	Όπλίται	
	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.			
Τακτικός Στρατός	129	392	1.455	5.425	649	1.615	7.130	24.333	135	3.535	44.798
Έθνοφρουρά	32	61	346	973	112	117	1.220	2.326	58	1.756	7.001
Σ ύ ν ο λ ο γ :	161	453	1.801	6.398	761	1.732	8.350	26.659	193	5.291	51.799

119. Γενικαὶ Παρατηρήσεις

α) Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἔτους 1948 ἦσαν 25.130. Τοῦ δὲ 1949 ἦσαν 12.531. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν τοῦ Καρπενησίου, αἵτινες δὲν βαρύνουν τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Παπάγου, διότι ἡ κατάληψις τοῦ Καρπενησίου ἐγένετο πρὸ ἀναλήψεως Ἀρχιστρατηγίας Παπάγου, ἀπομένουν ἀπώλειαι συνολικαὶ ἔτους 1949: 11.557 (Αἱ τοῦ Καρπενησίου ἦσαν: Νεκροὶ 34, τραυματῆαι 250, ἀγνοούμενοι 700). Συγκρίνοντες ταύτας (ἔτους 1948 πρὸς τὰς τοῦ 1949) βλέπομεν τὴν μεγάλην διαφορὰν ἀπωλειῶν, ἣτις ὑπάρχει (κάτω τοῦ ὑποδιπλασίου αἱ τοῦ 1949), καίτοι κατὰ τὸ 1949 κατελήφθησαν δύο ὀργανωμένοι τοποθεσίαι καὶ ὁ ἀγὼν «ἔληξεν ἐπιτυχῶς».

β) Αἱ ἀπώλειαι ἐκ Ναρκῶν, ἀνερχόμεναι εἰς 1962 νεκροὺς καὶ 6.834 τραυματίας, ἦτοι εἰς τὸ 1) 5 περίπου τῶν συνολικῶν ἀπωλειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ τῆς ἐκρήξεως ναρκῶν εἰς τὰ μετόπισθεν, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ διὰ ναρκῶν πόλεμος εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀνεξαρτήτως τῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἐπιφέρει εἰς τὴν κίνησιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὰς μεταφοράς, εἶναι σημαντικὸς καὶ θὰ εἶναι ἔτι σημαντικώτερος εἰς πολέμους τοῦ μέλλοντος, πανταχοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐντὸς τῶν καταλαμβανομένων ξενικῶν ἐδαφῶν, ὅπου ἡ γνῶσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ εὐνοια τῶν κατοίκων θὰ διευκολύνῃ τὴν τοποθέτησίν των. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ δοθῇ ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ καὶ νὰ καταδληθῇ προσπάθεια εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέων μέσων ἐγκαίρου ἀνακαλύψεως καὶ ἐξουδετερώσεως τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΡΑΣΙΣ ΣΤΟΛΟΥ, ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐξάρω τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν λοιπῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

120. 1) Ὁ Στόλος

α) Ἐνήργει τὴν ἐπιτήρησιν ὄλων τῶν ὑπόπτων παραλιακῶν ἀκτῶν.

β) Μετεῖχε διὰ τῶν πυρῶν του εἰς τινὰς περιπτώσεις ὑπὲρ τμημάτων μας μαχομένων, ἢ ἐνεργούντων εἰς παραλιακὰς περιφερείας.

γ) Ἐνήργησε διὰ τῶν εἰδικῶν πλοίων του μεταφορὰς προσωπικοῦ καὶ ὕλικου εἰς τόπους διαφόρους καὶ τόσον ταχέως, ὥστε ἐγκαίρως νὰ ἐπέμβουν αἱ μεταφερόμεναι Μονάδες ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεών μας.

δ) Εἰδικῶς ἐξάρω ἐνταῦθα τὴν καταδύθισιν ἐνδὸς βενζινοπλοίου εἰς Ὀρμον Φωκίανου, ἐμφόρτου ποικίλου ὕλικου πολέμου. Ἐκ τῶν καταθέσεων συλ-

ληφθέντων συμμοριτών τόσον ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ ἄνω πλοίου, ὅσον καὶ ἄλλων στελεχῶν, (κατάθεσις ἀρχισυμμορίτου Γκότση), ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡγεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνισμοῦ ἀπέστειλε κατὰ καιροῦς ἐξ Ἀλβανίας εἰς Πελοπόννησον τρία βενζινόπλοια, ἔμπορτα ὕλικου.

Ἐκ τούτων, ἡ πρώτη ἀποστολὴ ἤχθη ἐπιτυχῶς εἰς πέρας, τοῦ ὕλικου ἐκφορτωθέντος εἰς Ὅρμον ἐγγὺς τῆς Κυπαρισσίας, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1948, ἡ δευτέρα ἀπέτυχε, καὶ εἶναι ἢ εἰς ὄρμον Φωκίανου ἐπιχειρηθεῖσα, ἢ τρίτη ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1948 εἰς χῶρον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ΝΕΔΑ (ὅπου τὸ χωριὸ Μπούζι νοτίως Ζαχαρώς), ἀλλ' ἀνεστάλη, λόγῳ ἀποτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν συμμοριτῶν εἰς Ζαχαρῶ καὶ τῆς μὴ δημιουργίας εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ ὕλικου.

Ἡ κάμψις τῶν συμμοριτῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχίζει, μετὰ τὰς ἄνω ἐπιτυχίας τοῦ Ναυτικοῦ, διότι ἔπαυσε ὁ ἐφοδιασμὸς δι' ὕλικου καὶ μέσων μάχης ἐξ Ἀλβανίας διὰ μεγάλων βενζινοπλοίων καὶ ἢ ἐπιτήρησις τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ ἀπηγόρευσε πᾶσαν αὐτῶν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι ἀρχηγούς των.

2) Ἀεροπορία

121. Αὕτη συνειργάσθη στενωῶς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀπολύτως ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτοῦ.

Οὕτω:

— Ἐξυπηρέτησε τὰς Διοικήσεις εἰς τὰς σχετικὰς αἰτήσεις των διὰ τὴν ἀναγνώρισιν χώρων, φωτογράφισιν στόχων, βομβαρδισμὸν ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν.

— Συνειργάσθη στενωῶς μετὰ τῶν μαχομένων τμημάτων τοῦ Στρατοῦ καὶ ὑπεβοήθησε διὰ πληροφοριῶν, βομβαρδισμῶν καὶ πολυβολισμῶν τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τούτων.

Ἐξαίρεται ἐνταῦθα:

— Ἡ δρᾶσις τῆς καθέτου Ἀεροπορίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου τοῦ 1949 καὶ ἡ φιλότιμος ἐπίδοσις τῶν ἀεροπόρων, ὅπως ἐντὸς τοῦ χρόνου ἀπ' ἀρχῆς Αὐγούστου 1949 μέχρι 24 ἰδίου μηνὸς ἐκμάθουν τὸν χειρισμὸν καὶ τὴν βολὴν τῶν διὰ πρώτην φοράν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἀεροπορικὰς δυνάμεις μας ἀεροπλάνων τούτων. Μάλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως ἡ ἐκπαίδευσίς των αὕτη συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦτον καὶ εἰς ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἀεροπόρων, ἀνεβλήθησαν ἐπὶ πενθήμερον αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις (Βλέπε κείμενον ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ: «Αἱ μάχαι τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου 1949»).

Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν καταπληκτικὰ καὶ μεγάλως ὑπεβοήθησαν ὄχι μόνον εἰς τὴν ταχεῖαν ἐπιτυχίαν πρὸς κατάληψιν τοῦ Γράμμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποφύγωμεν σοβαρὰς ἀπωλείας τοῦ προσωπικοῦ. Οὐδέποτε εἶχον ἴδῃ, κατὰ προσωπικὴν ἐπιτόπιον μετάδασίν μου, ἀποτελέσματα βολῆς ἀπὸ ἀέρος, ἢ ἀπὸ ξηρᾶς, τόσον ἀκριθῆ καὶ καταστρεπτικὰ.

3) Χωροφυλακή

α) Δράσεις και απόδοσις τῆς Χωροφυλακῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος:

122. Μέγας ἔπαινος ἀνήκει εἰς τὴν Χωροφυλακὴν.

Αὕτη, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπέδωκεν ἔργον οὐσιῶδες καὶ θετικόν, ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ καὶ τοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμῆσω τὴν ἀξίαν τῆς, τὸν πατριωτισμὸν τῆς, καὶ τὴν ἀπόδοσίν τῆς, ἐν τῇ συνεργασίᾳ τῆς μετὰ τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων.

Ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτῆς μέχρι τοῦ τελευταίου βαθμοφόρου, ὅλοι κατέδειξαν πλήρη κατανοήσιν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐν τῷ στρατιωτικῷ πλαισίῳ συνεργασίαν. Μικροπερισόδιά τινα δὲν ἀλλοιοῦν τὴν ἄνω ἐντύπωσιν.

Αὕτη θὰ καταστῇ ἄριστος βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν πάντοτε, καὶ ἰδίᾳ θὰ ἐξυπηρετήσῃ ταύτας εἰς τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι πολέμους, ὁπότε τὰ μετόπισθεν τοῦ μαχομένου στρατοῦ θὰ διατρέχουν σοβαρὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν κρυπτόμενον ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ, ἢ καταλαμβανομένου ἐχθρικοῦ ἐδάφους ἐχθρόν, ἀπὸ τὸν πίπτοντα ἐκ τοῦ ἀέρος τοιοῦτον, ἀπὸ τὸν κρυφὰ ἀποδιθαζόμενον εἰς τὰς ἀκτὰς μας, ἢ ὀπωσδήποτε ἄλλως εἰσδύοντα εἰς τὸ ἔδαφός μας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνεργήσῃ δολιοφθοράς, φόνους, προπαγάνδαν καὶ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως (προσβολὴ ἐφοδιοπομπῶν, αὐτοκινήτων κλπ.).

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐκπαιδευθῇ αὕτη τακτικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν τῶν μικρῶν Μονάδων Χωροφυλακῆς ἐν τῇ πορείᾳ, τῇ σταθμῆσει καὶ τῇ μάχῃ. Ὅσα ἐγνώριζε κατὰ τὴν ἔναρξιν καὶ τὰ μέσα τοῦ κατὰ συμμοριτῶν ἀγῶνος δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐπαρκῆ εἰς τὴν κατὰ ληστῶν καταδίωξιν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὰς κατὰ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν μαχητικὰς ἐνεργείας, αἵτινες ἦσαν ἀληθεῖς μαχητικαὶ τακτικαὶ ἐνέργειαι.

Ἐπιθεβαίωσις τούτου εἶναι αἱ μεγάλαι ἀδικαιολόγητοι ἀπώλειαι, ἃς εἶχε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος ἐκ τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν τακτικῶν ἀρχῶν ἐν ἐκστρατείᾳ. Ὅταν ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου ἔμαθε ταύτας, εἴτε συνεργαζομένη μὲ τὸν Στρατόν, εἴτε ἐκ τῶν παθημάτων τῆς, εἴτε δι' εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀξιωματικῶν τῆς, ἤρχισε ν' ἀποδίδῃ θαυμάσια ἀποτελέσματα.

Ὅταν παρέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, εὗρον τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς γνωρίζον ἐντελῶς τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας καὶ ἀρκετὰ καλῶς τὰς ἀμυντικὰς τοιαύτας.

Διὰ τοῦτο, ἀμέσως μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, διέθεσα Ἀξιωματικούς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνθυπομοιράρχων καὶ ἐνέκρινα, ὅπως εἰς τὴν Σχολὴν Πεζικοῦ Χαλκίδος φοιτᾷ καὶ ἀνάλογος ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν

Χωροφυλακῆς διὰ τὴν εἰς τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τῶν μικρῶν Μονάδων Πεζικοῦ ἐκπαίδευσιν καὶ ἐξάσκησίν των.

6) Διοικητικὴ ὑπαγωγή Χωροφυλακῆς.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Χωροφυλακὴ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν (ἐκτὸς Ἀθηνῶν — Πειραιῶς — Πατρῶν — Κερκύρας), τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀστυνόμευσιν τῶν μερῶν τούτων. Ἡ τελευταία αὕτη ὑποχρέωσις τῆς τὴν ὑπαγάγει διοικητικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, πρᾶγμα ὅπερ δημιουργεῖ:

— Ἐπέμβασιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

— Τοποθέτησιν καὶ κίνησιν ἐν γένει τῶν στελεχῶν τῆς ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν καὶ τῶν πολιτικῶν φίλων αὐτῶν.

Τοῦτο τὴν καθιστᾷ ὑποχέριον εἰς τὸν κομματισμὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἀστυνομικῶς ἀπροσωπόληπτα.

Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ΓΕΕΘΑ, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἡ ὑπαγωγή τῆς εἰς αὐτό.

Ἡ πρότασις δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς Πολιτικοὺς Ἀρχηγούς, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀποκλείεται εἰς μέλλοντα πόλεμον νὰ εὑρεθῶμεν πρὸ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτιθεμένου φαινομένου, ἥτοι Χωροφυλακῆς, ἀγνοούσης τὰ ἐν τῇ ἐκστρατεία ἐν γένει καθήκοντά τῆς, πρᾶγμα ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ ζημιώσῃ μεγάλως τὸν ἀγῶνα.

4) Ἀστυνομία Πόλεων

123. Δράττομαι ἐπίσης τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα ὀλην τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὴν ἀπόδοσίν τῆς καὶ διὰ τὴν κατανόησιν, προθυμίαν καὶ δραστηριότητα, μεθ' ὧν ἐνήργησε, ὅταν ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, παρέστη ἀνάγκη νὰ προσφύγω εἰς τὴν συνεργασίαν τῆς.

Ἰδιαιτέρως ἐξαίρω τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, ἃς παρέσχον τὰ ἀνώτατα αὐτῆς στελέχη, ὅσάνκις ἐκλήθησαν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

ΤΩΝ Μ.Α.Υ., Μ.Ε.Α. καὶ Τ.Ε.Α.

124. α) Ἱστορικὸν τῆς δημιουργίας των

Κατὰ τὴν Κατοχὴν, ἀτομικῇ πρωτοβουλίᾳ διαφόρων πατριωτῶν, ἐδημιουργήθησαν τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον ἔνοπλοι Ἐθνικαὶ ὀμάδες (ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, ὠπλισμέναι ἐπαρκῶς καὶ ἡμιωπλισμέναι εἰς τὰς πόλεις) πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀντιδράσωσι:

— Κατὰ τῶν ἐπιδρομέων καί,

— Κατὰ τῶν κομμουνιστικῶν ὀργανώσεων.

Οὕτω κατὰ τὴν κατοχὴν ὑπῆρχον τοιαῦτα σώματα:

— Εἰς τὰ ὄρεινά τῆς Πελοποννήσου.

— Εἰς τὰ ὄρεινά τῆς Ρούμελης καὶ Ἡπείρου.

— Εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

— Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν (Τσαοὺς Ἀγτώνης).

Ἐκ τῶν ομάδων τούτων, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν, ἄλλαι διελύθησαν ἢ ἐμειώθησαν, ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὴν δολιότητα τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ καὶ νέαι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ μορφήν Ταγματῶν Ἀσφαλείας (ἐπίσημος Κρατικὴ ἀναγνώρισις, ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἀναγνώρισεως), ὡς ἡ τῶν Χ καὶ ἄλλων ὑπὸ ποικίλα συμβολικὰ ὀνόματα.

Οὕτω τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1946 ὑπῆρχον πανταχοῦ τῆς χώρας τοιαῦται ομάδες, συντηρούμεναι δι' εἰσφορῶν εἰς εἶδη καὶ χρήματα, ἅτινα ἐκουσίως, ἢ καὶ ἀκουσίως ἐνίοτε ἐλάμβανον παρὰ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας των.

Αἱ ομάδες αὗται ἦσαν ἀνεκταὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Κράτους, ἀφοῦ τοῦτο δὲν ἦτο εἰς θέσιν διὰ τῶν ἐπισήμων δυνάμεων του γὰ ἐπιτύχη τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐπέτυχον, ἐφ' ὅσον ὁ ἡγήτωρ των ἦτο ἱκανὸς καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ ἄδολον πατριωτισμόν, ἀλλὰ καὶ διέπραξαν ἀδικίας καὶ ἀντεκδικήσεις, ὅπου τὰ ἄνω στοιχεῖα δὲν ὑπῆρχον, ἢ ἦσαν ἀνεπαρκῆ.

125. 6) Συγκρότησις τῶν Μ. Α. Υ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1946 διετάχθη ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ ἡ ὀργάνωσις, κατὰ τὸν δυνατὸν στρατιωτικὸν τρόπον, τῶν ομάδων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων πανταχοῦ, ὅπου ἦτο δυνατόν, μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν, ὅπως προστατευθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς συμμορίας, αἵτινες διαίως ἐστρατολόγουν, ἤρπαζον διάφορα εἶδη διατροφῆς καὶ ρουχισμοῦ, καὶ διάφορα ἄλλα ἐγκλήματα ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐθνικοφρόνων διέπραττον. Ἐπὶ πλεόν ἐπίεζον τοὺς γονεῖς, ἢ συγγενεῖς τῶν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετούντων γὰ ὠθήσουν τοὺς υἱούς, ἀδελφούς, ἢ συγγενεῖς των εἰς λιποταξίαν, ἢ αὐτομόλησιν, ἀρκεταὶ δὲ τοιαῦται πράξεις εἶχον σημειωθῆ.

Εἰς τὰ οὕτως ὀργανούμενα τμήματα μὲ ἐπικεφαλῆς ἐφέδρους Ἀξιωματικούς τῆς περιφερείας, καὶ βραδύτερον μὲ ἐνίους τοιοῦτους ἐφέδρους Ἀξιωματικούς ἐκ μονίμων, ἢ καὶ μὲ ὀπλίτας ὀνομαζομένους Ἀξιωματικούς (βαθμοὶ ἐξ ἀπονομῆς), ἐδόθη τὸ ὄνομα ΜΑΥ (Μονάδες Ἀσφαλείας Ὑπαίθρου) καὶ διετέθησαν διὰ τὸν ἐξοπλισμόν των ὄπλα ἐκ περισυλλογῆς (τυφέκια Ἰταλικά, Γερμανικά κλπ.) ἡμιμάχρηστα, καὶ μὲ ἐλάχιστον ἀριθμὸν φυσιογγίων. Ἡ συγκρότησις των ὅμως ἐγένετο θεβιασμένως καὶ ἀτελῶς, καὶ δὲν ἀπέδωκαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

Κύρια αἷτια τῆς μὴ καλῆς καὶ πλήρους ἀποδόσεως εἰς πλεῖστα μέρη ἦσαν ὅτι:

— Εἰς ἕνια μέρη ἐδόθη ἀπλῶς ὀπλισμός, μὲ ἐλάχιστα φυσίγγια εἰς τοὺς Προέδρους τῶν Κοινοτήτων, πρὸς ἐξοπλισμόν, κατὰ τὴν κρίσιν των, τῶν χωρικῶν. Εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι αἱ ὀμάδες αὗται δὲν προσέφερον σοβαρὰν ἀπόδοσιν διὰ τὴν ἀτελεῖ ὀργάνωσιν καὶ διοικήσιν. Πανταχοῦ, ὅμως, ὅπου συνέβη νὰ ὑπάρχη ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν εἰς ἐπιτυχίαν ἀνάλογα.

— Εἰς τινὰ ἄλλα μέρη ἢ ὀργάνωσις ἀνετέθη εἰς τὴν Χωροφυλακὴν, ἣτις τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἐχρησιμοποιοῦν ἐπικουρικῶς πρὸς ἐνίσχυσίν της, ἢ δι' ἀνεξάρτητον δράσιν. Τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἀπέδωσαν περισσότερον.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρξαν περιοχαὶ ἢ χωρία, ἕνθα ἢ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὴ, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν συνιστῶντων ταῦτα κατοίκων.

Μνημονεύω καὶ ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ΜΑΥ τοῦ χωρίου Βαθύτοπος τοῦ Κάτω Νευροκοπίου ἐν Δράμα, μόλις 10 χιλιόμετρα ἀπέχοντος τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Οἱ γενοαῖοι κάτοικοι τοῦ ἐπέτυχον ὄχι μόνον οἱ συμμορῖται νὰ μὴ εἰσέλθουν εἰς τὸ χωρίον των, ἀλλὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνουν μεγάλην περικαμπήν, διὰ νὰ ἀποφύγουν νὰ διέλθουν ἐγγὺς αὐτοῦ, διότι αἱ τόσοι ἐπιτυχημένως ἐγκατεστημένοι ἐνέδραι των τοὺς ἀπεδεκάτισαν κατ' ἐπανάληψιν. Γενικῶς ἢ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ἦτο μετρία, καίτοι εἶχον διανεμηθῆ εἰς ὅλην τὴν χώραν 40 χιλ. τυφέκια (Ἰταλικά — Ἑλληνικά Μάνλιχερ) καὶ 600 ὀπλοπολυβόλα (Γερμανικά καὶ Ἰταλικά). Ἡ συντήρησις τοῦ ἄνω ὀπλισμοῦ ἦτο ἐλλιπὴς καὶ ἄτεχνος.

γ) Συγκρότησις τῶν Μ. Ε. Α.

126. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν ΜΑΥ καὶ ἡ ἐλάχιστη ἀπόδοσις των ὑποχρεοῖ τὸ ΓΕΣ κατὰ τὸ 1948, νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ συμπλήρωσιν τούτων διὰ τῶν ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνοφρουρᾶς Ἀμύνης).

Εἰς τὰ ΜΕΑ διετέθη οὐ μόνον ὁ ἄνω ὀπλισμός, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτος Ἀμερικανικὸς καὶ Ἀγγλικὸς (14 χιλ. Ἀμερικανικὰ τυφέκια — 13 χιλ. Ἀγγλικὰ τοιαῦτα καὶ χίλια (1000) Τόμιγκαν). Ἡ συγκρότησις τῶν ΜΕΑ ἐγένετο κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Νόμων 505 καὶ 742 τοῦ ἔτους 1948 καὶ περιελάμβανε:

— Στελέχη μόνιμα ἢ ἐξ ἐφέδρων.

— Ὀπλίτας ἐθελοντάς, πληρωνομένους καὶ συντηρουμένους ὑπὸ τῶν Δήμων.

Συνεκροτήθησαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα δημοσυντήρητα Τάγματα ΜΕΑ εἰς διαφόρους Δήμους τῆς χώρας, συνθέσεως ἀναλόγου πρὸς διατιθεμένους πόρους, καὶ ἕνια μὴ δημοσυντήρητα. Αἱ διοικήσεις τῶν ΜΕΑ δημοσυντηρήτων ἢ μὴ, ὑπήγοντο εἰς τὰς ἀνωτέρας στρατιωτικὰς διοικήσεις τῆς περιφερείας των μὲ ἐντολήν:

— Ἐκτὸς τῆς ἀσφαλείας τῶν πόλεων των, νὰ τοὺς ἀνατίθεται, κατὰ

τὰς περιπτώσεις καὶ ἀναλόγως τοῦ ἐπείγοντος, ἐντολαὶ στρατιωτικῆς μορφῆς, κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν οἰκείων στρατιωτικῶν Διοικήσεων.

Τὰ ΜΕΑ ἀπέδωσαν ἔργον ἀσφαλείας ἀρκετὰ καλόν, καὶ αἱ βιαιοπραγαίαι τῶν ἐμειώθησαν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

δ) Σ υ γ κ ρ ό τ η σ ι ς Τ Ε Α (Τάγματα Ἐθνικῆς Ἀμύνης).

127. Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου τοῦ 1949 καὶ τὴν διάλυσιν τῶν κανονικῶν, ἐξ ἐφένδρων ὀπλιτῶν, Ταγμάτων Ἐθνοφρουρᾶς καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τούτων, ὡς καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ΜΕΑ, τῶν ὁποίων ἡ συντήρησις ὑπὸ τῶν Δήμων ἦτο λίαν δαπανηρὰ καὶ ἀδύνατος ἐπὶ μακρόν, συνεκροτήθησαν τὰ ΤΕΑ.

Ταῦτα ὀργανώθησαν:

— Μὲ στελέχη μόνιμα κατὰ τὸ πλεῖστον.

— Μὲ ὀπλίτας ἐκ τῶν πόλεων, ἢ χωρίων τῆς περιφέρειας τῶν, ἐκ περιτροπῆς καλουμένων δι' ὑπηρεσίαν, καὶ ἰδίᾳ δι' ὑπηρεσίαν νυκτός. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, ἐφ' ὅσον εἶχον ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν, ἢ δὲ ἡλικία τῶν περιλαμβάμετο εἰς τὰς ἐφεδρικὰς τοιαύτας καὶ εἰς τὰς τῆς Ἐθνοφρουρᾶς. Οὗτοι τὴν ἡμέραν ἦσαν ἐλεύθεροι, καὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὰς ἐργασίας τῶν, ἢ δὲ, κατὰ μῆνα ὑπηρεσία τῶν δὲν ἀνήρχετο εἰς 3—4 παρουσιάσεις. Τὸ προσωπικὸν τῶν ΤΕΑ ὑπήχθη εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Ποινικὸν Νόμον δι' ἔκνομον πρᾶξιν τῶν, ἢ δὲ ἀπόδοσις τῶν, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς συγκροτήσεώς τῶν, ὑπῆρξεν ἀρίστη.

Ἡ διατήρησις τῶν ΤΕΑ εἶναι ὑποχρεωτικὴ, διότι ἐξασφαλίζεται δι' αὐτῶν ἡ τάξις, ἢ πληροφορία διὰ πᾶν πρόσωπον, διερχόμενον τῆς περιφέρειας τῶν, ἢ παροχὴ μιᾶς πρώτης ἀντιστάσεως, καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς Χωροφυλακῆς.

Τέλος αὕτη θ' ἀποτελέσῃ τὸν σκελετὸν τῶν ἀπαραιτήτως συγκροτηθησομένων εἰς ἓνα μέλλοντα πόλεμον εἰδικῶν ὀργανώσεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

128. Ἐ π ἰ λ ο γ ο ς

Δὲν ἠξεύρω πῶς ἢ Ἱστορία θὰ μὲ κρίνῃ, ἢ ποῦ θὰ μὲ κατατάξῃ ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῆς. Ἀτομικῶς πιστεύω ὅτι ἔπραξα πάντοτε τὸ καθήκον μου, ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ. Ἀπὸ τὸ 1912 ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδος μου. Συμμετέσχον ὡς Διοικητῆς μικρῶν, μεγάλων καὶ μεγίστων Μονάδων εἰς πολλὰς δεκάδας μαχῶν.

Ἄλλὰ ἡ Ἀρχηγία μου ἐν τῷ ΓΕΣ τὰ ἔτη 1949—1950 καὶ ἐν μέρει τὸ 1951, ἦτοι περὶ τὰ 2½ ἔτη, ἦτο ὑπηρεσία πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣτις τῇ προσεφέρθη μὲ ὄλον τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἐνὸς ἀποστράτου Στρατηγοῦ, γὰ μὴ

ἴδῃ ἓνα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν τόσαι γενεαί, νὰ καταρρέῃ εἰς ἐρείπια ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐδραίωσιν ἐν τῇ Πατρίδι μου. Οὐδέποτε ἐπίστευσα ὅτι οἱ Ἴταλοί, οἱ Γερμανοί, ἢ ἄλλος οἰοσδήποτε ἐχθρὸς θὰ παρέμενεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἑλλάδι, ἔστω καὶ ἂν ἐκέρδιζον οὗτοι τὸν πόλεμον. Κάποτε εἶτε ἡμεῖς, εἶτε οἱ μεταγενέστεροι θὰ τοὺς ἐξεδίωκαν. Ἀλλὰ τὸν κομμουνισμὸν τὸν ἐφοθήθη, διότι αὐτὸς δὲν δεσπόζει τοῦ Σώματος, ἀλλὰ καταστρέφει καὶ τὴν Ἐθνικὴν Ψυχὴν. Καὶ ὅταν τὸ Ἐθνικὸν αἴσθημα σήσῃ, ἢ δουλωθῇ παύει νὰ διεγείρῃ καὶ τὸ Σῶμα εἰς ἐπανάστασιν ἀπελευθερώσεως.

Παραθέτω κατωτέρω ὄχι διὰ τὴν ἀτομικὴν μου ἔξαρσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐταῖς Ἱστορικῶν στοιχείων, ἐπιστολάς, ἢ ἡμερησίας διαταγὰς Στρατιωτικῶν τιμῶν Ἀρχηγῶν, ἡμετέρων καὶ ξένων.

129. α) Ἡμερησίαν Διαταγὴν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανόδου μου εἰς τὴν ἐφεδρείαν:

Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α

ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ 7ης Μαρτίου 1951

Εἰς τοὺς ἐπανερχομένους εἰς ἐφεδρείαν κάτωθι:
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ,

ΕΚΦΡΑΖΩ ΤΗΝ ΠΛΗΡΗ ΕΓΓΡΕΣΚΕΙΑΝ ΜΟΥ

1. Ἀντιστράτηγον ΚΟΣΜΑΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ Ἀρχηγὸν ΓΕΣ. Διότι, ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ Ἰανουαρίου 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, προσήνεγκε πολυτιμωτάτας Ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθήκον καὶ τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις.

Ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς ἐπιτευχθείσης Νίκης κατὰ τὸ 1949 καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης προσπάθειας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὄλη του ἐργατικότης καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἔθνους Ἰδανικὰ ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμησιν ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων.

ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Α. ΠΑΠΑΓΟΣ

130. β) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν κ. Χάρρυ Τρούμαν, ὡς δικαιολογητικὸν τῆς παρασημοφορίας μου δι' Ἀνωτάτου Ἀμερικανικοῦ Παρασήμου.

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐξουσιοδοτημένος

διὰ πράξεως τοῦ Κογκρέσσου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1942, ἀπένειμε τὴν Λεγεῶνα Ἀξίας, Βαθμοῦ Ταξιάρχου πρὸς:

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ Γ. ΚΟΣΜΑΝ

διὰ τὴν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν διαγωγῆν ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν:

Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμάς, διὰ τῆς πίστεως, ἡγετικῆς ἐπαγγελματικῆς ἰκανότητος, καὶ τῆς δλοφύχου συνεργασίας του, ἐβοήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς ΚΟΣΜΑΣ παρέσχε συμβολὴν πρὸς τὴν ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν.

Ο ΛΕΥΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ

131. γ) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Τζέκιν καὶ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου εἰς ἀποστρατείαν.

ΜΙΚΤΗ ΟΜΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Σ.Τ.Γ. 206, Δ) ΝΤΗΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ, ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, Ν. Υ.

14 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητὴ Στρατηγὲ Κοσμά,

Εὐχαριστῶ ἰδιαιτέρως διὰ τὸ ἀπὸ 12 Μαρτίου θερμὸν σημεῖωμά σας, σχετικῶς μὲ τὴν ἐπάνοδόν σας εἰς τὴν ἐφεδρείαν.

Πρέπει πάντοτε νὰ ἀποτελῆ πηγὴν μεγάλης ἰκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς, ἢ ἐπίγνωσις ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων, ἀλλὰ καὶ προσδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον 1949, εἰς περίοδον μεγάλης ἀβεβαιότητος καὶ ἠθικοῦ χαμηλοῦ. Ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι πράγματι διεκυβέετο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα, ἀλλ' ἡ κατάστασις του ἀπὸ ἀπόφews ἐκπαιδεύσεως, καὶ αἱ γνώσεις του περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων του εὐρίσκοντο εἰς ἐπικινδύνως χαμηλὸν ἐπίπεδον.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ὑπηρεσίας σας ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ

Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολάς. Ἄνεπτυχθη ἀπὸ παιδίου ἀμφιδόλου ἱκανότητος εἰς πλήρως ἀνεπτυγμένην μηχανὴν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν σημερινὸν Πρωῖνὸν Τύπον σημειώνω δῆλωσιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον αὐστηρῶν κριτικῶν, τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Οὐάσιγκτων Πόστ» Ντριοῦ Πήρσον, ὅστις ὁμιλῶν διὰ τὸν στρατὸν σας λέγει:

«Ἡ Ἑλλάς σήμερον διαβαθμίζεται ὡς μία ἐκ τῶν ἱκανωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ἣτις δύναται ν' ἀποδοθῆ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας σας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δύο ἔτη καὶ δύο μῆνας. Πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως θὰ ἀποτελῆ πάντοτε δι' ἐμὲ τὸ ὅτι συνειργάσθη μεθ' ὑμῶν, κατὰ τὴν λίαν προοδευτικὴν ταύτην περίοδον.

Ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν μοι παρέσχον αἱ σχέσεις μας ἐπίσημοί τε καὶ κοινωνικαί, ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσητε νὰ διαμένητε ἐν Ἀθήναις, καὶ οὕτω θὰ συνεχισθοῦν αἱ συχναὶ εὐχάριστοι κοινωνικαὶ ἐπαφαί.

Μὲ τὰ βαθύτερα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν μέχρι τοῦδε συνεργασίαν μας, **δ ι α τ ε λ ῶ**

Πιστῶς Ὑμέτερος
ΡΟΥΒΗΝ Ε. ΤΖΕΚΙΝΣ
Ὑποστράτηγος Στρατοῦ Η.Π.

Ἀντιστράτηγον ἐ.ἀ. Γ. ΚΟΣΜΑΝ

Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ

Ἀθήνας, Ἑλλάς.

132. δ) Ὁμοίαν τοῦ Ὑποστρατήγου Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀποστολῆς Πάνκαρντ.

Ὑποστράτηγος ΤΣ. ΝΤ. ΠΑΝΚΑΡΝΤ
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤ)ΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
Γραφεῖον Ἀρχηγοῦ
10 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητέ μοι Στρατηγὲ Κοσμᾶ,

Σᾶς γράφω, ἵνα σᾶς εὐχαριστήσω πάρα πολὺ διὰ τὸ εὐγενές σας σημεῖωμα ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν. Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἀντευχαριστήσω καὶ ἐγὼ Ὑμᾶς πάρα πολὺ διὰ τὴν λαμπρὰν συνεργασίαν, ἣς ἔτυχον πάντοτε ἀπὸ Ὑμᾶς ὡς Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα ἅπαξ ἔτι διαβεβαιώσω περὶ τῆς φιλίας μου καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ὑμετέρας βοήθειας.

Λίαν εὐκρινῶς ὑμέτερος
ΝΤΑΚΛΑΣ ΠΑΚΑΡΝΤ

Ἀντιστράτηγον Γ. ΚΟΣΜΑΝ

Ἀρχηγὸν Γ.Ε.Σ.

Α Θ Η Ν Α Σ

133. ε) Ὅμοιαν τοῦ Ναυάρχου κ. Σέρμαν, Ἀρχηγοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν τῆς Ἀμερικῆς.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΡΧΗΓΟΥ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ

22 Νοεμβρίου 1949

Ἀγαπητὲ Στρατηγὲ Κοσμᾶ:

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸ γράμμα τῆς 14ης Νοεμβρίου, καθὼς καὶ διὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχὰς σας.

Νὰ εἴσθε βέβαιος ὅτι ἡ ἐκτίμησίς μου δι' ἐσᾶς προσωπικῶς καὶ διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, τὰς ὁποίας διοικεῖτε εἶναι συνεχῆς.

Μὲ τὰς καλυτέρας εὐχὰς καὶ ἐκτίμησιν

Ἐγκαρδίως Ὑμέτερος

ΦΟΡΡΕΣΤ ΣΕΡΜΑΝ

134. στ) Τέλος Η.Δ. τοῦ ὑποφαινομένου πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου εἰς τὴν ἐν ἀποστρατεία κατάστασιν.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡμερησία Διαταγὴ Ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ.

τῆς 9ης Μαρτίου 1951

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, μετὰ ἀνάκλησίν μου ἐκ τῆς ἐφεδρείας καὶ ὑπερδιετῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διαβίωσιν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Στρατηγούς, Ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες μετ' ἐμοῦ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως συνειργάσθησαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅ,τι ἐπετεύχθη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εὐχομαι καὶ πιστεύω ὅτι ὁ δοξασμένος καὶ τιμημένος Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὸ γόητρόν του καὶ τὴν πανταχόθεν ὁμολογουμένην Στρατιωτικὴν του ἀξίαν.

Πρὸς τοῦτο, ἃς ἔχη ὑπ' ὄψιν τὴν τρισχιλιετῆ Ἱστορίαν του.

Συνιστῶ εἰς πάντας ἐργασίαν, πειθαρχίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν πάντα τυχόν ἀναφανησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι κίνδυνον κατὰ τῆς Πατρίδος μας.

Ἀντιστράτηγος Γ. ΚΟΣΜΑΣ

ΑΡΧΗΓΟΣ Γ.Ε.Σ.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

Τοῦ Στρατάρχου Παπάγου πλέον κατελθόντος εἰς τὴν πολιτικὴν, παρεκλήθη γὰρ συμμετάσχω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἰδρυόμενον ὑπ' αὐτοῦ Κόμμα (Ἑλληνικὸς Συναγερμὸς).

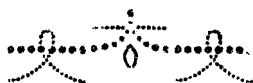
Ὁ Στρατάρχης Παπάγος μὲ εἶχεν ἐνημερώσει πρὶν φύγωμεν ἀπὸ τὸν Στρατόν, ὅτι σκέπτεται γὰρ πολιτευθῆ καὶ γὰρ τὸν βοηθήσω, λέγων μοι ὅτι θὰ εἶμαι ὁ διαρκὴς Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ γὰρ πολιτευθῶ ἐν Μεσσηνίᾳ.

Ἐδέχθη καὶ οὕτω κατῆλθον εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1952, ἐκλεγείς πρῶτος Βουλευτὴς ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ μὲ χιλιάδας ψήφων περισσότερον ἀπὸ τὸν δευτέρου ἐπιτυχόντα (ἔλαβον περὶ τοὺς 20 χιλιάδας σταυροὺς ἔναντι 11 χιλιάδων τοῦ δευτέρου ἐπιτυχόντος).

Πολλοὶ τὸ ἐχαρακτήρισαν ὡς δημοψήφισμα ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐξελέγη καὶ εἰς τὰς δευτέρας, ἐν συνεχείᾳ, ἐκλογὰς Βουλευτὴς Πυλίας καὶ παρέμεινα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Παπάγου. Ὁ θάνατός του μὲ εὔρεν Ὑπουργὸν Βορ. Ἑλλάδος.

Ἐπραξα καὶ ἐδῶ τὸ καθήκον μου, χωρὶς γὰρ κάμνω πολιτικὴν ὑπὲρ τοῦ Κόμματός μου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παπάγου καὶ κατὰ τὴν προκήρυξιν τῶν νέων ἐκλογῶν παρητήθη τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν οὔτε ἠγάπησα, οὔτε μοῦ ἤρρεσεν καὶ ἰδιώτευσά.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α
ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1ον Οί χάρτες, πού δέν ξφθασαν

Προκειμένου νά φύγουμε γιά τόν πόλεμον τοῦ 1912 κατά τῶν Τούρκων, ἐτοιμάζαμε τὰ μικρά μας μπαούλα ἐκστρατείας μέ τόν συνάδελφόν μου καί συμμαθητήν μου Ἀνθυπολοχαγόν Ἡλ. Μπαρδόπουλον πού μέγαμε μαζί στό ἴδιο δωμάτιο. Δέν εἶχανε περάσει 4 μῆνες πού βγήκαμε ἀπό τήν Στρατιωτικὴν Σχολήν καί εἶχαμε προαχθῆ εἰς Ἀνθυπολοχαγούς τοῦ Πεζικοῦ.

Κατά τήν ἐξοδόν μας, ἡ Σχολή μᾶς εἶχε ἐφοδιάσει μέ μιὰ σειρὰ χαρτῶν 1 : 250.000 Αὐστριακῆς ἐκδόσεως. Εἰς τοὺς χάρτας αὐτοὺς περιλαμβάνετο ὅλο τὸ Τουρκικόν τότε τμήμα στήν Μακεδονία καί Θράκη. Ὁ συνάδελφός μου μοῦ λέει: «Τί θά πάρης ἀπὸ χάρτες; Ἐγὼ θά πάρω μόνο τὸ φύλλο Λαρίσης. Εἶναι ἀρκετό. Δέν πιστεύω νά πᾶμε μακρύτερα ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα. Γιατί νά τοὺς φορτωθοῦμε ἄδικα ὄλους».

Τοῦ ἀπήντησα: «Ἐγὼ θά τοὺς πάρω ὄλους. Τί ξέρεις τί μπορεῖ νά γίνη; Μπορεῖ νά φθάσωμε καί στήν Πόλι...».

Μόλις φθάσαμε, στό Μοναστήρι «Βιτώλια» — Ἄνω Τζουμαγιά — Μαχομίτ — Ροδόπη — Ἐβρον ποταμὸν καί ἔτσι ἐτελείωσε ὅλη ἡ σειρὰ τῶν χαρτῶν, πού εἶχα πάρει, μοῦ λέει ὁ Μπαρδόπουλος: «Πόσο δίκαιο εἶχες γιά τοὺς χάρτες. Νά τώρα ἐξηγητλήθησαν ὄλοι μαζί καί δέν ξφθασαν!!!».

2ον «Μιὰ κατάρα πού ξπιασε»

Στήν μάχη τῆς Πόρτας (Ἐξοδος τοῦ Σαρανταπόρου στήν κοιλάδα τῶν Σερβίων) εἶχανε μαζέψει ὄλα τὰ πτώματα καί τοὺς πληγωμένους Τούρκους στὸν δημόσιο δρόμο πρὸς τὰ Σέρβια καί κοντὰ στό παλιὸ κάστρο.

Ὅλοι εἶμασταν περίεργοι καί γι' αὐτὸ πηγαίναμε κοντὰ τοὺς γιὰ νά τοὺς

περιεργασθούμε. Ένας, μάλιστα, στρατιώτης μου, από τὰ Φιλιατρά, πού τὸν ἔλεγε Κ., πῆγε κοντὰ σ' ἕναν πληγωμένο Τούρκο καὶ ἀφοῦ τὸν ἔψαξε καλὰ τοῦ πῆρε μιὰ μεγάλη μάχαιρα πού εἶχε ἀπάνω του. Δὲν εὐχαριστήθηκε, ὅμως, σ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν ξέκανε κτυπώντας τον μὲ τὸ ἴδιο του τὸ μαχαίρι. Μόλις τὸν εἶδα νὰ κτυπᾶ ἀναστατώθηκα. Ἐτρεξα, ἀμέσως, κατ' ἐπάνω του καὶ κτυπώντας τον, τοῦ εἶπα: «Ἐτσι θὰ πᾶς κι' ἐσὺ κάποια μέρα!».

Στὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, διοικῶν διμοιρίαν πολυβόλων, θρέθηκα γιὰ μιὰ στιγμή μὲ τοὺς ἄνδρες μου μέσα στὰ φοινικά πυρὰ ἐνὸς Τουρκικοῦ πολυβόλου. Ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τῶν πολυβολητῶν μου σκοτώθηκε ἕνας καὶ δύο ἐτραυματίσθηκαν. Ὁ ἕνας τῶν τραυματιῶν ἦτανε καὶ ὁ στρατιώτης Κ. μὲ βαρὺ τραῦμα στὴν κοιλιά. Ἀπὸ τὸν πόνο στριφογύριζε στὸ χῶμα κρατώντας μὲ τὸ ἕνα του χέρι τὸ τραῦμα του καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν μάχαιρα τοῦ Τούρκου. Τὴν μάχαιρα ὁ στρατιώτης Κ. τὴν ἔφερε πάντα στὴν μέση του. Ὅταν ἐτραυματίσθη ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν τραβήξῃ ἀπὸ τὴ μέση, γιὰ τὴν φαίνεται τὸν ἐνοχλοῦσε στὸ τραῦμα. Πῆγα κοντὰ του καὶ τὸν παρηγοροῦσα. Βούρκωσαν τὰ μάτια καὶ πρὶν ξεψυχήσῃ μου εἶπε τοῦτα τὰ λόγια: «Ἄχ, κ. Ἀνθυπολοχαγέ, ὅπως μοῦ τὸ εἶπες ἔτσι κι' ἔγινε... Σκότωσα πληγωμένο καὶ νὰ πού κι' ἐγὼ πληγώθηκα!» Τὰ λόγια του αὐτὰ γιὰ πολὺ καιρὸ μὲ παρακολουθοῦσαν.

3ον «Τὸ π ε δ ἰ ο ν μ ά χ η ς , τ ῆ ν ἄ λ λ η μ έ ρ α τ ῆ ς μ ά - χ η ς ».

Τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματός μου μ' ἔστειλε νὰ φτιάξω ἕνα πρόχειρο Σχέδιο τοῦ μέρους πού ἔγινε ἡ μάχη καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ μέρος πού πολέμησε τὸ Σύνταγμά μου, 9ον Πεζικοῦ.

Ἐπειδὴ, ὅμως, τὸ Σύνταγμά μου ἦταν μέσα στὴν πόλι καὶ τὸ μέρος πού ἔγινε ἡ μάχη εὐρίσκετο πολὺ κοντὰ, πῆγα μόνος μου καθάλλα στ' ἄλογό μου.

Μόλις ἔφθασα στὸ χῶρο τῆς μάχης ἀντίκρυσσα ἕνα φρικιαστικὸ θέαμα. Ὅλοι οἱ νεκροὶ — Τούρκοι καὶ Ἕλληνες — ἦταν σχεδὸν γδυτοί. Τί εἶχε γίνει; Οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν τοὺς εἶχαν πάρει, ἀπὸ τὰ χαράματα, τὶς ἀρβύλες, τὶς χλαῖνες, τὰ παπούτσια, ἀκόμα καὶ τὰ πουκάμισα.

Ἐτσι, γδύνοντάς τους, τοὺς εἶχανε ἀφήσει ὅλους ἀνάσκελα μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα καὶ μὲ τὶς παλάμες ἀνοικτὲς καὶ γυρισμένες πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἀπὸ παντοῦ ἔρχονταν ἄσχημες μυρωδιές, γιὰ τὸ αἷμα καὶ τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων εἶχαν ἀρχίσει νὰ μυρίζουν.

Ἀπὸ μακρὰ ἔβλεπε κανένας τοὺς πλιατσικολόγους χωρικούς, πότε ἕνα-ἕνα, πότε δύο - δύο, ν' ἀρπάζουν κάτι ἀπὸ τὰ πτώματα καὶ νὰ χάνωνται ἔπειτα, σὰν γυφίτσες, πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα.

Ὁ οὐρανός, λές καὶ ἔκλαιγε κι' αὐτός, ἦταν συννεφιασμένος καὶ κάπου - κάπου ἔρριχνε ψιλές - ψιλές στάλες σὰν δάκρυα.

Τὰ κοράκια, πού εἶναι σύμβολα τῆς κατάρας τοῦ ἄδου, πετοῦσαν πολὺ χαμηλά, ἔτοιμα νὰ ξεσχίσουν τὰ γδυτὰ κουφάρια τῶν νεκρῶν καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν τὸ προνόμιον τῶν πλιατσικολόγων χωρικῶν.

Τὸ θέαμα ἦταν πραγματικὰ ἀνατριχιαστικό. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι θρῖσκόταν στὸν κάτω κόσμο.

Ἄφοῦ ἔκαμα τὸ πρόχειρο σχεδιάγραμμά μου, γύρισα γρήγορα στὸ Σύνταγμα μου καὶ εἶπα στὸν Διοικητὴ μου νὰ στείλῃ συνεργεῖο νὰ θάψῃ τοὺς νεκροὺς, πρᾶγμα ποῦ ἔγινε.

Ἡ εἰκόνα, ὅμως, ἐκείνη τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἦταν τόσο πολὺ συγκλονιστική, ποῦ δὲν ἤθελε νὰ μὲ ἀφήσῃ ἡσυχο γιὰ πολλὲς μέρες.

4ον Ἡ μ π έ ρ τ α τ ο ὕ Τ ο ὕ ρ κ ο υ Γ ι α τ ρ ο ὕ

Τὴν νύκτα, μετὰ τὴ μάχη στὰ Γιαννιτσά, ἐκοιμηθῆκαμε στὶς θέσεις ποῦ ὁ καθένας μας βρέθηκε στὴ λήξι τῆς μάχης. Τὸ σκοτάδι ἦταν βαθὺ καὶ τὸ κρῦο τῆς Μακεδονίας ἀσυνήθιστο γιὰ μᾶς τοὺς Μεσσηνίους. Τὰ πράγματά μου τὰ ἔφεργαν τὰ μεταγωγικά. Ἐκείνο, ὅμως, τὸ βράδυ τὰ μεταγωγικά δὲν μπόρεσαν νὰ μᾶς εὔρουν. Ἔτσι μείναμε στὶς θέσεις μας, ὅπως εἴμαστε, μὲ τὰ πολυθρόνα ἐστραμμένα πρὸς τοὺς Τούρκους, ποῦ ἦσαν στὰ χαρακώματά τους σὲ ἀπόστασι 100—150 μέτρα ἀπὸ ἐμᾶς. Οἱ στρατιῶται μου εἶχαν τὶς χλαῖνες τους, ἐνῶ ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε χλαίνη οὔτε κουβέρτα. Γι' αὐτὸ ἀναγκάστηκα, μέσα στὸ σκοτάδι ποῦ δὲν ἔδλεπε κανεὶς τὴν μύτη του, νὰ πάω σιγὰ - σιγὰ σ' ἓναν πῖθ πέρα ἀπὸ ἐμένα ποῦ ἐνόμισα ὅτι κοιμότανε καὶ χωρὶς νὰ τοῦ πῶ τίποτα στριμώχθηκα κοντά του γιὰ νὰ ζεσταθῶ λίγο. Τὸ κρῦο ἦταν τόσο τσουχτερό, ποῦ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω εἶχα χωθεῖ ἀπὸ κάτω ἀπ' αὐτὸν ὁ μισός. Μοῦ ἔκανε βέβαια ἐντύπωσι τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἐγὼ τὸν ἔσπρωχνα, αὐτὸς δὲν μίλουσε, πλὴν ὅμως τὸ κρῦο καὶ ἡ κούρασις δὲν μὲ ἄφηναν νὰ σκεφθῶ περισσότερα πράγματα. Μόλις, ὅμως, χάραξε ἀντισηκώθηκα λίγο καὶ εἶδα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ σύντροφός μου στὸν ὕπνο δὲν ἦταν Ἕλληνας, ἀλλὰ ἓνας σκοτωμένος Τούρκος γιατρός, σκεπασμένος μὲ μιὰ μπέρτα, μὲ τὴν ὁποία κι' ἐγὼ εἶχα ξενυχτήσῃ. Ματωμένη, ὅπως ἦταν ἡ μπέρτα αὐτῆ, τὴν πῆρα καὶ τὴν εἶχα μαζί μου μέχρις ὅτου τελείωσε ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων. Στὸ τέλος τοῦ πολέμου αὐτοῦ, τοπογραφῶν τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μεραρχίας μου μετὰ πέντε ἄλλων συναδέλφων μου στὰ Βόρεια τοῦ Μπέλλες, ἐπέσαμε σὲ ἐνέδρα Βουλγάρων κομιτατζήδων καὶ χωρικῶν. Καὶ ἐγλυτώσαμε, ὡς ἐκ θαύματος μετὰ ἀπὸ πολλὰς ὥρες μάχη, ἀλλὰ ἐχάσαμε ὅλα μας τὰ πράγματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν μπέρτα τοῦ Τούρκου γιατροῦ.

5ον Ἐ ρ χ ε τ α ι... ὁ Δ ι ἄ δ ο χ ο ς.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὁ περισσότερος Ἕλληνικὸς Στρατὸς ἐβάδισε πρὸς τὴν Φλώρινα γιὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν περιοχὴν τῆς Φλωρίνης ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Τζαβὶτ Πασᾶ. Ὁ Τζαβὶτ Πασᾶς ὑποχωρῶν πρὸς τὰ Σέρβια εἶχε αἰφνιδιάσει τὴν 5ην Μεραρχίαν στὸ Σόροβιτς (σημερινὸ Ἀμύνταιο).

Τὸ Σύνταγμα μου (9ον Πεζικοῦ), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦσα ὡς Ἀνθυπολοχαγὸς καὶ διοικοῦσα τὴν διμοιρίαν πολυθρόνων, ἐβάδιζε τὸν δρόμον τοῦ πα-

λιού Σιδηροδρομικού Σταθμού Φλωρίνης πρὸς Φλώριναν. Ὁ δρόμος ἦταν ἐλεεινὸς καὶ γεμάτος λάσπες. Οἱ ἄνδρες ἐβάδιζαν ἀκανόνιστα στὰ ἄκρα τοῦ δρόμου καὶ πολλοὶ ἔμπαιναν καὶ μέσα στὰ χωράφια γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς λάσπες τοῦ δρόμου. Μόνον οἱ ἡμιονηγοὶ καὶ οἱ ἔφιπποι ἐβάδιζαν, ἀτάκτως μὲν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ δρόμου.

Ξαφνικά, ὅπως βαδίσαμε, ἀκούσαμε ἀπὸ πίσω μας μιὰ φωνή νὰ λέη: «Τακτοποιηθήτε... ἔρχεται ὁ Διάδοχος». Ὁ Ἀρχιστράτηγος, Διάδοχος, Κωνσταντῖνος, ἐρχόταν καθάλλα στὸ ἄλογο του μαζί μὲ τὴν ἀκολουθίαν του πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξένους στρατιωτικὸς ἀκολουθους καὶ ἄλλας προσωπικότητας.

Βλέπων τὴν ἀκαταστασίαν αὐτήν, ἡ ὁποία, προφανῶς μᾶς ἐξέθετε στοὺς ξένους, ἄρχισε μὲ τὶς γνωστὲς βρυσιές του νὰ λούζη τοὺς βαθμοφόρους μόλις ἔφθανε στὸ ὕψος των. Ἐγὼ ἐβάδιζα μὲ τὴν διμοιρίαν μου πολυβόλων στὴν οὐρὰ ἐνὸς Τάγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Μετὰ ἀπὸ ἐμένα, ἀμέσως, ἐρχότανε ἕνα ἄλλο Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ μὲ Διοικητὴν τὸν ταγματάρχη Καλκανδῆν. Ὁ ταγματάρχης Καλκανδῆς ἦταν μεγαλοπρεπῆς ἄνδρας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην εἶχεν ἀφήσει μακρὰ γενειάδα, φοροῦσε ψηλὸ πηλίκιον (γαλλικοῦ τύπου), ἕνα ἀδιάδροχο (μπέρτα), μαύρου χρώματος μὲ κουκούλα στὸ κεφάλι. Ἔτσι, ὅπως ἦταν γυμνός, ὁμοίαζε σὰν παπᾶς. Μόλις ὁ Διάδοχος ἔφθασε στὸ ὕψος του γύρισε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐξωργισμένος ὅπως ἦταν τοῦ φωνάζει: «Τί εἶσαι ἐσύ... παπᾶς εἶσαι;». Λέγοντάς του αὐτὰ συνέχισε τὸν δρόμον του φθάσας εἰς τὸ ὕψος τὸ ἰδικόν μου. Γύρισε πάλι εἶδε τοὺς ἡμίονους τῶν πολυβόλων μου, μὲ τοὺς ὀδηγούς των τακτοποιημένους στὸ δρόμο, ἐνῶ οἱ ὑπηρέται ἦσαν σκορπισμένοι, καὶ ἀφοῦ μὲ ἀγριοκύτταξε μοῦ εἶπε: «Καλὰ κ. ἀνθυπολοχαγέ!..» καὶ ἐπροχώρησε θρίζοντας ὄλους τοὺς ἡγήτορας πού δὲν εἶχαν συντεταγμένον τὸ τμήμα των. Ὅταν φθάσαμε μέσα στὴν Φλώρινα καὶ καθήσαμε γιὰ νὰ ξεκουρασθοῦμε, ἄρχισε ὁ ἕνας νὰ ἐρωτᾷ τὸν ἄλλον: «Τί σοῦ εἶπε ἐσένα...;», ἀλλὰ ὄλοι εἶχαμε ἀλλάξει τὶς παρατηρήσεις του σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά μας.

βον Ὁ Στρατιώτης Κονιδάρης

Στὴν μάχη τοῦ Κιλκίς τὸ 1913 ὁ στρατιώτης μου Κονιδάρης, ἀπὸ τὴν Λευκάδα, ἐτραυματίσθηκε θανάσιμα στὴν κοιλιά ἀπὸ κομμάτια ὀβίδας. Ὅταν τραυματίσθηκε ὁ Κονιδάρης ἡ μάχη κόντευε νὰ τελειώσῃ.

Ἀπὸ τὶς ὀβίδες εἶχαν πάρει φωτιά ὅλα τὰ σιτάρια στὸν κάμπο. Ἔτσι ὁ καπνὸς πού θγάζανε μᾶς βοήθησε πολὺ νὰ προχωροῦμε ἐλεύθερα χωρὶς νὰ μᾶς θλέπη ὁ ἐχθρός. Ὅπως, ὅμως, προχωροῦσα, ἀκούω, γιὰ μιὰ στιγμή μιὰ φωνή ἐνὸς πληγωμένου νὰ μὲ καλῆ μὲ τὸ ὄνομά μου. Πηγαίνω, ἀμέσως, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς φωνῆς καὶ βλέπω τὸν στρατιώτην μου Κονιδάρην τραυματισμένον. «Κονιδάρη», τοῦ λέγω, «τί ἔχεις, τί ἔπαθες, πού τραυματίσθηκες». — Νά, ἐδῶ, μοῦ λέγει, καὶ μοῦ δείχνει τὸ τραῦμα του στὴν κοιλιά. Τὸν παρηγόρησα καὶ διέταξα νὰ τὸν μεταφέρουν λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὴν φωτιά. Πρὶν προχωρήσω τὸν ρώτησα ἂν θέλῃ τίποτα. Ἐκεῖνος, ἂν καὶ βαρεῖα τραυματι-

σιμένος, μου ἀπήντησε: «Δὲν θέλω. Τὸ μόνο πὺ θέλω εἶναι νὰ μοῦ χαρίσης τὶς 15 ἡμέρες φυλακὴ πὺ μοῦ ἔρριξες γιὰ τὸ ἔσκασα, ὅταν περνάγαμε ἀπὸ τὴν Λευκάδα καὶ πηγαίναμε στὸ Μπιζάνι, γιὰ νὰ δῶ τοὺς δικούς μου». Τοῦ ἀπήντησα: «Στὶς χαρίζω, εἶσαι καλὸς στρατιώτης, μείνε ἡσυχος. Ἄν ὁμως ἔχης τίποτε πολὺτιμο πάνω σου, δόστο στὸν ἐπιλοχία νὰ στὸ φυλάξῃ, γιὰ τὴν θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν οἱ τραυματιοφορεῖς νὰ σὲ πάρουν. Κι' ὅταν γίνῃς καλὰ θὰ σοῦ δώσω κανονικὴ ἄδεια νὰ πᾶς στὸ σπίτι σου». Ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Δὲν ἔχω τίποτε κ. Λοχαγέ. Μόνον 15 λεπτὰ ἔχω. Ἄφησέ τα ἐπάνω μου!» Ὁ ἥρωϊκὸς Κονιδάρης διεκομίσθη, ὡς ἐπληροφορήθη ἀργότερα, ἀλλὰ πέθανε εἰς τὸ χειρουργεῖον.

Τὸν Ὁ στρατιώτη Σαραντάκη

Ὁ στρατιώτης Σαραντάκης ἦταν ἀπὸ τὴν Λογκὰ τῆς Πυλίας. Ὑπηρετοῦσε εἰς τὸν Λόχον μου κατὰ τὸν Ἑλληνο - Βουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913. Ἡ ἀνακωχὴ μᾶς βρῆκε τὸ μεσημέρι τῆς 17ης τοῦ Ἀλωνάρη στὴν μάχη τῶν ὕψωμάτων Ν. Δ. τῆς Ἄνω Τζουμαγιάς.

Ἡ γραμμὴ μάχης δὲν εἶχε λάβει γινῶσιν τῆς ἀνακωχῆς καὶ γι' αὐτὸ συνεχίζοντο οἱ πυροβολισμοὶ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Γιὰ νὰ παύσῃ τὸ «πῦρ», διετάχθησαν οἱ σαλπικτῆς νὰ σημάνουν «παύσατε πῦρ». Πράγματι μετὰ τὸ σάλπιγμα ἐσταμάτησε καὶ τὸ «πῦρ». Μόνον ἓνας στρατιώτης πρὸς τὰ ἀριστερά μου δὲν σταμάτησε νὰ ρίχνῃ. Ἀπεναντίας μάλιστα εἶχε σηκωθῆ ὄρθιος κι' ἔρριχνε μὲ τὸ «μεροδοῦλι» σφαῖρες πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκιδιὸν του φυσίγγια. Μόλις τὸν εἶδα τοῦ φώναξα: «Πᾶψε Σαραντάκη νὰ ρίχνῃς πιά. Δὲν ἀκοῦς τὸ «παύσατε πῦρ»; Αὐτὸς τότε στράφηκε πρὸς ἐμένα καὶ μοῦ λέγει: «Τί θέλεις κ. Λοχαγέ, νὰ τὰ πάω πίσω; Ἐγὼ τὰ μάζευα ἓνα - ἓνα καὶ τώρα πὺ βρῆκα τὴν εὐκαιρία θὰ τὰ ρίξω ὅλα». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἦταν πολὺ καλὸς στρατιώτης καὶ πάντοτε εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκιδιὸν του ἀπὸ πλεονάζοντα φυσίγγια.

Ἄλλὰ τί κακὴ σύμπτωσις!! Ἐνῶ ὁ Σαραντάκης μοῦ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια, μιὰ ἐχθρικὴ σφαῖρα τὸν βρῆκε στὸ κεφάλι καὶ τὸν ξάπλωσε κάτω νεκρὸν.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣ)ΝΙΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 26ην ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912

— Εἶναι μία ἱστορική ἀλήθεια καί, ὡς τοιαύτη, ἀδιάψευστος, ὅτι, ὁσάκις τὸ Ἔθνος μας, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, ὑπῆρξε ψυχικῶς ἠνωμένον, ἐθαυματούργησε, πάντοτε.

— Μὲ κυβέρνησιν ἰσχυρὰν κατὰ τὸ ἔτος 1912 καὶ Ἀρχηγὸν Στρατοῦ τὸν τότε Διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιβλητικὴ, ἀρρενωπὴ, γνησίως ἑλληνικὴ προσωπικότης ἐνεσάρκωνε καὶ ἐξέφραζε τὰ ἰδανικὰ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ Ἑλλὰς ἦταν παρεσκευασμένη ψυχικῶς διὰ τὰ μεγάλα τῆς πεπρωμένα.

— Μὲ αὐτὴν τὴν καθολικὴν ἐνότητα καὶ μὲ τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντῖνου, τοῦ ὁποίου ὁ θρῦλος καὶ ἡ ἡγετικὴ μορφή ἐπέρωνε τὴν λαϊκὴν φαντασίαν, ἡ πατρίς μας ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους εἶχε προπαρασκευάσει εἰς τοῦτο ὁ προσηγηθεὶς μακρὸς καὶ αἵματηρὸς ἀνταρτικὸς ἀγὼν τῶν ἐτῶν 1900—1908.

— Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐσημείωνε θαύματα ἀνδρείας καὶ στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Διαβάς, τὴν τότε Ἑλληνο - Τουρκικὴν μεθόριον, εὐρέθη, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, πρὸ τῆς δχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Σαρανταπόρου.

— Ἡ δχύρωσις τῆς τοποθεσίας ταύτης ἦταν τόσον ἰσχυρὰ ἔναντι τῶν διατιθεμένων τότε μέσων μάχης, ὥστε ἔδωσε τὴν βεβαιότητα εἰς τὸν τότε ὀργανωτὴν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, Γερμανὸν στρατηγὸν Φὸν ντὲ Γκόλτς, νὰ γνωματεύσῃ ὅτι «θὰ καθίστατο ὁ τάφος τῆς Ἑλλάδος, ἀν οἱ Ἕλληνες ἀπεπειρῶντο νὰ ἐκχιάσωσι τὸ Σαραντάπορον».

— Καὶ ἐν τούτοις, ἐντὸς ἐλαχίστων ὥρῶν, τὸ Σαραντάπορον εἶχεν ἐκπορθηθῆ, διαψευσθεῖσις, ἀπαξ ἔτι, τῆς ἀντιλήψεως τῶν θεωρητικῶν, περὶ ἀπορθητῶν τοποθεσιῶν καὶ καταδειχθέντος καὶ πάλιν ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ ψυχικὴ ἐνωσις, ἐν πολέμῳ, εἶναι παράγοντες μεγάλης καὶ οὐσιώδους ἀξίας.

— Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, ὑπὸ βροχᾶς καὶ καταιγίδας καὶ ὑπὸ ἀφαντά-
στους στερήσεις εἰς παντοειδῆ ἐφόδια, προήλαυεν ἀλματωδῶς.

— Ὅσοι ζῶμεν ἐκ τῶν μαχητῶν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀγῶνος, ἐνθυμούμεθα
μετὰ συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας τὰς ἡμέρας αὐτὰς τῶν σκληρῶν δοκιμα-
σιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀσυλλήπτου, δι' ἀνθρωπίνην φαντασίαν, δόξης.

— Ὁ Ἑλλην στρατιώτης ὑπῆρξεν ἀληθινὰ Ἀνταῖος εἰς τὴν ψυχὴν, διό-
τι, προελαύνων καὶ μαχόμενος, ἐδάμασε, οὐ μόνον τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀντίστασιν,
ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως τὴν δύναμιν.

— Μετὰ τὴν θρυλικὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν, τῆς 19ης καὶ 20ῆς Ὀκτω-
βρίου 1912, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, διελθὼν τὸν Ἀξιόν, ὠδηγήθη πρὸς ἀπελευ-
θέρωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν ἐκύκλωσεν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι λιμνῶν
Λαγκαδᾶ καὶ πέραν.

— Ἐξῶθι τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ «Γιδά», ὅπου τὸ Στρατηγεῖον, ὁ Ἀρ-
χηγὸς Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἐδέχθη τὸν Σερῖφ Πασᾶν, φρούραρχον Θεσσα-
λονίκης, συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν προξένων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Οὗτος ἐ-
πρότεινε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τινος ὄρους.

— Ἦταν ἡ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1912.

— Ὁ Ἀρχηγὸς Διάδοχος ἠξίωσεν τὴν ἀνευ ὄρων κατάθεσιν τῶν ὄπλων
τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἄμεσον παράδοσιν τοῦ Καραμπουργοῦ.

— Μὴ ἐπελθούσης συμφωνίας, ἀπῆλθεν ὁ Σερῖφ Πασᾶς.

— Ὁ Διάδοχος διέταξε τὴν ἐναρξιν ἐπιθετικῆς κινήσεως τῶν Ἑλληνι-
κῶν Μεραρχιῶν πρὸς Θεσσαλονίκην, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ὁποίας, ὁ Ἀρχηγὸς
τῶν περικλείστων Τουρκικῶν δυνάμεων Ταξιμ Πασᾶς ἐδέχθη τὰς Ἑλληνικὰς
προτάσεις, ὑπογραφέντος καὶ σχετικοῦ πρωτοκόλλου.

— Καὶ οὕτω τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιού-
χου τῆς Πόλεως Ἁγίου Δημητρίου, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰσῆρχετο εἰς Θεσ-
σαλονίκην καὶ μετὰ δοξολογίαν, ψαλλεῖσαν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκκλησίαν τοῦ
Ἁγίου Μηνᾶ, ὑψοῦτο, ταυτόχρονα, ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία εἰς Λευκὸν Πύργον
καὶ τὸ Καραμπουργοῦ.

— Ἡ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνο-
Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἀπηλευθερώθη καὶ ἔγινεν ὀριστικὰ Ἑλληνική.

— Ἡ Θεσσαλονικὴ Ἑλληνική... Ἐλπίδες αἰῶνων καὶ προφητειῶν ἤρχι-
σαν νὰ γίνωνται πραγματικότης.

— Ἡ Θεσσαλονικὴ ἔγινεν Ἑλληνικὴ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιού-
χου τῆς Ἁγίου Δημητρίου.

— Ἡ σύμπτωσις ἔδωκεν εἰς τὸ γεγονός μεγαλυτέραν αἴγλην. Διότι εἰς
τὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἡ ἱερὰ ἸΔΕΑ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐλευθε-
ρίας εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένα μετὰ τὴν βαθεῖαν Χριστιανικὴν Πίστιν, ἡ ὁ-
ποία ὑπῆρξε πάντοτε πηγὴ ἀκαταλύτου δυνάμεως, εἰς περίοδον δοκιμασιῶν καὶ
κινδύνων.

— Καὶ τότε, μέσα εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν τοῦ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ

Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἐδόθη ἓνα δείγμα τοῦ ἀνωτέρου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

— Ἐπαγιώθη ἀμέσως ἡ τάξις, κατὰ ὑποδειγματικὸν τρόπον, χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδὲν ἔκτροπον.

— Διοικητὴς τῆς πόλεως ὤρισθη ὁ Βασιλόπαις Νικόλαος, ἐκλεκτὸς διανοούμενος.

— Ὁ Βασιλεὺς ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὁ Α΄, ἰδρυτὴς τῆς Βασιλευσύσης Ἑλληνικῆς Δυναστείας, ἐγκατεστάθη, πάραυτα, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη, ἀπὸ τότε, ἡ μορφή τῆς συμπρωτευούσης.

— Ἐκεῖ, εἰς Θεσσαλονίκην, ἐδολοφονήθη ὁ πατριώτης οὗτος Βασιλεὺς, τὴν 5ην Μαρτίου 1913, ποτίσας μὲ τὸ αἷμα του τὸ χῶμα τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ.

— Ἀλλά, μὲ τὴν θυσίαν ταύτην, ἐξησφάλισε καὶ διαιώνισε τὴν ἑλληνικότητα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας.

— Χρειαζέται, ἀναντιρρήτως, αὐτὴ ἢ δι' ὀλίγων ἀναδρομῆ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς τιμῆς καὶ δόξης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912 — 1913, τῶν ὁποίων τὸ πολυτιμώτερον ἔπαθλον ὑπῆρξεν ἡ Θεσσαλονίκη.

— Διότι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀποτελοῦν, δι' ὅλους τοὺς συγχρόνους Ἑλληνας, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔζησαν τὸ μεγαλεῖον τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ψυχικὸν λουτρὸν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν αἰσιοδοξίας.

— Χρειαζέται ἡ ἀναδρομὴ αὕτη, διότι δίδει τὸ μέτρον τῆς ψυχικῆς δυναμικότητος τῆς φυλῆς μας, δυναμικότητος ἡ ὁποία μετέπειτα, κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ξενοκίνητον συμμοριτισμόν, ἐδημιούργησε νέα θαύματα καὶ νέας ἐποποιίας, διὰ τῶν ὁποίων διεφεύσθησαν οἱ στεῖροι ὕλικοι ὀρθολογισμοὶ ἐκείνων, οἵτινες, μὲ μαθηματικὴν ἀκρίθειαν σταθμίζοντες τὰ πράγματα, ὑποτιμοῦν τὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης Πίστεως καὶ Θελήσεως.

— Ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, τεσσαράκοντα δύο ἔτη. Κατὰ τὸν μεσολάβήσαντα χρόνον πολλὰ νέα κοσμογονικὰ γεγονότα συνέβησαν. Ἐμεσολάβησαν ἔτη δυστυχίας, ἀλλὰ καὶ δόξης. Ὅλα τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν τοὺς Ἑλληνας νὰ λησμονήσουν τὴν ἔνδοξον αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, ὁ φέρων τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος, εἰσήρχετο, τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔφιππος, ἐπικεφαλῆς τοῦ Στρατοῦ, ζωντανέων παραδόσεις καὶ θρύλους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἐγαλουχῆθημεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ Μοῖρα εἶναι, ὅπως τὰ πράγματα ἀποδεικνύουν, νὰ εἴμεθα οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ πρωταγωνισταί, πάντοτε, ὄλων τῶν εὐγενῶν ἀνθρωπίνων ἰδεωδῶν καὶ ἐπιδιώξεων.

Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΔΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ ΑΥΤΑ:

Ποιά ελληνικά πέλματα πάτησαν πρώτα τὰ χώματα τῆς Θεσσαλονίκης, μετὸ μπάσιμο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ; Κάτι τέτοιες λεπτομέρειες εἶναι ἡδονὴ γιὰ τὸν ἱστορικό, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς φίλους τῆς ἱστορίας. Ποιά λοιπὸν ἦτανε αὐτὰ τὰ πέλματα, ποιοὶ ἦτανε ἐκεῖνοι οἱ λεβέντες, ποὺ κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ σύμβολα τοῦ ἔθνους, μπήκαν πρώτοι μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὠραία συμπρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ; Ἦτανε ὁ Γιώργος Παρασκευόπουλος, ὁ Λεωνίδας Σπαῆς καὶ ὁ Εὐδριπίδης Μπακιρτζής. Οἱ δύο πρώτοι ἦτανε λοχίες τότε τῆς σχολῆς ὑπαξιωματικῶν, κι' ὁ τρίτος εὐέλπης. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ λάβαρα, μπήκαν πρώτοι, ἐνῶ πίσω τους ἀκολουθοῦσε χαρούμενα καὶ λεβέντικα ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας.

Ὁ Σπαῆς, παιδί τῆς Ἄρτας, εὐτυχῶς ἀκόμα ζῆ. Οἱ δύο ἄλλοι, δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Μπακιρτζής, ὁ ἐπονομαζόμενος, κακῶς, «κόκκινος συνταγματάρχης», χάρις στὶς ἀνησυχίες του, ὑπέστη διωγμοὺς καὶ πέθανε πρόωρα. Ὁ Γιώργος Παρασκευόπουλος, πέθανε στὶς 23 - 8 - 66, Τρίτη πρωτὸ στοὺς Νοσηλευτικὸ καὶ ὠρα 6.45 ἀπὸ τὴν καρδιά του. Θάφτηκε τὴν Τετάρτη τὸ πρωτὸ, στοὺς Β' Νεκροταφεῖο. Ἦτανε ἕνας ἄντρας πελώριος, ποὺ ἔφτανε τὰ δύο μέτρα, βέρος Πελασγός. Ἦτανε ὁ γενναῖος διοικητὴς τοῦ 11ου Συντάγματος (Τριπάλεως) καὶ ὁ ἥρωας τοῦ Τεπελενιοῦ κατὰ τὸν ἡρωϊκὸ πόλεμο τοῦ 40 — 41. Ὅπως εἶπα καὶ στὴν κηδεῖα του, ὁ ἄντρας αὐτὸς μετὴν ἀσύγκριτη γενναϊότητά του καὶ παλληκαριά του, μοῦ θύμιζε, σὰν τὸν ἔβλεπα, τοὺς λαϊκοὺς ἡγέτες τοῦ 21. Γιατὶ ἀπὸ τὴ φύτρα τους κατὰγονταν, τὰ ρέμματά τους, τὰ βουνά τους καὶ τὰ γρέκια τους, καὶ τὴ δική τους πορεία συνέχισε καὶ μάλιστα τόσο ἀντάξια καὶ ἐνδοξα. Ἄν ζοῦσε τὸ 21 δίπλα ἀπὸ τὸ μεγάλο «Γέρο», τὸν Κολοκοτρώνη, ὁ «Γέρος» θὰ τὸν καμάρωνε. Ἄλλὰ καὶ ποιὸς ξέρει ποιά ψυχὴ καὶ ποῖο δικό τους πνεῦμα ἦτανε μέσα του, στοὺς στέρνο του, στὴν καρδιά του καὶ στοὺς νοῦ του.

Πρέπει ὅμως νὰ συνεχίσουμε καὶ νὰ δοῦμε τώρα τὸν Ἄγγελο, σωτήρα τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀνοίξε τὰ μάτια τοῦ Βενιζέλου, ποὺ κι' αὐτὸς μετὴν σειρά του, λύγισε τὸ πείσμα τοῦ Κωνσταντίνου. Γιατὶ ἂν δὲν ἦτανε τὸ μήνυμα τοῦ Ἀγγέλου αὐτοῦ, ἡ Θεσσαλονίκη θὰ ἔπεφτε δυστυχῶς ἀναντίρρητα στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων. Ὁ ὑπογραφομένος, ἔχει κάνει ἀγῶνες γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Κι' ἔχει γράψει πολλὰ. Ἔτσι, χάρις σὲ μιὰ αὐθεντικὴ μαρτυρία, κείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μήνυμά του, τὸ θέμα ἐλύθη. Γιατὶ τίποτα δὲν νοθεύει τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου. Ἄλλὰ ἂς δώσουμε καλύτερα μερικὰ ἀπὸ τὰ γράμματά του, ὅπως ἀκριβῶς δημοσιεύτηκαν στὶς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, καὶ ἰδιαίτερα στοὺς «Βῆμα» τῆς Ἀθήνας, καθὼς καὶ στὴν «Καθημερινή».

«Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ, Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ»

Τις μέρες ποὺ πέρασαν, πολλὰ ἐγράφησαν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ στὰ 1912. Ἐλάχιστοι ὅμως εἶχαν πλήρη ἱστορικὴ ἐνημερό-

τησα στο θέμα. Τόν πόλεμο δὲν τὸν κερδίζει μονάχα ὁ μαχητὴς τῆς πρώτης γραμμῆς. Τὸν κερδίζει καὶ ἐκεῖνος ποὺ μάχεται στὰ μετόπισθεν, τὸν κερδίζει καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατασκοπείας, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ παράγοντες. Ἔτσι ἔγινε καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐκέρδισαν βέβαια ἐκεῖνοι ποὺ ἔσπευσαν καὶ μπήκαν μέσα καὶ τὴν ἀπελευθέρωσαν, μὰ πρωτίτερα τὴν εἶχε κερδίσει κάποιος ἄλλος, στὶς πληροφορίες τοῦ ὁποῦ ἐστηρίχθη ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ διέταξε τὸν τότε Διάδοχον Κωνσταντῖνον νὰ ἀδεύσῃ ὀλοταχῶς πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη. Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ ἀντιστράτηγος Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ὁ ἔξυθερκῆς διπλωμάτης, ὁ λαμπρὸς πολεμιστὴς καὶ «ὁ μεγάλος πατριώτης», καθὼς ἔγραψε σωστὰ κι' ὁ κ. Δ. Ρώμας. Τὸ χρονικὸν αὐτὸ τῆς κατασκοπείας ἔχει ἐνδιαφέρον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ κεντρικώτεροι πολιτικοὶ καὶ κατασκοπευτικοὶ τομεῖς τῶν διαφόρων Πρεσβειῶν, ἦσαν τὰ χέρια τοῦ Φραντζῆ. Στὴ Βασιλεύουσα ἔπαιξε ρόλο σπουδαῖο καὶ οἱ Πολῖτες τὸν θεωροῦν γιὰ συντοπίτη τους καὶ γιὰ ἄνθρωπο δικό τους. Δὲν ἦταν ἄλλως στρατιωτικὸς ἀκόλουθος μονάχα στὴν Πόλι. Ἦτανε καὶ στὴ Σόφια καὶ στὸ Βελιγράδι καὶ στὸ Βουκουρέστι. Ἦτανε σ' ὀλόκληρο τὸν Βαλκανικὸ τομέα.

«Πολύτιμη, γράφει ὁ Συριώτης, ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τῶν ὑπηρεσιῶν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Πρεσβευτῆν τὸν ἀείμνηστον Γρουπάρη. Ἡ διπλωματικὴ δρᾶσις τῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, εἶχε συνυφανθῆ μὲ τὴν στρατιωτικὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀκολούθου τῆς Ἀμβροσίου Φραντζῆ. Χάρις εἰς τὰς πληροφορίες αὐτοῦ, συνεχίζει ὁ Συριώτης, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν Πόλεμον τοῦ 1912, ἐπετεύχθη ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὶν προφθάσῃ νὰ πραγματοποιηθῶν τὰ Βουλγαρικὰ σχέδια».

Ἐφθάσαμε τώρα στὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν του. Πράγματι, πολὺ λίγοι τὸ ἔμαθαν τότε καὶ πολὺ λίγοι τὸ γνωρίζουν σήμερον τὸ σπουδαῖον αὐτὸ κατόρθωμα τοῦ Ἀ. Φραντζῆ. Ἡ δόξα ἦταν σκανδαλιστικὴ καὶ πολλοὶ φρόντισαν νὰ τοῦ τὴν στερήσουν. Καὶ κατὰ ἓνα μέρος τὸ κατώρθωσαν. Ὡς καὶ τὸ ἴδιο τὸ τηλεγράφημα τὸ ἐξαφάνισαν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ τότε ἄλλως πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Βασιλᾶς τὸ ἔγραψε καθαρά, καὶ τὸ ἔμαθαν οἱ λίγοι.

Ὁ Φραντζῆς στὴ Βασιλεύουσα εἶχε συνδεθῆ στενὰ μὲ τὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Βουλγαρίας Τοπαλτζίκωφ. Ὁ Βούλγαρος πότε - πότε, εἶχε ἀνάγκη τῶν συμβουλῶν του. Καὶ ὁ Φραντζῆς τοῦ ἔδινε κάτι ἀπὸ τὰ περισσεύματά του. Τὶς πρώτες μέρες τοῦ τελευταίου δεκαήμερου τοῦ Ὀκτωβρίου, κάτι ἀνήσυχον ἔφτασε σ' αὐτιά του. Κάτι ποὺ ἔλεγε γιὰ κάτι σκοτεινὲς κινήσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Πλησίασε τὸ φίλον του καὶ τὸν κάλεσε νὰ φᾶνε μαζί, στὸ φιλόξενον σπίτι τοῦ Γουλιέλμου Πατρικοπούλου, στὶς Σαράντα Ἐκκλησίαις. Ὁ Τοπαλτζίκωφ ἔφαγε γερὰ καὶ ἤπιε περισσότερο. Ὁ Φραντζῆς ἔφαγε λίγο καὶ ἤπιε ἐλάχιστα. Διακωνικὸς πάντα στὸ λόγο του. Σὲ μιὰ στιγμὴ λύθηκε ἡ γλῶσσα τοῦ Βούλγαρου. Καὶ ρίχνοντας κρασί στὰ ποτήρια, καὶ σηκώνοντας τὸ δικό του φηλά, καὶ τσουγκρίζοντας τὸ ποτήρι τοῦ φίλου του, τοῦπε σὲ θριαμβευτικὸν τόνον:

— Ἐβίβα, Ἀμβρόσιε. Καὶ σὲ λίγο θὰ φᾶμε καὶ θὰ πιοῦμε ἀντάμα στὴ Θεσσαλονίκη.

— Μὲ τὸ καλὸ, ἀπάντησε ὁ Φραντζῆς.

— Ὁ Θεοδώρωφ, τοῦ λέει σὲ ἐμπιστευτικὸν τόνον, καὶ ὁ διάδοχος Βόρις, τούτη τὴν ὥρα, βαδίζουν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Γρήγορα θάμπουν μέσα. Γεῖά σου Ἀμβρόσιε. Κιὶ τοῦ ξανατσούγκρισε τὸ ποτήρι.

Ὁ Φραντζῆς τσουγκρίσεν καὶ ἤπιε δὴθεν χαρούμενος. Κι' ὅταν τὸ δεῖπνον τελείωσε, ὁ Τοπαλτζίκωφ πῆγε γιὰ ὕπνον, κι' αὐτὸς, ἔγραψε τὸ ἐμπιστευτικὸν τηλεγράφημά του πρὸς τὸν Βενιζέλον. Ἡ εἰδησις ἦταν πολὺτιμη καὶ ἀληθινή. Ὁ Θεοδώρωφ βάδιζε πρᾶγματι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ μέρες καὶ οἱ ὥρες ἦτανε μετρημέναι. Κρίσιμες καὶ ἀποφασιστικαί. Ὁ Βενιζέλος ὅταν τὸ διάβασε ἔμεινε ἀναυδος. Κι' ἀναγκάσθηκε τότε νὰ διατάξῃ τὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον, νὰ τροποποιήσῃ τὴν πορεία τοῦ στρατοῦ του, κι'

ἀντι νὰ τραβήξῃ πρὸς τὸ Μοναστήρι, νὰ δευθεύσῃ ὀλοταχῶς καὶ δίχως ἀναβολή πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη... Οἱ Βούλγαροι εἶχαν ἠττηθῆ. Ὁ ἀπόγονος τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ἔσωσε τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἔκλεισε ἐριμητικά στοὺς Βουλγάρους τὴν χρυσῆ Πύλῃ τῆς νίκης.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 13) 11) 55

Τὴ μεγάλη του αὐτῆ ὑπηρεσία τοῦ τὴν ἀμφισβήτησαν πολλοί. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια λάμπει πάντα, ὅπως τὸ χρυσάφι, ὅπως ὁ ἥλιος, ὅπως τὸ φῶς τοῦ κεραυνοῦ. Βρέθηκε, ἐπὶ τέλους, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μοιραῖο τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ. Εἶναι ὁ Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυντὴς τότε τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑξωτερικῶν Κοραμηλᾶ. Καὶ ἰδοὺ τώρα τὰ γράμματα μὲ τὸν ὀγκόλιθον τῆς ἀληθείας, ὅπως δημοσιεύτηκαν στὸ «Βῆμα», στίς 15) 2) 56 πρῶτα, καὶ στίς 11) 11) 56 δεύτερα. Εἶναι κείμενα μὲ λάδα φωτιάς:

Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Κύριε Διευθυντά,

Ἄυποῦμαι διότι ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπανεέλθω διὰ νὰ ἐξηγήσω καὶ νὰ κρίνω ὅσα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Σουλιώτη - Νικολαΐδη ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος. Εἶναι γεγονός ὅτι γιὰ τὴ συσκότιση τοῦ θέματος αὐτοῦ συνήργησαν πολλοὶ δαίμονες. Κι' ἀφορμὴ ὁ διχασμὸς, ὁ φθόνος, ἡ ἀντιζηλία. Τῆς Δικαιοσύνης ὅμως ὁ ἥλιος, ἔχει τὴν ὕρα τῆς χαρμωσύνου ἀνατολῆς του. Καὶ ἰδοὺ τὸ φέγγος τῶν πρώτων ἀχτίδων του. Ὁ κ. Ξανάλατος, διὰ τῶν κειμένων Σουλιώτη ὁμολογεῖ τώρα τὴν συνάντησιν Φραντζῆ - Τοπαλιτζίκωφ καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ τηλεγραφήματος Φραντζῆ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Θὰ σταθῶ στίς δύο λανθασμένες ἡμερομηνίες τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου, αὐτὲς τίς ὁποῖες ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος, ὅτι ἐγίνε δῆθεν ἡ συνάντησις Τοπαλιτζίκωφ - Φραντζῆ - Σουλιώτη, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν συνάντησιν καὶ συζήτησιν «ἐ π ε ρ ῖ σ θ η σ α ν» περὶ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων νὰ μᾶς ἐρπάσουν τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε ὁ Φραντζῆς —συνεχίζει ὁ Σουλιώτης— ἐτηλεγράφησε τὰ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Κυβέρνησιν».

Κι' ὅλα αὐτὰ πότε ἔγιναν; Καὶ πότε «ἐπλάσθησαν»; Ἐγίναν δῆθεν στίς 27 καὶ 28 Ὀκτωβρίου, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ εἶχε μπῆ στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἤξερε τὸ γεγονός αὐτὸ ὅλος ὁ κόσμος. Δηλαδή, ἐνῶ τὸ ἤξερε ὅλος ὁ κόσμος, δὲν τὸ ἤξερε τὸ Βουλγαρικὸ Ἐπιτελεῖο ποὺ βρισκόταν στίς Σαράντα Ἐκκλησιές, δὲν τὸ ἤξερε ἓνας ὀλόκληρος συνταγματάρχης τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἐπιτελείου, ὅπως ἦταν ὁ Τοπαλιτζίκωφ, δὲν τὸ εἶχε μάθει ὁ Φραντζῆς, ὁ δαυμόνιος ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς κατασκοπείας κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους κλπ. Ὡ θεοί! Τὸ πρᾶγμα εἶναι φανερό. Οἱ ἀναφερόμενες ἡμερομηνίες ἢ εἶναι σκόπιμες γιὰ νὰ μπερδέφουν τὴν ἀλήθειαν ἢ εἶναι λανθασμένες. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ὄχι τότε ποὺ λέει ὁ κ. Ξανάλατος, ἀλλὰ πολὺ πρὶν μπροστά, κατὰ τίς 15 Ὀκτωβρίου (παλαιὰ ἡμερομηνία). Ἐγίναν τότε ποὺ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τὴν πραγματικὴ πορεία τῆς Μεραρχίας τοῦ Θεοδώρωφ. Τότε πρῶτος τὴν ἐγνώρισε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς καὶ τὴν ἐτηλεγράφησε στὴν Κυβέρνησιν του καὶ ἔσωσε ἔτσι τὴν τόσο γόνιμη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ ταπεινότητά μου, ὑποστηρίζει ὅλα αὐτὰ, μὲ φανατισμὸν καὶ πίστιν πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὄχι μόνον μὲ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κείμενα ποὺ ἔχει στὰ χέρια της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἑγγραφὸν μαρτυρίαν ἐκείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε καὶ παρουσίασε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἑξωτερικῶν Κοραμηλᾶ, τὸ σωτήριον τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ, τοῦ κ. Σακελλαριάδη. Εὐτυχῶς, ὁ πρῶτος καὶ κύριος αὐτὸς μάρτυς ζῆ, ἀναπνέει, ἐργάζεται καὶ ὠφελεῖ ἀκόμη τὴν Πατρίδα. Τὴν συντριπτικὴν αὐτὴν πηγὴν, καὶ πάλιν σκό-

πιμα, τὴν ἀγνοεῖ ὁ ἐπιστολογράφος σας. Παραθέτω λοιπὸν ἀτόφια τὴν ἔγγραφον ἱστορικὴν μαρτυρίαν, γιὰ νὰ τεθῆ τελεία καὶ παύλα στὸ περιλάλητο αὐτὸ ζήτημα:

«Ἰπηρετῶν, τότε, γράφει ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῷ Ἐμπιστευτικῷ Γραφείῳ τοῦ ἀειμνήστου Λάμπρου Κορομηλά, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπεκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ιδιαίτερόν του Κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῷ Βουλγαρικῷ Ἐπιτελείῳ Ἀμβρόσιου Φραντζῆ.

Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, διαδιδασθὲν μέσῳ τῶν στρατιωτικῶν Τηλεγρ. Ἰπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου Ὀκτωβρίου (παρ. ἡμερολ.).

Ἦτο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἐτοιμάζονται μυστικά δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἡ πληροφορία, εὐνόητον, ὅτι προεκάλεσεν βαθυτάτην αἰσθησιν. Ὁ ἀγὼν δὲν εἶχεν ἀκόμη κριθῆ ἐν Θράκῃ.

Ὁ Α. Κορομηλάς καὶ λόγῳ τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστείλαντα τὴν εἶδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμὴν.

Προέβη εἰς τὰς δεούσας συσκέψεις καὶ ἀποφάσεις καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπειγόντως πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Διάδοχον.

Ἡ ἔγκαιρος ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν Μεραρχιῶν μας ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις Πολιτικῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως στὴν Θεσσαλονίκην τὴν ἔσωσε.

Ἡ κατάπληξις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολούθησασα λήψις τῶν ἀποφάσεων, νὰ βαδίσῃ ἡ Στρατιὰ σύσσωμος πρὸς Θεσσαλονίκην (εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μαθιοπούλου), εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμίων ἄλλῃν π ρ ο η γ ο υ μ ε ν η ν πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῆ τσαύτης σοβαρότητος πληροφορία».

Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν νόησι ἄς νοήσουν.

Ὅσοι ἔχουν πίστι ἄς πιστέψουν. Ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης ἀνέτειλε. Ἡ ἱστορία ἐλάλησε. Καὶ ἐλάλησε ἄρθῳς καὶ λαμπρῶς. Καὶ τονίζει. Ἐκὰς οἱ βέβηλοι: Ἡ δάφνη αὐτὴ ἀνήκει σ' αὐτὸν ποὺ οὐδέποτε τὴν ἐπεδίωξε, ἀνήκει στὸν σαμνόν, στὸν ἐνάρετον καὶ στὸν δίκαιον ΑΜΒΡΟΣΙΟΝ ΦΡΑΝΤΖΗΝ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

«ΒΗΜΑ», 15)2)56

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΟΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΑΚΟΜΗ

Κύριε Διευθυντά,

Τὸ θέμα, περὶ τοῦ ποῖος ἐτηλεγράφησε πρῶτος εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας Θεοδωρῶφ καὶ ποῖος πράγματι ἔγινε ὁ σωτήρας Ἄγγελος τῆς Θεσσαλονίκης, ἐλύθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, κατὰ τὸν περασμένον Φεβρουάριον. Ἦταν ὁ στρατηγὸς Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ποὺ ὑπηρετοῦσε τότε στὸ Βουλγαρικὸν Ἐπιτελεῖον ὡς σύνδεσμος, ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν τότε λοχαγὸν Ἀθανάσιον Σουλιώτην. Ὁ κ. Στέφανος Νικογλου ἔμως, υἱὸς τοῦ διεκδικούντος τὴν τοιαύτην δάφνην Νικογλου, ἐπανερχεται κάπως ἀργὰ πλέον ἐπὶ τοῦ ἐξαντλημένου αὐτοῦ θέματος καὶ προσπαθεῖ μὲ κείμενα ἀνεξέλεγκτα νὰ κρατήσῃ χλωρὴν τὴν δάφνην ποὺ ἐστόλιζε τὸ πατρικὸν του ὄνομα. Συμμερίζομαι τὸν πόνον του. Ἱστορία ἔμως σημαίνει δικαιοσύνη, ἀποκατάστασις, ἀλήθεια. Ἀπέναντι λοιπὸν τῆς Ἱστορίας, ἔχουμε ὑποχρέωσι νὰ λέμε καὶ νὰ γράφουμε τὴν ἀλήθειαν. Ἀναφέρει πηγές! Ἀλλὰ ὅλοι ξέρουμε καλά πὼς ἓνας συγγραφέας, μὲ μιὰ του ἀνακριθείαν, μπορεῖ νὰ παρασύρῃ δεκάδες ἄλλους συγγραφεῖς, γιὰτι λίγοι ἔχουν τὸ πάθος τῆς ἐρεύνης. Αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Εἶχθηκε στὴ μέση

τὸ ὄνομα τοῦ Νίκογλου καὶ πολλοὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἡ Ἱστορία ἐμίλησε ἐπὶ τῆς σελίδος αὐ-
 τῆς. Ἐγὼ ὅμως, ποὺ ὑποστήριξα καὶ ὑποστηρίζω τὴν ἀπόψιν Φραντζῆ, δὲν στηρίχθηκα
 μονάχα στὶς πηγές καὶ στὸ ἀρχεῖο Φραντζῆ, ποὺ μιλάει καθαρὰ γιὰ τὴν ὑπηρεσία του
 αὐτῆ. Στηρίχθηκα στὴν ζῶσαν μαρτυρίαν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ τηλε-
 γράφημα τοῦ Φραντζῆ καὶ ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε ὡς ἰδιαιτέρας γραμματεὺς τοῦ τότε ὑ-
 ποουργοῦ τῶν Ἑξωτερικῶν Λάμπρου Κορομηλά. Εἶναι ὁ κ. Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυ-
 ντῆς ἤδη σήμερα τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Νομαρχίας Κομοτηνῆς. Παρ' ὅτι ἡ μαρ-
 τυρία του ἐδημοσιεύθη στὸ «Βῆμα» στὶς 15. 2. 56, ὁ κ. Νίκογλου κάνει πῶς τὴν ἀγνοεῖ,
 ὅπως ἔκαναν καὶ μερικοὶ ἐπιστολογράφοι τῶν ἀπόψεών του. Καὶ γράφει ὅτι τὰ τηλεγρα-
 φήματα «παρελήφθησαν καὶ μετεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου στρατιώτου τηλεγραφεῖ τοῦ
 τοῦ Τηλεγραφείου. Ἄνω Τζουμαγιάς, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἱατροῦ Φιλίππου Νίκογλου,
 διότι ὁ τηλεγραφῆσας ἠρνεῖτο τὴν παραλαβὴν των». Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εἶναι ἀστεῖο,
 γιὰτι οἱ γιατροὶ δὲν διατάζουν στὸ στρατό. Ἡ ὁμολογία αὐτὴ δὲν δεῖχνει ἀφελῆ τὸν
 τηλεγραφετῆ. Ἀντιθέτως, τονίζει, ὅτι ἀρνήθημε ἀμέσως, καὶ ἀφοῦ ἀρνήθημε, θὰ ἦτο
 ἀστεῖο νὰ ὑποκύψῃ στὴ διαταγὴ ἐνὸς γιατροῦ καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃ τὸ γεγονός στὸν ἄμε-
 σο προϊστάμενό του, ὅταν μάλιστα ἐπρόκειτο περὶ τηλεγραφημάτων ποὺ τὸ ἓνα, ὡς
 γράφει ὁ κ. Νίκογλου, ἀπευθυνόταν στὴν Ἑλληνικὴ Πρεσβεία τῆς Σόφιας καὶ τὸ ἄλλο
 στὸ Ἑλληνικὸ Ἰπουργεῖο τῶν Ἑξωτερικῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ κ. Νίκογλου κάνει πῶς
 δὲν εἶδε τὴν συντριπτικὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Σακελλαριάδη, θὰ παραθέσω ἐδῶ τὸν συν-
 τριπτικὸν αὐτὸν ὀγκόλιθον, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ὀριστικὰ τὸ θέμα: «Ἰπηρετῶν τότε, γράφει
 ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῷ Ἐμπιστευτικῷ Γραφεῖῳ τοῦ ἀεμινήστου Λάμπρου Κορομη-
 λά, Ἰπουργοῦ τῶν Ἑξωτερικῶν, ἀποκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ἰδιαι-
 τερόν του κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῷ Βουλγαρικῷ Ἐπιτελεῖῳ Ἀμβροσίου Φραν-
 τζῆ. Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαραντα Ἐκκλησιῶν, διαδιδασθὲν μέσῳ τῶν στρα-
 τιωτικῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς
 τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου (παλαιοῦ ἡμερολογίου).
 Ἦτο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι, ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἐτοιμάζονται μυστικὰ
 δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας
 μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ πληροφορία εὐνόητον ὅτι προεκάλεσε βαθυτάτην
 αἰσθησιν. Ὁ ἀγὼν δὲν εἶχε ἀκόμη κριθῆ ἐν Θράκῃ. Ὁ Λάμπρος Κορομηλάς καὶ λόγῳ
 τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστειλαντα
 τὴν εἶδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμὴν. Προέβη εἰς τὰς θεοῦσας συσκέψεις καὶ ἀποφά-
 σεις, καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα, τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπείγοντως πρὸς τὸν Ἀρχι-
 στρατήγον Διάδοχον. Ἡ ἔγκαιρος ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν
 Μεραρχιῶν μας, ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις Πολιτικῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως στὴν
 Θεσσαλονίκην, τὴν ἔσωσε. Ἡ κατάληψις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ
 καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα λῆψις τῶν ἀποφάσεων νὰ βαδίσῃ ἡ στρατιὰ σύσσωμος πρὸς
 Θεσσαλονίκην — εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μιαθοπούλου — εἶναι
 ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην π ρ ο η γ ο υ μ ε ν η ν πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῆ το-
 σαύτης σοβαρότητος πληροφορία». Καὶ κάτι ἄλλο: Ἡ ἡμερομηνία τοῦ κ. Σακελλαριάδη
 συμφωνεῖ μὲ τὴν ἡμερομηνία ποὺ γράφει ὁ Βεντήρης στὴν Ἱστορία του. Μετὰ λοιπὸν
 τὴν ὁμολογία αὐτὴ τὸ θέμα ἐφωτίστηκε πλήρως. Ὁ κλώνος αὐτὸς τῆς δάφνης ἀνήκει
 στὸν Ἀμβρόσιον Φραντζῆν, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἄνθρωπος χρέους, οὐδέποτε τὴν ἐπεξήτησε.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

«ΒΗΜΑ», 11)11)56

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Φραντζῆς, γόνος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Φραντζῆδων, πέθανε
 στὶς 28.2.53, μέρα Σάββατο νύκτα, καὶ ὥρα 11.30 στὸ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα. Πέθανε κι' αὐ-
 τὸς ἀπὸ τῆ γρίππη. Κηδεύτηκε τὴν Κυριακὴ, 1 Μαρτίου, καὶ ὥρα 4.30 ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ἀ' Νε-
 κροταφείου, στὸ ὁποῖο καὶ ἐτάφη. Καθὼς οἱ ἐφημερίδες εἶχαν ἐκτυπωθεῖ, ὁ κόσμος

τὸ ἔμαθε τις ἐπόμενες μέρες μὲ τὰ σημειώματα τῶν ἐφημερίδων. Ἔτσι ἡ κηδεὶα τοῦ ἔμοιαζε μὲ κηδεὶα ποιητοῦ κι' ὄχι διπλωμάτου καὶ στρατιωτικοῦ. Δίπλα τοῦ στέκονταν συντετριμμένοι λίγοι πιστοί, καλοὶ φίλοι. Εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸ ΙΔ' Ἀστυνομικὸν Τμήμα Ἀμπελοκήπων στὶς 3 μ.μ., τὸν ἀποχαιρέτησα μ' αὐτοῦς ἐδῶ τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους καὶ παραθέτω:

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ

Γόνος Γενιᾶς περήφανης, στοὺς χρόνους ριζωμένη,
κόσμημα διαλεχτό.
Ἕμνοι τῆς Ἀντρείσυνης σου, πρέπουνε τονιασμένοι
σ' ἀθάνατο σκοπό!
Στὸ Βελεστίνο χάραξε, τρόπαια τὸ σπαθί σου.
Στιγμὴ τοῦ Γένους τραγικὴ.
Στὴ Μάχη ἐκείνη ἐνίκησε, τὸ θάνατο ἢ μορφὴ σου.
ἢ τόσο ἀρμονικὴ.
Ἕμνοι κι' ἀνδριάντες πρέπουνε, Φραντζῆ μου στὴ Μορφὴ σου.
Ν' ἀστράφτουν στοὺς αἰῶνες.
Οἱ στοχασμοὶ σου Ἀθάνατοι, στολίδια τῆς φυλῆς σου,
Καινούργιοι Παρθενῶνες.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ὁ ὑπογραφόμενος, δημιούργησε μιὰ σημαντικὴ βιβλιογραφία. Ὁ ἀναγνώστης, ἢ ὁ μελετητὴς, ἄς διαβάσει τὶς ἐφημερίδες γιὰ ἐνημέρωσι καὶ ὀλοκλήρωσι. Ἔτσι θὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς μεγάλῃς ἱστορικῆς μάχης, ποὺ γίνηκε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό:

«ΑΛΛΑΓΗ»	6.3.53	Στρατηγὸς Α. Φραντζῆς.
«ΕΣΤΙΑ»	6.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ»	4.3.53	«Ἀπέθανε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΕΘΝΟΣ»	2.3.53	«Ἀπεδίωσεν ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ»	4.3.53	» » »
«ΑΛΛΑΓΗ»	4.3.53	» » »
«ΝΕΑ»	6.3.53	» » »
«ΕΘΝΟΣ»	9.3.53	» » »
«ΒΗΜΑ»	3.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	3.3.53	«Σχόλια Ἀθηναίου».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	25.3.53	«Ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς»
«LE MESSEGER D' ATHENES»	3.3.53	» »
«ΩΡΑ»	7.11.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	20.10.59	Ἡ σύγχρονος ἱστορία μας.
«ΒΗΜΑ»	3.3.56	Περὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	9.2.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	8.2.56	Ὁ Φραντζῆς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη.
«ΒΗΜΑ»	15.2.56	» »
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»	8.11.55	Δ. Ρώμα: «Ὁ Τοπαλτζίκωφ»
«ΒΗΜΑ»	11.11.56	Ἡ ἱστορία τῆς χθὲς ὅπως δὲν ἐγράφη ἀκόμη»
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	13.11.55	Ὁ Φραντζῆς, ἡ Θεσ)νίκη καὶ οἱ Βούλγαροι. Καὶ ἄλλα πολλά, τοῦ ἰδίου, καὶ ἄλλων.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

(Ἑλληνο - Ἰταλο - Γερμανικὸς Πόλεμος)

1. Πρὸ πάσης διατυπώσεως τῶν ἀντιλήψεών μου, ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅπερ ὑπῆρξεν μεγαλειῶδες ἀπὸ ἀπόψεως ὀρμῆς, ἀποφασιστικότητος καὶ πολεμικῆς ἀποδόσεως. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐθαύμασεν ὅλος ὁ κόσμος καὶ τὸ ἐπήνεσαν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιπάλων Ἔθνῶν Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ποιοῦμαι τὴν δῆλωσιν ταύτην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, διότι θὰ ἦταν ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν λάθη τινά, πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Διοικήσεων, νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐμείωσαν τὸ συντελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον ἀπὸ ἀπόψεως ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

2. Θὰ ἀρχίσω ἐκθέτων τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου βαρύνοντα τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ λάθη:

Α' Περὶ ὀργανώσεως μηχανοκινήτου Μονάδος ἀπὸ καιροῦ εἰρήνης

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ διηυθύνετο κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου, δὲν εἶχε μεριμνήσει νὰ προικοδοτήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ μηχανοκινήτου τινὸς Μονάδος. Ἐννοῶ μηχανοκινήτους Μονάδας τὰ αὐτοκίνητα μέσα μάχης, ὧν ἡ κυριωτέρα μορφή εἶναι τὰ διαφόρου τύπου ἄρματα μάχης. Ὅλα τὰ Βαλκανικὰ κράτη εἶχον ὀργανώσει τοιαύτας Μονάδας. Ἡ Βουλγαρία, τὸ μικρότερον τῶν Βαλκανικῶν, εἶχεν, ἀπὸ καιροῦ, ὀργανώσει Σύνταγμα ἀρμάτων μάχης. Ἡ ἔλλειψις τοιαύτης Μονάδος εἶχεν ἀποστερήσει τοὺς Ἕλληνας Ἀξιωματικούς νὰ γνωρίζουν τὴν δυναμικότητα τῶν ἀρμάτων καὶ τὴν τακτικὴν αὐτῶν χρησιμοποίησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, πάντες οἱ Ἕλληνες Ἀξιωματικοὶ ἔπασχον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀπροσφόρων δι' ἄρματα ὀρεινῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ ἀδικαιολόγητον ἄρματοφοβίαν, ἣτις εἶχεν ἐπιδράσει οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐπιθετικῆς προχωρήσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλευτικῆς τοιαύτης τῶν τμημάτων μας, πάντοτε

ὁ κατάλληλος, χρόνος, καθ' ὃν δὲν ἐνήργησε στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καρπούμενος τὴν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίδρασιν τῆς νίκης μας διὰ τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ.

2) Ἐξασφάλις μέτρων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως:

Τοιαῦτα, ὡς προείπομεν, δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλάς συγχρόνου μορφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ κάπως προσφερομένη Μεραρχία τοῦ Ἴππικοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὐρίσκετο ἐπὶ ἄλλης δευτερευούσης κατευθύνσεως. Βραδύτερον αὕτη δὲν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διότι δὲν ἐδόθη περίστασις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

3) Ἀνεφοδιασμοί:

Ἦτο γνωστὸν:

— ὅτι τὰ μεταφορικά μας μέσα ἀνεφοδιασμοῦ ἦσαν λίαν περιορισμένα. Μόλις ἐπῆρχουν διὰ τὰς μέχρι μεθορίου ἀνάγκας μας. Πῶς θὰ ἐπελύετο τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τό, ἄνευ διπλοῦ ρεύματος ὁδικῶν δίκτυον τῆς Ἀλβανίας; Μέχρι τῆς γραμμῆς, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν, ἐπελύθη, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐργασίαν τῶν Ἑλλήνων σωφέρ, οἵτινες εἰργάζοντο, νυχθημερόν, ὡς ἄτομα (οὕτως εἰπεῖν κατ' ἀποκοπήν) καὶ οὐχὶ ὡς ὀργανικὰ τμήματα.

— ὅτι οἱ ἐφοδιασμοί μας ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ εἰς πυρομαχικὰ Πυροβολικοῦ, ἦσαν περιορισμένοι. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἰς τοὺς ἀγῶνας περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἦτο τοιαύτη ἔλλειψις ὁρίσμενου διαμετρήματος, ὥστε διέταξα νὰ μὴ δάλωσιν, ἔστω καὶ ἐὰν δάλλωνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκτὸς ὅταν πλεόν τὰ πράγματα φθάσουν εἰς σημεῖον κρίσιμον.

4) Καιρικὴ κατάστασις:

Ἦτο γνωστὸν εἰς ἅπαντας ὅτι ὁ χειμὼν ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο λίαν δριμύς καὶ ὅτι λίαν ἀνυπόφορος εἶναι ἀπὸ τὸ δεύτερον 10ήμερον Δεκεμβρίου. Δηλαδή δὲν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν παρὰ μίαν ἐβδομάδα ὑποφερτοῦ καιροῦ. Ἐν τούτοις διετάχθη ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων, οὐδεὶς τούτων ἦταν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Πάντοτε καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου μέχρι 12 Δεκεμβρίου, καθ' ὃν δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις. Ἐν τούτοις ὁ Ἀρχιστράτηγος διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ὀρισμένης στρατηγικῆς ἐπιδιώξεως, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ κερδίσῃ ἔδαφος ὅπερ οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν.

Διαπνεόμενος ἐκ τῶν σκέψεων τούτων, ὅταν ὁ Σύνδεσμος τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου Ἀντισυνταγματάρχης Κορδζης ἦλθεν, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς 4ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ο.Μ., ἦν διώκουν τότε, καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου περὶ τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ

ήτο ή ένεργεια του Έλληνικού Στρατού εις τὰ κύρια αὐτῆς στοιχεῖα, εὐθὺς ὡς συντελεσθῆ ή ἀπώθησις του ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, δὲν θὰ εὐρίσκατο εις τὴν κατάστασιν νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις, ὧν ή φύσις τῆς μιᾶς ἀντετίθετο εις τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς ἄλλης. Ἐξηγοῦμαι:

— Ἄν ή Ἄνωτ. Στρατιωτικὴ Διοίκησις, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐπεθύμει τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ἀπόρριψιν τῶν Ἴταλῶν εις τὴν θάλασσαν, ἔδει εις τὸ προμνησθὲν σχέδιον ἐνεργείας νὰ εἶχε προβλέψει στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καὶ οὐχὶ νὰ περιορισθῆ μόνον εις τὴν κάλυψιν τῶν ὁδῶν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ. Ἄλλο τὸ ἔν, ἄλλο τὸ δεύτερον. Διαφέρουν καὶ εις τὴν φύσιν καὶ εις τὸν ρυθμὸν τῆς ἐνεργείας. Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ περίεργον στρατηγικὴν ἀντίληψιν, διέταξε τὴν κάλυψιν κατ' ἀρχὰς τῶν ἄνω ὁδῶν καὶ εἶτα τὴν 12ην Δεκεμβρίου, ἤτοι μετὰ 20 ἡμέρας ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ, διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εις τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφήσας νὰ ἀπωλεσθῆ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἄνω χρόνος, ὅστις ἐπέτρεψεν ἀνενοχλήτως εις τοὺς Ἴταλοὺς νὰ ἐνισχυθοῦν ἐπαρκῶς καὶ ν' ἀνασυνταχθοῦν ἐπὶ τῆς ὀργανωμένης τοποθεσίας: θάλασσα — ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑ — ΜΕΛΙΣΣΟΒΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ΚΑΜΜΙΑ — Λίμνη ΑΧΡΙΔΟΣ.

Γ' Συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει οἱ παράγοντες μάχης

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εις τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διέταξε χωρὶς νὰ ἐξασφάλιση οὐδένα ἐκ τῶν παραγόντων, οἵτινες θὰ ἔδιδον τὴν ἐπιτυχίαν.

Τοιοῦτοι εἶναι:

1) Παρακώλυσις τῶν Ἴταλικῶν μεταφορῶν ἐν Ἀλβανίᾳ, διὰ τοῦ Ἀδρίας καὶ διὰ τοῦ Ἀέρος, εις θαθμὸν ὥστε αἱ μεταφερθησόμεναι δυνάμεις νὰ μὴ ὑπερβῶσι τὴν ἐπιθετικὴν ἰσχὺν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας του. Οἱ Ἴταλοὶ μετέφεραν ἀπὸ ἀρχὰς πολέμου μέχρι Μαρτίου 1941:

— Θαλασσίως	560.603	
— Δι' ἀεροπλάνων	70.667	631.270
— Προὑπήρχον	166.000	
Σύνολον		797.270

ἔναντι 360 χιλ. Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ἐγένετο διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐξησφάλισε παρὰ τῶν Ἀγγλων τὴν ἐπέμβασιν τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀεροπορίας εις θαθμὸν νὰ παρακωλύσουν τὰς μεταφοράς. Ἄλλως, ἄνευ τῆς ἐπιλύσεως τοῦ κυρίου τούτου παράγοντος, δὲν ἔδει νὰ προχωρήσῃ εις τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφοῦ ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, ἄφησε νὰ τοῦ διαφύγῃ

καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς γραμμῆς ΚΑΚΑΒΙΑ ὑψ. 696, ὅποτε ἠνοίγετο πρὸ ἡμῶν, ἀφ' ἑνὸς ἢ πεδιάς τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ κοιλάς τοῦ ΔΡΥΝΑ.

Ἡ ἔλλειψις, ὡς προεῖπον, μηχανοκινήτων Μονάδων (ἀρμάτων καὶ αὐτοκινήτων Πυροβολικοῦ) καὶ ἡ ἀδυναμία συγκροτήσεως καὶ ἐτέρων μηχανοκινήτων Μονάδων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων, ἐπὶ ποδηλάτων) διὰ τὰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς μάχης, δὲν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὸ μέσον νὰ κάμη στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιτυχιῶν του. Ἐν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐνηργεῖτο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις διὰ συγχρόνων μέσων ἐκμεταλλεύσεως (Μηχανοκίνητος Μεραρχία ἐξ ἀρμάτων, Πεζικοῦ ἐπ' αὐτοκινήτων, 5—6 Ταγματῶν ἐπὶ ποδηλάτων, Μεραρχία Ἰππικοῦ) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ οὐχὶ τοιαύτη διὰ τῶν κουρασμένων Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, αἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσωσι πλέον τῶν 15—20 χιλ. ἡμερησίως, ἀσφαλῶς οἱ Ἴταλοι θὰ εἶχον ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ τουλάχιστον πέραν τῆς γραμμῆς ΕΛΒΑΣΑΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΑΥΛΩΝ πρὶν ἐνισχυθοῦν σοβαρῶς.

Δυνατὸν νὰ σᾶς εἴπουν ὅτι ἐζήτησαν νὰ ἐφοδιασθοῦν δι' ἀρμάτων καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχον. Τοῦτο βαρύνει τὸ προμνησθὲν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, διότι ὅταν ἐζήτησεν (καὶ ἂν ἐζήτησεν) ἦτο ἀργά. Ὁ πόλεμος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη καὶ οὐδεὶς ἔδιδεν. Ἔδει νὰ εἶχον ἐνωρίτερον φροντίσει, ὅπως τοῦτο ἐπραξάν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Βούλγαροι.

Β' Συγγράμματα τῶν ἐπιχειρήσεων ἄνευ προαποφασισμένου σχεδίου ἐνεργείας:

Ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Διοίκησις, διὰ τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον πολέμου, εἶχε μελετήσῃ καὶ προπαρασκευάσει ἀμυντικὰς μόνον ἐνεργείας καὶ περιορισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικὰς τοιαύτας εἰς τὴν περιοχὴν ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ.

Ταύτας διεξήγαγεν καλῶς. Αὗται συνίσταντο:

— Εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν.

— Εἰς τὴν στρατηγικὴν συγκέντρωσιν.

— Τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ.

— Τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ μέχρι μεθορίου.

— Εἰς ἐγχειρήματα διὰ τὴν κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ ἐχθροῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἠπειρῷ δυνάμεών μας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁμοῦ τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τὴν λίαν βραδύτερον (μετὰ 12 ἡμέρων) διάνοιξιν τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΥΝΑ, ἡ Ἀν. Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαρθῆ εἰς τὸ πρέπον στρατηγικὸν ὕψος καὶ νὰ λάβῃ ἀποφάσεις, θάσει σχεδίου ἐνεργείας, ὅπερ ἔδει νὰ εἶχε συντάξῃ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν. Οὕτως, ἂν αὕτη εἶχε συντάξῃ τοιοῦτον σχέδιον ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ καθώριζε, ποῖα θὰ

τήν διαβιάση εἰς τὸν Ἄρχιστράτηγον, τὴν διετύπωσα ὡς διεβιάσθη αὐτῷ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 κρυπτογραφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἄνω Ἀντισυνταγματάρχου αὐτολεξεῖ οὕτω:

«Ἄντιστράτηγος Κοσμάς μοι διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις του ὡς ἀκολούθως: Ἐφ' ὅσον ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ προωθηθῶσι ἄνευ διακοπῆς, ὥστε ἀντίπαλος ριφθῆ θάλασσαν, εἴτε λόγῳ ἀνεφοδιασμοῦ εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν (ἀδυναμία περιορισμοῦ ἐνισχύσεως ἐχθροῦ δι' Ἄδρια, καιρικὴ κατάστασις), ἀνάγκη ἐξευρεθῆ ἐδαφικὴ γραμμὴ ἐξασφαλί-ζουσα ἐξῆς στόπ. Οἰκονομικὴν κατάληψιν στόπ. Βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλούσας ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξιν καλὴν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὐρίσκει ΑΧΡΙΔΑ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙ-ΣΟΥΡΑΣ καὶ εἶτα πρὸς θάλασσαν, ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς πρὸς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ στόπ. Ἐκτιμᾷ ὅτι ἀπαιτοῦνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ πρὸς διατήρησιν ἄνω τοποθεσίας, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ — ΚΟΝΙΤΣΗΣ πρὸς διαχειρίμασιν στόπ. Μεραρχίαι πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ, περιοχὴν ΦΛΩΡΙΝΗΣ δέον συνάμα ὧσιν ἔτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ΑΝΑΤΟΛΑΣ, ἂν ἀνάγκαι πατρίδος ἀπαιτήσωσιν στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διὰ καλὴν στάθμει-σιν καὶ πλήρη ἐφοδιασμόν, ὅπως ἠθικὸν διατηρηθῆ ἀκμαῖον στόπ.»

Ὁ Ἄρχιστράτηγος, ὅστις ἔλαβε γινῶσιν τῆς ἄνω ἀναφορᾶς ἐπροτίμησε, παρὰ τὸ δυσμενὲς ἀποτέλεσμα τῆς ἀναλύσεως τῶν στρατηγικῶν παραγόντων, νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐγένετο ἐκδοθεισῶν τὴν 12ην Δεκεμβρίου, τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ὁδηγιῶν του, ὧν τὸ ἐλαττωματικὸν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως κρίνομεν ἀμέσως κατωτέρω:

Δ' Συνέχισις καὶ διεξαγωγή τῶν ἐπιχειρήσεων

1) Δὲν ὠρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός!

Ὅπως τυγχάνει γνωστὸν διὰ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας ἐκάστου θεάτρου ἐπιχειρήσεων ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ πολιτικὸς σκοπὸς εἰς τὸ πρὸς τοῦτο συντασσόμενον σχέδιον πολέμου. Ἄγνωῶ ἂν τοιοῦτος πολιτικὸς σκοπὸς εἶχε ὀρισθῆ διὰ τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον πολέμου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Ἄρχιστράτηγον. Μᾶλλον ἐβαδίζαμεν ὅπως κοινῶς λέγεται «στὰ τυφλά». Βάσει τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ, ὡς ἐπίσης τυγχάνει γνωστὸν, ὑπὸ τοῦ Ἄρχιστρα-τήγου καθορίζεται εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συντασσόμενον σχέδιον ἐπιχειρήσεων, τελικὸς στρατηγικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, οὗτινος ἢ ἐπίτευξις δέον νὰ θεραπεύη ἀπολύτως τὸν πολιτικὸν σκοπὸν.

Λοιπὸν ὁ Ἄρχιστράτηγος εἰς οὐδεμίαν ὁδηγίαν του, οὔτε εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. Α. Π. 13405) 24-11-40, οὔτε εἰς τὴν Α.Π. 13948) 12-12-40 ὀρίζει τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, οὔτε κἂν σπουδαῖον ἐνδιάμεσον στρατηγικὸν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπαφίεται νὰ ἀνακόψῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκεῖ ὅπου ἢ καιρικὴ κατάστασις δὲν θὰ τῷ ἐπιτρέπη τὴν συνέχισιν αὐτῶν. Ἴδού τί ἐπὶ λέξει γράφει εἰς τὰς πρώ-

τας: «... Δὲν ὀρίζεται ὀριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ὄριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμῶν θὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις...». Εἰς τὰς δευτέρας γράφει: «... α') ἐκμεταλλεύομενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν, ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...»! Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὀρίζει ἓνα περιωρισμένης ἐκτάσεως τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Σ. (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ), προβλεπτικῶς παρ' ἐμοῦ, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ, εἶχε καταληφθῆ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὀδηγιῶν του. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἄρχιστράτηγος:

— Ἄντὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν παλαιὰν τοποθεσίαν,

— Ἡ νὰ ἀχθῆ εὐθέως πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅστις ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ ἀπόρριψις τοῦ ἀντιπάλου εἰς τὴν θάλασσαν, συλλαμβάνει τὴν πρωτότυπον καὶ ἀντιστρατηγικὴν ἸΔΕΑΝ νὰ μὴ κάμῃ οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ προχωρήσῃ ὅσο ὁ καιρὸς τῷ ἐπιτρέπει καὶ νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ ὅπου ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν προχώρησιν, ἐπιδιώκων οὐχὶ τὴν πραγμάτωσιν ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος ἐνόμιζε, τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν!!

Καὶ οὕτω ἐσταμάτησε ἐπὶ τοποθεσίας, οὐχὶ ἐκείνης ποῦ ἤθελεν αὐτός, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτης ποῦ ἤθελεν ὁ καιρὸς καὶ ὁ ἐνισχυθεὶς ἐνδιαμέσως ἐχθρὸς, ἤτοι ἐπὶ τοποθεσίας:

— Ἀπροσφόρου διὰ τὴν διαμονήν, λόγῳ τῶν μεγάλων ὑψομέτρων καὶ τῆς χιόνος.

— Δυσκόλως ἀνεφοδιαζομένης.

— Μὲ διάταξιν λίαν ἀκατανόητον καὶ δαπανηράν εἰς δυνάμεις, διότι τὸ Α' Σ. Σ., ὅπερ διώκουν, εἶχε τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ κέντρον του ἔμπροσθεν τοῦ γειτονικοῦ (δεξιὰ) Β' Σ. Σ. περὶ τὰ 40—45 χιλ.

Πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῆς τοιαύτης διατάξεως ἀτόπων (σπατάλη δυνάμεων καὶ ἔλλειψις ἀσφαλείας τῆς διατάξεως), ἐνήργησε σειρὰν τοπικῶν ἐπιθέσεων διὰ τοῦ Β' Σ. Σ. κατὰ ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ καὶ ΣΕΤΕΛΙ, καὶ ἔφθειρε διαδοχικῶς 4—5 Μεραρχίας, ὅχι τόσο ἐκ τῶν μαχῶν, ὅσον ἐκ τῶν χιονοθουελλῶν καὶ κρουσπαγημάτων (ὕψ. 1000—2000 καὶ χιῶν πλέον τοῦ 1½ μέτρου) καταστήσας οὕτω προβληματικὴν, οὐχὶ τὴν ἐπιθετικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμυντικὴν δυναμικότητα τοῦ Στρατοῦ μας.

2) Προικοδότησις κυρίας προσπαθείας

Ἵως τυγχάνει γνωστὸν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας προικοδοτεῖται εἰς θάρος τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων, δι' ὅ-

λων τῶν μέσων, ὥστε αὐτὴ νὰ ἐπιτύχη. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α. Π. 13948) 12-12-40 ἡ κατεύθυνσις κυρίας προσπάθειας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὁρίζεται ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὁρίζονται αἱ συνιστώσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, αἵτινες εἶναι:

— Διὰ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ.

— Διὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ: ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἡ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἣτις ἦταν καὶ ἡ κυριωτέρα, δὲν εἶχε προικοδοτηθῆ ἀρχῆθεν (ἀπὸ 12ης Δεκεμβρίου διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων. (Διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασμένας). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνήθη, ὅταν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περιοχὰς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ (τέλος Δεκεμβρίου) νὰ ἀχθῆ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΤΕΛΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτυχίας θὰ ἦταν τεράστιον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων (τέλος Μαρτίου) ἐπέτυχε τοῦτο, καίτοι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, διότι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλλόντως καὶ ὁ χειμῶν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

3) Γενικὴ μορφή τῆς διατάξεως καὶ τρόπος ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ γενικὴ μορφή τῆς διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦταν περισσότερον ἀμυντικὴ, αἱ δὲ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἦσαν ἐκτὸς καὶ μακρὰν τῶν κατευθύνσεων τῆς πιθανῆς ἐνεργείας των. Οὕτω ἐδίδετο εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, ἵνα συνεχίσῃ τὴν ἐνέργειάν του εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ ἢ Vη Μεραρχία, ἣτις ἦταν ἀμέσως Νοτίως ΚΟΡΥΤΣΑΣ. Αὕτη διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ ταχθῆ ἔναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς, ἔδει νὰ κινηθῆ πεζῆ, τουλάχιστον 25—30 ἡμέρας! Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ δι' ἄλλους παρητήθη ταύτης ὑπὲρ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ὁ τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἐφεδρείας ἦταν πάντοτε, ὁ δι' ἀντικαταστάσεως τοιοῦτος καὶ οὐχὶ ὁ δι' ὑπερπηδήσεως, πρὸς μὴ ἀπώλειαν χρόνου καὶ μὴ διακοπὴν τῆς ἐνεργουμένης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας.

Ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ κατὰ τὴν α' περίοδον εὐρέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ δεξιὸν διὰ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν. Πιθανῶς ἡ ἀνάγκη τῆς ἄρσεως τοῦ θύλακος ΠΙΝΔΟΥ νὰ τὴν ἔφερε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τούτων.

4) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, οὔτε κατὰ τὴν α' περίοδον οὔτε κατὰ τὴν β' τοιαύτην, καθ' ἃς ἐγκατέστησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὸν Σ.Δ. εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ. Ὅταν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ κατέλαμβανε τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν του, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος (Β' περίοδος, συνέχισις ἐπιχειρήσεων), τὸ Β' Σ. Στρατοῦ, δι' οὗς λόγους προεκήθεσamen, ἔμει-

γεν ἐπὶ τῶν παλαιῶν θέσεων ἐπὶ σειράν 10ημέρων, τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως οὔτε ὑλικῶς οὔτε ψυχικῶς βοηθησάσης τοῦτο.

5) Συνεργασία Στρατοῦ ξηρᾶς καὶ ἀέρος.

Κατ' οὐσίαν οὐδέποτε ὑπῆρξεν τοιαύτη. Ἀεροπορία συνεργασίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ δὲν ὑφίστατο. Τὰ παλαιὰ ἀεροπλάνα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ τοιαῦτα μάχης ἦσαν τόσο ὀλίγα, ὥστε οὔτε διὰ τὰς κυρίας ἀποστολάς των ἐπῆρκουν. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μαζί μας. Ἦρέσκετο εἰς προσβολὰς μεμακρυσμένων στόχων.

ΣΤΡΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Δ' Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτώσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος, βάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξῃ σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἂν τὰ μέσα του τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀπορρίψῃ τοὺς Ἴταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔδει νὰ διατάξῃ, οὐχὶ τὴν κατάληψιν τῆς ὁδοῦ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἅμεισον ἐκ μετὰ λλευσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, βάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α' ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐκμεταλλεῦμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῶ διὰ τοῦ κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐδραιωθῇ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, πρὸ πάσης ἀποτελεσματικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας. Ἀριστερὰ (Νοτίως ΑΩΟΥ) κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκοινωνιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΨΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικαὶ καὶ ἐπιβοηθητικαὶ τῆς εἰς τὸ κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπάθειας. Κυρία κατεῦθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΑΥΧΗΝ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

6' ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ:

— Ἐκμετάλλευσίς κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρὰ κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑΣ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποβοήθησιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρσις ὄλου τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῆ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσίς εἶτα πρὸς Τίρανα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προώθησις τοῦ κέντρου.

γ' ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ: 5 Μεραρχίαι (I, II, III, XI, XV) καὶ Μεραρχία Ἴππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης: 2 Μεραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ: 4 Μεραρχίαι (X, IX, XIII καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία: Ὑπόλοιποι 2—3 Μεραρχίαι.

Σημειώσεις:

— Αἱ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπεπονημένοι καὶ μὲ ἠθικὸν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας, ἦσαν κατεστραμμένοι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ε' Σχέσεις Ἀρχιστρατήγου καὶ πρῶτου πουργοῦ Μεταξᾶ

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀντὶ τὴν ζήτησιν, μετὰ τὸν καθορισμὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ τοῦ πολέμου, ν' ἀφεθῆ ἐλεύθερος εἰς τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶχε γίνεῖ ὑποχείριος τοῦ πρῶτου πουργοῦ Μεταξᾶ. Μέχρι τοῦ μετώπου ἔφθανον αἱ πληροφορίες ὅτι ὁ διευθύνων νοῦς τῶν ἐπιχειρήσεων ἦταν ὁ Μεταξᾶς. Διεδίδετο ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐξηναγκάζετο νὰ ἔχη Σ. Δ. τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ δύναται τὸ περιβάλλον τοῦ Μεταξᾶ νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν τὰς ἄνω διαδόσεις. Φυσικὸς Σ. Δ. τοῦ Γενικοῦ Στρα-

τηγείου ήταν, κατά την α' περίοδο, ή Λάρισα και κατά την β' ή Λάρισα ή τα Ίωάννινα. Ευνόητον τυγχάνει διὰ τούς μορφωμένους Στρατιωτικούς ότι ο Μεταξάς δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, διότι δυνατόν νὰ κατεῖχεν ἀκόμη τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τῆς Στρατηγικῆς, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ἐφαρμογὴν ταύτης ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ τὴν γνωρίζῃ, διότι καὶ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐφαρμογὴ τῆς Στρατηγικῆς συνδέεται ἀρρήκτως καὶ μὲ τὴν ΤΑΚΤΙΚΗΝ, τῆς ὁποίας αἱ μέθοδοι ἐνεργείας, ἠλλοιώθησαν καὶ ἀλλοιοῦνται διαρκῶς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς νέων μέσων μάχης καὶ τῆς θελιώσεως τῶν παλαιῶν, μεταβολὰς αἰτινες ὁ Μεταξάς, μακρὰν τοῦ στρατεύματος ἀπὸ 25ετίας, δὲν ἐγνώριζε οὔτε ἡδύνατο νὰ παρακολουθῇ. Ἄλλ' ὅλα ταῦτα ἐγένοντο διὰ πολιτικούς λόγους πρὸς ἀποθέωσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ. Πάντως, ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος μοὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἐνώπιον τῶν Ἀντιστρατῆγων Πιτσίκαι καὶ Τσολάκογλου ὅτι θὰ παραλάβω τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, τῷ εἶπον: «Νὰ φύγω ἀμέσως». Μοῦ ἀπήντησεν: «Ἄρα, θὰ διατάξω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας». Ἦθελε, φαίνεται, καὶ τὴν μεταβολὴν ταύτην νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀναχώρησίς μου ἐπεβραδύνθη ἐπὶ 7—8 ἡμέρας. Τίνα ρόλον παίζει, ἔστω καὶ 8 ἡμερῶν βραδύτης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, δύναται πᾶς τις νὰ ἐκτιμήσῃ.

ΣΤ' Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν νίκην

Ὅταν κατὰ τὴν 5ην Μαρτίου 1941, διαφωνήσαντες πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας ἔναντι τῶν Γερμανῶν, τῷ ἔλεγον μεταξὺ ἄλλων ὅτι εἶναι πολὺ ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ν' ἀφήσῃ μετὰ τῶν ἀγῶνας του, νὰ χαθῇ ἢ τόση ἐπιτυχία του, μοῦ εἶπεν: «Τί νὰ κάμωμεν; Μήπως ἠλπίζαμε νὰ νικήσωμεν τούς Ἰταλούς». Τῷ ἀπήντησα: «Ἀπορῶ Κε Ἀρχιστράτηγε πῶς ἐνικήσαμεν ἀφοῦ ἐσεῖς ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην! Ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς Καβάλαν διοικῶν τὸ Δ' Σ. Στρατοῦ, ὅπου ὅταν εἶδα ὅτι οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἠδυνήθησαν μὲ ὅλον τὸν αἰφνιδιασμὸν ποὺ ἐπέτυχον νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰς κυρίας κατευθύνσεις ΦΛΩΡΙΝΑΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ ΙΩΑΝΝΙΝΑ εἶπα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖόν μου: «Θὰ τοὺς ἀνασχέσωμεν». Καὶ ὅταν εἶδα ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἀεροπορία δὲν ἐπέτυχε τίποτε σοβαρὸν κατὰ τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας καὶ τῆς συγκεντρώσεώς μας, εἶπα: «Θὰ τοὺς νικήσωμεν». Καὶ σὰς ἐζήτησα νὰ σταλῶ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, καὶ ἐσεῖς Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην»;

Ζ' Μὴ χρησιμοποίησις τῶν στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου ὑπὲρ τῆς ἀνασχέσεως τῶν Γερμανῶν

Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις (5—6 Μαρτίου) συνεργασίαν καὶ διαφωνίαν μας πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον, ἥτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποστράτευσίν μας

τῷ εἶπον: «Νὰ κάμψη τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου καὶ νὰ φέρη πάραυ-
τα τὰς στρατηγικὰς ἐφεδρείας εἰς τὸν χῶρον ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑ
— ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἵνα τὰς χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν ὁμαλὴν κάμ-
ψιν (σύμπτυξιν) τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς τοποθεσίαν Ὀλύμπου ἢ καὶ ἀνάλογα
πρὸς τὰς περιστάσεις». Μοῦ ἀπήντησεν: «Κάτι τέτοιον μελετᾶται καὶ θὰ γίνῃ».
Δὲν ἔγινε τίποτε. Ἡδύνατο νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου:

— Τὴν IVην Μεραρχίαν (9 Τάγματα).

— Ἐκ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἄλλα 9 Τάγματα.

— 7—8 Ὅμάδας Ἀναγνωρίσεως, ἧτοι ἐν συνόλῳ 20—25 Τάγματα, ἅ-
τινα μὲ τὰς 4 Μεραρχίας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, τὰς δύο Μεραρχίας τοῦ ἐσωτερι-
κοῦ (XI καὶ XII), ὡς καὶ τὰς 2½ Ἀγγλικὰς Μεραρχίας, θὰ παρουσιάζον σθε-
ναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΟΛΥΜΠΟΥ.

Ἄπαντα ταῦτα ἐλέγοντο καὶ ὑπεδεικνύοντο τὴν 6ην Μαρτίου, ὅποτε ἡ
Σερβία δὲν εἶχε καθορίσει τὴν τηρητέαν στάσιν τῆς. Βραδύτερον ὅταν ἐξῆλ-
θεν ὑπὲρ τοῦ ἄξονος καὶ εἶτα διὰ πραξικοπήματος, ἐτάχθη κατὰ τοῦ ἄξονος,
θὰ σᾶς εἶπουν δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν ἄνω ὑπόδειξιν:

α') Διότι αἱ ἄνω ἐφεδρεῖαι ἀπερροφήθησαν λόγῳ τῶν Ἰταλικῶν ἐπιθέ-
σεων. Δὲν εἶναι ἀκριβές. Αἱ Ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις, ἀποκρουσθεῖσαι, ἐτελείωσαν
τὴν 10 — 15ην Μαρτίου, καὶ αἱ ἐφεδρεῖαι ὑφίσταντο ἀνέπαφοι καὶ χρόνος
ὑπῆρχε διὰ τὴν μετακίνησίν των, περίπου εἰς (1) μῆν (μέχρι 5 Ἀπριλίου).

β') Ὅτι ἐμελέτουν κοινὰς μετὰ τῶν Σέρβων ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἐκκα-
θάρισιν τῆς Ἀλβανίας, ἀπωθοῦντες τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀφελε-
στέρα σύλληψις δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ. Οἱ Σέρβοι, προσβεβλημένοι πανταχόθεν,
εὐρίσκοντο ἀπὸ στρατηγικῆς καταστάσεως εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν. Οὐδεμία
στρατηγικὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία ἦταν δι' αὐτοὺς ἀσφαλῆς, διότι πανταχόθεν
περιεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των. (Ἐκ Βορρᾶ ὑπὸ Γερμανῶν — Οὐγ-
γρων καὶ μὲ τὴν Κροατίαν ἀμφίβολον, ἐξ Ἀνατολῶν ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλ-
γάρων, ἐκ Νότου δὲν εἶχαν περιβληθῆ, ἀλλ' ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἀσθενὴς κατεύ-
θυνσις τῆς κοιλάδος ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς ΔΟΪΡΑΝΗΝ καὶ ΓΕΥΓΕΛΗΝ καὶ ἐ-
κεῖθεν πρὸς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, πρὸς Δυσμὰς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν μὲ τὴν ΔΑΛ-
ΜΑΤΙΑΝ ἀμφίβολον — ὡς καὶ τὴν ἐχθρὰν πρὸς αὐτοὺς θάλασσαν τοῦ Ἀδρια),
εὐρίσκοντο, ὡς εἰς ἓν μέγα ΣΕΔΑΝ μὲ ἐπιστράτευσιν ἀτελεῖ. Ἡ μόνη τοπο-
θεσία, κατ' ἐμέ, ἣτις παρῆχε στρατηγικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐξησφάλιζε τοὺς
ἀνεφοδιασμούς, εἶναι: ΔΙΒΡΗ — ΣΚΟΠΙΑ — ΑΕΙΟΣ — ΔΟΪΡΑΝΗ —
ΜΠΕΛΛΕΣ — ὀχυρωμένη Ἑλληνικὴ τοποθεσία. Ἄλλ' ἦταν δυνατὸν νὰ κα-
ταληφθῆ ἡ γραμμὴ αὕτη ἐγκαίρως; Ἦταν δυνατὸν οἱ Σέρβοι νὰ ἐγκαταλεί-
ψουν ἀμαχητὶ τόσον πάτριον ἔδαφος; Διὰ τοὺς ἄνω λόγους καὶ διελύθησαν
σχεδὸν ἄνευ μάχης. Κατὰ συνέπειαν ἀντὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ προτεί-
νῃ εἰς τὸ Σερβικόν, δι' ἐνὸς Σέρβου Ὑποστρατήγου τὴν τελευταίαν στιγμὴν,
κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔδει νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ προτείνῃ κοινὴν ἐ-
νέργειαν πῶς θὰ ἀντιμετωπιζετο. ὁ ἰσχυρότερος ἐχθρὸς, συμφώνως ἄλ-
λως τε πρὸς τὰς στρατηγικὰς ἀρχάς, ἧτοι οἱ Γερμανοὶ καὶ εἶτα τὰ

ἄλλα (ἢ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν) ἦτο πράξις εὐκολος. Ὑπελογίσθη πόσος χρόνος ἀπητεῖτο νὰ ριφθοῦν οἱ Ἰταλοί εἰς τὴν θάλασσαν; Τουλάχιστον εἰς μὴν καὶ ἄλλαι 40—50 ἡμέραι νὰ ἐπανέλθῃ ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ Φλωρίνης μέχρις Ἀξιοῦ καὶ ἴσως Ἀνατολικώτερον. Ἐχρειάζοντο ἐν συνόλῳ 2½ μῆνας. Κατὰ τοὺς 2½ τούτους μῆνας πῶς θὰ συνεκρατεῖτο ὁ Γερμανικὸς ὄγκος, ἔτοιμος ἀπὸ παντοῦ καὶ ἰδίως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς Θεσσαλονίκην ἢ ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Μοναστήρι — Κορυτσᾶν, διὰ νὰ κόψῃ καὶ τὰς ἐκ Νότου συγκοινωνίας τῶν Σέρβων καὶ διὰ νὰ διαρρήξῃ τὴν ἀπὸ Αἰγαίου μέχρις Ἀδρίας Ἑλληνικὴν παράταξιν; Τί τὴν ἠθέλαμε τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιτυχίαν ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀφοῦ θὰ παραίδαμε ὄχι μόνον τὸ πλευρόν, ἀλλὰ καὶ τὰ νῶτα εἰς τὸν Γερμανικὸν ὄγκον;

Ἡ τοποθεσία ΒΑΡΝΟΥΣ — ΒΕΥΗ — ΚΑ·Ι·ΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ ἔδει νὰ ἐγκαταληφθῇ, εὐθὺς μόλις ἐσημειώθησαν Γερμανικὰ ἄρματα εἰς περιοχὴν ΒΕΛΕΣΣΩΝ καὶ ἐκεῖθεν διὰ στενοῦ ΜΙΑΜΠΟΥΝΑΣ πρὸς ΠΕΡΛΕΠΕΝ. Ἄν τοῦτο ἐγένετο καὶ διετίθεντο κατὰ γενικὴν τοποθεσίαν ΚΑΣΤΟΡΙΑ — ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἢ σύμπτυξις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐγένετο ὁμαλῶς καὶ ἡ τοποθεσία τοῦ Ὀλύμπου θὰ ἀντίστατο ἀρκετὰ σοβαρῶς.

Ἄφησαν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, ὅταν οὗτος ἀπὸ 15 Ἀπριλίου μέχρι συνθηκολογήσεως ἠγωνία, ἄνευ ὁδηγῶν καὶ ἄνευ ἠθικῆς προσωπικῆς ἐνισχύσεως. Ἔδει ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ προωθηθῇ πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἢ πρὸς ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΝ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσωπικῶς πᾶν ὅ,τι ἐπέβαλον αἱ περιστάσεις. Ἄντὶ τούτου ἔμεινεν ἐδῶ, μὴ δυνάμενος νὰ πάρῃ καμμίαν ἀπόφασιν. Πολλοὶ τὸν εἶδον κλαίοντα. (Πολιτευόμενος Δεληγιάννη) Ἀρχιστράτηγος κλαίων!! ἀντὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐφ' ὄλων διὰ τῆς ψυχραιμίας του!!!

Ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας μας τῶν ὀλίγων Ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἐνῶ οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν ὑπὲρ ἡμῶν στρατιωτικῶς. Κατὰ τὴν συζήτησίν μας τῆς 6ης Μαρτίου τοῦ εἰπα: «Διατί δέχεσθε τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ἀγγλων εἰς τοὺς ἀγῶνας μας κατὰ ξηρὰν, ἐνῶ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς σώσουν; Ἄφησε νὰ κτυπήσωμε μόνοι μας, τοὺς Γερμανοὺς. Ἔτσι ἢ ἔτσι χαμένοι εἴμεθα. Τουλάχιστον πολεμοῦντες μόνοι μας θὰ ἔχωμε νὰ κερδίσωμε πρῶτον ὅτι δὲν θὰ δύναται ὁ Χίτλερ νὰ λέγῃ ὅτι εἰσήρχειτο εἰς τὴν χώραν μας διὰ νὰ κτυπήσῃ ὄχι τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τοὺς Ἀγγλους καὶ δεύτερον ὅτι ἡ Ἱστορία θὰ ὁμιλήσῃ λίαν εὐφρόνως ὑπὲρ ἡμῶν, διότι μικροὶ ὄντες, ἐπολεμήσαμε, χάριν τῆς ἀνεξαρτησίας μας, κατὰ δύο μεγάλων αὐτοκρατοριῶν». Οὗτος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε ἐπ' αὐτοῦ, διότι δὲν μποροῦμε νὰ ἐγκαταλείψωμε τοὺς ἤδη ἀποδιβασθέντας συμμάχους μας Ἀγγλους.

Ἡ Ἀνάμιξις ἀνευθύνων παραγόντων εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐδέχετο τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ. Τούτου ἀποθανόντος τὸν ἀντικατέστησεν

ὁ μυστικὸς σύμβουλός του Διάκος. Ὁ Συνταγματάρχης Γρηγορόπουλος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας πρὸς λήψιν ὁδηγιῶν, μοὶ ἀνεκοίωσεν ὅτι εἰς τὸ σχετικὸν Συμβούλιον παρέστη ὁ Διάκος, λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις.

Θ' Λοιποὶ ὑπεύθυνοι

Οἱ λοιποὶ στρατιωτικοὶ ὑπεύθυνοι ἐμφαίνονται εἰς τὴν ἔκθεσιν τὴν συνταχθεῖσαν σχετικῶς μὲ τὴν στρατηγικὴν διεύθυνσιν τῶν πολέμων 1940—1941 ὑπὸ τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ III Γραφείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Κιτριλάκη καὶ Δόβα.

Σχετικῶς παραπέμπω:

α') Εἰς τὰς σελίδας 34, 37, 44, 54, 60 καὶ 61.

β') Εἰς τὰς σελίδας 58, 61, 62, 65, 80 καὶ 81.

γ') Εἰς τὰς σελίδας 74, 75, 81, 97.

Μάϊος τοῦ 1941

ΚΟΣΜΑΣ Γ.

Ἀντιστράτηγος

Ό Γ. ΚΟΣΜΑΣ ως συνταγματάρχης.

Κωνσταντίνος Α. Παπαγιάννης, Αρχιδικηγώνης

Τ.Τ. 526 - 14-11-40.

Δ. ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Κύριε Αρχιδικηγόνε.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Επειδή έναντι του Δ. Σώματος Στρατού, όπως ήδη διοικώ, δυνατόν να μη παρανοηθεί η απροσάρτητος ποσομικός ενεργητής, λαμβάνω των αιτημάτων να' εδω παρακαλέσω εσάς, αν, νυν ή τυχόν τυχόν, διαπιστωθούν, εν τω πεδίο των Αθηνών μερικοί ή και πολλοί, εις τω τω κεντρικόν μου, με χρησιμοποιούσιν εν τω μετώπιο τούτω.

Κυβερν. 14-11-40

Εις προέδοσιν

~~Τσολ~~

Π.β. παρακαλώ εσάς μη συγχέετε τον τυχόν με Δ.Ε. υπεύθυνος ενόχων των αρχών αιτημάτων, ου ερευνήσεται υπό τυχόν τυχόν θορύβου.

Γράμμα του ΚΟΣΜΑ προς τον Παπάγο, γραμμένο στις 14 Νοεμβρίου 1940 από την Καβάλα.

Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ ὡς εὐέλπης.

Φίλε κ. Καλλιαντζή
ως αρτιώτης εἰς ὅλας τὰς πο-
λεμικὰς κρισίμου συγκυρίας
Πατριᾶς καὶ ἀπὸ τῶν 1912
μέχρι τῶν 1950 ἔκανα τὸ πολ-
τευτικὸν χρέος μου. Ἐκπρό-
κατα τὴν ὥρην Ἑλευθερίας καὶ
κρίσεως καὶ ἡ τσαρνεύσεως τῶν
ἔργων αὐτῶν.

Μ' ἀγάπην

Γ. Κόσμα

Μαρτίου 1950

Κόσμα

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

I. Στρατηγική ἀξία τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δι' ἐπιχειρήσεις πρὸς Αἴγυπτον ἢ Μέσσην Ἀνατολήν ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ ἀρίστην βάσιν συγκεντρώσεως ἢ ἐξορμήσεως, ὡς καὶ τὸ ἐγγύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καταφύγιον διὰ πάντα ὑποχρεωμένον, βία, νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς ἄνω χώρους (Αἴγυπτον καὶ Μέσσην Ἀνατολήν). Κατὰ συνέπειαν ἡ Ἀγγλία, ἐφ' ὅσον, ἀπὸ μακροῦ εὕρισκετο εἰς τὰς ἄνω χώρας, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κύπρον εἰς Ἕλληνας ἢ Τούρκους, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξησφαλίζοντο αἱ ὡς ἄνω ἀνάγκαι τῆς εἰς ἐνδεχομένας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὅταν ἤρξατο τὸ Κυπριακὸν ζήτημα διὰ δηλώσεων ἐν Κύπρῳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ἀπὸ τὸ 1954 δι' ἀνταρτικῶν ἐνεργειῶν ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ, ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχεν ἀποχωρήσει οὔτε ἀπὸ τὴν Μέσσην Ἀνατολήν, οὔτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον (Σουέζ). Καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ Κύπρου ἄνευ ἐξασφαλίσεως στρατιωτικῆς:

— Τῶν ἐκεῖθεν ἐξορμήσεών τῆς διὰ τοὺς ἄνω χώρους ἢ,

— Τῆς καταφυγῆς τῆς εἰς Κύπρον βιαίως πιεζομένη ἐκ τῶν ἄνω χωρῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ τῆς περιόδου ἐκείνης δὲν ἐξησφάλιζεν εἰς Ἀγγλίαν ἀρκοῦσαν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τῶν ἄνω ἀναγκῶν τῆς. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία ἐπενόησε τὴν διπλῆν συγκυριαρχίαν τῆς Κύπρου, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν αἱ ὡς ἄνω στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι τῆς ἠπειλοῦντο, νὰ ἐπιτυχῶν διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς τῆς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς τῶν ἀντιμαχομένων τὴν ἐσαι ἐκεῖ παραμονὴν τῆς.

II. Πῶς οἱ Ἀγγλοὶ ἐπέτυχον τὴν ἄνω ἐπιδίωξίν των, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου

α) Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ (Κωνσταντινούπολις — Σμύρνη).

β) Ἐγκατάλειψις τοῦ περιπτέρου τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Διεθνή Ἐκθεσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ Τούρκου προξένου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς βόμβας.

γ) Βόμβα εἰς τὸ Προξενεῖον ἐν Τουρκίᾳ.

δ) Σύλληψις Τούρκου φοιτητοῦ ἐκ Κομοτηνῆς καὶ φυλάκισις του ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ε) Συνάντησις Καραμανλῆ μετὰ Τούρκων ὑπουργῶν εἰς ἐγκαίνια γεφύρας Ἐβρου ποταμοῦ.

στ) Θάνατος Στρατάρχου Παπάγου, Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος.

η) Ἄνοδος Καραμανλῆ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν.

ζ) Ἀπώλεια τῆς Κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς προσαρτήσεώς της εἰς τὴν Ἑλλάδα (Σύμφωνον Ζυρίχης).

Τὰ ἄνω γεγονότα θ' ἀναπτύξωμεν ἐν περιλήψει καὶ μόνον ἐκτεταμένως ἕκείνα ἐκ τούτων εἰς α', ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, ἔλαβον προσωπικῶς μέρος, ἢ ἔσχον προσωπικὴν ἀντίληψιν.

Λογ Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ

Πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως εὐνοϊκῆς ὑπὲρ τῶν Ἀγγλων ὑπέδειξαν οὗτοι εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν δημιουργίαν ταραχῶν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐνωθῆ ἡ Κύπρος μετ' αὐτῆς εἰς θάρος τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἐν Κύπρῳ Τουρκικῆς μειονότητος, καίτοι ἡ Τουρκία διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Γενεύης εἶχε παραιτηθῆ πάσης ἀπαιτήσεώς της ἐπὶ τῆς Κύπρου. Αἱ ταραχαὶ αὗται, ἐκδηλωθεῖσαι εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας, ἦσαν ἀπειλητικώτεροι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην. Πάντως ἦσαν ἐκδηλωτικαί, χωρὶς νὰ ἐνεργηθῆ φόνος ἐπὶ ὁμογενῶν.

Βοη Ἐγκατάλειψις ὑπὸ Τούρκων τοῦ περιπτέρου των ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐκθέσει Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ προξένου τῆς πρὸ ἐκρήξεως βόμβας

Τὸ Τουρκικὸν περίπτερον Θεσσαλονίκης ἐγκαταλείφθη χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῶ, ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, περὶ τῆς ἐγκαταλείψεώς του οὔτε παρὰ τοῦ Τούρκου προξένου, ὅστις, ἄλλως τε, εἶχε ἀναχωρήσει πρὸ διημέρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὔτε ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως.

Πληροφορηθεὶς ἐγκατέστησα παρ' αὐτῷ φρουρὰν πρὸς ἀποφυγὴν κλοπῶν ἢ ἄλλων ἐκνόμων πράξεων καὶ οὐδέν, πράγματι, ἐσημειώθη.

Ὁ πρόξενος τῆς Τουρκίας δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τοποθετήσεως τῆς βόμβας εἰς τὸν περίβολον τοῦ Προξενείου (πρώην οἰκία Κεμάλ) εἶχεν ἀναχωρήσει

διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀπαντήσας εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ γείτονός του παντοπώλου, ὅτι φεύγει «διότι θὰ ἐπακολουθήσουν πολὺ σοβαρὰ γεγονότα».

Γον Βόμβα εἰς τὸ Τουρκικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης

Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸν χώρον τῆς περικαύστου ἄλλοτε ζώγης καὶ τὸ κτίριον εἶναι ἢ ἄλλοτε οἰκογενειακὴ οἰκία τοῦ Κεμάλ. Αὕτη ἐρειπώδης οὔσα, ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἢ τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης καὶ ἐδωρήθη εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκη κατοικήσεως τοῦ Κεμάλ. Ἦμουν ἐπιτελάρχης τότε καὶ παρέστην εἰς τὴν παράδοσιν τῆς οἰκίας εἰς τὸν Τούρκον πρόξενον. Τὸ οἶκημα περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ μανδροτοίχου, ἀρκετοῦ ὕψους, σχηματίζων περὶ τὴν οἰκίαν εὐρείαν αὐλήν.

Πρὸς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ταύτης εὐρέθη ἡ βόμβα. Ἐπεσκέφθην ὁ ἴδιος τὸ μέρος καὶ ἐξήτασα τὴν θέσιν, τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκρήξεως καὶ τὰ ἀποτελέσματά της. Ἡ βόμβα ἦταν Ἀγγλικῆς κατασκευῆς καὶ προελεύσεως. Μάλιστα τοιαῦται εἶχον δοθῆ ἄλλοτε καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ἀπὸ σκοποῦ ἐγένετο τοῦτο, ἵνα δημιουργηθῆ ἡ ἐντύπωσις ὅτι οἱ Ἕλληνες τὴν ἔθεσαν.

Ἡ βόμβα εἶχε δημιουργήσῃ κάθετον περίπου σκάμια, ἀπόδειξις ὅτι αὕτη εἶχε τεθῆ ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δὲν εἶχε ριφθῆ ἐκ τῆς, ἐκτὸς τοῦ περιβάλλου τῆς οἰκίας, ὁδοῦ, πρᾶγμα ὅπερ, ἂν συνέβαινε, τὸ σκάμια θὰ ἦτο ὀριζόντιον, τὰ δὲ θραύσματα θὰ ἄφηναν ἴχνη ἐπὶ τοῦ ἔναντι τοίχου τοῦ Προξενείου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρμοδίων ἀξιωματικῶν συνεπέρανε περίπου τὰ ἄνω καὶ ὑπέβαλε σχετικὴν ἔκθεσιν, σταλεῖσαν εἰς τὴν ἀρμοδίαν δικαστικὴν ἀρχήν.

Δον Σύλληψις Τούρκου φοιτητοῦ

Κατὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνακρίσεων κατεδείχθη ἡ ἐνοχὴ ἑνὸς Τούρκου ἐκ Κομοτηνῆς διὰ τὴν βόμβαν τοῦ Προξενείου, ὅστις καὶ προεφυλακίσθη ὑπὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς. Παρέμεινεν ἐν προφυλακίσει μέχρι καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως Καραμανλῆ. Ὀλίγον χρόνον, ὑπουργοῦντος ἐν Β. Ἑλλάδι τοῦ κ. Δημ. Μπαμπάκου, οὗτος ἀπελύθη, διαφυγὼν εἶτα εἰς Τουρκίαν, ὃ δὲ εἰσαγγελεὺς κατὰ τὰς ἀνακρίσεις κ. Παναγιωτόπουλος μετετέθη ἀλλαχοῦ.

ΑΛΛΑ ΘΑ ΝΙΚΗΣΩΜΕΝ...

Ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν πλέον δραματικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ὁποίαν ἐξῆσεν ἢ σύγχρονος ἀνθρωπίνη γενεά, διαρκοῦντος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ἔδωκε τὰ πάντα διὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον καὶ τὰς ἀκαταλύτους ἠθικὰς ἀξίας. Ἐβोधήθησε τὴν πολεμικὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν, ὅσον οὐδὲν ἄλλο Ἔθνος.

Εἰς τὰς μεγάλας στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἀποδίδεται ἡ βαθύτερη μορ-

φή τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀπεδείχθη τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπεδείχθη, κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, «ὅτι ἡ μεγαλωσύνη εἰς τὰ ἔθνη δὲν μετριέται μὲ τὸ στρέμμα. Μὲ τῆς καρδιάς τὸ πύρωμα μετριέται καὶ τὸ αἷμα». Ἡ ἀναδρομὴ μὲ γενικωτάτας γραμμιάς εἰς γεγονότα, τὰ ὁποῖα περισσότεροι τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων τὰ ἔζησαν, ἴσως δὲν εἶναι ἄσκαπος κατὰ τὴν ἐποχὴν, ὅτε ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία, ἀρνεῖται νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρον.

— Δι' ὅλους τοὺς συμμάχους μας, δι' ὅλους τοὺς ἐλευθέρους ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἰδιαίτερος διὰ τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι εἰς τὴν πλέον δραματικὴν καμπὴν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ὅτε ἡ ἰσχυρὰ στρατιωτικῶς Γαλλία διαβρωμένη ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας, εἶχε κεραυνοβόλως καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία νυχθιμερὸν ἀπὸ ἀέρος ἐβομβάρδιζετο, ἡ Ἑλλὰς νικήσασα τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσολίνι, ἔδωκεν εἰς τὸν τρομοκρατημένον ἐλεύθερον κόσμον τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ τῆς Νίκης.

Ἀμέσως ἔπειτα ἡ Ἑλλὰς, ἀντισταθεῖσα κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Χίτλερ, ἐπεβράδυνε τὴν κατὰ τῆς Ρωσίας ἔναρξιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως, μὲ ἀποτέλεσμα τελικόν, τὴν ἀποτυχίαν της.

Τοῦτο, ἄλλωστε, συνάγεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημά Γερμανικὰ καὶ Ἰταλικὰ στοιχεῖα, ὅσα εἶδον μεταπολεμικῶς, τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Εἶναι ἡ ὁμολογία τῶν ἠττημένων καὶ δι' αὐτὸ ἔχει μεγάλην ἀξίαν.

Καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἐθνικὴν ἐξόρμησιν, τὴν παγκοσμίως, θαυμασθεῖσαν, ἡ Ἑλλὰς κατελήφθη ἀπὸ τρεῖς κατακτητὰς, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς ψυχικῶς ἀδούλωτης Ἑλληνικῆς γῆς, ἐφούντωσεν ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις, εἰς δὲ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ τμήματα Στρατοῦ, Στόλου καὶ Ἀεροπορίας ἐμάχοντο ἡρωϊκῶς, μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

Ἡ ἀδούλωτος, ψυχικῶς, Ἑλλὰς, μαχομένη διὰ τὴν τιμὴν, ἔδωκε τὴν Νίκην.

Ἔδωκε τὴν νίκην, ἀλλ' ἔγινε ὀλοκαύτωμα.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ΟἴΝΡΑ, αἱ εἰς ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις ἀπώλειαι Ἑλλήνων ἐκ τῶν πάσης φύσεως πολεμικῶν αἰτιῶν, ἀναλογικῶς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πάσης ἄλλης ἄλλης συμμάχου χώρας.

Αὗται ὑπερβαίνουν τὰ 7% τοῦ πληθυσμοῦ της, ἐνῶ αἱ ἀπώλειαι τῶν Ρώσων, μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἐρχομένων, κατὰ τὴν αὐτὴν στατιστικὴν, μόλις ὑπερβαίνουν τὰ 2%.

Αἱ μυριάδες τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων, ποὺ ὑπῆρξαν οἱ πραγματικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Αἱ ἑκατοντάδες τῶν χωριῶν, ποὺ ἐκάησαν, αἱ τραγικαὶ περιπέτειαι ἀπὸ τὰς ὁποίας διήλθε τὸ ἔθνος, ἀποτελοῦν μίαν ἐποποιίαν ἀσυνήθους ἐμφανίσεως καὶ ὕψους.

Ἡ Ἑλλάς ἔδωκε διὰ τοὺς συμμάχους της, ἔδωκε διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ἔδωκε διὰ τοὺς Ἄγγλους τὰ πάντα.

Ἄλλὰ ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι μοῖρα ἀγώνων καὶ θυσιῶν, καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι σύμμαχοί της καὶ μερικοὶ μάλιστα τῶν ἐχθρῶν της ἠσύχασαν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἤρχισεν ἡ ἐπούλωσις τῶν πολεμικῶν πληγῶν των, ἡ Ἑλλάς ἐκλήθη καὶ πάλι ν' ἀγωνισθῆ μόνη. Ἡ Ἑλλάς δηλαδὴ μὲ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις της ἀντιμετώπισε καὶ πάλι τὰς δυνάμεις τῶν ἔξωθεν ἐνισχυομένων συμμοριτῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σημερινοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, Στρατάρχου Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν προηγουμένων κατὰ Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν πολέμων τῆς χώρας, συνέτριψε τὴν νέαν ταύτην ἐπιβουλήν.

Ἡ σημασία τοῦ νέου τούτου ἐπικοῦ κατορθώματος, διὰ τὸν ἐλεύθερον δυτικὸν κόσμον, εἶναι ὑψίστη.

Ἄν, ἡ Ἑλλάς, εὐρισκομένη εἰς τὸ σταυροδρόμι τριῶν Ἠπειρῶν, ἀπεροφᾶτο ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς, αὕτη θὰ ἐκέρδιζε μίαν ἰσχυρὰν ἔπαλξιν ἐπὶ τῆς Μεσογείου, εἰς βάρος τῶν Δυτικῶν, πρωταρχικῆς σημασίας.

Ἄλλ' οἱ νέοι οὗτοι σκληροὶ ἀγῶνες, ἐστοίχισαν πολλὰ. Ἐστοίχισαν: Κόπους, θυσίας αἵματος, χιλιάδας νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, νέα ἐρείπια, συμμοριοπλήκτους καὶ συντρίμματα εἰς τὴν ὑπαιθρον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀπεδείχθησαν, ἄλλην μίαν φοράν, ἀντάξιοι τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ ὁ Λαὸς, ὡς προφυλακὴ τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἐκέρδισε καὶ πάλιν τὴν μάχην κατὰ τῆς ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιβουλῆς.

Καὶ τώρα ποία ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν θυσιῶν καὶ ὀλοκαυτωμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται καὶ πολῖται ὑπῆρξαν οἱ σταυροφόροι τῶν εὐγενεστέρων ἰδεωδῶν;

Ἡ φίλη καὶ σύμμαχος Ἀγγλία, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας εὐρέθη ἡ Ἑλλάς εἰς τὰς κρισιμωτέρας της στιγμὰς, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν σεπτὸν καὶ ἀείμνηστον Ἄνακτα, τὸν Γεώργιον τὸν Β', τὸν Φιλόσοφον καὶ μεγάλον Βασιλέα, ἡ Ἀγγλία ποὺ κολακεύεται νὰ λέγεται φιλελευθέρα, ἀρνεῖται ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς νῆσον καθαρῶς Ἑλληνικὴν καὶ ἐνῶ ὁ λαὸς της διακαῶς ποθεῖ τοῦτο.

Καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι, σύμφωνα μὲ τὰς παραδόσεις τῆς Ἱστορίας των, ἠγωνίσθησαν πέραν τοῦ στεῖρου ὀρθολογισμοῦ καὶ τῆς μαθηματικῆς σταθμίσεως τῶν πραγμάτων, διὰ τὰς αἰωνίας ἠθικὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ αὐτὴν τὴν χώραν ἐδιδάχθησαν, ἀφοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ φίλοι τοὺς ἀδικοῦν, θὰ ἀγωνισθοῦν καὶ πάλιν δι' ὅλων τῶν μέσων.

Ὁ ἀγὼν των εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Εἶναι ἀγὼν, δι' ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ἰδανικά, ποὺ πάντοτε ἐγαλδάνισαν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Οἱ Ἕλληνες, εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, τὸν νέον ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπιβάλλεται καὶ δὲν τὸν ἠθέλησαν, θὰ νικήσουν καὶ πάλιν.

Διότι, ἀλλοίμονον, ἂν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχουν ἐλεύθεροι ἀν-

θρωποι και ἄν αι ιδέαι, διὰ τὰς ὁποίας ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν, δὲν ἐκτιμηθοῦν δεόντως.

Θὰ νικήσωμεν ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀδελφοῦ λαοῦ και ἄν δὲν ἀγωνισθῶμεν, θὰ εἴμεθα ἀσυγεπεῖς πρὸς ὄλους ἐκείνους τοὺς ἥρωας και μάρτυρας τῶν προηγουμένων μας ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὰ ἰδανικὰ ταῦτα ἐπότισαν, μὲ τὸ αἷμα των, κάθε σπιθαμὴν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1952

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΝ ΑΥΤῃ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

(Ἵπεβλήθη παραδοθεῖσα ἰδιοχείρως εἰς Στρατάρχηγ Παιπάγὸν)

I.— Σύντομος τοπογραφικὴ περιγραφή τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος εἶναι ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσος τῆς Μεσογείου. Ἡ μεγάλη τῆς διάμετρος εἶναι διατεταγμένη ἀπὸ Β.Α. πρὸς Ν.Δ. και φαίνεται ν' ἀποτελῆ συνέχειαν ὁρεογραφικὴν τοῦ Συριακοῦ ὄρους ΤΑΥΡΟΣ. Τὸ πεπλατυσμένον μέρος τῆς εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς και πρὸς Ν. Δ. Ἔχει μῆκος 230 χιλ. και μέγα πλάτος 90 χιλ. Ἀπέχει ἀπὸ Τουρκίαν και Συρίαν περὶ τὰ 100 χιλ. (ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ) ἐκ τῆς Αἰγύπτου (ΠΟΡΤ - ΣΑΪΤ) οὐχὶ πλέον τοῦ τριπλασίου τῆς ἄνω ἀποστάσεως (300 χιλ.). Μὲ τὸ ἐπίμηκες ἀκρωτήριον Ἀγ. Ἀνδρέας βλέπει πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας μὲ τὸ ΝΑ μέρος του πρὸς Συρίαν και μὲ τὸ Ν. πρὸς Αἴγυπτον. Ἔχει πληθὺν ὄρμων και ὀρμίσκων και λιμένας, ὧν κυριώτεροι ὁ τῆς Λάρνακος, Λευκωσίας, Ἀμμοχώστου κλπ. (πρὸς Ν. μέρος). Ἡ περίμετρος τῆς εἶναι 650 χιλιόμε. Ὁ κυριώτερος ὄρεινός ὄγκος εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς (ὕψ. 2.010), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπέμπονται δευτερεύουσαι κορυφογραμμαι πρὸς Δ και Ν. Εἰς ἐλαφρὸς ὄρεινός ὄγκος εἶναι κατὰ μῆκος τῆς Β. παραλίας, κατευθυνόμενος πρὸς Ἀγ. Ἀνδρέαν.

II.— Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου.

Ἡ Κύπρος λόγῳ τῆς θέσεώς τῆς, τῶν λιμένων τῆς, τῶν δυναμένων νὰ δημιουργηθοῦν ἀεροδρομίων τῆς, προσφέρεται μὲ πλήρη στρατηγικὴν ἀσφάλειαν, διὰ Κράτος, ἐπικυριαρχοῦν τῆς Θαλάσσης (ὅπως ἡ Ἀγγλία), νὰ χρησιμοποιηθῆ:

— Ὡς βάσις συγκεντρώσεως και ἐκπαιδεύσεως στρατιωτικῶν μονάδων.

— Ὡς καταφύγιον εἰς περίπτωσιν ἀτυχίας ἐπιχειρήσεων εἰς Ἀσίαν, ἢ Αἴγυπτον.

— Ὡς ἐξόρμησις δι' ἀεροπορικὰς καὶ ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Ἀσίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου.

III.— Σπουδαιότης τῆς Κύπρου διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ Ἀγγλία δεδομένου:

- ὅτι ἀπώλεσε τὰς ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις τῆς,
- ὅτι δὲν ἀποκλείεται, θάττον ἢ βράδιον, νὰ ἐκδιωχθῆ καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Σουέζ.
- ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ Ἰρακινὰ πετρέλαια (Περσικά).
- ὅτι δὲν παρητήθη τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐπὶ τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν.

Συγάζεται

ὅτι οὐδέποτε θὰ παραιτηθῆ, ἐκουσίως, τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείφουν οἱ ἄνω στρατηγικοὶ λόγοι.

IV.— Πολιτικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος.

— Ἡ Ἀγγλία, ὡς προείπομεν, οὐδέποτε, ἐκουσίως, θ' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κύπρον, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείφουν οἱ ὑφιστάμενοι στρατηγικοὶ λόγοι.

— Ἡ Ἀμερικὴ δὲν θὰ περιέλθῃ εἰς ρῆξιν μὲ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, διότι ἡ παγκόσμιος πολιτικὴ τῆς ἐπιβάλλει νὰ τηρῆ στενὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ μὴ διαρρήξῃ ταύτας, διὰ δευτερευούσης ἀξίας πολιτικὰς διαφοράς.

— Ἡ Τουρκία, καίτοι ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς Κύπρου δικαιώματά τῆς εἶναι πολὺ πενιχρά, οὐχ' ἤττον, μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, θ' ἀποδεχθῆ τὰς διπλωματικὰς προτάσεις τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐγείρῃ ἀπαιτήσεις διὰ νὰ παραταθῆ τὸ ὑφιστάμενον καθεστῶς ἐπὶ τῇ ἐπιτεύξει ἐνὸς καλυτέρου μέλλοντος.

— Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, εὐρισκομένη μακρὰν καὶ ἄνευ ἐδαφικῆς ἐπαφῆς πρὸς Κύπρον, ἢ θ' ἀδιαφορήσῃ ἢ δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῆ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως μὲ ὠφελείας ὑπὲρ τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν.

— Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία θ' ἀδιαφορήσουν, ἢ πρώτη μὴ ἐνδιαφερομένη πλέον διὰ τὴν Ἀνατολήν καὶ ἡ Δευτέρα ἀπὸ ἐντροπὴν διὰ τὴν διαγωγὴν τῆς κατὰ τὸν 6' παγκόσμιον πόλεμον καὶ διότι ἀπώλεσε τὰς ἀφρικανικὰς κτήσεις τῆς καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

— Ἡ Ἑλλάς, χωρὶς ν' ἀποκλείσω ὅτι, ὡς ἄτομα, ὅλοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἔνωσιν τῆς Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὡς πολιτικοί, οὐδεὶς τούτων θὰ προσφερθῆ ν' ἀναλάβῃ τὴν φανεράν ὑποστήριξιν τοῦ ζητήματος, διότι:

— Οὐδεὶς τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἔχει πλειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ συνεπῶς ἕκαστος τούτων, ἐφ' ὅσον πρωθυπουργεῖ, φοβᾶται ὅτι πᾶσα ἔκφρασις, ἀπαιτήσις, ἢ ἄλλο τι ὑπὲρ τῆς Κύπρου θὰ ἐπισύρῃ τὴν δυσμένειαν τῆς

Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἥτις, εὐχερέστερα, θὰ εὕρη, βοηθουμένη εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς, ἕνα διάδοχον διὰ τὴν πρωθυπουργίαν (ὅλοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ προσφερθοῦν), δηλώνοντος ὅτι ἡ παροῦσα διεθνὴς κατάστασις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνακίνησιν τοιούτων ζητημάτων.

Κατὰ συνέπειαν ἐπίσημος ὑποστήριξις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν δὲν πρέπει ν' ἀναμένεται ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Κόσμου.

V.— Συμπέρασμα καὶ Ἀπόφασις

Ἐφ' ὅσον πολιτικῶς καὶ ἀναιμάκτως δὲν δύναται νὰ ἐπιλυθῇ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, ὡς κατεδείχθη ἀπὸ τὰς περιφερομένας ἐπιτροπὰς τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, δημοψηφίσματα, δηλώσεις Ἑλλήνων Πολιτικῶν κλπ. ἀνάγκη νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ θιαία ἐπιδίωξις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κύπρου.

Δυνατὸν νὰ στοιχίσῃ εἰς αἶμα, δυνατὸν ν' ἀργήσῃ ν' ἀποδώσῃ, πάντως θὰ δημιουργηθῇ μία ἀπελευθερωτικὴ ἱστορία, ἥτις, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θ' ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς της. «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει», ἔλεγον οἱ πρόγονοί μας. Οὐδεμία ἐλευθερία, τουλάχιστον ἑλληνικὴ, ἀπεκτήθη ἄνευ αἵματος.

— Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 21 καὶ αἱ προηγούμεναι ταύτης ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ καὶ νήσοις.

— Αἱ Κρητικαὶ Ἐπαναστάσεις.

— Οἱ ἀγῶνες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ πρὸ τοῦ 1912,

ἐπιμαρτυροῦν τοῦτο:

Ἀνάγκη ὅθεν δράσεως ἐπαναστατικῆς, προερχομένη οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀτόμων πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἀτμοσφαιράς παγκοσμίου συμπαθείας, ἥτις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ καρπωθῶμεν τῆς πρώτης διπλωματικῆς μεταβολῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας.

VI. Γενικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος

Αὐτὴν Μία Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ. Αὕτη θὰ περιλάβῃ:

α) Καταλλήλους Κυπρίους διαμένοντας ἐν Ἀθήναις καὶ πιστεύοντας εἰς τὸν ἀγῶνα.*

β) Μὴ Κυπρίους ἀνήκοντας εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς (Στρατιωτικούς — Διπλωμάτας — ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐκτὸς ὑπηρεσίας — Βιομηχάνους κλπ.).

Βοῦ Ὑποεπιτροπὰς Συνδέσμου καὶ Ἐκτελέσεως ἐντολῶν.

* Ὡς κατάλληλοι ὑποδεικνύονται οἱ Γρίδας — Κύρου — Λανίτης — Παντελίδης, ὧν ἡ μύησις νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως.

Αὗται θὰ δημιουργηθοῦν ἐν Ἑλλάδι ἢ Κύπρῳ, ἐκτελοῦσαι τὰς διδομένας ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν πάσης φύσεως ἀποστολῶν (ἔρανοι — συλλογὴ ὕλικου — προώθησις ὕλικου κλπ.).

Γον Ἐκλογὴ Στρατιωτικοῦ Ἀρχηγοῦ.

— Οὗτος δέον νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐκ Κύπρου καταγομένων ἱκανῶν στρατιωτικῶν τοῦ ἐνεργοῦ ἢ ἀποστράτου κόσμου.*

Δον Τήρησις ἐπαφῆς:

— Πρὸς τὸν στρατιωτικὸν κόσμον (κρίνω ἀπαραίτητον τὴν ἐνημέρωσιν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου δι' ἐμοῦ — ἐπίσης τῶν ἀρχηγῶν ΓΕΣ — ΓΕΝ καὶ ΓΕΑ, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω).

— Πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πολίτην, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω ἢ ν' ἀναλάβῃ ἕτερος τῆς ἐπιτροπῆς περισσότερον φιλικῶς γνωρίζων τούτον.

— Πρὸς πᾶν ἄτομον, ποῦ θὰ κρίνῃ ἢ ἀρχικῶς συγκροτηθεῖσα Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ, ὅτι πρέπει νὰ ἐνημερωθῇ καὶ νὰ τηρηθῇ ἐπαφῆ.

Εον Στρατολογία.

— Νὰ ἐπιζητηθῇ ἐθελοντικὸν προσωπικὸν ἐκ Κύπρου ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προσφερόμενον εἰς τοῦτο. Εἰς ἀριθμὸς εἰς πεντακοσίους διὰ τὰς πρῶτας ἐνεργείας ἔσεται, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐπαρκής.

ΣΤον Ὑλικὸν

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἢ δι' ἀγορᾶς διὰ τῶν ἐρανικῶν χρημάτων.

Ηον Ἀναγνωρίσεις

Ἅ ἔκλεγησόμενος Ἀρχηγὸς πρέπει ν' ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον ἀναγνωρίσεις.

— Διὰ τὴν δημιουργίαν δικτύου πληροφοριῶν.

— Διὰ τὴν ἐξακρίθωσιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ ἔναντι τοῦ ἀναληφθησομένου ἀγῶνος.

— Τί στρατολογικῶς δύναται νὰ προσφέρῃ ὁ τόπος.

— Τί ἀπόψεως διατροφῆς.

— Ποῖαι περιοχαὶ προσφέρονται εἰς ἀγῶνα ἀνταρτικόν.

— Ὅργανωσις ὑποεπιτροπῶν εἰς ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα διὰ τὴν ὑποστήριξιν, διατροφὴν κλπ. τῶν ἐνόπλων ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Θον Ἐπιτευκτέος ΣΚΟΠΟΣ.

Ἡ δημιουργία ἐν Κύπρῳ καταστάσεως, ὥστε διεθνῶς νὰ πιστευθῇ ὅτι αὕτη

* Ὑποδεικνύεται ὁ Συνταγματάρχης Γρίβας.

ἐπιθυμῆ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γὰ τὴν ἀποκτῆση οὐχὶ διὰ παρακλήσεων, ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅτι δὲν ἐγνοεῖ γὰ τὰ καταθέση τὰ ὄπλα ἂν δὲν ἐπιτύχη τοῦτο.

VII. Βάσει τῶν ἄνω ἐνδείξεων θὰ ἐκδοθοῦν λεπτομερέστερα σχέδια ἐνεργείας δι' ἕκαστον ἀντικείμενον.

Ἰούλιος 1952

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Ὡς τοιαῦται ἐν Εὐρώπῃ καὶ τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν:

1) Ἡ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης, διὰ Γερμανίας — Γαλλίας, πρὸς Ἀτλαντικὸν ἢ Γιβραλτάρ.

2) Ἡ τῶν Βαλκανίων, διὰ Γιουγκοσλαβίας, πρὸς Ἀδρίαν, ἢ διὰ Γιουγκοσλαβίας καὶ Ἑλλάδος, πρὸς Κεντρικὴν Μεσόγειον.

3) Ἡ τοῦ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρι Ἑλλησπόντου χῶρον.

4) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, διὰ τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν, πρὸς Ἀραβικὸν — Περσικὸν κόλπον, Σουέζ καὶ χῶρον ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρι Σουέζ.

Διὰ τὴν ἐκ Δυσμῶν ἄμυναν ἐκάστης τῶν κατευθύνσεων τούτων, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε μέσων πολέμου (ἄνευ ἀτομικῶν ὅπλων) θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἐκατέρωθεν τούτων Ἔθνη, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, ἀπὸ ἀέρος.

Ἡ σημερινὴ δυναμικότης τῶν Στρατῶν Ἑηρᾶς τῶν διαφόρων Κρατῶν ἐπιτρέπει εἰς Ἀνατολικούς νὰ συγκρατηθοῦν ἀμυντικῶς ἐπὶ μιᾶς ἢ περισσοτέρων τῶν ἄνω κατευθύνσεων καὶ νὰ ἐνεργήσουν, διὰ τοῦ ὄγκου τῶν μέσων των, κατὰ τῆς κυριωτέρας τοιαύτης.

Ἀναλύοντες τὴν σπουδαιότητα τῶν ἄνω κατευθύνσεων, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος, εὐρίσκομεν ὅτι:

α) Ἡ διὰ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης κατεύθυνσις (ὑπ' ἀριθ. 1) δὲν δύναται νὰ δώσῃ τελειωτικὸν ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, παρὰ μόνον ἓνα στρατηγικὸν τοιοῦτον, μεγάλης ἐκτάσεως, ἐφ' ὅσον συμπεριλάβῃ, ὡς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, διὰ νὰ θέσῃ οὕτω τὸν Ἀτλαντικὸν ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν των.

β) Ἡ διὰ τῶν Βαλκανίων κατευθύνσις (ὑπ' ἀριθ. 2), μὲ κατάληψιν τοῦ ἀπὸ Ἀδρίας μέχρι Ἑλλησποντον χώρου, δὲν δίδει ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον, ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσσης, τὴν Μέσην Μεσόγειον.

γ) Ἡ ἐκ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν χῶρον ἀπὸ Ἑλλησπόντου μέχρι Ἀλεξανδρέττας (ὑπ' ἀριθ. 3) ἔχει πολλὰ τὰ ὕλικά ὀφέλη (πετρέλαια κλπ.) δὲν εἶναι ὅμως ἀποφασιστικὴ, ὡς πρὸς τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, ἀλλ' εἶναι καλυπτικὴ τῆς ἀμέσως ἐπομένης καὶ ἐλέγχει ἀρκετὸν μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

δ) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς πρὸς Σουεζ καὶ Περσικο - Ἀραβικὸν κόλπον (ὑπ' ἀριθ. 4) μέσω τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν καὶ τοῦ Ἰσραήλ δὲν εἶναι ἀποφασιστικὴ, ἀλλ' εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, διότι:

— Ἐξασφαλίζει ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν τὰ Περσικὰ καὶ Ἀραβικὰ πετρέλαια.

— Θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τὸν Βόρειον Εἰρηγικόν, μέσω τοῦ Περσικο - Ἀραβικοῦ κόλπου καὶ τῆς Νοτίου Ἀραβίας.

— Φράσσει τὸ Σουεζ ἐκ Βορρᾶ.

— Ἐλέγχει τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιτρέπει, διὰ τῆς Αἰγύπτου, τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

— Μεταφέρει τὸν πόλεμον εἰς Ἄπω Ἀνατολήν (Ἰνδίας — Κίναν κλπ.).

Ἡ κατάταξις τῶν ἄνω κατευθύνσεων, σχετικὰ μὲ τὴν μεγαλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν λήξιν τοῦ Πολέμου, μᾶς δίδει τὴν κάτωθι σειρὰν ἀξίας: 1η, 4η, 3η καὶ 2α.

Διὰ τὴν ἀμυναν τῶν κατευθύνσεων τούτων ἀπαραιτήτως θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἐκατέρωθεν των Ἔθνη. Οὕτω:

— Διὰ τὴν 1ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Δυτικὴ Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ἀγγλία, Βέλγιον, Ὀλλανδία καὶ ἐν 2α γραμμῇ ἢ Ἰσπανία.

— Διὰ τὴν 2αν: Θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Ἰταλία — Γιουγκοσλαβία — Ἑλλάς — Τουρκία (μὲ οὐχὶ πλέον τῶν 2 Σωμάτων Στρατοῦ).

— Διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Τουρκία — Περσία — Ἀραβικὰ Κράτη — Ἰσραήλ — Αἴγυπτος (ἐφ' ὅσον ταῦτα ἢ ἔνια τούτων δὲν τηρήσουν οὐδετερότητα ἢ δὲν προσχωρήσουν εἰς τοὺς Ἀνατολικούς).

Ἐξ ὧν τούτων ἐξάγονται τὰ κάτωθι λογικὰ συμπεράσματα, ἐν σχέσει μὲ μέλλοντα πόλεμον (ἄνευ ἀτομικῶν ὄπλων).

— Ὅτι θὰ εἶναι πόλεμος Ἠπειρώων.

— Ὅτι θὰ εἶναι μεγάλης χρονικῆς διαρκείας.

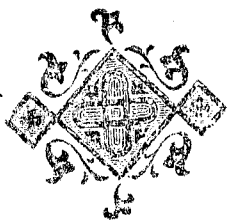
— Ὅτι δὲν θὰ τελειώσῃ παρὰ μόνον διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ Ρωσικοῦ ἢ Ἀμερικανικοῦ χώρου.

— Ὅτι ἡ μεγίστη καὶ διαρκῶς αὐξανομένη ταχύτης τῶν ἀεριοθευμένων καὶ λοιπῶν μέσων πολέμου θ' ἀπαιτήσῃ Ἀεροδρόμια θάσεως πολὺ μακρὰν τῶν κυρίων θεάτρων Ἐπιχειρήσεων, ἵνα δίδεται εἰς τὴν Ἀεροπορίαν ὁ ὕλικὸς χρῶ-

γος εἰδοποιήσεως, ἀπογειώσεως καὶ ἐπειβάσεως ὑπὲρ τῆς φιλίας παρατάξεως.

— “Ὅτι τοιαῦται ἀεροπορικαὶ θάσεις διὰ τοὺς Δυτικούς δέον ν’ ἀναζητηθῶν μᾶλλον εἰς Δυτικὴν, Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Μέσης Ἀνατολῆς νὰ χρησιμοποιηθῶν ὡς προκεχωρημένα συνεργασίας μετὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ φιλίων στρατῶν.

Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι, ἡ Ἑλληνικὴ Κύπρος πολὺ μικράν, ἂν ὅχι οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐξυπηρέτησιν δύναται νὰ παράσχη εἰς τοὺς Δυτικούς καὶ εἰς τοὺς τόσον ἐπιμένοντας διὰ τὴν μὴ αὐτοδιάθεσιν τῆς Ἀγγλους.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ κόσμος ὁλόκληρος διερωτᾶται:

— Θὰ ἔχωμε πόλεμον;

— Πότε καὶ πῶς θὰ γίνη;

— Ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματά του;

Εἰς τὰ ἀγωνιώδη αὐτὰ ἐρωτήματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον οἱ ἄγριοι τῶν διαφόρων Ἡπειρῶν δυνατὸν (;) νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι, ὅλος ὁ λοιπὸς κόσμος εὐρίσκεται ὑπὸ διαρκῆ, ἢ διαλείποντα ἐφιάλτην.

Ἀλλὰ ποῖος σοβαρὸς πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς δύναται ν' ἀπαντήσῃ, μετὰ βεβαιότητος, πότε θὰ γίνη πόλεμος καὶ πῶς θὰ διεξαχθῆ;

Ἡ ἀνάλυσις, πάντως, ὠρισμένων παραγόντων, μᾶς δίδει τὴν δυνατότητα, νὰ δώσωμε τὰς πιθανωτέρας ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἀγωνιώδη ἀνωτέρω ἐρωτήματα.

ΑΙΤΙΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατ' ἐμὲ ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀφ' ἧς εὐρέθη ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς σκοπὸν εἶχον ἢ τὴν παντοειδῆ ἐκμετάλλευσιν τοῦ προσβαλλομένου ἢ τὸν κορεσμὸν τῆς ἐγωπαθείας τῶν ἀρχηγῶν. Ἐξαιρέσιν τοῦ ἄνω κανόνος ἀποτελοῦν οἱ ἀπελευθερωτικοί, ἢ ἀμυντικοί ἐν γένει, καλούμενοι πόλεμοι.

Καὶ ὁ μέλλων πόλεμος δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἐπιδίωξιν.

Ἡ Ἀνατολὴ ἐπιζητεῖ τὴν κοσμοκρατορίαν οὐχὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕλικὴν ἐκμετάλλευσίν των, ἐπ' ὠφελεία, τῶν μανδαρίνων τῆς Μόσχας.

Ἡ Δύσις πράττει τοῦτο διὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς παραγωγῆς της καὶ τὴν μὴ δημιουργίαν ἀνεργίας εἰς τὰς χώρας των ἐκ τῆς μειώσεως τῆς ἐργασίας. Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη.

Οἱ μὲν παίρνουν καὶ ὑποδουλώνουν, οἱ δὲ δίδουν, χωρὶς ν' ἀναμιγνύονται εἰς τὰ ἔσωτερικὰ τῶν ἄλλων, διὰ φόνων καὶ διαγραφῶν.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

α) Γενικότητες

Τὸν πόλεμον εἶναι εὐκόλον γὰ τὸν ἀρχίση τις, τὸ δύσκολον εἶναι γὰ τὸν τελειῶση, ὑπὲρ τῆς χώρας του, ἐπιτυχῶς.

Ὁ Χίτλερ τὸν ἤρχισεν ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ τὸν ἐτερμάτισε καταστρεπτικῶς διὰ τὴν χώραν του, ὑπολογίσας κακῶς δύο παράγοντας:

— Τὴν λαμβάνουσαν συμμαχικὴν δυναμικότητα, δυνηθεῖσαν ν' ἀναπτύχθῃ τεραστίως ἐν τῷ δυνατῷ ἐλαχίστῳ χρόνῳ.

— Τὴν τεραστίαν ῥωσικὴν ἀνθεκτικότητα, μαζί μὲ τὴν πολιτικὴν ἐξυπνότητα καὶ διπλωματικὴν διορατικότητα τοῦ Στάλιν.

Ὁ Στάλιν κατεδείχθη μεγάλος πολιτικός, κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον καὶ ἡ σημερινὴ πολιτικο - στρατιωτικὴ του ἐνέργεια εἶναι ἐπίσης ρεαλιστικὴ. Συνεπῶς μᾶς δίδει τὸ μέσον γὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν θὰ ἀρχίση τὸν πόλεμον, χωρὶς γὰ ἔχη ἐξασφαλίσῃ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὸ ἐπιτυχὲς ὑπὲρ αὐτοῦ τέλος.

β) Μέσα πολέμου

— Εἶναι γνωστὸν καὶ παραδεδομένον παγκοσμίως ὅτι οἱ Ρῶσοι εἰς μέσα πολέμου ξηρᾶς εἶναι ἀκαταμάχητοι διὰ τῶν σ.υ.ν.ή.θ.ω.ν. μέσων πολέμου (τῶν χρησιμοποιηθέντων κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, πλὴν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας).

— Δύνανται, μετὰ τῶν δορυφόρων των, γὰ παρατάξουν ἑκατοντάδες Μεραρχιῶν στρατοῦ καὶ ἀρμάτων.

— Ἔχουν τὴν προτεραιότητα εἰς συγκέντρωσιν πρὸς οἰανδήποτε στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ γὰ ἐπιτύχουν μεγάλα ἀποτελέσματα, πρὸ πάσης σοβαρᾶς ἐπεμβάσεως τῶν Δυτικῶν.

— Ὑστεροῦν εἰς δυνάμεις ἐπιφανείας, θαλάσσης, πρᾶγμα ὅπερ παρακωλύει τὰς ὑπερποντίους ἐκστρατευτικὰς ἐπιχειρήσεις των.

— Τὰ στελέχη των, ἐν τῷ στρατῷ ξηρᾶς, εἶναι ἀρκούντως ἔμπειρα, ὡς κατέδειξεν ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος.

— Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοὶ ὑστεροῦν εἰς δυνάμεις ξηρᾶς. Ἡ συγκέντρωσίς των πρὸς ἐπιθετικάς, ἢ ἀμυντικάς κατευθύνσεις, ἀπαιτεῖ μέγαν χρόνον καὶ ἀσφαλεῖς θάσεις συγκεντρώσεως καὶ εἶναι ζήτημα, ὅπως ἔχει σήμερον ἢ ἐκαστέρωθεν γενικὴ κατάστασις, ἂν θὰ προλάβουν γὰ ἐνεργήσουν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ κατὰ πάσης Ρωσικῆς αἰφνιδίας προσβολῆς.

— Ἐνιοὶ τῶν Δυτικῶν συμμάχων, λησιμογούντες τὴν ἱστορίαν των, δὲν

διάζονται νὰ ἀγωνισθοῦν στρατιωτικῶς καὶ δὲν ἐλπίζεται ν' ἀποδώσουν, τελειωτικά, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδώσουν.

— Ἡ ὀργάνωσις στρατιωτικῶς τῆς Δυτικῆς Γερμανίας συναντᾷ δυσκολίας πολιτικὰς. Καὶ ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις της θὰ ἐξησφάλιζε μεγάλως τὴν ἀπόκρουσιν πρὸς Δυσμὰς τῆς Σοβιετικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης ἐξαρτᾶται μεγάλως ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς Γερμανίας.

γ) Λοιποὶ παράγοντες

Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν της διὰ στρατηγικοὺς καὶ τακτικοὺς σκοποὺς, εἶναι ποσοτικῶς καὶ τεχνικῶς ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

— Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ εἰς μέσα πολέμου, καύσιμα καὶ λοιπὰ εἶδη εἶναι σημαντικῶς ὑπερτέρα ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

Πολλοὶ ὑπολογίζουσι τὴν μὲν πρώτην ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν κατὰ 65 ἕως 70%, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ 70% καὶ πλέον.

Ἄλλὰ τίς δύναται νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τί συμβαίνει καὶ ἂν τὰ ἄνω ποσοστὰ ἔχουν οὕτως;

δ) Μερικὸν Συμπέρασμα

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται:

— Ὅτι ὁ Στάλιν δὲν θ' ἀρχίσῃ ἕνα πόλεμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχει πιθανότητα νὰ τὸν τελειώσῃ ὑπὲρ τῶν Σοβιετ, ἀλλὰ θὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὄχι μόνον νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβῇ τοὺς συμμάχους εἰς παραγωγὴν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ αὐξήσιν τῆς στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς του παραγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξῦ διὰ τοῦ λεγομένου «ψυχροῦ πολέμου» θὰ κατατρίβῃ τοὺς συμμάχους, διὰ τοπικῶν μικροπολέμων, προσέχων νὰ μὴ προκαλέσῃ γενικὸν τοιοῦτον καὶ θὰ διαφθείρῃ, διὰ τῆς προπαγάνδας, τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα τῶν ἀντιπάλων χωρῶν.

— Ὅτι, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἄνω θὰ ἐκπέμψῃ, αἰφνιδιαστικῶς, τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς νὰ καθορίσῃ, ἐκ τῶν προτέρων, πότε τοῦτο θὰ λάβῃ χώραν.

— Ὅτι ὅλα τὰ ἄνω ἔχουν σταθερότητα ἐξελίξεως μόνον, ἐφ' ὅσον ὁ Στάλιν ἠγείται ἐν Ρωσίᾳ. Ἄν ἐκλείψῃ, δι' οἰανδήποτε αἰτίαν, οὐδεὶς δύναται νὰ προῖδῃ τί δύναται νὰ συμβῇ, ἐφ' ὅσον κρατήσουσι τὰ φιλοπόλεμα πρόσωπα (Μπέρια κλπ.).

— Ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Δυτικούς, οὗτοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκπέμψουν τὸν πόλεμον, πλεονεκτοῦντες ἤδη εἰς τινὰς παράγοντας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εὐρίσκονται ἐν μειονεκτικῇ καταστάσει εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν στρατὸν ξηρᾶς, ἀπαραίτητον καὶ ἐπαρκῆ διὰ τὴν νίκην ἐν ξηρᾷ, κατοχὴν ἢ διατήρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ χώρου.

ε) Ἐπιτευκτέοι σκοποὶ πρὸς περάτωσιν τοῦ μέλλοντος πολέμου.

Διὰ τὴν τελειώσῃ ὁ μέλλων παγκόσμιος πόλεμος ὑπὲρ τῆς μιᾶς, ἢ ἐτέρας ἀντιπάλου δμάδος (Ἀνατολικῆς ἢ Δυτικῆς) πρέπει:

— Νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπόλυτα οἱ χῶροι τῆς παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τοιοῦτοι τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ ἀντιπάλου, χωρὶς οἱ ἰδικοὶ τῆς νὰ ὑποστοῦν τελειωτικὴν καταστροφὴν.

— Νὰ κατακτηθοῦν καὶ διατηρηθοῦν οἱ χῶροι οὗτοι μέχρι πλήρους ἐξουδετερώσεως πάσης ἀντιστάσεως ἀλλαχοῦ.

— Νὰ ὀργανωθοῦν αἱ ὑποταγησόμεναι χῶραι κατὰ τὸ Α ἢ Β κοινωνικὸν σύστημα.

Ἄλλὰ χῶροι, ἢ κατάκτησις τῶν ὁποίων θὰ σημάνη τὸ «τέλος τοῦ πολέμου», πρέπει νὰ εἶναι:

— Διὰ τοὺς Δυτικούς, οὐχὶ ἡ κατάληψις ἐνίων ἐκ τῶν δορυφόρων χωρῶν, ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς Ρωσίας καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς μέσων καὶ ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ὅλοι οἱ λοιποὶ καταληφθησόμενοι σκοποὶ δὲν εἶναι παρὰ ἐνδιάμεσοι καὶ δὲν τερματίζουν τὸν πόλεμον.

— Διὰ τοὺς Ἀνατολικούς (Ρώσους), «χώρος τελικοῦ σκοποῦ» δέον νὰ εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τῶν τοιούτων τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ κατάληψις ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῆς Ἀσίας καὶ μέρους τῆς Ἀφρικῆς δὲν τερματίζει τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν ἐπιμηκύνει ἐν χρόνῳ. Ἄλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν τοιοῦτοι «τελικοὶ σκοποί», διὰ τῶν παλαιῶν μέσων πολέμου;

Διὰ τοὺς Ρώσους ὄχι. Διὰ τοὺς Δυτικούς μόνον, ἀφοῦ καταστήσουν ἰσοδυναμούς, ἢ μᾶλλον ὑπερτέρας, τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δρώσας δυνάμεις των καὶ ἐδραιωθοῦν ἐγκαίρως ἐπὶ γραμμῆς τινας ἐν Εὐρώπῃ, ἐξ ἧς ἐξορμῶντες, μετὰ τὴν συγκέντρωσίν των, νὰ ἐπιζητήσουν τὴν ἐπίτευξιν «τοῦ τελικοῦ σκοποῦ». Οἱ σύμμαχοι ἔχουν ἤδη τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ ἰσοδυναμικὴ ἐξίσωσις τῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν Ρώσων.

Οἱ Ρῶσοι, ἀντιθέτως, εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν τῆς Ἀμερικῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ μεταδοῦν ἐκεῖ παρὰ διὰ τοῦ ἀέρος καὶ ἀφοῦ ἐξουδετερώσουν πρῶτον, δι' ἀτομικῆς ἐνεργείας, πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν.

ζ) Τελικὸν Συμπέρασμα

Κατόπιν τῶν προεκτεθέντων δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι πόλεμος θὰ γίνῃ, ἀλλὰ τότε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ προφητεύσῃ κανεὶς, πάντως τὰ ἀποτελέσματα του θὰ εἶναι ἀφαντάστως τρομερότερα τῶν τοιούτων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

I.— ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ
ΜΕ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

Τὸν Στρατάρχη Πάπαγον ἐγνώρισα ἐν τῷ Στρατῷ καὶ συνεδέθημεν ἀρκετὰ φιλικῶς, ἀφ' ἧς, ἐπὶ οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, (ἔτος 1927) ἐπανήλθομεν ἐκ τῆς ἀποταξίας, εἰς ἣν εἶχομεν τεθῆ ἀμφοτέρω, λόγῳ τοῦ κινήματος κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως Πλαστήρα τοῦ ἔτους 1923. Ἐφέρομεν τότε οὗτος μὲν τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου τοῦ Ἴππικοῦ, ἐγὼ δὲ τὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ.

Ἐμαθητεύσαμεν εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν ἐν τῇ Ἀνωτέρᾳ Στρατιωτικῇ Ἐκπαιδεύσει κατὰ τὸ ἔτος 1927.

Ἐκτοτε εὐρισκόμεθα ἐν διαρκῇ ἐπαφῇ ἢ στρατιωτικῇ συνεργασίᾳ, μέχρι τῆς ὀριστικῆς μας ἐκ τοῦ Στρατοῦ ἐξόδου μας (ἔτος 1950).

Κατὰ τὴν μακροχρόνιον ταύτην γνωριμίαν καὶ συνεργασίαν μας (30 ἔτη καὶ πλέον), ἦτις περιλαμβάνει πολέμους (Ἑλληνο - Ἰταλικὸς ἐν Ἀλβανίᾳ — Συντριβὴ τῶν συμμοριτῶν τὸ 1949) καὶ δημερίαν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας μας (ἔτος 1943 μέχρι Μαΐου τοῦ 1945) μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διαγνώσω τὸν ἄνδρα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ὁ Στρατάρχης Πάπαγος δὲν ἐστερεῖτο προτερημάτων. Μάλιστα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ἡγετικά προσόντα ἦταν ἐκ τῶν πρώτων. Ἡ γενικὴ του μὀρφωσις δὲν ἦταν εὐρεῖα, ἀλλ' οὐχὶ κατωτέρα τῆς τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν. Ἡ στρατιωτικὴ του μὀρφωσις δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, τόσον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς στρατηγικῆς καὶ τῆς γενικῆς τακτικῆς, ὅσον καὶ πρὸς τὴν στενῶς συνδεομένην πρὸς αὐτὰς στρατιωτικὴν ἱστορίαν. Οὐχ' ἦττον ἡ ἀρχηγία του εἰς τὸ ΓΕΣ (ἔτος 1936—1941) τῷ ἐπέτρεψε νὰ διαμορφωθῇ καὶ νὰ δύναται ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰ γενικὰ στρατηγικὰ ζητήματα. Ἡ ἀνοδὸς του αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἣν εἶχεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος Β', ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ ἕνα ἀνώτατον στέλεχος, ἀπο-

λύτου ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτόν. Ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐξελέξατο πολὺ ἐπιτυχῶς τὸν ἀείμνηστον Παπάγον. Ὁ Παπάγος, ὃν εἶχε στεφανώσει ἡ ἀείμνηστος Βασίλισσα Ὑόλια, ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἀνακτόροις, εἶχε χρηματίσει ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου Β' καὶ ἦταν γνῶριμος τῶν λοιπῶν Βασιλοπαίδων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Οὐδεὶς ἄλλος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν νεωτέρων εἶχε τόσην στενὴν ἐπαφήν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα.

Κατὰ τὴν δικτατορίαν Μεταξᾶ ὁ Παπάγος, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Β' ὡς μέσον κατὰ Μεταξᾶ, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ Στρατὸς ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ Βασιλέως, παρὰ πρὸς τὸ τοῦ Μεταξᾶ, ἐξαιρέσει τῶν ἐν Ἀθήναις Διοικήσεων, ὧν αἱ πλείσται ἐκολάκευον τὸν Μεταξᾶ διὰ λόγους παραμονῆς των, ἢ ἄλλους.

Αἱ σχέσεις Γεωργίου Β' καὶ Μεταξᾶ πολλάκις κατὰ τὴν δικτατορίαν διαταράχθησαν, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν εὐστροφίαν τοῦ Μεταξᾶ, δὲν διερρήχθησαν, μέχρις ὅτου, ἀρξαμένης τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, ἐγένεν ἀπόλυτος καὶ στενὸς ταυτισμὸς Βασιλέως — Μεταξᾶ.

Ὁ Μεταξᾶς, κατὰ τὸ 1939, ἤθελε ν' ἀπαλλαγῆ τοῦ Παπάγου καὶ εἶχεν ἀποδέλφει εἰς ἐμένα, ἢ τὸν Τσολάκογλου (ὑπεστηρίζετο ὑπὸ Μανιαδάκη ὁ Τσολάκογλου), ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τοὺς συνήγνωσαν. Ὁ Παπάγος ἦταν ἀφωσιωμένος Βασιλικός, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Β', ὅστις καίτοι διεκήρυξεν ὅτι συνεχίζει τὸν πόλεμον, δὲν προσέλαβε τὸν Παπάγον Ἀρχιστράτηγον τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔταν κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, διὰ λόγους συνδεομένους πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν πολιτικὴν. Κατὰ τὴν ὑπερδιετῆ ὀμηρεῖαν μας ἐν Γερμανίᾳ οὐδέποτε ὁ Παπάγος ἐξεφράσθη κατὰ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ πάντοτε ὠμίλει περὶ τοῦ Γεωργίου Β', μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὁ Γεώργιος Β' ἐτίμησε τὸν Παπάγον, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσον οὐδένα ἄλλον:

— Τὸν προσέλαβε Μέγαν Αὐλάρχην.

— Τὸν προήγαγεν εἰς Στρατηγὸν (τρεῖς ἀστέρας).

Ἡ Βασιλικὴ εὐνοια πρὸς τὸν Παπάγον συνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β', ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Παύλου, ἀλλὰ προοδευτικὰ οὗτος ἐτέθη κατὰ Παπάγου.

Πρόσωπα, ἅτινα μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ ἄρῃ τὴν πρὸς τὸν Παπάγον ἐμπιστοσύνην του, ἀναμφισβητήτως ὑπῆρξαν:

— Πιπινέλης.

— Βεντήρης Γ.

— Ποταμιᾶνος, ὑποπτεράρχος.

— Διάφοροι πολιτικοί.

Οἱ λόγοι, δι' οὓς ἕκαστος ὑπέσκαπτε τὴν θέσιν τοῦ Παπάγου παρὰ τῷ Βασιλεῖ εἶναι:

— Ὁ Πιπινέλης, διότι ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτὸς Ἀρχηγὸς Κόμιματος ἢ Πρωθυπουργὸς καὶ ἐφοβεῖτο τὸν Παπάγον.

— Ὁ Βεντήρης ἐπ' ὠφελεία τοῦ Βενιζέλου.

— Ὁ Ποταμιᾶνος ἀπὸ προσωπικά, διότι δὲν τὸν προήγαγεν εἰς ἀντιπέραρχον.

— Οἱ πολιτικοί, διότι τὸν ἐφοβοῦντο, μήπως κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν Ἐπαπάγος καὶ «τοὺς σαρώσει», κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλειοδύτου εἰς κολακείας καὶ ἐπρότεινον τὴν προαγωγὴν του εἰς Στρατάρχη, ἵνα τὸν παρεμποδίσουν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν.

Ὅταν ὁ Παπάγος ἔγινε Πρωθυπουργός, σὺν τῷ χρόνῳ, αἱ σχέσεις πρὸς τοὺς Βασιλεῖς καθίσταντο, ὑποδαυλιζόμεναι ὑπὸ τῶν ἄνω προσώπων, ἀπὸ ἐχθρικαί, ἐχθρικώτεραι.

Δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι δὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς φιλικὰς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ παρέμειναν, ἂν οὐχί τι ἄλλο, καθαρῶς τυπικαὶ καὶ ποτὲ ἐγκάρδιοι, ὅπως τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ συμμοριτοπολέμου.

II.— ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Ἐθεώρησα τὸν Παπάγον ἀδικούμενον ὑπὸ τῆς Βασιλείας, γνωρίζων πόσον οὗτος υπῆρξε πιστὸς εἰς Αὐτήν. Ἔσχον μόνος μου τὴν πρωτοβουλίαν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἄρω τὰς ὑφισταμένας παρεξηγήσεις. Ἐνημέρωσα ὅμως ἐπὶ τῶν προθέσεών μου τὸν Παπάγον, ὅστις καὶ ἐνέκρινε τὴν παρουσίαν μου καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Πρὸ δύο μηνῶν εἶχον ἐπιστρέψει ἐκ Γιουγκοσλαβίας, ἀποτελῶν μέλος τῆς σταλείσης τότε Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Γόντικαν. Εἶχον συντάξει ἔκθεσιν παρατηρήσεων, ἀντίγραφα τῆς ὁποίας εἶχον παραδώσει εἰς Παπάγον καὶ ΓΕΕΘΑ. Θὰ παρέδιδον ἐν τοιοῦτον εἰς τὸν Βασιλέα, θὰ ἀνέπτυσσον Αὐτῷ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ εἰσερχόμην εἰς τὸ θέμα τῆς πίστεως τοῦ Παπάγου εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν τότε Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου ἐξησφάλισα τὴν μὴ ἀναγραφὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς παρουσιάσεώς μου, ἥτις ἔλαθε χώραν, ἐν Τατοΐῳ, ἐπὶ Κυβερνήσεως Πλαστήρα.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκθέσεώς μου περὶ τῶν ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ παρατηρήσεών μου, ἐζήτησα τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Βασιλέως νὰ τοῦ ὁμιλήσω διὰ τὴν πρὸς τὴν Βασιλείαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Παπάγου.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μοῦ ἐπέτρεψε καὶ τότε Τοῦ ἀνέπτυξα τὰ ἐξῆς: (Ἄπαντα τὰ κατωτέρω ἀντιγράφονται ἐκ προχείρου σημειώματος, ὅπερ συνέταξα ἀμέσως μόλις μετὰ τὴν παρουσίαν μου εἰς τὸν Βασιλέα, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν μου) :

«Τὸν Παπάγον γνωρίζω ἀπὸ 30 ἐτῶν καὶ πλέον. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις του εἰς τὴν Βασιλείαν εἶναι μεγάλη καὶ συνεχῆς. Ὅφειλε πολλὰ εἰς τὴν Βασιλείαν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐτήρησε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς Αὐτήν. Σᾶς ἀναφέρω, Μεγαλειότατε, δύο γεγονότα:

— Ὅταν οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ συνεννοήθημεν διὰ

νά εξασφαλίσωμεν τὴν τάξιν ἐν τῇ χώρᾳ ἀπὸ τοῦ κομμουνιστᾶς καὶ τὴν, ἐν συνεχείᾳ, ἐπάνοδον τῆς Βασιλείας, συνετάξαμεν ἓνα πρακτικόν, ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Παπάγου γεγραμμένον (τοῦ παρέδωσα τὸ πρότυπον πρακτικόν, εὐρισκόμενον ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον μου), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐμφαίνονται ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις μας εἰς τὴν Βασιλείαν, ἐνῶ, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν οἱ πολιτικοὶ τῆς χώρας (πλὴν τοῦ Τσαλδάρη) ὑπέγραφον ἄλλο περὶ μὴ ἐπανόδου τῆς Βασιλείας. (Ὁ Βασιλεὺς τὸ ἐδιάβασε συγκινηθεὶς προφανῶς). Ἐπειτα ἀνέπτυξα ποῖα ἦταν, κατὰ τὴν ὀμηρείαν μας ἐν Γερμανίᾳ ἢ συμπεριφορὰ καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ Παπάγου διὰ τὸν Βασιλέα Γεώργιον, μεθ' οὗ ἐπεζήτηι, συνθηματικά, νὰ πάρῃ ἐπαφήν, μέσῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Κας Παπάγου.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, εἶπα: Μεγαλειότατε, προφανῶς πολλοὶ παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἐξερχόμενοι λέγουν ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἀνέπτυξαν εἰς Υ. Μ. ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ δείξουν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ὠμίλησαν μὲ τὸν Βασιλέα οἰκειότατα καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσαν σπουδαῖα καὶ σοβαρὰ πράγματα. (Σημ.: Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχον παρουσιασθῆ εἰς τὸν Βασιλέα ὁ πολιτευτὴς Κύρκος Μιχ. καὶ εἰς στρατιωτικὸς, οἵτινες ἀνεκοίνωσαν εἰς τὰς ἡφμερίδας συνομιλίας καὶ ἐκφράσεις αἵτινες, ἀπὸ εὐπρεπεῖς ἀνθρώπους, δὲν λέγονται).

Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη ὅλα ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ μὲ κάποια συγκίνησι. Μοῦ εἶπε: Ἐγὼ οὐδέποτε εἶπα κατὰ Παπάγου. Δὲν ἠξεύρω τί ἔχει πάθει. Δὲν εἶναι ὁ παλιός. Μὲ ἐξουσιοδότησε, ὅταν εἰς τὸν Παπάγον λέγουν παρόμοια, ὅτι δῆθεν ἐλέχθησαν παρ' Αὐτοῦ, νὰ παίρῃ ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπαφήν πρὸς ἄρσιν τῶν παρεξήγησεων. Ἐπέκειντο αἱ ἐκλογαί, αἵτινες ἀνέδειξαν τὸν Παπάγον Πρωθυπουργόν. Καρπωθεὶς τοῦ γεγονότος, παρετήρησα: Ἐλπίζω, Μεγαλειότατε μετὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς θὰ τὸν ἔχητε πιθανῶς Πρωθυπουργόν, ὁπότε ἢ συχνότερα συνάντησις σας θὰ αἴρῃ πᾶσαν παρεξήγησιν.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις μου ἦταν ὅτι παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ εὐρον πλήρη κατανόησιν καὶ ἤμουν ἔτοιμος νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθω. Ἄλλὰ ὁ Βασιλεὺς ἔδειξε σημεῖα συνεχίσεως τῆς συζητήσεως καὶ συνέχισε:

— Δὲν ἠξεῦρεις τί τραβῶ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ λέγῃ:

— Ὁ κ. Κανελλόπουλος, μίαν ἡμέραν, ἔφθασε εἰς σημεῖον νὰ κτυπήσῃ τὸ χέρι του στὸ τραπέζι. Τοῦ ἀπήντησα ἐγώ: Μὴν ἀνησυχεῖτε, Μεγαλειότατε, δὲν τὸ κάμνουν ἀπ' ἄλλο τι: Ἔτσι εἶναι συνηθισμένοι. Νὰ ἰδῆτε στὴν Βουλὴ πῶς κινοῦν τὸ δάκτυλο, ὡσὰν νὰ πυροβολοῦν κλπ. Ἄλλο αὐτοί, ἄλλο ἐμεῖς οἱ στρατιωτικοί, πού ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν στεκόμεθα προσοχῇ πρὸ ἀνωτέρων μας ἢ ὅταν ὀμιλοῦμεν. Μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ εἶπε: Ἄν εἰς τὰς ἐπικειμένας ἐκλογὰς ὁ Παπάγος φέρει 5—6 παραπάνω, νὰ κάμῃ νέας ἐκλογὰς. Ὅτι ὁ κ. Μαρκεζίνης τοῦ εἶπε: (Δὲν ἐνθυμοῦμαι καὶ δὲν ἔχω σημειώσει εἰς τὸ σημείωμά μου τίποτε). Ὅτι ὁ κ. Καρατζένης ((Δ) ντῆς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου Παπάγου) ἔτρωγε εἰς τοῦ Βεντήρη. (Διατί μοῦ εἶπε αὐτὸ δὲν ἔχω σημειώσει τίποτε) καὶ ἐν συνεχείᾳ μοῦ εἶπε:

— Πῶς ἐγνώρισεν ἡ Βασίλισσα τὸν Γεώργιον Βεντήρη εἰς Ἑλβετίαν, συ-

στάσει ἐντεῦθεν τοῦ κ. Πιπινέλη. Ὅτι ἡ Βασίλισσα ἠρώτησε τὸν Βεντήρη, κατὰ τὴν παρουσίαν του ταύτην, περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Πλαστήρα καὶ ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης τῇ ἀπήνητησεν: «Εἶναι μηδέν».

Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι ἔξυπνος καὶ τὸν βοηθᾷ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Θέλει νὰ φύγη, λόγῳ τῆς υἰείας του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήνει αὐτός. Δὲν εὐρίσκει ἄλλον νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ πλὴν τοῦ κ. Πιπινέλη, ἀλλ' οὗτος κωλύεται ἔξω. Εἶναι τὰ μόνα πρόσωπα, ποὺ μποροῦν νὰ μὲ βοηθήσουν νὰ τραθήξω ἐμπρός, μοῦ εἶπεν ἐν συνεχείᾳ.

Ἀπήνητησα:

— Μεγαλειότατε, πράγματι τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα εἶναι ἔμπειρα καὶ ἱκανά. Μάλιστα ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι πατριώτης μου καὶ σχεδὸν σύγχρονός μου. Ἀλλά, νομίζω, χωρὶς νὰ εἶμαι συνταγματολόγος, ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνη ἔναντι Ὑμῶν διὰ τὰ μεγάλα ἐσωτερικὰ καὶ ἔξωτερικὰ θέματα. Καὶ ἂν αὐτὴ δὲν ἀνταποκρίνεται, Σᾶς χρειάζονται συνταγματολόγοι, δυνάμενοι, ὑπευθύνως, νὰ ὑποδείξουν εἰς Ὑ.Μ. τί ποιητέον διὰ τὴν ἀντικατάστασίν της. Διὰ τοῦτο, τόσοσιν ὁ ἀείμνηστος ἀδελφός Σας Γεώργιος, ὁ πατέρας Σας, ὁ πάππος Σας Γεώργιος Α' εἶχον πρόσωπα εἰδικευμένα, ὡς τὸν Στεφάνου, τὸν Ἀγγελόπουλον κλπ. καὶ ὄχι πρόσωπα ἱκανά, ἀλλὰ μὴ εἰδικά. Δὲν μοῦ ἀντέταξε τίποτε. Μόνον διὰ τὸν κ. Ἀγγελόπουλον μοῦ ἔκανε μορφασμὸν καὶ ἔθεσε τὴν παλάμην ἀνοικτὴν ὑπὸ τὴν σιαγόνα, ὑποδηλῶν τὸ μοῦσι τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου.

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης ἐπρότεινε τὸν Παπάγον ὡς Πρωθυπουργὸν τὸ 1951 καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθεσε: — Ἔχω παράπονον κατὰ Παπάγου, διότι 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν (9ης Σεπτεμβρίου 1951) μοῦ ἐδήλου ὅτι δὲν θὰ πολιτευθῆ καὶ μετὰ κατήλθεν. — Τῷ ἀπήνητησα: Αὐτὸ εἶναι σύνθητες γεγονὸς παγκόσμιον. Οὕτω βλέπομεν π.χ. τὸν Ἀϊζενχάουερ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν μεγαλυτέραν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ νὰ κατέρχεται εἰς τὰς ἐκλογάς, διὰ τὴν προεδρίαν. Τὸν Μάκ - Ἄρθουρ, τὸν Μάρσαλ, τὸν Πιταίν, τὸν Ντεγκὼλ καὶ ἄλλους πλείστους. Καὶ τοῦτο διότι ἡ στρατηγικὴ συνδέεται μὲ τὴν πρωθυπουργίαν, ἣτις εἶναι καὶ αὕτη Διοίκησις. Ὅλοι οἱ Μεγάλοι ἀπέδωσαν, διότι ἐτήρουν καὶ τὰς δύο διοικήσεις συνηνωμένας, ὁ Ἀλέξανδρος, Ναπολέων κλπ. Ὁ Μεταξᾶς ἂν ἀπέδωσε κάπως, ἀπέδωσε διότι ἐγύσκει καὶ τὰς δύο ἐξουσίας. Παρεδέχθη ἀπόδοσιν Μεταξᾶ.

— Τῷ ἀνέπτυξα τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐπιχειρῶντων ἐκλογῶν. Δὲν πρόκειται ἀπλῶς ἂν θὰ εἶναι πρωθυπουργὸς ὁ Παπάγος ἢ ὁ Πλαστήρας, εἶπα. Τί γεννησεται ἂν ὁ Πλαστήρας ἐνισχυμένος ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς φέρει 200 βουλευτὰς.

— Μοῦ εἶπεν: Ἄν ὁ κομμουνισμὸς σηκώσῃ κεφάλι, τότε θὰ δράσῃ Αὐτός. Τί ἠγνώσει, δὲν ἐκατάλαθα. (Διὰ τοῦ Στρατοῦ θὰ δράσῃ ἢ ἄλλως πως;).

— Τῷ εἶπα γιὰ τὰ μέτρα εἰρηνεύσεως τοῦ Ρέντη. Μοῦ εἶπε: Ἐπρεπε νὰ κρατῶνται 20 χιλιάδες; — Τῷ ἀπήνητησα: Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἀλλὰ ἂν ἐξηκολούθει ἡ ἐκκαθάρισις, ἐπιταχυνομένη ἐν ἀνάγκῃ, διὰ τῶν Ἐπιτροπῶν Ἀσφαλείας, Ἀναθεωρητικῶν Δικαστηρίων, Συμβουλίων Χαρίτων κλπ., ἡ δουλειὰ θὰ ἐγέ-

νετο περισσότερο τακτική και ασφαλής. "Ήδη απέλυσαν όλους και τους διορίζουν μάλιστα. Είς τὰς Καλάμας εἰς γυμνασιάρχης κομμουνιστής, ἀπελευθερωθείς, ἀνέλαβε τὴν γυμνασιαρχίαν ἀπὸ ἄλλον νεώτερον καὶ ἔχοντα υἷον φρονεθὲντα εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ συμμοριτῶν. Τί εἶδους συνεργασία θὰ ἐξασφαλισθῆ; Τῷ εἶπα ὅτι ὁ κ. Ρέντης, ἀπολύσας ὅλους αὐτοὺς ἀνεξετάστως, ὁμοιάζει σὰν ἓνα πού ἔβαλε τὸ ζῶον του στὸ χωράφι, ἀπειλῶντας συνάμα αὐτό: «Ἡρόσεχε νὰ μὴ φᾶς τὸ σιτάρι, γιατί...»

— Μοῦ εἶπε περὶ τοῦ Ε. Συναγερμοῦ, ὅτι ἤρχισε νὰ δέχεται ὅλους τοὺς παλιούς πολιτικούς. Τί θὰ γίνῃ;

— Τῷ ἀπήντησα: "Ὅλα θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὸν Ἀρχηγόν. "Ἄν ἡξέυρη νὰ πολιτευθῆ, ὅπως διώκησεν εἰς τὸν Στρατόν, τότε ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ἄλλως θὰ ἀποτύχωμεν.

— Μοῦ εἶπεν: Τί θὰ γίνῃ ἂν ὁ Ε. Σ. ἔλθῃ ἐπιτυχῶν μὲ ἰσχυρὰν πλειοψηφίαν; — Τῷ ἀπήντησα: "Ὅλα θὰ πᾶνε καλά καὶ ἐν τάξει. Διότι ἡ καθημερινὴ τοῦ Παπάγου παρουσία ὡς Πρωθυπουργοῦ παρ' Ὑμῖν, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐξομαλύνῃ πᾶσαν παρακίνησιν ἢ παρεξήγησιν. Ἐμεῖς ὑπηρετοῦμεν πιστὰ τὸν Θρόνον ἐπὶ 45—50 ἔτη καὶ ὅ,τι ἂν συμβῆ εἰς Αὐτόν, πάλιν πρῶτοι θὰ προστρέξωμεν.

"Ἐπειτα ἐγίνε συζήτησις διὰ τὸν Μπούλγη Μεταξᾶν, ὅτι ὕβρισε τὸν Παπάγον στὴν Ἀμερική. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀνέγραψα εἰς τὸ σημείωμα τί ἐλέχθη γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι.

"Ἐπειτα ἐγίνε συζήτησις γιὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς Ἑπτανήσου (Κυβέρνησις Πλαστήρα — Βενιζέλου...). Τῷ εἶπα ὅτι: Κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν Βενιζελικῶν δὲν ἐγίνε τίποτε τὸ σοβαρόν. Ὁ Φιλελεύθερος Βουλευτὴς Χούτας τὰ κατέθηκεν εἰς τὴν Βουλὴν. Τῷ εἶπα ὅτι ἡ Βασίλισσα μὲ τὸν ἔρανον τῆς ἔκαμε πολὺ περισσότερα: Παιδικὸς Σταθμὸς — Παιδουπόλεις — Σχολεῖα κλπ.

Μοῦ ἀπήντησεν: Τὰ Σχολεῖα τὰ ἔφτιασα ἐγώ.

"Ἀπήντησα: Νὰ μοῦ συγχωρήσῃ ἡ Μεγαλειότης Σας τὸ ὅτι δὲν κάμνω οὐδένα διαχωρισμὸν μεταξὺ Ὑμῶν καὶ τῆς Βασιλείας.

Οὕτω ἑτερματίσθη ἡ συζήτησις καὶ εὐχαριστήσας ἀπῆλθον.

Ὁ Στρατάρχης Παπάγος μὲ ἀνέμενεν ἀγωνιωδῶς. Μὲ ἐπῆρε στὸ τηλέφωνο καὶ μοῦ ἐζήτησε νὰ τοῦ εἶπω ὅ,τι ἐλέχθη. Τοῦ εἶπα ὅτι αὐτὰ δὲν λέγονται ἀπὸ τηλεφώνου καὶ ὅτι τὸ ἀπόγευμα θὰ ἀνέλθω εἰς Ἑκάλην καὶ θὰ τοῦ ἀναπτύξω ὅ,τι ἐλέχθη.

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ἔχει ἀπομόνωσιν καὶ δύναμαι νὰ ὁμιλήσω ἀπὸ τηλεφώνου, χωρὶς νὰ φοβοῦμαι ν' ἀκουσθῶμεν παρ' ἄλλου.

— Κρατῶ εἰς χεῖρας μου τὸ σημείωμα, τοῦ ἀνεκοίνωσα, ἐκ τῆς ὁμιλίας μας, οὐχὶ ὅλα, ἀλλ' ὅσα θὰ διευκόλυνον τὴν συμφιλίωσιν των.

Σ η μ ε ἰ ὼ σ ι ς :

— Ὁ Παπάγος μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἄνω δὲν ἐφαίνετο ἱκανοποιημένος ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ Βασιλεὺς καὶ εἶπεν μίαν φράσιν, ἣν δὲν δύναμαι νὰ ἀναγράψω.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Ἀπὸ τῆ βιογραφία τοῦ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

	Σελίς
— Τὸ παιδί τῆς εὐαντρῆς Μεσσηνίας	5
— Τὰ παιδικὰ του χρόνια	7
— Ἀνθυπολοχαγὸς στὸ 9ο σύνταγμα πεζικοῦ	9
— Ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας	10
— Διοικητῆς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ	11
— Διοικητῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν	12
— Ἡ θυελλώδης ἐπίθεσις κατὰ τῆς Μοράβας	12
— Βυθούλι, Μοσχόπολις, Ὀστροβίτσα	13
— Νικητῆς στὴν Κορυτσᾶ καὶ στὴ Μοσχόπολη	13
— Ἐλιγμὸς τῆς Σαλάριας	15
— Ἀντιμέτωπος μὲ τὰ «θεριὰ τῆς φύσεως»	17
— Τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιστρατῆγων	18
— Μία φωτεινὴ γνώμη	18
— Ἀπρόσμενος κεραυνός: Ἀποστρατεύεται ὁ Κοσμάς	19
— Τὸ Ἔθνος ᾤδευε πρὸς τὴν καταστροφὴν	21
— Ὁ Νταϊφᾶς γιὰ τὸν Κοσμά: «Νέος Νικηταρᾶς»	23
— Ὁ Παπάγος γιὰ τὸν Κοσμά	23
— Ἀνταρτοπόλεμος: Νέος πολεμικὸς θρίαμβος τοῦ Κοσμά	25
— Γενικὸς Διοικητῆς Θράκης	25
— Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ	26
— Βίτσι — Γράμμος: Δύο νέες ἐπιτυχίαι του	28
— Πῶς τὸν εἶδαν οἱ ξένοι	29
— Βουλευτῆς καὶ ὑπουργός	30
— Ἕνας ἀγνὸς φυσιολάτρης	30
— Ἕνα μεγαλεῖο ἀπλότητος	30
— Ἡ ἀρρώστεια καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κοσμά	32
— Ἀποχαιρετισμὸς φίλων	33
— Μερικὰ λόγια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κοσμά	34

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

— Ἡ ζωὴ μου	37
— Καταγωγὴ	37
— Παιδικὴ ἡλικία καὶ σχολικὴ ἐκπαίδευσις	39
— Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις	40
— Προαγωγικὴ σταδιοδρομία	40
— Ὁ γάμος μου	41
— Ἐκστρατεῖαι καὶ μάχαι	41
— Ὁ βιογράφος Κώστας Καλαντζῆς γιὰ τὸ 9ο Σύνταγμα Καλαμῶν	48

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

— Μάχαι Κιλκίς — Λαχανᾶ	54
— Μάχαι βορείως Μπέλλες	57

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	62
-------------------------------------	----

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος	64
— Διατί οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν	65
— Διατί οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ὀλίγας δυνάμεις διὰ νὰ ἀνασχέσουν τὴν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν καὶ πόσον αὐταὶ μᾶς ἔβλαψαν	68
— Αἴτια τῆς ἀποστρατεύσεώς μου ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν	69
— Μυστικὴ ὀργάνωσις. Σύλληψις 5 στρατηγῶν καὶ μεταφορὰ τῶν εἰς Γερμανίαν	72
— Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης	75

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940 — 41

— Εἰσαγωγὴ	78
----------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Αἴτια Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου	78
--	----

— Ἐδαφικὴ περιγραφή Θεάτρων ἐπιχειρήσεων	80
— Στρατηγικαὶ κατευθύνσεις καὶ τοποθεσίαι	82
— Σχέδια ἐπιχειρήσεων	83
α') Ἰταλικὸν	83
β') Ἑλληγικὸν	87
— Στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν ἀντιπάλων ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἑλληνοϊταλικῶν ἐπιχειρήσεων	90
— Περίληψις γεγονότων ἀπὸ κηρύξεως πολέμου μέχρι ἀναλήψεως διοικήσεως παρὰ ὑποφαινομένου τῆς Ὁμάδος Μερραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	96
— Ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Ἀνάσχεσις καὶ Ἐπιθετικὴ Ἐπιστροφή	98

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ἀναχώρησις ὑποφαινομένου ἐκ Καβάλας πρὸς ἀνάληψιν διοικήσεως Ὁμάδος Μερραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	100
— Εἰδικὴ κατάστασις Ὁμάδος Μερραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	102
— Ἀνάλυσις καταστάσεως — Ἰδέα ἐνεργείας	103
— Μετάβασις εἰς Καστοριὰν καὶ ἀνάληψις διοικήσεως	105
— Προπαρασκευὴ ἐπιθέσεως κατὰ Μόροβα (20 N) ἑρίου)	108
— Ἐπίθεσις κατὰ Μόροβα καὶ πτώσις αὐτῆς διὰ καταλήψεως ὑφ. 1878	113
— Ἀνεκμετάλλευτος ὑπὸ ΤΣΑΜ ἢ ἐπιτυχία τῆς πτώσεως Μόροβα	118
— Ἀνάκλησις Συγκροτήματος Μερραρχιῶν ΚΟΣΜΑ	130
— Παραμονὴ εἰς Μπομποσίσταν καὶ ἀποστολὴ Ἐπιτελάρχου Ὁμάδος Μερραρχιῶν Κ. εἰς Σ.Δ. Β' Σ. Στρατοῦ	138
— Συνέχεια ἀγώνος ὀμάδος Μερραρχιῶν Κ. μέχρις ἀφίξεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου, εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ	142
— Ἀφίξις Ἀρχιστρατήγου εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ καὶ τὸ λαβὸν χώραν εἰς Κορυτσᾶν Στρ. Συμβούλιον	147
— Συνέχεια ἐπιχειρήσεων Ὁμάδος Μερραρχιῶν ΚΟΣΜΑ μέχρι 10 Δεκεμβρίου, ἡμέρας ἀναχωρήσεως πρὸς ἀνάληψιν διοικήσεως Α' Σώματος Στρατοῦ	148
— Δικαιολογητικαὶ σκέψεις περὶ τῆς ἐφεκτικῆς καὶ συντηρητικῆς διαγωγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. σχετικῶς μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ)	157

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἀνάληψις διοικήσεως Α' Σώματος Στρατοῦ παρ' ὑποφαινομένου	161
— Προηγηθέντα πολεμικὰ γεγονότα	162
— Κατάστασις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καθ' ἣν ἀνέλαβον τὴν Διοίκησίν του καὶ ἀνάλυσις παραγόντων μάχης	165

— Ἐξέλιξις γεγονότων ἐπὶ γραμμῆς μάχης κατὰ τὴν 11, 12 καὶ 13 Δεκεμβρίου	167
— Συνέχισις ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀλβανίας	170
— Ἀνάλυσις παραγόντων μάχης καὶ Σχέδιον ἐνεργείας καὶ πληροφοριῶν	171
— Ἐξέλιξις γεγονότων ἀπὸ 14 μέχρι 19 Δεκεμβρίου (ὀλοκλήρωσις κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΑΣΙ — ὁδηγίαι Δ.Ε. 85)	179
— Κατάληψις ΜΑΛΙ - ΤΖΟΡΕ καὶ χωρίου ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ	188
— Ἐλιγμὸς τῆς ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ	191
— Προβληματικὴ ἢ ἀσφάλεια τῆς διατάξεως τῆς II Μεραρχίας	195
— Κατάληψις Χειμάρας καὶ ἀντικατάστασις Διοικητοῦ IV Μεραρχίας	197
— Ἐπίθεσις κατὰ Λέκλι	201
— Μείωσις λόγῳ τῶν χιονοθουελλῶν, τῆς δυναμικότητος τῶν Μεραρχιῶν γραμμῶν μάχης — Ἀναφορὰ σχετικὴ πρὸς Ἀρχιστράτηγον	208
— Ἀντικατάστασις IV Μεραρχίας ὑπὸ VIII. — Διαταγὴ ὀργανώσεως ἐδάφους καὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν Μονάδων	218
— Ὑποβολὴ προθέσεων καὶ προτάσεων Σώματος πρὸς Γεν. Στρατηγεῖον — Διαταγὴ περὶ τρόπου διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος — Λοιπαὶ Διαταγαί	223
— Ἀγῶνες ἀπὸ 21—31 Ἰανουαρίου 1941 καὶ Α.Ε. 108 περὶ νέας προπαρασκευῆς Ἐλιγμοῦ πρὸς Σαλάρια	232
— Ἀγῶνες ἀπὸ 1—10 Φεβρουαρίου 1941 καὶ ἄφιξις τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως εἰς Σ. Δ. Σώματος	239
— Ἀγῶνες ἀπὸ 11—28 Φεβρουαρίου 1941 — Ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγοριᾶ	242
— Ἀγῶνες ἀπὸ 1—5 Μαρτίου, (ἐπιχειρήσεις ἐπὶ Γκόλικο) καὶ ἀναχώρησις Διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ δι' Ἀθήνας	243
— Ἐπιχειρήσεις 5—10 Μαρτίου	244
— Ἀπώλειαι Α' Σώματος Στρατοῦ	246
— Πίναξ ἀντιμετωπισθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων	248

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Διὰ τί δὲν ἐπετεύχθη ὀλοκλήρωσις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτυχίας ἐν Ἀλβανίᾳ	
— Τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ	251
— Τί ἐγένετο	257

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Συμπεράσματα Στρατηγικὰ καὶ Τακτικὰ	
— Στρατηγικὰ	265
— Τακτικὰ	268

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

— Τρόπος διαβιβάσεως ραδιοτηλεγραφημάτων παρά τῶν Ἰταλῶν . . .	270
— Ραδιοτηλεγραφήματα Ἰταλικά ἀφορῶντα:	
α) Τὰς ἐπιχειρήσεις	272
β) Τὸ ἠθικὸν τοῦ ἐχθροῦ	280
γ) Τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ ἐχθροῦ	282
δ) Τὰς ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ	283
ε) Τὰς ἐνισχύσεις τοῦ ἐχθροῦ	284
στ) Τοὺς εἰσερχομένους πράκτορας	284

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

— Εἰσαγωγή	287
----------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Ὁ κομμουνισμὸς ἐν Ἑλλάδι, πρὸ, κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ μετὰ ταύτην (μέχρι Βάρκιζας)	
Ἐπὶ δικτατορίας Μεταξᾶ	289
Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον	289
Κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν	290

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ἡ κομμουνιστικὴ δρᾶσις τῆς Μόσχας, εἰς τὰ Βαλκάνια:	
α) Ἀπὸ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου μέχρι συμπτώξεως Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ	291
β) Ἀπὸ συμπτώξεως Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ μέχρι συναντή- σεως Προέδρων Στάλιν — Ροῦσβελτ — Τσῶρτσιλ ἐν Γιάλτα . . .	291
γ) Ἀπὸ Γιάλτας μέχρι λήξεως 2ου Παγκοσμίου Πολέμου	292
— Δρᾶσις τῶν κομμουνιστῶν εἰς Μέσην Ἀνατολήν	293

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

— Ἀντίδρασις κατὰ κομμουνιστῶν ἐν τῇ κατεχομένῃ, ὑπὸ Γερμανοῖ- ταλῶν, Ἑλλάδι	294
— Πρακτικὸν Ἀντιστρατήγων	294
— Πῶς ἐφούντωσε τὸ ἀντάρτικο κίνημα στὸ Μωρηᾶ: Γ. Καραχά-	

λιος, ὁ πρῶτος τοῦ ἀγῶνα. Ὁ Ἴταλὸς φρούραρχος τῆς Ἀρκαδίας θέλει γὰρ παραδοθῆ. Ἡ Μάχη τῆς Γάρδισας. Νεκροὶ καὶ τραυματίες. Φόνος Θεοχαρόπουλου καὶ Παπαδάμη. Παπαχρόνης, λιοντάρι καὶ Παπᾶς. Ὁ ἄδικος φόνος του στὸ Κοπανάκι. Δυὸ τραγούδια τοῦ Καλαντζῆ γιὰ τὸν Παπαχρόνη, τὸν Καραχάλιο καὶ τὸ Θεοχαρόπουλο	294	295
— Ἐπισυμβάντα γεγονότα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ ἀποχωρήσεως Γερμανῶν μέχρι συνθήκης Βάρκιζας		301

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

— Ὁ κομμουνισμὸς ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ συνθήκης Βάρκιζας, μέχρι ἐκδηλώσεως τρίτου γύρου (μέσα 1946)		
● Στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν		302
● Πολιτικὴ δρᾶσις κομμουνιστῶν μετὰ τὴν Βάρκιζαν		303
● Συμπεράσματα περὶ τηρητέας διαγωγῆς τῶν κομμουνιστῶν μετὰ τὴν Βάρκιζαν		303
— Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ Ὀργάνωσις Συμμοριτῶν:		
● Ἐκπαίδευσις κατωτέρων στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν		304
● Ἀνωτέρα Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἐπιτελικὴ τοιαύτη		304
● Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις συμμοριακῶν Μονάδων		305
— Ἐφοδιασμὸς δι' ὕλικου		306
— Διατροφή καὶ ἱματισμὸς		306

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ι. Δυνάμεις καὶ Μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις συμμοριτῶν — Δημιουργηθεῖσα ἐκ δράσεως κομμουνιστῶν ὀχληρὰ κατὰστασις

— Μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις κομμουνιστῶν	307
— Ἀθροιστικὰ στοιχεῖα μαχητικῆς δυνάμεως καὶ δραστηριότητος κομμουνιστῶν ἀπὸ μέσων 1946 μέχρι τέλους 1949:	
Δύναμις	308
Νεκροὶ	308
Ζυλληφθέντες	308
Παραδοθέντες	308
Ἀναπλήρωσις Ἀπωλειῶν	308
Εἰσαχθέντες εἰς δίκην	309
Δραστηριότητος κομμουνιστῶν	
α) Ἐκτέλεισις ἰδιωτῶν	309

β) Ἐπιθέσεις κατὰ Στρατιωτικῶν Τμημάτων	309
γ) Ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων καὶ πόλεων	310
δ) Ληλασῆαι χωρίων	310
ε) Ἀνατινάξεις σιδηροδρομικῶν Γραμμῶν καὶ Γεφυρῶν	310
στ) Καταστραφέντα αὐτοκίνητα	310
ζ) Ναρκοθετήσεις	310
— Ὀχληρὰ κατάστασις, δημιουργηθεῖσα ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστῶν:	
α) Συμμοριόπληκτοι	311
β) Διακοπὴ Συγκοινωνιῶν	311
γ) Κατάπτωσις ἠθικοῦ	311
— Κύριαι στρατιωτικαὶ ἐνέργειαι Ἐθνικῶν Δυνάμεων	312
— Αἴτιοι τῆς δημιουργηθείσης ὀχληρᾶς καταστάσεως:	
α) Πολιτικὴ ἡγεσία	312
β) Στρατιωτικὴ Ἡγεσία	313

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Α' Γενικότητες

α) Ἐλλειψίς ψυχολογικῆς κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων Ὀργανωτῶν	315
β) Στρατιωτικαὶ ἐπεμβάσεις τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς χώρας	315
1) Διὰ Στρατοῦ	316
2) Δι' ὕλικοῦ καὶ τῆς ἀπλῆς παρουσίας Στρατευμάτων ἐν τῇ χώρᾳ	316
3) Δι' ἐκπαιδευτικᾶς Στρατιωτικᾶς Ἀποστολᾶς	317

Β' Ὀργάνωσις καὶ Σύνθεσις Ἐπιτελείων καὶ Μονάδων	317
--	-----

Γ' Ἐκπαίδευσις

— Ἀξιωματικῶν	318
— Ὀπλιτῶν	319
— Μονάδων	319

Δ' Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ Ἐένων Ἀποστολῶν καὶ Συμπεράσματα

1) Συνεργασία	319
2) Ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐκτῆρου συνεργασίας τῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας καὶ τῶν Ἐπιτελείων	320
— Ἐντολὴ Κυβερνήσεως εἰς Γ. Κοσμᾶν πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γράμμου κατὰ τὸ 1948	321
— Τί ἐξάγεται ἐκ τῶν φακέλλων	321

— Συμπεράσματα	323
— Τί ἔδει γὰ γίνῃ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας	324
— Ἀπώλεια εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948 καὶ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας κατὰ τὴν κατάληψιν Βίτσι — Γράμμου κατὰ τὸ 1949...	325

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ρ Ω Τ Ο Ν

— Κατάστασις ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ 1947	327
— Εὐκολοὶ ἢ δημιουργία συμμοριακοῦ Κράτους ἐν Θράκῃ	328
— Τί ἐπέτυχον ἀπὸ ἀπόψεως Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐν Θράκῃ	328
— Περίεργος ἐπέμβασις μερικῶν Ἀγγλων Ἀξιωματικῶν τῆς Ἀποστολῆς καὶ δυσεξηγήτοι ἀπαιτήσεις των ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς Διοικήσεις (Ἐπεισόδια Σαχίν — Κομοτηνῆς — Ἐξέτασις Κωνστανταράκου)	329

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

— Ὑποβολὴ «Σκέψεων περὶ τρόπου ἐνεργείας ἐπὶ ζητήματος Ἀνταρσίας», τοῦ Γ. Κοσμᾶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον	330
--	-----

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ρ Ω Τ Ο Ν

Ἀνάληψις Ἀρχηγίας Γ.Ε.Σ

— Τὰ κατὰ τὴν παρέλασιν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1948	337
— Συνάντησις μὲ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον	337
— Κοινοποίησις διαταγῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ ὑπὸ τοῦ Γ. Κοσμᾶ	338
— Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ ΓΕΣ	338

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

Γενική καὶ Εἰδικὴ Κατάστασις ἡμετέρων καὶ συμμοριτῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1949:

Συμμοριτῶν:

α) Ἀξίας στελεχῶν καὶ ὀπλιτῶν	339
— Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ	339
— Ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου	340

— Ἀξιωματικοὶ Μικρῶν Μονάδων	340
— Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται	341
β) Δύναμις καὶ Ὁργάνωσις	341
γ) Ὑλικόν	342
δ) Ἠθικόν	343
ε) Γενικὸς Ἐφοδιασμός	343
στ) Ἐπιδιωκόμενος σκοπός	343
— Στρατηγική	344
— Τακτική	345
Ἡ μ ε τ έ ρ ω ν :	
α) Ἀξία στελεχῶν καὶ δπλιτῶν	345
— Ἀντιστράτηγοι	345
— Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι	346
— Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί	346
— Ἐφεδροὶ Ἀξιωματικοὶ ἐκ μονίμων	347
— Κατώτεροι Ἀξιωματικοὶ (Μόνιμοι καὶ Ἐφεδροὶ)	347
β) Στρατιωτικὰ Σχολεῖα	347
γ) Ὅπλιται	347
δ) Δύναμις, κατανομή καὶ Ὁργάνωσις Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ:	
— Δύναμις	348
— Κατανομή	348
— Ὁργάνωσις μαχίμου δυνάμεως	348
— Ὅπλισμός Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Ἠθικόν Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Γενικὸς Ἐφοδιασμός Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	349
— Ἐπιτευκτέος Σκοπός	349
— Ἐφαρμοζομένη Στρατηγική καὶ Τακτική	351
— Ἐφαρμογὴ Στατικῆς Στρατηγικῆς	351
— Διάφορα αἷτια ἐμποδιζόντα τὴν ἐπίτευξιν στρατηγικῶν ἀποτελεσμάτων	351
— Τακτικὴ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	352

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ε Μ Π Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Π Ρ Ω Τ Ο Ν

Τί ἐπράξαμεν καὶ διατί ἐπετύχαμεν:

— Ποία ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριτῶν, τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949	355
— Στρατηγικαὶ Ἐνέργειαι	357
— Ἀριθμητικὴ δυναμικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸ Συμβούλιον μὲ τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ἐένων Ἀποστολῶν διὰ τὴν αὐξῆσιν	

τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ	357
— Ἐφαρμοσθεῖσα Στρατηγική	358
— Ὀδηγίαι Γ. Κοσμά πρὸς Ὑπαρχηγούς	359
— Ὑλοποιήσεις ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου	360
— Εὐθῦναι καὶ κυρώσεις δι' ἐπισυμβάντα ἀτυχήματα πρὸ τῆς ἀναλή- φειως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου	362
— Μετατροπὴ τῶν Ταξιαρχῶν εἰς ἰσοδύναμα Συντάγματα Πεζικοῦ ..	365
— Ψυχολογικὸς Πόλεμος καὶ μέτρα ἀναπτύξεως αὐτοῦ	365

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κυριώτερα γεγονότα ἀπὸ τῆς ἀναλήφειως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου μέχρι τῆς ἐπιθέσεως Βίτσι — Γράμμου	368
— Ἀπελευθέρωσις Καρπενησίου καὶ συνέχισις ἀγῶνος τοῦ εἰς Ἄ- γραφα καὶ Θεσσαλίαν	368
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Μακεδονίαν (Περιοχὴ Κερδυλίων)	369
— Ἐπίθεσις συμμοριτῶν κατὰ Φλωρίνης	370
— Ἐπίθεσις συμμοριτῶν κατὰ Ἄρτης	370
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Πελοπόννησον	371
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Δυτικὸν Γράμμου	371
— Ἀπώλειαι (Φ)ριος - Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1949)	373
— Πῶς παρουσιάζετο συνοπτικῶς ἡ κατάστασις τὴν 3ην Ἀπριλίου 1949	373
Κυριώτερα γεγονότα κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ Μαΐου μέχρι Ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου:	
— Ἐν Πελοποννήσῳ	374
— Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ τῷ χώρῳ μέχρι Δυτικῶς Ἀλιάκμονος (Σχέδιον Ἐνεργείας «ΠΥΡΑΥΛΟΣ». — Ὁργάνωσις Διοικήσεων — Δημιουργία Ἐφεδρειῶν)	374
Διεξαγωγὴ Ἐπιχειρήσεων, Σχέδιον «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»:	
— (Φάσις Α)	375
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Ρούμελην ὑπὸ Σ.Δ.Σ.Ε.	376
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Θεσσαλίαν, Πήλιον, Ἀνατολικῆς πλευρᾶς Ἀ- γράφων ὑπὸ Σ.Κ.Ε.	376
— Ἐπιχειρήσεις εἰς Ἄγραφα, Ἡπειρον — Ζαγόρια καὶ ἄνω Χάσια	376
— Συγκέντρωσις Ἐφεδρειῶν ὀπίσω Γράμμου — Βίτσι	377
— Καταπληκτικαὶ ἀπώλειαι συμμοριτῶν κατὰ ἐφαρμογὴν Α' Φάσεως σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»	377
— (Φάσις Β'). Διώξις συμμοριτῶν ἐν τῷ λοιπῷ χώρῳ τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» (Ζαγοροχώρια — Βέρμιον — Καϊμακτσαλάν) ..	378
— Διάφορα ἄλλα γεγονότα ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥ- ΛΟΣ» καὶ πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ	379
— Ἐπιχειρήσεις Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς Ἀγγιστρον καὶ Μπέλλες	380

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

— Ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ	383
— Γενικά ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου	384
— Καθορισμὸς σειρᾶς προσβολῆς τοποθεσιῶν Βίτσι — Γράμμου	385
— Καθορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοποθεσίας Βίτσι	386
— Καθορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοποθεσίας Γράμμου	387
— Ἀποφυγὴ ἐπεμβάσεως καὶ ἀπασχολήσεως ἐπιτελείων Μεγάλων Μονάδων ὑπὸ Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐένων Ἀποστολῶν	388
— Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τοῦ ΣΗΔΜ Ἀντιστράτηγος Βεν- — τήρης	389
— Τί δὲν κατενόησεν ὁ Δ) τῆς τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης	391
— Διατί ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὁ Ἀν- τιστράτηγος Καλογερόπουλος καὶ ὁ Ὑποστράτηγος Βασιλαῆς ἐκ τῆς Διοικήσεως τῆς Χ Μεραρχίας.	391
— Διατί δὲν ἀνέλαβεν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὁ Ὑποστράτηγος Ζαΐμης	392
— Ἐκδηλὸς δυσανασχέτησις ἐνίων Διοικητῶν Μεγάλων Μονάδων ἐκ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διοικήσεως τοῦ ΣΗΔΜ ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατή- — γου Βεντήρη	392

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

— Ὁ Κοσμάς γιὰ τὸν Τσακαλιῶτο. Γνώμες τοῦ Τσιγγούνη, τοῦ Εὐαγ- γέλου Παπᾶ καὶ τοῦ Καλαντζῆ	393
— Ἀπώλειαι ἡμετέρων	394
— Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν	398

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Δράσις ἄλλων ἐθνικῶν δυνάμεων:

— Ὁ Στόλος	398
— Ἡ Ἀεροπορία	399
— Χωροφυλακὴ	400
— Ἀστυνομία Πόλεων	401

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

— Ὅργανωσις, δρᾶσις καὶ ἀπόδοσις τῶν ΜΑ·Υ', ΜΕΑ, καὶ ΤΕΑ . .	401
— Ἱστορικὸν δημιουργίας των	401
— Συγκρότησις ΜΑ·Υ' (Μονάδες Ἀμύνης Ὑπαίθρου)	402

— Συγκρότησις ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνοφρουρᾶς Ἀμύνης)	403
— Συγκρότησις τῶν ΤΕΑ (Τάγματα Ἐθνικῆς Ἀμύνης)	404

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

— Ἐπίλογος	404
— Ἡμερησία Διαταγή ΠΑΠΑΓΟΥ	405
— Ἐπιστολή Προέδρου Ἀμερικῆς ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ	405
— Ἐπιστολή Ἀρχηγοῦ Ἀμερικανικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς ΤΖΕΚΙΝΣ	406
— Ὅμοια Ἀρχηγοῦ Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς ΠΑΚΑΡΤ	407
— Ὅμοια Ἀμερικανοῦ Ναυάρχου ΣΕΡΜΑΝ	408
— Ἡμερησία Διαταγή Γ. Κοσμᾶ πρὸς Ἀξιωματικούς καὶ Ὀπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ	408

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

— Ὁ Γ. Κοσμᾶς ὡς πολιτικός	409
--------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ:

— Οἱ χάρτες ποὺ δὲν ἔφθασαν	411
— Μιά κατάρα ποὺ ἔπιασε	411
— «Τὸ πεδῖον μάχης τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης»	412
— Ἡ μπέρτα τοῦ Τούρκου γιατροῦ	413
— Ἔρχεται ὁ Διάδοχος	413
— Ὁ στρατιώτης Κονιδάρης	414
— Ὁ στρατιώτης Σαραντάκος	415
— Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1912	417
— ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΚΑΛΑΝΤΖΗ — ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. (Μία ἀλληλογραφία σὲ ἀθηναϊκὰς ἔφημερίδας)	421
— Παρασκευόπουλος Σπαῆς καὶ Μπακιρτζῆς, οἱ πρῶτοι πατήσαντες στὴν πόλι	421
— Ὁ Φραντζῆς, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ Βούλγαροι	421
— Ὁ Βούλγαρος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος Τοπαλτζίκωφ	422
— Ὁ Φραντζῆς πληροφορεῖται τὰ Βουλγαρικὰ σχέδια	422
— Ὁ Βενιζέλος ἀποφασίζει	423
— Ἀποκρυπτογραφεῖται τὸ τηλεγράφημα Φραντζῆ	423

— Ὁ Ξανάλατος ἀμφισβητεῖ	423
— Ἡ ἀποκρυπτογραφίσις ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθεια	423
— Τί γράφει ὁ Σακελλαριάδης	424
— Δεύτερη ἐπιστολὴ στὸ «ΒΗΜΑ»	424
— Ὁ Νίκογλου ἐπανέρχεται	424
— AMBROSIOΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ — Ἀποχαιρετιστήριαι στίχοι τοῦ Κ. Καλαντζῆ, ἀπαγγελθέντες κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Α. Φραντζῆ	426
— Βιβλιογραφία περὶ Φραντζῆ	426
— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ (Ἑλληνο - Ἰταλο - Γερμανικοῦ Πολέμου)	427
— Ἡ μὴ ὀργάνωσις μηχανοκινήτου Μονάδος ἀπὸ καιροῦ εἰρήνης.	427
— Δὲν ὑπῆρχε προαποφασισμένον σχέδιον ἐνεργείας	428
— Συνέχισις ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει οἱ παράγοντες μάχης	429
— Δὲν ὠρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων	431
— Ποῖος ἔπρεπε νὰ ἦτο ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑ- ΝΗΣ	434
— Σχέσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἰ. Μεταξᾶ	435
— Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπίστευε εἰς τὴν νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν	436
— Ἀνάμιξις ἀνευθύνων παραγόντων εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων	438

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

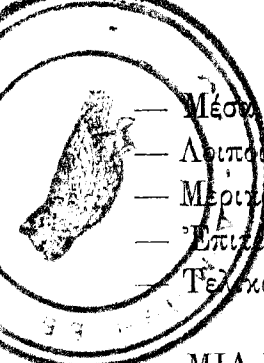
— Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου	441
— Πῶς ἐπέτυχον οἱ Ἄγγλοι τὴν ἐπιδιώξιν των	441
— ... Ἀλλὰ θὰ νικήσωμεν	443

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

— Τοπογραφικὴ περιγραφή	446
— Στρατηγικὴ ἀξία	446
— Σπουδαιότης διὰ τὴν Ἀγγλίαν	447
— Πολιτικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος	447
— Συμπεράσματα καὶ ἀπόφασις	448
— Γενικὴ ὀργάνωσις ἀντιστασιακοῦ ἀγῶνος	448
— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ Εἰς τὴν ΕΥΡΩΠΗΝ	451

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

— Αἰτίαι πολέμου	455
— Παράγοντες πολέμου	456

— Μέσα πολέμου	456
— Λοιποί παράγοντες	457
— Μερικόν συμπέρασμα	457
— Επιπλωκτέοι σκοποί	458
— Τελικόν συμπέρασμα	458

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

— Αί σχέσεις του Στρατάρχου Παπάγου με την Βασιλικήν οικογένειαν	459
— Παρουσιάσις Γ. Κοσμά εις Βασιλέα Παύλον	461

ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΙ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σελίς

- 1) 'Ο Γ. Κοσμάς με τή γυναίκα του Κλεοπάτρα, τὸ 1953.
- 2) Αὐτόγραφο τοῦ Γ. Κοσμά. Ἡ πρώτη σελίς τῶν ἀπομνημονευμάτων του.
- 3) 'Ο Γ. Κοσμάς, ὡς διοικητὴς Λόχου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 40—41
- 4) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ.
- 5) Αὐτόγραφος βιογραφικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ Στρατάρχου Παπάγου γιὰ τὸν στρατηγὸ Γ. Κοσμά 72—73
- 6) 'Ο Γ. Κοσμάς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριτοπολέμου.
- 7) Τὸ πρακτικὸ τῶν ἀντιστρατηγῶν γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Στρατάρχη Ἀλέξανδρον Παπάγον στὶς 20 Μαΐου 1943.
- 8) 'Ο Γ. Κοσμάς, ὡς δὴμος τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1944 296—297
- 9) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς Συναγματοάρχης.
- 10) Γράμμα τοῦ Γ. Κοσμά πρὸς τὸν Παπάγον, γραμμένο στὶς 14 Νοεμβρίου τοῦ 1940 ἀπὸ τὴν Καβάλα.
- 11) 'Ο Γ. Κοσμάς ὡς εὐελπίς.
- 12) Αὐτόγραφο τοῦ Γ. Κοσμά πρὸς τὸν βιογράφον του Κώστα Κаланτζῆ 440—441

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΩΝ
 "Ἡ Ἀκαδημία"
 ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ (101)
 ΕΩΚΡΑΤΟΥΣ 59-50α ΟΡΟΦΟΣ
 ΤΗΛ. 537.450

Νοεμβρίου 1953

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΗΣ : ΓΑΡ.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ. (ΓΕΡΑΝΙΟΥ 7)
ΑΘΗΝΑ — ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 520.697